

Colecția

document

Document – colecție inițiată de Andrei Pippidi.

© 2014 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Jhdt Stock Images Llc/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

Ultimul deceniu comunist: scrisori către Radio Europa Liberă / ed.: Mihnea Berindei, Gabriel Andreescu. – Iași: Polirom, 2010-2014
2 vol.

ISBN 978-973-46-1593-3

Vol. 2: 1986-1989. – 2014. – Bibliogr. – Index – ISBN: 978-973-46-2240-5

I. Berindei, Mihnea (ed.)

II. Andreescu, Gabriel (ed.)

329.15(498)"1979/1985"(0:82-6)

821.135.1-6(082)

654.195.6(430 München) Europa Liberă

Printed in ROMANIA

**Mihnea Berindei
Gabriel Andreescu
(editori)**

**ULTIMUL DECENIU
COMUNIST**

**SCRISORI CĂTRE
RADIO EUROPA LIBERĂ
II
1986-1989**

POLIROM
2014

MIHNEA BERINDEI este cercetător la Institut des Sciences Sociales du Politique/CNRS. A reușit să plece din țară în 1970 și s-a stabilit la Paris, unde a devenit cercetător la École des hautes études en sciences sociales, specializat în turcologie. Începând cu anul 1977, a aderat la exilul militant. A intrat în relații strânse cu Marie-France Ionesco, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, a avut colaborări la Radio Europa Liberă și a activat în Comitetul Francez, apoi în Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România cu sediul la Paris. Este considerat cel mai eficace susținător al disidenței din România, grație rețelei de contacte stabilite cu presa și cu sindicatele franceze. A fost un apropiat al revistelor antitotalitare *L'Alternative*, *La Nouvelle Alternative* și *L'Autre Europe*. În 1980, a editat suplimentul special dedicat României de revista *L'Alternative*: „Roumanie. Crise et répression”. Susținerea rezistenței din țară și, în particular, implicarea sa în solidarizarea exilului românesc și a celui maghiar i-au atras amenințări din partea Securității. După revoluție a inițiat Grupul pentru Dialog Social și a mobilizat resurse importante din Franța pentru finanțarea emergentei societăți civile și a partidelor democratice. S-a implicat și în sprijinirea noilor democrații din Albania și Republica Moldova. A făcut parte din Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. A publicat diverse articole, studii și volume, între care: *L'empire ottoman et les pays roumains, 1544-1545* (în colab. cu Gilles Veinstein, Éditions de l'EHESS, 1987); *Roumanie, le livre blanc: La réalité d'un pouvoir néo-communiste* (în colab. cu Ariadna Combes și Anne Planche, La Découverte, 1990). A editat *Istoria comunismului din România*, vol. I: *Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)* (în colab. cu Dorin Dobrințu și Armand Goșu, Humanitas, 2009), și vol. II: *Documente Nicolae Ceaușescu (1965-1971)* (în colab. cu Dorin Dobrințu și Armand Goșu, Polirom, 2012), și *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. I: *1979-1985* (în colab. cu Gabriel Andreescu, Polirom, 2010).

GABRIEL ANDREESCU este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. A militat pentru respectarea drepturilor omului încă din perioada comunistă, fiind unul dintre disidenții care s-au opus deschis lui Ceaușescu și regimului său autoritar. Din 1990 a inițiat înființarea unor organizații nonguvernamentale, printre care Comitetul Helsinki Român, Centrul de Studii Internaționale, Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință. Este director al *Noii Reviste de Drepturile Omului*. De același autor, la Editura Polirom au mai apărut: *Solidaritatea alergătorilor de cursă lungă* (1997); *Locurile unde se construiește Europa. Adrian Severin în dialog cu Gabriel Andreescu* (2000); *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000* (2001); *Națiuni și minorități* (2004); *Reprimarea mișcării yoga în anii '80* (2008); *L-am urît pe Ceaușescu. Ani, oameni, disidență* (2009); *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității* (2013); *MISA. Radiografia unei represiuni* (2013). A editat *Naționaliști, antinaționaliști. O polemică în publicistica românească* (1996), *Problema transilvană* (în colab. cu Gusztáv Molnár, 1999), *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. I: *1979-1985* (în colab. cu Mihnea Berindei, 2010). De asemenea, alături de Miklós Bakk, Lucian Bojiu și Valentin Constantin, este coautor la volumul *Comentarii la Constituția României* (2010).

Cuprins

Introducere.....	7
Documente.....	29
<i>Listă de abrevieri</i>	31
<i>Cu privire la metodologia de editare a scrisorilor</i>	33
<i>Scrisori către Radio Europa Liberă</i>	35
Index de nume proprii menționate în scrisori.....	437

Această carte este dedicată memoriei lui Noël Bernard și Vlad Georgescu, directori ai postului de radio Europa Liberă, victime ale Securității.

Introducere

În a doua perioadă a anilor '80 s-a schimbat contextul în care evolua regimul Ceaușescu. În majoritatea țărilor din Est, în special în Polonia, Ungaria și Cehoslovacia, contestarea regimurilor devenise din ce în ce mai amplă. În 1985, Mihail Gorbaciov a devenit secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Din acel moment și mai ales după lansarea politicilor de perestroika și glasnost (1986-1987), Ceaușescu și-a pierdut complet rolul de partener de dialog cu Occidentul. A căpătat, rapid, eticheta de cel mai anacronic șef de stat din Europa comunistă. România ajunsese să concureze cu Albania pentru poziția țării celei mai izolate și mai supuse represiunii de pe continent. În ciuda eforturilor regimului de a izola populația și a împiedica difuzarea informațiilor din afară, aceasta lua cunoștință de transformările din jur, în bună măsură grație știrilor difuzate de Europa Liberă. Și acest fapt a contribuit, probabil, la multiplicarea acțiunilor de contestație asumate, cum o probează și scrisorile reproduse în acest volum. Pe linia deschisă de Paul Goma, Gheorghe Calciu Dumitreasa, Mihai Botez, Vasile Paraschiv, Doina Cornea, Radu Filipescu, Ion C. Brătianu, Carol Király, Dorin Tudoran... au urmat noi disidențe: Dan Petrescu, Teodor Briscan, Ion Fiștioc, Gheorghe Huțanu, Florian Rusu, Ion Puiu, Dumitru Mircescu, Nicu Stăncescu, Éva Gyimesi, Dan Deșliu, Mircea Dinescu ș.a., și noi forme de solidaritate. În 1987, a izbucnit revolta de la Brașov, cea mai importantă manifestare împotriva regimului de la greva minerilor din Valea Jiului din 1977.

Înmulțirea criticilor din afara și dinăuntru țării avea loc pe fundalul înăspririi fără precedent a condițiilor de viață. În memoriul său adresat CC al PCR, Consiliului de Stat și Ministerului Afacerilor Interne în iarna anului 1985, Mihai Botez descria evoluția situației și cauzele ei în următorii termeni: „românii ar trebui să știe că frigul din locuințe și din edificiile publice, întunericul de pe străzi și din magazine, dezorganizarea și neglijența în care funcționează autobuzele și troleibuzele nu sînt numai rezultatul inevitabil al gravelor erori de elaborare și planificare a strategiei de dezvoltare economico-socială a României în ultimii 15 ani: ele sînt, aș spune mai ales, rezultatul unei stabiliri antiumane și antinaționale a priorităților politicii economice, în condițiile în care, cu o încăpăținare de neînțeles, conducerea PCR refuză în continuare să-și recunoască eșecul și să ia măsurile necesare de redresare a situației”¹.

1. Arhiva Radio Europa Liberă, aflată în custodia Open Society Archives, Budapesta, Ungaria. Romanian Unit, Vlad Socor Files, 5-190-cutia 1. Acest memoriu i-a parvenit lui Vlad Georgescu, directorul postului de radio Europa Liberă, care l-a comentat și l-a difuzat. A fost publicat în *La Nouvelle Alternative*, nr. 9, martie 1988, pp. 40-44.

Confruntarea dintre Securitate și Europa Liberă în ultimii ani ai regimului

Condițiile de viață tot mai greu de suportat de către populație au crescut relevanța postului de radio Europa Liberă. Acesta a devenit din ce în ce mai critic și mai ascultat, ajungând să transmită mesaje al căror limbaj fusese anterior evitat de conducerea postului. Redacția de la München urma politica precaută a Congresului american, finanțatorul, de a ocoli provocările, în special atacurile injurioase la adresa cuplului Ceaușescu și apelurile prea directe la revoltă, dar radicalismul ascultătorilor crea o presiune spre radicalizarea limbajului. Toate acestea au făcut ca Europa Liberă să ajungă un fel de obsesie a Securității. Dosarele operațiunii cu nume de cod (în această perioadă) „Eterul”, menită să o contracareze, conțin astăzi cele mai importante informații despre atitudinea, intențiile și acțiunile Bucureștiului împotriva postului de radio.

Documentele elaborate de aparatul instituției de represiune descriu extinderea planurilor împotriva postului de radio în logica unui front de bătălie. Erodarea accelerată a imaginii conducătorului absolut al României obliga Securitatea să facă față multiplicării contestațiilor și pe plan intern, și extern. O adresă a Departamentului Securității Statului (DSS) către Securitatea Municipiului București (SMB) din 8 decembrie 1986, semnată de Gheorghe Rațiu, șeful Direcției I¹, insista asupra răspîndirii în Occident a informațiilor despre gravele încălcări ale drepturilor omului din țară și ordona contracararea lor :

Vă facem cunoscut că în perioada Conferinței post-Helsinki de la Viena cercurile reacționare din exterior au declanșat prin intermediul posturilor de radio „Europa Liberă”, Deutsche Welle și BBC o campanie de discreditare a R.S. România susținîndu-se că, în țara noastră, nu se respectă drepturile omului, iar „prizonierii” de opinie sînt „torturați” în închisori.

Întrucît la verificări rezultă că nu toate elementele din emisiuni se încadrează în acuzațiile ce se aduc [subl.n.] unele din ele fiind infractori de drept comun, sau nu au solicitat plecarea din țară, dispuneți măsuri de verificare a tuturor cazurilor ce vă sînt sesizate prin telexul de la Unitatea Specială „R” și întocmiți materiale de ripostă pentru cele pretabile.

În redactarea unor asemenea materiale, veți folosi surse din rețeaua informativă și alte persoane de încredere pentru a nu deconspira faptul că a acționat [*sic!*] la indicația organelor de securitate².

Limbajul codificat al ofițerilor de Securitate este totuși transparent. Se cer verificări ale faptelor acuzate de „cercurile reacționare”, dar nu dacă există „torturați” în închisori, ci dacă este vorba în totalitate despre cazuri politice. Iar dacă victimele nu erau prizonieri de conștiință – ca și cînd tortura este acceptabilă în cazul infractorilor de drept comun –, trebuiau elaborate materiale de ripostă, dar conspirate. Ca și cum o dezmințire oficială nu era cea mai veridică – dacă putea fi dată.

Documentul DSS din 8 decembrie 1986 indică un front „nevăzut” deschis de Securitate și obiectivele sale : combaterea „propagandei emigraționiste”, contracararea încercărilor de folosire a religiei „în scopuri diversionist-provocatoare” și combaterea denigrării „realizărilor cultural-artistice din țara noastră” de către postul de radio Europa Liberă.

1. Direcția de Informații Interne.

2. Adresa 190/HG/s/080711 din 8 decembrie 1986, Arhiva CNSAS, D21, vol. 58, f. 417.

În acest scop, se încearcă identificarea persoanelor vulnerabile, cele care, stabilite în Occident, nu par să se fi realizat material, social sau profesional.

Securitatea sugerează ca acestea să fie influențate prin persoane din țară. Este interesant numărul mare de actori puși pe o astfel de listă: Vasilica Tastaman, Septimiu Sever, Eva Pătrășcanu, Valentin Plătăreanu, Dumitru Furdui ș.a. Sînt indicați și artiștii din România care ar putea să fie utilizați, dar, ca și în alte situații, alegerile Securității nu corespund întotdeauna cu realitatea de pe teren. Alți artiști considerați „nerealizați”, fiindcă se întorseseră în țară după o vreme, erau și mai vulnerabili în fața organelor.

Pe cine mai miza Securitatea în realizarea planurilor? Între publicațiile angrenate în editarea unor materiale de propagandă se menționează revistele produse de culte. Între ele, *ROC (Romanian Orthodox Church)*, revista Bisericii Ortodoxe Române pentru străinătate, *Orthodoxia*, o altă revistă a BOR care se adresa parohiilor de sub jurisdicția Patriarhiei aflate în exterior, și *Revista Cultului Mozaic*.

Personalitățile posibil de angrenat în „demascarea intruziunii culturale” în care ar fi implicată Europa Liberă acoperă o listă lungă. Ele ocupă poziții de decizie în rețeaua presei și editurilor sau se bucură de un prestigiu care poate fi pus în valoare: Valeriu Rîpeanu, director al Editurii Eminescu, Mircea Mîciu, director al Editurii Științifice și Enciclopedice, Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct la revista *Luceafărul*, Artur Silvestri, redactor adjunct la revista *Luceafărul*, Constantin Sorescu și Aurel Perva de la ziarul *Scînteia tineretului*, Ioan Erhan, redactor la ziarul *Scînteia*, Ovidiu Ioanițoia, redactor la revista *Flacăra*, Marin Cîrciumaru, cercetător la Institutul de Arheologie, Constantin Iordan și Zamfira Mihail, cercetători la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Florin Constantiniu, cercetător la Institutul „Nicolae Iorga”, Dinu Giurescu, profesor universitar la Institutul de Arte Plastice, Vasile Drăguț și Sorin Ulea de la Institutul de Istoria Artei, Nicolae Călinoiu, rectorul Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, Mircea Drăgan, profesor la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, academicienii Ion Coteanu, Ion Dodu Bălan, Ion Rotaru, Nicolae Simionescu, directorul Institutului de Biologie și Patologie Celulară ș.a. Comportamentul public al celor numiți, în acei ani, confirmă punerea lor în slujba autorităților. Cariera persoanelor aflate pe această listă, după 1990, verifică, la majoritatea, conținutul documentului Securității.

Pentru a îndeplini amplele sarcini pe linia operațiunii „Eterul”, Securitatea a creat o grupă specială în cadrul Departamentului Securității Statului. În anul 1986, în componența acestei structuri fuseseră propuși: colonel Ilie Merce, locțiitor al șefului Direcției I, șeful grupei; colonel Vasile Buha, UM 0544¹, locțiitor al șefului grupei; locotenent-colonel Liviu Timaru, Serviciul independent „D”², locțiitor al șefului grupei; maior Gheorghe Stan, locțiitor al șefului Direcției a II-a³; colonel Emil Rădulescu, locțiitor al șefului Direcției a III-a⁴; Mihai Uță, locțiitor al șefului Direcției a VI-a⁵; locotenent-colonel Ion Sandu, locțiitor al șefului Unității Speciale de luptă antiteroristă; colonel Vasile Niculescu, locțiitor al șefului Direcției de pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei; colonel Victor Hoștiuc, UM 0195⁶; căpitan Tiberiu Lopătiță, locțiitor

1. Direcția de Informații Externe.
2. Serviciul de Dezinformare.
3. Contrainformații Economice.
4. Contraspionaj.
5. Direcția de Cercetări Penale.
6. Unitatea de Contraspionaj Extern.

al șefului Unității Speciale „R”¹; colonel Constantin Pascu, șef serviciu – Unitatea Specială „T”²; locotenent-colonel Aurora Negoită, loctiitor al șefului Unității Speciale „S”³; locotenent-colonel Gheorghe Goran, loctiitor al șefului Securității Municipiului București.

Componența acestui corp de ofițeri a fost revăzută an de an, unii păstrându-și poziția pînă în anul 1989, precum colonelul Ilie Merce.

Dosarul „Eterul” oferă date privind resursele folosite de Securitate după 1985 în controlul contactelor cu postul de radio Europa Liberă. Lupta împotriva acestui post era o sarcină continuă și generală a instituției, nu doar a secției direct implicate. În domeniul cultural, în particular, în politica de carte și presă, contracararea „cercurilor reacționare” ocupa un rol important. Or, conform sintezei Serviciului 5 din Direcția I referitoare la activitatea desfășurată pe anul 1986 în problemele de „artă-cultură”, „presă-radioteleviziune-poligrafie”, „sănătate” și „justiție”, în toate aceste obiective, activitatea „de cunoaștere” se realiza printr-un potențial informativ de 168 de surse⁴. Nu pare foarte mult, mai ales că unele surse nu se dovedesc utile, fiind necesară abandonarea ori încetarea legăturilor⁵.

Documentele indică un număr de 32 de informatori utilizați în operațiunea „Eterul” în luna iunie 1985. Dintre aceștia, doi au fost deconspirați: „Dan”, alias Andrei Brezianu, care a furnizat Securității informații și a fost implicat de ofițeri în unele acțiuni operative, și „Laurențiu”, numele de cod al lui Constantin Bălăceanu-Stolnici, cel care a livrat Securității, printre altele, planul casei lui Vlad Georgescu, directorul postului de radio. Bălăceanu-Stolnici nu este o excepție. În dosare apar periodic schițele apartamentelor unor salariați ai postului – al lui Armand Gurian, angajat la Europa Liberă ca șef al serviciului producție⁶, Max Bănuș⁷ ș.a.

Programul de măsuri care acoperă perioada 1 ianuarie – 3 noiembrie 1986 susține că au efectuat deplasări în Occident, cu sarcini specifice de obținere a unor date despre Europa Liberă, un număr de 12 surse⁸. Cam acesta ar fi ordinul de mărime al numărului informatorilor dirijați să spioneze postul în anii ’80, conform documentelor. Sărind peste timp, găsim înregistrați în anexa 2 a planului de măsuri din 16 martie 1989 privind rețeaua disponibilă în trimestrul I al anului 22 de informatori, persoane de sprijin și surse PCR⁹.

1. Unitatea Specială „R” este Unitatea de Transmisii „R” reorganizată sub acest nume în anul 1969, avînd ca atribuții asigurarea legăturilor telefonice, radiotelefonică, telegrafice și radiotelegrafice pentru aparatul central și teritorial al statului.
2. Unitatea Specială „T” (cu acest nume în perioada 1973-1989 și Serviciul „T” în anii 1956-1967) se ocupa cu instalațiile de ascultare, înregistrare (audio și video) sau interceptare, în incinte sau în spații deschise.
3. Unitatea Specială „S” (cu acest nume începînd cu anul 1973) asigura interceptarea corespondenței interne și externe.
4. Florica Dobre, Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa (eds.), *Securitatea. Structuri/Cadre, obiective și metode*, vol. II: 1967-1989, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 700.
5. Vezi paragraful: „Am abandonat 4 informatori pentru aport necorespunzător în munca de culegere de informații și am încetat legătura cu 38 surse ce erau folosite cu aprobarea organului de partid, întrucît prin posibilitățile lor nu corespundeau exigențelor la nivel de unitate centrală a Departamentului Securității Statului” (*ibidem*).
6. Arhiva CNSAS, D21, vol. 8, f. 119.
7. Arhiva CNSAS, D21, vol. 36, ff. 36-38.
8. Arhiva CNSAS, Dosar Eterul, vol. 58, f. 569v.
9. Numele lor de cod sînt: „Tudor”, „Banu”, „Paul”, „Vova”, „Cornelia”, „Bogdan”, „Sandu”, „Radu”, „Mike”, „Ema”, „Diana”, „Coca”, „Ionescu”, „Petre”, „Bebe”, „Sandu”, „Horia”,

Pînă în prezent nu au apărut încă informații, decît prin excepție, despre persoanele cu nume de cod din cele trei liste enumerate mai sus.

Dosarele din Arhiva Securității disponibile – cele care au fost trimise la CNSAS – documentează amplele acțiuni de dezinformare și compromitere a oamenilor împotriva cărora lupta instituția. Securitatea adună informații sensibile despre relațiile dintre cei vizați în scopul creării unor conflicte. Posibilele tensiuni din cadrul secției românești sînt urmărite dintotdeauna. Iată un exemplu din 1970, pe o temă ce reapare periodic în rapoartele despre Europa Liberă, pînă în 1989 :

Deși postul de radio „Free Europe” este, cum bine se știe, o instituție americană [...], salarii- ații permanenți constituie grupuri distincte și uneori mai mult sau mai puțin ostile între ele. S-ar părea în primul rînd că există anumite fricțiuni sau cel puțin lipsă de afinități și spirit de echipă între evrei și unii ne-evrei. Această aversiune s-a cristalizat în alternarea la conducerea agenției din München a lui Noël Bernard cu Ghiță Ionescu¹.

Intoxicarea s-a dovedit una dintre cele mai eficace tactici ale Securității. Cel puțin aceasta rezultă din felul în care agenții exploatau orgoliul, invidia și plăcerea de a birfi ale oamenilor. Dăm cîteva exemple. Locotenentul major Mircea Schiopoaie propunea ca Emil Hurezeanu să fie „compromis și discreditat bazîndu-ne pe aceste informații, cît și pe altele primite și care consemnează același lucru, că ar fi ofițer de Securitate trimis cu sarcini de serviciu”². Sursa „Ene” anunță că, din cele aflate, Șerban Orescu ar fi fost vinovat de sinuciderea primei sale soții. „Poate acest amănunt ar putea fi folosit în presa noastră pentru a i se mai tăia din elan acestui Orăscu atît de «priceput» în treburile țării”³.

Pentru realizarea scopurilor erau folosite vulnerabilitățile și șantajul. Găsim un exemplu în raportul cu propunerea de finalizare a cazului „Dan” în cooperare cu organele de Miliție din 12 noiembrie 1989 :

În luna martie a.c. Securitatea Municipiului București a realizat o acțiune de ripostă și contrapropagandă a acțiunilor ostile, antiromânești desfășurate de către officinile reacționare din Occident. În acest scop a fost angrenată numita Berdan Laurenția, lucrător comercial la Întreprinderea de Alimentație Publică Locală Sagarcea din București, care avea aprobarea de emigrare la rude din Grecia, însă nu i s-a acordat viza de intrare în această țară. Berdan Laurenția a fost determinată să se adreseze în scris postului de radio „Europa Liberă”, între altele precizînd că această officină reacționară, cît și altele instigă cetățeni români la emigrare, se erijează în așa-ziși „apărători ai drepturilor omului din România”, însă, în realitate, nu își respectă angajamentul și promisiunile. Această scrisoare de ripostă a fost difuzată pe postul de radio „Europa Liberă” în ziua de 11 martie 1989⁴.

Odată implicată într-o astfel de istorie, persoana vulnerabilă devenea din ce în ce mai cooperantă⁵.

„Mircea” – ca surse PCR, „Viorica”, „Reta”, „Horia”, „Dora” (Arhiva CNSAS, Dosar Eterul, vol. 42, f. 53).

1. Nota din 27 septembrie 1970, Arhiva CNSAS, fond SIE, dosar nr. 7346, f. 76.
2. Arhiva CNSAS, D21, vol. 5, f. 57.
3. Notă primită de col. Constantin Nica la 9.12.1983, Arhiva CNSAS, D21, vol. 5, f. 78v.
4. Arhiva CNSAS, D21, D21, vol. 17, f. 48.
5. La 9 octombrie 1989, Laurenția Berdan a anunțat Securitatea că „a găsit sub ușă o fițuică semnată Dorel din SUA, care i-a dat nr. de telefon 399974 ca să-l sune, să o ajute. Întîlnirea a avut loc sub TO. Organele au hotărît să identifice acțiuni ilicite...” (Arhiva CNSAS, D21, vol. 17, f. 50).

Temele scrisorilor adresate Europei Libere

Scrisorile către Europa Liberă funcționează ca o Wikipedia modernă, acumulind încet-încet cunoaștere. Dacă luate singular fragmentele sînt firave, ansamblul oferă o adevărată enciclopedie a vieții din regimul comunist. În volumul cu scrisori care acoperea perioada 1979-1985, am arătat că ascultătorii postului de radio abordau toate aspectele vieții cotidiene. Mesajele lor reușesc în timp să descrie deteriorarea treptată a situației pînă la generalizarea mizeriei morale și materiale din țară.

Dacă urmărim subiectele abordate de ascultători, putem degaja o imagine acoperitoare a situației României anilor '80. Iată un inventar într-un stil telegrafic: dezastrul economiei, cu referiri la industrializarea ineficace și energofagă; a doua revoluție agrară, însemnînd transformarea țăranilor în muncitori agricoli și obligarea lor să cedeze statutului ultimele produse din gospodăria personală; calvarul marinarilor din cadrul flotei oceanice și al muncitorilor de pe șantierele din Orientul Mijlociu și Africa, controlați și exploatați de superiori și de ofițerii de Securitate; raționalizarea produselor de bază, a energiei electrice și a gazelor naturale; lipsa alimentelor și penuria în toate domeniile; degradarea locuințelor, a transportului în comun și a mediului înconjurător; foamea, frigul, creșterea mortalității din cauza mizeriei; degradarea situației medicale, lipsa săpunului, a detergentilor, a medicamentelor, răspîndirea bolilor infecțioase și apariția maladiilor legate de mizerie; politica natalistă și „poliția ginecologică”; creșterea mortalității infantile; continuarea dărîmării monumentelor istorice și a centrelor vechi ale orașelor, începutul „sistematizării” satelor prin distrugerea habitatului rural tradițional.

Se adaugă tema izolării crescînde a țării și cazul aparte al jecmănirii turiștilor străini, al deturnării bunurilor din pachetele sosite din străinătate. Cînd românii ajung totuși dincolo de granițe, ei vorbesc despre șocul întoarcerii după descoperirea normalității. Comparația este nu doar favorabilă Occidentului, ci și celorlalte țări din Est unde au călătorit: Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Germania de Est, Bulgaria. Sînt bine-cunoscute, admirate și invidiate formele de protest și acțiunile disidente din primele trei țări.

Viața socială este dominată de mascarada cultului personalității, sufocantul festival „Cîntarea României” („parastasul național”, cum îl numește în anul 1986 un ascultător) și alte forme de propagandă cu accente naționaliste și xenofobe, din ce în ce mai ineficace, dacă ne-am referi cel puțin la scrisorile trimise postului Europa Liberă: „Să ia dictatorul la cunoștință că atunci cînd este difuzat acest program [Cîntarea României], în toată țara se închid aparatele, ne-am săturat, ne vine rău cînd îi auzim declamînd poeziile și cîntecele în care cel care distruge este aclamat”¹.

Emigrația apare ca un fenomen de masă, o formă de protest individual, dar și colectiv, cu asumarea riscurilor care pot merge pînă la pierderea vieții, pentru cei ce decid să treacă frontiera clandestin („frontieriști”) ². Apar frecvent referiri la persecuțiile religioase, în special ale grupărilor neoprotestante, împotriva greco-catolicilor, a Oștii Domnului. Se adaugă mai nou nemulțumirile exprimate în rîndul clerului ortodox. O schimbare este vizibilă și în ceea ce privește gesturile de rezistență. În ultima perioadă se multiplică scrisorile semnate în numele unor grupuri – cu existență adevărată sau pretinsă – și cu

1. „În numele unui mare grup de cetățeni români”, scrisoare difuzată la 8 octombrie 1989.
2. Mai multe exemple în scrisorile lui: Peter Nagy, difuzată pe 2 octombrie 1987, Ștefan Lowitz, difuzată pe 8 ianuarie 1988, Reinhard Logemann, difuzată pe 8 septembrie 1989.

texte programatice. În aceeași măsură, se intensifică dialogul între ascultătorii care folosesc Europa Liberă ca intermediar.

Este interesant de observat că, în perioada 1986-1989, unele teme tratate anterior capătă intensități și accente deosebite.

Foamea, frigul și frica

Aceste trei cuvinte sînt definatorii pentru acei ani, cum sublinia Dorin Tudoran într-un eseu protestatar publicat în Occident în anul 1984¹. Disperarea și condițiile de trai par a fi atins limita suportabilității. S-a „raționalizat” mîncarea, iar rațiile sînt insignifiante: „Se dau cartele pentru carne și ouă, o jumătate de kilogram de carne pe lună și 7 sau, rar, cîte 10 ouă, dar se dă în comerț o foarte mică cantitate și majoritatea populației rămîne fără carne și ouă”². Oamenii se luptă desperați pentru a obține alimente. Dar și cînd le găsesc, acestea întăresc grozăvia. Un ascultător din Brașov dă exemple care astăzi par inimaginabile: „Există un salam de pasăre cu 62 lei kg. Are o culoare violacee, în a cărui masă umed păstoasă sînt mici paralelipede de slănină rîncedă. Am mîncat și eu odată din el și am avut sentimentul că înghit argilă amestecată cu seu”. Culoarea puilor serviți pe rație „îți creează impresia că au murit înainte de a fi sacrificați, dar asta n-ar mai conta atît de mult. Faptul că le sînt rupte picioarele atîrnînd așchii în pielea tumefiată n-ar fi nici asta cine știe ce, dar eczemele de pe piept și de pe aripi te rețin să-i consumi [...]”³.

Deși pare greu de crezut că aceste cuvinte nu sînt exagerări, convergența mărturiilor le confirmă:

Se dau pui? Da! A venit mașina cu pui! Au adus găini! Vineți, nici cît pumnul [...]. Dacă ai noroc și nu se termină înainte de a ajunge să-ți vină rîndul, dacă nu te alungă de la coadă mirosul pătrunzător și aspectul mărții ce se dă, atunci ai șansa să te duci acasă cu ceva. Cînd să-i gătești însă, constăți că sînt de neconsumat (căci pînă acasă mirosul a devenit insuportabil, iar aspectul de-a dreptul respingător)⁴.

Într-o altă mărturie, corespondentul notează: „[...] au dispărut din măcelării și hale acele produse animale jalnice, care se cunoșteau sub denumirile folclorice de «tacîmuri», «adidași» sau «radari»⁵. Cînd se pun păsări în vînzare, calitatea este indescriptibilă [...]. Cînd și cînd se dă unt (apos), șuncă de vită, de un gust respingător, un nou sort de salam pe care stomacul multora nu îl suportă, precum și un sortiment de «rulade» – rulada fiind constituită din circa 4/5 grăsime”⁶.

Se multiplică referirile la cozi. Sînt povestite înfruntări dramatice:

Scene de-a dreptul inimaginabile au loc la ouă. Am văzut de multe ori cartoane aruncate în capul cîte uneia; am văzut adevărate bătăi cu ouă între oameni aduși într-o stare animalică de

1. Dorin Tudoran, „Frig sau frică. Sau despre condiția intelectualului român de azi”, în *Kakistocrația*, ARC, Chișinău, 1998, p. 75.
2. „În numele unui mare grup de cetățeni români”, difuzată la 8 octombrie 1989.
3. „A.D.A.”, Brașov, difuzată la 7 iulie 1988.
4. „Un român din 23 de milioane”, difuzată la 14 august 1988.
5. Adică gheare de pui, copite, urechi de porc și rîturi de porc, care nu se puteau exporta.
6. „O gospodină din România”, difuzată la 30 iulie 1989.

spectrul foamei și al mizeriei. Aceste scene se repetă întocmai, cu mici variații de public și decor atunci când se formează cozi, ori nu se poate fără cozi [...] practic aproape la orice înseamnă bunuri pentru existență¹.

Concluzia : „Practic, viața românilor a devenit un șir nesfârșit de cozi, mai bine zis o imensă coadă în care el, românul, intră copil fiind și o mai părăsește când îl duce popa la biserică”².

Pentru alții, frigul ocupă prim-planul. „Frig în oase, în locuințe, în suflete”³. Iată expunerea făcută în luna decembrie 1984 de Teodor Briscan :

Afară temperatură de minus un grad, în casă de plus 12 grade. E foarte frig. În picioare am ciorapi și pîslari, pe mine două perechi de indispensabili groși, peste ei pantalonii de pijama ; am un maiou gros, apoi bluza de pijama, un pulovăr de lînă cu mîneci și un pieptar. Pe cap, o căciulă. Altfel nu se poate sta. Din cînd în cînd suflu în mîini ca să mă încălzesc. Am vrut să-mi fac mămăligă, dar presiunea gazelor este așa de mică încît apa nu fierbe. Am renunțat. Apa caldă s-a oprit la ora 9 dimineața ; este duminică, ajunul Crăciunului, oamenii au rufe de spălat, au de gătit. Uneori stau în bucătărie și aștept să mi se încălzească mîncarea⁴.

Frigul a fost considerat de mulți ascultători cea mai traumatică dintre experiențele pe le-au avut de suportat. Importanța mărturiilor ține și de dificultatea de a-ți imagina, fără să fi trecut prin aceasta, ce înseamnă să trăiești circa trei-patru luni în frig fără să ai nici un loc sau refugiu unde să te poți încălzi.

Într-o scrisoare adresată lui Nicolae Ceaușescu la începutul anului 1989, un autor anonim face o analiză a costurilor sociale ale „frigului instituționalizat”. El remarcase în prealabil : „Pe fondul uzurii acumulate în cele 5 ierni de cînd cetățenii României sînt împiedicați să se încălzească, sosirea prematură a iernii din acest an a avut un puternic efect demoralizant”⁵.

Nu era frig doar acasă. Era frig în autobuze – nici nu se concepea ca acestea să fi fost încălzite –, în tren, în magazine, la serviciu. Defilarea lipsurilor se transformă în declamații grave, ca în cuvintele acestui student : „Această beznă ce ne înconjoară, acest marș triumfal al suferinței, acest tăvălug al neputinței se reclamă a fi o victorie, dar o victorie împotriva poporului român. Sînt unul din miile de studenți români [...]”⁶.

Se adaugă frica, cu consecințele ei. Descrierea unui corespondent :

O pînză de păianjen veninos, o plasă cu ochiuri dese s-a așternut peste țară și numai cine trăiește sub ea, nu în afara ei, poate înțelege subtilitatea terorii și tiraniei. În România lui Nicolae Ceaușescu există mai puțini deținuți politici decît în alte țări socialiste, ca, bunăoară, Cehoslovacia sau chiar Iugoslavia. Dar nicăieri nu există atîta frică. Și poate cu excepția Albaniei, nicăieri formele și firele directe și indirecte ale regimului opresiv nu au pătruns atît de pertinent în viața de fiecare zi a cetățeanului de rînd. Frica a devenit o autentică condiție metafizică. Condiția aceasta a scindat conștiințele, a generat o dedublare colectivă la scara a 22 milioane, dar, în consecințe, a produs și o etică publică schizofrenică, dementă, ireală, în care supraviețuirea nu

1. „Un român din 23 de milioane”, difuzată la 14 august 1988.

2. *Ibidem*.

3. „Un observator”, difuzată la 3 ianuarie 1989.

4. Teodor Briscan, scrisoare difuzată la 8 ianuarie 1987.

5. Anonim, difuzat la 5 februarie 1989.

6. „Un student”, difuzată la 24 ianuarie 1988.

mai este posibilă decât cu prețul neadevărului, al minciunii, a afirmării exact opusului a ce se cheamă adevăr și chiar realitate¹.

Frica este determinată de controlul pe care majoritatea îl percepe ca total : „Amestecul regimului în viața noastră personală s-ar dori absolut. Convorbirile telefonice sînt ascultate sistematic, soția este pusă să-și spioneze soțul, copilul să-și spioneze părinții, vecinii să se toarne între ei, preotul să divulge secretul spovedaniei, medicul să trădeze secretele împărtășite pe patul morții”. Așa se înstăpînește frica : „Frică de ei înșiși, de colegii lor, de organele de opresiune cărora la rîndul lor le este teamă... Teama, foamea, frigul și teroarea guvernează în România comunistă”². În fine, frica este întreținută de realitatea represiunii, care nu mai îmbracă formele extreme ale anilor '50, dar devine mai insidioasă și nu mai puțin sistematică. Este pedepsită orice formă de constestație, reală sau doar presupusă, ori de comportament considerat neconform. Volumul de față, ca și cel precedent de altfel, oferă o serie de exemple : persecuțiile, brutalitățile, chiar detenția cărora le cad victime persoanele sau membrii familiilor celor care depun cereri de emigrare, încearcă să treacă ilegal frontiera sau revendică dreptul constituțional de a crea asociații (membrii SLOMR în 1979 ori cei ai Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului din 1986, condamnați pentru „parazitism”)³. Iar despre condițiile din închisori, aglomerarea, privațiunile, tratamentele inumane, depun mărturie doi foști deținuți⁴. Se adaugă, desigur, frica suscitată de informațiile care circulă despre internările psihiatrice pentru motive politice (cazul lui Vasile Paraschiv fiind cel mai cunoscut și mai mediatizat la Europa Liberă), dispariții (mineri din Valea Jiului, membri ai SLOMR, ale căror cazuri erau investigate de Amnesty International și de alte organizații), morțile suspecte (vezi cazurile Dumitru Blaj⁵, miner din Valea Jiului aderent al mișcării Goma, și Dumitru Mircescu în acest volum) și decesele din timpul interogatoriilor (Gheorghe Ursu, ucis în 1985, de exemplu). Zvonuri despre utilizarea largă a unor astfel de procedee lansate și întreținute de Securitate amplificau frica.

Politica pronatalistă și soarta copiilor

Temă recurentă de-a lungul deceniului, politica pronatalistă revine cu accente specifice în ultimii ani ai regimului Ceaușescu. Arhiva postului Europa Liberă indică după 1983 o creștere a numărului de scrisori care denunță rigorile decretului de interzicere a întreruperii sarcinii.

1. Anonim, difuzată la 29 martie 1987.
2. „Comitetul pentru trezirea conștiinței de acțiune”, difuzată la 24 și 27 aprilie 1988.
3. Vezi scrisorile semnate de : Costică și Lidia Fronea, difuzată la 18 octombrie 1986 ; Ovidiu Prescăreanu, difuzată la 8 ianuarie 1987 ; Vasile Pascu, difuzată la 27 martie 1987 ; Gabriel Popescu, difuzată la 12 aprilie 1987 ; Dumitru Bulbuc, difuzată la 6 noiembrie 1987 ; Nicolae Malancaș și Maria Petru Crețu, difuzate la 27 noiembrie 1987 ; C. Andrițoiu, difuzată la 19 februarie 1988 ; Mihaela Virginia Popescu, difuzată la 10 februarie 1989 ; „Un refugiat român”, difuzată la 10 septembrie 1989.
4. Viorel, difuzată la 22 martie 1987, și Florian Rusu, difuzată între 6 și 9 aprilie 1987.
5. Semnatar al scrisorii deschise lansate de Paul Goma și participant la greva minerilor din 1977, Dumitru Blaj a fost urmărit constant și anchetat cu brutalitate de Securitate, pînă în 1980, cînd a dispărut brusc. A fost ulterior găsit mort pe marginea unui drum, stîlcit în bătaie, și dus la morgă, conform măturiei soției sale, Anica Blaj (vezi interviul realizat de Mihai Barbu cu Anica Blaj în Mihai Barbu, Gheorghe Chirvasă [coord.], *După 20 de ani. Lupeni '77 - Lupeni '97*, cotidianul *Matinal* și Editura Cameleonul, Petroșani, 1987, pp. 10-15).

Avortul era interzis dacă mama nu împlinise 45 de ani sau nu avea deja cinci copii, cu derogări eliminate pe rînd de-a lungul anilor. Există o strînsă corelație între atitudinea față de maternitate și condițiile de creștere a copiilor.

Politica pronatalistă a produs schimbări de atitudine fundamentale în rîndul populației. Autorul unei scrisori își sintetizează experiența în acest sens : „Am stat de vorbă cu multe femei, ascultîndu-le părerea despre această corvoadă impusă, poporul nefiind niciodată întrebare dacă este sau nu de acord cu ceea ce se hotărăște în numele lui. Răspunsurile sînt cam aceleași : «Copii ? Cu se să-i hrănesc ?», «Pentru ce să faci copii ? Să-l aplaude pe el ?», «Cu ce să-i îmbăiez ? Nici apă rece nu avem permanent»”. Și conchide :

Pentru că, atîta timp cît copiii României vor avea un tată și o mamă atît de vitregi, situația nu se va schimba, indiferent de cîți miniștri se vor schimba, cîți alți țapi ispășitori se vor mai găsi. Să ții un copil în cameră la temperatura de afară, să-i faci baie dacă este apă caldă, să-i dai lapte dacă ai, să-l duci dimineața la grădiniță pe jos sau cu un tramvai, dacă vine, să-l scoți seara, trecînd cu el în brațe prin magazinele goale, apoi să te întorci în apartamentul rece și mîine s-o iei de la capăt... Aceasta e epoca de aur ! Oare cît va mai dura ?¹

Antonia Severin, care își asumă consecințele trimiterii scrisorii cu numele adevărat, completează această imagine întrebîndu-se ce îi poate oferi o mamă unui nou-născut ?

Sărmanul copil stă în frig în scutece, uneori sub 14 grade temperatură constantă în cameră, nu poate fi spălat pentru că nu există apă caldă și nici posibilitatea de încălzire a apei, răcește și nu poate fi tratat pentru că nu există medicamente, nu are ce să mănînce, lapte praf nu există [...]. Și biată mamă încearcă să ducă o viață cît de cît normală în care există posibilitatea să apară un al doilea copil, apoi al treilea... Și ea constată că nu mai poate, nu are cu ce să-i crească, ar dori să aibă copii normali, viguroși, care să plesnească de sănătate și are copii firavi, plăpînzi, cu spaima în ochi, cărora ea nu le poate oferi nimic. Merg la grădiniță sau la școală și sînt plini de rîie și păduchi, nefiind nici apă, nici săpun, nici detergenți pentru igienizare².

O mamă vorbește despre „copii[i] noștri nefericiți, slabi și străvezii”. Ea trăiește într-o Devă a norilor de cenușă revărsați de combinatul de la Mintia, cu trei copii care suferă de astm din cauza poluării în care trăiesc, și declară că preferă moartea nașterii unui al patrulea copil „ca să respire praful și să rabde de foame”³. Uneori, chiar și această temă gravă este întîmpinată cu o glumă amară : „Apropo de șoimii patriei, mai nimerit ar fi să le spuneți TBC-iștii patriei, fiindcă mai mult ca sigur asta vor fi în curînd. Unde ați mai auzit de copii hrăniți cu titluri ? De altfel, șoimii nu mănîncă unt, ouă, lapte, carne, ciocolată”⁴.

Deteriorarea sistemului de învățămînt

În scrisorile lor, cadrele didactice care ajung să se adreseze prin intermediul Europei Libere vorbesc despre noua condiție a profesorului. Un dascăl își imaginează în 1986 cum ar arăta un manual al profesorului pe care și-l dorește partidul, „un om complex” :

1. Anonim, difuzată la 11 februarie 1987.
2. Antonia Severin, difuzată la 27 noiembrie 1988.
3. „O mamă nefericită”, difuzată la 23 aprilie 1989.
4. Un muncitor, difuzată la 8 februarie 1987.

casierul care strânge banii de la elevi, gestionarul care adună de la aceștia sticle și borcane, hîrtie și fier vechi, cel care își duce elevii la cules de „mușețel, ghindă și floare de tei” și la recolta de porumb și cartofi „din septembrie pînă la căderea iernii”. Tot el trebuie să scrie și să deseneze gazetele de perete, să împartă „ziare, bilete de spectacol, de tabără, să particip[e] la toate adunările, la corul cadrelor didactice care cîntă de Crăciun, în fața tovarășului primar”. Dar și să joace teatru, să cînte la acordeon, să spună poezii patriotice „cu profesorii amatori în Cîntarea României” ; să-i pună pe copii „să spună poezii despre pace și să-i înveț[e] să tragă cu pușca în mod premilitar. În fine, rareori, să fi[e] și profesor”¹.

Imagina este completată trei ani mai tîrziu de alt cadru didactic :

Dascălului i s-au legiferat, normat, reglementat, sugerat, statuat, ordonat toate, dar absolut toate mișcările și activitățile pe care trebuie să le desfășoare în munca lui de formator, de modelator de conștiințe. S-a pornit probabil de la premisa că acest modelator de conștiințe ar fi el însuși lipsit de conștiință, un fel de animal-robot ce trebuie împins de la spate, îmboldit, zgîlțit, amenințat, timorat, pedepsit. Mă întreb și vă întreb, nu cumva cei ce l-au gîndit în felul acesta pe dascăl, cei ce și-au închipuit că, deși om, e lipsit de conștiință civică și patriotică, nu cumva și l-au imaginat pornind de la felul lor de a fi, al celor ce conduc destinele țării?²

Condiția elevului este descrisă în 1988 de o profesoară de la Timișoara, care mai trimisese Europei Libere o scrisoare în urmă cu trei-patru ani. Ceea ce ea remarcă în acel moment era o degradare de neînchipuit, într-un interval atît de scurt. Munca patriotică a ajuns, dintr-o „formalitate”, o „realitate dură, transformîndu-i pe profesori și elevi în brațe de muncă ieftină, sclavi neplătiți” care muncesc în agricultură zilnic „de la 15 septembrie pînă la 15 noiembrie”. De la 15 aprilie începe campania de primăvară „în aceleași condiții”. Între aceste date trebuie terminată programa, deci se învață „8-9 ore pe zi, uneori și duminică”³.

Scrisorile dascălilor atrag atenția asupra consecințelor de durată ale situației critice din învățămînt, care merg de altfel în sensul celorlalte evoluții din acest sfîrșit de deceniu comunist. Profesoara din Timișoara insistă, de exemplu, asupra corupției :

...se întinde acum cu viteză plaga corupției, care infectează treptat întreaga societate românească. Trebuie spus că profesorii români au rezistat eroic, unii mai rezistă încă și acum acestei tendințe, dar presiunea exercitată de sus, de la organele lor superioare, este prea puternică.

Tot ea denunță duplicitatea în care profesorii sînt obligați să-i educe pe tineri, „să îi învețe pe studenți și elevi «gîndirea dublă» (una să spună la școală, alta acasă)”⁴. Acest pericol era deja semnalat de „profesorul de țară” care analizase într-o scrisoare difuzată în 1986 ce înseamnă „copilul de tip nou” : „Cred, la rîndul meu, că această generație crește aprig în condiții aprige și că avem în ei un viitor ciudat, de oameni care trăiesc alternativ în două lumi : una e ce trebuie să spună, alta ce fac și ce gîndesc”⁵.

1. „Un profesor de țară”, difuzată la 30 iunie, 1 și 2 iulie 1986.

2. „Un dascăl revoltat”, difuzată la 6 iulie 1989.

3. „O profesoară din Timișoara”, difuzată la 28 septembrie 1988.

4. *Ibidem*.

5. „Un profesor de țară”, difuzată la 30 iunie, 1 și 2 iulie 1986.

Relația dintre români și maghiari

Scrisorile către Europa Liberă demonstrează că propaganda naționalist-șovină a regimului nu a avut impactul dorit. Unul dintre ascultători, care se întreba în primăvara anului 1989 ce va rămâne din moștenirea Ceaușescu, remarca faptul că acesta „a izbutit să șteargă din conștiința publică rezerva tradițională a românului față de ruși, cât și pe aceea privind-i pe unguri”¹. Schimbarea de atitudine față de maghiari și Ungaria a cunoscut mai multe etape. Începând cu mijlocul anilor '70, în scrisorile mai multor ascultători, Ungaria este prezentată în contradicție cu propaganda oficială, ca o țară cu mai multă libertate, în care sînt respectate tradițiile, iar situația materială este incomparabil mai bună². Putem remarca de asemenea că în mai multe mișcări de protest importante (precum greva minerilor din 1977 sau SLOMR) românii și ungurii s-au găsit alături în mod natural.

Dar o luare clară de poziție în favoarea minorității maghiare și criticarea nerespectării drepturilor acesteia nu intervin decît în 1985, prin apelul comun redactat de Géza Szócs și Dorin Tudoran și contrasemnat de Carol Király și Marius Tabacu, în care se cere Organizației Națiunilor Unite realizarea unei anchete internaționale asupra situației minorității maghiare din România și a celei române din URSS. În 1986, două mișcări, Acțiunea Democratică Română (grupare clandestină) și Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului (constituită de un grup de tineri membri ai PNT³), cer în programul lor respectarea drepturilor minorităților. Regăsim aceeași revendicare în manifestul-program al unui grup clandestin de simpatizanți ai sindicatului SLOMR, din 1987, sau în declarația constitutivă (punctul 7) a Sindicatului „Libertatea”, constituit în mai 1988 de șapte foști deținuți politici de la Aiud (Radu Filipescu, Gheorghe Năstăsescu, Julius Filip, Victor Totu, Costică Purcaru, Carol Olteanu și Iancu Marin). Anul 1987 marchează un aflus fără precedent de refugiați din România în Ungaria, autoritățile de la Budapesta dînd dovadă de compezență – și nu doar față de maghiarii fugiți din Transilvania. La sfîrșitul anului 1988, în Ungaria se găseau peste 20.000 de refugiați din România, dintre care aproximativ 1.000 de etnici români⁴.

Începînd cu 1986 și pînă în anul 1989, se înfiripează un dialog asupra relației româno-maghiare, cum putem constata din lectura mai multora dintre scrisorile publicate în acest volum. Un „român de viță veche”, greco-catolic din Transilvania, care inițiază această serie, este „ferm convins că problema maghiară, relația româno-maghiară, situația minorității maghiare și atitudinea noastră față de ea reprezintă azi problema-cheie a existenței românești”⁵. Salutînd luarea sa de poziție, un grup de intelectuali din Ungaria îi vor

1. „Un trecător prin lume”, difuzată la 27 mai 1989.
2. Vezi, spre exemplu, în acest volum, doctor George Ștefănescu, Dej, difuzată la 3 septembrie 1989.
3. Florian Rusu, Cristian Butușină, Florian Toporan, Violeta Popescu, Emil Ionescu – vezi în acest volum scrisoarea difuzată la 19 ianuarie 1987.
4. Pentru evoluția relațiilor româno-ungare în anii '80, vezi detalii în Mihnea Berindei, „Un phénomène récent : la prise de conscience parmi les Roumains”, *L'autre Europe*, nr. 20, 1989, pp. 55-58. Pentru evoluția fenomenului refugiaților români în Ungaria, amplificat în anul 1989 (30.000 de cetățeni români refugiați pînă la începutul lui decembrie 1989, peste 50% fiind cetățeni români de origine maghiară, restul etnici români și germani), vezi analiza Europei Libere prezentată în acest volum, difuzată la 15 decembrie 1989.
5. „Un român de viță veche”, difuzată la 14 septembrie 1986.

răspunde în luna octombrie a aceluiași an, urmați în decembrie de un maghiar din Transilvania „prieten al românilor”¹. Politica oficială de îngrădire treptată a vieții identitare maghiare este prezentată în detaliu într-o scrisoare remarcabilă pentru acuratețea informațiilor celui care se intitulează „Valahus Viator”². Autorul trage un adevărat semnal de alarmă :

Nu poziția noastră față de unguri implică principalul pericol, domnule Vlad Georgescu, ci poziția noastră față de noi înșine, față de națiunea română. Mitocănia meschină a așa-numitei politici naționale este doar reversul complet al regimului de la București și măsurile deschise sau ascunse care sînt luate împotriva minoritarilor reprezintă bacșișul cu care ar vrea să ne cumpere dl Ceaușescu. [...] Nu sîntem în stare de cea mai minimă solidaritate cu minoritarul nostru, căci nu mai sîntem de mult în stare să fim solidari cu noi înșine. Periclitată este nu numai ființa națională a minoritarului, grav periclitată este și propria noastră ființă națională. Cele două fenomene sînt împletite tragic, se determină reciproc.

O intelectuală maghiară își exprimă admirația față de disidenta Doina Cornea și îi cere să-și detalieze poziția în chestiunea maghiară. Ea precizează : „Știu că soarta popoarelor noastre, aici în Ardeal, și pe meleagurile dunărene, este inseparabil sudată”. Istoria româno-maghiară s-a lovit „mereu de tragedia strîngerilor de mînă întîrziate” ; ca să nu se repete, ar fi de conștientizat manipularea celor două comunități : „acea politică [...] care susține mereu că granița e periclitată de maghiari ațîțată împotriva noastră, pune piedici în calea apropierii noastre ! ”³. Disidenta, care trecuse ea însăși prin experiențe traumatice cînd era elevă într-un liceu maghiar, îi va răspunde insistînd asupra importanței prezervării frontierelor și conchide : „Doresc ca țara mea să fie o adevărată patrie și pentru minoritatea maghiară (precum și pentru celelalte minorități)”⁴.

Schimbarea atitudinii față de ruși și URSS

Un fenomen cu totul nou este schimbarea atitudinii față de URSS și față de ruși. El se datorează în primul rînd venirii lui Mihail Gorbaciov la putere și politiciii de glasnost și perestroika, ce i-a făcut pe români, în mod tradițional atît de mefienți față de marele vecin de la est, să privească cu simpatie la evoluția situației din Uniunea Sovietică și să spere în schimbarea lui Nicolae Ceaușescu. Există însă și sceptici :

Mulți ne-am pus speranța în Mihail Gorbaciov, dar, pe zi ce trece, ne dăm seama că amîndoi sînt făcuți parcă din același aluat, iar proverbul „corb la corb nu-și scoate ochii” este mai valabil ca oricînd. În fond, Mihail Gorbaciov are dreptate : de ce să vină în ajutorul poporului român, cînd prin intermediul lui N. Ceaușescu și al metodelor sale dictatoriale poporul stă „cuminte” și nu-i creează probleme [...]”⁵

Transformările din URSS devin un argument în încercarea de a stabili un dialog cu autoritățile în vederea reformelor. Astfel, într-o scrisoare adresată secretarului general la

1. „Un grup de intelectuali din Ungaria”, Budapesta, difuzată în octombrie 1986 ; „Un maghiar din Ardeal prieten al românilor”, difuzată la 14 decembrie 1986.
2. „Valahus Viator (românul călător)”, difuzată la 1, 8 și 15 martie 1987.
3. „O intelectuală maghiară”, difuzată la 10 iulie 1989.
4. Doina Cornea, difuzată la 14 septembrie 1989.
5. „Un român revoltat peste măsură”, difuzată la 7 octombrie 1986.

19 octombrie 1986, Gheorghe Huțanu dă exemplul lui Mihail Gorbaciov, care cere populației „să vină cu cât mai multe propuneri și sugestii menite să îmbunătățească stările de lucruri...”¹. Și pentru alții, liderul sovietic devenise o referință, spusele sale erau citate: „Un adevăr spus pe jumătate este mai rău decât o minciună spusă sau scrisă”². În ajunul venirii lui Mihail Gorbaciov în România (mai 1987), Mihai Botez remarca, cu luciditatea sa constantă, în ce constă miza acestei vizite, precizând că el nu crede în posibilitatea deschiderii unui dialog între cetățeni și autorități în sensul perestroikăi :

Esențial pentru populație (și nu numai pentru nomenclatură) ar fi să primească un semn de sinceritate, de interes, chiar dacă am moștenit un antisovietism destul de dur și o politică ce a exacerbât în asemenea măsură sentimentul național, „independentist”, încît nu prea văd cum ar putea această populație să se răzgîndească subit și radical³.

Un băcăuan scrie în vara anului 1988 despre spiritul schimbărilor din URSS: „E timpul înnoirilor, al adevăratei reforme, dacă vrei, al perestroicii”, avertizînd că e indispensabil să fie aplicate și în România⁴. Imobilismul regimului este denunțat și trezește pretinse nedumeriri: „Economia centralizată de tip stalinist este acum detestată și revizuită de înșiși inițiatorii ei. Gorbaciov s-a trezit la timp din visul-utopie al fericirii comuniste și cu simțul realității a trecut la reforme. Ceaușescu se încapățînează însă să rămînă la schemele anchilozante ale stalinismului”.

Același „nedumerit” amintește surpriza avută cînd a citit într-un ziar occidental răspunsul unui diplomat sovietic privind nerespectarea drepturilor omului în România: „Dar românii de ce nu spun nimic?”, pentru a remarca schimbarea de atitudine: „Pînă mai ieri, cînd valul de nemulțumiri ale populației creștea amenințător pentru nomenclatura partidului, agenții lui Ceaușescu lansau în popor gogorița «fiți liniștiți că altfel vin peste noi rușii» și spiritele erau oarecum potolite. Acum însă, cînd rușii spun «dar românii de ce tac?», de cine se mai teme românul?”⁵.

Descoperim această transformare de percepere a relației cu URSS-ul lui Gorbaciov și la alți corespondenți. O gospodină din Brașov, originară din Basarabia, care asistă la o manifestație la Chișinău, notează: „Plîngeam și mă gîndeam: oare cînd vom avea și noi un Gorbaciov, să putem și noi să strigăm în public durerea?”⁶. Uneori, afirmațiile sînt atît de radicale, încît redactorii preferă să le treacă sub tăcere. Astfel, apelul unui marinar de pe Dunăre, din 1988: „O ducem foarte greu, cel mai greu față de celelalte țări socialiste. Consider – și cred că tot poporul român este de acord cu mine – că era mai bine să fi fost ocupați de ruși, fiindcă toate țările care sînt rușii la ele o duc foarte bine, lucruri văzute de noi toți”⁷. Nici următorul pasaj din scrisoarea unui martor al manifestației muncitorilor de la Brașov din 15 noiembrie 1987 nu a fost transmis în integralitate :

Urmează un episod inedit pe care istoria îl reține. Mulțimea aclamă două autocare cu turiști sovietici. Rușii întind mîna demonstranților și fac poze cu ei. Și [sînt] măguliți că au în fruntea

1. Gheorghe Huțanu, 19 octombrie 1986, difuzată la 11 ianuarie 1987.

2. „Un anonim”, difuzată la 5 iulie 1987.

3. Mihai Botez, interviu luat de Arielle Thedrel, 2 mai, 1987.

4. „Un băcăuan”, difuzată la 11 septembrie 1988.

5. „Un nedumerit”, difuzată la 20 august 1989.

6. „O pensionară tristă”, difuzată la 30 iulie 1989.

7. „Un căpitan de remorcher român”, difuzată la 24 ianuarie 1988.

lor un Gorbaciov, căci iată, manifestații scandează „Trăiască Gorbaciov!” și „Cerem popoului sovietic să ia măsuri împotriva tiranului!”¹.

Schimbarea de atitudine față de URSS și liderul său reflecta, desigur, exasperarea la care se ajunsese în ultimii ani ai dictaturii lui Nicolae Ceaușescu, când dispariția acestuia devenise o obsesie națională. Românii căutau o salvare, indiferent de unde ar fi venit ea. Dar numai pentru câțiva comuniști nostalgici URSS, numită „marea noastră prietenă și vecină”, reprezenta o șansă pentru reabilitarea și perpetuarea comunismului².

Imaginea lui Ceaușescu

O caracteristică a corespondenței adresate Europei Libere în prima parte a anilor '80 devine dominantă în a doua parte: tot ce se întâmplă se raportează la Nicolae Ceaușescu. Etichetele trec de la deridere – „om planetar”, „om nuclear”, „întiul pionier al țării”, „stejarul ăl mai stejar între stejari”, „cel mai iubit fiu”, „împărat”, „Lucefărul revoluționar”, „cezarul nostru de la Scornicești” – la invective – „un comunist primitiv și primar”, „un fanatic”, „un paranoic”, „un semianalfabet paranoic”, „dezastrul națiunii române”, „regele nebun”, „un vechil național”, „cel mai mare tiran din vremea noastră”, „un nepriceput încăpăținat și șiret”. Adresările cele mai virulente nu au fost difuzate din motive evidente. Le reproducem pentru a arăta atmosfera acelor ani. Nicolae Ceaușescu este comparat cu Nero, Hitler, cu un „führer... ridicol și necruțător”, un „mic Stalin de la Nord de Dunăre”, „un Caligula descreierat [...], iar iapa sa [Elena Ceaușescu] este acoperită cu titluri și onoruri”³.

Criticile la adresa dictatorului vizează opțiunile lui politice, comportamentul tiranic, responsabilitatea pentru dezastrul economic și propaganda extravagantă. Dar cu trecerea timpului devin din ce în ce mai numeroși cei care se revanșează batjocorindu-l, răfuindu-se cu aspectele lui fizice sau intelectuale sau optează pentru imprecății, cum am văzut mai sus. N. Ceaușescu se admiră „cît de mult a vorbit, dar ce spune în două ore, cu o mică pregătire de bază, s-ar spune în 7 minute. E rău să-l ascuți, dar să vezi cum agită mâinile. Ce nu știe cum să exprime cu gura, ne explică prin agitația mâinilor...”⁴. Un român care a reușit să părăsească țara îi scrie: „cum tu ai avut o familie doar cu numele și școală nu ai făcut, nici măcar aceea de pantofar, deoarece nu a apărut nici un pantof făcut de mîna ta, nu poți fi domn”⁵.

Invocîndu-l pe Ceaușescu, Gheorghe Maftei i se adresează în următorii termeni: „E într-adevăr colosal, de necrezut unde poate să ajungă mintea unui om zgîrcit, pus pe economie, pe făcut avere”, ca apoi să ajungă la o diatribă, transmisă totuși, dat fiind momentul, pe post:

Dar „cămătarul” Ceaușescu, om hapsîn, vrea ca lumea întreagă să cadă pradă foametei, setei, mizeriei, ca numai el să aibă totul, iar ceilalți să primească totul de la el ca de la Dumnezeu

1. Un martor al revoltei muncitorilor brașoveni, difuzată la 15 noiembrie 1988. Ultimul slogan al manifestațiilor nu a fost citit pe post.
2. Comitetul de redresare națională din cadrul PCR, difuzată la 22 noiembrie 1989.
3. „Un maghiar din Ardeal, prieten al românilor”, difuzată la 14 decembrie 1986.
4. *Ibidem*.
5. „Radu Băjenaru”, difuzată la 10 decembrie 1989.

și sa-i fie robi pe vecii vecilor. Atunci inima lui îi saltă de bucurie, iar sîngele i se primenește [...] Cămătarul Ceaușescu este un monstru uriaș și înfricoșător pentru că e înconjurat de slugi devotate care vor să-l realeagă la Congres, un tiran care pustiește totul, satele și orașele României¹.

Un alt proaspăt refugiat în Occident îi transmite „cetățeanului Ceaușescu” în octombrie 1989 o scrisoare în care își descarcă năduful :

Mă întreb eu, cetățene Nicolae, de ce mai stai acolo [...] cînd țara-i la pămînt. Nu vezi că toți te arată cu degetul și îți întorc spatele? Toată Europa te hulește, atît cea estică, cît și cea vestică. Nu vezi că întregul popor al României nu te vrea? [...] Murim pe capete, tineri, copii, bătrîni, flămînzi și goi. Te consideri arhitectul României moderne! Așa construiești, că totul dispăre de pe fața pămîntului. Tot ce-a fost făcut de strămoșii noștri dispăre. Tot ce facem noi dispăre. Dispărem și noi. Generațiile viitorului le distrugi. Copiii sînt anormal dezvoltăți, debili, rahitici, cu malformații, subnutriție².

Întîlnim și satisfacția povestirii unor fapte care puntează ridicolul conducătorului României și al consoartei sale, chiar și atunci cînd consecințele asupra românilor sînt devastatoare. O face un diplomat cu acces în culisele puterii, istorisind rivalitatea „surdă și nemărturisită” dintre soți în obsesia comună : „Cine va obține, primul, Premiul Nobel?” ; ori cînd explică efectele unei ironii făcute de Hans-Dietrich Genscher într-o conversație cu Ceaușescu, care asociase cursul monedei naționale cu prestigiul conducătorului etc.³.

Protestul față de Nicolae Ceaușescu poate îmbrăca forme neașteptate. Importanta participare a oamenilor la înmormîntarea Licăi Gheorghiu, fata favorită a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, a fost comentată astfel de un băcăuan :

Fără îndoială că foarte mulți dintre cei care au fost în acele zile acolo au făcut-o din pură curiozitate, dar nu pot fi ignorați și cei care au venit pentru memoria lui Gheorghiu-Dej ; dar marea majoritate a celor care s-au perindat prin fața catafalcului și au înțesat aleile cimitirului Sf. Vineri au făcut-o ca un protest împotriva conducătorului actual al partidului. Așa cum românii i se împotrivesc lui Ceaușescu prin pasivitate la locurile de muncă, tot astfel au făcut-o și acum, la moartea Licăi Gheorghiu, știind că sînt supravegheați de poliție, că prezența lor înseamnă un avertisment, o dovadă mută, dar grăitoare a antipatiei, un afront, dacă vreți, deoarece în fața morții toți sîntem egali⁴.

Dorința dispariției conducătorului este exprimată fățiș : „Un popor întreg așteaptă plecarea lui Ceaușescu, plecarea lui de voie sau fără de voie”⁵. O profesoară din Timișoara a trimis cîteva rînduri care susțin că speranța din fiecare dimineată a românilor este știrea

1. Redactorii postului de radio n-au făcut însă loc acestei ultime izbucniri de revoltă : „De aceea un cămătar și un hapsin ca «marele nostru conducător» (!) nu este om de treabă, el nici nu păcătuiește ca oamenii, el trebuie să fie un monstru, mai rău decît toți tiranii, ucigașii și tilharii, ba chiar poate tot atît de rău ca și diavolul însuși...” (Gheorghe Maftai, Brașov, difuzată la 12 noiembrie 1989).
2. „Radu Băjenaru”, difuzată la 10 decembrie 1989.
3. „Un diplomat român”, difuzată la 21 februarie 1988.
4. „Un moldovean”, difuzată la 12 iulie 1987.
5. „Un grivițean colț cu I.Gh. Duca”, difuzată la 5 februarie 1986.

că Nicolae Ceaușescu „a încetat din viață. Aceasta este de fapt obsesia tuturor, mari și mici, importanți sau mai puțin importanți pe scara socială”¹.

Dar adevărata lovitură de imagine a conducătorului a fost dată de miile de muncitori și locuitori ai Brașovului care au scandat pe 15 noiembrie 1987 „Jos Ceaușescu!” și au dat foc portretelor afișate pe sediile celor două comitete de partid – o adevărată ardere în efigie: „Doi tineri țîșnesc pe scări și desprind portretul de mucava al dictatorului român ce zîmbea mereu tînăr pe fațada clădirii. Cînd acesta se prăbușește, se dezlănțuie delirul general (o avanpremieră la moartea sau alungarea celui mai iubit fiu al țării)². Lumea îl calcă în picioare, îl sfîșie, rîde, dansează, urlă și plînge de bucurie”³.

Focalizarea obsesivă pe persoana lui Nicolae Ceaușescu, la care a fost asociată odată cu trecerea timpului și Elena Ceaușescu, ca marele/marii, unicul/unicii vinovat/vinovați, și nu pe sistemul care i-a/le-a permis ascensiunea va fi facilitat acapararea puterii de către echipa care a procedat la eliminarea lor pe 25 decembrie 1989.

Radicalizarea discursului critic și apelul la rezistență

Scrisorile trimise postului de radio Europa Liberă reprezintă, chiar anonime, acte de curaj întrucît autorii și eventualii intermediari își asumau riscul de a fi descoperiți de Securitate. Ele exprimă exasperarea și revolta, unele neputința, cîteva au un ton de lamentare. Însă semnele de rezistență se înmulțesc. Se înmulțesc și cei care semnează cu numele lor. Unii și-au asumat opțiunea disidenței, dar sînt mai puțin cunoscuți: Teodor Briscan, Gheorghe Ștefănescu, Gheorghe Huțanu, Florian Rusu, Cristian Butușină, Florian Toporan, Violeta Popescu, Emil Ionescu, Alexandru Nagy, Dumitru Mircescu; sau laici și preoți ortodocși care, urmînd pilda preotului Gheorghe Calciu Dumitreasa, se ridică împotriva atitudinii obediente a ierarhiei BOR față de partid: Alexandru Pop și Alexandru Manea. Alții, în urma persecuțiilor la care au fost supuși, s-au văzut nevoiți să ceară emigrarea: Ovidiu Presecăreanu, Ștefan Sirbu, Vasile Pascu, Monica Petcu Crețu, Nicolae Malancaș, Mihaela-Virginia Popescu, Ștefan Ghena, Gheorghe Maței. Sînt alții care impresionează prin atitudine și tonul scrisorilor lor: Petre Alexandrescu, Ion Suci, Maria Nojinovici, Ionel Maestorașu, Antonia Severin și Dimitri Bulbuc. Un exemplu, Ion Suci, lăcătuș-mecanic, care, însărcinat de Comitetul de Partid să participe la numărarea buletinelor de vot la alegerile din 1980, a protestat contra falsificării rezultatului – de unde a pornit un șir de persecuții:

Am considerat că această indiferență față de viața mea îmi dă dreptul legitim să mă adresez postului de radio Europa Liberă, ca în felul acesta să fie auzit cazul meu și, în conformitate cu legislația țării în vigoare, a cinstei și omeniei, să fie tras la răspundere acela sau cei care au dat dispoziții să se comită acte de fraudă electorală și să se ia măsurile necesare pentru ca asemenea acte rușinoase pentru țara noastră să nu se mai repete⁴.

Sfîrșitul deceniului nouă arată și radicalizarea vocilor critice deja cunoscute sau mai puțin cunoscute. Între ele, a muncitorului Teodor Briscan, a cărui tenacitate rar întîlnită

1. Această ultimă frază nu a fost citită pe post („O profesoară din Timișoara”, difuzată la 28 septembrie 1988).
2. Paranteza nu a fost citită pe post.
3. „Un martor al revoltei muncitorilor brașoveni”, difuzată la 15 noiembrie 1988.
4. Ion Suci, București, difuzată la 27 martie 1987.

e confirmată de cele 57 de scrisori și memorii adresate între 1983 și 1986 diferitelor instanțe ale PCR, unor personalități și presei centrale, făcute cunoscute de Radio Europa Liberă în 1987. Cîteva dintre ele sînt publicate în acest volum, începînd cu textul „Dacă voi fi întrebat”, care explică în 12 puncte de ce autorul nu este de acord cu realegerea lui Nicolae Ceaușescu la al XIII-lea Congres al PCR.

Doina Cornea și-a exprimat solidaritatea cu muncitorii de la „Steagul Roșu” din Brașov imediat după revolta din 15 noiembrie 1987. În luna august 1988, va lansa un apel contra sistematizării satelor care va fi semnat ulterior de alte 28 de persoane. Referindu-se la „scînteia care să ne călăuzească spre o viață mai bună”, Dan Petrescu se declara îndatorat celorlalți disidenți din țară și muncitorilor de la Brașov și mulțumea pentru manifestările de solidaritate care au loc în celelalte țări din Est :

Fie-ne îngăduit, în numele tuturor celor oprimați din România, să mulțumim „Solidarității” poloneze, „Chartei 77” din Cehoslovacia, domnului György Konrád personal și tuturor conaționalilor săi care sînt alături de români, grupului de scriitori germani originari din România, tuturor celor care au manifestat în diverse locuri din Europa, români sau nu, pentru schimbarea dictaturii din București, în semn de solidaritate cu revendicările muncitorilor de la Brașov. Salutăm cu bucurie această adevărată internațională a democrației din Estul bolnav al Europei¹.

Nevoia rezistenței e din ce în ce mai larg conștientizată. Uneori, ea este percepută ca viață conformă valorilor adevărate: „Dacă dictatorul ne oferă modelul unei societăți supercorupte, dacă puterea ne dă exemplul lipsei de patriotism, să cultivăm în elevi cinstea, dragostea față de muncă, dragostea adevărată față de patria cea adevărată, și nu față de cea [pe] care vor să o reprezinte dictatorul și clică lui”².

Scrisorile încep să fie însoțite de declarații anticomuniste, mai ales anticeaușiste, cu un ton din ce în ce mai amenințător. Datorită politicii postului de radio, definită de codul său deontologic, puține mesaje de acest tip au fost lăsate pe post. Cum am putut consulta materialele integrale, am considerat important să le reproducem aici, făcînd astfel o „reparație” atmosferei acelei perioade descrise de ascultători. Se scrie uneori: „Jos Ceaușescu!”³. Un brașovean care renunțase la speranța că Nicolae Ceaușescu va face ceva pentru ameliorarea traiului, își arată în schimb convingerea „că vom reuși noi singuri ca într-o zi cît mai apropiată [...] să ne luăm soarta în propriile noastre mîini. «Acum ori niciodată», din cîntecul care mocnește în noi ca o rană, va deveni deviza salvatoare cît de curînd”⁴. „Vreau să citez pe Coșbuc”, anunță un băcăuan catolic nemulțumit de persecuția religioasă: „Să nu dea Dumnezeu cel sfînt să vrem noi sînge, nu pămînt”. Orice răbdare își are limitele ei. Nu e o amenințare, ci un avertisment”⁵.

Scrisoarea a șase foști lideri de partid larg prezentată la posturile de radio BBC, Europa Liberă și Vocea Americii în luna martie 1989 a provocat o serie luări de poziție, printre care scrisoarea unui corespondent din București, foarte bine informat în ceea ce privește autorii acestei scrisori și care insistă asupra importanței ei. În opinia sa, cei șase sînt „purificați de toate greșelile trecutului lor și-și merită locul, de pe acum, în panoplia

1. Fragment din eseul difuzat la 14 februarie 1988.
2. „Un dascăl revoltat”, difuzată la 6 iulie 1989.
3. „O mamă nefericită”, difuzată la 23 aprilie 1989.
4. „A.D.A.”, difuzată la 7 iulie 1988.
5. „Un băcăuan”, difuzată la 11 septembrie 1988.

marilor luptători pentru demnitatea și libertatea țării noastre, alături de Goma, Ion Puiu, Radu Filipescu și toți ceilalți în viață sau dispăruți fie în Valea Jiului, la Brașov, ca și în alte părți sub semnul trist al anonimatului”¹.

La 21 aprilie 1989, șapte scriitori – Geo Bogza, Ștefan Augustin Doinaș, Dan Hăulică, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, Mihai Șora – au lansat o scrisoare deschisă în care-și exprimau „nedumerirea, preocuparea și îngrijorarea” cu privire la măsurile luate împotriva poezilor Mircea Dinescu și Ana Blandiana².

Se înmulțesc anunțurile privind inițiativele de grup și manifestările de solidaritate, deschis asumate (Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului inițiată de cinci tineri aderenți la PNT, sindicatul „Libertatea”, inițiat de foști deținuți politici de la Aiud în luna mai 1988) sau anonime: „Comitetul pentru trezirea conștiinței de acțiune”, constituit de marinari ai Flotei de Comerț în urma condamnării la pedepse extreme a lui Florentin Scaletchi, Lucian Iancu și Sandu Mateescu, care dorește înființarea unui sindicat³; un „Grup de 22 de scriitori, profesori și ingineri” care fac o declarație de neparticipare⁴; „Grupul de ziariști români” constituit în semn de solidaritate cu Petre Băcanu, Anton Uncu, Mihai Creangă și linotipistul Alexandru Chivoiu⁵; „Solidaritatea, un grup de studenți din București”, care lansează în decembrie 1989 un apel „către toți românii de suflet... activiști și [chiar] securiști cu conștiință”⁶. Un „Front al Salvării Naționale” se declară în scrisoarea difuzată în august 1989 contra realegerii lui Nicolae Ceaușescu la conducerea partidului. În același text, își manifestă solidaritatea cu opoziții care-și asumă deschis criticile la adresa regimului și se pronunță pentru dreptul la ingerință: „Principiul neamestecului în treburile interne își pierde orice valabilitate atunci când el este invocat de o bandă de uzurpatori de tip mafiot care terorizează prin puterea armelor și a tuturor pîrghiilor economice un întreg popor”. În scrisoarea transmisă în noiembrie, în perioada de pregătire a Congresului al XIV-lea al PCR, Frontul trimite 14 întrebări deschise Secretarului General al PCR și participanților. Concluzia lui se desprinde din corpul celei de-a 14-a întrebări: „Cine a trădat partidul care l-a pus în fruntea sa? Cine a trădat țara și și-a călcat jurământul de președinte ruinînd economia, viața socială, cultura și încălcînd fără jenă Constituția? Priviți-vă în oglindă, dați-vă răspunsul cinstit și luați decizia cea mai înțeleaptă. Înainte de a o face alții”⁷.

În perioada acestui congres, au fost difuzate trei documente ale unui „Comitet de redresare națională” din cadrul PCR: un apel către toate guvernele lumii, un apel către toate guvernele țărilor socialiste și o scrisoare adresată poporului român și puterii de stat. Programul de reformare a RSR, care cuprinde 48 de puncte, începe prin cererea demisiei imediate a președintelui Ceaușescu din toate funcțiile pe linie de partid și de stat⁸.

1. „Un grivițean colț cu I. Gh. Duca”, difuzată la 4 iunie 1989. Pentru reacția lui Nicolae Ceaușescu la scrisoarea celor șase („Cei șase sînt agenți ai unor puteri străine...”), vezi și „Un comentator bine informat”, difuzată la 29 octombrie 1989.
2. Geo Bogza, Ștefan Augustin Doinaș, Dan Hăulică, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, Mihai Șora, martie-aprilie 1989, difuzată la 21 aprilie 1989.
3. Cele zece revendicări ale programului au fost difuzate la 24 și 27 aprilie 1988.
4. Declarația lor de neparticipare a fost difuzată la 1 mai 1988.
5. Textul lor a fost difuzat la 18 iunie 1989.
6. Scrisoare difuzată la 19 decembrie 1989.
7. „Frontul Salvării Naționale”, difuzate la 27 august și 8 noiembrie 1989.
8. Comitetul de redresare națională din cadrul PCR, difuzată la 22 noiembrie 1989.

Premoniția sfârșitului și temeri pentru viitor

Spre deosebire de scrisorile din anii anteriori, din ce în ce mai mulți ascultători care se adresează postului de radio presimt că se apropie sfârșitul regimului. Întrebându-se de ce nu se revoltă românii, un comentator voluntar propune în vara anului 1989 câteva explicații, ca să conchidă că ei „știu că timpul lucrează în favoarea lor”¹. Autorul unei scrisori din 1987 se referea deja la prăbușirea lui Nicolae Ceaușescu: „Sfârșitul iremediabil se apropie cu pași lenți, dar siguri, românul așteaptă și privește cum a început să se clatine edificiul politic român actual și cum se mai precipită, cum se mai zbat ca peștii pe uscat «titanii» de la putere, stîncile nemuritoare, luceafărul revoluționar [...]; săracul, a ajuns să nu mai poată merge nici la toaletă nepăzită de îngerii săi”².

Această constatare a fricii împărtășite, cea a populației față de aparatul represiv și de nomenclatură, dar „și invers, teama acestora față de populația țării”, îi sugerează unui corespondent anonim al radioului, din mai 1989, o tactică pentru a grăbi căderea regimului Ceaușescu, pe care o consideră inevitabilă. El cere Europei Libere să înființeze, dacă se poate, un nou program, numit eventual „Avertisment”, destinat „celor din organele de represiune care vor avea probabil o viață mai lungă decît actualul regim”, activiștilor și nomenclaturii:

Ar trebui să le spuneți mereu, pînă la obsesie, securiștilor, milițienilor și soldaților de pe graniță că în fapt nu sînt apărătorii unei țări, unui popor, ci mercenarii unui dictator. Ei ar trebui să audă ce se întîmplă în țările învecinate ori să răsfoiască o carte de istorie pentru a afla care-i soartă dictaturilor în cele din urmă. Și ar mai trebui să privească în jur pentru a vedea cum fierbe minia oamenilor. Spuneți-le că au datoria morală și legală de a nu îndeplini ordinele decît dacă sînt conforme constituției. Faptul că nu fac decît să execute ordine nu-i o scuză sub nici un aspect. Executanții ai ordinelor naziste mai sînt și azi căutați și pedepsiți pentru crima de a fi executat ordine inumane. Să li se explice grănicerilor care-i maltratează pe cei prinși încercînd să treacă ilegal frontiera că fapta lor este pedepsită chiar de legile actuale ale țării... [În viziunea autorului] acest program ar putea aduce la realitate sau ceva mai aproape de ea pe mulți dintre cei care acționează astăzi în chip de complici ai clicii³.

Desigur, pînă în toamna anului 1989, schimbarea nu era considerată posibilă decît în tradiția comunistă. Pentru autorul anonim al scrisorii pe care am prezentat-o mai sus, „în lumea comunistă plecarea de la putere a unui lider este urmată de obicei de criticarea ori chiar condamnarea lui de către succesorii săi. E virtual sigur că așa se va întîmpla și în România, probabil cu mai mare intensitate decît în alte țări datorită situației dezastruoase în care a ajuns țara noastră”⁴. Ideea este completată de „un trecător prin lume”, într-o scrisoare difuzată tot în mai 1989: „Se va găsi cineva, probabil dintre cei mai apropiați colaboratori, care să-l defăimeze, spre a-și dovedi buna-credință în fața noului șef, vor fi date la iveală documente, azi strict secrete, privind greșelile celui dus de pe această lume, abuzurile comise de el și familia lui, lipsa de principialitate, depozitele de valută din băncile străine, imoralitatea copiilor etc. etc.”⁵. În același sens este gîndită schimbarea și în

1. „Un român oarecare”, difuzată la 1 octombrie 1989.

2. „Un anonim”, difuzată la 5 iulie 1987.

3. Anonim, difuzată la 14 mai 1989.

4. *Ibidem*.

5. „Un trecător prin lume”, difuzată la 27 mai 1989.

„scrisoarea celor șase” sau în mesajele autorului/autorilor care se ascund sub numele colective „Frontul Salvării Naționale” și „Comitetul de redresare națională din cadrul PCR”.

Dar transformările radicale care au loc în Polonia în primăvara și vara anului 1989, urmate de mișcări de amploare în celelalte țări din Est, schimbă datele problemei. Convins de ineluctabilitatea căderii sistemului, un ascultător care se prezintă „un român optimist” trece în revistă, în luna octombrie 1989, sursele optimismului său : evoluția mișcărilor de eliberare din toate țările socialiste ; prelungirea în timp a degradării vieții cotidiene, ceea ce apropie tot mai mult cuțitul de „osul răbdător al românului” ; faptul că represiunea nu mai intimidează în aceeași măsură ca în trecut, ba mai mult, îi întărește pe oameni ; înmulțirea disidenților și a opozanților ; izolarea și demascarea lui Ceaușescu pe plan internațional : „În prezent oștile stau față în față – pe de o parte, ei și clanul, de cealaltă parte, poporul. Ei joacă farsa puterii, noi așteptăm momentul”. Optimistul conchide : „Poate această scrisoare își va fi pierdut actualitatea la difuzarea ei, căci prăbușirea poate surveni într-o oră, o zi, o lună, dar nu mai mult de un an”. Și efectiv, scrisoarea sa a ajuns la Europa Liberă după 22 decembrie 1989¹. La începutul lui decembrie 1989, autorul/autorii scrisorii deschise semnată „Solidaritatea, un grup de studenți din București” nu mai ezită să anunțe sfârșitul comunismului : „O schimbare radicală și ireversibilă s-a produs în aceste ultime săptămâni : masca comunismului a căzut pentru toată lumea. Legenda invincibilității, a ireversibilității comunismului, a epocii de aur a omenirii a dispărut pentru totdeauna”².

Ce se va întâmpla după căderea lui Ceaușescu ? „Dezastrul produs de epoca Ceaușescu este, într-adevăr, incomensurabil, singură inventarierea lui va necesita ani pentru a nu vorbi de truda migăloasă a căutării remediilor pentru fiecare sat, pentru fiecare uzină, dacă nu chiar pentru fiecare familie distrusă”, scria un diplomat la începutul anului 1988³. Alți ascultători sînt preocupați de redresarea economiei. „Reechilibrarea economiei va ridica mari probleme, așa încît viața de fiecare zi va putea deveni și mai aspră decît în prezent, scuza celor de la putere nefiind incapacitatea lor, ci repararea greșelilor trecutului”, sublinia „un trecător prin lume”⁴. Această constatare este întărită de un inginer economist care nota, în octombrie 1989, că economia se află „în cea mai profundă criză”, în „pragul prăbușirii totale” și „nu va putea fi reanimată prin respirație artificială și prin expediente”. El se întreba „cît va dura și cît va costa refacerea economiei” României⁵.

În mai multe scrisori sînt puse în evidență tarele „epocii Ceaușescu” : atomizarea, învrăjbigirea unora contra altora, delațiunea, duplicitatea, corupția la toate nivelurile, pervertirea valorilor. „Profesorul de țară” se arăta preocupat în 1986 de comportamentul viitor al copiilor educați să aibă o „gîndire dublă”⁶. „Un cetățean român” constata în toamna anului 1989 : „Corupția este foarte dezvoltată. După ce va pleca Ceaușescu, va fi foarte-foarte greu să se revină la normal”⁷. În fine, diplomatul român subliniază timpul îndelungat ce va fi necesar pentru vindecarea societății de vulgaritatea indusă de regimul Ceaușescu.

Va dura decenii pînă se va putea fi asanat gustul națiunii de morbul vulgarității, devenită endemică grație atotputerniciei lui Neculai și a Elenei ; va dura ani și ani pînă ce politețea va fi din

1. Ultima scrisoare, „Același român, optimist”, octombrie 1989.
2. „Solidaritatea, un grup de studenți din București”, difuzată la 19 decembrie 1989.
3. „Un diplomat român”, difuzată la 21 februarie 1988.
4. „Un trecător prin lume”, difuzată la 27 mai 1989.
5. Un inginer-economist, difuzată la 14 noiembrie 1989.
6. „Un profesor de țară”, difuzată la 30 iunie, 1 și 2 iulie, 1986.
7. „În numele unui mare grup de cetățeni români”, difuzată la 8 octombrie 1989.

nou suprapusă mîrlăniei spontane, golănimii constituite în clasă conducătoare ; într-un cuvînt, va dura mult pînă ce națiunea se va însănătoși de pe urma epocii glorioase, pînă într-atît încît se va întoarce la valorile ei mari, dintotdeauna, la adevăratele valori ale istoriei ei¹.

Acești interlocutori lucizi ai radioului, care scrutând viitorul atrag atenția asupra dificultăților inerente grelei moșteniri a epocii Ceaușescu, sînt preocupați în egală măsură de felul în care istoria va înregistra această perioadă. Pentru „diplomatul român”, nu există îndoieli :

Așa cum în Europa Centrală, Războiul de 30 de ani, sau Marea Ciumă, dăinuie în amintirea colectivă, așa va rămîne, pentru generații de români, amintirea epocii Ceaușescu, ca un răstimp de cumplită urgie, ca răstimpul distrugerii economiei romînești, a poluării infernale a rîurilor, a distrugerii Deltei Dunării, a bisericilor și minăstirilor strămoșești, a așezărilor sătești ; va rămîne coșmarul școlii și a unui întreg sistem de educație distrus, a organizației sanitare ruinate, va rămîne amintirea frigului și foametei îndurate ierni de-a rîndul ; generații întregi vor suferi de pe urma ridiculizării țării, în fața altor neamuri și vor stăruie urmele tipărite ale celei mai mari spurcări intelectuale din toată istoria noastră literară, sub forma diverselor ode, cîntări și scrieri omagiale și elogioase².

„Un trecător prin lume”, care se ocupă de Ceaușescu „la modul retrospectiv”, se arată mai dubitativ. El știe că istoria contemporană este „cel mai greu de scris” și că trebuie lăsat specialiștilor „timpul necesar pentru decantarea faptelor”, adică „trecerea a încă două generații”. Însă există riscul, argumentează el, ca timpul și „firea bună a românului” să reducă judecata istorică asupra lui N. Ceaușescu la câteva lucruri concrete (metroul, transfăgărășeanul) și să fie uitat costul social al acestor realizări. Astfel, „numele dictatorului de azi va fi trecut mai curând în rîndul celor buni și mai puțin la locul de nedrebnicie ce i se cuvine. Dacă și pentru Stalin se găsesc în prezent apărători, de ce să ne mire că și pentru el s-ar putea naște (ori vor continua să trăiască) laudători ? ! Pentru a preîntîmpina acest pericol, autorul cere contemporanilor să depună mărturie :

De aceea cred că este de datoria istoricilor, intelectualilor de orice formație, aflați în țară ori în afara ei, să scrie, ca și literații, de altfel, și să consemneze în lucrări de specialitate, dar și de largă răspîndire, despre adevărurile acestei perioade profund nefericite pentru poporul român, cât și despre consecințele ei nefaste în timp. [...] Pentru a nu îngădui nimănui să-i poată ridica statuie, pedestalul acesteia trebuie dizolvat chiar acum, în timpul anilor ce ne-au mai rămas de trăit. Cu alte vorbe posteritatea lui Ceaușescu se impune a fi evaluată de pe acum³.

La aceeași concluzie ajunge și un inginer-economist. Și el insistă asupra datoriei de a depune mărturie :

Există o istorie oficială a „Epocii Ceaușescu”, chiar și una a economiei. Dar în mod firesc, obiectiv, va trebui să existe o istorie a epocii post-Ceaușescu. Or, această istorie trebuie să-și găsească izvoarele nu în „magistrala” operă și discursurile – oricât de numeroase și asemănătoare – ale Președintelui și cronicile condeierilor săi, ai acestor modești și veroși servitori de palat. [...] Ea va trebui să recurgă și la mărturiile contemporanilor. Și acestea trebuie consemnate. Cred că este în primul rînd o datorie de-a noastră, a acelor care trăim „din interior” aceste realități triste și continuu mistificate. [...] Adevărul trebuie scos la iveală ; trebuie consemnat⁴.

1. „Un diplomat român”, difuzată la 21 februarie 1988.

2. *Ibidem*.

3. „Un trecător prin lume”, difuzată la 27 mai 1989.

4. Un inginer-economist, difuzată la 14 noiembrie 1989.

DOCUMENTE

Listă de abrevieri

ARIA	- Agenția Română de Impresariat Artistic
AGERPRES	- Agenția Națională de Presă
BOR	- Biserica Ortodoxă Română
CAER	- Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CAP	- Cooperativă Agricolă de Producție
CC (al PCR)	- Comitetul Central (al Partidului Comunist Român)
CC al UTC	- Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist
CEC	- Casa de Economii și Consemnațiuni
CEx (al CC al PCR)	- Comitetul Executiv (al Comitetului Central al Partidului Comunist Român)
CFSN	- Consiliul Frontului Salvării Naționale
CIPCI	- Centrala Industriei Pielăriei, Cauciucului și Încălțăminte
COM	- Comitetul Oamenilor Muncii
CPEX (al CC al PCR)	- Comitetul Politic Executiv (al Comitetului Central al Partidului Comunist Român)
CPMB	- Consiliul Popular al Municipiului București
CPUN	- Consiliul Provizoriu de Uniune Națională
CSP	- Comitetul/Consiliul de Stat al Planificării
CUASC	- Consiliul Unic Agroindustrial de Stat și Cooperatist
D.B.	- Domestic Bloc
DSPA	- Direcția Superioară Politică a Armatei
DTN	- Departamentul Transporturilor Navale
FDUS	- Frontul Democrației și Unității Socialiste
GATT	- Acordul General pentru Tarife și Comerț
HCM	- Hotărârea Consiliului de Miniștri
H.R.	- Human Rights
IAS	- Întreprinderea Agricolă de Stat
ICECOOP	- Întreprinderea de Comerț Exterior din subordinea Uniunii Centrale a Cooperativelor
ICPEAR	- Institutul de Cercetări pentru Epurarea Apelor Reziduale
ICRAL	- Întreprinderea de Construcții, Reparații și Administrare Locativă
IDEB	- Întreprinderea de Distribuție a Energiei Electrice București
IEFM	- Întreprinderea de Exploatare a Flotei Maritime
IGM	- Inspectoratul General al Miliției
INCREST	- Institutul Național pentru Creație Științifică și Tehnică
IOR	- Întreprinderea Optică Română
IPILF Tîrgu-Mureș	- Întreprinderea pentru Industrializarea Legumelor și Fructelor Tîrgu-Mureș
IPO	- Întreprinderea de Pescuit Oceanic
ISCIP	- Întreprinderea de Selecționare, Creștere și Îngrășare a Porcilor

ITA	- Întreprinderea de Transport Auto/Industria Textile Arad
L.M.	- Listeners Mail
MAI	- Ministerul Afacerilor Interne
MAN	- Marea Adunare Națională
MIU	- Ministerul Industriei Ușoare
NATO	- Organizația Tratatului Nord-Atlantic
NAVROM	- Compania de Navigație Fluvială Română
ODUS	- Organizațiile democrației și unității socialiste
ONT	- Oficiul Național de Turism
ONU	- Organizația Națiunilor Unite
PCR	- Partidul Comunist Român
PECO	- Produse Etilate cu Cifra Octanică (acronim pentru stațiile de comercializare a carburanților pentru vehicule în RSR)
PMR	- Partidul Muncitoresc Român
PNL	- Partidul Național-Liberal
PNT	- Partidul Național-Țărănesc
RDG	- Republica Democrată Germană
RFG	- Republica Federală Germania
Romconsult	- Institutul Român de Consulting
RPR	- Republica Populară Română
RSR	- Republica Socialistă România
SLOMR	- Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România
SMA	- Stațiune de Mașini Agricole
SUA	- Statele Unite ale Americii
TAB	- Transportor auto blindat
TAROM	- Transporturile Aeriene Române
TESA	- (Personal) Tehnic, Economic, de Specialitate și Administrativ
TIB	- Tîrgul Internațional București
tov.	- tovarăș/i
UNESCO	- Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
URSS	- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
UTC	- Uniunea Tineretului Comunist
UTM	- Uniunea Tineretului Muncitor

Cu privire la metodologia de editare a scrisorilor

1. Publicăm documentele în ordinea difuzării lor la postul de radio Europa Liberă.
2. Nu am avut acces la originale și la plicurile cu care erau transmise scrisorile. Ca urmare, în cazurile în care momentul elaborării nu a fost indicat de autori, am dat scrierea prin raportare la ziua difuzării și la conținut.
3. Am editat scrisorile după transcrierea făcută de postul de radio. Am reprodus cât mai fidel materialul trimis, menținând greșelile care țineau de „stilistica autorului”. S-au făcut corecturi acolo unde acestea erau evident rezultatul greșelilor de transcriere.
4. Au fost eliminate din texte datele prea personale și nerelevante, cum ar fi adresa privată.
5. Am reprodus, indicînd în note, pasajele necitite în emisiuni din motive de spațiu de antenă limitat sau din cauza cerințelor deontologice ale conducerii americane (cu privire la evitarea limbajului insultător sau a incitării la revoltă).
6. Pentru notele de subsol am utilizat ca principale surse volumele : Gheorghe Crișan, *Piramida puterii. Oameni politici și de stat din România (23 august 1944 – 22 decembrie 1989). Dicționar. 5.598 de nume*, Pro Historia, București, 2001 ; Florica Dobre (coord.), Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mareș, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, *Membrii CC al PCR, 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004 ; Mihnea Berindei, Dorin Dobrințu, Armand Goșu (eds.), *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, Humanitas, București, 2009 ; Mihnea Berindei, Dorin Dobrințu, Armand Goșu (eds.), *Istoria comunismului din România*, vol. II: *Documente Nicolae Ceaușescu (1965-1971)*, Polirom, Iași, 2012.

„Marinarul de pe Dîmbovița”, octombrie 1985, scrisoare difuzată la 9 ianuarie 1986¹

Păunescu după... Păunescu²

Cu rugămintea de a mi se scuza „plagiatul” din titlul acestei scrisori, doresc să vă înfățișez (dacă voi putea, bineînțeles) noul peisaj al mahalalei bucureștene și chiar al celei naționale, din momentul dispariției, încă neexplicate, a așa-numitului „poet de curte”, veșnicul rapsod al „anilor lumină”, inventatorul diverselor și lingușitoarelor titluri date lui Ceaușescu și care, vai nouă!, au fost preluate și generalizate, astfel încât era suficient să se spună „cîrmaciul”, că noi și știam despre cine este vorba. Fac această tentativă fără a ști dacă intenția mea va deveni fapt real, adică dacă scrisoarea vă va parveni și, în acest caz fericit, dacă vă va interesa ori nu, știind mai demult cât sînteți de sensibili și obiectivi în unele împrejurări. O mai fac și din alt motiv: se știe că cei care pleacă în străinătate, mă refer la cei care se întorc, sînt de regulă convocați de către un așa-numit „lucrător” din Securitate pentru a primi unele „sfaturi” sau sarcini. Ei bine, în ultimele luni, toți cei care călătoresc în străinătate și au, într-un fel sau altul, legătură cu presa din domeniul cultural sînt „sfătuiți” să nu dea nimănuși relații despre cazul Păunescu. Înțelegeți, prin urmare, că se urmărește camuflarea respectivului caz din rațiuni pe care nu le cunosc, dar care pot fi presupuse, ceea ce îmi propun să întreprind în finalul scrisorii mele. Dar, pînă atunci, cîteva vești.

Capitala, ca și marile orașe ale țării au fost bîntuite în perioada care s-a scurs de la detronarea Păunescului de o serie de zvonuri dintre cele mai contradictorii, mergînd de la sinucidere pînă la călugărire. Se dădeau ca sigure ambele variante, condimentate cu altele mai puțin extremiste: domiciliu forțat, numirea la o catedră în învățămîntul mediu, internarea într-un sanatoriu de boli mintale din județul Buzău sau la spitalul nr. 9 din

1. D.B. no. 779, January 9, 1986.
2. Adrian Păunescu (1943-2010), poet prolific, publicist și, după 1992, om politic. A debutat în anul 1960. Pînă la sfîrșitul vieții a publicat circa 50 de volume de poezii. În 1973 a fost numit în conducerea revistei *Flacăra*, iar în același an a creat Cenaclul „Flacăra”, spectacol amplu, itinerant, menit să mobilizeze generația tînăra pe linia național-comunismului. Cenaclul a devenit un model pentru Festivalul național „Cîntarea României”. A fost exponent al protocronismului și întemeietor al cultului personalității, unul dintre „barzii lui Ceaușescu”. Cîteva gesturi ale sale, neconformiste, au fost puse față în față cu acuzațiile de a fi denunțat oameni ori de a fi acționat ca agent de influență. În anul 1971 i-a luat un interviu lui Mircea Eliade, pe care l-a mistificat și l-a publicat în ciuda promisiunii făcute. După o vreme, istoricul religiilor avea să dea, cu „imensă tristețe”, o dezmințire. Între 1992 și 1996 A. Păunescu a fost senator pe listele Partidului Socialist al Muncii, al căruia președinte a devenit în 1994. Membru al PSD din 1998, a fost ales senator între 2000 și 2008 pe listele acestui partid.

București etc. etc. Toate aceste presupuneri porneau din variate puncte de vedere în ceea ce-l privește pe bardul detronat (deocamdată). Unii îl credeau ultrasensibil, alții înfricoșat de consecințele dezvăluirilor conținute în dosarul Păunescu (luare de mită, evaziune fiscală, trafic de influență, îmbogățire fără temeii, imoralitate, delapidare etc. etc.), acuze pe care anchetatorii nu s-au ferit (ca în alte împrejurări) să le ascundă opiniei publice ci, dimpotrivă, le-au lăsat să ajungă în stradă. Cu cât timpul trecea, cu atât rumoarea publică se întetea. În acest timp, bardul se refugiase, dar de bună voie, undeva, pe lângă Sibiu, pe masă și casă, cu tot neamul, cum îi stă în obicei, și aștepta. După primele zile de spaimă, băiatul a înțeles că temperatura ce-l amenința a scăzut brusc, că opinia publică își mutase atenția de la matrapazlîcurile lui la prostata prezidențială și s-a apropiat de București reintrînd modest și neștiut în „căsuța” de la Dionisie Lupu, din fața căreia au dispărut însemnele montate acolo de Miliție (două la număr pe o distanță de 15 metri) prin care se interzicea staționarea autovehiculelor.

S-a așteptat venirea și trecerea lui 23 August. Dar nimic nou nu s-a întîmplat. Lumea a început să se îndoiască de intenția oficialităților de a lămuri, pe căile rezervate mulțimilor, adică prin tribunale, cazul Adrian Păunescu. Și, într-adevăr, iată și noutatea: poetului i s-a găsit o slujbă în presa culturală, alături de un alt menestrel al cîrmaciului: Dumitru Radu Popescu¹ și de un mai demult declarat infractor pe culoarele *Flăcării*, scriitorul Corneliu Leu². Cum se vor împăca, ori măcar pune de acord cele trei temperamente și caractere care au alimentat pînă acum „caracuda” literară și culturală rămîine de văzut. Dintre toți, Păunescu deține, pentru moment, poziția inferioară. Dar pînă cînd? Pentru vulg, singura întrebare este următoarea: a fost ori nu iertat poetul? Și de ce? Un prim răspuns: a fost iertat, ori regimul a renunțat la principiile sale de morală (n-ar fi pentru prima oară, desigur!) acceptînd ca un om certat cu un teanc de legi să continue a semna în presa zisă comunistă. Alții, pentru falsificarea unor bilete de tren ori de avion au fost măturați dintre ziariști, iar Țopescu³ se știe de ce stă pe tușă, cu toate că n-a încălcat nici una din rigurile conviețuirii sociale și nici n-a criticat regimul ori pe omul

1. Dumitru Radu Popescu (n. 1935), scriitor, prozator, dramaturg, redactor la revista *Steaua* între 1956 și 1969, redactor-șef al revistei *Tribuna* între 1969 și 1982 și al revistei *Contemporanul* în 1982, președintele Uniunii Scriitorilor între anii 1981 și 1989. Membru supleant în CC al PCR între 1968 și 1989, deputat în Marea Adunare Națională între 1975 și 1989. În 1997 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, din 2006 membru titular.
2. Corneliu Leu (n. 1932), scriitor, dramaturg, regizor de film, membru fondator al Uniunii Scriitorilor din România în 1949, al Uniunii Ziariștilor din România în 1952, al Organizației Internaționale a Ziariștilor în 1965. Activist cultural controversat, apare într-o notă a Securității din 1981 în următorul pasaj: „În acest sens se remarcă poziția scriitorilor Dan Deșliu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu și alții, care [...] prezintă tendențios scoaterea lui Corneliu Leu din funcția de conducere ce o deținea la revista *Contemporanul* și numirea lui ca simplu redactor la revista *Albina* [...] considerînd că «s-a declanșat vînătoarea contra celor care au avut o poziție demnă în timpul lucrărilor Conferinței Naționale a Scriitorilor»” (Dorin Tudoran, *Eu, fiul lor*, Polirom, Iași, 2010, p. 212).
3. Cristian Țopescu (n. 1937), ofițer de carieră, faimos comentator sportiv în anii '70-'80. În ciuda popularității sale, a fost o lungă perioadă scos de pe lista comentatorilor, după ce a declarat într-o emisiune: „Unor fotbaliști români care au oferte de la cluburi renumite din străinătate ar fi bine să li se permită să joace în străinătate, pentru că ar avea de câștigat ei, cluburile, Federația, întreg fotbalul românesc...!” (Elena Ceaușescu: „Dați-l afară pe Țopescu

planetar. (Asta ca să dau un singur exemplu pe care-l știe o țară întreagă, care l-a iubit și-l iubește pe cel mai bun crainic sportiv al nostru.) Alții au fost puși pe liber numai pentru că au divorțat ori pentru că le-a plecat o rudă din țară. Pentru Păunescu există însă alte tarife.

O pedeapsă i s-a aplicat totuși. Foarte ciudată: s-a făcut un proces la Cîmpina în legătură cu mult discutat vilă de la Breaza, pe care justiția vrea s-o încredințeze statului, despăgubindu-l pe poet cu o sumă de bani. Cum și de ce, iarăși nu se știe. Dacă a fost făcută prin furt, există căi clare de a declanșa o acțiune juridică, pe care instituțiile noastre le aplică fără milă unora, chiar nevinovați. Dacă însă Păunescu și-a plătit casa, atunci de ce să i se ia? ¹ Ca să nu poată veni bietul de el cu familia și prietenii de revelion ori vara, la odihnă?

Eu cred altceva. Nu se putea ca, după întregul scandal declanșat de tristele evenimente de la Ploiești din vara acestui an, când la un spectacol al cenaclului Flacăra au murit câțiva tineri, cazul Păunescu să nu ajungă în fine în discuția publică, cât și în cea oficială. Emoția stîrnită atunci de moartea acelor tineri a înverșunat societatea noastră și a fost prilej autorităților, de atîtea ori jignite de poet (mă refer la Miliție și Securitate) să intre în scenă. Însă pentru un rol care avea să se dovedească cu mult inferior celui ce părea asumat din primul moment. Lăsînd timpul să treacă, s-a mizat pe „amortizarea” memoriei publice, pe atenuarea interesului dirijat spre grijile iernii care se apropie, cu amenințarea frigului, întunericului și a foamei, reușindu-se scoaterea de pe prima scenă a atenției publice a cazului Păunescu. Prin acest simplu fapt, regimul își dă singur un vot de blam, pe care sînt sigur, oamenii de bună-credință îl înregistrează. Adică, unul care a lingușit (pentru a nu folosi un termen mai exact dar mai dur pentru unele timpiane obiectivizante) atît cît a lingușit Păunescu, creînd o școală și o emulație a acestui josnic procedeu, nu poate fi judecat după aceleași criterii ca un oarecare?

Dacă ar face-o, regimul și-ar da singur un vot de blam. Cum adică? Să se accepte ca rapsodul, poetul național deja alăturat Eminescu¹ de către unele creiere înfierbîntate și nededate la cultură (printre care Elena Ceaușescu² se numără), poate fi un delincvent care să profite de statutul său social pentru a se îmbogăți, pentru a încălca legile moralității, pentru a lua ori a frustra statul de prerogativele sale? Dacă s-ar accepta că acel om este un hoț, un imoral și așa mai departe înseamnă că laudele sale, acceptate cu atîta plăcere de familia domnitoare, s-ar dovedi interesate și (normal, nu?) n-ar constitui, cum le place

din TVR!” – http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/elena-ceausescu-dati-l-afara-topescu-tvr). Din anul 2008 a devenit senator pe listele PNL.

1. Pînă în anul 1989, doar artiștii aveau voie să posede o a doua casă, „de creație”.
2. Elena Ceaușescu (1919-1989), muncitoare textilistă, membră a PCR din 1937, membră a CC al PCR (1972-1989), membră a CPEx (1973-1989), președintă a Comisiei CC însărcinată cu cadrele de partid și de stat (1979-1989), președintă a Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (1979-1989). Ocupă funcția de prim viceprim-ministru în guvernele din perioada 1983-1989. Absolventă a doar patru clase, obține în 1967 titlul de „doctor inginer”, în 1974 este aleasă membră a Academiei Republicii Socialiste România și pînă în 1988 devine membră a altor șase academii. Pe lîngă numeroase titluri și distincții, devine doctor honoris causa a zece universități din străinătate. A fost condamnată la pedeapsa capitală în urma unui proces expediv și executată împreună cu soțul ei, Nicolae Ceaușescu, la 25 decembrie 1989.

să creadă celor lingușiți, simple constatări ale unei investigații obiective surprinsă de marele Adrian Păunescu. Ar însemna ca, o dată cu condamnarea sa, să dispară un volum impresionant de „opere” dedicate marelui cîrmaci, să fie adică puse la index, veștejite sub povara ilegalităților săvîrșite de autorul lor. Așa ceva nu se poate! M-ați înțeles? Păunescu a jucat precis și inspirat. Sigur că-l doare pierderea „cuibului” de la Breaza, pentru care va primi niște bani, absolut gratuit deoarece se știe că n-a investit acolo mai nimic, dacă nu chiar nimic. Urmează să-și găsească un alt locșor.

Dar să revin la ceea ce mi-am propus la început: la cauzele reale, după mintea mea, ale iertării bardului. Eu cred că regimului, și, cînd zic regim, mă gîndesc la cuplul de tirani, îi este frică de Păunescu, de ceea ce ar putea el să facă. Ce anume? Să devină disident! Nu m-ar prinde mirarea. Jocul său a fost, uneori, ambiguu, vrînd să lase impresia nemulțumirii de-abia stăpînite ori pe aceea a complicității conștiente, condiționată însă, contractuală dacă vreți. În acest sens trebuie să privim, zic eu, poeziile din revista *Familia* de acum cîțiva ani. Trebuie reținut că în anul respectiv se părea că Ceaușescu se clatină: era perioada frămîntărilor din Polonia, a neliniștirii Kremlinului, se aștepta la o luare de poziție mai fermă din partea rușilor. Cine a urmărit așa-zisele întîmplări artistice, adică cenaclurile, a putut auzi, din gura atît de folosită a poetului, glume în doi peri, cu adrese inconfundabile ori – cel puțin – pe muchie de cuțit, pentru care un altul ar fi fost invitat pe la „întreprinderea de sinceritate”, cum i se mai zice Securității române.

Se mai zice, și avem multiple motive de a o crede, că în ședințele separate care urmau celor publice, Păunescu recita versuri împotriva regimului, ba chiar poezii ale dispărutului său precursor stigmatizat de ciuma legionară, Radu Gyr¹, și nu numai spre a-și dovedi „universalitatea” sau obiectivitatea artistică, ci mai mult, spre a strecura ideea adaptabilității sale, a unei posibile modificări a punctului său de vedere. S-a vorbit, în această ultimă perioadă, că el a cerut expatrierea și că ar fi în Grecia sau Spania. Un precedent, devenit sigur astăzi, a fost creat de – culmea! – un adversar al lui Păunescu, de Eugen Barbu², cînd cu plagiatul și-a depus decorațiile și carnetul de PCR cerînd să i se permită plecarea din țară. Faptul este confirmat pînă la această oră chiar prin neacordarea în repetate rînduri a vizei de ieșire din țară a soției prozatorului.

Păunescu nu s-ar putea despărți, nu de plaiurile natale (de altfel, acestea sînt acum sub stăpînire rusească, știut fiind că poetul a văzut lumina zilei în județul Bălți din Basarabia, acum ocupată), ci de bunurile sale acumulate în numai 10-12 ani și oarecum

-
1. Radu Demetrescu, pseudonim literar Radu Gyr (1905-1975), poet, dramaturg, publicist, conferențiar la Facultatea de Litere și Filozofie din București, laureat, în anii 1926, 1927, 1928 și 1939, al Societății Scriitorilor Români. A intrat în Mișcarea Legionară, devenind comandant legionar și director general al teatrelor între septembrie 1940 și ianuarie 1941. Este autorul verusilor imnului neoficial al Mișcării Legionare, *Sfînta tinerețe legionară*, și ale imnului *Moța și Marin*. Închis sub regimul lui Carol al II-lea, apoi al lui Antonescu, condamnat la 12 ani închisoare în 1945. Închis din nou în 1957, iese din detenție în 1963 și începe să colaboreze cu regimul, scriind materiale în *Glasul Patriei* și *Tribuna României*, publicații destinate propagandei în rîndurile exilului.
 2. Vezi nota biografică în Gabriel Andreescu, Mihnea Berindei (eds.), *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către Europa Liberă. I. 1979-1985*, Polirom, Iași, 2010 (citată *infra*: vol. I), p. 196, nota 1.

dispersate. El nu ar putea fi ceea ce a fost Goma¹ sau Tudoran². Pe aceștia regimul a știut să-i reducă la foame și a încercat să-i împiedice a se face și auziți. Lor nu li s-a oferit o piine de mâncat de la Contemporanul, ori o altă gazetă. Ei erau de o altă categorie. Se știe de care. Poate nu veți crede, însă Ceaușescu are un complex de inferioritate față de Păunescu, pe care l-a întâlnit de câteva ori între patru ochi (vai, câte foloase a tras Păunescu de pe urma acestor întrevederi fabulând indicații pe care, desigur, nu le primise!): complexul poetic. Pentru că se știe, președintele este și el poet. Din când în când, răzbat în public știri în acest sens (vezi „avântatele” versuri din chiar imnul țării), strofe pe care, se zice, i le-ar fi „rotunjit” chiar Păunescu, evident sub conjurația unei discreții scoasă rapid în lume, de cel interesat să intimideze.

Jocul lui Păunescu s-a dovedit cât se poate de exact. A reușit să se facă temut la cel mai înalt nivel, cum se spune. A tremurat puțin când s-a declanșat scandalul, dar și-a revenit destul de repede. El știe acum că este mai puternic și decât Securitatea, Miliția și chiar Partidul comunist, căruia i-a jurat credință pînă la moarte, pentru că de soarta lui s-a angajat să răspundă direct și personal însuși șeful statului, comandantul Securității, al Forțelor armate și al Partidului.

Păunescu este cel de-al doilea fiu al lui Ceaușescu. Cel legitim, Nicușor³, face năzdrăvănii peste hotare, Păunescu se zbenguie acasă. Pentru ambii, Ceaușescu este capabil de înțelegere și iertare. Dacă n-a știut-o pînă acum, Păunescu a aflat-o, în fine; așa că rezerva făcută de Gelu Ionescu⁴ în privința viitorului lui Păunescu se confirmă acum. Îl felicit, dar vreau să adaug ceva de la mine... citire: dacă tămîierile cu care l-a îmbrobodit Păunescu pe Ceaușescu s-au dovedit simple tinichele, una singură și-a căpătat sunetul metalului prețios, aceea de „garant al libertății noastre”, recte a lui Păunescu și

1. Paul Goma (n. 1935), scriitor, considerat inițiatorul disidenței din România. În 1952 a fost exmatriculat întrucît susținuse cauza unor persoane anchetate și arestate sub acuzația de anti-comunism. A reușit totuși să-și continue studiile, iar în 1954 a intrat la Institutul de Literatură și Critică Literară „Mihai Eminescu”. În 1956, după înfrîngerea revoluției maghiare, și-a predat carnetul de membru UTM. A fost acuzat de „tentativă de organizare de manifestație ostilă”, din martie 1957 executînd doi ani de închisoare corecțională la închisorile Jilava și Gherla. În august 1968 a publicat romanul *Ostinato*, în RFG, iar în 1977 a trimis postului radio Europa Liberă o scrisoare de adeziune la Carta 77. A fost reținut, bătut de Securitate, a cerut emigrarea și a ajuns în același an în Franța, unde a obținut azil politic. S-a angajat într-o campanie sistematică de acuzare a regimului Ceaușescu, ceea ce a dus la o tentativă de asasinat în 1979. Romanele sale, între care, în special, *Gherla* (1976), *Garda inversă* (1979), *Culoarea curcubeiului*, 77 (1979), *Patimile după Pitești* (1981), *Bonifacia* (1986), *Din calidor* (1987), *Soldatul cîinelui* (1991), fac parte din opera literară de rezistență împotriva comunismului.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 195, nota 1.
3. „Nicușor” era diminutivul cu nuanță ironică dat fiului celui mic al lui Nicolae Ceaușescu – Nicu Ceaușescu; vezi nota biografică în vol. I, p. 151, nota 1.
4. Gheorghe Ionescu, pseudonim Gelu Ionescu (n. 1937), teoretician și critic literar. Între 1963 și 1982, asistent, apoi lector la Catedra de literatură comparată și teorie literară a Facultății de Limba și Literatura Română, Universitatea din București, doctor în filologie în 1973. În 1982 a plecat în Franța, unde s-a exilat. În perioada 1983-1995, a ocupat poziția de *senior program editor* la Radio Europa Liberă, comentator politic și realizator al programului *Actualitatea culturală românească*. Dintre volumele publicate: *Les débuts littéraires roumains d'Eugène Ionesco. 1926-1940* (1989), *Copacul din cîmpie* (2003, distins cu Marele Premiu ASPRO pe 2003), *Covorul cu scorpionii* (2006).

mult încercatei sale familii. Într-adevăr, numai Ceaușescu este cel care i-a garantat libertatea poetului dedat la ilegalități care, fără această garanție, ar fi dus la pierderea ei și la prăbușirea unui mit. Care „mit”? Poate îmi răspundeți dumneavoastră...

„Craiu Iovan”, octombrie 1985, difuzată la 13 ianuarie 1986¹

În emisiunea „Actualitatea Românească” din 17 octombrie a.c., se pune la un moment dat întrebarea că de ce partidul nu împarte pământul țăranilor pentru ca aceștia să muncească mai bine ca acum.

Dacă nu ați aflat, v-aș ruga să-mi permiteți să vă fac cunoscut faptul că ceva încercări în acest sens au fost făcute, dar concluziile la care s-a ajuns nu conveneau partidului. Aceasta pentru că la noi se iau în considerare aspectul și consecințele politice ale fiecărui fapt, fie el cât de neînsemnat și nicidecum consecințele economice, fie ele cât de pozitive. În aceasta – cred eu – stă chiar structura centralismului. Adică, se tot întreabă unii de la noi, că de ce orice lucru trebuie aprobat de organele superioare, din moment ce la prima vedere apare ca un lucru bun, o măsură de luat. De „sus” însă, răspunsurile vin ciudat de anapoda, dar la o analiză mai atentă a situației se descoperă că răspunsul venit de „sus” își are explicația lui. Decizia este luată acolo în așa fel încât să nu cumva să clinească ceva din rolul conducător al partidului, din controlul lui absolut asupra a tot ce se întâmplă jos, știind el bine că prin unele libertăți economice, pe care le-ar acorda țăranilor, s-ar face o mare greșală, în sensul că aceștia și-ar întări gospodăria, ceea ce e clar că nu se dorește. În gospodăria țărănească mai bogată, deci mai independentă, mult mai greu s-ar descoperi și alte lucruri ori grămada de animale și de acareturi, așa, printr-o simplă privire...²

E mult mai bine însă, pentru regim, ca „bătătura” să fie pustie și bîntuită de vînt și sărăcie, iar ochii milițianului aruncat iscoditor peste gard să poată cuprinde într-o clipă totul: „Dacă e cumva ceva dușmănos poporului, rătăcit pe acolo, pe după vreun coteț? Dar cotețul, cînd l-o fi făcut Gheorghe acesta? ! De unde or fi avut cele trei-patru scînduri? ! Prea multă bogăție! Trebuie trecut neapărat și mîine, trebuie văzut cum evolează ograda, mai ales că uite, Maria întinde și o sîrmă de rufe, acum, la lăsatul serii! ... Hm, dacă o fi vreo antenă? ! Cîte probleme pe cap!

Lăsîndu-l pe „Don’ plotoner” cu treburile lui de „Columbo”³, aș vrea să vă spun că exemplul pe care vi-l prezint în cele ce urmează duce în mod evident la aflarea stilului total defectuos în care se gîndește sus, în favoarea a nu mai mult de 0,5% din populația țării și în defavoarea celorlalți 99,5%, evident.

Totul a izvorît, se pare, din ura unor „teoreticieni activi” ai partidului, care au descoperit că la sate există o părțică destul de însemnată de oameni ai muncii din alte sectoare decît agricultura, care nu muncesc la cîmp și deci care „nu prea fac nimic deosebit”.

1. D.B. no. 781, January 13, 1986.

2. Ultima frază necitită pe post.

3. Serialul *Columbo* fusese difuzat la televiziunea română în anii '70 și devenise, cum era de așteptat, faimos. În perioada cînd scrie ascultătorul, de la televiziunea publică (unică!) dispăruseră orice seriale sau filme occidentale.

În ochii multor activiști, numai cei care dau cu sapa sînt cu adevărat muncitori. Unii, din cooperarea de consum, mica industrie, sînt ceva asemănător paraziților care stau pe capul țaranilor și care n-au avut niciodată „cismele murdare de praf sau noroi”. Atîta este viziunea lor de activiști. (În acest sens cunosc mulți primari care aveau și au, probabil și azi, sub birou, cîte o pereche de cisme *neapărat murdare*, pe care le încălcau în grabă imediat ce în fața Consiliului Popular din comună oprea vreo „Dacie neagră”¹...)

Ca urmare, cei circa 50 de oameni necolectiviști au fost obligați să muncească o anumită suprafață de teren pe care se plantase porumb. Ei trebuiau să să facă două pînă la trei prașile, să culegă manual și apoi, cu mijloace proprii, să care porumbul la bază. Desigur, la fiecare intrare a căruței în bază, porumbul era cîntărit, iar ei primeau pentru munca depusă un procent de 15% din recoltă. Primeau, adică urmau să primească, pentru că nu au primit, și să vedem de ce.

Îngrijit cum trebuie și cules fără ca o boabă să rămînă jos (în ciuda ciorilor și nu numai a lor...) porumbul de pe aceste parcele (deloc deosebite ca teren de restul cîmpului) „s-a prezentat” a fi de aproape două ori mai greu la cîntar decît recolta CAP-ului! Cele 15% însemnau circa $8.000 \times 0,15 = 1.200$ kilograme pentru fiecare din cei 50! Dar restul satului, care lucrase la CAP, primea în medie 300 de kilograme porumb pentru un an de muncă, față de circa 4 săptămîni de muncă ale celor 50! Unde-i echitatea socialistă? A fost chemat partidul, care să facă dreptate. După analiza faptelor, decizia a fost ca celor 50 să li se calculeze munca după normele folosite de CASP² și, ca urmare, aceștia au primit doar... un sac de porumb (boabe), în loc de 16! !! Restul satului s-a potolit imediat! Să moară și capra vecinului și să batem pasul pe loc!

S-a promis că la anul viitor metoda s-ar putea generaliza la nivelul satului, deci va fi foarte bine pentru toți, „nu numai pentru unii”. Condiția era să... vină aprobarea „de sus”! Păi e normal să vină, zicea lumea, de parcă s-ar fi descoperit o metodă nemaipomenită de dublare a producției agricole, de eliminare practic totală a pierderilor (datorită cointereseșării etc...)! Raportul întocmit și înaintat la județ cuprindea următoarele concluzii ale „experimentului” (cum i se spunea acum, cînd ieșise bine și cînd mulți viteji de la județ chiar lansau zvonul că ei se luptaseră să introducă metoda) și conținînd concluzii clare, dacă metoda s-ar fi extins:

A. Culesul s-a făcut în circa o săptămînă și fără pierderi. B. S-au făcut economii enorme de motorină, care ar fi fost consumată la prașilele mecanizate și la cules. La nivel național, rezultatele ar fi fost „ameteitoare”. C. Transportul a evidențiat că satul dispune (sau poate dispune...) de capacități neluate în seamă pînă acum, în acest caz fiind urnite la treabă toate gloabele și remorcile mai mult sau mai puțin improvizate și care altfel stăteau și rugineau. D. Oamenii (cei 50) au participat cu elan și fără a avea nevoie de „lămuriri suplimentare”. Cele 15 procente îi „lămuriau” (dar asta nu s-a subliniat!, ce, numai de interes știu să facă treabă? Așa ar fi rezultat...) E. A reieșit clar că suprafața CAP-ului poate fi rațional împărțită oamenilor întregului sat, în cazul unei extinderi a metodei, deci există posibilitatea concretă a extinderii la nivelul comunei. F. A reieșit că n-ar fi deloc nevoie, la cules, de ajutorul orășenilor, al armatei etc., cu toată irosirea de forțe umane și materiale, inclusiv pierderile de recoltă pe care le generează o asemenea manevră. G. A reieșit că numai CAP-ul are arhisuficiente cadre care să conducă împărțirea locurilor și contabilitatea întregii operații.

1. „Dacia neagră” era mașina standard cu care se deplasau activiștii de partid.
2. Probabil, se face referire la normele Comitetului de Stat al Planificării (CSP).

Raportul astfel întocmit a fost trimis „sus”. Eu unul eram convins că răspunsul va veni negativ. De ce? Pentru că „sus” aceste date sînt „decodificate” într-un alt fel și ar rezulta următoarele :

1. Vechiul sistem presupune „împingerea din spate” a oamenilor de către un întreg aparat birocratic, de către o întreagă armată de activiști de partid, milițieni, primar și adjuncții lui, președinți și secretari de partid ai CAP-ului, tot felul de șefi de ferme și unii brigadieri, mulți „îndrumători” cu mapa ai CAP-ului. Tot acest uriaș aparat parazit (cu excepția primarului, căci tot satul trebuie să aibă un șef!) este total inutil și rezultă clar că în „experimentul celor 50” nu a avut nici un rol! S-a făcut totul fără nici o ședință, fără reclame costisitoare pictate pe tablă și pe sticlă (roșie, de!) care împînzesc satul și Consiliul Popular, fără zgomot și fără oameni aduși de la oraș și debarcați, zăpăciți, în mijlocul unui cîmp pe care îl văzuseră pînă atunci numai din tren. Cine să mai organizeze aceste deplasări înapoi și încolo de oameni și de mașini, telefoane la ITA, planuri de măsuri și alte „probleme organizatorice”?

2. Unde să se ducă această „armată de birocrați” care alcătuiesc de fapt partidul și înseamnă în totalitate procentul de 0,5% din populația țării? Cei trei milioane de membri de partid înseamnă circa 14%, dar marea lor majoritate sînt comuniști doar cu numele, fără a susține partidul decît cu cotizația lunară (nu se vede asta chiar la ședințele lunare de partid în care secretarul întreprinderii sau al CAP-ului, sau al SMA-ului etc. cere cu neîncetare ca membrii de partid din sală să ia cuvîntul și toți tac ca peștii?). Nici cei noi și nici cei vechi n-au nici un chef să se scoale în picioare și să mănînce ceea ce nu le place. Ce să se facă deci cu armata de șefi și în special activiști de partid? Ei nu știu nimic altceva să facă, ba mai mult, e necesar să trăiască din ceea ce au făcut și pînă acum, iar cei care sînt în fruntea statului au trecut prin aceleași funcții, în timp. Toți au fost activiști. A-i desființa pe cei de sub ei înseamnă „a-și tăia creanga singuri” și domnia lor s-ar sfîrși. S-ar ridica în același timp cei care muncesc și le place adevărata muncă, iar o primă fază ar fi întărirea gospodăriilor țărănești prin îmbelșugarea țăranilor și abundența de produse, care ar apărea atunci și care încă o dată zic, ar fi în fază cu „înmulțirea acareturilor” în „Curtea lui Gheorghe”, spre spaima „plotonierului” de la post. Iată pe cine-i apără milițianul și împotriva cui îi apără. Într-un fel, această luptă alcătuiește *in extenso* istoria societății omenești. Dar o societate ca cea socialistă, care reprezintă „cea mai rafinată formă de exploatare a omului de către om” nu a existat nici măcar la începuturile civilizației. Azi, „cezarul nostru de la Scornicești” se plimbă în palton de gală, salutînd cu mîna îndoită gloatele înfometate, înfrigurate și înfricoșate. Munca acestora, el și cu suita sa o sug, o acumulează ca în propriile buzunare și o împrăștie în numele lor. Dar îi salută fals și îngîndurat. El știe că „mărirea-i în taină legată de aceștia”. Cît o mai ține!...

„Un marinar cu suflet”, [iarna 1985-1986], difuzată la 2 februarie 1986¹

Vă scriem această scrisoare Dvs., postului Dvs. de radio, postului adevărului, care transmite totul adevărat. Noi care scriem aceste rînduri, sîntem niște marinari chinuți de pe fosta navă de pescuit oceanic Postăvarul, care s-a scufundat la primul voiaj din nefericire

1. L.M. no. 160, February 2, 1986.

pentru noi, care a fost ciocnită de un alt vapor străin, și după care au rămas două familii îndoliate, fără tată și nici un ajutor de nicăieri. Noi marinarii ne-am salvat, dar bunurile noastre personale aflate la bord, nu. Întreprinderea ne-a despăgubit numai cu 150 de dolari și 8.750 lei, bani românești. Am fost transportați cu avionul în țară în tăcere, ca niște cerșetori. Noi, acești marinari bătuți de soartă care am scăpat cu viață, am plecat de acasă îmbrăcați bine, ca pentru străinătate, cu două geamantane, și am venit acasă ca niște cerșetori, cu mâinile goale și ni s-a dat valută în țară, neputînd cumpăra nimic din străinătate. Vă rugăm pe Dvs. din inimă să transmiteți asigurării internaționale LLOYD întrebarea: ce sumă primește un naufragiat, un marinar, în această situație critică, riscîndu-și viața și pierzîndu-și toate bunurile personale, avîndu-le la bord în timpul naufragiului. Transmiteți, vă rugăm din inimă, pe calea undelor, să auzim și noi în țară, și poate aude și tov. Nicolae Ceaușescu de toate măgăriile ce le face întreprinderea IPO-Tulcea cu marinarii, oameni simpli și chinuți ca sclavii. Șefii noștri, după acest naufragiu, au astupat toate lipsurile avute și nouă ne-au dat mai nimic. Toate s-au scurs printre degete.

Anunțați în toată lumea de noi, marinarii români, care lucrăm cîte 12 ore pe zi, în condiții grele, și sîntem plătiți 8 ore, așa se zice, dar niciodată nu am primit salariul întreg acasă. Sîntem plătiți în străinătate 120 de dolari (cel mai prost în comparație cu alți marinari din alte țări). Mîncarea e proastă, apa și cazarea la fel. Trăim cu șobolani în cabină, cu gîndaci de bucătărie, care noptea nu ne lasă să ne odihnim. Comandanții de pe aceste nave se îmbogățesc pe spinarea noastră, cumpără cu un preț alimentele de calitate a doua, iar în acte trec calitatea întîia, restul de bani îi bagă în buzunar.

Vă rog pe Dvs., dragii mei, să transmiteți în toată lumea mișcăviile ce se petrec pe vapoarele noastre și poate vor ajunge și la noi în țară la urechile tov. Ceaușescu, să i-a măsuri drastice împotriva acestor haini care distrug oameni și familiile noastre, lăsînd copiii flămînzi și tații lor vitregiți de niște drepturi infime.

Vă mulțumesc din suflet.

„Un militant al bisericii creștine”, [iarna 1985-1986], difuzată la 2 februarie 1986¹

La ora actuală mișcarea evanghelică Oastea Domnului² (Armata Salvării) din cadrul bisericii ortodoxe române propovăduiește în primul rînd pe Isus Cristos, pe cel răstignit și înviat, o viață morală curată, simțul datoriei față de om, de societate, de toată creatura lui Dumnezeu, luptînd împotriva moravurilor ușoare, a oricărui fel de beție și tot ce poate atinge sănătatea spirituală a familiei, a neamului, optează pentru renașterea spirituală, pentru trezirea credinței în Dumnezeu.

Rog să mi se ierte anumite nuanțe pătimase, dar o fac din durerea că sîntem asupriți nu de oameni străini, instrumente ale cezarului, ci de înșiși frații noștri de la care așteptăm

1. L.M. no. 160, February 2, 1986.

2. Oastea Domnului a luat ființă în anul 1923, la inițiativa preotului Iosif Trifa, ca mișcare de reformare a Bisericii Ortodoxe Române, chemînd credincioșii să fie mai aproape de principiile vieții creștine. În anul 1948, Oastea Domnului a fost interzisă, iar membrii ei supuși represiei, autoritățile comuniste și ierarhia BOR colaborînd în această privință. În anul 1990, Oastea Domnului a recăpătat dreptul la liberă manifestare.

pavăză și hrană. Doresc ca biserica ortodoxă să-și pună câteva semne de întrebare pentru cei câteva sute de mii de ostași ai Domnului. Rămîne indiferentă? Întărește colaborarea cu cezarul? Sau ascultă mai mult de Dumnezeu cel adevărat?

Cred că guvernul român are tot interesul de a rezolva cît mai repede și cît mai bine anumite situații de aparențe sau ușoare divergențe, mai ales acum, cînd e nevoie mai mult de unitatea poporului în fața unor forțe externe care se schimbă de la o zi la alta. E nevoie de oameni care știu ce cred, care și-au păstrat personalitatea și care sînt de nădejde și în datoria față de neam, chiar dacă sînt adversari în ideologie. În sinea dvs. știți că nu puteți avea încredere în cei ce s-au trădat pe ei înșiși, credința lor. Cei care au acceptat compromisuri le vor accepta și în continuare, oricine le va mai cere. Demnitatea comunistă se va simți bine în fața demnității creștine.

Și acum aș dori să mai întreb ceva pe acei oameni ai bisericii care atacă Oastea Domnului. La ce glas răspund ei? La glasul instinctului conservării, al tendinței de apropiere între toți cei ce cred în Dumnezeu, sau la glasul instrumentelor cezarului care deocamdată încă își are în plan distrugerea oricărui element puternic în credință prin propriile lui mădulare?

Dacă există niște probleme care se vor pune tot mai acut înseamnă că există și obiectul: Biserica Greco-Catolică și Oastea Domnului există!

Noi dorim ca drepturile fundamentale ale omului să nu fie mijloc pentru anumite puteri străine de a se amesteca în treburile interne ale României. Dar nici principiul independenței de stat să nu fie paravan pentru nerespectarea acestor drepturi.

Noi dorim încetarea campaniei de ateizare a tineretului și punerea la dispoziția bisericilor de toate categoriile a mijloacelor de comunicare în masă (mass media) pentru ca omul să aibă posibilitatea de a alege, căci altfel ar însemna că dorim să-l constrîngem în evoluția sau involuția lui concepțională.

Dorim încetarea discriminării în societatea românească actuală între comuniști și creștini. Dorim libertatea tuturor confesiunilor care sînt în conformitate cu bunele moravuri, cu dezvoltarea societății, cu legile firii și cu legile dreptului internațional.

„Un ascultător permanent”, [iarna 1985-1986], difuzată la 2 februarie 1986¹

Stimate domnule Vlad Georgescu²,

Vă aduc calde mulțumiri pentru emisiunile postului de radio Europa Liberă, care sînt adevărata școală pentru toți de toate vîrstele, avînd cuvinte libere ne puteți spune adevărul despre ceea ce se întîmplă în țară, legi comparate, evenimente istorice trăite de cei din exil ori de cei plecați în lumea umbrelor, istorie adevărată, cartea pe unde, pagini uitate... vorbele înțelepte și critice ale lui Nicolae Constantin Munteanu³, cu speranța ca

1. L.M. no. 160, February 2, 1986.

2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 20, nota 1.

3. Neculai Constantin Munteanu (n. 1941), jurnalist. A urmat cursurile Facultății de Finanțe-Credite (Academia de Științe Economice), pe care le-a abandonat pentru jurnalism. A debutat în revista

Actualitatea românească să fie mai bună. Toate ne umplu sufletul de speranță. Dvs. toți cu dorul de țară, noi cu frica de Securitate, care folosește cele mai perfide mijloace de a ne timora. De aceea vă rugăm (de altfel a mai fost sesizat) ca introducerile muzicale să nu fie așa de puternice, să fie în surdina și chiar scurtate ca durată, ceea ce ar fi în folosul conținutului.

De teama de a nu fi auziți de vecini, ne repezim și închidem aparatele la fiecare introducere muzicală, apoi se pierde vremea și aceasta este în detrimentul audierii emisiunilor. Ne veți spune fricoși, lași, dar instinctul de conservare, dorința de supraviețuire predomină în fața Securității atotputernice. Nu știu care va fi sfârșitul, când și cum am putea fi salvați, dar din interior forțele sînt prea inegale, este peste putința fiecăruia. Toate lipsurile materiale le-am îndura, dar faptul că se pervertește sufletul tineretului de a nu putea spune cuiva ce gîndește, de a sta închis în limitele frontierei, este cel mai grav.

„Un grup de marinari români”, [iarna 1985-1986], difuzată la 2 februarie 1986¹

Domnule director al postului Europa Liberă,

Vă rog să transmiteți la postul Dvs. de radio această scrisoare, în care căutăm să arătăm mediul de viață grea al nostru, al marinarilor de pe Dunăre. De exemplu, am ieșit din țară pe data de 15 octombrie 1985. La ieșirea din țară ni se dă o sumă de lei pe perioada de 45 de zile ca să nu mai putem lua bani prin țările prin care trecem, cum ar fi Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, Austria sau Germania. Cu acești lei trebuie să cumpărăm alimente de la noi. Dar ce credeți că putem să cumpărăm cu acești lei? Mai nimic, pentru că nu se găsește nimic. De exemplu, pe data de 15 cînd am ieșit din țară, carne nu am găsit, salam nu, ouă nu, nici pîine, fiindcă este raționalizată pe cartelă. Din acești bani nu am putut cumpăra decît ghiveciuri și conserve de pește, numai la așa ceva avem noi marinarii dreptul. Dacă te plîngi conducerii, nici nu vor să i-a în seamă nimic. Noi avem cea mai mică diurnă dintre toate țările dunărene. De exemplu, avem în Iugoslavia 13 dinari pe zi, cu care nu poți lua nici un sfert de pîine. La unguri avem 14 forinți, dar o pîine este 25 de forinți. La cehi, avem 14 coroane, la austrieci avem 16 șilingi, iar la

Contemporanul. A devenit redactor la Televiziunea Română și la revista *Cinema*. În aprilie 1977, a încercat să trimită mai multe documente în Occident, dar persoana căreia i-a predat plicul cu materiale era informator al Securității. În urma percheziției s-au găsit copiile documentelor: o scrisoare de solidarizare cu Paul Goma, una adresată lui Nicolae Ceaușescu, critică față de politica regimului, a treia adresată președintelui Jimmy Carter, în care era acuzată încălcarea drepturilor omului în România. A plecat din țară în 1977, iar din 1980 a lucrat la postul radio Europa Liberă. A devenit curînd unul dintre cei mai iubiți redactori ai postului de radio. Securitatea a făcut un efort considerabil pentru a contracara influența sa. Rapoartele ofițerilor implicați în Operațiunea „Eterul” se plîng de dificultatea de a-l neutraliza (vezi în acest sens Arhiva CNSAS, Dosar „Eterul”, vol. 58).

1. L.M. no. 160, February 2, 1986.

nemți avem 2,50 mărci. Vedeți ce fel și ce mediu de viață ne asigură tov. Ceaușescu. Totuși eu cred că dînsul nu cunoaște situația noastră a marinarilor. De aceea, cred că va fi informat prin această scrisoare, ca să i-a măsuri.

„Un grivițean colț cu I.Gh. Duca”, decembrie 1985, difuzată la 5 februarie 1986¹

Civilizația lumînării

Dragă dle Neculai Constantin Munteanu,

De cînd ai plecat matale, multe, multe s-au schimbat în zona Calea Griviței – Matache Măcelaru-Buzești și prin împrejurări. De la intersecția Grivița-Buzești nu se mai poate înainta spre Gara de Nord. De vreo doi ani încoace se lucrează la metrou. Încet, dar cu sîrg. În următorii doi ani vom tăia panglica la noua stație de la Gara de Nord. Tramvaiele fac un ocol pe la Cuza Vodă, Polizu și apoi trag pe stînga spre catedrala Sfîntului Iosif, iar altele o pornesc mai departe spre liceul Lazăr, Mihai Vodă, spre a-i duce pe bucureșteni spre aiuritorul decor „creat” de întreprinzătorul „om planetar”, adică spre pustiul care s-a numit strada Izvor, Sfinții Apostoli, Apolodor, Rahovei, Antim etc.

Colțul din dreapta al Căii Grivița, cum vii dinspre Calea Victoriei, a fost dărîmat și pe locul rămas liber s-au instalat cîteva gherete tip Grivița 1944, pe timpul bombardamentului, dar cu aprovizionarea tip 1985, adică cu mai nimic. Mărunțișuri. Librăria de vis-à-vis, bună, ba foarte bună altădată, s-a compromis total prin vitrinele care etaleză, în indiferența locatarilor din zonă, operele șefului de partid și de stat. Celălalt colț este dominat de parfumul și fumul gheretei vecine în care se prepară așa-numiții langoși (3 lei și 75 de bani), adică un fel de gogoasă plată avînd strecurată în mijloc o soluție de apă cu sare care înlocuiește brînză. De altfel, aceste gogoși ceaușiste, aceste alte gogoși ori langoși, reprezintă masa de dimineață ori pe cea de prînz, dacă nu chiar pe cea a unei zile întregi a numeroși cetățeni ai României socialiste (variantea Nicolae Ceaușescu), pe care îi poți vedea frumos înșirați la cozi respectabile, așteptînd răbdători să fie scoase din uleiul fiert și răsfierat „delicatesele” bîlciurilor de tristă amintire. Covrigii (un leu și 25 de bani bucata) se găsesc tot mai rar și sînt și supraelastici, înmulțind și clientela stomatologilor și pe cea a gastro-enterologilor. Cîrnații cu muștar și sandvișurile calde din pasajul Telefoanelor au cam dispărut și ele. Mizilicurile sînt tot mai rare și mai fugare, ațît în centru, cît și în mahalale, recte pe Grivița matale.

În Alimentara cu pricina, cea mai vie activitate se înregistrează atunci cînd se dau „rațiile”, adică undelele și zahărul. În rest jale, dragă dle Neculai Constantin Munteanu. Închipește-ți că pînă și borcanele cu mazăre boabe, cît și conservele de pește au dispărut, cumpărate cu disperare de bieții oameni care se așteaptă la orice în această iarnă. Se cumpără tot și comerțul înregistrează un mare salt înainte scăpînd de tot ce se acumulase în magazinele sale sărace și insalubre. Mălaiul, cînd vine, se vinde împreună cu conservele

1. D.B. no. 798, February 5, 1986.

de pește și ferească-te Dumnezeu să nu accepți, că nici nu primești mălaiul. Țara grîului și a porumbului a ajuns să le însoțească cu pește conservat acum cîțiva ani.

În țară sînt oameni care n-au văzut piine de peste 8-9 luni de zile. Notați : nu *n-au mîncat*, ci *n-au văzut*. Unde sînt „literații” anilor naivității socialiste care deplîngeau vremurile cînd țăranul român se îmbolnăvea de pelagră din cauza porumbului ? Să reînvie și să scrie acum despre soarta ori măcar despre mesele țăranilor de astăzi. Ori despre ale orașenilor.

Alimentara duminică, dle Neculai Constantin Munteanu, este mizerabilă, deși are poziție comercială, pe colț. Nu face s-o regreți nici măcar ca amintire. Nici cinematograful de alături, cu balconul său plin de amintiri și cu filmele sale hrănindu-vă, desigur, aspirațiile tinerești. Acela s-a făcut altceva. Nu vă spun ca să nu vi se facă rău...

Vizita pe care am făcut-o în Alimentara tinereții dumneavoastră s-a extins și în piață, în cea mai bună piață a Capitalei, pînă mai ieri-alaltăieri. Ei bine, la sfîrșitul verii și începutul toamnei trecute cînd abundența cerealelor și grădinilor ar fi trebuit să se reverse pe tarabe, nu se putea găsi aproape nimic. Țăranii vînd acasă celor care au mașini și pot ajunge acolo. 10 lei kilu de roșii și 8 lei un dovlecel. La piață n-au cu ce veni și n-au de ce veni. Nu tu ardei grași, nu tu vinete, nu tu ceapă, nu tu conopidă, fructe. Nimic, și totuși... Cineva mi-a șoptit că noaptea este, de fapt, piața deschisă. Și m-am dus ca să vă fac și acest serviciu, dacă o fi să mai veniți pe acasă, să știți între ce ore să treceți prin Matache Măcelaru. Pe la 3-4 dimineața, pe întuneric. Dar cu o lanternă sau măcar cu o luminare, două, și cu chibrituri. Veți cumpăra de toate, dar ajuns acasă va trebui să aruncați jumătate din tîrguieli pentru că țăranii v-au dat marfă proastă. De obicei, cumpărată la aprozar, în combinație cu vînzătorii respectivi. Lumînarea a devenit un obiect nu numai util, ci chiar de cult. Ea trebuie să se găsească nu numai în orice casă, dar și în buzunarul oricărui cetățean. Numai că și lumînările se găsesc greu, foarte greu. Se procură mai ușor cele „artistice”, adică decorative, dar care au un preț corespunzător, adică mare și nu la îndemîna oricui. Cei mai șmecheri trec pe la biserici și în loc să lase lumînările în locurile ce le sînt rezervate (pentru vii, pentru morți) le bagă sub haină și pornesc cu ele spre piețele capitalei.

În București curentul electric se oprește cel puțin 4-5 ore pe zi. Pentru unele cartiere programul se publică în ziare. Pentru altele, nu. Pe scările mîndrelor blocuri se circulă cu lumînarea, fiindcă luminatoare nu există și dacă există ele sînt utile numai pe ultimul palier. Lifturile zac în nemîșcare în plină zi, cînd te întrebă ce consum de energie se face de trebuie să ne agravăm maladiile cardiace urcînd cîte zece etaje pe jos ? E o turbare care a cuprins toate instituțiile ce se ocupă de energie. Directorii IDEB-urilor sînt concediați unul după altul pentru că nu respectă nebuneștiile prevederi ale partidului.

Acum la modă e cuvîntul „preconizează”. Ce se „preconizează” ? Se preconizează, asta înseamnă că se vine în întîmpinarea demenței cu soluții pentru „înfrigurarea” românilor. Deci se preconizează oprirea energiei electrice timp de zece ore în cursul zilei în București. În provincie, asta s-a preconizat și realizat cu depășirile de rigoare încă de anul trecut. Iar pe timpul nopții, între orele 22 și 6 dimineața, se „preconizează” întreruperea curentului, astfel ca oamenii să nu poată utiliza calorifere electrice (care, între altele fie spuse, au dispărut din comerț de doi ani și reprezintă în această perioadă cea mai puternică marfă de contrabandă) și să nu poată dejuca măsurile de economisire ale șefului statului. La fel și cu apa. Nu ne ajunge că sîntem probabil singura țară europeană în care 60% din cantitatea de apă este obținută prin puțuri, și nu prin conducte și mari rezervoare,

filtre etc., dar iată că și apa ni se furnizează cu Țîrîta și la ore imprevizibile și uneori în mod inutil, adică tocmai atunci cînd nu sîntem acasă. Benzina și gazul continuă să fie produse deficitare, cum li se zice. În țară nu se poate obține benzină nici cu bonuri plătite în valută. La București cozile sînt de kilometri întregi, iar așteptările de peste 6-7 ore. Stația din Vitan, de unde se aprovizionează fără cozi miliția, securitatea și ștabii a fost incendiată. Nimeni nu calculează risipa de ore de muncă, de energii nefolosite, chiar și consumul de benzină ce se face la cozi și cu repetatele porniri ale motoarelor. Cozile sînt strecurate pe străzi cît mai dosnice, să nu-l supere pe „împărat”, să nu fie văzute. Miliția dirijează acum și repartitia benzinei.

Pe străzile pe unde trece „șeful”, miliția golește trotuarele, caldarîmul, totul. El alunecă pe străzi pustii. În locul recoltelor de bucate pe care le așteptam și despre care am aflat că au fost „record”, a apărut o nouă și bogată recoltă de milițieni. Mîndrul popor român se mișcă astăzi în ritmul fluielor milițienilor și-și aliniază convingerile în raport direct cu bastonul de cauciuc al băieților în albastru. Bastoanele de cauciuc, pe care le ironizau umoriștii români de acum 30-40 de ani, au devenit acum „obiect de cult” zilnic și silnic în România anului 1985. Băieții te fluierează și vor să te facă să pricepi din tonurile signalului lor cam ce se așteaptă de la tine... Încotro s-o iei, încotro să nu o iei. Vai de capul nostru. Brutalitatea a devenit un lucru obișnuit în raporturile cu miliția. Ești bruscat, lovit, înjurat și nu poți protesta. Miliția știe că trebuie să-l apere pe cel care o plătește și o face cu orice mijloace, la adăpostul oricărei răspunderi morale sau de altă natură.

În schimb, milițienii nu stau la cozi, nici la alimentarea dumitale, domnule Neculai Constantin Munteanu, nici la benzină, nici la carne, nicăieri. Intră prin față pretutindeni și ies nejețnați cu tot ce le este de trebuință. Ori intră prin spate, dacă mai au ceva bun-simț, și-ți iau pachetul de carne de sub nas, pîinea mai caldă, untul abia sosit.

Ce părere aveți despre imensul patriotism al lui Ceaușescu și al celor care-l susțin și-l urmează orbește? Ce-ar fi să reactualizați cîteva materiale documentare cu procesele criminalilor din țara noastră, cu condamnările, unele și la moarte, ale celor au colaborat cu Antonescu¹? Să mai lăsați nostalgiile și să încercați trezirea la realitate a unora ca Ion Dincă², Emil Bobu³, Pană Gheorghe⁴, Oprea Gheorghe⁵ etc. etc. Să li se reamintească de

1. Ion Antonescu (1882-1946), șeful statului-major al generalului Constantin Prezan în timpul Primului Război Mondial, șeful Marelui Stat-Major al Armatei în 1933-1934, ministru al Apărării în guvernul Octavian Goga (1937-1938). Din 4 septembrie 1940 a fost „Conducător al Statului”, pînă la 23 august 1944, cînd a fost dat jos printr-o lovitură de stat condusă de regele Mihai. Este responsabil pentru genocidul împotriva evreilor și romilor din Transnistria. Autorul scrisorii se referă la procesul în care un Tribunal al Poporului din București l-a găsit vinovat de crime de război și la executarea lui din 1 iunie 1946.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 207, nota 1.
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 186, nota 2.
4. Vezi nota biografică în vol. I, p. 187, nota 2.
5. Gheorghe Oprea (1927-1998) a devenit membru al PCR în 1946. Deși avea doar patru clase, a ocupat în anii '50-'60 funcții de conducere în Ministerul Industriei Grele și Ministerul Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini. Din 1962 pînă în 1970, a ocupat funcția de adjunct al ministrului Industriei Construcțiilor de Mașini. În anul 1972 a devenit membru al CC al PCR și apoi, între 1974 și 1989, membru în Comitetul Politic Executiv al CC al PCR. A făcut parte din „Lotul CPEx” pus după revoluție sub acuzare pentru infracțiunile de „genocid” și „subminare a economiei naționale”.

acei miniștri și subsecretari de stat de pe vremea lui Antonescu, dintre care unii bine intenționați și pregătiți profesional, au suferit totuși condamnări grave și au primit mulți ani de temniță pentru că nu s-au opus dictatorului. Aveți astfel de documente ? Faceți-le publice. Vă rog ! Să dea de gândit și ministrului de interne și secretarilor CC și intelectualilor care se ploconesc în fața sceptrului puterii absolute. O țară întreagă îi vede, îi cunoaște și nu-i va uita. Încercați, dle Nicolae Constantin Munteanu, nu numai cu umorul dvs. moldovenesc, ci și cu alte mijloace mai puternice, mai pe înțelesul acestor neisprăviți cocoțați în fruntea bucatelor, să-i mai aduceți la realitate. Ei par a-și fi pierdut orice urmă de bun-simț când acceptă să apară în ziare și la televiziune cu carnețelele și cu creionasele în miini notînd ori prefăcîndu-se că notează banalitățile răsuflete ale lui Ceaușescu și par a uita că aceste documente vor rezista anilor următori. Un popor întreg așteaptă plecarea lui Ceaușescu, plecarea lui de voie sau fără de voie. Îmi reamintesc ceea ce-i cerea cu luciditatea sa tăioasă, acum cîțiva ani, Eugen Ionescu : să plece, să înțeleagă că nu este dorit de nimeni, că este incapabil să conducă un popor. A avut dreptate. Acesta este adevărul. Așteptăm eliberarea de sub nebunia care a cuprins blinda noastră țară, care ne-a veștejit viețile, ne-a amărît acești ani de la care speram infinit mai mult bine. Vă rog să mă scuzați, domnule Neculai Constantin Munteanu, că am pornit-o într-un fel și am terminat-o într-altul. Încercați să mă înțelegeți, să ne înțelegeți și să ne ajutați.

George Ciorănescu¹, difuzată la 16 februarie 1986²

Domnule Director,

Ați avut amabilitatea să-mi îngăduiți să revin la microfonul postului de radio Europa Liberă – în cazul în care va mai fi nevoie – spre a lămuri cazul familiei Telean, care de 5 ani așteaptă să i se acorde dreptul de a emigra în Italia.

Amintesc că în cadrul programului consacrat „Drepturile Omului”, din 8 februarie trecut, am arătat cît poate de explicit că mama lui Silviu Telean, Adele Maria Pia Della Torre și fratele lui, Nicolae Telean, profesor de geometrie la Universitatea din Roma, sînt ambii cetățeni italieni. Aduăgăm că Silviu Telean și familia lui dețin o viză valabilă de intrare în Italia, unde Silviu a fost chiar angajat ca „visiting profesor”. În sfîrșit menționăm, deocamdată numai în treacăt, ecoul defavorabil stîrmit în rîndurile matematicienilor din străinătate de tratamentul pe care autoritățile românești îi rezervă lui Silviu Telean amenințat în ultimul timp că va fi dat afară și din serviciu.

Permiteți-mi ca de data aceasta să vă arăt mai întii Domniei Voastre că refuzul de emigrare nu are nici o îndreptățire legală în cazul familiei Telean. Într-adevăr, Legea privind regimul pașapoartelor din RSR, adoptată de Marea Adunare Națională în 1970,

1. George Ciorănescu (1918-1993), una dintre personalitățile exilului românesc, poet, prozator, jurnalist și traducător. S-a stabilit în Franța și apoi la München. A lucrat lungi perioade la postul de radio Europa Liberă : redactor-șef în 1955-1957 și 1958-1965, director adjunct al departamentului în limba română între 1965 și 1970. A fost un militant pentru unitatea Europei, membru în Comitetul național al Mișcării Europene.
2. L.M. no. 162, February 16, 1986.

prevede mai multe cazuri în care „Comisia pentru problemele de pașapoarte și vize de pe lângă Consiliul de Miniștri” poate refuza sau respinge eliberarea unui pașaport pentru plecarea definitivă din țară. Or, nici unul dintre motivele cuprinse în lege nu poate fi invocat în cazul Teleman.

În primul rînd, nici Silviu Teleman și nici unul dintre membrii familiei lui nu au vreun proces în curs de judecare, sau vreo altă acțiune judiciară pendinte, așa că acest motiv de refuz nu-și găsește aplicarea în cazul lor.

În al doilea rînd, nici principalul solicitant și nici unul din membrii familiei lui nu au vreo datorie sau debite față de vreo instituție, persoană fizică sau persoană judiciară, așa că nici acest motiv de refuz nu le este aplicabil. De altfel, actele doveditoare, emanînd de la circumscripția financiară de resort, sînt depuse la dosarul lor.

Un al treilea motiv de refuz prevăzut de lege ar putea fi invocat în cazul în care eliberarea pașaportului de plecare definitivă ar prejudicia relațiile dintre România și statul de emigrare, în acest caz, relațiile cu Italia. Din momentul în care Ministerul Afacerilor Străine a acordat viza de intrare în Italia pentru toți membrii familiei Teleman, nu se poate pretinde că acordarea unui pașaport românesc de plecare definitivă din țară, pe care să se aplice viza italiană ar supăra autoritățile italiene care acceptă și vor să ajute imigrarea familiei Teleman. Am spune dimpotrivă, că refuzul autorităților românești de a elibera pașapoartele unor persoane de origine italiană, care au viza de intrare în Italia și sînt așteptate acolo, este de natură să constituie un motiv de fricțiune în relațiile reciproce româno-italiene.

Nu s-ar putea deci imputa ca motiv de refuz decît faptul că solicitantul ar fi avut acces la documente secrete, conform articolului 8 din Legea 23 din 1971, ceea ce se și insinuează în chip nejustificat. Or, nici acesta nu este cazul, așa cum rezultă din dovada eliberată la 30 octombrie 1984, sub numărul 9798 de către Institutul Național pentru Creația Științifică și Tehnică, care glăsuiește astfel :

MICM¹ – CNIAR²

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU CREAȚIE ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNICĂ

București 77538, Sector 6, Oficiul poștal 16,

Telefon : 45.13.74 – 15.27.61 – 45.70.46

Bd. Păcii 220, Sirues 1002122-12170

Telex : 11907 C 68 increst

D O V A D A³

Se adeverește prin prezenta că dr. mat. Teleman Silviu a fost încadrat în acest institut de la data de 03.02.1977, în funcția de matematician. Din anul 1979 a fost promovat în funcția de cercetător științific pr.gr.II, funcție pe care o are și în prezent.

Nu a lucrat cu documente secrete de stat în sensul art. 8 din Legea nr. 23/1971.

Nu are debite sau alte obligații față de institut.

S-a eliberat prezenta spre a-i servi la Direcția de pașapoarte.

D I R E C T O R,

Dr. Ing. C. Teodorescu

ȘEF BIROU PR⁴

Jurist N. Georgescu

1. Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini.
2. Centrul Național al Industriei Aeronautice Române.
3. Pe partea dreaptă, ștampila INCREST ieșire nr. 9797.
4. Șef Birou Personal.

Ar fi poate util să menționez că cererea de emigrare a familiei Teleman este îndreptățită nu numai pe baza legilor în vigoare în țara noastră, dar și pe baza dreptului general de emigrare, recunoscut de România ca subscriitoare a mai multor documente internaționale consfințind acest drept. Nu voi enumera aceste documente deoarece ele sînt bine cunoscute atît de către Comisia Pașapoartelor din București, cît și de către guvernele străine semnatare, de către oamenii de stat și jurnaliștii din lumea întreagă, ca să nu mai vorbim de instituțiile special create pentru controlul respectării acestui drept fundamental al omului și cetățeanului.

Reînnoindu-ne mulțumirile pentru ospitalitatea dată sper, Domnule Director, că nu va mai fi nevoie să revin aici, sau în alte părți, cu noi argumente.

Comitetul pentru Salvarea creștinilor prizoniți și închiși în România, februarie 1986, difuzată la 2 martie 1986¹

Dragi frați și surori din România ! Creștini din diferitele biserici și comunități,

Anul care a trecut, 1985, a fost din nou plin de măsuri detestabile, luate de Securitate și de organele judiciare împotriva multor persoane care au activat în sînul bisericilor și comunităților voastre. Faptul că mult stimatul preot Calciu Dumitreasa² a putut părăsi România după 21 de ani de martiraj, la 6 august 1985, sosind la Roma împreună cu familia, a fost pentru mulții lui prieteni din România și din Occident un eveniment cu adevărat spectacular. Pesemne că presiunile morale și economice ale străinătății au fost atît de mari încît conducerea de stat din România a trebuit – de voie, de nevoie – să arate bunăvoință. Reflecțiile scrise de părintele Calciu în noiembrie 1984 și 1985 asupra celor trăite în spatele zidurilor închisorii constituie o mărturie impresionantă a onestității ființei lui, a credinței de nezdruincinat și a înaltului spirit pe care și l-a putut păstra în izolare și în ciuda permanentei uri și a cruzimilor la care a fost supus³. Cît de mult trebuie să fi coborît ținuta morală a conducerii de stat din România, care angajează o întregă armată de oameni pregătiți cu grijă care au ca scop să-i terorizeze pe cei care vor să trăiască ca cetățeni cinstiți și liberi sau care, în urma mulțimii de brutalități comise de stat și a nedreptății strigătoare la cer, protestează numai cu cuvîntul !

Relatările despre victimele violențelor, victime aduse în situații fără ieșire de către o conducere care disprețuiește omul, ne îndeamnă în permanentă să nu privim pasivi la ceea ce se întîmplă. De aceea vă trimitem, cu ajutorul acestui post de radio, binecuvîntările noastre pornite din suflet, pe care le legăm de promisiunea să luptăm pentru voi cu toată puterea cuvîntului spus și scris și să împărtășim opiniei publice din lumea liberă occidentală ce vi se întîmplă vouă.

1. L.M. no. 164, March 2, 1986.

2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 82, nota 2.

3. Scrisorile lui Gheorghe Calciu Dumitreasa difuzate de postul de radio Europa Liberă la 10 și 18 iunie 1985 au fost reproduse în vol. I, pp. 378-386.

Creștinilor închiși și prizoniți și membrilor familiilor lor le dorim îmbărbătare și ajutor de la Isus Hristos, domnul cel înviat. Rugăciunea comună ne leagă dincolo de granițele statelor.

„Un credincios”, [toamna 1985], difuzată la 2 martie 1986¹

Gînduri despre și pentru Billy Graham²

Întocmai ca la orice început de scrisoare, doresc să mă prezint spre a fi înțelese mai bine rîndurile următoare. Mă voi prezenta în singurele două calități pe care le am : sînt cetățean român și sînt credincios în Dumnezeu. De pe aceste două poziții voi privi turneul în România al pastorului Billy Graham în luna septembrie 1985.

Despre posibila lui vizită în țara mea am aflat cu mult timp înainte, am dorit ca Dumnezeu să o permită, deși cu mintea mea omenească eram sceptic privind desfășurarea unei posibile evanghelizări libere în aceste timpuri, dar cred că Dumnezeu va găsi calea cea mai potrivită pentru ca unul din servii lui credincioși să-l mărturisească și în patria mea. Scepticismul meu a mers pînă acolo încît mi-am zis : „Chiar dacă permisiunea celor ce-l vor asculta va cuprinde numai pe salariații Securității, va fi de un mare folos pentru ei să asculte evanghelia lui Hristos”.

Deoarece nu s-a făcut nici un fel de publicitate oficială prin radio, presă, televiziune și nici conducătorii cultelor creștine nu cunoșteau cu o săptămînă înainte itinerariul posibil sau modul de vizitare al bisericilor și cum se va desfășura, a trebuit să culeg din diferite orașe informații telefonice pe care să le controlez pentru a-mi putea planifica excursia mea pentru a-l auzi, vedea, pentru a mă bucura împreună cu el și cu mulți alți frați de credință. Dar cu o zi înainte de sosirea lui în țară am înțeles posibilul lui traseu. Și nu ne-a fost ușor, celor ce am dorit să-l auzim, să ne procurăm benzină pentru mersul mașinii personale pentru că trenurile publice nu permit deplasarea favorabilă – să obținem zile de concediu legal, pentru că știam că oricînd puteam fi opriți și identificați spre a se dovedi legalitatea deplasărilor noastre, dar mai ales să obținem deplasarea cu acele mașini care au voie să circule în duminicile cînd el se afla în țară, căci legile actuale nu ne mai dau voie în fiecare duminică să circulăm. Dar cea mai mare emoție o aveam la gîndul că nu vom avea acces în biserică sau la locul unde el va predica !

Domnul Dumnezeu, prin lucrarea lui neînțeleasă de noi, a rezolvat problemele mele și am fost și sînt bucuros de cît mi-a permis Dumnezeu să văd și să ascult direct pe servul său !

Opiniile mele se vor încadra în trei părți : cîteva considerații specifice creștinismului actual în țara mea, observații asupra turneului și cîteva impresii finale în loc de concluzia care cred că o voi afla desigur în cer, după întîlnirea Mîntuitorului cu toți cei care l-au slujit și mărturisit pe el !

1. L.M. no. 164, March 2, 1986.

2. Billy Graham (n. 1918) este unul dintre cei mai renumiți evangheliști creștini americani, o personalitate care a organizat turnee în întreaga lume. S-a bucurat de autoritate în fața congresmenilor și președinților Statelor Unite.

La aproape 50 de ani de viață și peste 32 de ani de participare la viața spirituală religioasă a poporului meu, consider că trecerea lui Billy Graham prin țara mea a fost o binecuvîntare, constituind pentru mine cea mai mare minune publică trăită în condițiile dictaturii sociale și politice a guvernului comunist al României. Mult timp îmi vor rămîne dominante și neînțelese toate evenimentele desfășurate, care prin prisma noastră, de cetățeni ai unei țări cu o ideologie ateistă au constituit contradicții, dar realitatea ne-a arătat că el, Billy Graham, *a fost!*

Am înțeles de la început că el a fost invitat de guvernul țării și deci că nici un cult nu-i va putea adresa o invitație specială. Tot traseul a demonstrat capacitatea organizatorică a lucrătorilor din Ministerul Afacerilor Interne, care împreună cu departamentul cultelor a înregistrat un mare succes propagandistic internațional, iar pe plan intern ne-a arătat numai nouă care sîntem cetățeni, că securitatea română stăpînește foarte bine turneele protocolare ale străinilor. De fapt, la puțin timp, domnul Director Popescu din departamentul cultelor care l-a condus peste tot, el fiind autorul traseului acceptat, a și fost evidențiat și pus în alt serviciu mai bine dotat, în diplomatie! Astfel au fost realizate cîteva obiective ale politicii de stat: cunoașterea poporului în diferite zone geografice, a mai multor naționalități conlocuitoare, a mai multor culte recunoscute oficial, relația directă cu poporul fiindu-i permisă doar la ieșirea din localul bisericesc și să dea mîna cu mult prea pușinii doritori români creștini! Billy Graham prin scrisorile sale religioase „strecurate” ilegal în țară a fost și este cunoscut în majoritate de credincioșii cultelor neoprotestante, baptiști, pentecostali, creștini după evanghelie și foarte pușini credincioșii ortodocși, romano-catolici, reformați etc. care au auzit despre el, probabil din buletinele de știri ale posturilor de radio străine, de alte limbi. Astfel, majoritatea celor care s-au deplasat din oraș în oraș și au „asaltat” bisericile unde el a vorbit au fost membrii acestor culte. Dar prezența lor în număr extraordinar de mare a atras atenția publicului larg necreștin sau creștin ortodox și acesta a devenit receptiv și a asistat la evenimentul desfășurat pretutindeni sub supravegherea unui număr exagerat de mare de lucrători ai Securității, încît i-am întîlnit și pe ei în diversele orașe în calitate de supraveghetori discreți sau deschiși, alcătuiind cordoane de interdicție a accesului. Prima considerație pe care o afirm se va referi la conceptul de libertate. Turneul protocolar a fost liber, dar participarea la întîlnirile cultice a fost „liberă” cum numai noi cetățenii care am trăit anii totalitarismului comunist putem aprecia sensul sigur! Față de Albania sau Rusia sovietică, la noi este libertate religioasă! Față de Iran, la noi este mult mai bine! Dar posibilitatea elementară, dreptul de a-l auzi sau vedea, nu a fost satisfăcut decît în mică parte! Mi se pare interesant faptul că cel mai liber acces l-am avut la mănăstirea ortodoxă Vorona din Moldova, în afara orașelor, unde s-a dat impresia că numărul mare de participanți sînt drept credincioșii ortodocși veniți la hramul sărbătorii Sfintei Fecioara Maria. În realitate, erau baptiști, pentecostali, creștini după evanghelie, veniți de pretutindeni să-l asculte, iar ortodocșii erau în afara zidurilor mănăstirii, la festivalul artistic „Cîntecele pădurii” organizat concomitent, constînd din cîntece, dansuri populare, momente vesele, teatru de păpuși, oaspeți cîntăreți și dansatori și din Moldova sovietică! Pentru aceștia s-au adus cantități foarte mari de băutură, hrană cu multă carne, încît ei au afirmat: „Așa belșug nu am avut la nici un hram de Sfîntă Maria”.

Dovadă este că la liturghia anterioară predicii a lui Billy Graham aproape nimeni din popor nu a rostit rugăciuni, nu și-au făcut semnul crucii, singurii cîntăreți au fost preoții de la microfon și corul de călugărițe adus de la o altă mănăstire. Deci a fost liber accesul

oricui, în limita locurilor din sala unde urma să vorbească! La mănăstirea ortodoxă, vorbind în aer liber, participarea numeroasă a fost bucurătoare să-l vadă și să-l audă foarte bine! Pe când la Timișoara, unde a vizitat catedrala ortodoxă, sediul mitropoliei, în mijlocul unui oraș universitar, accesul a fost limitat doar la cei care au reușit să intre cu trei ore înainte după ce au așteptat în fața bisericii de dimineață! Cel mai mulțumit s-a arătat publicul din Oradea, unde sala eliberată total de bănci a permis un număr foarte mare de ascultători, iar cei de pe străzi au putut asculta la difuzoarele instalate. La sosirea delegației a trebuit să străbată o distanță mare prin mulțimea rămasă afară în stradă. Securitatea a remediat a doua zi la Arad „această” situație, unde mașinile oficiale au fost ocrotite de mulți securiști și trei echipaje ale miliției de circulație, [împiedicînd oamenii] să se apropie pînă în fața imobilului[;] după ce a intrat delegația, pe porți a fost pus un lanț cu lacăt și sîrmă pentru a nu mai intra nimeni! Mulțumirea a fost însă că și aici au fost instalate difuzoare exterioare și audiția a fost bună. În toate celelalte localități vizitate la Sibiu, București, Timișoara accesul a fost limitat și nu s-a mai permis audierea decît în interior. Desigur, cel mai bine a fost supravegheat la București unde accesul spre localul bisericii pentecostale Philadelphia a fost permis dimineața devreme. Au fost acceptate să intre numai persoanele corespunzînd locurilor disponibile și s-a blocat accesul pe toate străzile din jur de către miliție, sute de gărzi patriotice și securiști. Tot la București la vizita de la Catedrala Sfîntului Iosif, programul a fost organizat în așa fel încît numai cei care au sosit devreme și au reușit cu greu să intre pe porțile laterale l-au putut asculta. Desigur, a reușit vizita lui Billy Graham și din punct de vedere turistic. Am auzit că a fost la Mănăstirile din Nordul Moldovei, la o întreprindere din Cluj (se pare că el a refuzat și a fost prezent numai fiul), la o fermă colectivă pentru oi și probabil la Curtea de Argeș sau în alte părți. Informațiile sînt imprecise, deoarece nu au fost anunțate nimănui și doar delegația oficială a mers¹. Dar cel mai stupid fapt pe care l-am aflat a fost falsa ospitalitate care i s-a făcut lui și delegației lui. În toate orașele ce urmau să fie vizitate, la bisericile gazdă, s-au primit instrucțiuni să i se facă cadouri valoroase, nu numai lui și delegației străine, ci și delegațiilor români care-l însoțeau!

Un grup de muncitori din Irak, [începutul anului 1986], difuzată la 9 martie 1986²

Domnule Director,

Nu știm dacă ați mai primit sau nu o asemenea scrisoare? De data asta, vă scriu un grup de muncitori, care prin tradiție fac orice pămînt să rodească. Căci e bine știut, primul lucru e hrana, alimentația și după aia vine orice, – curaj, muncă, distracție. Știți și dumneavoastră că românul nu s-a dat la o parte la nici una, din fața greutăților, chiar și cît au fost ele de mari, adică și dacă a pierdut sau a cîștigat, nu a dat înapoi: noi vă scriem de aici de la un șantier de pe teritoriul statului Irak. Compania Hilla de aici, este

1. Pasajul începînd cu „Desigur, a reușit vizita...” nu a fost citit pe post.

2. L.M. no. 165, March 9, 1986.

amplasată lângă Babilon unde acum aproape 2000 de ani, Dumnezeu văzînd cîtă intenție aveau oamenii cînd construiau Turnul Babel, le-a încurcat limbile. Nouă ce lucrăm aici, nu știu cum, dar nouă ne-a încurcat munca și salariile. Să nu vă mirați cum, adică noi lucrăm la cîmp, 10 ore zi lumină, din 475 dinari, primim 55, adică, ce trece prin sita deasă. Nu statul irakian e vinovat. Mafia de aici a întrecut-o cu mult pe cea din Italia. Nu, să nu înțelegeți cu trafic de droguri sau alte minuni, ci cu acte legale.

Aici scriptic, sînt 1800 veniți din România, specialiști în irigații. La cîmp lucrează 500, 600. Restul sînt șefii – Mudiri¹ – șefușori – mudiri mai mici – șefuleții – mudiri și mai mici. La rîndul lor, aceștia au cîte 5-6 așa-ziși codoși, care nici aceștia nu fac nimic decît să se ocupe cu bișnița, cu vînzări de piese, de la utilaje și mașini, cu codoșia (cu pîra). Tot aici, s-a format și pensionul – știți cum arată: toți șefii și șefuleții și-au adus soțiile cu ei, dar să nu înghită praful și căldura, care nu e mai mică de 65 de grade, ci ca să înghită cafeaua bună, și să fumeze o țigară veritabilă în birou, unde este aparat pentru aer condiționat. Au și club pentru familiști, și brigadă artistică cu amatori, care fiind plătiți în valută, nu fac altceva decît să facă cît mai plăcută viața muncitorilor în fiecare seară. Avem și cantină și ești obligat să servești masa. E drept că o mîncare caldă, pregătită bine, e foarte bună – costă 10 dinari o singură masă, dar nu asta e problema, ci alta: că mîncarea pentru noi nu are nici un gust, nici acră, nici amară, nici dulce, nici sărată, nu are nici o diferență cu cea care se dă la porci. Și altă fentă, nu știm unde găsește administrația cantinei pui, care au numai ghiare, aripi și gîturi și cap.

După legea românească, consumul de carne duce la îmbolnăvire de colesterol. Pe muncitori, pe șefi nu. Chiar dacă e și mai multă, și mai grasă. Asta-i situația. Dar nu poți să spui nimic, că imediat te trimite în țară disciplinar și apoi știi ce te așteaptă. Ai de suferit și tu, și familia – asta-i lozinca. Orice ai zice, te trimite în țară. Avem și chioșc cu diferite produse. Este român cel care servește. Dar ce are la chioșc? Marfă pe care o poate vinde, de două ori mai scumpă decît pe piața Irak-ului. Cîștigul se împarte cu mudirul mare. La cîmp utilajele sînt la pămînt, mașinile la fel. Piese le-au vîndut. Și-au zis șefii: dacă piesele sînt din fier, nu le putem transforma în aur? că e tot metal, și noi ne chinuim, nu ai cu ce face treabă. Șoferii sîntem obligați să mergem pe la alte companii, să adunăm cauciucuri, pe care ei le-au aruncat. Piese la fel.

Nu știm cine le-o fi dat diplomă la șefii noștri, că nici de păzitori de oi sau de vaci nu sînt buni, că le mănîncă lupii, cu ei cu tot. Numai încurcă treburile. Nu știm cine i-o fi trimis aici, că la această brigadă este așa. Școală multă nu cere, nătărău să ai putere, muncești ca la mănăstirea de la Argeș cu meșterul Manole. Ce ziua zidea, noaptea se dărîma, dar bani lua. Aici este invers, muncim, ce se lucrează o lună se dărîmă în 2 zile. De ce? Lipsă de organizare, proastă conducere, utilaje care nu merg cum trebuie. Muncitorul e obosit, că zi și noapte n-are ce trebuie, hrană proastă, că nu ai cu ce să cumperi. Dacă vine cineva de la București în control, nu vine să stea de vorbă cu muncitorii. Se dă un spectacol de toată frumusețea, la clubul-pensiune, se face un chef puternic cu whisky și fripturi, se umple buzunarul cu aur, și cînd a ajuns la București, totul merge ca pe roate, dar roate pătrate nu rotunde, și informează pe Mudirul ăla mare că cei 1.800 de muncitori – da nu muncitori, ci sclavi moderni – e bine și totul în regulă.

1. Cuvînt de origine arabă, cu accepțiunea de „cel ce conduce/administrează”, „director/administrator” – intrat și în limba română prin turcă, cu sensul de „gubernator/administrator al unei unități teritoriale”.

Dacă mergi prin prăvăliile arabe să cumperi ceva, îi vezi bine că se uită cu milă la tine, că au aflat că noi, românii, sîntem prost plătiți. Unii mai îți dau cu milă cîte ceva, cînd te vede că, pînă scoți un dinar, stai 15 minute. Alții te alungă. Nu ai bani. Și copiii de 10-11 ani care sînt pe cîmp au aflat că sîntem prăpădiți. Aici lucrează tot felul de companii, dar, dintre toți, noi sîntem cei mai vai de capul nostru.

Ce rugăminte avem noi, acești prăpădiți de muncitori? Nu ne puteți ajuta, dar ce rugăminte mare și fierbinte avem la Dvs., dați citire în limita posibilităților de care dispuneți, dacă puteți, și de mai multe ori, ca să audă și cei din conducerea de partid de la București. Poate se vor gîndi și vor lua ceva măsuri. Mai bine, sau mai rău, da cred că mai rău, mai bine nu-i duce capul. Și mai avem și altă rugăminte, mai comunicați și în altă limbă – bulgară, iugoslavă, coreană, polonă, maghiară, germană, să vedem și la ei tot așa merg treburile, că și ei lucrează în această țară, și fac și ei parte din țările cu conducere comunistă, ca și noi.

La ei, tot la fel o fi? Nu cred.

Vă mulțumim!

Alexandru Manea, Cluj, [vara 1985], difuzată la 9 martie 1986¹

Scrisoare deschisă adresată Părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa

Părinte,

De mult aveam de gînd să vă scriu și întîmplarea a vrut să fie acum. În seara zilei de 6 august am primit cea mai bună veste a anului acesta: sosiseți la Roma împreună cu familia dvs.

M-am rugat mult la Dumnezeu să fiți eliberat, dar îmi pierdusem nădejdea. Mi-am pus chiar întrebări asupra existenței lui Dumnezeu. Răbdarea mea ajunsese la limita suportabilului. Atunci cînd vrei ca un lucru să se întîmple, este imposibil să nu se întîmple cum ai dorit. Dar trebuie să ai răbdare. Și eu nu aveam.

Am ajuns să-l descopăr pe Dumnezeu în mod treptat. Probabil că firii mele îi lipsea ceva pentru a se umple și acel ceva a coborît în mine în urmă cu cinci ani. De atunci sînt poate și mai neliniștit în adîncurile ființei mele, dar toate furtunile se termină prin implorarea iertării pentru gîndurile rele sau cuvintele urîte, pentru firea mea impulsivă și violentă, iertare ce mi-a fost acordată de către Dumnezeu, de fiecare dată.

De fapt pentru mine Dumnezeu reprezintă binele absolut din ființa profundă a fiecărui om. Îl caut și îl găsesc, uneori, dar pentru puțin timp. Îl ating doar fără a-l putea ține. Este o veșnică încercare ce nu se va sfîrși niciodată. Este, poate, singura căutare a spiritului, ce nu are nevoie de confirmări raționale, pentru că „este” pur și simplu.

Și găsesc liniștea aceea unică, în biserica goală. Acolo are loc dialogul dintre Dumnezeu și mine. Și întotdeauna ies purificat. Sînt un alt om. Am devenit și mai bun. Desigur,

1. L.M. no. 165, March 9, 1986.

instituția bisericii este cu totul altceva. Este intermediarul între om și Dumnezeu, care a devenit inutil în țara noastră în comunitatea ortodoxă. Eu nu pot să accept predica laudativă la adresa „conducătorului iubit”, care este de fapt cel mai mare tiran din vremea noastră. Sînt botezat după ritul ortodox, dar simpatizez cu Biserica Greco-Catolică. Motivele simpatiei mele sînt două: 1) Biserica Greco-Catolică a fost desființată arbitrar de către guvernul comunist, membrii ei devenind oprimați și 2) cardinalul Iuliu Hossu¹ – pe care bunicul meu l-a cunoscut personal – nu a renunțat la credința sa, preferînd să devină martir.

Părinte, nu pot să evoc acum toate nemulțumirile mele legate de comportarea Bisericii Ortodoxe de-a lungul istoriei sale – mă gîndesc la subordonarea sa față de Împăratul de la Bizanț, țarul de la Moscova sau conducătorul de la București –, probabil acesta a fost destinul ei, dar vreau să vă asigur de toată stima și prețuirea mea. Sînteți o excepție în cadrul Bisericii Ortodoxe române. Dacă cei mai mulți preoți ortodocși v-ar fi urmat exemplul, alegînd predica adevărului, soarta bisericii, soarta poporului nostru ar fi fost alta. Dar așa, rezultatele sînt dezastruoase. Nu au dreptate cei care v-au spus: „Nu ne lăsa, părinte”, pentru că Dvs. singur ați făcut mai mult pentru libertate și credință decît noi toți la un loc, așa că dreptul la liniște pentru familia Dvs. este mai mult decît necesar – deci, în cazul în care puteți, aș vrea să vă rog să transmiteți următoarele întrebări Domnului senator Jesse Helms² (din Senatul SUA) pentru a le retransmite guvernului de la București, avînd convingerea că soarta fiecărui om trebuie clarificată, chiar dacă el nu s-ar mai găsi printre noi. De asemenea, consider că fiecare om trebuie să-și asume responsabilitatea faptelor sale oricît de reprobabile ar fi ele. Îșelăciunea nu rezolvă nimic. Și acum întrebările:

– Unde sînt domnii Ionel Cană³, Gheorghe Brașoveanu⁴, Gheorghe Paraschiv⁵, ceilalți 18 membri fondatori ai SLOMR-ului⁶, precursor al partidului social-democrat din România? Sînt în viață sau sînt morți?

1. Iuliu Hossu (1885-1970), prelat unit. A primit în 1906 titlul de doctor în filozofie, iar în 1910 cel de doctor în teologie. Episcop greco-catolic de Gherla din anul 1917, iar din 1930 episcop de Cluj-Gherla. La 1 decembrie 1918 a citit la Alba Iulia proclamația de unire a Transilvaniei cu România. În urma desființării Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică) în anul 1948 și refuzului său de a colabora cu autoritățile comuniste, a fost arestat, ținut o perioadă în vila Patriarhiei BOR, iar din 1950 mutat la închisoarea din Sighet. La 28 aprilie 1969, a fost numit cardinal *in pectore* de către papa Paul al VI-lea.
2. Jesse Alexander Helms, Jr. (1921-2008), cunoscut om politic american de orientare conservatoare, senator în cinci legislaturi, ales în Carolina de Nord. A fost un susținător și apropiat al președintelui Ronald Reagan. Între 1995 și 2001 a ocupat poziția de președinte al Comitetului pentru Relații Externe al Senatului american.
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 82, nota 3.
4. *Ibidem*.
5. Autorul se referă evident la disidentul Vasile Paraschiv (1928-2011), care aderase la Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR). Anterior, disidentul semnase scrisoarea de protest pe care Paul Goma intenționa să o trimită Conferinței post-Helsinki de la Belgrad și fusese internat o perioadă, ca represalii, în Spitalul Psihiatric de la Săpoca. La 28 mai 1979, ca urmare a faptului că dăduse citire, în cadrul unei ședințe de sindicat, declarației de înființare a SLOMR, a fost răpit de ofițeri ai Securității, dus în pădurea Păulești și torturat. Pentru detaliile asupra disidenței, vezi Vasile Paraschiv, *Așa nu se mai poate, tovarășe Nicolae Ceaușescu! Memorii după 20 de ani*, Curtea Veche, București, 2007.
6. Vezi vol. I, pp. 72-73, nota 3.

– Cum a murit dl Constantin Pârvulescu¹ și de ce ?
Cred că va fi necesară și o anchetă a organizației „Amnesty International”.
Cu deosebită considerație.

„Un român care râde”, [iarna 1985-1986], difuzată la 11 martie 1986²

Rîsul și prostia

În romanul lui Camus, *Ciuma*, după declanșarea teribilei epidemii și după ce porțile Oranului au fost închise, izolînd orașul de restul lumii, autorul susține că el și personajele lui împărtășesc aceeași soartă. Pentru a fi crezut, scriitorul trebuie să aibă aceeași soartă pe care o au și eroii lui.

Autorul acestor rînduri trăiește aceeași viață pe care o trăiesc cei 23 de milioane de concetățeni ai săi, între zidurile din ce în ce mai etanșe ale cetății totalitare. Aproape toate legăturile tradiționale ale României cu Europa au fost tăiate. În întuneric și în frig, unui popor întreg nu i-au mai rămas decît știrile care sosesc pe calea undelor. Glorie eternă celui care a inventat providențialul aparat de radio.

Anglia își amintește încă de o epocă similară, în timpul blocadei, cînd a supraviețuit, grație eroismului solidar al cetățenilor săi. Nu există popor care să nu cunoască instinctul strîngerii rîndurilor, în numele valorilor specifice, cînd s-a pus problema supraviețuirii sale. Din această cauză ori de cîte ori ființa unei națiuni e amenințată, a supraviețui e o chestiune de cultură.

E foarte probabil ca formele luate astăzi de defensiva disperată a românilor să nu fie prea limpede înțeleasă dincolo de fruntariile României. Comparați cu polonezii sau cu rușii, românii par a fi niște resemnați. Dar ar fi o greșeală ca ei să fie luați doar ca niște resemnați. Deși n-a trecut decît arareori dincolo de zidurile cetății totalitare, protestul lor nu e mai puțin real. Există! Aplecați urechea și-l veți auzi!

În istoria românilor există o formă de a înfrunta vicisitudinile generale, cunoscută sub numele de tactica pămîntului pîrjolit. Ea constă în incendierea recoltelor și otrăvirea fîntînilor pentru a nu lăsa dușmanilor nici o resursă vitală. S-ar zice că refugiindu-se pentru o vreme în păduri și în munți, românii își luau cu ei și patria, dacă patria nu e doar un nume pe o hartă, adică acea realitate care hrănește din punct de vedere fizic și spiritual un întreg popor. Această manieră de acționa nu s-a schimbat nici astăzi în mod esențial.

Rezistența românilor, e o rezistență culturală în măsura în care, în zilele noastre, clasa politică la putere guvernează peste 23 de milioane de suflete, care par moarte, dispunînd după bunul plac de un popor care a otrăvit fîntînile și a pîrjolit glia spiritului. Conducătorii, n-au întîrziat să-și dea seama că toate valorile pe care și le-au însușit au devenit dintr-o

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 52, nota 4. Moartea lui Constantin Pârvulescu fusese un zvon, probabil lansat de Securitate.
2. D.B. no. 822. March 11, 1986.

dată false. Agentul care a transformat în cenușă tot ceea ce ei credeau că stăpînesc este rîsul. Un mare hohot de rîs compromise toate valorile de care au încercat să profite conducătorii comuniști, oricît de prețioase ar fi fost ele. Ideologia, morala și cultura oficială sînt în România ținta unui nemilos hohot de rîs.

În discursul rostit cu prilejul primirii Premiului Jerusalem, scriitorul ceh Milan Kundera afirma că astăzi romanul este cea mai înaltă expresie a umorului care se opune prostiei³. După părerea mea, în România de astăzi nu doar romanul este expresia rîsului îndreptat împotriva prostiei oamenilor de la putere, ci o întreagă literatură, cultura de fapt, în expresia ei cea mai adevărată și mai profundă. În România de astăzi, există două culturi radical opuse : una autentică, cea a rîsului, alta oficială, cea a prostiei.

Cultura rîsului e vie și autentică. Ea își înfițe rădăcinile în spiritul cel mai profund al poporului. Omul obișnuit rîde în toate împrejurările dificile ale vieții cotidiene. Această atitudine foarte originală se reflectă în glumele pe care le poți auzi la cozi, așteptînd să se dea ceva, în autobuzele supraaglomerate, în instituțiile publice sau acasă, în familie. Aceste glume, numite de români „bancuri”, alcătuiesc istoria orală și fidelă a unei țări sub dictatură.

Scriitorii și artiștii rîd și ei în operele lor. Toate creațiile adevărate, și nu puține în ultimele decenii (romane, poezii, piese de teatru, eseuri, compoziții muzicale), conțin același spirit batjocoritor care nu lasă conducătorilor prea multe iluzii în privința atitudinii reale a intelectualilor la români.

Puterea încearcă de multă vreme și pe toate căile să împiedice răspîndirea acestui rîs : cenzură, tiraje mici, publicitate insuficientă, difuzarea operelor considerate periculoase în mediul închis al anumitor privilegiați. Ofensiva oficială împotriva umorului ia forma unei cruciade. Zadarnic. Pentru a cîștiga partida, puterea ar trebui să-și impună cultura proprie. Însă cultura oficială este exact la antipodul culturii reale : morocănoasă, emfatică, lipsită de viață. Este opera celor mai imbecili scriitorași născuți vreodată dintr-un popor foarte dotat pentru literatură. Nici măcar școlarii n-o mai i-au în serios. În ciuda neîncetatei eforturi făcute în ultimii 40 de ani, cultura oficială n-a reușit să fie decît stratul superficial de sub care a țîșnit sfidătoare cultura rîsului. Așa a fost din totdeauna : la suprafață teroarea și prostia, în profunzime libertatea și rîsul.

Nu-i adevărat că românii sînt resemnați și lași. Ei luptă pentru libertate, luînd peste picior prostia cea mai fioroasă pe care soarta le-a scos-o în cale, de-a lungul unei istorii în care au pătimit multe.

3. Autorul se referă la romanul *Gluma*, pe care Milan Kundera (n. 1929) l-a publicat în 1968, înainte de invazia sovietică, satiră la adresa comunismului, vîndut într-un tiraj de 150.000 de exemplare. Scriitorul a participat la „Primăvara de la Praga”. După intervenția Pactului de la Varșovia, i s-a ridicat dreptul de semnătură și a fost dat afară din sistemul universitar. A emigrat în Franța în anul 1975. Numele și scrierile lui Milan Kundera puteau ajunge la urechile românilor doar prin emisiunile postului Europa Liberă, căci numele lui era interzis în țară, iar cărțile sale nu puteau intra în România decît clandestin.

Pr. Gheorghe Calciu et al., 25 martie 1986, difuzată la 6 aprilie 1986¹

Stimate Domnule Director,

Mulțumim pentru publicarea scrisorii preotului ortodox Alexandru Pop din Arad, str. A. Franchi nr. 11, apartament nr. 1, România².

Vă rugăm să transmiteți acestui curajos preot, într-una din emisiunile Dvs., asigurarea celei mai depline solidarități și a sprijinului nostru, de aici din Statele Unite ale Americii, în lupta pe care a pornit-o cu regimul și ierarhia bisericească ortodoxă comunistă în vederea apărării credinței noastre strămoșești.

Propaganda antireligioasă ateistă dezlănțuită în România securisto-ceaușistă și pe care ierarhia ortodoxă o acceptă urmărește distrugerea credinței și a tot ce este spiritual încă viu în sufletele credincioșilor.

Scrisoarea deschisă adresată autorităților comuniste și pseudoierarhiei bisericești în care preotul Alexandru Pop a avut curajul să ceară încetarea propagandei antireligioase ateiste demonstrează pe deplin că în țara noastră subjugată de slujbașii satanei încă nu a putut fi călcată în picioare și distrusă credința în Dumnezeu, cu toate eforturile și cruzimile călăilor Securității.

Curajul, sinceritatea și credincioșia preotului Alexandru Pop este un demn exemplu de urmat pentru toți preoții ortodocși și neortodocși din România chinuită de anticristul ateo-comunist. Apelul nostru este adresat către toți preoții care și-au păstrat conștiința nepătată și dragostea de neam și Biserica și nu s-au vîndut regimului blasfemic și dărîmător de Biserici (și sîntem convinși că sînt mulți din aceștia) și le cere să se alătore în mod deschis preotului Alexandru Pop pentru salvarea Bisericii strămoșești, căci este timpul, chiar cu riscul vieții, să spunem adevărul pe față. Misiunea noastră ca preoți este aceea de a demasca și contracara uneltirile satanei și a păstra neîntinată calea mîntuirii. Sufletele credincioșilor noștri din mîinile noastre se vor cere.

Ținînd seama de faptul că istoria neamului și Bisericii noastre demonstrează cu prisosință că preoțimea noastră a fost totdeauna alături de cauza poporului creștin român în toate urgiile ce s-au abătut asupra neamului, și s-a pus totdeauna în frunte atunci cînd a fost nevoie, și acum cînd credința și Biserica noastră, sau mai mult, mîntuirea noastră sînt puse în pericol de către un regim nedorit de nimeni, regim care lucrează pe toate căile la distrugerea credinței și entității spirituale a tuturor românilor, este o sfîntă datorie a tuturor celor care se simt creștini și români, și mai ales a acelor care au fost investiți cu har de la Dumnezeu prin taina preoției, să nu stea deoparte și nepăsători atunci cînd acoliții răului lucrează deschis la distrugerea noastră ca neam, ca creștini și ca Biserică! Este o datorie sfîntă să ne apărăm credința de veacuri și Biserica.

Cu aceste gînduri, cerem binecuvîntarea lui Dumnezeu peste toți aceia care înțeleg necesitatea trezirii și participării noastre la lupta pentru apărarea credinței.

„Știu unde sălășuiești, unde este scaunul satanei, și ții numele Meu și n-ai tăgăduit credința mea” spune Sfîntul Ioan Evanghelistul în Apocalipsa 2: 13 referindu-se la cei care trăiesc sub opresiunea ateismului. Dar ei și-au păstrat neîntinată credința în Dumnezeu.

1. L.M. no. 169, April 6, 1986.

2. Nu sîntem în posesia primei scrisori – vezi a doua scrisoare a preotului Alexandru Pop publicată în acest volum, difuzată la 4 mai 1986.

Sub aceste realități am dori să ne exprimăm toată dragostea și simpatia noastră preotului ortodox Alexandru Pop și tuturor aceluia care nu se dau bătută în fața asalturilor ateisto-comuniste din țara noastră .

Cu stimă, semnează : Pr. Gheorghe Calciu, Pr. Viorel Dumitrescu, Pr. Avramescu Cornel, Pr. Emil Ambrus-Cernat, Pr. Ionel Vinchici și un numeros grup de români din statele Ohio, Michigan, California și New-York.

Preot „Natanael Pescaru”, aprilie 1985, difuzată la 6 aprilie 1986¹

Sînt un slujitor al Bisericii Ortodoxe Române și vreau să adresez cîteva gânduri tuturor slujitorilor altarelor Bisericii universale. În primul rînd preoților ortodocși români din România.

Iubiți frați,

Misiunea noastră este grea. Biserica Ortodoxă din România trece prin momente mai dificile decît dacă ar fi fost interzisă definitiv, asemenea Bisericii Române Unite surori și Mișcării Oastea Domnului. Dificultăți vin atît din interiorul Bisericii, cît și din afara ei. Preoții mai în vîrstă au fost reeducați în spiritul compromisului cu cezarul stalinist, străin de acest popor, fie în închisori, fie fără să își dea seama la locul de desfășurare a activității lor. În timp și sistematic noi preoții mai tineri ne-am trezit într-o atare situație de fapt. Am crescut și am fost educați în școlile statului socialist, în spiritul dogmelor comuniste, cultivînd fiecare o dublă personalitate : o față oficială, falsă, lozincară, și alta intimă, confidențială (autentică). Același aspect dublu îl are și biserica ortodoxă. O față oficială, care zîmbește mereu de o aparentă fericire și libertate, făcînd închinăciuni cezarului, și alta ascunsă, care trăiește cu adevărat în spirit creștin, de dăruire, jertfă și iubire pentru misiunea apostolică atît de înjosită și împrôscată de noroiul minciunii și al necredinței. La prima vedere se pare că cei care se identifică cu slujirea preotească autentică și jertfitoare ar fi tot mai puțini, majoritatea preferînd compromisul care este în favoarea din ce în ce mai mult unei societăți ateiste și în defavoarea Bisericii Ortodoxe. Acest compromis este plătit convenabil de către slujbașii de partid, preoții avînd unele mărunte și trecătoare avantaje materiale, comoditate și o viață libertină. Întreb : mai sînt oare preoți care să ducă pe umerii lor Crucea Domnului Iisus Hristos ? Preoți care să-și poarte misiunea ducînd cu orice preț mai departe mesajul evanghelic în spiritul bimilenar al ortodoxiei ? Sînt convins că mai sînt ! Avem nevoie de o trezire spirituală. Începînd cu mine, care sînt ultimul dintre voi. Un exemplu este părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa care am fi dorit să fie în mijlocul nostru. Dînsul a adresat un apel impresionant tînărului de azi. Dar tineri sînt și elevii, studenții și doctoranzii teologi, tineri sînt și preoții. „Cele 7 cuvinte” pe care părintele Gheorghe le-a adresat țării întregi nu vin numai de la un om, ci e și mesajul lui Dumnezeu concretizat la situația de fapt a bisericii și țării noastre. Acest mesaj nu va rămîne fără efect. Chiar dacă mulți dintre noi i-am dezamăgit pe credincioșii noștri,

1. L.M. no. 169, April 6, 1986.

chiar dacă mulți, începînd cu Patriarhul și episcopii, au dezamăgit acest neam atît de bătut de vînturile istoriei, cred că un minim de speranță a mai rămas. Prea fericite părinte Patriarh și prea sfinților episcopi și mitropoliți, reformați biserica în spiritul ei și pentru salvarea ei, întoarceți-vă la adevărata ortodoxie care cere dreptmărirea lui Dumnezeu și nu a cezarului - renunțați la cezaro-papismul bizantin care nu aparține adevăratei ortodoxii! Purificați biserica de toți slujitorii care nu-și fac datoria așa cum o cere sfînta tradiție și canoanele creștine de toți aceia care nu sînt în stare canonică, nu duc o viață morală model, nu-și fac misiunea de salvare a sufletelor. Și aceasta chiar dacă i-ați îngăduit în binecuvîntarea voastră. Din cei peste 10.000 de preoți, chiar dacă rămîn 2.000, dar buni, creștinismul va reînvia. Cereți autorității de stat adevărata libertate de cult și nu mai afișați doar o aparentă libertate în fața lumii din afară!

Sprîjiniți pe preoții adevărați, chiar dacă aceștia critică și își ridică glasul dezaprobind anumite carențe ale Bisericii. Aplicați canoanele nu asupra acestora, ci asupra acelor care sînt demult demisionați prin viața lor.

Înapoi la ortodoxia autentică! Este mijlocul de contracarare a curentelor neortodoxe, mijloc de care vă tot întrebați în ședințele regizate. Nu se poate? Statul ateu nu acceptă? Mergeți pînă la capăt, renunțați la titluri, scaune, doctorate, protocol și viață burgheză (asemenea burgheziei de partid). Dați încredere poporului român și veți fi pomeniți de istorie în termenii laudei și demnității creștine. Altfel veți rămîne veșnic, ca un blestem pentru istorie, alături de toți conducătorii lumești care au adus dezastrul acestui popor.

Frații preoți, ierarhii, protopopii, consilierii etc. nu vor să facă nimic? Putem face noi. Să ieșim tacit din biserica „chimvalului răsunător” și să intrăm în biserica adevărată ortodoxă de trăire și mîntuire la concret. Nu ne cere nimeni să dăm declarații publice ce ne-ar pune existența în pericol, nici să criticăm guvernul pe care va avea cine să-l judece! Hristos ne cere să ne ducem Crucea la modul cel mai concret. Începînd de la Crucea propriilor noastre suferințe: boli, familie, pînă la Crucea Mîntuirii evangheliei.

Să purtăm prin lume chipul formal și în conținut al preotului ortodox. Oriunde călcăm să se știe că sîntem preoți, chiar dacă uneori vom fi luați în derîdere sau chiar batjocoriți: aceasta e crucea.

Să nu facem doar formal minunatele slujbe ale bisericii noastre. Să le trăim cu adevărat încît să transmitem cu adevărat bogatul lor mesaj. Și avem atîtea pilde de preoți trăitori ca doctor profesor Theodor Bodogae și Constantin Galeriu. Slujind cu adevărat o sfîntă liturghie sau un maslu, aproape că predica prin ea însăși a și fost rostită.

Să ne spovedim, și să nu trăim nici o clipă în stare de păcat, care este pe deasupra și sacrilegiu.

Să ieșim din cercuri sociale dubioase și compromițătoare. Să nu facem nici un fel de politică. Oriunde mergem să transmitem învățătura domnului Iisus Hristos. Să fim la curent și cu lucrările teologice ce se publică și să nu facem o amestecătură în cultura noastră teologică. Să ducem o viață intimă spirituală de rugăciune, meditație, lecturi biblice și din sfinții părinți. Cu acest suport interior, constant și zilnic, să plecăm în căutarea oii pierdute, vizitîndu-ne enoriașii și adunîndu-i la biserică. Nu în primul rînd să plătească cultul, ci să fie străpuși sufletește de mesajul Mîntuitorului Isus Hristos. Să ne arătăm cu iubire, dar demnitate și exigență în noi înșine, chiar față de vrăjmașii noștri, ai bisericii și ai lui Iisus. Să dezaprobăm orice vine împotriva intereselor bisericii. Noi și familiile noastre să fim exemplu în fața obștei. Să ne supunem ierarhiei pînă a nu ne încălca conștiința noastră de slujitori ai Domnului Hristos. Nu sîntem singuri. El este

cu noi. Și, chiar dacă nu ne vom cunoaște niciodată, ne simțim în mod tainic aproape ca făcând parte din biserica din „Catacombe”. Să trăim creștinește așa cum au trăit și cei de demult pînă în timpurile primilor creștini. Să ne sfîrșim lupta cea bună cu conștiința că nu am contribuit la loviturile ce se dau bisericii, feței însîngerate încă ; și că nu am subscris celor care dărîmă bisericile neamului și ale credinței străbune.

Dar acum un cuvînt preoților români din diaspora, preoților catolici și tuturor slujitorilor creștini care din convingere trăiesc și misionează în conformitate cu biserica lor. Uniți-vă în rugăciune liturgică și duhovnicească cu preoții din România pentru salvarea acestei biserici. Pe noi nu ne sprijină nici o autoritate lumească și nici bisericască, ci doar Dumnezeu și Maica Sfîntă Preacurată de la care așteptăm izbăvire. Simțim alături pe ultimul preot creștin din Japonia sau America de Sud care se roagă, care transmite pe unda credinței mesajul iubirii creștine deasupra tuturor deosebirilor confesionale. În fața pericolului unei societăți tot mai secularizante, noi preoții de jos să ne unim în rugăciunea universală de la Ioan cap. XVII. Dacă păstorii cei mari au vîndut sau vor vinde biserica Domnului Iisus, să privim eschatologic venirea Domnului a doua oară pentru a păstori El însuși, în locul tuturor aceluia care au părăsit interesele turmei lor. Să privim mereu lîngă noi o cruce mare și goală ce așteaptă să fie dusă de cineva și pe care trebuie să fie răstignit cineva. Acest cineva sîntem noi. Să ne gîndim la Sf. Petru, care la Roma a vrut să fugă de mărturisire și martiriu și să cerem același dar dumnezeiesc de a-l vedea pe domnul cu Crucea în spate mergînd în locul nostru de păstori. Să luăm crucea, să ne întoarcem fiecare la trăirea autentică creștină, mîntuire, îndreptare, slujire și martiriu după cum ni se cere în canonat, chiar dacă acest martiriu nu e moartea primilor creștini, ci o moarte zilnică a intereselor pămîntești în favoarea bisericii universale unite.

România, de ziua nașterii domnului Iisus Hristos. O conștiință de nevrednic preot de oriunde !

„Un ascultător din România”, [primăvara 1986], difuzată la 16 aprilie 1986¹

Sfîrșitul anului trecut a adus o nouă surpriză românilor, dovedind o dată mai mult dezastrul economiei românești, dar și dorința autorităților comuniste de a face viața populației cît mai insuportabilă.

S-a zvonit că se vor desființa shop-urile. Este bine-cunoscut faptul că ceea ce se zvoneste se pune rapid în practică deoarece răspîndirea zvonurilor este făcută de oamenii regimului pentru testarea opiniei publice și obișnuirea ei cu noua măsură, ca și răspîndirea bancurilor, mai ales cele politice. Zvonurile sînt imediat votate de Marea Adunare Națională, iar cei care trec răspîndesc mai departe bancurile sînt contactați discret de Securitate și au de suportat tot felul de neplăceri.

Shop-urile erau de două feluri : unele pentru cei care lucrînd în străinătate reușiseră să-și agonisească ceva valută și care erau obligați să cumpere cu ea și multe produse românești, între care chiar conserve de fasole, și altele, pentru cei cu rude în străinătate

1. D.B. no. 848, April 16, 1986.

care primeau valută pentru procurare de produse străine cu care să-și mai îndulcească viața. Primele poartă numele „Comred”, celelalte „Comturist”. O dată cu răspîndirea acestui zvon s-a precizat că cei care au mai multă valută în Banca de Comerț Exterior, singura care avea voie să păstreze banii oamenilor, implicit să încaseze dobînda, vor fi obligați să-i transforme în lei la cursul oficial de 14 lei pentru US \$, cînd este știut că valoarea reală este de 60 lei. Atunci s-a produs un fenomen incredibil : cozile la shop-uri au depășit pe cele de la carne, oamenii cumpărînd absolut tot stocul de mărfuri străine expirate, greu vandabile, aparate electronice defecte sau total depășite, oamenii fără automobil au cumpărat tot stocul de piese auto, așa că în cîteva zile a dispărut orice urmă de marfă străină. Astfel, statul român și-a plasat o cantitate enormă de marfă, a pus mîna pe valuta oamenilor și a mai produs o nivelare în plus în tentativa de pauperizare a populației. Este adevărat că în vara lui 1985, în troleibuzele aglomerate și încinse, cînd simțea un miros de spray „Fa” sau „Rexona” te uitai și te întreba cum de mai există așa ceva pe lume. La o bere caldă, tușind din cauza lemnurilor din „Snagov”, te învăluia fumul de „Kent” al vreunui vecin, începeai să ai halucinații și să-ți faci socotelile cum ai putea să scapi din paradisul „Epocii Lumină”.

Deci, pentru a termina cu aceste influențe capitaliste, conducerea României a hotărît ca toți să fumăm bețele din „Snagov” și să mirosim a transpirație. Astfel, în shop-uri a dispărut orice marfă străină, cu unele mici excepții : cafea naturală cu prețul de 9 US \$, votcă rusească cu 3,50 US \$ sticla de jumătate de litru, banane la pungi deschise de plastic 2,90 US \$, chipurile 2 kg (neavînd posibilitatea de verificare, dar vînzătorii de dijmuire), portocale și lămii în jur de 2,50 US \$ per kg. Berea la doze și țigărele se mai pot găsi cu totul întîmplător la shop-ul din Calea Victoriei, vis-à-vis de Galeriile Kretzulescu, cînd provin din „confiscări”.

În rest, nimic de proveniență străină. Pentru cei care, din străinătate, vor să-și ajute rudele din țară, le comunic ce se găsește, în dolari, la shop-uri : salam de Sibiu cu 10 US \$ bucata. Fac aici o paranteză : calitatea este deplorabilă, numai grăsimi, moale, fără nici o asemănare cu cel produs pînă acum cîțiva ani. Pentru acest motiv nu mai este importat de compania „Aldi”¹ care îl mai prezenta cumpărătorului sărac german pînă în anul 1984 la un preț de cca 5 US \$. Se mai găsesc : mușchi țigănesc cu 8,30 US \$ și pastramă cu 5,60 US \$ per kg (dar fără posibilitatea de verificare a greutății) și conserve de șuncă la 3,25 US \$ bucata, cele care pînă în anul 1979 se găseau peste tot în magazinele Comerțului de Stat cu 21 de lei. De aici se pot observa două aspecte doveditoare ale degradării vieții în ultimii ani în România : imposibilitatea populației de a mai procura produse alimentare cîndva curente și rata inflației de peste 100% (chiar la cursul oficial, conserva de 21 de lei în 1979, costa în 1986, 45 lei). De asemenea, citricele și bananele, inexistente pentru populație, se găsesc la prețuri de cea mai murdară speculă pentru puținii turiști străini care se mai aventurează în România, fiind de calitate inferioară și de aproape 3 ori mai scumpe decît în Germania Federală, de exemplu, care este tot o țară importatoare.

În rest, vă puteți ajuta rudele : cu icoane pe sticlă sau pe lemn (aceasta într-o țară care transformă bibliile în hîrtie igienică), haine de piele și de blană, gulere și căciuli de blană de vulpe argintie, albastră, autohtonă, nurchă și astrahan, costînd sute de US \$, tot felul de lucruri de artizanat noi, de un gust și de calitate îndoielnică, toate la niște

1. O rețea de magazine cu preț redus din Germania.

prețuri excesive, pantofi demodați, probabil și ei refuzați la export, țigarete și băuturi românești.

În același timp, restricțiile și mizeriile de la punctele vamale sînt din ce în ce mai mari. Vama, în valută, pretinsă pentru mărfurile de uz curent ca alimente, articole de toaletă, este de circa 3 ori mai mare decît prețul în dolari sau mărci care este lipit de magazinul de origine pe ele. La alte produse, se percep sume de-a dreptul scandaloase. De exemplu, o casetă video neînregistrată care, în Germania, costă 13,98 DM, este vămuită cu 500 de lei ceea ce obligă turistul să achite, în DM, suma de circa 121 DM. Un radio-casetofon de 199 DM este vămuit la 600 DM, chiar dacă nu este adus pentru a fi făcut cadou, ci pentru uzul turistului. Ori se plătește suma, ori se lasă în punctul vamal și se recuperează la părăsirea teritoriului țării, pentru că legea vamală lasă la discreția vameșului aprecierea bunei-credințe a turistului, dar vameșul are ordine precise să aplice vama respectivă pentru ca statul român să beneficieze de uzufructul utilizării valutei percepute ca garanție. Un turist străin nu are voie să introducă pentru el mai mult de 2 cartușe de țigarete străine indiferent cît timp are viza de excursie sau de vizită. Ce fumează un om care are o viză de 3 de zile? „Golful”, „Bega”, sau „Snagov”-ul românesc? Sînt atît de proaste, pline de bețe, deslipite, le cade filtrul, puturoase. La fel și băutura, toxică din cauza fabricării exclusiv din chimicale, în afară de unele sorturi de vinuri care, foarte scumpe fiind, sînt acceptabile, dar din cauza dopurilor refolosite după ce au fost găurite la desfacerea primei sticle la care au fost utilizate, sînt de multe ori cel mai perfect oțet, și acesta cu prețul de 40 de lei sticla. Votca, cognacul, vermutul și lichiorurile românești sînt atît de toxice, încît nu trebuie să mire pe nimeni cifra enormă a alcoolicilor și a ciroticilor din România de azi.

Dorin Tudoran, iarna 1985, difuzată la 16 aprilie 1986¹

„Un comisar fără popor”

„De ce tocmai la uzinele „23 August”? , întreb. De ce nu mă demascați la Uniunea Scriitorilor? Pînă una alta, sînt membrul ei și nu salariat al uzinelor „23 August”. Ce legătură am eu cu ele?”

„Fiindcă acolo e poporul, tovarășe!”

Omul din fața mea, care-mi șuieră această replică, de obicei e foarte negru la ten. Acum e absolut vînăt. Vînătul avortonului. Buzele lui subțiri sînt tivite de-un fir de salivă. Nu-și poate stăpîni furia. Despre ură, ce să mai spun? De cînd a intrat în cameră, repetă ca un automat dereglat: „De ce mă năpăstuiești Dumneata pe mine, tovarășe Tudoran? De ce? Cine ți-a dat dreptul să mă năpăstuiești?”

Să vi-l prezint. Se numește Dumitru Necșoiu și era pe vremea aceea Secretarul cu Propaganda al Comitetului Municipal PCR București. Ani de zile îl văzusem pe la ședințele Uniunii Scriitorilor, fără să știu foarte exact cine era. Stătea, cum se zice, în banca

1. D.B. no. 848, Aprilie 16, 1986.

lui, adăpostit prin vreun colț, ori tăcînd prin vreun prezidiu la care era lipit doar ca să nu uităm că „Partidul e forța conducătoare”.

De-o vreme însă, devenise foarte activ, reticența lui transformîndu-se într-o virulență neașteptată. Se pare că miza importantă îi fusese fluturată pe sub nas și bietul om luase foc. Fapt cert e că în timpul celui de-al 13-lea Congres al PCR, Dumitru Necșoiu a fost desemnat drept șeful comisiei de propuneri pentru Biroul Politic Executiv al PCR, semn de perfectă încredere în el. Cum s-ar spune, i s-a încredințat citirea listei întocmite de perechea prezidențială la ultima cină, cea de taină, din Bulevardul Primăverii nr. 1¹. Apoi, Dumitru Necșoiu a mai sărit o treaptă a scării, deocamdată în sus.

Vasăzică asta dorea să-mi comunice : Poporul e la uzinele „23 August”. „Și noi, ceilalți, ce sîntem, tovarășe Necșoiu ? Noi cei de pe Valea Jiului ? Sau noi, scriitorii, de exemplu ?” Omul își mișcă ce i-a mai rămas din buza inferioară și-mi suieră : „Ia mai lasă-mă, tovarășe, cu scriitorii și cu Uniunea asta a dumatiale, că numai necazuri ne faceți ! Mie să-mi spui de ce mă năpăstuiești Dumneata pe mine.”

Nu prea înțeleg ce vrea să spună : încerc. Cu două zile înainte, Europa Liberă difuzase scrisoarea mea adresată istoricului Vlad Georgescu, Directorul departamentului românesc. Există în acel text o frază în care, pe bună dreptate, spuneam că există în România oameni mai năpăstuiți ca mine. Deci, asta era ! Dumitru Necșoiu vroia să-mi reproșeze ceva, dar nu știa cum să înceapă. Era de altfel, unul din cei direct răspunzători de gestul meu. Îi repetasem, în cîteva rînduri, că dacă mi se va refuza la infinit dreptul la replică și cel la opinie, voi găsi altă cale de-a face să ajungă la cititorii mei tot ceea ce-mi refuză poliția de partid să-mi publice. Nu crezuse, ca și alții, că o voi face.

Pînă la urmă aflu de la el că da, există necazuri în România, uite, el însuși are o grămadă de belele pe cap, dar cine mi-a dat dreptul să vorbesc în numele lui, în numele altora ? Dacă tot m-am hotărît la anumite gesturi, să-mi văd doar de ale mele. Vedeți Dumneavoastră, Dumitru Necșoiu se vrea subtil, așa cum se mai dorise cu 4 ani în urmă, spunîndu-mi : „Ei, nu te mai lega și dumneata de lege, ca înecatul de pai.” Căci nu-mi putea spune chiar verde în față că legile sînt pentru proști. De data asta, nu-mi reproșează de la bun început că m-am adresat Europei Libere, ci mă anunța că nu am căderea să vorbesc și în numele altora. „Doar tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus o dată pentru totdeauna, foarte clar, tovarășe Tudoran, că nimeni, în afara Partidului, nu e conștiința acestui popor”, îmi spune ferm papagalul cu cravată și costum cenușiu din fața mea. Îl trimit la plimbare, cu cele cîteva fraze cu care i-am înlemnit pe toți anchetatorii mei deghizați stîngaci în parteneri de „discuție, tovarășe Tudoran, o discuție, atîta tot”. Îi reamintesc ce-i mai spusese de-atîtea ori înainte : că pentru mine Nicolae Ceaușescu e departe de a fi buricul pămîntului. Îi vorbesc despre ilegitimitatea regimului din România, despre statutul de simple marionete al parlamentarilor români, despre cultul personalității și cel al imposturii, despre dezastrul românesc de azi și cei ce trebuie să plătească pentru el. Îi pun în vedere să nu mă mai cheme doar spre a-mi recita lozinci răsuflete și amenințări de speriat copiii.

Se face că nu aude, ca și cum microfoanele cu care e înțesată camera ar putea face și ele același lucru, se face deci că plouă, și o ține, cum se spune, gaia-mațu, cu : „De ce mă năpăstuiești Dumneata pe mine ? Cine te-a rugat să vorbești în numele meu, al necazurilor mele ?”.

1. În Bulevardul Primăverii nr. 1 se afla reședința personală a soților Ceaușescu.

Plictisit, îi promit că voi trimite Europei Libere o notă la scrisoarea difuzată, notă prin care voi anunța că, vorbind despre năpăstuiții români, nu m-am gândit nici o clipă la Dumitru Necșoiu. Nici așa nu e bine. Mă întreabă dacă știu câte sute de muncitori au venit revoltați de gestul meu la sediul municipiului de partid pentru a cere sancționarea mea exemplară. Ca de obicei în asemenea situații, cer nume, adrese, numele locurilor de muncă. Nu de alta, dar să văd dacă așa-zișii muncitori n-ar fi trebuit să fie la muncă. În timp ce băteau coridoarele pe aici.

Încep amenințările, nu doar că voi fi demascat, dar să aflu că de acum mi se va răspunde la rău cu răul, „dacă tot l-ai citat Dumneata, tovarășe Tudoran, pe Tudor Vladimirescu”. Îmi spune toate acestea ca și cum pînă acum aș fi fost protejatul cuiva și primisem flori și ciocolată pentru a fi gândit altfel decît normativele de partid. Dumitru Necșoiu încearcă să se elibereze de cele trei patru fraze pe care primise ordinul să mi le recite. Apoi mă întreabă: „Și cine mortifică la noi Constituția zi de zi, tovarășe Tudoran? Cine ți-a permis Dumitale să scrii așa ceva?”

Înțeleg că va fi vorbărie multă. N-am chef de ea și ca să-mi cruț timpul îi dau lui Dumitru Necșoiu cîteva exemple. Ca să-i distrez pe cei din camera unde se ascultă „în direct” discuția, zăbovesc la cîteva momente din viața prințului moștenitor „Nicușor/viitor conducător”. Dumitru Necșoiu a pierdut ceva pe sub masă, mormăie niște fraze cu „Lasă, tovarășe Tudoran, că are cine să se ocupe de asemenea probleme. Nu e menirea Dumitale s-o faci” Asta, îi spun, nu prea are cine să se ocupe și mă ofer voluntar. Cît despre menirea mea, n-o să cer voie nimănui să fac ceea ce cred că trebuie făcut.

Cît privește demascarea de la uzinele „23 August”, îi reamintesc lui Dumitru Necșoiu că m-a auzit de cîteva ori în viața lui vorbind, că știe foarte bine că, dacă vreau să fiu convingător, reușesc. „Ia imaginați-vă, îi spun, că în sala aceea cu 1.000 de muncitori, după ce vor termina de citit textele cei cîteva așa-ziși purtători de cuvînt ai muncitorilor, va trebui să vorbească și acuzatul. Păi, dacă n-apuc eu, și vă promit solemn că o fac, să le vorbesc despre viața lor, despre necazurile lor fără de sfîrșit, despre așa-zisul lor deputat, Nicolae Ceaușescu, și bilciul în care a transformat viața politică a țării? Pe unde mai scoateți cămașa și cine-și va pierde capul înaintea mea pentru ideea asta tembelă și demascatul? Și să mă demascați drept ce? Lăsați-o baltă și gîndiți-vă la altceva.”

Deși știe ce-mi poate pielea, omul din fața mea e ușor consternat. Profit că e în corzi, și-i mai trîntit o directă de dreapta: „Cît privește credința Dvs. că poporul e numai la uzinele „23 August”, iar noi ceilalți, scriitori, de exemplu, nu contăm, vă promit să n-ouit și s-o spun tuturor colegilor mei, nu de alta, dar să fiți primit cum meritați cînd veniți zîmbitor printre ei.”

Ezită, zîmbește ca și cum ar vrea să spună, și chiar o face într-un fel: „Ei, n-o lua și Dumneata chiar așa, poporul e...”

Firește, un superior al tovarășului Dumitru Necșoiu, poate chiar cel ce-i ceruse să-mi facă spectacolul de rigoare, găsește pînă la urmă că ideea cu demascarea era, citez, „o tîmpenie”. „Ce dracu”, mi se spune, „nu-l cunoști pe Necșoiu? E un tîmpit. Ce te uiți la ce spune el?”, mi se adaugă cu un aer fals complice.

„Eu îl cunosc foarte bine”, răspund, „problema e cine și de ce l-a făcut Secretar cu Propaganda al Municipiului”. Se face un gest de lehamite din mîină și brusc mă apucă mila de Dumitru Necșoiu, a șaptea roată la căruță care-l poate abandona oricînd.

L-am mai întîlnit în cîteva rînduri, era din ce în ce mai nervos, mai vînat, mai confuz în mesaje, încercînd ba amenințarea, ba împăciuitorismul de trei parale. Nu-l puteam

crede, nu-l puteam lua în seamă nicicum. Și aveam dreptate : știam cine și ce ițe trage, pe sub poalele mantalei acestei marionete șterse, obosite, stoarsă ca o lămâie. Și n-aveam să greșesc. În decembrie 1983, făceam o ultimă încercare de-a rămîine în țară. Cum mi se explicase că nu erau locuri la revistele Uniunii Scriitorilor spre a mi se rezolva situația, dar că atunci cînd vor apare, să fiu sigur că totul se va aranja, profitam de ivirea cîtorva posturi și ceream unul dintre ele. Pentru asta mă adresam Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Președintelui Uniunii Scriitorilor și binențeles, tovarășului Dumitru Necșoiu¹. Rezultatul? Ei bine, în ianuarie 1984, adică cu patru luni înainte de a cere emigrarea, președintelui Uniunii Scriitorilor, într-o ședință a conducerii acesteia informa despre cererea mea și adăuga că este în favoarea rezolvării situației. Împins de arcul ce i s-a montat într-un loc anume, Dumitru Necșoiu avea să reacționeze! „O, nu tovarăși. Nu vă mai bateți capul. Dorin Tudoran a decis să emigreze.” Luată prin surprindere, toată lumea a înghețat. Din păcate, nimeni nu a avut reacția normală de a verifica la sursă, ca să zic așa, autenticitatea afirmației. Deși nu mai aveam nevoie de confirmări suplimentare, înțelegeam încă o dată mesajul : singura soluție rămăsese emigrarea. Ce nu fusese hotărît încă, și Dumitru Necșoiu chiar nu știa în acel moment, n-avea cum, era prețul pe care trebuia să-l plătesc pentru această nouă încercare, și mai ales prețul ce trebuia obținut pentru eliberarea mea. Oricum rămîine în Antologia cinismului poliției, de partid, acest episod al anunțării unei decizii pe care aveam s-o i-au patru luni mai tîrziu. Dorința de depășire a planului, de-a fi „în avans” funcționase și de data aceasta. Primesc revistele din țară și citesc, fără nici o surpriză, demascările din presa literară. Știu bine cine a scris toate aceste mizerii în *Contemporanul* și mă apucă mila de Platon Pardău². Mă conving încă o dată că așchia nu sare departe de trunchi și nici fiul lui Eugen Frunză³ prea departe de tată, cînd *România literară* e așa aproape și trebuie să publice și ea o demascare, două. Mi-i reamintesc pe protagoniștii acestei noi etape a demascărilor, pe

1. Dumitru Necșoiu (n. 1927), ucenic-strungar, membru de partid din 1954, Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic București (1955), secretar al Comitetului UTM pe facultate (1954-1955), instructor al CC al UTM (1955), activist la Comitetul municipal UTM București (1955-1959). Secretar pe probleme economice (1961-1963) la Sectorul 7 București, prim-secretar al Comitetului de Partid al Sectorului 3 (1963-1967) și al Sectorului 7 (1972-1976). Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1968). Secretar pentru probleme de propagandă al Comitetului Municipal de Partid, vicepreședinte (1979-1984) și prim-vicepreședinte (1984) al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Municipal București; membru al Consiliului Superior al Educației și Învățămîntului (din 1980), membru al Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare (din 1985). Membru al CC al PCR (1984-1989).
2. Platon Pardău (1934-2002), publicist, prozator și poet. Facultatea de Filozofie, Cluj (1958). Director al Casei de Cultură din Vatra Dornei (1958-1959), inspector în învățămînt (1959), redactor la *Zori noi*, Suceava (1959-1961), director al Casei Regionale a Creației Populare Suceava (1961-1965), redactor-șef al ziarului *Zori noi* (1965-1968), șef de secție la *Șcînteia* (1968-1973), lector la Casa de filme nr. 4 (1973-1980), publicist-comentator la *Contemporanul* din 1980. Debut literar în 1957 în *Contemporanul* și editorial cu un volum de versuri în 1963. Este un reprezentant tipic al realismului socialist.
3. Eugen Frunză (1917-2002), poet, prozator, publicist, traducător. Facultatea de Drept din Cernăuți (trei ani). Comunist ilegalist, prefect adjunct din 1946, redactor la *Șcînteia* (începînd cu anul 1947), redactor-șef adjunct la *Flacăra*, *Albina*, *Contemporanul*, redactor-șef la *Flacăra*, director al Editurii Tineretului pînă în 1963. Secretar al Uniunii Scriitorilor (1953-1955). În anii '50, devine unul dintre reprezentanții cei mai cunoscuți ai proletcultismului.

Mihai Ungheanu¹ și Dan Zamfirescu² scriind pentru *Săptămîna* articole cu ton de rechizitoriu jandarmeresc și semnîndu-le cu poreclele Corneliu Vadim Tudor³ ori Constantin Sorescu⁴. Și-i revăd în spatele tuturor chipul obosit, ba negru, ba vînat al lui Dumitru Necșoiu, activist opac, așteptîndu-și pensia cu frica în sîn și sperînd că o dată ajuns cu bine la mal, cînd va sosi timpul de care acum, ca și alții, îi e teamă să vorbească, să-și deschidă tolba cu amintiri și să se justifice. Să explice cum fac azi atîția și atîția din actorii anilor '50, că și ei au crezut, dar au fost înșelați, că de, nici nu erau prea importanți și că n-au putut face decît, din cînd în cînd, să nu lase să se întîmple tot răul în cazul unor oameni ca nu știu cine ori nu știu care.

Probabil că imediat după difuzarea acestui text va întreba, în stînga și în dreapta, doar-doar va ajunge la mine : „Ce are Dorin Tudoran cu mine, de mă năpăstuieste ? Cine i-a dat dreptul ?”. Căci boala incurabilă a lui Dumitru Necșoiu o să creadă că dreptul de a spune ce crezi, adevărul, trebuie să ți-l dea Fanarul din Bulevardul Primăverii nr. 1 ori măcar Satraperia din Domnița Anastasia.

Nu, nu-l credeți cînd se va văita. Dumitru Necșoiu n-a fost decît un comisar fără popor.

1. Mihai Ungheanu (1939-2009), jurnalist, critic și istoric literar. Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității București (1963). A colaborat la *Viața studentească* și *Scînteia tinerețului* (1963-1965). Redactor la revista *Ramuri*, Craiova (1964-1966), redactor (1965-1967) și șef al secției de Cultură (1967-1968, 1972-1974) la *Scînteia tinerețului*. Secretar responsabil de redacție (1968-1969) și redactor-șef adjunct al revistei *Luceafărul* (1974-1990) și colaborator al revistei *Săptămîna*. Redactor la *Contemporanul* (1972-1974). Unul dintre exponenții protocronismului. Secretar de stat la Ministerul Culturii (1993-1996) și senator pe listele PRM între 2000 și 2008. Începînd din anul 1993, a fost profesor universitar la Facultatea de Sociologie a Universității din București, șef de catedră la Științele Comunicării la Institutul Național de Informații București ; profesor la Facultatea de Sociologie și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine ale Universității „Spiru Haret” București.
2. Dan Zamfirescu (n. 1933), istoric literar și publicist. Studii de teologie la Sibiu și București, Facultatea de Limbi Slave. Debut în 1962 în *Luceafărul*, redactor la *Romanoslavica* și *Contemporanul*. Specialist în literatură română veche. În publicistică, unul dintre promotorii protocronismului românesc. Și-a asumat colaborarea cu Securitatea. Cunoscut pentru teza : „Am colaborat cu acea parte a Securității care a fost structura de rezistență a națiunii române”. Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România.
3. Corneliu Vadim Tudor (n. 1949), poet, publicist și om politic. Facultatea de Filozofie (secția sociologie) a Universității din București (1967-1971). Redactor la *România liberă* (1971-1974), redactor la AGERPRES (1975-1989). Discipol al lui Eugen Barbu și colaborator permanent al revistei *Săptămîna* (1970-1989). Debut editorial în 1967. Promotor al național-comunismului și protocronismului, autor al unor texte antisemite (*Saturnalii*, 1983), unul dintre poeții de curte al lui Nicolae Ceaușescu. Este fondatorul Partidului România Mare, ultranaționalist, și al revistei cu același nume. Senator între 1992 și 2008. Ales în Parlamentului European în anul 2009.
4. Constantin Sorescu, critic literar, publicist, colaborator la revista *Săptămîna*.

Un provincial „la poarta iadului”, [martie 1986], difuzată la 21 aprilie 1986¹

La poarta iadului

Am poposit din orașelul meu de provincie spre a săvârși creștinescul parastas în memoria scumpei mele mame, decedată în București.

Aici însă, am trecut prin cele mai monstruoase clipe, greu de imaginat, dar și mai greu de suportat.

Cimitirul Crîngași, mare, frumos, curat, cum îl știam eu, cu peste 3.000 de morminte și cavouri, care mai de care mai frumoase, înălțate în decursul anilor pentru a consfinți cultul morților respectat de poporul român, era străjuit de biserica veche cu același nume.

Dar astăzi, cimitirul este desființat pentru a deveni un lac de acumulare cu port și alte așezăminte de agrement. Biserica urmează a fi demolată. Morții care nu au împlinit încă șapte ani de când și-au găsit odihna în pământ sînt scoși, încărcăți în mașini și transportați pe un teren viran unde, înotînd în nămolul de peste 80 de cm, sute de muncitori îngroziți sapă în grabă gropi și zidesc cripte, în care îi îngroapă fără preoți, fără lumînări.

Numai lacrimile și strigătele de durere ale rudelor însoțesc aceste înfiorătoare dezgropări și îngropăciuni.

Totul a început cu minusculul anunț în ziarul *România liberă* din 20 februarie 1986: „Parohia Crîngași anunță concesionarii care au decedați pe ultimii 7 ani în cimitirul parohial să se prezinte de urgență la Administrație”.

Zvonul despre această nouă activitate a buldozerelor stăruia încă din preajma Crăciunului 1985, dar nimeni nu voia să creadă posibilă o astfel de urgență.

O dată apărută comunicarea în ziar, în plină iarnă oamenii s-au năpustit îngroziți prin zăpezile în curs de topire și prin noroaiele din cartierul din jurul cimitirului, cartier în demolare, pentru a afla în mod oficial calamitatea ce se abătea asupra lor.

Aici, într-o atmosferă de penitenciar, cu miliție, procuratură, SANEPID² și alte organe se făcea programarea deshurărilor (100 de morți pe zi) și tocmeala pentru atribuirea de locuri în noul cimitir.

„Nu se dau locuri decît pentru morții care nu au depășit șapte ani. Indiferent cîte locuri de veci ai avut sau cîte cripte ai în cavou, nu primești loc decît pentru morți.” Acestea erau lozincile organelor în drept. Și astfel, în ziua fixată, împietriți de durere, de groază și de frig, am asistat la înfiorătorul spectacol al deshurării.

Cu baroase, tîrnăcoape, lopeți și cazmale se sfărîmau pietre, betoane, plăci de marmoră sau pămîntul înghețat, acoperit de nămolul ce se formase prin topirea zăpezilor. Sicriile putrezite și sparte erau trase din locurile lor, iar morții descompuși erau mutați în sicrie noi făcute de Administrație în grabă. Urma scoaterea și aruncarea osemintelor în grabă și adunarea lor cu milă și durere de către rude, care le puneau în saci aduși de acasă pentru a-i pune în sicriile morților care nu împliniseră șapte ani. Așezate apoi la rînd, în fața gropilor din care ieșiseră, sicriile așteptau venirea procurorului care făcea constatarea existenței lor, numărătoarea, repartizarea pe mașini și documentele de însoțire pînă la noul lăcaș. Încărcate cîte patru, cinci sicrie într-o mașină mortuară, porneau spre

1. D.B. no. 851, April 21, 1986.

2. Instituția sanitară care se ocupa de igiena publică și combaterea bolilor contagioase. Din limba rusă: *San[itarnaia] epid[emiologiceskcaia]*.

noul lor loc de îngropăciune. Dar mașinile nu puteau intra în noul cimitir din cauza nămolului care depășea osiile roților și... de la o distanță mai mare de un km sicriile trebuiau să fie duse pe umeri, de câte patru muncitori uzi de ploaie, plini de nămol și istoviți, prin hârtoapele mai înalte de un metru fomite din pământul ud scos din gropile proaspăt săpate.

Și iarăși, fără preot, fără lumînări și tămâie, morții erau așezați în gropi sau în cripte, li se înfigea la cap crucea și astfel își regăseau liniștea.

Rudele care îi însoțiseră, distruse de durere și groază, se întorceau înotînd din nou prin noroaie, după șapte ore de chin, la casele lor.

Durerea și chinurile lor sufletești nu pot fi redată în scris, dar am certitudinea că gândurile le sînt aceleași.

Numai cine a trăit aceste clipe de groază, adunate în zile și nopți de durere cumplită poate să afirme că a fost „La poarta iadului”.

„Aeparagus Mustașu”, [primăvara 1986] difuzată la 21 aprilie 1986¹

Dragă Radule²,

Iată a patra scrisoare pe care ți-o trimit, cred (sau sper...) că va ajunge, în sfîrșit la tine. Dar să mă prezint : mă numesc Aeparagus Mustașu, concitadin cu veteranul „Nafragiatul de pe Săcar”. Am fericita vîrstă de 15 ani și cîteva luni, timp în care am reușit să-mi dau seama în ce situație mă aflu. Îmi pare foarte rău, dar sînt convins că viața mea nu are nici un sens în România, drept care aștept un moment prielnic „s-o șterg”. N-aș spune nimic pentru că nu avem mîncare, ci pentru celelalte lipsuri. Astfel îmi lipsește dreptul de a mă îmbrăca cum vreau, pentru că stric moralul populației ; dreptul de a asculta ce muzică vreau eu, ce emisiune vreau, dreptul de a-mi coafa părul cum vreau eu și foarte, foarte, foarte multe alte lipsuri din aceleași motive : aș fi un măr putred între mere proaspete.

Sînt atîtea lucruri pe care le-aș putea povesti unui capitalist, dar ar spune că sînt un mincinos !

Nu știu dacă știi că miliția românească are drepturi atotputernice să tundă pe cei cu părul în sus, să pună să spele WC-urile pe cei care poartă cercei la urechi (mă refer la băieți), sau să bage la închisoare pe cei care imită moda occidentală.

În astfel de situații simt nevoia de a mă retrage, de a mă izola, unde mă ajuți tu chiar și indirect. Datorită ție și celor de la Hungarian Service of Radio Free Europe, am avut fericita ocazie să cunosc foarte bine muzica bună. Preferații mei sînt Deep Purple, Black Sabbath, AEDC, Triumph.

1. L.M. no. 171, April 21, 1986.

2. Ascultătorul i se adresa lui Radu Teodoru, care, în acea perioadă, realiza alături de Andrei Voiculescu emisiunile muzicale ale postului de radio Europa Liberă.

Alexandru Manea, Cluj, [vara 1985], difuzată la 21 aprilie 1986¹

Scrisoare deschisă adresată domnului Ion Rațiu²,
Președinte al Uniunii Românilor Liberi.

Domnule Ion Rațiu,

În fața hîrtiei albe mă simt, parcă, mai mic, mai neajutorat, mai lipsit de curaj. M-am gîndit îndelung la căile de ieșire din starea dezastruoasă în care a ajuns poporul nostru și observ azi, în preajma aniversării celor 10 ani de la Conferința de la Helsinki, că toți sîntem lipsiți de curaj, sau aproape toți cetățenii României. Trebuie să spargem zidul tăcerii și să atragem atenția lumii libere asupra noastră. Din fericire, umbra lui Mahatma Ghandi s-a abătut asupra Europei, așa că singurul mod de manifestare a nemulțumirilor noastre va fi nonviolent. Probabil că guvernării noastre regretă pacifismul nostru; ar prefera ca noi să punem bombe pentru a putea să ne suprimă cu conștiința împăcată. Dar nu vor avea această șansă. Ideile pe care le apărăm reprezintă binele din fiecare om și de aceea, metoda noastră de luptă va fi pașnică. De fapt, eu mă gîndesc acum la viitor. Vreau să cred că, deși ni s-au spulberat speranțele în 1977, apoi în 1979, cînd s-a înființat o „Solidaritate” *avant la lettre*, reprimată brutal, desigur de către guvernul de la București, iar părintele Calciu a fost sechestrat pentru cinci ani, timp în care a început operațiunea de demolare a bisericilor, noi, poporul român, sîntem optimiști.

Trebuie să oferim o alternativă democratică actualului guvern de la București și în același timp să exercităm presiuni asupra acestui guvern pentru o necesară liberalizare internă. Iată cîteva propuneri pentru posibile reforme :

- desființarea CAP-urilor și împărțirea pămînturilor agricole agricultorilor în loturi de cel puțin 10 ha ;
- libera emigrare a tuturor cetățenilor care doresc acest lucru ;
- recunoașterea statutului de deținut politic.

O posibilă evoluție spre un sistem asemănător Ungariei de azi în era post-Ceaușescu ar fi acceptabilă.

1. L.M. no. 171, April 21, 1986.

2. Ion Augustin Nicolae Rațiu (1917-2000), om politic și de afaceri. A absolvit în 1938 Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai”. În 1940 a fost numit consilier la Legația Română din Marea Britanie, iar în 1943 a obținut o diplomă în economie a Universității Cambridge. În Anglia a început o carieră de afaceri, dar și una politică îndreptată împotriva regimului comunist din țară. A înființat în 1979 Fundația Rațiu și a fondat în 1984 Uniunea Mondială a Românilor Liberi. După repatriere, în ianuarie 1990, a participat la înființarea PNT și a candidat la funcția de președinte al României la alegerile din 1990. În alegerile din 1990, 1992 și 1996 a fost ales deputat pe lista PNȚCD.

Dorin Tudoran, iarna 1985, difuzată la 24 aprilie 1986¹

Contemporan cu Țiulică

Dacă s-ar fi întâmplat cu o zi înainte aș fi zis că era o păcăleală, dar azi e 2 aprilie 1985 și trebuie să i-au lucrurile în serios Așadar, deschid ușa, să văd cine sînt musafirii. Alături de administratorul blocului, om cumsecade și cu bun-simț în multe situații delicate, zăresc un tînăr radios, în uniformă albastră. E vorba de-o scurtă vizită. Îi pot primii? De ce nu? Plutonierul de Miliție își învîrte chipiul în mîini și cu ochii ba în mochetă, ba la administrator, mă încunoștiințează – cum spune el – că s-a primit la circa 20 Miliție o reclamație împotriva mea. El ar avea misiunea de-a cerceta temeinicia celor semnalate.

„Și cam despre ce e vorba?”, întreb. „Un grup de vecini de-ai Dvs. ne sesizează că tulburați grav liniștea blocului, dați petreceri cam des, aveți o stație extrem de puternică, pe scurt, nu știu ce să mai facă și ni s-au adresat nouă, conform legii.”

Mă uit la administrator, în urma lentilelor ochii se mișcă neliniștiți, privirea vrea să spună ceva, dar nu îndrăznește. Semnele instructajului anterior sînt evidente. Știu că e o farsă, dar îmi zic: „Hai să mă prind în joc Ce mai contează o oră din viața unui ostatec?”

„Domnule Araiman, îl întreb pe administrator, „de ce nu mi-ați spus de plîngerile vecinilor?” Bătrînul cumsecade își caută cuvintele și articulează un răspuns din care înțeleg ușor că nimeni nu se plînsese pînă acum împotriva mea. Mă uit la plutonier își învîrte, în continuare, chipiul în mîini. Dau să-l ajut, ca să zic așa: „Domnule Țiulică”, așa se prezentase, „ca să pretinzi că nu mai știi ce să faci cu cineva care-ți tulbură grav somnul și liniștea zi de zi, trebuie mai întii să fi încercat să faci ceva. E adevărat?” „Așa e, domnu' Tudoran.” „Păi, dacă pînă la reclamația către Dvs. nimeni n-a sunat la ușa mea să-mi spună: «Vecine las-o mai moale cu scandalul, că nu putem trăi din cauza Dumitale», dacă nimeni nu m-a reclamat pînă acum la Administrația blocului, s-ar zice că au venit direct la Miliție, ceea ce, nu-i așa?, e cam nefiresc, ca să nu mai spun că e și puțintel cam ilegal.” Chipiul se rotește ca un carusel. Îi propun subofițerului cel mai simplu lucru: „Uite, ca să fie toată lumea mulțumită, invitați-i aici pe cei ce m-au reclamat. Cu ocazia asta ne și cunoaștem și vedem care-i necazul.” „Nu se poate!” , răspunde prompt subofițerul. „De ce?”, întreb prefăcîndu-mă mirat. „Nu intră în practica noastră. Nu astfel rezolvăm noi asemenea situații.” Ia te uită, îmi zic, lucruri noi în practica Miliției și noi, muritorii de rînd habar nu avem. Cu toate acestea merg mai departe: „Bine, hai să facem altfel. Spuneți-mi numele reclamanților și apartamentele unde locuiesc. Mă duc eu la dinșii. Dacă e cazul, îmi cer scuze, și bineînțeles, voi avea grijă să nu-i deranjez. În regulă?”

Firește, nu e în regulă. Plutonierul Țiulică spune că nu-mi poate da numele reclamanților. „De ce?”, întreb iarăși ca un ipocrit. „Nu așa procedăm noi, Domnu' Tudoran.” Mă prefac enervat și schimb ușor tonul: „Domnule Țiulică, uite care e situația. Dumneata îmi suni la ușă, te primesc, te ascult, îți propun două posibilități de-a rezolva situația, iar Dumneata refuzi. De ce-ai mai venit, atunci? Nu accepți nici să-mi spui numele reclamanților, nici să stăm de vorbă cu ei. Înseamnă că e vorba fie de-o anonimă, și în cazul ăsta nu avem ce discuta, fie că e vorba de altceva. Și apoi, cum vine asta, trei oameni

1. D.B. no. 854, April 24, 1986.

serioși stăm față în față ca să pierdem vremea. Uite, Dumneata, de exemplu. Cît stai la mine, pentru cai verzi pe pereți, cine știe ce derbedeu fură din magazinul de alături, nu știu ce apucat siluiește o femeie în parcul Moghioroș, nu știu cine mai aruncă ceva în aer pe la Tricodava și Dumneata...”

Plutonierul Țiulică zîmbește parșiv și spune : „Lăsați Domnu Tudoran, facem și noi ce putem. Muncim, să știți, muncim de ne ies peri albi.” Pune chipiul pe brațul canapelei și întreabă : „Acela e magnetofonul Dumneavoastră ?” „Numai al meu”, răspund. „Pot să aud și eu cît de tare merge ?” „Bineînțeles, numai că dacă-l dau la maxim, se sparg geamurile.” Dau drumul magnetofonului. Se aude pianul lui Richter în castelul Klessheim murmurînd Clavecinul bine temperat. „Ce e asta ?”, mă întreabă subofițerul. „Muzică.” „Ei da, știu, dar ce fel de muzică ?” Îi spun. „Și asta ascultați Dumneavoastră de obicei ?” „Și asta, și altele.” „Adică ?”, insistă plutonierul. Marșez. „Păi, și Beatles, și Dumitru Doru Siminică, Visotki. De toate.” „Și cît de tare ?” „Ca și acum. Cît să mă bucur de muzică, nu să-mi zdrențuiesc timpanele, că mai am nevoie de ele.”

Evident, discuția ori se termină aici, ori nici n-a început. „Domnu’ Tudoran, pot să văd și eu apartamentul Dumneavoastră, și balcoanele, v-aș ruga.” Pufnesc în rîs. „De ce rîdeți ? Ce-am spus ?” E bun actor Țiulică, dar e timpul să-i spun de ce a venit la mine. Trag sertarul biroului în care țin copiile scrisorii trimise ministrului de interne George Homoștean, în care anunț că voi începe o grevă a foamei, cu afișarea de panouri pe balcoane, și tot tacîmul de rigoare. Îi dau o copie plutonierului și-i spun : „Domnu’ Țiulică, uite de ce ai venit dumneata la mine.” Începe să citească și după cîteva minute mi-o întinde înapoi. „Domnu’ Tudoran, nu mă băgați pe mine în chestiuni de astea. Habar n-aveam cine sînteți, nu știu nimic de scrisoarea asta. Eu v-am spus de ce v-am deranjat.”

După ce-și recită textul, îi arăt cele două balcoane, apartamentul. „Și încă ceva”, îi spun complice. „Ce anume ?”, mă întreabă ușor iritat. Deschid ușa cămării de pe hol și scot de acolo o toporișcă nou-nouță. „Domnu’ Țiulică, spune-i șefului Dumitale că vă aștept. N-am nici o îndoială că veți reuși să intrați în casă, dar nu vă faceți iluzii. Primul dintre Dumneavoastră care trece pragul acesteia neinvitat, va fi decorat post-mortem.” Plutonierul Țiulică se uita la mine siderat.

„Domnu Tudoran, glumiți ?” „Domnu Țiulică, nu glumesc. Și-ți mai spun ceva, fiindcă tot te-am cunoscut și pari un om de treabă, n-ai vrea să fii tocmai dumneata eroul. Dacă tot e să sacrificai pe cineva, băgați în față o lichea, c-or fi fiind destule și prin Miliție. Vorba aia, nu e lac fără broaște. Și-ți mulțumesc.” Plutonierul chiar pare a nu mai înțelege nimic. Mă întreabă de ce-i mulțumesc. „Știam, de mult, că se ascultă tot ce se vorbește în această casă”, îi spun, „dar Dumneata chiar mi-ai confirmat-o.” „Vai de mine, Domnu’ Tudoran, ce mă băgați pe mine în astfel de probleme ?” „Nu eu te-am băgat Domn Țiulică. Uite ce e cu magnetofonul : de el n-am scris în textul pe care ți l-am arătat, dar i-am spus cuiva, aici, în casă, că voi imprima textele de pe panouri pe bandă, voi scoate boxele pe balcon și va fi petrecere, nu glumă ! De asta te interesau balcoanele și puterea magnetofonului meu.” „O, NU, Domnu Tudoran, e o confuzie.” „Adevărat, Domn Țiulică, e o mare confuzie. Dar nu aici, în Bulevardul Păcii 21, ci în Bulevardul Primăverii nr. 1.”

Să nu credeți că plutonierul Țiulică nu are umor. Plecînd, îmi spune din prag : „Domnu’ Tudoran, acum, că tot mi-ați pus la curent cu problemele astea, eu zic să vă mai gîndiți. Sper să nu ne faceți plăcerea asta cu...”

Peste cîteva săptămîni aveam să aflu că 24 de ore din 24, două mașini de pompieri stau gata să intervină, pregătite să escaladeze peretele blocului pînă la mine, la etajul

șase, și cu căngi, scoabe și alte minuni să distrugă imediat panourile scrise și să amuțească boxele magnetofonului.

Începusem să uit de plutonierul Țiulică, când, pe 8 aprilie, la 6:45 dimineață, aud soneria. Deschid. Radios, proaspăt bărbierit, amicul Țiulică se scuză că m-a luat din somn. După această introducere, chipul său ia altă alcătuire, parcă mai gravă, și plutonierul îmi înmânează ordinul Procuraturii. Trebuie să mă prezint, imediat, în Calea Rahovei. Sînt convocat în calitate de acuzat, dosar 1/III/1984. Motivul? Pentru anchetă. Plutonierul vrea să știe ce hotărâsc. Mă așteaptă să fiu dus, sau doresc să merg singur, deși vorba vine. „Băieții” sînt afară, i-am văzut la 4, când s-au schimbat. Iau metrourul, Domnu’ Țiulică, și într-o jumătate de oră sînt acolo.” „Sigur, Domnu’ Tudoran? Nu ne faceți vreo cacialma?” „Sigur, Domn Țiulică, despre cacialma, mai vorbim noi. Știi cumva la ce procuror trebuie să mă prezint?” „O, la tovarășul procuror șef adjunct al capitalei, tovarășul Nelega, Horia Nelega.” „Da?” zic eu și mă apucă rîsul. „De ce rîdeți, Domnu Tudoran? Îl cunoașteți?” „Nu, n-am avut onoarea, dar îmi place numele. Nimic mai potrivit pentru un procuror”, și pronunț numele cu pricina schimbîndu-i accentul. „Va, să zică, ne leagă, Domn Țiulică?” Plutonierul spune la revedere și pleacă.

Peste o săptămînă, pe 15 aprilie, cu noaptea în cap, se aude din nou soneria. Și din nou amicul Țiulică e la ușă. Îmi dă alt mandat al Procuraturii, „Domn Țiulică”, spun, „dă-mi-le toate odată, să-mi fac și eu un program.” Plutonierul nu mai zîmbește. Să înțeleg, cumva, că nu mai e de glumă? Ca și cum înainte fusese.

Înainte de a părăsi România, îl reîntîlnesc pe stradă. E în civil. Îl opresc. Nu e foarte stîmjenit, dar nici prea încîntat. „Ce se mai aude cu reclamația aceea, Domn Țiulică? Cum merg cercetările?” Țiulică zîmbește, îmi spune că se grăbește, are de făcut și ceva cumpărături, „că, de, oameni sîntem și noi, Domnu’ Tudoran. Poate prind un pachet de unt. Zîmbesc și eu și-i spun: „Succes în ramură!” Rîde și mă întrebă: „Dumneavoastră ce mai faceți? Cînd plecați?” „Curînd, Domnu’ Țiulică, în cîteva zile.” Dă din cap, îmi urează drum bun. Ne dăm mîna și n-am senzația victimei atingîndu-și călăul.

Nu știu de ce, niciodată n-am putut fi încrunțat întîlnindu-l. Nu pot fi nici acum, cînd scriu aceste rînduri. O fi din cauza numelui. Oricum, trebuie să recunoașteți, „Contemporan cu Țiulică” e un titlu pe cinste!

Dorin Tudoran, iarna 1985, difuzată la 1 și 2 mai 1986¹

Doi procurori

Ce vrea de la mine Horia Nelega, Procurorul General Adjunct al Capitalei? Nu e chiar așa ușor de aflat. Mai întii trebuie să am o discuție la subsolul Căii Rahovei cu procurorul Marin Cercel. De la bun început, simt că voi avea parte de amîndouă registrele: ciocolata și bastonul. Sînt luat tare: n-am serviciu, sînt parazit social, dacă în cîteva zile în loc de greva foamei nu prezint o dovadă de încadrare într-un loc de muncă, tribunalul mă papă.

1. D.B. no. 859, May 1; D.B. no. 860, May 2, 1986.

Mă uit atent la procurorul Cercel. Sîntem dacă nu de aceeași vîrstă, oricum de aceeași generație. E cărunt aproape cu totul,  i obosit. C t am așteptat pe coridor, am  n eles că se ocupa de borfa i, spargerii, crime. Muncă multă nenormată, ur t mirositoare. Eu  i mai lipseam pe cap !

E vreun dur? Vreun diplomat? E  i dur c nd vrea,  i diplomat, dacă trebuie.  mi oferă să consult c teva manuale de drept penal ca să mă conving c t de u or pot fi azv rlit într-un proces. Ba chiar în două. Dacă nu-mi retrag, scris, cele anun ate privind greva foamei, voi avea parte  i de un al doilea proces.  nvinuirea? Huliganism, tulburarea ordinii publice, atingerea bunelor moravuri.

Cer să-mi arate paragraful de lege care califică greva foamei drept act de huliganism, tulburare a ordinii publice, atingere a bunelor moravuri. De unde să-mi arate procurorul Marin Cercel a a ceva? El n-are a-mi spune decât ce se va  nt mpla „sută la sută, Domnu' Tudoran”, dacă încep greva foamei, „absolut, sută la sută, credeți-mă”.

Ar fi c teva amănunte interesante, cred eu, în legătură cu toate astea  i mai cu seamă a a-zisul parazitism social. „Care?”, face pe miratul procurorul Cercel. „Cum r m ne cu statutul Uniunii Scriitorilor, care spune că un membru al acestei uniuni este un om în cîmpul muncii? Cum r m ne cu legitima ia mea de membru al acetei Uniuni?” Procurorul Marin Cercel e dezolat, mă privește compătimitor, are impresia că nu  n eleg unde  i în ce situație mă aflu. „Pentru noi, Domnu' Tudoran legitima ia asta nu înseamnă nimic. Una e să fii în cîmpul muncii  i alta e să fii membru al Asociației V n torilor  i Pescarilor. Statutul de care pomene i e bun acolo, între dumneavoastră. Aici, Domnu Tudoran, nu interesează.. „Vasăzică Uniunea Scriitorilor e același lucru cu Asociația V n torilor  i Pescarilor?” „Exact.” Iată,  mi zic, un om cinstit : unul din pu inii reprezentanți ai autoritaților comuniste românești care nu- i  nf oar  enun urile în nu  tiu ce fraze colorate, pentru a- i spune în final că nu exi ti. Problema ar fi, cine i-a dat dezlegare să fie cinstit tocmai cu mine. Interesat să aflu tot ra ionamentul, continui : „ ti i căi dintre membrii Uniunii Scriitorilor au  i servicii?” „Nu,  i nu mă interesează.” „Vă interesează, nu vă interesează, aflați că datorită șomajului de proporții, doar c teva procente din numărul de scriitori sînt angajați pe ici, pe colo. După criteriile Dumneavoastră, restul ar trebui să fim cu toții azv rlit i prin procese de parazitism.” Nu se  ncrun , nu încearcă să- i nuanțeze afirma iile anterioare, ci continuă să fie cinstit : „Uita i care e problema, Domnule Tudoran. Eu nu  tiu care din scriitori au servicii  i care nu. Eu am pe masă o sesizare împotriva Dumneavoastră, că nu sînteți angajat în cîmpul muncii din 1980. Nu am sesizări  i împotriva altora. Dar vă dau cuv ntul meu de onoare că n-am nimic personal cu Dumneavoastră. Dacă, acum, sau m ine Dvs.  mi faceți o sesizare cu numele scriitorilor neîncadrați, nu vă îndoiiți, vor fi chemați aici  i  i li se va spune exact ce vi se spune azi Dvs.” E a treia oară când mi se sugerează să devin „turnător”...

Nu mă miră mai nimic, de-o vreme, dar parcă e prea de oaie ce-mi spune procurorul Cercel.  l întreb ce înseamnă pentru el un scriitor care, neîncadrat în cîmpul muncii, să nu fie totuși aruncat într-un proces de parazitism. „Simplu”, răspunde prompt procurorul Cercel. „Să poată dovedi, cu acte, că din ceea ce publica anual   i poate întreține familia. Dvs., Domnu' Tudoran, de c nd n- i mai publicat o carte?” „De trei ani.” „Vedeți, de trei ani nu mai profesa i, nu c stiga i :  sta e parazitism” încerc să-i explic diferența între a profesa  i a publica.  i explic ceea ce  tie foarte bine : de scris, scriu, n-am însă voie să public. „Sînt un scriitor interzis.” „Aveți vreo dovadă scrisă că vi se interzice publicarea, exercitarea profesiunii, adică?” „N-am,” răspund, „a a cum nici familia lui

Lucrețiu Pătrășcanu¹ ori a lui Foriș² n-au avut asemenea dovezi scrise care să probeze cine și cum a hotărât uciderea lor. Știți bine că nimeni nu dă scris asemenea probe.” „Lăsați poveștile cu Pătrășcanu și alții. Nu e treaba Dvs. Pînă nu-mi prezentați dovada scrisă că nu aveți dreptul să profesati, pentru mine sînteți un parazit social.” „Și dacă mîine public o carte ce sînt?” „Scriitor Domnu Tudoran.” Îi spun că înțeleg – ori greșesc? – că între două cărți publicate un scriitor este un parazit. Asta ar însemna că istoria literaturii române ar trebui să se numească, de fapt, Istoria parazitismului social... Și-i mai spun că pînă și nu scriitor prolific ca Sadoveanu, de exemplu, a avut și ani în care n-a publicat. Era un parazit!” „Lăsați-l pe Sadoveanu! El avea funcții, a fost și președintele Marii Adunări Naționale, putea să-și întrețină familia.” „Nu putem fi toți președinții nu știu cărei instituții, nici măcar ai Republicii, Domnule procuror.”

Lăsînd la o parte statutul Uniunii Scriitorilor, unele divergențele noastre de opinii sînt violente, întreb cum își explică altfel decît prin interzicerea numelui faptul că un scriitor publicat pînă ieri, cu un prestigiu nu tocmai oarecare, nu mai este publicat. „Simplu, Domnu' Tudoran” – pentru procurorul Cercel totul e simplu, simplu de tot – „ceea ce oferiți Dvs. acum spre publicare probabil nu e de calitate, nu interesează nici o editură. Asta nu înseamnă că sînteți interzis, asta nu e cenzură. Editorul are dreptul să nu publice ceea ce nu are nici o valoare. E, din păcate, cazul Dvs.”

„Nici vorbă,” răspund, „în principiu aveți dreptate. Există un amănunt care dărimă toată această construcție ce v-a fost oferită de organele de partid și de Securitate. Domnule Procuror. Nici o editură și nici o publicație care nu-mi publică ceea ce ofer nu a invocat motivul calității îndoielnice. Mai mult, uneia din edituri i-am cerut să-mi dea un răspuns scris cu motivul pentru care nu-mi publică volumul. Chiar așa am spus: Poate e proastă cartea, de ce să nu mi-o spuneți direct: m-ar și ajuta”. Știți ce mi-a răspuns Directorul editurii? „Bătrîne, fii serios! Cum să-ți dau așa ceva în mîină, să mă fac de rîs. Cum să nu fie bună cartea, dar știi foarte bine de ce nu pot să ți-o public. Dacă nu-ți dau ei o asemenea hîrtie, cum să-ți dau eu?”

Procurorul Cercel pare surprins, oricum explicația nu-l scoate din ale lui. „Domnu' Tudoran, nu știu. Pentru mine doar probele contează. Pînă nu aveți dovada scrisă că sînteți interzis, pentru mine sînteți un parazit social. Și aveți grijă, tot spunînd în stînga și în dreapta că sînteți interzis de nu știu cine, vă mai treziți și cu alt proces: știți că și calomnia se pedepsește la noi. Zău, gîndiți-vă bine la ce spuneți.”

Nu, nu e ușor de discutat cu procurorul Cercel. Mai încerc o pistă. Îl rog să deschidă buletinul meu identitate pe care-l are în față. „De ce?” „Mă întrebă. „Uitați-vă pe ultima pagină. Vedeți ceva?” „Da, e o dată și-o semnătură. Și ce-i cu asta?” „La data respectivă m-am prezentat la Serviciul forțelor de muncă al Sectorului 6 și am solicitat un loc de muncă. Absolut orice. Am precizat că primesc și un post de muncitor necalificat, paznic de noapte, cărăuș, orice. Mi s-a spus că voi fi anunțat, în scris, unde mă prezint spre a munci. N-am fost. M-am prezentat încă de două ori și mi s-a spus să aștept.”

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 60, nota 1.

2. Ștefan Foriș/István Fóris (1892-1946), membru al PCdR imediat după înființarea sa. Odată cu intrarea în ilegalitate a Partidului, a fost închis de cîteva ori, a trecut în URSS, reprezentînd, între 1928 și 1930, PCdR la Comintern. Devine membru al CC al PCdR în 1931, iar între 1940 și 1944 secretar general al Partidului. În urma complotului lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, este sechestrat la 4 aprilie 1944. După preluarea conducerii PCdR de către grupul Emil Bodnăraș – Constantin Părvulescu – Iosif Rangheț, este eliberat în ianuarie 1945, din nou răpit la 9 iunie 1945, de Gheorghe Pintilie, și ucis în iunie 1946.

„Și ce vreți să spuneți cu asta? Ce vreți să-mi dovedeți?” „Că, pe calea cea mai legală, respectând toate formele, am solicitat un loc de muncă. Rata șomajului fiind la noi considerabilă, nu se găsește nimic de lucru pentru mine, mai ales că am cerut emigrarea. În schimb, Dvs. mă chemați aici să mă amenințați după un scenariu destul de prost conceput. Puțină coerență nu i-ar strica, nu de alta, dar să poată fi luat în seamă.”

Procurorul Cercel închide buletinul meu de identitate și-și continuă rolul ce i-ar fi fost atribuit. Oricum, îmi repetă că nu are nimic personal cu mine. Evident, n-are. Îmi cere, pentru ultima oară să retractez, în scris, anunțul de începere a grevei foamei. Refuz. Îmi cere să dau o declarație deși mi s-au pus în vedere cele ce vor urma, refuz să țin cont de ele și, mai ales, refuz să discut cu organul de Procuratură ce am de gând să fac pe viitor. Scriu, semnez și cred că e gata. „Nu e”, îmi spune procurorul Cercel, vădit afectat că n-a ajuns la cap cu mine. „N-am ce face, Domnu' Tudoran. Trebuie să mergem sus la tovarășul procuror Nelega.” Mergem.

Domnul Horia Nelega e un ardelean masiv, încă tânăr pentru gerontocrația aparatului de represiune românesc. Se ridică în spatele biroului său impresionant, îmi spune cine e. Își începe show-ul: Nu-l interesează opiniile mele politice, nici ce cred despre mai știu eu cine. Dumnealui, Horia Nelega, se ocupă de problemele penale, și trebuie să-mi repete ce-mi spusese procurorul Marin Cercel. În plus, crede că eu, intelectual fin (e sau nu ironic, probabil încearcă să fie), deci, eu, intelectual fin, de vocație, n-ar trebui să apelez la greva foamei. Se aștepta de la mine să mă port altfel, mai decent, mai domn, spre a-mi apăra dreptul la emigrare. Interesant, dreptul la emigrare? „Bineînțeles! Ce vă mirați? Vă rog să nu mă confundați cu nu știu cine! E dreptul Dvs. să emigrați. Faceți tot ce trebuie să vă fie respectat, dar faceți-o legal. Nu greva foamei, că ajungeți la noi, la Penal. Ne-am înțeles?”

Nu, nu ne-am înțeles. Îi ofer și eu matadorului Horia Nelega câteva rafale: despre indecența regimului, despre lipsa de demnitate a acestei imposturi de proporții, despre ilegitimitatea lui. Horia Nelega mă privește cu superioritate și-mi repetă că nu pentru opiniile mele politice mă aflu în biroul său. Acestea nu-l interesează. „Chiar așa?”, întreb într-o doară. „Chiar așa!”, mi se răspunde Apoi îmi dă câteva amănunte oribile despre viața într-o pușcărie românească, la penal.

Și-un amănunt: „Domnule Tudoran, sînt absolut sigur că nu știți cum arată un asemenea loc. Dacă vreți îl puteți vedea. Oricum, e bine să știți că primul lucru ce vi se va întâmpla cînd veți intra acolo, veți fi dezvirginat.” O, devine amuzant! Și dacă nu sînt indiscret, unde anume voi fi dezvirginat? Procurorul Horia Nelega îmi spune apăsător numele locului. „Foarte interesant”, răspund, dar dacă tot știți ce se întâmplă în pușcăriile românești, ca procuror n-ar fi mai bine să faceți tot ce trebuie pentru îndreptarea lucrurilor, decît să vă pierdeți vremea cu mine!” „Hai să fim serioși!” vine răspunsul ferm, „Hai să fim serioși, Domnule Tudoran. V-am rugat să nu mă confundați cu nu știu cine. Noi n-avem destui bani să îmbunătățim viața celor din afară; de unde bani și timp pentru cei dinăuntru, din pușcărie? Acolo e Infernul, credeți-mă. Nu vă jucați cu viața Dumneavoastră. De acolo nimeni nu mai iese om. Absolut nimeni. Ați intrat acolo, sînteți pierdut!”

Încerc să întind coarda, să văd pînă unde rezistă: „Domnule Procuror, îmi amintesc de Sadoveanu și ce spune la inaugurarea acelei caraghioase Școli de Literatură.” „Ce legătură e între una și alta, Domnule Tudoran!” „E, fiindcă Sadoveanu spunea atunci că scriitor va ieși din acea școală doar cel ce a intrat în ea scriitor. Eu zic că mai ies și

oameni din pușcării ; în primul rînd cei care au intrat oameni – poate și încă alți cîțiva. Am avut destui foști deținuți –unii sînt oameni să-ți scoți pălăria în fața lor, alții, nu.” Procurorul Nelega zîmbește dezgustat de comportamentul meu : „Lăsați glumele astea, Domnule Tudoran. Nu e timpul să glumiți. Nu întindeți prea mult coarda, că se poate rupe !”.

Exact același lucru mi-l spusese un înalt ofițer de Securitate cîțiva ani înainte. Întind și Domnului Horia Nelega aceeași cursă : „Și cum face o coardă care se rupe, Domnule Procuror ? Știți ?” Răspunsul nu mai vine așa prompt ca altă dată. Profit : „Vă spun eu cum face, Gddaaaaanssssskkkk !”¹ E cam mult, și Horia Nelega s-a plictisit de mine. „Vă repet pentru ultima oară”, îmi spune el, „nu ideile dvs. politice mă interesează. Aici sînteți la Penal și nu trebuie să uitați.” „Nu uit, Domnule Procuror, ba mai mult, spuneți-mi vă rog, cine m-a vărsat la dvs. la Penal, de la Politic ?” Evident, termenul de vărsat nu-i place de fel procurorului nostru. Fiindcă tot îi e scîrbă s-o spună, îi spun eu cine m-a vărsat la Penal. E de-a dreptul iritat. Cu o satisfacție vizibilă îmi spune : „Domnule Tudoran, nu vă faceți iluzii. Se mai învață din greșeli. Niciodată nu veți fi condamnat politic, orice ați face. Doar penal veți fi judecat și condamnat. N-avem nici un interes să facem din Dvs. un martir. De ce să vă ajutăm, de exemplu, condamnîndu-vă politic, să obțineți viza americană ? Cu condamnare penală, știți și dvs., nu mai pupați viză.” „O am, domnule procuror, știți foarte bine”. „Nu știu nimic. Dar, dvs. de unde știți că o aveți ? V-a spus Ambasada Americană ?” „Nu”, răspund „am citit în presa occidentală, și-am ascultat cîteva relatări radiofonice în care se repetă această informație. Și oricum ar fi, problema vizei e numai a mea, nu și a dvs. Iar dacă vă interesează, vă pot da, altădată, cîteva nume de așa-zisi condamnați penal de dvs., care au primit vizele americane, tocmai pentru că era evident că fuseseră așa-zisi condamnați penal.”

Nici procurorul nu dă înapoi : „N-am nevoie de nume și nu știu ce alte amănunte. Nu mă interesează. Eu îmi fac datoria să vă spun că sînteți un caz penal. Sau puteți deveni. Depinde numai de Dvs.” „Nu depinde”, îi răspund. „Ba da. Vă asigur de asta.” Zîmbesc – n-am încredere în cei care te asigură...

Cum altfel, Horia Nelega îmi cere și el o declarație, în aceeași termeni cu cea dată procurorului Cercel. Despre greva foamei aflu lucruri interesante, dacă tot nu mi se poate arăta legea ce o clarifică drept delict penal. Vrei să mori, treaba ta. Asta dacă nu știe nimeni. „Vreți să postiți pînă dați ortul popii, treaba dvs., Domnule Tudoran”, îmi spune Horia Nelega. Mai adaugă, însă, că nici măcar asta nu e așa de simplu, fiindcă dacă scapi de moarte, în numele umanismului socialist (explicația îmi aparține : Horia Nelega nu umblă cu lozinci, ca alții), deci în numele acestui umanism legea te poate condamna pentru tentativă de sinucidere. Cum s-ar spune, nu poți face ce vrei nici cu moartea ta, nu numai cu viața.

Pe Horia Nelega îl voi reîntîlni în cîteva rînduri. Prima oară pe 15 aprilie 1985, cînd mă va avertiza că nu doar panourile de pe balcon califică greva foamei drept act public, dar și simplul fapt că altcineva în afara familiei locuind cu mine, știe de grevă. Ajung trei persoane și caracterul de act public e constituit. Număr cu voce tare : George Homoștean², Colonelul Dorobanțu, Dumitru Radu Popescu, procurorul Cercel, plutonierul Țiulică, procurorul Horia Nelega... „Vedeți, spune acesta din urmă, vedeți domnule Tudoran că

1. Gdańsk este numele orașului unde a fost inițiat, în 1980, sindicatul polonez Solidarność. Este de închipuit sensibilitatea oficialilor români la semnificația și deci la auzul acestui nume.
2. Ministru de Interne (1978-1987) – vezi nota biografică în vol. I, p. 235, nota 1.

deja sîntem cam mulți cei care știm?” „Dar nu destui”, adaug eu ca și cum nu știu unde mă aflu.

Pînă una, alta, Horia Nelega mă așteaptă pe 23 aprilie, ora 8 dimineața, cu următoarele hîrtii – și-mi dictează ce să aduc. Hîrtoage pentru obținerea cărora am de umblat, de bănut Bucureștiul : important e în acest joc să fiu scos din casă, să fiu văzut, să fiu epuizat și întors la blidul cu mîncare. Așadar : ce am publicat ? Unde ? Cînd ? Drepturile de autor încasate ? Totul privind activitatea mea literară de cînd am debutat editorial, în urma cu 12 ani !

Pe 23 aprilie e și mai tăios procurorul Horia Nelega. Pe 26 aprilie sînt „amînat” pentru 29 ; evident, patronii Domnului Nelega nu s-au hotărît ce să facă : n-au nici ei o dezlegare clară de sus, de foarte de sus. Pe 29 aprilie îl găsesc furios – fusesem arestat pentru zile mai devreme și Horia Nelega, plimbîndu-se cu mîinile în buzunar, îmi spune : „Aud că nu vă liniștiți. V-o căutați cu lumînarea. Faceți numai prostii. Vă jucați cu focul, Domnule Tudoran. Bineeee ! Și mă trimite la subsol pentru încă o vizită la Procurorul Marin Cercel. Motivul ? O declarație privind condițiile în care am fost arestat, ce am de gînd să fac de acum înainte cu greva foamei și alte acțiuni etc.

Scriu ce cred că e necesar și adaug că refuz să dau Procuraturii informații în legătură cu ce am de gînd să fac. Menționez doar că tot ceea ce am de făcut și tot ceea ce voi face nu a lezat și nu va leza interesele națiunii române. În ceea ce privește interesele familiei Ceaușescu, neconfundîndu-le cu interesele poporului român, nu-mi iau nici un fel de angajament de-a nu le leza. Să scriu și asta, întreb cu voce albă. „Dați-o dracului, Domnule Tudoran !” „Pe cine anume ?”, fac pe prostul în continuare. „Dați-o dracului de treabă !”, spune Procurorul Marin Cercel, aproape strivind ultimele două cuvinte.

Dar Horia Nelega nu e mulțumit de declarație. Îmi cere să mai adaug : ce am făcut în zilele de 25, 26, și 27 aprilie, asta urmărind rapoartele Securității larg deschise în fața sa, pe birou. Apropos, „Și mai luați potera asta de pe mine. E ridicol !” „Exagerați, exagerați, Domnule Tudoran. Vi se pare. Care poteră ? Care agenți ? Exagerați”, răspunde Horia Nelega parcurgînd încă o dată raportul pe ultimele 24 de ore. Așa, în treacăt, îmi cere să adaug și numele funcționarului american al Consulatului cu care am vorbit la telefon de la o cabină publică și ce anume i-am spus. Refuz. „Fiți serios, Domnule Tudoran și haideți să terminăm toată mizeria asta, ce dracu ! E inutil, știm totul. Ori că scrieți numele, ori nu, tot îl știm. E același lucru.” „Nu e domnule Procuror. Fără el trebuie să recunoașteți că Securitatea Română ascultă, interceptează convorbirile Consulatului și Ambasadei Americane”. „Fiți serios.” „Păi, tocmai asta e, că sînt !”

Un ultim cartuș : „Domnule Tudoran, fiți atent la ce faceți. Dacă mă puneți în situația sa vă trimit o singură zi în pușcărie...” „Cum adică, să mă trimiteți, Dvs., procuror, în pușcărie. În pușcărie te trimite un Tribunal după ce ești judecat și condamnat. Un procuror poate doar să ceară o pedeapsă, nu să o și dicteze. Sau cel puțin așa credem noi, muritorii de rînd.” „Fiți serios, Domnule Tudoran, și nu mă mai întrerupeți. Aveți acest prost obicei. Eu v-am ascultat pînă la capăt de fiecare dată. Faceți-o și Dvs., acum. E interesul Dvs. s-o faceți. Deci, continui, dacă mă puneți în situația să vă trimit și o singură zi în pușcărie, deși minimul e de 30 de zile, al dracului să fiu eu, Horia Nelega, dacă nu mă opun plecării Dvs. din țară ; am acest drept și mi-l voi exercita. Nu mai vedeți nici Brăila !”

Am obosit ! „Domnule Nelega, al dracului să fiu eu, Dorin Tudoran, dacă cu ori fără pușcăria Dvs., nu plec. O știți foarte bine. O știu și cei ce m-au vărsat la Penal. Și încă

ceva : dacă puteați, dacă aveți șine libere, să faceți tot ce-mi spuneți, o faceți, nu mă chemați să mă preveniți... Jocul e simplu ! Cineva are nevoie de timp, e strâns cu ușa.”

Replici răzlețe : mizeria din America, tragedia imigranților, cozile de la Welfare, discriminările, nu voi pupa niciodată cetățenia americană. Nu lipsește nimic Nici măcar „ciocolata” : „Dumneavoastră sînteți supărat pe cine sînteți, dar nu aveți dreptul să vă supărați pe țară. Tot ceea ce faceți poate lovi în interesele țării, și nu e drept. Pe poporul Dvs., pe țara Dvs. nu vă puteți supăra. Opiniile politice pot fi cîteodată deosebite, pot apare conflicte. În politică, lucrurile vin, se duc, se mai schimbă cîte ceva. Timpul rezolvă multe. Țara e țară. Cine știe, poate veți reveni în vizită. De ce nu lăsați o poartă deschisă ? Nimeni nu poate ști ce va aduce ziua de mîine.”

Îi promit Domnului Nelega să vin într-o vizită cînd lucrurile se vor schimba cît trebuie. Poate îi aduc o rachetă de tenis, facem o partidă, și-i spun ce nu-mi poate spune el azi, 29 aprilie 1985.

Schițează un zîmbet, dar nu e în largul său, numai procurorii trebuie să știe de hobby-urile victimelor. De unde știe o victimă că procurorul joacă tenis, schiază în Ardealul natal, și altele ! E o întrebare. Unul din răspunsuri : lumea e mică, foarte mică, Domnule Nelega. Acum, de aici, cînd nu mai pot periclita pe nici unul din prietenii mei ori ai Dvs. vă pot mărturisi că știam, nu mi se spusese de către unii din cei ce vă știu bine, că sînteți unul din cei mai brutali oameni din aparatul de represiune poreclit Justiția. Ați avea, datorită acestei calități, un viitor sigur. Se poate. Totuși, ce înseamnă el, acest viitor, fără cel al familiei Ceaușescu ? Căci de viitorul acesteia nu doar eu mă îndoiesc profund. Dar trebuie să recunosc, în afara unor momente, mai ales pe coridoare, și nu în birou, cînd v-ați dat ușor în petec, și v-ați lăsat trădat de un limbaj mai „direct”, ca să nu mai spun altfel, v-ați ținut bine. Să fie adevărat ce se petrece despre bunii schiori, că ar presimți, din vreme, avalanșa ? Și chiar sînteți un bun schior !

Preot Alexandru Pop, Arad, 19 februarie 1986, difuzată la 4 mai 1986¹

Domnule Director,

Mă bucur foarte mult că ați înțeles lucrarea tainică a primului meu mesaj și cu recunoștință vă mulțumesc pentru difuzarea acestuia. Începutul a fost făcut, iar toate celelalte vor urma cu intenția de a ne dovedi a fi la înălțimea mesajului divin primit la începutul misiunii noastre. Vom colabora, domnule director, multă vreme, postul dvs. de radio fiind canalul prin care vom încerca să restabilim valorile adevărate în sufletele tuturor. Am convingerea că atît dvs. personal cît și colaboratorii dvs. înțelegeți cu adevărat intențiile noastre și măsurați cu aceeași măsură ca și noi valoarea riscului asumat. De altfel, vă cunoașteți bine misiunea și nu este cazul să fac sugestii în ceea ce privește emisiunile postului Dvs. de radio. Dar consider că înțelegeți cu cît interes este urmărită colaborarea noastră. Poate vă gîndiți că vor urma represaliile ? Le așteptăm și pe acelea, ca trimise

1. L.M. no. 173, May 4, 1986.

pentru lumina adevărului ; oricum, Dvs. veți fi informat despre toate cele ce mi se vor întâmpla, iar dumneavoastră știți ce aveți de făcut ! Domnule Director, nu judecata unui tribunal măsluit stă drept în fața istoriei, ci pe noi ne judecă un popor întreg, și în fața acestuia trebuie să avem fruntea dreaptă și cinstită. În afara oricăror interese, de orice natură, sîntem, am fost, am rămas și vom rămîne pentru totdeauna români, iar aceasta să nu se uite de către nimeni.

Oricîte artificii de logică s-ar face, nu pot fi acuzat că am urmărit a defăima pe cineva, țară sau popor. Urmăresc în nevoința mea zidirea a ceea ce s-a dărîmat în sufletul și conștiința neamului.

Vă rog, Domnule Director, difuzați această scrisoare deschisă către Părintele Calciu. Iubite Părinte Calciu,

Eram prin ultimele clase ale Liceului din Năsăud. Un tînăr și ambițios profesor ne iniția în tainele atît de frumoase ale fizicii. Era foarte bine pregătit, dar mai ales avea o ambiție deosebită în a ne face să înțelegem tainele noii religii : ateismul, avea și misiunea de a transforma sufletul adolescentului într-un UTC-ist¹ devotat și curajos. La cei mai mulți dintre noi a reușit să ne apropie de el, mai ales că diferența de vîrstă nu era mare. Liceul năsăudean avea dascăli buni, înfipti adînc în simțirea românească, cu responsabilitatea față de neam și credință.

Într-o duminică de primăvară tîrzie, la orele liturghiei, ieșeam grăbit din biserică cu o lopățică în mîină pentru a aduce jar la cădelnița părintelui. În fața mea, la poarta Bisericii, stătea și mă privea tînărul profesor ; din întîmplare trecea pe acolo. Privirile ni s-au întîlnit, și doi ochi uimiți m-au prins în vraja lor. Nu mai era acea privire de oțel cu care eram obișnuiți la orele de „religie”. Era uimirea și... încă altceva de care numai acum îmi dau seama. Și el, profesorul, crescuse și se formase pe malurile Someșului. Părinții lui, țărani, cu siguranță, i-au împreunat mînuțele, copil fiind, și l-au așezat în fața icoanei Maicii Domnului, anunțînd să repete după ei : ajută Maica Sfîntă pe părinții mei, dă-le sănătate și mai ales adu-le liniștea și libertatea. Ochii lui m-au țintuit și am înțeles din privirea care mă învăluia că altceva este în sufletul lui decît tezele predicate la orele de educație politică. Ne-am salutat doar. Îmi amintesc sentimentul de frică care a pus stăpînire pe mine : oare ce va zice la prima întîlnire în fața colectivului ? Aceași privire uimită... după cîteva zile, avea să mă învăluie de la catedră, același oțel în priviri, aceeași ambiție la catedră, dar alta era acum „religia” lui, a fi și a rămîne adînc înfipt în bogăția veacurilor strămoșilor noștri. Vă spun acestea, Părinte Calciu, ca o mîngîiere. Nu este singurul profesor care își revine la matca din care au bătut înaintașii noștri. Acțiunea pe care a-ți declanșat-o dvs. împotriva ateismului a pornit, cu siguranță, mai de mult în subconștientul acestor profesori. Nouă nu ne revine sarcina acum, decît cu înțelepciune și curaj a deschide ușile bisericilor străbune. După 40 de ani de luptă împotriva credinței și conștiinței astăzi în școli se face recensămîntul tuturor copiilor : din ce religie sînt ei și părinții lor. Și toți copiii răspund că au un Dumnezeu. Noi preoții, nu luptăm, și nici nu trebuie să luptăm, noi trebuie să iubim, și să credem. Iisus Hristos nu cu biciul a îndreptat omenirea, ci cu blîndețea și bunătatea lui a schimbat fața lumii.

Este păzită țara noastră cu atîta strășnicie, încît atunci cînd cineva este prins că aduce o Biblie din străinătate are de pătimit aproape tot atît ca cel care ar introduce în țară bombe cu explozie întîrziată. Nu de Biblii trebuie să ne fie nouă teamă, ci de lipsa acestora.

1. Membru al Uniunii Tineretului Comunist.

Biblia a stat totdeauna la capul românului, din ea și-a tras învățătura, cultura, curajul și puterea pe acest pământ, și Biblia așa va rămîne pentru totdeauna.

Ne-am cunoscut, Părinte Calciu, ne-am cunoscut personal. Cine m-a trimis la dvs. și misiunea pe care am avut-o a-ți sesizat-o de la început. În mine însă n-ați văzut și nici n-ați putut vedea un dușman sau un trădător. Nici eu Părinte Calciu, în situația în care mă aflu, de „depus din rîndul preoților”, nu mă consider dușmănit și trădat. Nu cei care conduc destinele Bisericii noastre au urmărit eliminarea mea din sînul ei, ci toate acestea le-au fost dictate de „cei fără Dumnezeu”. Preoții, colegii mei, care pînă mai ieri umpleau casa mea, astăzi stau cu frică și privesc ce mi se poate întîmpla. Or, ce mi se poate întîmpla? În apelul meu către națiune nu am defăimat pe nimeni, așa cum am fost acuzat oficial. Chiar cei care stăteau la „masa de judecată”, colegii mei, au exclamat oare : cum este posibil să-l judecăm pe fratele nostru, în care nu găsim nici o vină ? Pe mine mă judecă o țară întreagă, și prin mine pe ceilalți preoți, iar judecata poporului este dreaptă.

Părinte Calciu, mesajul dvs. a căzut pe pământ bun, dă roade, preoți și popor stau drept în jurul celui care ridică cu curaj făclia creștinismului. Ne rugăm pentru libertate, neatîrnate, liniște și pace, pentru spor și bine în țara noastră, atunci pentru ce am putea fi batjocoriți ? Este adevărat că nu sîntem pe placul cîtorva – puțini –, care n-au nici un fel de Dumnezeu, și vor să tragă după ei o țară întreagă ; dar dacă după 40 de ani ateismul nu a înțeles că nu a rezolvat nici o problemă pe care și-a trasat-o, noi nu putem privi cum un neam care și-a apărat țărișoara lui să-și dezmostenească ființa. Din ce în ce mai mulți vor să părăsească țara, iar alții sînt alungați. Pentru ce, Părinte Calciu, dvs. a trebuit să pătimiți aici atîta, iar apoi să fiți nevoit să plecați în pribegie ? Dvs. și alții ca dvs. ? Trebuie să fiți prețuit la adevărata Dvs. valoare și – vă rog să mă iertați – exploatat de toate bogățiile pe care le aveți. Neamul și țara au nevoie de oameni ca Dvs. De ce este nevoie să aducem în țară predicatori din străinătate, de alte confesiuni – cum ar fi Billy Graham din SUA – să ne atragă, nouă, românilor, atenția asupra vieții creștine, să ne facă educație religioasă ? Misiunea acestuia a fost făcută cu binecuvîntarea „celor fără Dumnezeu”, și a fost o misiune națională. Cum se poate altfel numi, cînd mitropoliți și episcopi, pastori și predicatori l-au însoțit peste tot prin București, Cluj, Sibiu, Timișoara, Arad, etc. și sute de mii de oameni l-au ascultat ? Oare Dvs., sau orice alt preot român, de ce nu are posibilitatea să-și miște neamul pentru o cauză dreaptă și cinstită ? De Dvs. aici era nevoie, Părinte Calciu.

Părinte Calciu, mă gîndesc cu bucurie la cuvintele dvs. : în marea noastră misiune nu vom rămîne singuri, și s-a dovedit din plin. Îi simt pe Dumnezeu aproape cu toate darurile lui, dar sînt și frații mei cei mulți care mă înconjoară. Din toate părțile primesc semne de încurajare, dovada faptului că neamului îi este sete după adevăr și dreptate. Știu, Părinte Calciu, că nu sînt singur și că nu în zadar este nevoița noastră. Bisericile și catedralele sînt neîncăpătoare, tinerii studenți și elevi vin să-și adape din bogăția izvorului curat al adevărului. Îngrețoșați de îndoctrinare, vin să-și spele tinerețea și sinceritatea în apa limpede a învățăturilor curate. Conștiința neamului nu a fost pervertită, și atîta vreme cît vom avea limpede mintea vom sta neclintiți în fața oricui încearcă să strice sufletul și conștiința românului. Valuri și primejdii au trecut peste noi, ni s-a cerut și ni s-a luat totul, uneori am fost nevoiți să renunțăm la floarea neamului – copiii țării – cînd păgînul a smuls-o de la sînul mamei sale, dar am răbdat cu fălcile încleștate și lacrimile agățate în sufletul nostru pentru că am avut un Dumnezeu și la el ne-a fost speranța și nădejdea.

Am fost un neam mic, așezat în jurul Carpaților, dar am știut a ne face din acești Carpați o catedrală în care l-am așezat pe Dumnezeu mai presus de toate, și ori de câte ori necazuri și primejdii bîntuiau această țară ne refugiam în fața altarului acestei catedrale – munții noștri – pentru a cere ajutor, iar rugăciunea nu a fost în zadar. Pe Dumnezeu nu va reuși să-l scoată din sufletul românului.

Avem noi, ca preoți, Părinte Calciu, o misiune adîncă : păstrarea credinței și a conștiinței neamului nealterată de orice răutate a veacului acesta. Ați suferit mult, Părinte Calciu, dar suferința Dvs. ne-a luminat drumul cel avea de străbătut pentru împlinirea misiunii noastre. Toți suferiți, și eu, au suferit atîția înaintea noastră ; dar am convingerea că din această suferință a dumneavoastră, a mea și a altora se va lumina zarea întunecată a viitorului conștiinței românești. Și merită pentru viitorul neamului orice suferință, uneori dusă pînă la sacrificiu. Marile bătălii le-au cîștigat, de fapt, martirii.

Părinte Calciu, nu mă plîng de „cozile de topor” care s-au pripășit în jurul meu, l-au distrus pe Episcopul Visarion și vor urmări să compromită și misiunea începută la Arad, dar aceste „cozi de topor” să nu uite că împotriva lui Dumnezeu nu poți lupta, și că învingător nu poate fi decît adevărul și dreptatea.

De fapt, Părinte Calciu, această epistolă se vrea a arăta că neamul românesc știe și poate să-și deschidă ochii să privească spre viitorul luminos. Putem, Părinte Calciu, și avem datoria să ajutăm națiunea spre a vedea curat și limpede. De partea noastră este istoria veacurilor, mormintele moșilor și strămoșilor noștri, eroii și vitejii neamului, dar mai ales, cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu.

*

Domnule Director, mișcarea inițiată de noi aici a atras atenția opiniei publice, și aceasta mai ales datorită Dvs., și se pare că această opinie ne este atît de favorabilă încît Securitatea nu îndrăznește să intervină. Deocamdată pe mine m-au „exclus ” din rîndul preoților, probabil vor mai exclude și pe alții, pe toți însă nu ne vor putea exclude !

Vă rugăm, dacă a-ți putea, Domnule Director, să reluați primul mesaj cu un comentariu mai amplu din partea dvs. personal, urmînd apoi cel de-al doilea mesaj, ne-ați face un mare serviciu. Postul Dvs. de radio este foarte ascultat și cu adînci rezonanțe în sufletele oamenilor. De aceea, vă rog, insistați în emisiunile Dvs. asupra mesajelor noastre, cei „de sus” se clatină iar lumea se mișcă.

În condițiile în care voi fi „ridicat” de Securitate, vă voi informa imediat în aceeași zi și voi intra în greva foamei pînă la repunerea mea în drepturile pe care le-am avut înainte de „eliberarea din preoție”.

După cum se vede, nu ne lipsește curajul !

Vă mulțumim, Domnule Director !

„Un vameș român”, [mai 1986], difuzată la 1 iunie 1986¹

Stimate Domnule Director al postului de radio Europa Liberă

În legătură cu scrisoarea unui grup de cetățeni germani din RFG transmisă la postul Dvs. de radio în urmă cu câteva săptămîni², vreau să vă fac cunoscut mai amănunțit cum stau lucrurile aici la noi în țară cu distribuirea pachetelor din străinătate.

În scrisoarea acelu grup de cetățeni germani au fost vameșii învinuiți pentru faptul că se ia din pachetele oamenilor. Nu știu cum se procedează la vamă cînd se trece frontiera, că v-aș spune. Eu vă fac cunoscut Dvs. și celor pe care-i interesează cum se procedează la Poștă și la gară cu pachetele. Să afle toți cei ce vă ascultă că vameșii din gară sau cei de la poștă nu iau din lucrurile oamenilor.

Pachetele le primim cu sigiliu, sînt foarte bine și frumos împachetate, de cînd lucrez eu în acest loc de muncă, încă nu am primit un pachet din Vest desfăcut sau să lipsească ceva. În pachete se află inventarul cu ce conține cartonul. Oamenii care le trimit din Vest anunță prin telefon și prin scrisori trimiterea lor. Scrisorile și telefoanele ajung înaintea pachetelor. Noi, cei de la vamă de la distribuirea lor nu mai avem voie să anunțăm oamenii că au pachet pînă nu primim ordin „de sus”. Acel ordin „de sus” vine de la tovarășii securiști. Primii care află de pachete sînt dumnealor, pentru că și dumneavoastră știți cum se respectă legile la noi în țară, pentru cei de sus e liberă citirea scrisorilor din Vest și ascultarea telefoanelor, la fel, dar numai cei de sus. Cum primesc scrisorile cu inventarul vin și ne spun dacă sosește un pachet pe numele cutare sau cutare să anunțăm să-l scoată numai cînd dau ei ordin.

Deci, sosește pachetul, vin de obicei doi securiști, îl desfac, scot ce cred ei de cuviință sau de ce au nevoie, ne spun că putem să anunțăm destinatarul să-l scoată în 6-8 săptămîni sau, dacă nu mai rămîne mult în pachet, să nu-l mai anunțăm deloc. Pachetul venit atîtea sute de kilometri e dispărut fără urmă.

Unii semnează că altfel sînt amenințați, se fac reclamații, ce se întîmplă mai departe nu mai știm, dar atît cît știm v-am scris.

Acum vă spun ce se caută prin pachete: cafea, țigări Kent (căci cei mai de sus Kent fumează), salam, ciocolată, haine, cizme, paltoane, dar numai noi, purtate nu le trebuie, nici zahăr, nici făină.

Cu plata vămii se face în felul următor: deși pachetul conține numai alimente, ne pune să scriem articole de lux. De exemplu, pe un săpun LUX de 150 de gr, care a costat 79 de pfenigi, omul trebuie să plătească 70-80 lei vamă. Chiar dacă ar socoti 300 la sută, și tot nu ar ieși, dar ei socotesc de zece ori mai mult. Deci pe un pachet de 10-15 kg, omul plătește salariul pe o lună între 900 și 1200 lei, depinde de securist. De ce procedează așa? Sînt nevoiți, căci în magazinele noastre nu se mai găsește nimic. Din toamnă și pînă acum, în aprilie, situația cu alimentele s-a agravat și mai mult. Ducem lipsă de mîncare, nu avem curent, nu avem căldură, nu avem medicamente, nu avem autobuze, nu avem apă la WC, se uscă murdăria, canalele sînt înfundate, foarte multă populație are hepatită – nu au de unde să țină regim, nu sînt locuri în spitale, nu avem fructe, nici zarzavaturi, de rest nu mai amintim. Dar avem aer și putere de lucru, sîntem

1. L.M. no. 177, June 1, 1986.

2. Vezi L.M. no. 163, February 23, 1986.

obligați să avem, să contribuim la înflorirea României Socialiste, condusă de cel mai iubit fiu al poporului împreună cu familia lui, care la fel participă cu sîrguință și sudoarea lor la înflorirea României socialiste – adică a familiei lui Ceaușescu.

„Un profesor de țară”, [primăvara 1986], difuzată la 30 iunie, 1 și 2 iulie 1986¹

1. Slujbașii

Categoria socială a cadrelor didactice românești reprezintă avangarda cadrelor didactice din lumea întreagă, acești oameni îmbină învățămîntul cu producția și cercetarea și vă rog să mă credeți că o fac dialectic. Iar dacă miine ar apărea la catedră computere cu anatomie umană, nimeni nu ar fi uimit de schimbare, într-atît este de formalizat și de-umanizat învățămîntul nostru. Dacă viitorul aparține mașinilor, profesorul român este, cu siguranță, cel mai de viitor dintre profesori. Și aici ne putem pune întrebarea clasică: păi cum a fost posibil? Eu cred că astfel²: de la luarea puterii în România, comuniștii s-au ocupat cu grijă de destabilizarea tradițiilor învățămîntului; profesorul, care fusese un ins prin definiție liberal, purtător al tradiției cărții, și prin ea, a libertății, a devenit, încetul cu încetul, un membru al ierarhiei, lipsit de libertatea de a prezenta personal cunoștințele propriei discipline. Politicianul român de astăzi este, cum știm și aflăm cu încîntare de fiecare nouă dată, un „revoluționar de profesie”. Calitățile pe care un asemenea individ trebuie să le afișeze sînt: cumiștenia față de ordinele superiorului, lipsa oricărei specializări profesionale, virulența acțiunii practice, precum și o intransigență morală care combină, tot dialectic, delațiunea planificată cu lipsa de sinceritate. Și ce poate răspunde un revoluționar de profesie la întrebarea: „Ce mai faci?”. Răspunde: „Fac parte!”. E limpede că dacă asemenea indivizi dețin puterea și adevărul, profesorul clasic este un dizident, care trebuie să dispară. Ei bine clasicul, profesor a dispărut prin transformare și a ajuns asemănător idealului politic. El este azi „profesorul revoluționar”. Cîte eșecuri personale, tristeți, morți sufletești sau fizice, cîte imoralități se cuprind în fraza acestei „obiective transformări istorice”, mulți dintre noi o știu. Sute de mii de conștiințe au fost sacrificate pentru ca să răsară o nouă clasă de cadre didactice gata în orice clipă să se sacrifice pe altarul învățămîntului românesc³.

Să ne imaginăm că există un Manual al profesorului de azi, acela pe care îl dorește partidul. El ar arăta așa: profesore, tu trebuie să fii un om complex, să fii casierul care strînge banii de la elevi, cam o sută de lei pe an de la fiecare, să fii gestionarul care adună de la aceeași micuți sticle și borcane, hîrtie veche și fier vechi, să fii culegătorul care merge în pădure ori pe cîmp și strînge mușețel, ghindă și floare de tei, precum și alte 29 de feluri de daruri ale pămîntului, tu trebuie să ai complexitatea portărelului, care ia din casa elevului deșeurile pe care aceia din clasa ta nu le-a adus la școală. Și profesore, mai

1. D.B. no. 901, June 30; D.B. no. 902, July 1; D.B. no. 903, July 2, 1986.

2. De la „Iar dacă miine...”, pasajul nu a fost citit.

3. Pasajul începînd cu „Politicianul român de astăzi...” nu a fost citit.

trebuie să te duci țăran pe câmp, să culegi porumbul și cartofii din septembrie pînă la căderea iernii, să te înghesui în autobuzele și trenurile de navetă, pline de un amestec indiscernabil de oameni, animale, plante și minerale, trebuie să fii ce se recenzează, copii și vite, păsări de curte și documente de partid pentru ședințele săptămîinale. Profesore, iarăși și iarăși, ți-am spus că e musai să scrii, desenezi și lipești cele 10 gazete pe pereții școlii, să împarți ziare, bilete de spectacol, de tabără, să participi la toate adunările, la corul cadrelor didactice care cîntă de Crăciun, în fața tovarășului primar, să joci teatru cu profesorii amatori în Cîntarea României¹, să cînti la acordeon, dacă ai sau nu chemare pentru asta, să spui poezii patriotice, să-i pui pe copii să spună poezii despre pace și să-i înveți să tragă cu pușca în mod premilitar. În fine, rareori să fii și profesor.

Reiese din acest manual, care există, deși se numește altfel, că profesorul român trebuie să facă de toate și mai ales „totul”. Deși un asemenea om ar fi de dorit numai în societatea postmodernă, a despecializării, tare sînt înclinat să cred că profesorul român e din ce în ce mai mult un retrograd fără voia lui. Căci un om care trebuie să le facă pe toate acestea și în plus, să predea engleza, franceza, latina, istoria, alfabetul și desenul e mult mai aproape de evul mediu decît de cel al secolului al XXI-lea.

Toate sarcinile enunțate mai sus sînt pline de absurd. Marea masă a profesorilor (și prin acest cuvînt, denumesc toate cadrele didactice din învățămîntul primar și mediu) e formată din oameni care consimt la acest absurd, la propria lor umilire. Cei care încearcă să-și păstreze o oarecare independență sînt „puși la locul lor”, adică marginalizați sau chiar dați afară, îmbogățind masa șomerilor, categorie de altfel inexistentă în România. Cei ce rămîn o fac cu sacrificii tulburătoare. Profesorii români sînt constituiți într-o ierarhie monolitică, în care ordinele și gesturile se repetă în ecou, de sus în jos. Iar cînd ierarhia este condusă de un paranoic, înțelegeți ce urmează: paranoism la a doua putere. Pe de altă parte, politicianul român cultivă cunoscuta stratagemă a „învîrtirii sacului cu șoareci”, spre a nu-i lăsa să se organizeze; zvonurile, bîrfele, acuzele pe care profesorii și le aduc, cu glas de obicei șoptit, unul altuia, sînt încurajate indirect de către superiorii ierarhici care își asigură astfel liniștea propriului ogor. Nu-i departe de adevăr să spunem că zîzania e o armă în mîna celor ce doresc unitatea de monolit în jurul partidului unic și veșnic².

Peste acestea toate, vine marea sărbătoare a școlii românești care, ca orice sărbătoare, este plină de floricele, și de spaime, și de mistica puterii. Este inspecția. Anunțată doar prin zvonuri, inspecția cade ca un trăsnet așteptat și cu atît mai înfricoșător. Școala lucește de curățenie, copiii știu lecția pe dinafară, ei sînt frumos îmbrăcați, cumiți ca niciodată, uniți într-un colectiv prefabricat. Tovarășul inspector trebuie să aibă senzația, intrînd în

1. Festivalul național Cîntarea României a fost lansat în anul 1976 sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, după primul Congres al Culturii și Educației socialiste din 2-4 iunie același an. Devine permanent din 1977, fiind definit drept „festival al educației și culturii socialiste... amplă manifestare educativă, politico-ideologică, cultural-artistică de creație și interpretare, menită să îmbogățească și să diversifice viața spirituală a țării, să sporească aportul geniului creator al poporului român la patrimoniul cultural și universal”. Începînd de la această dată, orice creație artistică, dar și tehnică, orice manifestare culturală, de la spectacol de amatori la reprezentație teatrală, trebuia să obțină aprobarea activiștilor de la Cîntarea României, prezenți în fiecare întreprindere și în fiecare sat (*Raport Final*, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Humanitas, București, 2007, pp. 406-407).
2. De la „Profesorii români sînt...” pasajul nu a fost citit.

școală, că taie o panglică inaugurală, că are o fărîmă de dumnezeire. Cele două sau trei zile de inspecție, pline de tăceri, de priviri și vorbe cu tășuri multe, culminează cu o ședință de analiză în care răul este înfierat, binele amintit în treacăt. Acreala superiorului trebuie luată ca pur adevăr obiectiv ; biciul inspectorului să-i fie dulce profesorului. Cu ființa tulburată, secătuit de forțe, profesorul îl invită pe inspector la o masă finală, de împăcare a nivelelor ierarhiei ; tovarășele au pregătit gustări și cozonăcei și prăjiturile, se bea suc, dar vinul disimulat în sticlute fumurii, de sirop de tuse, nu e nici el uitat. Mîncînd împreună, mai zîbind, mai povestind, inspectorul și profesorul ajung la o minunată comuniune sufletească, și inspectorul e om, nu ? Așa că totul se termină cu bine, profesorii răsufală ușurați, cînd îl petrec pe inspector la poartă, siguri că și-au împlinit menirea lor de tovarăși ai partidului, nu și cea de profesori adevărați.

2. Copilul de tip nou

Într-o dimineață de decembrie, sosește în școală un tovarăș de la un înalt for pionieresc, declarînd profesorilor adunați în ascultare că vrea să discute modul în care Consiliul Pionierilor se erijează în Moș Gerilă, „în legătură cu” sărbătoarea pomului de iarnă. Fiecare elev, spune el, va primi cîte o punguliță cu turtă dulce, o portocală, un caiet, un creion etc., în valoare totală de vreo 12 lei. Însă pentru ca înaltul Consiliu să dea niște bani va trebui ca, mai întii, elevii să contribuie cu cîte trei lei, fiecare, la darul pe care îl vor primi. Văzînd tovarășul oarecare uimire pe fețele acestora, zice : Așa s-a hotărît de sus ; gîndiți-vă că, în actualele condiții internaționale, tovarășul Ceaușescu le face copiilor României cel mai prețios dar : le dă pacea, pacea și pachetul !

Cam așa sînt situațiile cu care școala trebuie să se confrunte zi de zi ; iar dacă un matur poate avea puterea de a rîde, copilul este derutat și pe bună dreptate. Căci el e îndemnat să fie confuz, să creadă că patriotismul este colectarea de deșeuri, contribuțiile bănești, despuierea dudului de frunza sa hrănitore pentru a alimenta viermii de mătase.

Pentru elevul român de azi, patria este o ogradă unde el va crește pui de găină, va mîngîia iepuri, eventual va spăla cotețele nutriilor, va cultiva fel de fel de plante, va culege porumbul ori arpagicul.¹ Copilul de tip nou, trebuie să fie productiv, să facă, nu să cerceteze, ca în orice mistică națională a devoțiunii față de un stăpîn divin.

De aceea, copilul întrebat despre sensul versului eminescian : „Țara mea de glorie, țara mea de dor”, explică automat că e vorba de un cîmp plin de combine marca „Gloria” „care lui, îi este foarte drag.

Nu cred că elevii de azi, sînt mai buni sau mai răi decît cei de acum douăzeci sau cincizeci de ani. Mai precis, nu în acest fel trebuie pusă problema. Cred însă că întregul sistem de învățămînt românesc seamănă a complot îndreptat împotriva dezvoltării naturale a omului, încă fraged la această vîrstă. Aș descrie acest complot al ilegiteimei puteri, ca pe o politică de uniformizare a copiilor în raport fie cu o ideologie, fie cu un individ care încarnează „cele mai bune tradiții de viață și de luptă a poporului nostru”. Vorbesc de întiiul pionier al țării.

Uniformizarea aceasta se obține prin mijloace variate ; mai întii prin așa-numita omo-genizare a procesului instructiv-educativ. Practic, este imposibil să existe un învățămînt

1. Autorul se referă la obligarea instituțiilor publice, de la începutul anilor '80, de a le asigura salariaților condiții pentru cultivarea unor legume și creșterea unor animale mici. Se încerca astfel să se facă față penuriei alimentare la care dusesse politica agrară a regimului.

sistematic diferențiat ; nu se poate ține seama de calitățile personale ale fiecărui elev deoarece sumedenia de activități extrașcolare, precum și scurtarea drastică a orelor de clasă (din cauza crizei de curent electric, în primul rînd, de spațiul de studiu, în al doilea) sînt toate contrare unui învățămînt diferențiat.

Apoi uniformizarea este urmărită în toate manifestările culturale la care elevii sînt obligați să participe, toate grupate în parastasul național „Cîntarea României.” Același text laudativ, în versuri șchioape sau cu proteze ieftine, aceleași cîntece în care pacea, partidul, conducătorul și copilăria fericită se amestecă amețitor și indistinct, aceleași montaje penibile îi solicită, trimestru de trimestru, pe elevii români, care ajung să cînte cu seriozitate : „Noi, copiii din Bodoc./ Nu mai vrem război deloc” și să intoneze sacadat refrenul logic : „Da’ deloc, deloc, deloc !”.

Uniformitatea de care vorbesc este la știința oricărui matur cea mai bună modalitate de a stăpîni o masă de oameni. În România, uniformitatea mai e posibilă și din cauza sărăciei ; este un adevărat lux să-i tratezi individual pe copii. Profesorii care o fac sînt oameni admirabili, puținii care au sensul riscului. Ei știu cît e de greu să te opui unui întreg sistem decis să creeze oameni-mașină.

Din această sărăcie, nu putem ieși. Cel puțin deocamdată. De aceea, pînă una-alta, cei aproximativ 10% din copii cu simptome de subdezvoltare mentală nu vor avea posibilitatea să învețe pe puterile lor în școli speciale.

În genere, fiecare județ beneficiază doar de cîte o școală de acest tip. Cîtă vreme va dura această noapte peste sănătatea morală a poporului român, copiii vor trebui să îndure divorțurile dintre părinții lor, și orice profesor știe cît de multe sînt căminele distruse de alcoolism, imoralitate, accidente ori sinucideri. Tot copiii, în special cei de la sat, vor trebui în continuare să trăiască doar cu bătrîni în casă, căci tinerii, părinții ori frații mai mari, sînt plecați la oraș să muncească. Dar stînd cu bătrîni, nu vor avea voie să meargă la biserică, sub amenințarea anatemei bisericii roșii. Tot acești copii vor trebui să învețe la lumina lumînării, nefiind curent electric decît trei ore din douăzeci și patru, să poarte paltonașe și mănuși în clase în care bate vîntul rece. Ba chiar, în orele de la sfîrșitul zilei, să vadă cum profesorii le arată cu lanterna contururile vreunei țări sau petalele vreunei flori. Toate acestea trebuie să le suporte ca buni copii de tip nou ce sînt, neam de traci, legați de pămîntul natal.

Am întreat-o, odată, pe doctorița din sat, dacă elevii sînt diminuați de bolile foarte dese care apar în rîndul lor, de alimentația ridicolă. Uite, mi-a spus, deși pare curios, ei sînt mai rezistenți decît copiii de acum douăzeci de ani ; și nu doar trupul lor e mai apt să reziste, dar și felul lor de a fi : sînt mai vicleni, își știu mai bine propriul interes, mint cu scop precis și cu dezinvoltură. Poate inconștient, ei se apără de presiunile la care sînt supuși. Nu vor să se lase sacrificați.

Cred, la rîndul meu, că această generație crește aprig în condiții aprige și că avem în ei un viitor ciudat, de oameni care trăiesc alternativ în două lumi : una e ce trebuie să spună, alta ce fac și ce gîndesc ; aceasta dovedește că între comandamentele sociale și cele naturale instinctul copilului știe să discearnă. Dacă el e ținut în lesă prin tristețe și sărăcie, aceasta nu înseamnă că nu-și găsește mulțumirea interioară, evitînd, simulînd ori fugind.

Cei ce conduc România de patruzeci de ani nu-și fac probabil iluzii despre reacția acestei tinere generații în cazul în care ei nu ar mai deține puterea, căci tinerii de azi ar contribui direct și decisiv la dărîmarea castelului de cărți de joc care este societatea românească multilateral dezvoltată¹.

1. Ultimul paragraf nu a fost citit pe post.

3. Trăiască evul mediu, viitorul luminos al României

Preluând un termen mai degrabă alchimistic, documentele de partid numeau școala o „retortă”. Aici se fac aliajele prin care comuniștii speră să-și salveze poziția morală, atât de grav lovitul lor prestigiu și imaginea de salvatori ai omenirii întregi. Dar școala este o armă cu două tăișuri pentru ei, pe de o parte, au aici șansa de a găsi aurul miraculos al supunerii fără condiții a celor ce vor fi „România de mâine”; iar pe de cealaltă parte, în școala românească se vede foarte limpede totalul faliment al comunismului românesc și al regimului Ceaușescu, în special. Școala asta e și o oglindă păcătoasă care spune adevărul.

Una din părțile mari și crude ale adevărului revelat în școala românească este faptul că ne cam paște evul mediu, în viitorul apropiat, adică începând din clipele prezente. Valorile democratice pe care o întregă civilizație europeană le-a exersat de la Renaștere pînă azi sînt cu obstinție respinse și refuzate.

Întîi, valoarea individuală este cu totul neînsemnată în raport cu puterea ierarhiei. Un individ este, în școală, ca și în întreaga societate românească, nu un „ceva personal” și ireductibil, ci un loc în ierarhie. Ceilalți care gîndesc altfel sînt idealști ori contrarevoluționari.

O a doua caracteristică a medievalizării e îndreptarea hotărîtă spre oralitate: elevii au ore de clasă foarte scurte, 30 sau 35 de minute, în loc de 50, astfel încît profesorul e obligat să le facă prelegeri și, eventual, să dialogheze cu puțini dintre ei; nici vorbă să ai timp să folosești cartea în clasă; nici vorbă să ai timp de divagații; totul trebuie predat comprimat și schematic, pe tipar folcloric, adică formalizat. Elevii citesc mai puțin decît oricînd – nici nu pot și sînt și încurajați să se complacă în acest rol. Astfel încît activitatea pompos numită instructiv-educativă se reduce, pe vreme ce trece, la un schimb de vorbe; este și aici o cauză pentru care o bună parte din elevi termină zece clase fără a fi prins efectiv misterele scrisului și plăcerea cititului.

O a treia trăsătură a medievalizării învățămîntului românesc constă într-o mutație valorică, foarte pregnantă în ultimii cincisprezece ani, adică de la întorsătura din iulie 1971: e vorba de devalorizarea radicală a științei și culturii în România. Gogorița, chinezăria, sfînta troiță a „îmbinării învățămîntului cu cercetarea și producția” a dus la rezultatul real al legării școlii de producție. Raționamentul valabil impus elevului român este „produc, deci exist”. Este catastrofal ca învățămîntul să abdice de la misiunea sa firească și să se îndrepte spre vremi din ce în ce mai... „productive”.

În fine, spre a încheia o dată cu trăsăturile medievalizării, voi aminti că devoțiunea față de conducător este scopul prim și suprem al educației lui în școala de azi; dacă elevul învață un imn de slavă pe dinafară i se scuză necunoașterea tablei înmulțirii.

Să mai amintesc de faptul că atât profesorul cît și elevul sînt legați de pămînt ca șerbii, că, adică, nu se admit transferuri ori detașări ale cadrelor didactice, ori că un elev de sat poate să fie strălucitor prin inteligență sau talent, și totuși să fie obligat să urmeze cursurile unui liceu agro-industrial care îl va trimite automat pe cîmp? Cum acum treizeci-patruzeci de ani România a suferit criza unei industrializări forțate, ea suferă acum criza agrarizării, toți copiii ori școlile rurale îi cad, acum, victime. În această stare de decompoziție galopantă, care este șansa de a găsi o soluție realistă?

Cînd un manual, bun-rău, cum o fi, trebuie să fie folosit de patru ori sau cinci generații de elevi, devenind un ilizibil leagăn de microbi, cînd există mii și mii de suplinitori

calificați numai prin pile locale, care le spun elevilor că lăptucii sînt niște pești ori că poporul român este un popor migrator (avînd și ei dreptatea lor, inconștient) ; cînd copiii trebuie să-și plătească, și la ce prețuri, un loc într-o tabără, pe cînd acum douăzeci de ani ei participau doar cu o sumă simbolică ; cînd ei nu știu dacă a doua zi vor avea cursuri ori vor trebui să iasă pe cîmp la cules ; dacă vor trebui să aducă la școală manuale sau găleți sau sticle goale sau bani ; cînd profesorii trebuie să-i treacă pe toți, buni sau răi, clasa, pentru a-și lua salariul neciuntit de foarfeca acordului global ; cînd aceeași profesor trebuie să stea opt ore în școală, să facă gărzi, și corvoade ? Cînd se întîmplă atîtea și atîtea lucruri incredibile în învățămîntul românesc, ce este de făcut ?

Soluții pot fi multe ; întîi, cele irealizabile, pe care profesorul le debitează, amărit, altui profesor amărit : să fie stăpîn în clasa lui, să nu asculte de indicațiile umilitoare venite de sus, să boicoteze hotărîrile partidului ori să fie nepăsător sau „frondar” ; să nu mai trimită rapoarte false la inspectoratele școlare, așa cum face toată lumea ca să iasă bine. Și cîte și mai cîte.

În ceea ce mă privește, cred că există o singură soluție realistă la marea problemă a medievalizării învățămîntului românesc.

Ea nu cere „sacrificii” ori eforturi ci, dimpotrivă, pare comodă ; eu cred că profesorul român nu trebuie să încerce altceva decît să păstreze nivelul actual științific al învățămîntului românesc. Vi se pare absurd, nu ? Și totuși, nu este. Căci, dacă acest învățămînt se îndreaptă glorios spre evul mediu, singura șansă reală de opoziție față de sistem este păstrarea stării actuale a lucrurilor. Iar aceasta se poate face doar prin știința pe care fiecare profesor o are în disciplina pe care o predă. Știința acestei discipline este arma cea mai virulentă împotriva obscurantismului politic românesc ; îmi pare acesta a fi adevăratul eroism la care dascălul român poate să acceadă și, odată și odată, să biruie.

„Un turist inocent”, [aprilie 1986], difuzată la 8 iulie 1986¹

Duminica unui bucureștean

M-am bucurat cînd amicul meu din București m-a invitat să-mi petrec un sfîrșit de săptămînă la el. Din mai multe motive, printre care cel mai important, poate, era acela că nu mai văzusem Capitala de mai bine de 6 luni de zile. Primăvara a venit la noi pe nepregătite, după ce părea că iarna cruntă se simțea încă pe meleagurile românești. În al doilea rînd, deoarece speram să pot pleca acasă cu o canistră, dacă nu chiar cu două, de benzină pentru mașina mea care – mă gîndeam – a uitat care i-e menirea. Am sosit sîmbătă seara, cu un tren. Era încă lumină. Am parcurs străzile de la gară și pînă la locuința amicului meu pe jos. Doream să obțin cît mai mult de la această reîntîlnire cu orașul în care îmi făcusem studiile universitare. Circulația mi s-a părut amețitoare pentru că mă obișnuisem cu străzile goale încă de la Tîrgoviște, și pentru că amicul meu mă informase că nici la București nu se putuse circula vreme de două luni de zile. Acum străzile erau

1. D.B. no. 907, July 8, 1986.

complet curățate, mai bine zis zăpada dispăruse prin forța... naturii. În schimb foarte, foarte multe autoturisme zăceau pe aceleași locuri unde le găsisese abia plecată iarnă : pe trotuare, în parcajele improvizate ori la rigola fiecărei căi de comunicație. Cum arătau însă? Păreau spoite de sus și pînă jos cu un strat respectabil de noroi întărit. Parbrizele aveau aceeași culoare cu caroseriile, iar acestea te făceau să crezi că fuseseră înmuiate în aceeași baie de noroi sumbru. Era evident că posesorii lor le abandonaseră odată cu speranța de a le mai vedea repuse în circulație. Nu vreau să intru în detalii tehnice (deși aș putea s-o fac) pentru că, totuși, majoritatea cetățenilor nu posedă mașini proprii or, intenția dvs., ca și a mea de altfel, este aceea de a reda aspecte mai generale, cu mai largă cuprindere.

Bucureștiul nu împrumutase nimic din prospețimea sezonului vital al primăverii. Dimpotrivă, îmi apărea obosit, ponosit și sufocat de murdărie, instalat, parcă, sub o coajă uriașă și opacă pe care nici dulceața acelei vestite lumini de „miere” a orașului nu reușea s-o îndulcească, oferind-o privirilor mele avide de frumusețe. Pe scurt, o Capitală provincializată.

Acasă, la amicul meu, am fost bine primit, cu o sinceră bucurie și cu surprize culinare de neămărit : soția lui obținuse de 300 de grame de brînză, telemea de vacă, de la bufetul întreprinderii la care lucrează. Mămăliga a fost cinstită, adică bine fiartă, ca și țuica adusă de mine, iar omletele le-au ținut o falnică companie. S-a trecut la programul zilei următoare, o duminică ce se anunța frumoasă și avea să și fie, ca vreme, binențeles. Prima veste proastă a fost aceea ca fata amicului nu avea să iasă cu noi deoarece fusese convocată la locul de muncă pentru a face, împreună cu colegile și colegii ei, curățenie : spălarea geamurilor, frecarea parchetului ori a linoleumului, n-am înțeles prea bine, cît și a porțiunii de stradă de pe toată întinderea fațadei instituției. Desfășurarea acestei operațiuni avea să fie supravegheată de însuși directorul general, dar și de alți tovarăși de la sectorul de partid. Am dus-o dis de dimineață pînă la adresa întreprinderii, îmbrăcată cu lucruri uzate ca pentru niște munci care respingeau orice cochetărie. Apoi am pornit în căutarea unor sticle de bere, pentru excursia proiectată. Ginerele prietenului meu a rămas acasă să-și aștepte nevasta. Am plecat în trei. În întreg cartierul n-am găsit la nici o alimentară dorita băutură.

În schimb, am reușit, după o coadă de aproximativ 45 de minute, să cumpărăm benzină de la stația dinspre aeroportul Băneasa. Am avut șansă, deoarece am intrat în cel de al doilea „pluton” parcat în spatele vilei Minovici, de pe șoseaua București-Ploiești, una dintre cele mai mari și dintre puținele cu program aproape permanent. Dar, îndată după acest succes parțial, au început nenorocirile. Ieșind de la stație am fost obligați s-o cotim la dreapta, imediat după podul Băneasa. Milițienii înșirați pe ambele părți ale șoselei curățau traseul pe care urma să treacă, gîndeam noi, o delegație oficială, poate reprezentanții cine știe cărui stat dintre cele atît de numeroase cu care România întreține relații curente. Am încercat să ieșim din această zonă după o așteptare de 20 de minute înțelegînd că nu avem șanse prea mari de a reintra pe șoseaua spre Ploiești, ținta noastră fiind pădurea Băneasa. Am ajuns la noua ambasadă chineză de pe șoseaua Nordului (a se citi romanul cu același nume a lui Eugen Barbu). Am fost și aici blocați și îndrumați spre Tunari. De aici (cer scuze celor care nu cunosc prea bine împrejurimile Capitalei) am ajuns în zona Tei, de unde am dorit să revenim spre șoseaua Ștefan cel Mare – Dorobanți, ca să traversăm orașul spre Argeș. Pe la spitalul de urgență, cînd tocmai ne bucuram că am scăpat de „încearcă”, din nou cordon de poliție (în uniforme sau civil). Sînt cîteva

sute de metri de la intersecția Ștefan cel Mare – Dorobanți, dar n-am putut face altceva decât să intrăm pe strada Polonă, înspre strada Eminescu (fostă Romană).

Următorul blocaj ne-a stopat cam în dreptul străzii Aurel Vlaicu, începusem să ne ambiționăm să spargem acest cerc de interdicții și am pătruns spre Grădina Icoanei, bieneteles pe străzi lăturalnice. În zona unde am ajuns (strada Alexandru Sahia colț cu Batiștei), noi semne de interzicere, deoarece măsuri severe s-au luat în preajma Ambasadei Americane din motivele știute. Revenind de unde plecasem (tot pe căi ocolite, deoarece Bulevardul Dacia este inaccesibil automobilelor românești), am ajuns iarăși în spatele aeroportului Băneasa, unde sute de mașini așteptau redeschiderea traseului spre pădurea Snagov-Ploiești. Un șofer, care se deplasase pînă la șosea și vorbise cu un ofițer ne-a adus îmbucurătoarea veste că peste 20 de minute se va putea trece. Circulam deci de peste 45 de minute fără a găsi o breșă. Circulam în zadar și consumam din benzina atît de drămuțată. Amicul meu, care semnase într-un caiet în care i se notase numărul de înregistrare a mașinii cît și cantitatea de benzină cumpărată, devenise posac, după ce parcursesese și alte stări de spirit pe care le puteți presupune.

Ce-am aflat de la el? Am aflat că în fiecare zi, cînd trec, într-o direcție sau alta, Ceaușescu sau soția sa, prin urmare cei doi conducători ai partidului și ai țării – din păcate – spectacolul se repetă, cu așteptări mai scurte sau mai lungi. Am văzut de altfel și eu, cum pînă și tramvaiele sînt oprite cel puțin la 2-300 de metri de intersecțiile prin care va trece unul din cei doi, ori ambii. Așa ne-am apropiat de ora amiezii, fără să fi atins ținta excursiei noastre. În cele din urmă, aveam să renunțăm și la restul programului, deoarece la pădurea Băneasa, la restaurantul numit „românesc” se găsește doar bere străină cu 25 de lei sticla de o jumătate de litru! În celelalte localuri nu se mai servea bere. Era suficient de cald pentru a dori, măcar noi pasagerii, o bere rece după o duminică fierbinte. Ne-am rezumat la vizitarea Grădinii zoologice, ajunsă într-o stare de mizerie, pentru că – solidară cu oamenii – animalele fac, la rîndul lor, foame. Am revenit la întreprinderea unde lucra fata prietenului meu, am recuperat-o obosită și umilită și ne-am dus acasă spre a-i îndeplini o arzătoare dorință: aceea de a face un duș. Noi îl făcusem pe al nostru. Tristă duminică, vorba romanței...

„Un ascultător”, 2 iulie 1986, difuzată la 20 iulie 1986¹

Stimate Vlad Georgescu,

Cu greu ar mai reuși o corespondență românească să vă mai stîrnească un interes deosebit, căci anii mulți v-au adus nenumărate scrisori, mărturii variate. Se presupune deci că cei care vă ocupați, din afară, de starea conștiinței românești aveți o panoramă a întregii realități și puteți decifra semnificațiile. De aceea am unele ezitări, ca un proaspăt eliberat din temnița de acolo, de a vă adresa cîteva rînduri, dar poate că doar în acest fel se va mai ușura imensa și dureroasă povară pe care o purtăm cu toții în spate și care e

1. L.M. no. 184, July 20, 1986.

parcă mai apăsătoare aici, afară, în lumea reală, decît în pseudoviața de acolo. Unde nu mai e o țară, ci un teritoriu, nu mai e un popor, ci o adunare de locuitori, nu mai e o inteligență colectivă, ci o farsă mincinoasă și tragică, în care fiecare e actor și spectator, ceea ce a falsificat radical mentalități, gîndire, morală, pudoare, demnitate. Tragică, ireparabilă, nu e în primul rînd criza economică, aceasta fiind doar un corolar, un revers al medaliei. Cauza – și implicit principala criză – e lipsa totală de libertate, căci doar libertatea aduce bună stare, și nu invers. În cadrul acestei crize, fundamentală devine infirmitatea, lipsa armelor de apărare, ca la un organism lipsit de imunitate care cade pradă infecțiilor banale și e răpus. Nu se mai concepe legătura dintre rațiune și libertate, ci se acceptă clișeele de genul : „las’ că și cu libertatea asta, știm noi ce e !”... sau : „las’ că nici dincolo nu e mai bine !”... sau : „parcă altădată era mai bine ?” [...] Oamenii – și nu numai cei simpli și needucați sînt tentați să pună pe același plan democrația cu anarhia, bunăstarea cu risipa, fisurile inerente oricărei societăți liberale (inegalități, șomaj, nedreptăți, violențe etc.) cu vicii de structură, căci aproape nimeni nu mai înțelege că o societate e ca un organism viu, ce nu poate trăi de la începutul la sfîrșitul zilelor în aceeași senină și imperturbabilă liniște a neantului, că orice organism e supus unor îmbolnăviri, unor agresiuni, unor răniri, excrescențe etc., dar organismul respectiv e dotat și cu armamentul de apărare, care echilibrează situația. Societatea românească a fost în asemenea hal minată de virusul fără antidot al totalitarismului absolut, încît toate rezervele și capacitățile de autoapărare, și de salvare, sînt epuizate.

Dvs. aveți un rol de seamă, în cea mai mare parte îl îndepliniți onest și competent, dar cred aveți insuficientă capacitate de influențare. Nu vi se poate cere o răsturnare din afară – soarta e pecetluită – sau îndemnuri de rebeliune, dar poate că o analiză susținută, o teoretizare a situației, și mai ales exemplificarea dramei românești cu cazuri mai deficiente ar revela multora groapa în care se scufundă.

Ați semnalat prioritar, pe bună dreptate, asasinarea Bucureștiului. Dar nu e un singur asasinat, și nu numai al clădirilor sau bisericilor. Ați semnalat adesea dărmarea Spitalului Brîncovenesc, sub privirile calme și încurajatoare ale tuturor factorilor răspunzători de sănătate, miniștri, adjuncți, secretari generali, directori – pînă și atotputernicul secretar al comitetului de partid Sănătatea – toți aceștia au dat din cap aprobativ, și astfel sute de paturi de spital au dispărut. Acesta e un aspect la fel de dramatic ca și pierderea unui monument arhitectonic ce nu s-a înlocuit. Doar promisiuni și amînările cotidiene. S-a demolat Institutul medico-legal, aceeași domni nu au clipit din ochi, iar azi fundația de nivel european a marelui Minovici își trăiește mizeria prin cotloane înfundate, într-un local care fusese dezafectat de mult ca unitate sanitară. Pentru cîrmuirea politică nu au nici o valoare aceste așezăminte de sănătate, ca și cele de cult sau cultură, totul e zădărnice, costisitor, fără profit pentru suprema putere. Cad spitale, dispensare, case de copii, policlinici, tot ce vreți, doar pentru că vîrfurile piramidei a încruntat nasul, a filfiit o mîină dezorientată, iar membrii suitei nu invocă nici logica elementară pentru a opri cursul. Puterea anihilează orice personalitate, corupția e biruitoare.

Chiar în același domeniu de mai sus, Sănătatea, nimeni nu e cruțat, excepțiile devin neverosimile. Iar acțiunile verbale, de combatere, se rezumă totdeauna la cei de jos, de obicei surori, asistente, portari, uneori medici mai proletarizați, dar niciodată nomenclatura. Marele mandarin care e neurochirurgul de la Spitalul nr. 9, profesorul Arsene, e cel mai scump medic din lume, e blazat și putred, indiferent la orice, cumpărînd cu sute de mii de lei bunăvoințe, demiteri, acceptări. În schimb e investit cu cele mai onorabile

funcții, demne de oameni adevărați. Un director de spital drămuiește internările, medicamentele (planificări... depășiri...); un medic șef vinde locuri în București sau aiurea, concursurile sînt cumpărate (nenumărate cazuri, vezi recent medicul șef al județului Ialomița – s-a dovedit și suma pe care o pretindea pentru un post); Salvarea răspunde doar „pe bază de KENT”; concediile medicale se tîrguiesc. Iar în loc de a analiza cauzele, a găsi unele remedii raționale, economice, puterea vituperează, amenință, fulgeră, pentru slaba natalitate, pentru marea mortalitate, pentru riie și păduchi, pentru întreruperi de sarcină, pentru boli venerice, pentru tuberculoză, pentru rahitism, pentru risipă și medicamente, pentru largheț în acordarea concediilor și nenumărate altele, fiecare din ele depinzînd de cu totul alți factori decît medicii.

Doamna Găinușe¹, cînd cineva a încercat odată să-i sublinieze rolul factorilor socio-economici, esențiali într-o gîndire medicală modernă, a rețezat orice discuție de acest fel, iar medicul respectiv a fost sancționat. Alteori, pensionați... Azi nu mai e această doamnă, dar desigur că va urma un funest personagiu pe aceeași măsură, de preferință femeie².

„Doi români amărîți”, București, iulie 1986, difuzată la 20 iulie 1986³

Stimate Doamnă Vlad Georgescu,

Recent ne-am întors din Germania Federală, eu și soțul meu. Am stat 30 de zile la o familie plecată din România în urmă cu 14 ani. Am plecat din România cu mașina și am căutat să trecem prin sate și orașe, pentru a ne convinge de bunăstarea și nivelul de trai și civilizație al unui popor care nu este condus de „Cel mai iubit fiu al poporului” și de o savantă de renume mondial.

Cel mai iubit fiu al poporului cu ocazia Congresului Partidului Comunist Ungar – la care a luat parte – ar fi trebuit să viziteze măcar un magazin alimentar din Budapesta și să-l compare cu magazinele alimentare din București.⁴

Cînd am ajuns în Germania am tras la prietenii noștri, și nu la hotel, cum se întîmplă în România în „Epoca de aur”, epocă în care nu ai voie să primești decît rude de gradul I. Prietenii noștri și-au construit o casă într-o localitate mai mică din Bavaria, iar locul de

1. Alexandrina Găinușe (n. 1932), filatoare. Studii la Școala de Partid de un an (1955), Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”. Membră de partid din 1953, activistă, responsabilă cu probleme de propagandă și munca politică în diverse organizații ale PCR-București (1954-1972). Instructor la Secția Cadre a CC a PCR (1978), membră a CC a PCR (1979-1989), membră a CPEx al PCR la propunerea Elenei Ceaușescu (1979-1987; 1988 – 24 noiembrie 1989). Prim-secretar al Comitetului Județean de Partid Bacău (1979-1982), viceprim-ministru al guvernului (1982-1986), președintă a Consiliului Sanitar Superior (din 1983; e cunoscută pentru că i-a obligat pe medicii navetiști să-și schimbe domiciliul la locul de muncă). Ministru al Industriei Ușoare (1986-1987), prim-secretar al Comitetului Județean de Partid Ialomița (1987-1989).
2. Ultimul paragraf nu a fost citit pe post.
3. L.M. no. 184, July 20, 1986.
4. Paragraf necitit pe post.

muncă îl au la cca 30 km., distanță ce o parcurg bineînțeles cu mașina proprie, cu toate că nu sînt nici directori sau primi secretari de partid, ci doar muncitori.

Eu, ca gospodină, eram pur și simplu înnebunită și nu-mi venea să cred că poți avea la orice oră din zi și din noapte apă caldă și că nu ți se întrerupe curentul electric, atunci cînd la noi apa caldă e planificată pe ore, iar în blocuri se întîmplă să nu ai nici apă rece de la etajul 3-4 în sus.

Într-o zi mă aflu într-un magazin alimentar și cînd am văzut abundența de alimente, carne, fructe, legume, fără să vreau am izbucnit în hohote de plîns și nu mă puteam opri. S-a adunat lumea din magazin în jurul meu și cînd au aflat că sînt din România, și-au dat seama de ce plîng. Eu cunosc bine limba germană, deci am înțeles tot ce spuneau.

În timpul cît am stat în Germania am făcut multe excursii, deci am avut ocazia să mă conving atît eu cît și soțul meu de nivelul de trai și civilizație la care a ajuns poporul german. N-am văzut în ziare sau reviste fotografia șefului de stat și n-am citit nici poezii în care să fie ridicat în slăvi, așa cum se întîmplă la noi. În ce epocă trăiește poporul german, dacă noi românii care trăim în „Epoca de aur” și avîndu-l ca conducător pe „Cel mai iubit fiu al poporului ” am ajuns la cel mai scăzut nivel de trai și civilizație din Europa?

Sumele enorme cheltuite cu construirea canalului Dunărea-Marea Neagră și acum cu Centrul Civic puteau fi folosite la înfrumusețarea satelor și orașelor, căci ar fi timpul ca după „20 ani lumină” să fie și la noi, atît la sate, cît și la orașe, toate străzile asfaltate.

Citind Scînteia, îți vine să leșini. Cum să nu leșini cînd citești : „Cu dragoste curată și fierbinte, cu glasul inimii înflăcărat, cinstim partidul drag, neînfricat și pe viteazul țării președinte” sau : „Profund omagiu adus conducătorului iubit al partidului și statului, Tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu”. De cuvîntarea tovarășei Poliana Cristescu-Ceaușescu¹, ce să mai spun. Dacă epoca în care trăim e cea mai glorioasă și mai minunată epocă din istoria multimilenară a poporului român, poate ar fi bine ca tovarășa Poliana Cristescu-Ceaușescu să ne spună cum se numește epoca în care trăiesc tinerele generații din țările vizitate de dînsa. Bieții pionieri și șoimi ai patriei noastre, de cînd n-au mai mîncat o banană, o portocală sau o ciocolată bună?

Dle Director, tentația de a rămîne în străinătate a fost mare, dar de ce noi românii să luăm drumul pribegiei și de ce să nu plece din fruntea țării „Cel mai iubit fiu al poporului”, care în marea lui dragoste a reușit să ne ducă la sapă de lemn. Da, e adevărat, s-a construit mult, dar blocurile nu ne satură. Circulă prin țară un banc : Pleacă un român în vizită în America și cînd se întoarce acasă, toate cunoștințele îl întrebă : Ei, cum a fost, cum trăiesc americanii ?, la care el răspunde : „Vai de ei nenorociții, ceea ce am avut noi acum 20 de ani, ei abia acum au”... Noi nu vedem cum s-ar putea schimba lucrurile în țară și ne întrebăm mereu cît mai putem răbda ?

S-a făcut și se face mult caz de aprobarea „Clauzei națiunii celei mai favorizate” pentru România. Majoritatea românilor plecați în străinătate au rude rămase în țară și nu credem că le este indiferent cînd știu în ce lipsuri se zbat cei de acasă. Deci aceștia ar trebui să se adreseze forurilor competente, cerînd ca România să nu mai poată beneficia de Clauza țării celei mai favorizate, atîta timp cît situația din țară nu se va schimba în bine.

Poate, citind scrisoarea noastră ne veți putea da o sugestie, un sfat.

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 233, nota 1.

Un preot slujitor de oriunde, „Natanael Pescaru”, [primăvara 1986], difuzată la 27 iulie 1986¹

Vă adresez din nou câteva rînduri și gînduri de aici de la noi, de-acasă, unde cei care simt cu adevărat românește și după sublima Lege a Domnului Isus Hristos nu mai sînt suportați. De ce oare? Pentru că ei optează pentru păstrarea neclintită a demnității și valorii fiecărui individ și nu acceptă tratarea poporului ca o turmă fără personalitate, fără scop. Din punctul de vedere al „omului dinlăuntru”, a spiritului, a conștiinței, drumul pe care merge societatea noastră românească de azi nu este în evoluție, ci în involuție.

Este o sistematică anarhizare și neantizare, în fond, cu o părută disciplină și corectitudine. Numai așa se va putea domina poporul, frîngîndu-i orice aspirație nobilă și originală și înegrîndu-l în necuvîntătoarea turmă a disperării, care nu mai poate face nimic decît să se retragă în resemnare și în așteptarea unei intervenții providențiale. Poate așa va fi. Noi creștinii din aceste locuri ale pribegiei noastre credem că numai Dumnezeu va mai putea face ceva pentru țara noastră.

De aceea, cei care am rămas aici este bine să ne retragem „înăuntru”, să fructificăm prin porțițele care le avem în împărăția spiritului, a cerului, să ne regăsim propria identitate, eul nostru care e pe cale de dizolvare. Cei care vreți să trăiți în autentică trăire creștină și iubiți cu adevărat această țară unde zac șirurile strămoșilor noștri pînă spre zorii începutului, nu vă identificați în fața dușmanului inegal pămîntește: nu roștiți *cine sînteți, ce sînteți și cum sînteți*, căci aceasta face parte din taina creștinătății („și nu voi spune vrăjmașilor Tăi taina Ta”). Identificîndu-vă, vă autoexcludeți din posibilitatea de a păstra invizibilul front, dar invincibil, în fața colosului a cărui picioare însă rămîn de lut, chiar dacă trupul este de fier, mîinile de oțel, capul de platină și mintea de diamant.

Nu acuz pe cei care și-au exteriorizat glasul conștiinței pentru că și acțiunea lor are un argument biblic. Dar trebuie să păstrăm și o anumită înțelepciune, un tact în fața fiilor întunericii acestei lumi, mai înțelepți decît fiii lui Dumnezeu, înțelepciunea și tactul creștinilor au argumente biblice. Fiecare își are drumul și menirea lui în Biserica Domnului Isus Hristos.

În mod tainic și prin lucrarea lui Dumnezeu, noi, toți creștinii din toate bisericile trebuie să formăm Solidaritatea Creștinilor din România (SCR) – nu prin statute și referințe scrise, nu cu conducători și secretari – nu, ci liniștiți, anonimi, în marea sau mica noastră comunitate să ne rugăm pentru Biserica din Corintul-românesc. Sufletește să ne înălțăm deasupra diferențelor confesionale, deasupra situației sociale pe care nu noi o rezolvăm, și din cămăruța noastră, din colțul de biserică pe care-l ocupăm, și să ne unim cu toți următorii lui Christ care în felul lor îl urmează, sincer și iubind pe toți. Să ne unim spiritual cu cei ce suferă pentru mărturia creștină, cu cei ce suferă pentru adevăr (chiar necreștini).

Să ne unim cu preoții și păstorii care se străduiesc să conducă turma după voia lui Dumnezeu. Să ne unim cu bolnavii incurabili, cu cei ce-și așteaptă un iminent sfîrșit, cu cei pentru care nemaivînd nici o posibilitate de rezolvare omenească, rămîne doar mîna nevăzută a Domnului Isus Hristos întinsă fie numai spre vindecarea trupezască și sufletească, fie numai pentru cea sufletească prin „marea trecere” a pragului spre dincolo.

Să ne unim cu cei din închisori, victime vinovate sau nevinovate dintre care poate mulți nu se vor mai întoarce acasă niciodată. Noi nu putem merge să-i încurajăm spre

1. L.M. no. 185, July 27, 1986.

îndreptare, spre credința în Isus, dar prin ruga noastră îl putem trimite pe Domnul nostru să le steargă lacrimile și deznădejdea, grozăvia păcatelor și legăturile demonice. Dar chiar acolo, în închisorile pline de criminali, hoți, tâlhari etc., printre care poate sînt și mulți nevinovați, poate străluci „lumina lui Hristos” care „luminează tuturor”, chiar acolo se pot produce reconvertiri la Dumnezeu, o pocăință adevărată; chiar acolo prin rugăciunile noastre se pot naște oameni mai liberi decît cei din libertate.

Să ne unim cu copiii din orfeline destinați a fi oamenii fără credință de mîine. Crescuți în spirit materialist și ateu, ei vor fi aceia care, în numele unei ideologii pe care de fapt nu o înțeleg, poate că vor bate, vor produce suferință. Pentru acești nevinovați orfani să ne rugăm, pentru că ei nu cunosc șoaptele de rugăciune ale mamei, și nici pașii spre biserică ai tatălui. Ei știu doar de ordine și execuție. Da. Și cu ei să ne unim. Să ne unim cu bătrînii din aziluri uitați și părăsiți, care au lăsat un drum și un exemplu frumos în viață slujind aproapelui și lui Dumnezeu, sau cu care n-au lăsat un drum frumos, pentru ca să se întoarcă în ultimul moment spre Acela cu care ar fi fost mult mai fericiți. Să ne unim cu toți aceia care trăiesc în afara credinței și vieții lui Dumnezeu, rătăcind și adăpîndu-se fără voie din ideologiile ateiste, rătăcind ca o oaie pierdută, caută în spini unei prăpastii fără fund. Pentru ei să ne rugăm spre a se întoarce la casa părintească a Bisericii lui Isus, a lui Dumnezeu.

Solidaritatea Creștină din România să fie deocamdată potențial în gîndurile noastre, în cultul nostru intern către Dumnezeu spre a ieși la lumină atunci cînd El va sosi.

Noi creștinii, în dezbinarea noastră, aducem imense servicii dușmanilor lui Dumnezeu și ai Bisericii. Fiecare creștin își poate păstra identitatea și demnitatea, fiecare Biserică sau comunitate își poate păstra specificul de închinare, dar pentru aceasta putem să fim uniți, să ne iubim, să ne integrăm în frontul unit, invizibil și invincibil al Bisericii unice a lui Hristos. Front, pentru că nu noi am declarat război dușmanilor lui Hristos, ci ei nouă. Noi ne apărăm doar atît cît putem și cît ne ajută Dumnezeu ca societate divin-umană. Dar luptăm ofensiv cu arme duhovnicești împotriva domnului acestui veac, Lucifer, și a păcatului (începînd cu mîndria, neascultarea, minciuna și toate celelalte). Iar ce va fi cu cei ce se vor încorpora în Biserica lui Antichrist, aici Dumnezeu va hotărî. Noi știm doar finalul „suflerii gurii Lui”.

Orice creștin este un oraș pe cîmpul unei lupte duhovnicești. El are o țintă clară, o cale precisă, o oaste condusă de un unic și permanent comandant suprem. Privirea ne e țintită la cer, dar trăim cu picioarele pe pămînt. Sîntem idealști, dar trebuie să fim și realiști, conștienți de contextul social în care ne-a pus Dumnezeu să trăim. Pe pămînt, Biserica rămîne „împărăția care nu este din lumea aceasta”, ca fiii ai Bisericii nu avem prea multe de împărțit cu ea, cu lumea. Să ne amintim ceea ce ne-a spus Domnul Isus și Sf. Pavel cu privire la Cezar și slujirea societății în adevăr, cu conștiința că cel ce poartă sabie de Dumnezeu este pus chiar dacă își duce puterea împotriva lui Dumnezeu.

E imperativă distincția clară între Biserică și lume. Întrepătrunderea Bisericii cu lumea, a sfințeniei cu lumile pămîntești, a fiilor întunericului cu cei ai luminii, a pămîntului cu cerul, a divinului cu lumescul este ceva ale cărei roade le culege trecătoarea stăpînire pămîntească.

Dea Domnul ca sămînța acestor cuvinte care a fost după voia Lui să se încolțească în sufletele tuturor urmașilor săi. Iar ce nu este după voia Lui, să piară ca un praf în vînt. Cred că imperativele către Biserică, în mod deosebit, se vor înmulți din tot mai multe părți; simțim că timpul se scurtează. Miezul nopții este aproape. Așa cum vorbeau pe

ascuns, în șoaptă, creștinii primelor veacuri de persecuție, să ne șoptim și noi, în mod deosebit : MARANATA – Domnul nostru vine !

P.S. De obicei ideologii și demagogii partidelor atee înfierează foarte hotărît instituția Bisericii cu reproșul binecunoscut al Inchiziției. Lor li se alătură cu trup și suflet ierarhii și privilegiații Bisericii Ortodoxe Române. Răspundem însă : ce se întâmplă astăzi, nu tot un fel de inchiziție e, cînd preoți care nu sînt în acord cu poziția actuală a conducerii Bisericii (poziția actuală, și nu cea corectă, dintotdeauna a Bisericii) sînt dați de proprii ierarhi pe mîna Securității ? Exemple clare : Gheorghe Calciu Dumitreasa, Viorel Dumitrescu, Emil Ambru, Gavrilă Ștefan, Cornel Avramescu, Doru Gaga, Remus Bibaș, Marian Ștefănescu, Radu Pamfil ș.a. Inchiziția de azi a Bisericii Ortodoxe Române este foarte bine pusă la punct. Ferească Dumnezeu să simpatizezi cumva cu Oastea Domnului, Biserica Greco-Catolică sau preotul Calciu. Ești pus sub urmărire și sub amenințarea ghilotinei Securității care se numește „orice în slujba poporului” : experiențele Temniței, tratamente psihoterapeutice, accidente de mașină, parazitism social etc. Luați aminte, frați și preoți, în general de necesitatea înțelepciunii !

„Un salariat al Ministerului Comerțului Exterior”, București, aprilie 1986, difuzată la 27 iulie 1986¹

Tovarășe Șef al Cancelariei Comitetului Central al Partidului Comunist Român

România duce o criză acută de devize. Ca urmare s-a renunțat la importul a tot ceea ce este absolut necesar în domeniul ocrotirii sănătății (medicamente, aparatură modernă etc.). Literatura de specialitate lipsește cu desăvîrșire, medicii români fiind nevoiți să aplice metode depășite. Abonamente personale la reviste de specialitate nu se mai admit din lipsa de devize. Participarea la simpozioane și congrese internaționale este imposibilă din lipsa de devize. Aceeași tristă constatare este pentru toate domeniile științei, tehnicii și culturii.

Măsurile luate de izolare a țării noastre de restul țărilor civilizate duc implicit la înapoierea României din toate punctele de vedere.

Și atunci ne punem întrebarea, față de măsurile drastice de economisirea devizelor luate de conducerea de partid și de stat, cum este posibil ca aceeași conducere să admită că o mare parte din aceste devize obținute cu multă sudoare și sacrificii să fie cheltuite cu atîta ușurință de trimișii Ministerului Comerțului Exterior și ai Ministerului Afacerilor Externe ?

Ne referim la delegații numeroși ce se perindă în Algeria, trimiși ai întreprinderilor de comerț exterior și ai Romconsult², care au dreptul la diurnă în dolari deși ei au nevoie de dinari algerieni, moneda locală, pentru acoperirea cheltuielilor personale pe timpul misiunii în această țară. Este o risipă de devize importantă.

1. L.M. no. 185, July 27, 1986.

2. Institutul Român de Consulting (înființat în anul 1971).

Ne referim, de asemenea, la salariații de la Ambasada țării noastre din Algeria care primesc salariile în dolari, deși acești salariați pentru a trăi au nevoie de dinari și nu de dolari. Acești salariați folosesc dolarii pentru comenzi personale pe bunuri direct în țările occidentale.

Seifurile Ambasadei din Alger sînt pline de dinari algerieni cîștigați de oamenii muncii români din Algeria și care pot fi utilizați pentru plata delegațiilor ce sosesc în Algeria precum și plata salariilor personalului Ambasadei. În felul acesta, s-ar economisi o sumă foarte importantă de devize de care țara are mare nevoie.

O altă pierdere mare de valută a constituit-o retragerea de către Romconsult, începînd cu anul universitar 1985-1986, a cadrelor didactice universitare din țara noastră care activau în Algeria.

În timp ce toate celelalte țări socialiste au continuat să-și mărească numărul de cooperanților, Romconsult a decis retragerea cadrelor didactice, din Algeria așa cum a procedat și în Maroc.

Vă rugăm, tovarășe Șef al Cancelariei Comitetului Central, să dați dispoziții de verificare a celor semnalate și de îndreptare a greșelilor menționate.

„Un cooperant care a ales libertatea”, [vara 1986], difuzată la 14 august 1986¹

Îndrăznesc să apelez la amabilitatea dvs. pentru a aduce la cunoștință postului de radio Europa Liberă, și prin el a tuturor românilor de bunăcredință și a opiniei publice internaționale, unele aspecte ale realităților românești.

Încep prin a vă preciza că în prezent am ales drumul spre libertate. Chiar dacă nu va fi ușor, nu pot să-mi permit pentru viitorul copiilor mei să revin în România.

Venind vorba despre copii, aș dori să vă relatez cum autoritățile române respectă drepturile omului, familia, acordurile internaționale pe care le-am semnat.

În prezent nu mai există copii români care să-și însoțească părinții peste hotare, nici în misiuni oficiale, nici ca turiști. Este dureros să vezi cum părinții din alte țări, inclusiv cei din țări socialiste, sînt împreună cu copiii lor.

La București, „tovarășul” și mai ales „tovarășa” au transmis indicația prețioasă ca toți copiii români să rămînă în țară. Și așa, domnii ambasadori, consuli și alte persoane diplomatice, cei care lucrează în comerțul exterior, cooperanții (profesori, petroliști, ingineri, agronomi, constructori etc.) trebuie să se despartă de copiii lor sau, cei mai slabi (sau poate cei mai curajoși), să plece împreună cu ei.

Încă o dată grija părintească a Partidului, grija față de om, de familie, își spune cuvîntul. Oare cine a separat de-a lungul timpului părinții de copii? Războaiele, moartea, poate turcii la noi...

Îată cum se smulg copiii de lîngă părinții lor, așa cum au făcut-o de-a lungul timpului războaiele, moartea.

Și toate acestea, în timp ce pentru copiii din celelalte țări socialiste aflați în străinătate, cu părinții lor în misiuni, guvernele trimit profesori pentru consultații și examene sau organizează școli cînd numărul de copii o justifică.

1. L.M. no. 934, August 14, 1986.

Mă găseam vara trecută pe o plajă din nordul Africii și priveam cu durere în suflet cum cea mai mare parte a românilor se găseau fără copii sau fără soții (marii majorități a consoartelor li se refuză viza), în timp ce ceilalți cooperanți erau veseli alături de copiii lor, care se bucurau de plajă, de mare, de soare și, precizez, că numai românii au această suferință ; ceilalți, mă refer în special la cooperanții din est (bulgarii, cehii, polonezii, unгурii chiar rușii), nu o cunosc.

Mai de curînd, o nouă indicație prețioasă : soțiile care nu pot fi și ele angajate în regulă nu mai au dreptul de a-și însoți soții peste hotare. Au dreptul însă de a-și vizita soții ca turiste, în concediu de odihnă... cele care obțin viza.

Cum este posibil ca atîtea organisme internaționale să nu intervină pe lîngă guvernul român, să lase ca asemenea probleme umanitare de o asemenea importanță și sensibilitate să fie tratate de regimul de la București după bunul său plac ?

Ne întrebăm cum Statele Unite, o mare democrație, acordă fără ezitare Clauza Națiunii celei mai Favorizate unui regim falimentar nu numai pe plan economic, dar și umanitar-social.

Oare România se află izolată în această lume contemporană ? Deci iată strigătul românesc : salvați copiii noștri, luptați ca lucrurile să intre în normal, judecați sever acest regim care nu respectă nici o lege umană, nici un angajament național sau internațional ! Tolerînd aceste fapte, distrugeți orice speranță, orice perspectivă pentru națiunea română.

Pentru că am lucrat în calitate de cooperant într-o țară din nordul Africii, aș dori de asemenea să vă relatez cîteva aspecte ale acestei activități, așa de plăcute la prima vedere, mai ales în ochii concetățenilor români.

Viața cooperantului român nu este deloc ușoară, aș putea s-o calific că prezintă cele mai mari dezavantaje în comparație cu toți ceilalți cooperanți proveniți din alte țări, mă refer în special la țările socialiste, singurele de altfel comparabile.

Cei rămași în România cred că cineva care este trimis de statul român în străinătate să lucreze se îmbogățește peste noapte sau beneficiază de avantaje enorme. Este adevărat, poate în raport cu ei (care nu pot spera nici la un kilogram de carne pe lună) sînt anumite avantaje, dar și multe foarte multe riscuri (climă, boli, agresivitate locală, izolare, despărțire de familie etc.).

Oare vă imaginați cum sînt plătiți acești cooperanți români ? Știți ce reprezintă cîștigul lor în raport cu ce încasează statul român ?

Pentru fiecare cooperant, statul încasează între 1.500 și 3.500 de dolari, din care în general 50-70% în devize, iar restul în moneda locală. După noul Decret Prezidențial, începînd cu 1 iunie 1984 un cooperant primește în România 2.500-3.500 lei, 65-80 dolari în Banca de Comerț Exterior din România, o sumă în monedă locală reprezentînd după cursul oficial în jur de 350 dolari, sumă care, țînînd cont de inflație și scumpirea vieții, se devalorizează vertiginos.

Iată ce reprezintă aceste sume, avînd în vedere valoarea reală a monedelor. După cum știm, în Occident, pentru un dolar se obține 70-80 lei, deci suma obținută în lei în realitate reprezintă 40 de dolari ; moneda locală reprezintă și ea în realitate numai 90-100 de dolari (față de 350 la curs oficial, deci pe hîrtie). Total încasări : 40 + 70 + 100 = 210 dolari, considerînd valorile medii, adică numai 10% din valoarea de contract.

Vechiul decret, abrogat de la 1 iunie 1984, era mai darnic : salariul din România era cu 50% mai mare, partea în dolari era de 4 ori mai mare, suma în moneda locală, mai mică cu 50%, deci de circa 50 de dolari !

Reluând raționamentul făcut anterior, putem să calculăm în felul următor (pe baza vechiului decret) :

- salariul în România	4000 : 70 = 65 dolari
- valută forte	4 × 70 = 280 dolari
- monedă locală	50 dolari

Total	400 dolari

Deci 400 de dolari înainte, față de 210 dolari după noul decret. Dar ce era mai important era partea în dolari (care se depunea numai în România și pentru a cărei obținere era necesară sau deplasarea în țară sau o procură dată altei persoane), adică 280 de dolari, înainte, față de 70 de dolari în prezent, deci o micșorare de 4 ori.

În concluzie, acum se câștigă în valută forte (dolari) doar 70 de dolari, față de valoarea unui contract mediu de 2.000 de dolari, deci cooperantul român câștigă în jur de 4 procente din valoarea contractului în dolari încasată de statul român.

Așa-zisul salariu în moneda locală abia ajunge să rezolve problema mîncării (foarte modestă de altfel) și micile cumpărături.

În plus, aceste părți din salariu, primite în străinătate, nu se dau la timp, cooperanții așteptînd una-două luni pentru a obține drepturile lor. Oamenii sînt nervoși, supărați, se împrumută pentru a se hrăni.

Cooperanții nu beneficiază de nici o asistență medicală. Dacă ești bolnav, trebuie să beneficiezi de mila localnicilor, nici medicamente asigurate, nici spitalizare.

Cred că Biroul Internațional al muncii ar trebui să cunoască mai în detaliu condițiile în care lucrează cooperanții români din străinătate.

Am încercat să vă transmit cîteva informații și idei privind realitățile românești. Știu că există o asemenea emisiune la postul de radio Europa Liberă.

Dar, credeți-mă, aș schimba, în loc de „Actualitatea românească” aș intitula această emisiune „Tragedia românească”.

Doresc să vă transmit tuturor celor din România să nu-și piardă speranța, să creadă că vor veni și zile mai bune.

„Un pelerin fără pelerină”, Tuzla, Dobrogea, [vara 1986], difuzată la 27 august 1986¹

Dragă Neculai Constantin Munteanu,

Noi, în România, avem foarte puține vești despre nenorocirea de la Cernobîl și despre urmările ei pentru noi, cei care trăim în orașele și satele din Moldova, Dobrogea și alte regiuni ale țării. Ce se întîmplă cu rușii îi privește, dar ce se petrece cu noi de pe urma

1. D.B. no. 943, August 27, 1986. Acest text a fost postat pe 4 mai 2008 de Cristian Teodorescu pe blogul său www.teodorescu.catavencu.ro (<http://teodorescu.catavencu.ro/2008/05/o-marturie-de-la-europa-libera-despre-romania-post-ernobil/comment-page-1/>). Îl publicăm totuși și în acest volum, un cadru care îl ajută să întîmpine în mai mare siguranță trecerea timpului.

acestei catastrofe... ne privește. Citim în ziare ce județe și-au îndeplinit planul la secerat grîul, ce întreprinderi și-au îndeplinit planificarea producției pe fiecare trimestru, cine și ce telegrame i-a mai trimis lui „Ceașescu și poporul”, dar ce se întîmplă cu viața noastră și a copiilor noștri nu avem de unde să aflăm. Viața noastră nu contează. E cantitatea neglijabilă. Mai citim pe placarde că cine o să aibă păduri o să aibă aur în viitor, se scrie că nimic nu-i mai dulce ca pămîntul pe care te-ai născut, ba chiar că tot aurul din lume nu contează în comparație cu același pămînt. Dar dacă pămîntul acesta este infectat, dacă pădurile sînt atinse de radiații, dacă apele noastre văzute sau nevăzute, din care bem și ne scăldăm, conțin în ele primejdia morții nu ni se spune. Dacă ceea ce culegem acum de pe cîmp și din grădini poate fi mîncat sau nu, iarăși nu aflăm nimic. După ce să ne orientăm? După soare? După lună? Nici pe la dvs nu se prea aude nimic cu nenorocirea nucleară de la ruși. Nu știți nici dvs. sau nu vreți să băgați spaima în noi? Cum e?

Uitați ce facem noi; că aparate tehnice să măsurăm radioactivitatea nu avem. Noi îl urmăm pe Nicolae Ceaușescu și bănuim că acolo unde se duce dînsul putem merge și noi. Pentru mulți compatrioți, două sau trei săptămîni la mare reprezintă un proiect pregătit vreme de un an de zile și care nu întotdeauna se și îndeplinește. De multe ori ești tăiat de pe lista sindicală în ultima clipă. Alteori, dacă ai ajuns, te dau afară hotelierii pe motiv că le-au sosit turiști străini care plătesc în valută, nu în lei-tramvai. Dar acum a intervenit și chestia cu Cernobilul. Cîteva ape rusești și românești, cum ar fi după mine Nistrul, se varsă în Marea Neagră, care se zice că ar fi fost infestată și că s-au văzut chiar pești morți la mal, ca în filmul acela greco-american, care a rulat la noi și pe piață și la televizoare: „Ziua în care vor ieși peștii”, pentru a vedea și noi cu ce se joacă ei, capitaliștii. Dar cu ce se joacă comuniștii nu ni se mai arată. În fine, noi ce-am făcut în anul acesta: am așteptat să vedem dacă Ceaușescu se duce sau nu se duce la mare, unde obișnuiește ca orice șef ivit din popor să-și instaleze capitala de vară cam o lună, după care, ca orice om al muncii responsabil de sănătatea sa, trece la capitala de munte, Predeal sau Sinaia, întocmai ca pe vremea lui Constantin Tănase, care avea o revistă de-i zicea *De la mare la munte*, situație care corespunde și cu tradiția familiei românești, de cînd s-a desprins ea, din constelația geto-dacică. Ei, iată, Ceaușescu a cam întîrziat anul acesta să se ducă la mare. Eu am o rudă ce lucrează ca om la spațiile verzi de la Neptun, unde Ceaușescu are una din căsuțele lui de refugiu, care ne-a scris că acolo s-au efectuat săpături de peste 2 metri în toată curticica locuinței poporului folosită de el în mod vremelnic și în numele nostru al tuturor, că plaja sa personală a fost întoarsă cu fundul în sus așa că radiațiile să nu mai poată atinge pe pielea dumnealui și a familiei sale. Și dînsul a apărut. Ba, ca niciodată, tovarășa sa de viață și-a adus și mama, o bătrînă foarte vioaie și care ne umple de griji cu vitalitatea ei nonagenară. Acum, care e baiul nostru? Dacă el a venit, înseamnă că nu mai este pericol? Dacă s-a săpat doar în curtea lui și dincolo la noi nu s-a săpat? Noi mai sîntem în pericol sau nu? Dar dacă el a venit numai din patriotism, ca să nu dăuneze planului financiar al ONT-ului și să nu ne strice nouă vacanța așteptată de un an chiar cu riscul de a fi iradiat, de la 2 metri în sus? Cine poate ști? Ruda mea, argatul de la spații verzi, l-a văzut de cîteva ori. Zice că-i tare trist, nu se mai dezbracă, stă ore în șir pe balconul căsuței sale turistice și privește îngîndurat marea.

Tot ruda mea, cam trăgătoare cu urechea (ce vreți, obicei de slugă), i-a auzit pe niște domni de la vila alăturată, care – zice dînsu’ – sînt scriitori, că Ceaușescu „trăiește tragedia

însingurării istorice a tiranilor” și că asta, crede el, ar fi o boală de care poți scăpa dacă stai așa și privești o apă mare, ca marea chiar, dacă un lac mai ca lumea nu ai de pe unde să găsești. Se zice că nimeni nu-l tulbură. Toți ceilalți se învîrtesc tăcuți, cu pași de puf, prin camere și prin curți, mai aruncînd un ochi peste garduri, să se asigure că milițienii sînt la posturi și nimeni nu-i trece prin lumina ochilor săi triști, cuprinși de boala tragică și istorică totodată. Orașelul respectă și el liniștea, pe care și-o dorește șeful. Toți cetățenii s-au hotărît să nu contrazică dorința organelor de Securitate care au cerut ca mașinile să nu circule prin Neptun decît de la zece seara și pînă la șapte dimineața. În rest, nu! Organele respective nu sînt numai de represiune, ele sînt și de întrajutorare a poporului. Circulînd doar cîteva ore din 24, și numai noaptea, cînd orice om normal se odihnește, poluarea aerului la Neptun nu se mai produce și toți cei aflați acolo respiră numai aer mai pur, ceea ce-i va întări pentru munca lor creatoare ce-i așteaptă la revenirea în uzine și birouri (țărani vin la mare după 15 noiembrie în urma unei propuneri venite de jos, adică de la nivelul solului strămoșesc). Ruda mea, grădinarul, a căzut pe gînduri de cînd l-a văzut pe Ceaușescu pe terasă. Ce-o fi văzînd el acolo, în depărtările pe care le răscolește cu ochii săi de văpaie?, cum scria unul din poeții naționali încă în viață. Vede ridicîndu-se din spuma mării o țară nouă și puternică, o țară cum numai în visele comuniste poate exista, o țară cum n-a mai fost și n-o să mai fie alta pe pămînt și pe care o facem la îndemnul său, în anii care se adună într-un cuvînt scurt: „epoca”? Vede el oare și altceva? Un pod peste Marea Neagră care să lege Europa de Asia, dar altfel decît se întîmplă ceva mai la sud. Vede el secîndu-se Marea Neagră pe o porțiune ce urmează a fi stabilită spre a lăsa loc unor noi orașe istorice cu centre civice avîntate pe verticala comunismului biruitor sau acoperindu-se de holde bogate cu soiuri de porumb și de grîu create la Fundulea sub atenta coordonare a soției și a fratelui său, agronomul, soiuri care să se hrănească cu sarea milenară de pe fundul mării?

Ruda mea a făcut o febră grea care l-a ținut la pat, eu cred că a fost lovit de deochi privind fără voie la omul nuclear. O durere fără margini s-a strecurat în sufletul lui și mi-a spus că-l urăște și pe Dumnezeu că nu l-a înzestrat cu un har ca să-l poată săpa în piatră pe omul de pe balcon privind nemișcat marea, răscolind-o cu puterea ochilor săi ori liniștind-o cu aceiași ochi cu care poate face orice. În acel moment mi-am dat seama că vărul meu (că acum pot să vă spun că văr îmi e, și-i sînt bade) s-a scrîntit de tot, că numai un scrîntit poate crede că un om de stat și de partid trage cu ochiul. Or, dacă o face, o face numai vizavi de istorie. Or, istoria sa de-abia a început să fie scrisă. Pînă va fi gata, m-am hotărît să-mi i-au familia și să mă întorc acasă.

Un anonim bine informat, [vara 1986], difuzată la 31 august 1986¹

Puse sub regim de amenințare, teatrele nu au și libertatea de a-și alcătui repertoriul. Ele au obligația de a monta o piesă românească „cu tematică”. Intervine apoi cenzura repetată (la text, mai multe rînduri de viziuneri, cînd spectacolul este gata) care împinge conducerea

1. L.M. no. 190, August 31, 1986.

teatrelor să opteze de la început pentru piese cât mai fără probleme (produse de serie, fără valoare și fără mare succes la publicul acestui moment, public foarte receptiv și știind bine ce așteaptă de la teatru). Dar modificările care se cer la vizionare, când spectacolul este încheiat (să se taie ori să se adauge replici, scene, finaluri, să se retușeze câte un personaj, după șablonul eroului pozitiv, dezgropat), dau peste cap toată munca de pînă atunci a actorilor și regizorului; iar dacă spectacolul nu primește viza, nu se vor lua salariile și astfel s-a lucrat luni de zile degeaba! Autofinanțarea fără libertate este un instrument anticultural și un eficient șantaj al cenzurii. Primele care au dispărut (niciodată nu au fost prea multe) în aceste ultime două-trei stagioni sînt piesele bune cu referire la actualitate. Una dintre puținele excepții, „Noțiunea de fericire”, de D. Solomon, a suportat nenumărate vizionări și bruște amînări ale premierei (Consiliul Culturii – Tamara Dobrin)¹. Nu este o întîmplare că cele mai bune spectacole ale momentului (*Livada cu vișini*, ultimul spectacol a lui Gyorgy Harag la Tg. Mureș, *Hamlet* al lui Al. Tocilescu la Bulandra, *Doamna cu camelii* a Cătălinei Buzoianu la Teatrul Mic) pornesc de la texte clasice, care pot fi tăiate, dar nu rescrise. Nu se poate vorbi despre condiția „dramatică” a teatrului actual fără a reaminti frigul care este lăsat să domnească în săli. Spectatorii îmbrăcați în paltoane și cu căciuli pe cap, care după 2-3 ore vor pleca înghețați, își dau seama, mai ales cînd se ridică și se lasă cortina, că pe scenă, unde evoluează actorii în costumația adecvată, este și mai frig decît în sală. Tot în frig se pregătesc repetițiile.

Cinematografia a fost de mai mult timp (cenzura tovarășului Dulea², activiștii aduși să lucreze la casele de filme) redusă la produse de falsă actualitate și falsă istorie, sub-mediocre, ori la ecranizări (și aici textul clasic este un refugiu).

Pentru literatură, acțiunea de reducere pare să fi fost concentrată pentru toamna lui '85. Din vară a crescut numărul cărților devenite „cazuri”; chiar și o culegere de poezie aromână (*Un veac de poezie aromână*), asupra căreia s-au făcut intervenții într-o fază înaintată de tipărire; chiar și un roman polițist de Morogan Salomie – *Amnezii de iarnă* –, gata vîndut, enervează „sus” pentru detaliile de viață cotidiană. Apare interdicția de comentare în presă a volumului de poezii semnat de Ileana Mălănciociu, *Urcarea muntelui* (cartea fusese de asemenea vîndută). Sînt oprite un timp și cărțile lui Mircea Dinescu *Rimbaud negustorul* și Mircea Cărtărescu, *Totul*. Nemulțumirea tovarășului Dulea este stîrnită și de o carte apărută în frumoase condiții grafice, *Miniaturi și poezie*, a lui Picu Pătruț, artist naiv din Săliște din sec. al XIX-lea, care a scris și a ilustrat texte religioase.

Soluția obișnuită atunci cînd o carte gata tipărită „deranjează”, aceea de a se rupe filele vinovate și de a se tipări altele, este inoperantă de astă dată. Deși se bucurase (cu un timp înainte de pregătirea cărții) de o expoziție și fusese elogiata în presă, Picu Pătruț

1. Se face referire la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, la conducerea căruia se afla în acel moment Tamara Dobrin (1925-2002). Aceasta și-a început activitatea politică în 1946, devenind membră a PCR în 1947. În 1958 a fost implicată în represiuni antistudențești. Devine secretară în Comitetul Executiv al Consiliului Național al Femeilor în anul 1966. Începînd cu 1971, ocupă funcția de vicepreședintă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, apoi de vicepreședintă a Biroului Executiv al CCES, pînă la sfîrșitul anului 1989. A avut funcții de conducere în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste.
2. Din poziția de vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Mihai Dulea a jucat rolul unui adevărat „cenzor” al culturii românești. Conform *Raportului Final*, este un politruc care „a contribuit la menținerea unei atmosfere irespirabile în viața culturală românească” (*Raport Final*, p. 805).

îi pare tovarășului Dulea prea primejdios pentru a fi livrat pieței interne. Retipărindu-se primele pagini, ca să se menționeze patronajul asociației „România” și al Patriarhiei, cartea este dirijată spre piața externă prin intermediul lui Iosif Constantin Drăgan¹; puține exemplare, doar, intră în librăriile de circuit redus, ale Patriarhiei.

Interzicerea cărților unor scriitori care nu au ajuns încă la o anumită notorietate dă oficialităților prilejul să reafirme că „numai cărțile proaste au probleme”, folosindu-se de faptul că ecoul lor este, inevitabil, mai mic. Dar cum orice interzicere sporește popularitatea cărții, se încearcă (totdeauna fără efect), ținerea ei cât mai secretă. Romanului lui Ion Anghel *Mînăstire*, autor necunoscut, i se rezervă însă o publicitate neașteptată, nu întîmplător identică celei rezervate unui scriitor consacrat de critică și de public: Octavian Paler. Pînă acum, măsurile care se luau cînd izbucnea scandalul, cu o carte deja vîndută (cîteodată în urma unui denunț, procedeu foarte încurajat de autorități) se limitau la scoaterea ei din biblioteci și, eventual, pedepsirea vinovaților – editura, mai ales, uneori și cenzorul, funcționar la Consiliul Culturii. Scopul măsurilor administrative este, evident, sporirea vigilenței, obținută prin terorizare generală; toți cei implicați în editarea unei cărți să fie cât mai atenți, să nu „scape” ceva și apoi să-și piardă postul. În puține cazuri (între care cel cu Dragomir Horomnea, autorul unui roman apărut în '83, care a deranjat prin adevărurile despre lumea satului) s-au aplicat sancțiuni administrative și autorului².

Vechiul procedeu stalinist „aducerea cărții în instanța cititorilor”, refolosit în pragul lui '86, nu reușește decît să sporească popularitatea autorilor denunțați; publicul actual este prea versat pentru a nu căuta „fructul oprit”. În schimb, măsurile administrative care s-au luat ulterior (pensionarea Elenei Docsănescu de la Consiliul Culturii, a lui Mircea Sîntimbreanu director la Editura Albatros, mutarea Gabrielei Negreanu, care fusese redactoră de carte la volumul Ilenei Mălăncioiu, din Editura Albatros, creează o stare de panică la Consiliul Culturii, la Centrala editorială și din edituri. De atunci, indiferent dacă au fost sau nu cenzurate, toate cărțile se reiau în lectură. Procesul tipografic este întrerupt și unele cărți sînt trimise în formă hibridă – jumătate manuscris, jumătate corectură la Consiliul Culturii. Pînă acum cenzurarea de mai multe ori a unui manuscris era rezervată doar autorilor considerați „dificili”; de acum înainte, procedeu se generalizează. După 3-4 lecturi succesive și de către ochi diferiți, din volumul de poezii *Piața cerului*, de Nora Iuga, sînt scoase peste 20 de pagini. Foarte mari probleme ridică și ineditale lui Voiculescu, care îl nemulțumesc pe același tovarăș Dulea: pentru că ține să

1. Iosif Constantin Drăgan (1917-2008), jurist, economist și publicist. A absolvit Facultatea de Drept a Universității din București în 1938 și a urmat studii de doctorat la Facultatea de Drept a Universității din Roma. Membru al Mișcării Legionare, a rămas în Italia, unde a înființat asociații și reviste. Fundația Europeană „Iosif Constantin Drăgan” a permis derularea a numeroase proiecte naționaliste. Începînd cu mijlocul anilor '60, odată cu apariția unui național-comunism specific românesc, el a început să colaboreze cu regimul. L-a elogiat pe Gheorghe Gheorghiu-Dej la moartea acestuia, a fost primit în numeroase rînduri de Nicolae Ceaușescu. A organizat congrese internaționale pe teme naționaliste, cu un interes special pentru tema tragică (vezi *Noi, tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976). A promovat protochronismul și cultul mareșalului Ion Antonescu. După revoluție, a fondat alături de Corneliu Vadim Tudor Liga Mareșal Ion Antonescu (1990). În anul 1991 a fost ales președinte de onoare al Uniunii „Vatra Românească”.
2. Este vorba despre romanul *Drumul Cavalerilor*, apărut la editura bucureșteană Viața Românească în 1983.

controleze el însuși fiecare carte aflată în pragul apariției, cărțile se adună și zac, vor zăcea luni de zile, la Consiliul Culturii. Se știe că tipografiile nu au de lucru, dar „rezolvarea” manuscriselor aflate în cercetarea Consiliului întârzie, ca și planul editorial care, până la începutul lui '86, ar fi trebuit de mult semnat. Rezultatul măsurilor luate, paralizarea activității normale a editurilor (circa 200 de cărți din tot sistemul editorial au fost blocate la cenzură), se va vedea foarte clar după un timp: Partidul obține o substanțială reducere a numărului de apariții editoriale anuale. Nici manuscrisele anului următor lui '86 nu pot fi trimise în primele luni ale anului în producție – chiar dacă au fost lucrate, chiar dacă, în conformitate cu o dispoziție din ultimii ani, ele au mai trecut o dată, nefinisate, pe la Consiliul Culturii: nu se mai știe ce cărți vor mai figura în planul care nu mai vine odată semnat. Autofinanțarea fără libertate aduce și editurile în același punct critic: cu cărțile lucrate, dar blocate la cenzură, ele riscă să nu-și facă planul de apariții și oamenii să nu-și ia salariile. Iar cenzorilor intrați în panică toate cărțile li se par suspecte: tot ceea ce ar fi trecut în mod firesc cu câteva luni în urmă se „taie” acum, se scot chiar și din cărțile gata tipărite.

Majoritatea autorilor trebuie să aștepte săptămâni sau luni până li se vor comunica modificările cerute. Marele număr de cărți, oprite în diverse faze (Mihai Sin – *Schimbarea la față*; Genoveva Logan – *Pentru toate vine o zi*; Norman Manea – *Plicul negru*; Tudor Țopa – *Puntea* etc.), încetineala rezolvării cazurilor și presiunilor inerente făcute de autori, spre a le debloca, fac ca această stare de lucruri, în genere ținută secretă, să fie mai publică decât oricând.

S-a revenit la metoda folosită cu succes în epoca realismului socialist: aceea de a-l conduce pe autor să scrie anumite capitole care „să dreagă” cartea. Unele cărți se întorc de la Consiliu fără să se ceară modificări, dar și fără viză: autorii n-au decît să plece cu ele acasă și să aștepte vremuri mai bune, dacă au să le mai apuce. Cărțile care nu mai pot fi date înapoi autorilor pentru că au ajuns în corecturi pot în schimb să fie topite, ca, de exemplu, Marius Tupan, *Vitrina cu păsări împăiate*, și monumentalul *Dicționar al Scriitorilor Români* (sub redacția lui Mircea Zăciu). Cînd planul editorial pe '86 vine în sfîrșit semnat, cu o întârziere de 5 luni față de anul precedent, și se pot în sfîrșit trimite manuscrisele lucrate în producție, au apărut și două „inovații”: 1) cenzurarea obligatorie a fiecărui manuscris prin apariția unei comisii de viză; 2) tăierea fără nici un fel de explicații a cărților aflate în planul de rezervă la toate editurile, ceea ce va reduce substanțial numărul viitoarelor apariții, pentru că o carte scoasă din planul ferm, ca necorespunzătoare ideologic, nu mai poate fi înlocuită cu alta, aflată în rezervă. Comisia de viză, nou-întocmită, prevăzînd obligativitatea mai multor semnături pe fiecare manuscris ce pleacă în producție, între care și aceea a funcționarului Consiliului Culturii, are ca rezultat nu numai cenzurarea „la sînge” a tuturor cărților ce vor trebui să iasă de acum înainte, ci și întârzierea lor, amînarea *sine die*, practică cu succes de Consiliul Culturii în ultimele luni. E greu de închipuit cum vor mai putea trece de-acum înainte cărțile bune; vor trece însă cele ocazionale și cele mediocre. Modificările care se fac la cererea cenzurii sînt de regulă urmate de o nouă lectură – tot de control, firește, eventual și de alte propuneri de modificare.

Cenzurarea de mai multe ori și de către cît mai multe persoane a aceiași cărți pare să fie una dintre noile reguli ordonate de partid. Traseul unei cărți de la predare și pînă la apariție a devenit enorm de lung și de imprezvizibil. O altă inovație a ultimelor luni este „interesul” cu totul special pe care autoritățile îl arată persoanei autorului. În noul plan pe '87, pe lângă prezentarea cărții s-a cerut și o sumară prezentare a autorului propus – date

despre profesiunea lui, locul de muncă etc. De altminteri, chiar în momentul cel mai acut al opririi cărților, se lucra, în sediul Uniunii Scriitorilor, la un fișier de cadre al membrilor săi destinat Consiliului Culturii. În aceste condiții, este clar că tăierile, eliminările cărților din plan nu vor mai fi întâmplătoare, ci vor depinde nu de valoare sau tematică, ci de... dosarul autorului.

Și nu vor avea bineînțeles nici legătură cu literatura. De altfel, de la an la an planul editorial se micșorează : să intri în plan devine din ce în ce mai mult o performanță după care, un an întreg, trăiești sub stres, dacă ai rămas sau ai fost scos din plan.

„Un român de viță veche”, [vara 1986], difuzată la 14 septembrie 1986¹

Stimate domnule Vlad Georgescu,

Întii și întii o mărturisire foarte personală. Sînt român de viță veche, transilvănean și unit, cu arborele genealogic frumos împodobit. Un strămoș de-al meu a strălucit printre iluștrii învățați ai școlii latiniste, altul, istoricește mai tînăr, a fost zămislit parcă anume să îndure ce aveam de îndurat în procesul memorandiștilor. Iar un bunic de-al meu a înghițit tot ce trebuia să înghițim în cei patru ani de dominație horthystă, căci a rămas locului, de veghe, cînd alții fugiseră. Vă dați seama : aș avea deci toate motivele să-i cam înjur pe unguri.

Sînt însă poate prea zdravăn altoit împotriva urii. Poate și deoarece, cu un secol în urmă, s-a produs în familia noastră un mic accident. Bunicul (după tată) s-a îndrăgostit de o unguroaică de prin părțile Ciucului : bunica mea. Motiv pentru care vorbesc suficient de bine limba maghiară ; motiv pentru care – mai ales – am cam rămas imun la resentimente, prejudecăți și cîntăresc lucid sensul evenimentelor, încerc adesea să mă transpun în pielea unui neromân, îmi plec urechea la argumentele străine nouă, mă constring să judec și altfel decît ne-am obișnuit să judecăm.

Îmi dau seama că starea mea și poziția mea constituie oarecum o excepție. Sper însă, în sinea mea, să nu fiu tocmai singurul român care s-a putut debarasa de întregul sistem al prejudecăților, sentimentelor, tradițiilor, ce determină modul nostru de gîndire în această privință. Mai ales pentru că sînt ferm convins că problema maghiară, relația româno-maghiară, situația minorității maghiare și atitudinea noastră față de ea reprezintă azi problema-cheie a existenței românești.

Gîndurile, opiniile mele în această privință contrastează din nefericire nu numai cu starea de spirit generală în țară și alimentată și prin străinătăți de dl Ceaușescu, ci contravin și sentimentelor, părerilor ce caracterizează modul de gîndire al multor buni români de pretutindeni.

Viziunea mea nu are prea vajnice tradiții, nu se prea bucură de popularitate, s-ar putea să lezeze chiar unele sensibilități cinstite și adînc înrădăcinate, motiv pentru care voi înțelege dacă nu veți opta pentru darea pe post a acestor cuvinte. În ceea ce mă privește,

1. D.B. no. 959, September 18, 1986 (reluată după citirea ei la emisiunea „De vorbă cu ascultătorii”, L.M. no. 192, September 14, 1986). Acest text a fost publicat în Dosarul „Hongrois de Roumanie” (Mihnea Berindei și Edith Lhomel, *L'autre Europe*, nr. 20, 1989, pp. 59-63).

voi fi fericit dacă voi reuși doar să atrag atenția dvs. și a colaboratorilor dvs. asupra unei stringente necesități : revizuirea atitudinii românești, a platformei noastre naționale față de maghiari, mai ales față de maghiarii din țară. Mă simt obligat în primul rînd să vă spun : pentru a rămîne fideli spiritului românesc de dreptate, ar trebui să vorbiți mai deschis despre realitățile minoritare din actuala Românie.

Noi am trăit cu toții în volbura unor amintiri amare și grele. Nu ne leagă istorioare idilice de dominația maghiară. Ungurii, cînd au fost stăpîni, au fost trufași și aroganți. Dar mi-e și mai mare teamă de cele ce vor zice despre noi copiii maghiarilor de astăzi din Banat, Transilvania și părțile Crișurilor. Noi, totuși, chiar și în jumătatea de secol de după 1867, aveam societățile noastre culturale, aveam Astra, aveam băncile și cooperativele noastre constituite pe teme național, aveam partidele noastre politice – pînă și Partidul Social Democrat Ungur avea o secțiune românească –, aveam ziare și reviste și deputați în parlament, aveam școli, administrate de Biserica Ortodoxă și de cea Unită – și oricît de cenzurate, și lovite, și oprimate au fost aceste organisme ale ființei noastre naționale, oricît de umiliți am fost adesea de stupida și mioapa stăpînire ungurească, oricît de ambițioasă a fost politica de maghiarizare, o seamă de lucrări de căpătîi ale Școlii ardelenesti au fost tipărite tocmai la Buda ; Maniu a fost deputat în Parlamentul de la Budapesta și cuvintele de îmbărbătare, cuvintele însufletirii naționale, cuvintele unui Slavici sau Barițiu, ale unui Goldiș și chiar ale unui Goga au fost tipărite adesea în tiparnițele ce ființau în Ungaria sau în Transilvania dominată de unguri.

Desigur, cunosc foarte bine toate actele de oprimare, comise și săvîrșite de puterea ungurească împotriva manifestărilor spiritului românesc. Știu foarte bine că aristocrația maghiară ne-a desconsiderat și ne-a umilit. Dar știu totodată – ceea ce azi se trece sub tăcere – că s-au găsit și unguri luminați care ne-au luat apărarea. Pînă și în Parlamentul de la Budapesta. Am studiat cu emoționată atenție textele unui anume Lajos Mocsary și aș fi extrem de fericit dacă s-ar găsi astăzi un român de cinste care să dea dovadă de atîta curaj în apărarea maghiarilor minoritari din Transilvania cum s-a încumetat acest ungur get-beget să se pronunțe în interesul nostru și al adevărului. E bine să se știe că pînă și în anii dominației horthyste din Transilvania de nord, episcopul romano-catolic de Alba Iulia, Arón Márton¹, de la amvonul bisericii Sf. Mihai din Cluj, a avut curajul moral și spiritual să se ridice împotriva oprimirii noastre. De ce oare în România lui Ceaușescu, întregul aparat al propagandei de stat și de partid pedalează exclusiv pe fapte ce instigă la ură și război ? De ce oare pînă și Biserica Ortodoxă, chemată să slujească dragostea față de aproapele nostru răscolește azi numai faptele durerii de odinioară, retipărind în monstroase antologii, cum este cea întocmită de dl Fătu², protejatul dlui Drăgan, tot ce presa legionară a știut să furnizeze contra ungușilor ? Recurgînd pînă și la falsuri total inutile, cum ar fi

1. Arón Márton (1896-1980) a studiat între anii 1920 și 1924 la Institutul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia. În anul 1938 a fost ales episcop romano-catolic de Alba Iulia. La 19 martie 1948, a trimis alături de alți șapte episcopi catolici o scrisoare guvernului României care critica limitarea libertății religioase prin Constituția RPR din anul 1948. A fost arestat în anul 1949, condamnat la închisoare pe viață în 1951, dar eliberat în 1955 la intervenția lui Petru Groza. În timpul războiului, a acționat pentru salvarea de la exterminare a unor evrei din Transilvania, merit pentru care a fost declarat în anul 1999 „drept între popoare”.
2. Mihai Fătu, care împreună cu Mircea Mușat publicase volumul *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940 – octombrie 1944*, Editura Politică, București, 1985.

istoria bisericii de la Miercurea Ciuc, prezentată ca fiind devastată de unguri, deși ea nu a fost terminată și sfințită niciodată? Mă tot întreb, ce interese românești cer astăzi recrudescența fără de seamă a urii naționale? Chiar și cu prețul mutilării și falsificării adevărului, al prezentării tendențios-unilaterale a faptelor, accentuând și repetind pînă la paroxism tot ceea ce nu poate decît să alimenteze ura încinsă, oarbă, stupidă...

După umila mea părere, toate acestea nu servesc nici pe departe intereselor românești. Este vorba, pur și simplu, de interesele personale ale dlui Ceaușescu. Domnia sa a adoptat o tactică vicleană și perfidă. A știut și știe foarte bine că sentimentele naționale românești au și o puternică tradiție antimaghiară. Știe extrem de bine că orice aluzie la pericolul maghiar, la pretenția ungarilor asupra Transilvaniei e în stare să mobilizeze îndată toate forțele neamului. E singura și ultima lozincă cu care mai poate mobiliza. Domnia sa nu mai dispune de alte mijloace, de alte argumente. Mizează deci pe acest sentiment, pe această reacție a noastră și, iată, reușește să ne orbească. Tîmpiți mai sîntem, aș zice, dacă nu aș spera să ajung să mă adresez prin aceste cuvinte marelui public românesc.

Platforma politică și ideologică a puterii personale și familiale a dlui Ceaușescu este construită azi pe doi piloni de mare încredere: sentimentul antimaghiar și securitatea. Regimul – poate și mulți români de bună-credință – se bucură crezînd că aparenta asimilare a minorităților întărește națiunea. Și vai, amar se înșală! Măcar din propria noastră experiență istorică ar trebui să învețe protipendada de astăzi de la București. Oprimarea, suprimarea, asimilarea forțată naște numai rezistență, ură, revoltă și răzbunare. Întărește atașamentul celor oprimați la ființa lor națională. Minoritățile, în asemenea condiții, nu-și pierd decît uscăturile, cum s-a întîmplat și în cazul nostru.

Dl Ceaușescu a inventat un original șovinism de stat. Ca să ne cîștige pe noi, românii, ne sugerează zi și noapte, pe toate căile, că țara e în pericol, că ungurii ne vor Ardealul. Implicit: că ungurii de la noi sînt o masă de oameni periculoși. Și pentru ca nu cumva vreun român mai răsărit, mai european, mai cu simțul dreptății, care nu a uitat cît de scumpe ne-au fost și nouă, pe vremuri de restriște, limba națională, cultura națională, școala românească sub dominația maghiară, să zică: vezi Doamne, chiar dacă maghiarii de la noi pînă acum nu au fost periculoși, vor fi neapărat de acum înainte, de vreme ce contestăm pînă și existența lor națională, considerîndu-i în noile documente de partid „români de naționalitate maghiară”, ba chiar și „români de limbă maghiară”, elucubrație ridicolă, foarte asemănătoare cu formularea contelui de Appony, care vorbea de o „națiune politică maghiară” din care fac parte toți cetățenii Ungariei, fără deosebire de naționalitate, deci, pentru ca un român mai puțin înrobît de propriile noastre prejudecăți să ajungă la concluziile nedorite de regim, dl Ceaușescu a inventat o nouă teorie de justificare a inegalității: cea bazată pe principiul primatului istoric. Și a cam reușit să ne infesteze cu ea. Sîntem gata-gata să credem în privilegiul primului venit, chiar de rîd și curcile de noi, chiar și dacă toată Europa zîmbește cu dispreț privind acest penibil spectacol al renunțării totale la principiile democrației. Clasificarea cetățenilor unei țări în „autohtoni” și „venetici” sună ridicol și rușinos oriunde în zonele în care pe Terra s-a încetățenit idealul libertății și egalității. Și sună penibil, îndeosebi cînd este vorba de o

Această lucrare apăruse în prealabil, sub formă de foileton, în *Telegraful român*, organ al BOR din Transilvania, al mitropolitului Antonie Plămădeală.

populație care s-a așezat totuși, chiar după teoriile marelui istoric care este dl Ilie Ceaușescu¹, cel puțin de șapte sute de ani prin locurile respective.

Din nefericire însă, se pare că orice nație din lume are puncte slabe : orgoliul, amorul propriu. Sîntem extrem de flatați de ideea superiorității noastre, de ideea primatului nostru, de ideea descenței noastre nobile și străvechi, și sîntem gata-gata să credem că egalitatea pe care am acorda-o barbarilor și veneticilor de maghiari este un act al generozității noastre naționale. Dăm uitării pînă și punctele de la Alba Iulia, pînă și statutul naționalităților pe care l-am decretat pentru a oferi garanții în privința Tratatului de pace de la Paris, dar am dat uitării și propriile noastre doleanțe și revendicări din perioada de dinainte de 1918, ca să nu mai vorbim de principiile sacre ale democrației în general.

Îmi dau foarte bine seama că aceste cuvinte se vor bucura de o audiență înțeleaptă numai în rîndurile acelor români care își dau seama de adevăratele interese, de interesele de perspectivă ale națiunii noastre. Care își dau seama de faptul că șovinismul lui Ceaușescu ne compromite și ne înrobește. Că omul care a dus țara de rîpă, omul care a făcut ca mizeria materială, și morală, și spirituală de astăzi să pericliteze viitorul și sănătatea neamului, omul care disprețuiește profund națiunea română, omul care distruge cultura română s-a dat la un joc lugubru și imoral : ne oferă murdara satisfacție a faptului că există în țară o categorie de oameni și mai oprimați decît noi. Și reușește să ne manipuleze în așa fel, încît o însemnată parte a tensiunii să se canalizeze nu împotriva domniei sale, ci împotriva minorităților.

Cert este că, pe măsură ce ideologia dominantă a devenit din ce în ce mai șovină, este extrem de greu să pretindem maghiarilor și nemților și celorlalte seminiții să adere la ea din tot sufletul. Dacă lealitatea și loialitatea minoritarului nu se poate manifesta decît în dauna și împotriva sentimentului național, dacă îi pretindem un patriotism care să strige toată ziua : „Afară cu mine din țară ! Eu sînt un venetic ! Barbar ! Străin ! Criminal ! ”, atunci nu prea vād cum să-i cîștigăm de partea noastră. Dacă un maghiar, un sas ori șvab, un slav – fie el ucrainean, lipovean, sîrb, bulgar sau de altă spiță – nu este considerat cetățean loial și cinstit al patriei, numai sub condiția să renunțe la ființa sa națională, vom ajunge să-i constrîngem pe toți să fie realmente neloiali și dușmani ai țării.

Din nefericire, opinia publică românească nu este informată deloc în privința condițiilor în care trăiesc astăzi minoritățile. S-ar putea ca mulți români să aplaude o serie de fapte care, în realitate, contravin intereselor noastre și întunecă imaginea pe care lumea și-o face despre națiunea și țara noastră. De cîte ori în presa internațională se fac aluzii la faptul că pînă și în zonele compacte maghiare, ca de exemplu în părțile secuiești, în

1. Ilie Ceaușescu (1926-2002), unul dintre frații lui Nicolae Ceaușescu, membru de partid din 1946, casier la Cooperativa de consum Scornicești (1947-1950). Școala Militară Politică nr. 3 (1952), Facultatea Militară Politică a Academiei Militare din București (1955-1959). A devenit instructor de partid, lector superior și locțiitor al șefului Catedrei „Istoria Patriei și a PCR” (1959-1970). Facultatea de Istorie prin examene de diferență (1963), Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1964-1968). În anul 1969 a obținut titlul de doctor în științe istorice. Cercetător științific principal (1970-1972) și șef de sector (1972-1975) la Centrul de Studii și Cercetări Istorice și Teorie Militară. Colonel, șef al Direcției Organizatorice a MAN (1975-1983), adjunct al secretarului Consiliului Politic Superior al Armatei (1975-1983), general-maior (1977) și general-locotenent (1982). Secretar al Consiliului Politic Superior al Armatei și adjunct al ministrului Apărării Naționale (1983-1989), membru al Consiliului Apărării RSR (1983-1989). A patronat scrierea istoriei militare pe linia protocronismului și a național-comunismului.

mai toate funcțiile de conducere sînt numiți români, care adesea nici măcar nu vorbesc limba localnicilor ; de cîte ori răzbat în presa occidentală știri privind strivirea învățămîntului în limba maternă a minorităților, presa oficială românească sare imediat și răcnește : „Calomnie ! Propagandă revizionistă ! Ungurii ne vor Ardealul ! ”. Și mulți români cinstiți sînt convinși și astăzi că toate acestea sînt într-adevăr calomnii. Și repetă în neștire : „Cine mănîncă pîine românească să vorbească românește ! ”.

Și nu-și dau seama, vai, că repetăm greșeala istorică pe care au comis-o înainte unguirii. Și nu-și dau seama că, dacă ar fi să se organizeze un control al statutului naționalităților din România, din partea unui for internațional obiectiv și nepărtinitor – abia atunci ar ieși în vileag că tocmai politica națională a lui Ceaușescu pune țara (și integritatea teritorială a țării !) în pericol. Este – totuși – un preț prea mare pe care îl plătim pentru bucuria de a-i avea pe dl și pe dna Ceaușescu în fruntea statului.

Stimate domnule Vlad Georgescu, nu am pretenția ca epistola mea să fie citită pe post. Sînt realist. Îmi dau seama de discrepanța dintre poziția mea, dintre vederile mele și opiniile multora dintre românii cinstiți, inclusiv o parte din colaboratorii dvs. Îmi dau seama că viziunea mea asupra lucrurilor este atît de neobișnuită, atît de singulară poate, încît s-ar putea să producă mai mult rău decît bine. Lipsa totală de informații a publicului românesc în această privință ar face ca mulți să exclame : insul e vîndut unguirilor, cîntă în struna lor ! E prea departe încă timpul în care se va adevăra că tocmai acest mod de a privi lucrurile servește cu adevărat interesele românești și facilitează realizarea unui front comun al românilor și al minorităților naționale împotriva dictaturii dlui și dnei Ceaușescu. M-aș mulțumi deci cu foarte puțin. Aș fi fericit dacă aș reuși să vă sensibilizez pe dvs. în privința temei tratate. Dacă aș reuși să atrag atenția postului de radio pe care-l conduceți asupra necesității contracarării xenofobiei și șovinismului stupid generat de regimul de la București. Pe vremuri, presa comunistă susținea : șovinismul este arma otrăvită a burgheziei, este diversivuna folosită de clasele dominante în vederea canalizării tensiunilor sociale. Azi, șovinismul lui Ceaușescu este, fără tăgadă, o diversivuna practică numai și numai în interesul perpetuării puterii sale personale.

Să ne ferească Domnul de miopia politică, de ceața care se așază în clipa în care ne lăsăm flatați de neadevăruri.

„Un grup de intelectuali din Ungaria”, Budapesta, difuzată în octombrie 1986¹

Stimate domnule Vlad Georgescu,

Sîntem un grup de intelectuali maghiari din Ungaria, ingineri, economiști, jurnaliști, medici, literați. Între noi se găsesc și istorici și toți, fără excepție, avem rude, cunoștințe și prieteni în Transilvania, ca și alți cunoscuți în afara cercului acestora. Unii dintre noi cunosc puțin chiar și limba română, astfel că pot afirma – în ce ne privește – că într-o

1. Nu a fost identificată data precisă a difuzării. A fost reprodusă după materialul din Fondul personal al lui Mihnea Berindei.

oarecare măsură sîntem mai orientați decît marea majoritate a intelectualilor maghiari în privința dezvoltării actuale a relațiilor româno-maghiare, deși nu sîntem specialiști în această problemă deosebit de complexă. Dar putem afirma că știm și, în același timp, simțim că situația din România este netrainică și explozivă și de aceea am ajuns la concluzia că trebuie să facem ceva. Neapărat, fără amînare și fără întîrziere. Și asta nu numai în interesul fraților unguri care trăiesc acolo, ci și în interesul prietenilor români; este nu numai convingerea, sfînta noastră credință, ci și a altora în Ungaria că interesele și țelurile națiunii majoritare și ale naționalităților nu pot fi opuse. Pentru noi, intelectualii maghiari, aceasta este cu atît mai important, cu cît însemnătatea relațiilor cu poporul român o vedem înscrisă pe orizontul est-european, iar drumul nostru comun în viitor nu poate fi construit decît numai prin eforturile noastre comune.

În timp ce reflectam la toate acestea, ne-a parvenit știrea că la postul de radio Europa Liberă, emisiunea în limba maghiară a fost transmisă de mai multe ori o scrisoare din sursă românească – *Deus ex machina!* –, am putea spune. Asta pentru că una dintre temele principale în reflecțiile noastre – reținerea în capacitatea de acțiune – a fost tocmai reacția la care ne puteam aștepta din partea română. Ca să nu fim greșit înțeleși: nu împărțăm ideea simplistă și derutantă a formulei „mămăliga nu explodează”, de care mai degrabă ne disociem. Am putea fi de acord că toate acestea își au adînci rădăcini în conștiința poporului român și că toate sînt sprijinite de grave experiențe istorice. Pe noi ne-a surprins însă atmosfera paralizantă, de frică, ce domnește în România în ultimele decenii. Și de asemenea faptul că atît bancurile cu conținut politic, cît și știrile cele mai inofensive sînt relatate de prietenii noștri români doar în șoaptă și asta numai după ce pernele au fost puse cu grijă peste telefon. Iar atunci cînd au avut ceva esențial de comunicat, au făcut-o pe străzi întunecate și chiar și atunci numai șoptind la ureche. Cu atît mai mare este bucuria noastră la luarea la cunoștință a acestei scrisori. Iată, tot nu au tăcut pentru totdeauna Bălcescu, Slavici, Goldiș, Groza și urmașii de astăzi ai camarazilor acestora. Dialogul este bineînțeles posibil. Mulțumim pentru aceasta redactorilor secției române a postului de radio Europa Liberă. Tocmai asta ne dă curajul să dezvăluim din conținutul discuțiilor și controverselor noastre, ca o mărturie pentru a documenta că și în Ungaria trăiesc intelectuali care împărtășesc aceeași atitudine responsabilă în strădania de a depăși, cu ajutorul învățămîntelor trase din istoria trecutului relațiilor româno-maghiare, actualul stadiu nefericit al acestora.

Stimați prieteni români,

În preocupările noastre, ajungem mereu la concluzia că problemele actuale ale relațiilor româno-maghiare își au originea în prejudecăți reciproce, nerăbdare, lipsă cronică de democrație, inconsecvență, precum și alte forme negative asemănătoare, caracteristice sferei sud-est europene. Ceea ce se datorește faptului că „regiunea noastră”, deja la sfîrșitul Evului Mediu, în primul secol al erei moderne, ajunsese la periferia economiei mondiale, deraind de pe linia principală a dezvoltării europene, pentru a rămîne în urmă, pe o linie lăturalnică. Pentru noi nu poate fi în nici un caz indiferent dacă această relativă rămînere în urmă se diminuează, stagnează sau chiar crește. Asta înseamnă că perspectivele de viitor vor eșua pe pragul unui nou mileniu. Să reflectăm o clipă: care ar fi putut să fie țelurile marilor înaintași ai națiunilor noastre, Kogălniceanu, Kossuth, Bălcescu, Széchenyi¹ și camarazii lor? Care a fost conținutul eforturilor lor gigantice, depuse de-a

1. Conte István Széchenyi (1791-1860), o importantă personalitate a istoriei ungare. A înființat Muzeul Național din Ungaria, Academia de Științe și Biblioteca Națională a Ungariei. Este

lungul carierei lor publice? Evident, ridicarea națiunilor lor, accelerarea dezvoltării, la urma urmelor, receptivitate. Și iată că acum, în ajunul anului 2000, pare că istoria ne adresează nouă, celor din centrul și sud-estul Europei, aceeași chemare.

În zilele noastre în care revoluția tehnică joacă un rol atât de important, tendințele evidente ale economiei mondiale ne-au adus iarăși într-o situație dezavantajoasă. Și cine poate ști care va fi punctul final al tuturor acestora? Deci, dacă nu vrem să rămânem definitiv în urma evoluției generale, dacă nu vrem să ne scufundăm din nou, pentru alte perioade de timp, nu numai în periferia Occidentului, ci a întregii lumi, atunci trebuie să ne trezim. Avem așadar destul de făcut și din aceasta derivă sarcinile care stau în fața națiunilor noastre.

Ansamblul constituit de reprezentări, imagini, idei, scopuri este ceea ce noi obișnuim să numim, nu fără o oarecare doză de vanitate, „idee națională!”. Nimeni nu poate pune la îndoială faptul că mobilitatea sistemului de gândire nu-și poate dovedi valabilitatea și utilitatea decât în momentul în care corespunde actualității. A corespunde însă actualității se poate numai în cazul în care națiunea – pentru binele întregii comunități – creează astfel de condiții, situații și atmosferă care să permită nașterea unor valori universale. Cu alte cuvinte, *numai atunci* când fiecărui individ i se vor oferi posibilitățile optime de a-și dezvolta și realiza capacitățile fără deosebiri naționale.

În ce ne privește, dorim și noi, intelectualii maghiari din Ungaria, să dăm câteva răspunsuri întrebărilor ridicate de problema naționalităților. N-am vrea să vorbim în primul rând despre nedreptățile zilnice, ci – înainte de toate – despre ceea ce ele reprezintă, despre însemnătatea lor. O vom face prin prisma tabloului corelațiilor schițat mai sus, ceea ce nu credem că este numai în interesul nostru, ci și al întregii națiuni române. Găsiți aceasta ciudat? La prima vedere poate da. Să ne reamintim însă că și tentativa de conciliere a lui Nicolae Bălcescu din anul 1849 a fost gândită și în interesul statului și poporului maghiar. Credem că s-ar fi putut chibzui mai bine asupra propunerilor sale! Noi însă nu avem nici timpul, nici spațiul sau calificarea necesare unei analize de o asemenea amploare în chestiuni de istorie. Simțim însă foarte precis că nu poate să fie în interesul statului român, și mai puțin în cel al poporului român, ca circa trei milioane de cetățeni, membri ai minorităților, să fie împiedicați să-și aducă contribuția pe care capacitatea lor ar putea-o aduce economiei naționale române sau la îmbogățirea valorilor naționale românești. Și asta deoarece pe plan mondial, unde concurența este deja acerbă, realizările sînt cele care contează. Din acest punct de vedere, nu există națiune majoritară, nici minoritară, nici precedent istoric și nici invazie de barbari pripășiți. Există numai parteneri de același rang, care trebuie să creeze acele condiții sociopolitice necesare unei activități comune meritorii.

Să nu ne amăgim pe noi înșine sau pe alții: prin depopularea premeditată și metodică a instituțiilor naționalităților din România, născocitorii și executorii acestei politici au cauzat imense daune nu numai comunităților și persoanelor individuale, ci întregii națiuni române. Desigur, va exista cineva, cîndva, care va demonstra în mod arid și profesional ce consecințe grave a suferit economia românească în urma emigrării evreilor români în anii '50-'60, iar acum a plecării sașilor și șvabilor, ca și a subțierii rîndurilor intelectualilor și specialiștilor. Cît de mari sînt oare, dacă se pot cu adevărat măsura, pierderile suferite de națiunea română în știință, cultură, în cadre calificate, în materie cenușie? Poate fi

considerat un „mare reformator”, implicîndu-se în proiecte ample, precum regularizarea cursului Dunării. Pentru realizarea planurilor sale a creat forumul patriotic al nobilimii ungare, „Kaszinó”.

oare în adevăratul interes al națiunii române, din punctul de vedere al rentabilității în perspectivă, de a se impune cu forța ideea omogenității? Și „rezultatul” neputînd fi decît dubios, merită cu adevărat consumul gigantic de energie cu care se urmărește și se pune în practică cu forța campania de deznaționalizare, sub pretextul asimilării? Pot toate acestea genera altceva decît nesiguranță, paralizare, deznădejde, letargie și, în fine, înstrăinare? În măsura în care am putut aprecia, maghiarii din România privesc această țară ca pe propria lor patrie, pe care nu o părăsesc cu plăcere decît dacă sînt forțați s-o facă. Emigrarea a milioane de oameni, de altfel imposibilă, este absurdă și irealizabilă. Acești oameni doresc să rămîină în România alături de compatrioții lor cu care, umăr la umăr, să contribuie la ridicarea patriei comune, să înfăptuiască valori comune. Interesele lor sînt deci identice; și privite prin prisma tabloului corelațiilor mai sus schițat, universal valabile. Și de altfel nu granițele, ci valorile spirituale și cele materiale realizate decid destinul popoarelor. Ne adresăm deci cu încredere și decentă dvs., unii dintre cei mai buni fii ai poporului român, pentru a vă întreba: n-ar fi mai utilă și folositoare reîntoarcerea la vechile și fructuoasele tradiții ale relațiilor româno-maghiare și, în acest sens, să se restituie naționalităților din România tot ce le-a fost parțial retras: școli în limba maternă, emisuni de radio și de televiziune, organizații, edituri, într-un cuvînt: instituții? În locul reproșurilor propagandistice în privința conflictelor din trecut sau exagerarea acestora, nu ar trebui mai degrabă să ne regăsim în ceea ce ne-a legat și ne leagă în continuare?

Și noi, la rîndul nostru, condamnăm în Ungaria voci ocazionale, ironice, meschine și pline de prejudecăți, care sînt complet inutile. Și facem asta deoarece ne adresăm nu numai în numele nostru, ci în numele a sute de mii de oameni; reprezentăm punctul de vedere, concepția celor mai buni intelectuali maghiari. Tensiuni și fricțiuni au existat desigur întotdeauna între comunitățile de diferite culturi, tradiții și mentalități, care trăiesc în aceeași patrie. Dar asta nu înseamnă că ele sînt antagoniste, iar un sistem instituțional just și adecvat le va aduce cu siguranță pe făgașul cel bun. Și nu așa cum se întîmplă în zilele noastre: degradarea indivizilor la statutul de „cetățeni de gradul II”, iar în ce privește minoritățile, după mecanismul bine cunoscut al țapului ispășitor, acestea fiind lăsate pradă fără nici o apărare atît bunului plac al puterii, cît și furiei manipulate a compatrioților români, dezinformați și derutați. Cererea noastră – repet – privește atît interesul comun al naționalităților, cît și cel al națiunii române. Numai în felul acesta, ca parteneri cu drepturi egale, vor putea lua parte cu toții la întrecerea mondială a popoarelor; este singura lor șansă, este și singura noastră șansă, a celor din Ungaria, pentru a nu ajunge în situația și mai dezavantajoasă, aceea de dependentă.

După părerea noastră, întrebarea-cheie a existenței viitorului comun al națiunii române este dacă se va reuși să ne întoarcem în relațiile noastre de la confruntare la cooperare.

Ne oprim aici, și așa am apelat destul la răbdarea dvs. Nu ne așteptăm, bineînțeles, la un miracol în urma acestei scrisori. Sperăm însă ca pentru mulți dintre românii cinstiți și onești ea să constituie un prilej de reflecție și, în măsura posibilului, ei să acționeze în conformitate. În ce ne privește, considerăm scrisoarea fratelui nostru român drept o invitație la dialog, la care am simțit de datoria noastră să răspundem. Deocamdată, atît.

Cu urări prietenești de bine.

„Un român revoltat peste măsură”, [septembrie 1986], difuzată la 7 octombrie 1986¹

Stimate domnule Vlad Georgescu,

Sînt un român revoltat peste măsură, plecat într-o delegație de serviciu și profit de ocazie ca să vă trimit o scrisoare destinată emisiunii „De vorbă cu ascultătorii” sau dacă dvs. o considerați mai potrivită, emisiunii „Actualitatea românească”.

Fac parte dintre milioanele de români care ascultă cu regularitate postul de radio Europa Liberă și cred că nu greșesc dacă afirm că emisiunile acestui post de radio fac parte din viața noastră zilnică. Și acum doresc să intru în subiectele pe care mi le-am propus să le dezbăt în această scrisoare. Mai întii, aș vrea să subliniez că voi discuta foarte puțin despre Nicolae Ceaușescu, pe care îl consider „dezastrul națiunii române”, fiindcă acest personaj constituie – pe bună dreptate – subiectul multor comentarii ale postului de radio Europa Liberă și nu numai acolo. Din nefericire, dorința noastră, a românilor, referitoare la dispariția acestui individ din viața politică, nu se poate realiza prin vorbe, iar perspectiva înlocuirii lui nu se prea întrevește.

Mulți ne-am pus speranța în Mihail Gorbaciov² dar, pe zi ce trece, ne dăm seama că amîndoi sînt făcuți parcă din același aluat, iar proverbul „corb la corb nu-și scoate ochii” este mai valabil ca oricînd. În fond, Mihail Gorbaciov are dreptate: de ce să vină în ajutorul poporului român, cînd prin intermediul lui N. Ceaușescu și al metodelor sale dictatoriale poporul stă „cuminte” și nu-i creează probleme, așa cum se întîmplă, de exemplu, în Polonia și Ungaria unde – după ce cu ani în urmă revoltele popoarelor respective au fost înăbușite în sînge – acum se încearcă pe căi diferite să se scape de întunericul comunismului. Ceea ce aș vrea să subliniez cu certitudine este că opinia generală a cetățenilor țării noastre – tineri, bătrîni, bărbați, femei, indiferent de naționalitate sau religie etc. – este că niciodată în istoria României nu a existat un conducător (al țării) care să facă atîta rău națiunii sale. Ceea ce face acest individ, ajuns în vîrfurile piramidei de peste 20 de ani, poate fi exprimat printr-un singur cuvînt: „genocid”.

Dar să trecem peste Nicolae Ceaușescu și să vă expun problemele care m-au determinat să vă scriu (deși prezența lui se va simți în toate cuvintele și ideile următoare). Problemele respective au fost prea puțin tratate la postul dvs. de radio sau, mai bine zis, au fost oarecum neglijate, deși cred că sînt extrem de importante.

Am constatat că s-a trecut (și se trece) prea ușor peste poziția și răspunderea în fața istoriei și a poporului român, pe care le au acei „înalți funcționari” care ocupă funcții de răspundere și trăiesc tot timpul în jurul președintelui (sau a secretarului general) și care

1. D.B. no. 972, October 7, 1986.

2. Mihail Sergheevici Gorbaciov (n. 1931), membru în CC al PC al URSS din 1971, membru în Politburo din 1979, cînd a devenit protejatul șefului KGB, Iuri Andropov. A fost ales secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în 1985. A încercat să reformeze comunismul pentru a-i da o față umană. Principiile sale privind glasnostul (transparența) și perestroica (reconstrucția), lansate oficial la al XXVII-lea Congres al Partidului Comunist din februarie 1986, au dus la încetarea monopolului politic al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și la prăbușirea URSS în anul 1991. A primit Premiul Nobel pentru Pace în 1990.

de fapt constituie camarila acestuia. Acești indivizi care nu sînt total izolați de viața publică românească cunosc realitățile crude și nefericirea poporului român, sesizează (poate numai unii, ceva mai dotați) enormele greșeli pe care le comite șeful suprem în toate domeniile în care intervine, cu repercusiuni grave asupra prezentului și viitorului țării noastre, și... nu fac nimic. Nu iau cît de cît o poziție care să-i demonstreze șefului că economia țării și nivelul de trai al poporului se deteriorează în progresie geometrică și că dezastrul se apropie. Tac chitic fiindcă ei și familiile lor o duc foarte bine : alimente aduse din magazine cu circuit închis, mașini pentru ei și ai lor, căldură și energie electrică (iarna), locuințe extrem de confortabile, telecolor, video (cu casete interzise la alții), vile la mare, la munte, la Snagov etc., toate acestea pentru ei și ai lor. Pentru a se menține pe această poziție... „revoluționară”, principala lor preocupare este să nu-l contrazică pe șef, mai ales cînd se hotărăște vreo măsură dureroasă pentru popor, și totodată să-l aplaude la ședințe și adunări, să-i arate cît mai vizibil devotamentul.

Aș dori să se dezbată mai mult poziția și rolul acestor slugi bine hrănite, majoritatea dînd dovadă de o incapacitate crasă, care își închipuie, probabil, că atunci cînd linia se va trage și se vor face socotelile anilor de sub dominația familiei Ceaușescu, vor putea scăpa de furia poporului ajuns la disperare, arătînd că singurul vinovat a fost șeful și că ei doar au executat niște ordine !

A doua problemă pe care încerc să o ridic este poziția și comportarea total necorespunzătoare pe care o au românii plecați în străinătate. Mă refer la lipsa lor de combativitate pentru ajutorarea țării, a românilor, care nu au vrut sau nu au putut să părăsească țara. Despre unii români am auzit că s-ar fi constituit în unele grupări etnice, în Franța, RFG, poate și în alte țări, dar activitatea lor este mult prea superficială față de speranțele noastre și de datoria patriotică pe care ar trebui să o aibă. Este elocvent exemplul altor popoare asuprite – unguri, polonezi etc. – ai căror reprezentanți stabiliți în afara țărilor lor se luptă cu ardoare pentru frații lor asupriți. Ce fac românii noștri stabiliți în străinătate? Am auzit că se întîlnesc uneori duminicile la biserica ortodoxă, sărbătoresc ziua fostului rege Mihai și se mai întîlnesc uneori să dezbată politică (de cafenea !). Este oare suficient? Nici măcar acolo unde sînt, la mare distanță de orice amenințare, nu sînt în stare să acționeze așa cum fac, de pildă, polonezii la ei în țară sub regim comunist.

În sfîrșit, ultima problemă care o ridic prin această scrisoare se referă la un apel făcut frunțașilor politici din Statele Unite ale Americii : kongresmeni, senatori, guvernatori, membri ai guvernului, care au dovedit o atitudine binevoitoare lui N. Ceaușescu sperînd că vor putea intra în grațiile alesului comunist. Noi, românii, care ne-am pus atîta speranță în America și în conducătorii ei, sîntem forțați să le dezvăluim că orice ajutor dat lui N. Ceaușescu – clauza națiunii celei mai favorizate sau altele – nu se reflectă în ridicarea nivelului de trai al poporului, ci în satisfacțiile personale ale dictatorului. Acesta a vîndut țara în așa fel și pe o durată atît de lungă încît, fie că avem recolte bogate, fie că nu avem, condițiile de trai – mizerabile – nu se schimbă. Ambiția lui Nicolae Ceaușescu de a plăti datoriile externe – pe care le-a făcut printr-o politică agronomică total greșită – se răsfrînge pe umerii acestui popor devenit nefericit într-o țară cîndva extrem de bogată (pe vremea cînd nu avea industria petrochimică și metalurgică atît de dezvoltate). Solicit frunțașilor politici sus amintiți – și chiar din alte țări occidentale – să ajute poporul român, nu pe guvernul român sau pe președintele țării.

Stimate domnule Vlad Georgescu, aceste aspecte, care reflectă nefericirea poporului român din perioada „epocii de aur a revoluționarului Ceaușescu”, sînt numai o parte...

Dezvăluirea lor, în toate domeniile, ar necesita volume întregi și tot nu s-ar putea cuprinde totul. Poate, în viitor, voi trata și alte subiecte (dacă, bineînțeles, veți fi amator de așa ceva).

Deocamdată atît, sper că ați înțeles de ce v-am scris aceste rînduri.

Costică și Lidia Fronea, Iași, [vara 1986], difuzată la 18 octombrie 1986¹

Sîntem familia Fronea Costică și Lidia, locuim în orașul Iași [...] și vă rugăm să transmiteți această scrisoare prin postul dvs. de radio la emisiunea „România și Drepturile Omului”. Am depus actele de emigrare în Statele Unite din 1984 și nici pînă în prezent autoritățile române nu au binevoit să ne aprobe plecarea definitivă din țară. Din această cauză, soțul meu, aflîndu-se într-o situație disperată, a încercat în 1984 să părăsească fraudulos țara. A fost prins, maltratat e puțin spus, torturat în chip bestial și, ca și cum nu ar fi fost de ajuns, a fost condamnat la un an și două luni închisoare. În timp ce soțul meu suferea din cauza tratamentului la care a fost supus în închisoare, eu, împreună cu cei 4 copii, a căror vîrstă varia între 6 luni și 5 ani, sufeream acasă din pricina frigului, a igrasiei, a întunericului și a lipsei de hrană.

În luna iulie anul curent, soțul meu a făcut 12 zile greva foamei, în urma căreia organele de la biroul pașapoarte ne-au promis solemn că ne vor rezolva cererea favorabil, dar n-am primit nici pînă acum pașapoartele. Cazul nostru a mai fost difuzat pe data de 25 iulie 1986, dar situația a rămas aceeași.

Vă rugăm să dați dispoziții să ni se elibereze cît mai urgent pașapoartele deoarece noi nu vom renunța niciodată la dorința de a pleca din țară.

Vă mulțumim.

Sergiu Dumitru, Leeuwarden, Olanda, octombrie 1986, difuzată la 29 octombrie 1986²

În numele cui vorbiți, domnule Iacob ?

Pentru ca numeroșii ascultători ai postului de radio Europa Liberă să înțeleagă despre ce e vorba, voi face o scurtă expunere a faptelor petrecute.

Mă numesc Sergiu Dumitru. În luna iunie 1986 am chemat în vizită la mine, în Olanda, pe Ana Tănase, domiciliată în Rîmnicu Vîlcea. La data de 25 august, Ana Tănase a primit un răspuns negativ, fără a i se comunica vreun motiv cît de cît întemeiat, care să justifice refuzul de a i se acorda un pașaport, la care teoretic are dreptul. Invitata mea a făcut cerere de reanalizare a dosarului.

1. H.R. no. 195, October 18, 1986.

2. D.B. no. 988, October 29, 1986.

În urma fiecărei convorbiri telefonice ce o am cu Ana Tănase, a doua zi ea este chemată la Securitate unde i se impută tot ce a discutat cu mine la telefon. Nepăsarea față de Constituția, legile și decretele interne a ajuns atât de departe, încât acești domni recunosc pe față că ascultă convorbirile telefonice.

De asemeni, invitata mea mi-a comunicat că același Consiliu al Oamenilor Muncii din întreprinderea unde lucrează, care i-a dat acordul pentru plecarea în vizită în Olanda, acum, la ordinul Securității, i-a comunicat că acordul a fost anulat. După convorbirea telefonică de la 1 octombrie, Ana Tănase a fost chemată din nou la Securitate și a stat de vorbă cu un anume „tovarăș” Iacob, care i-a transmis următorul mesaj pentru mine: „Spune-i să-și vadă de treburile lui, că nu ne sperie el cu Europa Liberă. Noi nu-ți vom da drumul niciodată, chiar dacă ai fi sora lui. Spune-i că este un trădător de țară!”.

Sincer să fiu, dle Iacob, nici nu merită să răspund la acest mesaj, atât de obișnuit la Securitate. O fac totuși pentru a vă aminti că, din scaunul comod în care stați, cu stelele pe umeri, cu salariu foarte mare, cu aroganța atât de specifică instituției în care lucrați, cu avantaje de tot felul în raport cu oamenii din popor, ați cam uitat de unde ați plecat și dați o interpretare greșită unor cuvinte. Dvs. considerați că o persoană care își cere un drept prevăzut de lege este o simplă proprietate a dvs., la bunul dvs. plac și cu care vă îngăduiți să faceți orice. Care lege, care decret vă dă dreptul să-i spuneți unei persoane care solicită un pașaport „chiar dacă i-ai fi soră tot nu vei pleca niciodată”?

Ziceți că eu sînt un trădător, dle Iacob? Dar oare dvs. înțelegeți exact noțiunea de trădător? Să vedem atunci cine și ce trădează.

E adevărat am plecat ilegal din țară. De ce? Pentru că timp de cinci ani am cerut să plec legal, dar nu mi-ați dat drumul. Am plecat pentru toate motivele pe care le cunoaște o țară întreagă, inclusiv dvs., dle Iacob.

Însă tare ar mai fi interesant să încercați să publicați, în *Scînteia*, cam la cît se ridică numărul românilor care au reușit să treacă ilegal frontiera. Numai anul trecut, în lagărul de refugiați de lângă Belgrad erau peste 1.200 de români. Și la cît se ridică numărul celor care nu reușesc în tentativa lor și sînt băgați în pușcărie, dacă nu cumva sînt împușcați? Păi sînt mii de oameni, dle Iacob. Chiar așa de mulți trădători să aibă România, dle Iacob? Și cine știe dacă nu peste multă vreme acest gen de trădători nu vor alcătui majoritatea în România. Și-atunci, ce ne facem, tovarăși, sînt lipsuri în activitatea politico-educativă, va trebui să luați măsuri drastice, tovarăși!

Așa vrea să vă asigur, dle Iacob, în România n-am lucrat cu secrete de stat, deci n-am avut ce să trădez. Dacă am trădat totuși ceva, atunci am trădat „faptul” că trebuia să rămîn în țară și să aplaud și să mă fac că sînt de acord că negrul e alb sau roz, să mă hrănesc și să mă încălzesc cu spirit revoluționar, să ascult indicațiile prețioase care au distrus țara, România ajungînd un fel de Etiopie a Europei, cum am auzit că se scrie în presa străină despre țara noastră. Dar să fie toate acestea „trădare”, dle Iacob? Am impresia că pentru dvs. „trădare” a ajuns o vorbă de rutină și de aceea nici nu-i mai cunoașteți sensul exact. Mi-aș permite și eu o indicație „prețioasă”. Uitați-vă în dicționar la cuvîntul „trădare” și meditați asupra definiției.

Și dacă pot să întreb și eu ceva, dvs. cine sînteți, dle Iacob? Care va să zică sînteți un ofițer din cadrul Ministerului de Interne și lucrați la un serviciu de pașapoarte. Această propoziție spune totul din capul locului. Reprezentați și apărați dvs. interesele poporului român? Nu, dle Iacob! Sau poate da, dacă, în mod greșit, vă închipuiți că dumneavoastră sînteți poporul. Stați dvs. la cozi interminabile pe arșiță, în ploaie sau în ger pentru a vă hrăni familia? Dvs. nu, poporul da! Iarna stați dvs. într-o locuință neîncălzită și vă adunați

familia în bucătărie, ca să se încălzească la flacăra aragazului, în aerul viciat de gaze arse? Dvs. nu, poporul da! Așteptați dvs. cu orele mijloacele de transport în comun? Dvs. nu, poporul da! Aveți benzină pentru mașina dvs., Dacia? Dvs. da, omul de rînd, cel care muncește, nu! Aveți dvs. la dispoziție magazine cu circuit închis, unde se găsesc de toate și la prețuri mai mici decît pe piață? Dvs. da, poporul nu! A devenit soția dvs. un robot de reproducere la comandă, e supusă ea controalelor umilitoare la care sînt supuse celelalte femei?

În schimb, ce faceți dvs.? Interceptați și ascultați convorbirile telefonice? Da! Interceptați și uneori opriți corespondența poștală cu străinătatea? Da! Și atunci cum stăm cu trădarea intereselor poporului, tovarășe Iacob!

Tot ce se face, tot ce se întreprinde este pentru popor! Totul este în interesul poporului, așa ni se spune mereu de la cea mai înaltă tribună. Însă mă îndoiesc că ascultatul telefonului e în interesul poporului! Și-atunci îmi ziceți mie că am trădat poporul? Dacă vreți să știți, cît mi-a stat în putință, eu am respectat legile țării, n-am antecedente penale pentru delictul de drept comun. Văd însă că dvs. nu prea le respectați și dacă e să vă uitați în Constituție, o să înțelegeți și cum nu le respectați! Faptul că mi-am ales singur drumul spre libertate nu poate fi numit trădare.

Și dacă o luăm și pe partea cealaltă, cu drepturile omului, cu Helsinki și cu celelalte tratate internaționale referitoare la drepturile omului, tot eu sînt trădător? În primul rînd, dvs. trebuia să respectați semnătura președintelui României pe aceste tratate și să-mi dați drumul legal să plec. Nu mi-ați dat drumul, am plecat, iar plecînd n-am făcut decît să-mi exercit un drept, de care dvs. ați vrut să mă privați. Și-atunci cine trădează interesele poporului, dle Iacob!

Dvs., dle Iacob, vă gîndiți mereu la o stea în plus, iar poporul la o felie de pîne în plus. Dvs. vă gîndiți mereu la un grad în plus pe umăr, iar poporul la un grad în plus în cameră. Iar asta nu-i același lucru!

Desigur, toate lucrurile pe care le-am spus aici le cunoaște o țară întregă. Am ținut să vi le reamintesc acum, ca nu cumva într-o bună zi să ziceți că nu le-ați știut!

Revenind la cazul meu, țin să vă asigur, dle Iacob, că dacă în urma citirii acestei scrisori la postul nostru de radio, e vorba de Europa Liberă, invitata mea Ana Tănase, domiciliată în Rîmnicu Vîlcea [...] va fi arestată sau va avea alte neplăceri, voi apela la Amnesty International, la presa și la guvernul din Olanda, care mi-au promis tot sprijinul. Dacă mai aveți nevoie și de această publicitate negativă, sînt gata să vă dau o mîna de ajutor și o voi face. Fără nici o plăcere, dar o voi face. Ana Tănase are singura vină că dorește să mă viziteze, în ciuda tuturor încercărilor de intimidare și a presiunilor la care e supusă.

„Un preot care a trăit aceste evenimente”, [vara] 1986, difuzată la 2 noiembrie 1986¹

În Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române a apărut în 1985 lucrarea conferențiarului universitar Mihai Fătu intitulată *Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthyistă 1940-1944*.

1. L.M. no. 199, November 2, 1986.

Cartea ne prezintă pe bază de documente contemporane o parte din evenimentele petrecute de Biserică și slujitorii ei, în această perioadă.

În pagina 62 a sus-numitei cărți, cu un asterix la subsol, se spune, citez : „În prezenta lucrare folosim noțiunea de *Biserică românească* în sens de «Biserica tuturor românilor»”. Închei citatul, cum se spune, și constat că nu se spune nici un cuvânt în plus. Din cine este compusă această Biserică, care sînt confesiunile care o compun, nici un cuvânt.

În continuare, se vorbește și se folosește noțiunea de Biserică Românească, înțelegîndu-se prin aceasta Biserica Ortodoxă.

În momentul pronunțării Dictatului de la Viena, în cele 11 județe anexate de Ungaria, populația românească dispunea de o organizare bisericească specifică. În acest teritoriu se numărau peste 1.300.000 de credincioși români, în majoritate greco-catolici. Ei dispuneau de trei Episcopii bine organizate. Este bine-cunoscut faptul că în teritoriul cedat Ungariei au rămas și și-au continuat activitatea, în ciuda tuturor persecuțiilor, vexațiunilor la care au fost supuși, episcopii greco-catolici, Iuliu Hossu la Cluj, Alexandru Russu¹ la Baia Mare și Valeriu Frențiu² și Ioan Suci³ la Oradea. Că prigoana și persecuțiile au fost cele mai grele împotriva Bisericii Greco-Catolice reiese direct dintr-un citat al mai sus menționatei cărți, care la pagina 79-80 scrie : „De la 1 august 1941, Episcopul Nicolae Colan primea un salariu de 623 lunar, în timp ce episcopul Iuliu Hossu a rămas în continuare fără nici un salariu, ajutor sau avans”⁴.

De altfel, ținem să menționăm că episcopul Nicolae Colan a fost singurul episcop ortodox rămas în teritoriul vremelnic ocupat de maghiari.

În acest context, scopul acestei scrisori este de a arăta că „Golgota Bisericii românești din nord-vestul țării sub ocupația horthystă” nu este numai a Bisericii Ortodoxe, ci în cea mai mare parte a Bisericii Greco-Catolice, ai cărei credincioși erau cei mai numeroși în această zonă. Ne vom folosi în acest scop de scrisorile domnului Milton G. Lehrar reunite în *Ardealul, pămînt românesc. Problema Ardealului văzută de un american*, București, 1944, cît și de cartea dlui conf. universitar Mihai Fătu, precum și de mai recenta carte apărută în 1986, la Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, sub semnătura mitropolitului Banatului, dr. Nicolae Corneanu⁵. *Aceste din urmă două*

1. Alexandru Russu (1884-1963) a urmat teologia la Budapesta, unde a primit titlul de doctor în teologie în 1910. A fost numit episcop al Eparhiei Greco-Catolice a Maramureșului în 1930, devenit mitropolit al Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică) în 1946. A fost arestat după desființarea Bisericii Greco-Catolice și trimis la penitenciarul Gherla, unde a murit în anul 1963.
2. Valeriu Traian Frențiu (1875-1952) a studiat teologia la Budapesta, unde a obținut titlul de doctor în teologie, în 1902. În anul 1912 a fost numit episcop al Lugojului. Administrator apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș din 1941, pe toată perioada războiului. A fost arestat în 1948 și dus la penitenciarul Sighet în 1950, unde a decedat după doi ani.
3. Ioan Suci (1907-1953) a urmat studii la Roma, unde a obținut titlul de doctor în filozofie și în teologie. A fost numit episcop în anul 1940, iar în 1947 Sfîntul Scaun l-a desemnat administrator apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș. Arestat în anul 1948, a schimbat mai multe locuri de detenție, în care a fost torturat, dus apoi la penitenciarul Sighet, unde a decedat în 1953.
4. Nicolae Colan (1893-1967), episcop al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului între anii 1936 și 1957. Ales arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului în anul 1957. În 1942 a fost ales membru al Academiei Române.
5. Nicolae Mihail Corneanu (1923-2014) a obținut titlul de doctor în teologie al Universității din București în anul 1949, a devenit arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului în 1962.

cărți, deși menționează numeroși preoți și biserici supuși terorii și distrugerii, când este vorba de greco-catolici, nu menționează absolut niciodată acest lucru.

În același timp ne vom folosi și de scrisorile primite după apariția cărții dlui Mihai Fătu, în care preoți și mireni ne-au scris cu indignare că Biserica Greco-Catolică a fost intenționat neglijată și omisă.

Din multe dovezi pe care le vom invoca, pentru a demonstra tragedia românilor, în speță a clerului și Bisericii Greco-Catolice, oferim pentru început un element în care se regăsesc sintetic fapte prin care trecea întreaga Biserică românească și credincioșii ei.

La 12 și, respectiv, 13 noiembrie 1940, protopopul greco-catolic din Tîrgu-Mureș, Josif Pop, trimite episcopului greco-catolic Iuliu Hossu din Cluj două scrisori de-a dreptul alarmante, referitoare la presiunile, la actele de teroare la care este supusă populația românească și clerul ei pentru refuzul de a da curs politicii autorităților horthyste de deznaționalizare prin intermediul bisericii și al religiei. Se dă ca exemplu parohia greco-catolică Voșlăbeni cu aproximativ 1.200 de credincioși, unde la 28 septembrie, 27 octombrie și 3 noiembrie, în adunările generale, credincioșii au fost invitați să ceară alipire la Haydúdoróg. Au refuzat. Au fost închiși 46 de credincioși și au fost expulzați 6 inși. Preotul greco-catolic, Avisalon Costea, a fost suspendat din serviciu.

La Mureș-Izvor, cu aproximativ 430 credincioși greco-catolici, au fost închiși mai mulți credincioși. În Hodoș-Ciuc cu peste 900 credincioși, după ce în două rînduri s-au opus alipirii, la 10 noiembrie i-au adunat jandarmii pe toți la școală și li s-a spus că de acolo nu pleacă pînă cînd nu semnează unde vor să aparțină. Cei care semnează pentru Mitropolia Greco-Catolică de la Blaj sau pentru Episcopia Greco-Catolică de la Cluj vor primi 23 de lovituri la spate și vor fi expulzați peste graniță. La Bicz-Chei, cu 3.000 de credincioși greco-catolici, preotul Teodor Cîndea a fost scos la 3 noiembrie din biserică și expulzat. Preoții greco-catolici Vlad Isidor din Miercurea-Ciucului și Gheorghe Boicoiu au fost de asemenea expulzați.

În a doua scrisoare, protopopul Iosif Pop scrie că, citez : „Preoților noștri din regiunea curat românească din jurul Gheorgheniilor li se comandă de către autorități să țină liturghia în limba maghiară. În caz contrar sînt amenințați cu expulzarea”. Preotul greco-catolic Pavel Pordea, refugiat din Parohia Iaz, județul Sălaj, scria la 5 octombrie 1940, adresîndu-se episcopului greco-catolic Ioan Bălan¹ din Lugoj : „Vă rog să binevoîți a-mi permite să raportez, măcar în parte, moartea tragică a românilor din comuna Ip, județul Sălaj”. Români din comuna Ip au fost denunțați armatei maghiare de către locuitorii unguri din comună că au otrăvit mîncări, băuturi, fîntîni și că dețin arme clandestine românești și că au atacat armata ungară trăgînd în soldații unguri cu mitraliere. Notez de la început că nici una dintre acuzele de mai sus nu s-au adeverit, deoarece nu s-a înregistrat moartea nici unui soldat din armata ungară.

Cu toate acestea, în comuna Ip au fost împușcați 188 de locuitori. În ziua de 14 septembrie, celor 188 de morți li s-a săpat de către ungurii din comună un șanț în care au

În anul 1992 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Este singurul ierarh ortodox care a recunoscut că a colaborat cu Securitatea și și-a exprimat căința pentru a fi slujit regimul comunist. Singulară a fost și hotărîrea sa de a retroceda proprietățile Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică), din mitropolia sa, preluate de regimul comunist și cedate BOR.

1. Ioan Bălan (1880-1959) a urmat studii teologice la Budapesta și Viena. A fost numit episcop de Lugoj în anul 1936. A fost arestat în 1948, deținut la penitenciarul Sighet din 1950 pînă în 1955, iar pînă în 1959 a avut domiciliu obligatoriu.

fost aruncați, acoperiți fiind cu var și cu puțin pământ, fără nici un fel de ceremonial religios¹.

De vexațiuni, umiliri și restricții din cele mai variate s-au împărțit și episcopii greco-catolici Iuliu Hossu din Cluj, Valeriu Traian Frențiu și Ioan Suciș din Oradea și Alexandru Russu din Baia Mare. Astfel, a făcut vîlvă întîmplarea petrecută la Cluj, în 3 martie 1944, cînd după o manifestație organizată în piața orașului, clerul și studenții teologi greco-catolici români au fost atacați, bătuți și huiduiți. Atunci, episcopul greco-catolic Iuliu Hossu a fost scuipat în față de un manifestant.

La fel, la Oradea, episcopul martir Ioan Suciș a fost bătut. Numai intervenția de ultimă oră a unui colonel maghiar a scăpat de la moarte pe acest dîrz apărător al Bisericii.

În acest context trebuia să cităm pe protopopolul greco-catolic Pompei Onofrei, secretar al episcopului greco-catolic Iuliu Hossu, care arată într-un memoriu adresat Episcopiei peripețiile prin care a trecut și actele de brutalitate la care a fost supus de către o bandă de unguri civili sub pretextul că are ascunse arme, bombe și mitraliere în biserică. Anunțîndu-l pe episcop despre cele ce i s-au întîmplat, acesta a protestat, dar ca răspuns a apărut un articol de fond într-un ziar maghiar din Cluj în care se scrie că la Catedrala Română greco-catolică și la Academia Teologică greco-catolică din Cluj, preotul Pompei Onofrei a ascuns arme și a organizat un complot împotriva lui Horthy, dar trebuie spus că la cererea insistență a episcopului Hossu reprezentanții autorităților au dezmințit falsă știre apărută. În loc ca incidentul să rămînă închis, iată că în ziua de 4 octombrie, preotul greco-catolic Pompei Onofrei a primit ordinul de expulzare. În continuare, memoriul preotului Pompei Onofrei relatează despre înjosirile la care a fost supus însuși episcopul greco-catolic Iuliu Hossu. A fost amenințat cu arma de un soldat ungar, interzicîndu-i-se intrarea în clădirea Academiei teologice greco-catolice din Cluj. Prigoana deșăntată la care a fost supusă Biserica românească și slujitorii ei a fost determinată de faptul că statul horthyst a văzut în Biserica principalul reazem al naționalității române.

Merită a fi menționat faptul că Biserica românească, atît cea ortodoxă, cît și cea greco-catolică, în totalitatea și unitatea sa nu a avut liniște din prima clipă a schimbării destinului ei și pînă în ultima clipă a salvării ei de sub călcîiul străin.

Strîns uniți în jurul episcopilor și preoților credincioși au luptat și au biruit în lupta dusă împotriva vremelnichilor ocupanți.

Scrisoarea de față nu pretinde că a adus o contribuție remarcabilă și cu totul inedită față de cele două cărți apărute în Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române; ea se vrea doar un semnal de sensibilizare a opiniei publice românești care din cele două cărți nu a putut să afle că Biserica Greco-Catolică din Ardealul vremelnic ocupat de horthyști a suferit poate mai mult în acești ani decît Biserica Ortodoxă. Totodată, ea vrea să dea satisfacție clerului și mirenilor greco-catolici, care au fost personajele principale ale acestei drame, arătîndu-se că nu au fost dați uitării, ci au fost semnați opiniei publice.

1. Ultima frază nu a fost citită pe post.

„Un maghiar din Ardeal, prieten al românilor”, august 1986, difuzată la 14 decembrie 1986¹

Stimate Domnule Director,

Sînt cetățean român de origine maghiară. Cunosc și apreciez cultura română, iubesc poporul român de care mă leagă aceeași soartă, consider că patria mea este România. Ca toți românii de bună-credință, mă rușinez cînd un Caligula descreierat este declarat cel mai iubit fiu al poporului român, iar iapa sa este acoperită cu titluri și onoruri făcîndu-ne țara de rîs ; mă indignează dictatura lui Ceaușescu și samavolniciile comise de uneltele sale josnice, mă exasperează mizeria în care trăim. Dar pe lîngă toate relele pe care le îndură fiecare cetățean de rînd, mai am de cărat și povara asupririi naționale. Naționalismul promovat de clica lui Ceaușescu este în mod obiectiv o campanie de diversivare împotriva poporului român. Toți dictatorii aplică tactica *divide et impera*, adică împarte și domină. Pentru a stăpîni poporul, ei seamănă în rîndurile sale semîntețe discordiei ; cînd doi se ceartă al treilea cîștigă. *Panem et circenses*, cere plebea, și cu cît mai puțină piine îi poate oferi împăratul, cu atît mai mult încearcă s-o îndestuleze cu circ. În acest scop, Nero a măcelărit în arene zeci de mii de creștini, Hitler a aruncat la pradă gloatele milioane de evrei. Substratul social-psihologic ale acestei strategii este același. Poporul este asuprit și trăiește în mizerie. Pentru ca să nu se revolte împotriva puterii, nemulțumirea sa trebuie canalizată în alte direcții. Un truc util ca să-i oferi un cal de bătaie pe care să-și verse mînia ; agresivitatea astfel satisfăcută nu mai amenință dictatura care a provocat de fapt această ură. Și mai mare este succesul dacă dictatura oferă mulțimii un țap ispășitor, dacă reușește să convingă poporul că acești străini sînt rădăcina tuturor relelor : chipurile, creștinii ar fi cauza declinului Imperiului Roman, evreii ar împiedica înălțarea Reich-ului nazist.

Dacă tu, ca om de rînd, ești mic și neputincios, dictatura îți oferă satisfacția că îți poți bate joc de unul și mai necăjit ; rîzînd de el uiți propriile necazuri. Te apleci în fața fiecărui mic funcționar, activist de partid, milițian, securist, dar te consolează faptul că măcar nu ești țigan sau bozgor. Ți se spune că ești stăpîn pe țară, dar această lozincă este mincinoasă. În realitate, există un singur stăpîn cu familia sa numeroasă, toți ceilalți sînt slugi și sînt tratați ca atare. Dar propaganda șovină caută să creeze iluzia că nouă din zece sînt stăpîni pe cel de-al zecelea, pentru ca cei nouă să nu mai simtă că și ei sînt robi asupriți.

Ești năpădit de griji, trăiești cu nesiguranța zilei de mîine, ești înfometat, lipsit de drepturi și batjocorit. Pentru a-ți abate atenția de la aceste necazuri, regimul caută să-ți sugereze că problema cea mai arzătoare a țării este că unii vorbesc altă limbă, au alte cîntece și dansuri. Această manipulare a conștiinței sociale este o metodă veche și mult încercată ; de cele mai multe ori, s-a manifestat sub forma antisemitismului. Și azi mai există antisemitism în țara noastră, răbufnește chiar și în presa ultracenzurată, vezi Corneliu Vadim Tudor, ceea ce dovedește că este pe placul familiei domnitoare. Dar în țară au rămas prea puțini evrei, ponderea lor socială este mică. Propaganda șovină a dinastiei din Scornicești trebuia să-și aleagă o țintă mai eficace. Ea se îndreaptă mai ales împotriva ungarilor, din mai multe cauze.

1. L.M. no. 205, December 14, 1986. Transcriere după fotocopia originalului – și cu pasajele necitite pe post.

Acum 30 de ani, în Ungaria a avut loc o răscoală populară împotriva regimului de tip stalinist al lui Rackosi¹, leit asemănător cu cel al lui Ceaușescu. Răscoala a fost înăbușită în sânge de tancurile sovietice, principalii conducători au fost primiți în România sub pretextul de azil politic, dar la urmă au fost extrădați de staliniiști români, condamnați în urma unor procese secrete și executați. Totuși, în urma acestor evenimente, în Ungaria au avut loc schimbări însemnate care au dus la reforme economice și la o oarecare liberalizare politică. Astfel, această țară a ajuns să fie în ghilimele spus „cea mai veselă baracă din lagărul CAER”. Evenimentele din vecini au avut influență și asupra țării noastre; Gheorghiu Dej² s-a simțit nevoit să desființeze cotele de predare obligatorii ale țăranilor, cote pe care, sub altă denumire și sub o formă și mai cumplită, le-a reintrodus Ceaușescu mai târziu. Pentru ca poporul român să nu urmeze exemplul celui maghiar, familia monarho-prezidențială caută să semene între ei ura, deoarece este limpede că nu imiți pe cel pe care îl urăști.

În urma reformelor în Ungaria, nivelul de trai s-a ridicat în mod simțitor. De exemplu, aprovizionarea cu alimente este incomparabil mai bună ca cea din țara noastră, în presă mai apar și articole critice, oamenii pot discuta mai liber, atitudinea autorităților față de biserică este mai tolerantă și nu vezi nicăieri portretul șefului. Cetățeanul nostru se întreabă de unde această diferență? Se zice că și acolo este socialism, și acolo există numai un singur partid, țăranul sau muncitorul nostru nu este cu nimic mai prejos decât cel din Ungaria; atunci, de ce nu putem trăi și noi măcar ca și ei? Cine este de vină pentru rămânerea în urmă? Această comparație și întrebarea care se naște în urma ei este periculoasă pentru Ceaușescu. De aceea, el caută să izoleze poporul român de ungurii din țară și de cei de peste hotare. Trecerea frontierei este îngreunată pentru ca să nu vină nici rude, nici cunoștințe și mai ales cetățenii români să nu vadă ce este acolo. El caută să învrăjbească pe românii și pe ungurii din țară ca să nu discute între ei, să nu-și schimbe părerile asupra stării lucrurilor.

În acest scop, propaganda lui Ceaușescu a născocit stihia revizionismului maghiar: nu vă încredeți în unguri, nu vă împrieteniți cu ei, căci ei vor să ne răpească Ardealul, astfel în locul interesului față de o politică economică și socială mai bună se naște teamă, neîncredere, ură, ceea ce duce apă la moara clicii stăpînitoare. Nici această metodă nu este nouă. Copiilor mici li se mai spune și azi: „Dacă nu ești ascultător, te duce țiganul, respectiv jidanul, turcul, dracul etc.”. Mulți oameni naivi și creduli se sperie de acest bau-bau maghiar, devin foarte cuminți, docili și îndură teroarea regimului. Ei spun „încă nu este rău, mai rău să nu fie”, cîntă cu înflăcărare în perioada de 24-26 ianuarie „iarba rea din holde piară, piară ungurii din țară”. De cît așa-numiții unguri horthysto-fasciști, ei preferă stăpînirea majestății sale Nicolae C., a doamnei dr. ing. academician Elena cea Frumoasă și a domnișorului Nicu Cartoforul.

Dar de unde să iei revizionismul maghiar în zilele noastre? El a existat pe vremea lui Horthy, dar în mod practic a dispărut, rămînînd doar reminiscențe în unele capete certate cu realitatea. Hotarele țării sînt garantate prin tratate internaționale, marile puteri nu sînt interesate în schimbarea lor. Ungurii știu bine că în Ardeal nu se pot trage hotare etnice și în consecință nici nu cer așa ceva. Ei vor doar ca minoritatea națională maghiară

1. Mátyás Rákosi (1892-1971), militant comunist, membru în guvernul lui Béla Kun, secretar general al Partidului Comunist Ungar între anii 1945 și 1956, prim-ministru al Ungariei din august 1952 pînă în iunie 1953.
2. Gheorghe Gheorghiu-Dej, vezi nota biografică în vol. I, p. 79, nota 2.

să-și poată păstra entitatea, să aibă drepturi și șanse egale cu românii, să-și poată păstra limba și cultura sa specifică. Un astfel de model ar putea fi situația celor 8 la sută de suedezi din Finlanda. Dar, dacă practic nu există revizionism maghiar, de care ar avea nevoie dinastia domnitoare, acesta trebuie născocit. Regimul bate recordul mondial la proba minciună, de ce să facă excepție chiar în această privință? Se pun la treabă Ion Lăncrănjan¹, Eugen Barbu, Romulus Zaharia, Mihai Fătu și mulți alții și construiesc niște sperietoare de te îngrozești. În romane și articole se creează o imagine denaturată, calomnioasă, a poporului maghiar și prezintă în mod unilateral și fals legăturile dintre cele două popoare. Istoria acestora cunoaște și relații de colaborare, dar și conflicte. Suferința și jertfa au fost de ambele părți. Că, de drept, ungerii au pricinuit mai mult rău românilor, fiindcă au dominat vreme mai îndelungată. Dar conflictele din trecut trebuiesc uitate în interesul prezentului și al viitorului. Finlandezii nu se răzbuună pe suedezi de azi pentru cele șapte secole și jumătate de asupraire. Francezii, germanii și englezii s-au războit mult între ei, dar azi guvernele acestor țări duc o politică de colaborare economică și culturală; persoanele, ideile, valorile culturale circulă nestingherit peste hotarele acestor țări. Ar fi timpul ca și noi să ne ridicăm la nivelul gândirii politice europene. Dimpotrivă, istoriografii absolvenți ai academiei de proastă reputație „Ștefan Gheorghiu” publică o sumedenie de articole care sînt menite să ațite ură împotriva minorității maghiare. Ei nu se mulțumesc cu faptele reale, nici nu le place munca laborioasă, istovitoare, de cercetare științifică și se apucă și rescriu istoria conform indicațiilor prețioase date de foarte de sus, înflorind-o cu multă fantezie, dar cu prea puțină pricepere. Dacă are loc o nouă revoluție în agricultură, nici în istorie nu poate fi altfel. Iar dacă minele și centralele electrice au fost militarizate, și istoria trebuie să fie condusă de un militar cu dosar bun. S-ar putea găsi ceva mai potrivit decît Ilie Ceușescu, tot de viță domnească? Așa se fabrică ceea ce numesc adevăr istoric. Curat adevăr, ar zîmbi I.L. Caragiale, dar, vedeți, el era grec. Mă întreb dacă azi ar mai putea fi scriitor român. Aceste falsificări nu rezistă criticii, ele conțin și contradicții interne și se și contrazic reciproc, fanteziile autorilor nu funcționează sincronizat. Ele ar putea fi spulberate ușor dacă în România lui Ceușescu ar exista o presă cît de cît liberă, dacă ar fi posibil ca ceva să le demaște în public. Dar, vedeți, la noi nu există discuții, dezbateri, critici: scornelile de la Scornicești sînt sacrosante și intangibile. Oricare impostor poate inventa orice, fără nici un risc de a fi combătut, poporul poate fi dezinformat și indus în eroare împotriva intereselor sale adevărate.

Este demn de semnalat limbajul veninos folosit de ei, care departe de a avea o ținută academică, trădează că ei nu urmăresc un scop științific, descoperirea adevărului, ci numai răscolirea spiritelor. Ei se bazează pe cele mai primitive instincte agresive rămase ca reminiscențe din epoca omului de Neanderthal. De fapt, o astfel de conștiință le este proprie și lor, ei sînt fosile vii în Europa modernă.

1. Ion Lăncrănjan (1928-1991), scriitor și publicist. Școala Medie-Tehnică Metalurgică Cîmpina (1946-1951). Școala de literatură „Mihai Eminescu” (1956-1957). Redactor la *Tînărul scriitor*, *Luceafărul*, *Gazeta Literară*, *Viața Românească* (1953-1967). Debut literar în *Tînărul scriitor* și debut editorial (1965) cu romanul *Cordovani*. Redactor-șef adjunct la *Gazeta Literară* (1965-1967), colaborator la *Luceafărul* și *Scînteia tineretului*. Promotor al național-comunismului și al protocronismului. Autor al eseului antimaghiar *Cuvînt despre Transilvania* (1982). Deputat în Marea Adunare Națională (ales în 1980). Premiul anual de publicistică al revistei *România Mare* în 1990.

Mai rămîne încă o problemă : cetățenii români de naționalitate maghiară, în marea lor majoritate, sînt loiali față de poporul român, față de patria comună, nu față de regim, căci față de acesta nici românii nu sînt loiali. Trebuie demonstrat că și chipurile ar fi nemulțumiți cu hotarele existente, că ei nutresc sentimente dușmănoase față de poporul român. În acest scop, regimul caută să provoace nemulțumirea lor. Zis și făcut, s-ar spune spune, dar nu este așa. S-a făcut, dar nu s-a zis. Din contra, în mod ipocrit, într-un timp Ceaușescu a rostit în fiecare discurs al său fraza stereotipă : „fără deosebire de naționalitate”. Ce-i drept, de vreun an încoace, nici nu mai spune așa ceva, și-a dat arama pe față. Încă în anul 1959, cînd șeful suprem de azi era încă șef mai micuț, sub directa sa îndrumare s-a desființat Universitatea „Bolyai” din Cluj, cu limba de predare maghiară. De fapt, s-a spus că ea s-a unificat cu Universitatea „Victor Babeș”, a fost semnată și o convenție cu precizarea drepturilor în viitor, dar aceasta nu a fost respectată. Cursurile predate în limba maghiară au scăzut din an în an, nu au fost numite cadre tinere din rîndul naționalității maghiare. Mai tîrziu, și liceele maghiare au fost desființate, rămînînd doar cîteva clase cu predare în limba maghiară, prea puține în raport cu numărul candidaților. În privința școlilor generale și a grădinițelor, situația este asemănătoare. Încălcînd chiar și legile țării în vigoare, elevilor nu li se permite să dea examenele de admitere în limba lor maghiară, astfel ei sînt handicapați, iar mulți părinți ezită să-și mai dea copiii la școală maghiară. Chiar și în clasele maghiare se predau tot mai multe discipline numai în limba română. Absolvenții maghiari sînt repartizați în Vechiul Regat, iar în clasele maghiare sînt numiți profesori care nu cunosc această limbă. Astfel, principiul învățămîntului în limba maghiară este grav compromis. Este firească cerința ca în țară, fiecare copil să învețe și limba română, dar tot atît este și dreptul fiecărui cetățean la învățămîntul și viața culturală în limba maternă, drept recunoscut în toată lumea civilizată și respectată în mod exemplar în Ungaria de azi. În regatul lui Ceaușescu au fost desființate periodice maghiare, grupe de dans popular și teatru pentru amatori, ansambluri corale și instrumentale etc. Orice program cultural în limba maghiară întîmpină mari dificultăți, piedici birocratice, șicane. Editarea unor cărți în limba maghiară a fost mult restrînsă, procurarea lor din Ungaria aproape complet desființată. Unui cetățean român de naționalitate maghiară îi revine o singură carte pe an editată în țară și 0,176 de carte pe an importată din Ungaria. Reviste se pot comanda într-un număr foarte restrîns, dar nici cele comandate nu ajung la destinatar. Pretextele de ordin ideologic sînt mincinoase, deoarece nu vin nici cărți și reviste pentru copii, nici cele tehnice.

De fapt, aceste injurii au fost aduse și celorlalte minorități naționale, turci, sîrbi, germani etc., care nici una nu poate fi acuzată de revizionism. Un minoritar este dezavantajat la ocuparea posturilor, la repartizarea locuințelor, la stabilirea într-un oraș închis, la obținerea pașaportului. Dacă ești acuzat de încălcare a legilor circulației, amenda depinde de numele din buletin. Dacă securiștii sînt crunți și sadici față de toată populația în general, ei se poartă în mod și mai barbar față de minoritățile naționale. În paranteză spus, regimul asuprește nu numai minoritățile naționale, ci și pe cele religioase. Încă în anul 1948, Biserica Greco-Catolică Unită cu Roma, cu toți enoriașii, în marea lor majoritate români, a fost desființată cu forța ; mulți dintre acești credincioși vizitează azi bisericile romano-catolice maghiare. O campanie deosebit de aprigă este dusă împotriva neoprotestanților de toate felurile. Și dacă lărgim noțiunea de minoritar, și intelectualitatea creatoare constituie o minoritate persecutată.

Dar să ne întoarcem la uneltirile șovine de a învrăjbi cetățenii țării de naționalitate diferită. Provocările vin din partea autorităților, dar propaganda criminală are efecte și

în rîndul populației. Unii oameni mai puțin culți se lasă duși în eroare, le și convine să se creadă „de gintă superioară”, să fie avantajați din punct de vedere material și moral, le place să poată disprețui pe alții. Se întîmplă ca niște huligani chiar să și bată pe cineva numai că respectivul vorbește ungurește, cu atît mai virtos cu atît asemenea acte nu se pedepsesc, cel atacat nici nu face reclamație, se teme ca să nu aibă neplăceri în plus cu miliția. În ultima vreme, o mare parte din populația maghiară se teme din ce în ce mai mult de pogrom. Desigur, și de cealaltă parte se găsesc oameni simpli care generalizează în mod eronat, în conștiința lor se nasc prejudecăți. Ei nu înțeleg că activiștii, securiștii care îi persecută sînt rudele, pămîntenii sau pur și simplu oamenii lui Ceaușescu. Ei consideră că sînt maltratați de olteni, de români, nu toți reușesc să înțeleagă că aceeași mafie asuprește și pe ceilalți olteni, respectivi români în general. E drept, minoritarii sînt dublu asupriți. Astfel, provocările regimului uneori își ating scopul, reușesc să creeze discordie. De fapt, clica lui Ceaușescu trădează interesele poporului român. Românii nu sînt interesați în aspirarea minorităților naționale, care reprezintă 10 la sută din populația țării. Dimpotrivă, patria noastră comună ar putea trage foloase de pe urma acestora. Intelectualii minoritari care cunosc limbi străine află mai ușor și mai repede ceea ce apare nou în țările respective, pot transmite informații utile colegilor români. Evreii în comerț, nemții, sîrbii și ungurii în industrie, agricultură și în diferite meserii au tradiții vechi, ei ar putea contribui în mare măsură la industrializarea țării. E păcat să se irosească această pricepere. Țara a avut pierderi mari prin emigrarea multor cadre pregătite, dar cei prigoniiți nu mai vor să rămînă. Este un lucru ciudat: cînd legionarii au spus: „jidani, cărați-vă în Palestina”, „afară cu ungurii din țară”, aceștia au rămas pe loc.

Acum, cînd în mod fățarnic partidul și guvernul predică frăția dintre popoare, aproape toți minoritarii ar fugi, dacă li s-ar da drumul. E drept că și românii ar merge după ei, ar rămîne numai ilustra familie. Oamenii de bună-credință și cu scaun la cap trebuie să înțeleagă că nu minoritarii, nu ungurii prezintă pericol pentru poporul român, ci dictatura lui Ceaușescu este dușmanul lor comun. În cursul istoriei, chiar și în perioadele celor mai ascuțite conflicte, capetele luminate ale celor două popoare au înțeles că interesul nostru comun este de colaborare frățească bazată pe principii democratice. Să sperăm că și în această perioadă critică vor exista de ambele părți suficiente capete luminate care să pună la punct pe cei smintiți. Poporul român are interesul să trăiască în pace și în bună înțelegere cu minoritățile naționale din țară, să fie privit în toată lumea ca popor civilizată. Criticile pe care le stîrnesc samavolniciile lui Ceaușescu, în această privință, știrbesc prestigiul poporului român, dăunează intereselor sale.

P.S. Ascultăm emisiunile postului dvs. de radio cu multă plăcere și interes, ele dau forță și speranțe pentru înfruntarea greutăților. Ar fi folositor dacă ați indica nu numai benzile în metri, ci și frecvențele de KHz, pentru ca postul să poată fi găsit mai ușor. Și mai bine ar fi dacă s-ar putea mări durata emisiunilor și intensitatea undelor emise, dar știu că posibilitățile sînt limitate.

„I.I. Ion”, cetățean român, noiembrie 1986, difuzată la 21 decembrie 1986¹

Ceaușescu a vrut un plebiscit în noiembrie 1986! De ce a ordonat acest plebiscit, cum s-a făcut și care este explicația acestei consultări populare?

Plebiscitul sau consultarea directă a poporului este o formă rar întâlnită și întrebuintată în viața publică românească. Mareșalul Antonescu a recurs și el la un plebiscit pentru a-și legitima politica sa. Ceaușescu nu l-a ținut pentru a-și legitima politica sa, deoarece știa dinainte că poporul nu este de acord cu erorile permanente și încăpăținate pe care le face. De aceea, nici nu a pus întrebarea cinstită, cum s-ar fi convenit: „Sînteți de acord cu politica mea?”, ci a redus întrebarea la o chestiune generală și actuală pe plan internațional, fără legătură directă cu actualitatea românească și la care nu se poate răspunde decît cu „da”. Este ca și cum te-ar întreba cineva dacă vrei sau nu să respiri. Desigur că reducîndu-se la întrebarea dacă poporul este de acord cu „dezarmarea, reducerea cheltuielilor militare și a efectivelor militare”, nu va risca un „nu” categoric.

Și totuși, i-a fost frică, gîndindu-se că din spirit de opoziție față de politica lui, mulți vor ajunge să spună „nu”. Pentru a preveni această posibilitate, a cerut ca fiecare să semneze votul pe care-l dă și să-și scrie și adresa respectivă. Astfel, a fost sigur că puțini vor fi aceia care să intre în gura lupului, nerăspunzînd la întrebarea sa și intimidînd pe alegători. Este un procedeu nemaîntîlnit în literatura juridică internațională.

Pe lîngă faptul că a încălcat constituția, care prevede „votul secret” și dreptul la vot numai pentru cetățenii care au împlinit 18 ani, a pus să voteze și copii de la 14 ani, ca să aibă cît mai multe voturi. În aceste condiții, acest plebiscit unic în analele istoriei, cu rezultatul dorit, dar caraghios, de 99,99%, nu poate avea nici o valoare decît aceea de a demonstra iraționalul acestui om.

Tovarășe Ceaușescu, dacă vrei într-adevăr să cunoști părerea poporului asupra politicii tale, fă un plebiscit, dar unul serios, adică secret și cu întrebarea capitală: „Sînteți de acord cu politica mea internă?”, fără semnătură și fără indicarea adresei și cu cetățeni de la 18 ani, cum prevede constituția, și nu cu șoimii patriei aduși în coloană și supravegheați de învățători.

Atunci – de abia – și numai atunci vei putea trage concluzii clare și cinstite, dacă ai în sprijinul tău sau nu poporul!

Cu siguranță că nu ai consultat nici un jurist la înfăptuirea acestei monstruoziități, ci ai conceput-o în laboratorul familiei, cu consoarta, care nu a avut cunoștințele necesare ca să te oprească, dacă nu a fost chiar ea inițiatoarea acestei ineptii.

Afară de familia dumitale (și nici aceea în totalitate), nu te mai vrea nimeni; citește articolul din *Der Spiegel*, nr. 49/1986, ca să vezi cum ești apreciat în străinătate. Pune Securitatea să-ți raporteze cinstit cum ești apreciat de muncitorii care primesc 250 gr de piine, la penuria restului de alimente!

Acest plebiscit dovedește:

- că nu te poți dezbăra de șmecherii ieftine;
- că rămii credincios minciunii, devenită principiu de guvernare;
- că ți-e frică de realitate și recurgi la tertipuri ieftine pentru a salva aparențele.

Pe cine crezi că mai poți înșela?

Dixit et salvavit animam meam!

1. L.M. no. 206, December 21, 1986.

Un ascultător din R.F. Germania, decembrie 1986, difuzată la 8 ianuarie 1987¹

Stimați redactori de la „Actualitatea Românească”,

În programul din 16 decembrie anul curent, ați vorbit despre atitudinea organelor grănicerești și vamale ale RSR-ului, la frontierele cu Iugoslavia și Ungaria, față de călătorii străini. Părerea mea este că această problemă, de multă vreme acută, vă deșteaptă, destul de târziu, interesul. Eu mă aflu de mai mulți ani în Germania occidentală, unde am sosit pe cale legală din RSR, avînd părinții încă în RSR, la Slobozia, și am făcut de mai multe ori vizite în fosta patrie, atît cu trenul, cît și cu mașina, prin toate punctele de frontieră apusene ale RSR-ului.

Experiența mea este foarte bogată în ceea ce privește grănicerii și vameșii români. Dacă m-aș strădui, aș reuși să scriu atîta cît pentru o carte. Atitudinea de bătăranii a acestor organe de la hotarele României este necivilizată, nici de ieri, nici de alaltăieri. E veche. Cînd ajungi pe mîna lor, din prima clipă, ești privit întotdeauna ca un posibil sabotor, contrabandist, hoț, dușman al regimului, pe scurt, un nedorit care trebuie tratat prin șicane, de pe poziții de forță. Ți se arată că ei dețin dreptul bîtei. De cel puțin 3 ani de zile „mă bucur” permanent de „plăcerea” de a ni se face percheziție corporală la fiecare intrare și ieșire din „dulcea Românie”. Dar mă consolam că și alții erau tratați prin aceleași metode. Înțeleg dacă așa ceva se aplică celor proveniți din zona Libanului, dar de ce la frontiera între țări unde e pace? De regulă, ți se vorbește pe un ton ridicat, lătrat, ce-mi aduce aminte de vremea serviciului militar petrecut într-o cazarmă din Oltenia, cînd, ca soldat, aveam de-a face cu căprarii și sergenții sau restul gradelor superioare.

Toți te privesc cu mutre încruntate, bănuitoare și gata de a te împrășca cu cuvinte care să te sperie și să te atenționeze că ești la cheremul lor. Cînd ai de făcut o obiecție cît de mărunț și îndreptățită, primești replica lor nimicitoare. De multe ori auzi: „Domnule, dacă nu-ți convine, n-ai decît să te întorci de unde ai venit!”. Dacă trebuie să aștepti în neștire pînă ajung să se ocupe de tine, sau îți scotocesc lucrurile pînă în cel mai mic amănunt, nu-i deranjează. Dimpotrivă, ei savurează acest lucru. Am impresia că toți care lucrează la punctele de frontieră românești sînt niște sadici. E un sadism al societății socialiste multilateral dezvoltate. Eu cred că numai regimul comunist e de vină. Omul însuși e stricat. Nu cred că niște oameni normali, cu bun-simț, ar putea accepta un asemenea servici.

Știți că la sfîrșitul verii din acest an, la Nădlac, două fete tinere din Frankfurt, ce nu fuseseră încă în RSR, aflîndu-se într-o tură prin mai multe țări, au dorit să vadă țara „stejarului de la Sornicești”? Către sfîrșitul după-amiezii, ajung și ele la rînd, cu microbuzul lor, pe mîna „amabililor”. După un control prelungit și riguros, care le-a luat piuitul, li se permite intrarea prin barieră. Străinele se opresc pe marginea șoselei (la scurtă distanță de punctul vamal) și caută să-și facă ceva ordine prin boarfe, să tragă o țigară și să-și fiarbă o cafeluță. Nu după mult timp – era către seară, cînd se face schimbul de tură – se oprește mașina care aducea pe vameși și pe grăniceri pentru tura următoare. Cîțiva coboară la fete, care fără să înțeleagă ce se întîmplă, mai mult cu forța, sînt urcate în mașina românească (mașina lor va fi dusă de un grănicer la postul vamal). Ajunși

1. D.B. no. 1037, January 8, 1987.

cu toții la punctul de control, după efectuarea schimbului de tură, turistele germane sînt din nou controlate prin toate bagajele, prin microbuz etc. Culmea este că în ultimă instanță, sub presiune și frică, se dezbracă în pielea goală și sînt „verificate”, nu așa cum ar fi normal, de către vameșe femei, ci de către vameși, care probabil îl citiseră bine pe Papillon și credeau că e o ocazie să se convingă dacă turistele nu aveau ceva ascuns într-un anume loc. Rezultatul a fost că nu s-a găsit nimic compromițător, dar fetele au renunțat de a mai vizita „țara ajunsă pe piscurile înalte ale civilizației”.

În urmă cu cîțiva ani, am fost și eu dezbrăcat la piele și reținut cîteva ore la hotar, pentru că, venind din Ungaria, îmi cumpărasem, într-un oraș, dintr-o librărie, cîteva cărți în maghiară. Pentru chestia asta am avut de suferit, fiind tratat ca un potențial complotist care vrea să submineze unitatea statului. Ar fi o poveste lungă. Cred că în urmă cu un an am văzut filmul englez *1984*, al lui George Orwell. Ceea ce m-a impresionat a fost că am descoperit atîtea analogii în film cu situația actuală din România. Sfatul meu este să nu vă revoltați că *FAZ*¹ sau *Die Welt* scriu despre România așa cum nu le place românilor. Ziarele sînt obiective și e de datoria lor să informeze. Asta-i bine!

Să auzim numai de bine².

Ovidiu Presecăreanu, Craiova, 10 octombrie 1986, difuzată la 8 ianuarie 1987³

Domnule director,

Mă numesc Presecăreanu Ovidiu, domiciliat în Craiova [...]. Sînt născut la 29 februarie 1953 la Craiova, sînt căsătorit din anul 1983 cu Presecăreanu Daniela, am un copil în vîrstă de 3 ani și doresc să vă înfățișez situația în care mă aflu⁴.

Am absolvit facultatea de arte plastice din București, secția scenografie, în anul 1983, iar în luna septembrie a aceluiași an am primit repartiție pentru Teatrul de Estradă din Deva. M-am mutat cu familia și cu casa, dar la 5 ianuarie 1984 am fost înștiințat că postul pe care îl deținusem numai trei luni s-a restructurat și astfel am rămas fără servicii, fără nici un mijloc de existență pentru mine și familia mea. M-am anunțat imediat la forțele de muncă pentru a primi un alt serviciu, dar mi s-a spus că trebuie să-mi găsesc un alt serviciu prin schimbarea meseriei pe care o am pentru că ei nu pot asigura post pentru toți artiștii de care e plină țara. Mi s-a spus: „Țara are nevoie de muncitori, tovarășe, nu de artiști!”.

La toate insistențele mele ulterioare am primit numai răspunsuri negative. Pînă în luna ianuarie a anului 1985 eu nu am avut nici un venit, nici un serviciu, neinteresînd pe nimeni

1. *FAZ – Frankfurter Allgemeine Zeitung*.
2. Formularea „Să auzim numai de bine”, folosită în special de popularul redactor al postului de radio Europa Liberă Nicolae Constantin Munteanu, la sfîrșitul emisiunilor sale, devenise în conversațiile obișnuite o referire fără echivoc și simpatetică la Europa Liberă.
3. D.B. no. 1037, January 8, 1987.
4. Aceste date private au fost făcute publice, la vremea respectivă, de ascultătorul Europei Libere. În plus, informațiile au relevanță pentru înțelegerea contextului în care dl Presecăreanu s-a adresat postului de radio.

ce face familia aceasta, din ce trăiește! În România, după cum probabil știți, nu există ajutor de șomaj sau ajutor social. Nici din vânzarea unor picturi nu aveam dreptul să trăiesc deoarece nu aveam dreptul să le comercializez decât dacă eram membru al Uniunii Artiștilor Plastici, iar membru nu poți să devii decât dacă ai lucrat undeva cel puțin trei ani.

Văzînd că mă învîrtesc într-un cerc ciudat și vicios, că arta în România nu se rezumă decît la glorificarea familiei Ceaușescu și a construirii socialismului, că am muncit din greu să fac o facultate în lipsuri și mizerie ca acum să nu pot lucra în meseria pe care mi-am ales-o, că nimeni aici nu are nevoie de mine, nici ca artist, nici ca om, că nu am pur și simplu din ce trăi eu și familia mea, am hotărît de comun acord să părăsim definitiv țara și să emigrăm în SUA. Astfel, în luna ianuarie a anului 1985 am făcut cerere la serviciul de pașapoarte din Craiova pentru emigrare.

Așteptînd răspunsul la cerere, am încercat să trăim din vânzarea mărtișoarelor și a felicitărilor de Crăciun, toate făcute cu multă trudă și mari lipsuri. Dar și aici am avut ghinion, am fost prins de Miliție, am fost bătut pe stradă, mi s-au luat toți banii pe care îi aveam la mine (organele de Miliție uitînd bineînțeles să-mi dea chitanță pentru ei). Am fost chemat la secția de Miliție, am fost catalogat ca parazit al societății (ca și cum *eu* nu vroiam să lucrez), am fost bătut și înjurat de mama care abia murise de lipsuri și de mizerie. Mi s-a cerut să renunț la plecarea mea din țară și să dau o declarație că doresc să trăiesc în România, că sînt mulțumit cu sistemul și legile țării și că mă oblig să găsesc un serviciu în două săptămîni.

Nu găsisem un serviciu într-un an, de unde să-l scot eu în două săptămîni? Cu legile și sistemul nedrept și totalitar al țării nu puteam să mă declar de acord, iar ca să renunț și la ultima mea speranță de scăpare, nici gînd. De aceea am refuzat să fac declarația. Am fost bătut în mod barbar, cu cizma și bastonul de cauciuc. Mi se dădea peste mîini strigîndu-mi-se: „Scrie, pui de cățea, scrie, că nu mai ieși viu de aici!”.

Nu s-a putut ajunge la nici un rezultat cu mine, iar în scurt timp după aceea, am primit aprobarea din partea organelor din Craiova. Acum trebuia să aștept aprobarea de la București. Văzînd că răspunsul de aici întîrzie în mod îngrijorător, am plecat la București și m-am prezentat singur (mare greșală) pe strada Nicolae Iorga, la Serviciul de Pașapoarte. Aici am fost lăsat pe sală să aștept patru ore, iar după plecarea tuturor oamenilor, după ora 19:00, am fost luat în primire de doi civili care mi-au scos totul din buzunare ca la ultimul borfaș, au găsit la mine 600 de lei pe care îi aveam din vânzarea unui tablou la piață în cursul dimineții, începînd apoi să mă înjure, cărîndu-mi la pumni în cap și coaste, întrebîndu-mă printre dinți de unde am bani, dacă nu lucrez. Cînd le-am spus că am vîndut un tablou, că sînt pictor, mai tare m-au bătut că mint, iar dacă spun adevărul, asta înseamnă că vînd lucruri la negru și intru în închisoare. Mi-au văzut cruciulița de la gît pe care o aveam amintire de la moartea mamei, care era catolică ca și mine, mi-au smuls-o de la gît înjurîndu-mă și spunîndu-mi că după ce eu sînt amărît și nenorocit, mă mai închin și la sfinți.

Au încercat să mă facă să declar că trăiesc din vânzarea clandestină a lucrurilor, dar eu am tăcut și am încasat mai departe pumni și picioare. Apoi, în jurul orei 21:00, cu nasul plin de sînge, cu pantalonii sfîșiați și cu cucuie în cap am fost aruncat afară din clădirea Serviciului de Pașapoarte din București, unde nu aș fi crezut niciodată că am să fiu bătut. Desigur că așa cum mi s-a mai întîmplat și altă dată, nu am primit nimic din lucrurile și banii mei înapoi. Toate aceste lucruri s-au petrecut luni, 6 octombrie 1986,

după-amiaza. Se împlinesc în curînd trei ani de cînd nu îmi găsesc un loc de muncă și doi ani grei de suferință materială și morală de cînd am depus cererea de emigrare.

Stimați domni, aceasta este situația fără ieșire în care mă aflu acum și vă rog cu disperare să nu mă lăsați să fiu distrus complet, atît eu, cît și familia mea, de către acest regim diabolic și sadic și vă conjur să mă ajutați să ies din acest infern comunist, eu și familia mea.

Dacă considerați că este posibil, aș fi foarte fericit ca această scrisoare să se facă publică prin mijlocul postului de radio Europa Liberă, ca în viitor alții care doresc ca și mine să scape din infern să știe că la Miliție și Pașapoarte nu se merge decît însoțit sau deloc, iar dacă voi păți ceva, să nu dispar fără ca nimeni să nu știe de soarta mea cea grea.

Cu deosebită stimă și sincere mulțumiri.

Teodor Briscan¹, scrisori difuzate la 8 ianuarie 1987²

„Dacă voi fi întrebat”, noiembrie 1984

Eu nu sînt de acord ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales secretar general la al XIII-lea Congres al PCR. Am următoarele motive :

1. Nu sînt de acord cu cultul personalității sale, cult ridicat pe culmile absurdului ;
2. Nu sînt de acord cu mobilizarea miilor de oameni din întreprinderi, institute de cercetări sau CAP-uri cînd dînsul face „vizite de lucru” sau cînd pleacă și vine din străinătate. De ce are nevoie dînsul de acest alai ?
3. Nu sînt de acord că și-a instalat toate rudele în posturi de conducere : nevastă, frați, surori, cumnați, cumnate.
4. Nu sînt de acord că ocupă prea multe posturi de conducere pentru capacitatea unui singur om – fie el și genial.
5. Nu sînt de acord să investească bani în lucrări ce nu aduc nici un folos material pentru popor. Această dorință a dînsului de a construi „Epoca Ceaușescu” și alte „ctitorii istorice” a dus la suferințe și nenorociri. A construi „ctitorii istorice” în actuala criză a României, cînd ai de achitat atîtea datorii externe, înseamnă a ignora cu bună știință nevoile actuale ale poporului român.

1. Manifestările disidente ale muncitorului Teodor Briscan au început la 18 septembrie 1982, cînd acesta a părăsit PCR. La cîtuva timp a rupt legăturile și cu sindicatul – în care persoanele angajate erau înscrise obligatoriu. La începutul anului 1987, Radio Europa Liberă a primit un pachet cu 57 de copii ale unor scrisori și memorii (138 de file, scrise mărunt, de mîna) adresate de Briscan diferitelor foruri ale Partidului Comunist Român, unor personalități și presei centrale, între 1983 și 1986. Povestea lui în confruntarea cu puterea reiese din textele transmise de Emil Hurezeanu pe parcursul mai multor emisiuni, pe care le reproducem aici în ordinea difuzării (vezi *infra* scrisorile difuzate la 12 și 21 ianuarie, 4 și 25 februarie 1987). Un grupaj din aceste texte a fost editat de Mihnea Berindei și Alexandra Laignel-Levastine în revista *La Nouvelle Alternative*, nr. 10 (iunie), 1988, pp. 38-40.
2. D.B. no. 1037, January 8, 1987.

6. Nu sînt de acord să fie reales secretar general pentru că cheltuiește banii statului ca din propriul buzunar : sutele de vizite efectuate în toate colțurile lumii, fără vreun rezultat vizibil pentru popor.

7. Nu sînt de acord să fie reales pentru că, deși șef de stat și de partid comunist, conduce țara ca un dictator : dă indicații peste tot, de parcă ceilalți oameni și specialiști ar avea mintea blocată. Nimeni nu îndrăznește să aibă o altă părere, pentru că dînsul nu suportă și nu admite să fie contrazis sau criticat.

8. Nu sînt de acord să fie reales pentru că niciodată nu s-a scris în presă, nu s-a spus nicăieri în ce sînt investite miliardele de dolari împrumutate. Pentru ce i se ascunde poporului cîtă datorie are și cine plătește, pentru că doar poporul le achită și le suportă, el este afectat și deci el trebuie să știe tot.

9. Pentru ce avem relații de foarte mare prietenie cu țări din Africa, prietenii întreținute de noi foarte scump, și, în schimb, cu țările din Europa sîntem mai puțin prieteni ? În primul rînd, noi ar trebui să fim prieteni cu vecinii noștri, cu Ungaria și Uniunea Sovietică. De ce este ignorată, adică, RSS Moldovenească, care are graniță comună cu noi și în care locuiesc români ?

10. Nu sînt de acord cu realegerea sa pentru că a luptat pentru fericirea poporului român încă din copilărie și ar trebui lăsat să se odihnească și să scrie opere de care poporul nostru și lumea întreagă au mare nevoie și pentru care îi vor fi veșnic recunoscători.

11. Nu sînt de acord să fie reales pentru că se face prea multă economie la încălzirea apartamentelor. Poate am deveni independenți din punct de vedere energetic, dar eu nu mai suport frigul din casă și întunericul de pe stradă.

12. În sfîrșit, nu sînt de acord cu realegerea sa pentru că am fost pedepsit ilegal, abuziv, pentru ieșirea mea din partid la 18 septembrie 1982 și pentru faptul că nu mi s-a făcut dreptate, deși am înaintat scrisori la sectorul 2 de partid, la Comitetul municipal București, la Comitetul Central al PCR și chiar la tov. Secretar general Nicolae Ceaușescu. Personal !

*

„Asta e situația actuală”, 23 decembrie 1984

Azi e duminică, 23 decembrie 1984. Afară temperatură de minus un grad, în casă de plus 12 grade. E foarte frig. În picioare am ciorapi și pîslari, pe mine două perechi de indispensabili groși, peste ei pantalonii de pijama ; am un maiou gros, apoi bluza de pijama, un pulovăr de lînă cu mîneci și un pieptar. Pe cap, o căciulă. Altfel nu se poate sta. Din cînd în cînd suflu în mîini ca să mă încălzesc. Am vrut să-mi fac mămăligă, dar presiunea gazelor este așa de mică încît apa nu fierbe. Am renunțat. Apa caldă s-a oprit la ora 9 dimineața ; este duminică, ajunul Crăciunului, oamenii au rufe de spălat, au de gătit. Uneori stau în bucătărie și aștept să mi se încălzească mîncarea. Aici am un aparat de radio. Se vorbește despre uriașul salt făcut de țara noastră în creșterea nivelului de trai, despre fericirea noastră de azi. Simt că visez. Apoi îmi revin. Au trecut 20 de minute și mîncarea nu mi s-a încălzit. Flacăra e gata să se stingă. Mă uit la radio, trag o înjurătură și-l închid. Asta e situația actuală.

*

„Invitație la circa 13 Miliție”, 27 martie 1985

Miercuri 27 martie 1985 am primit o invitație la circa 13 Miliție, pentru orele 8 : 00 sau 17 : 00. Pe ușa camerei nr. 17 scria „Birou cercetări penale”. Am intrat. Am dat invitația și buletinul de identitate. Mi s-a spus să aștept afară. După circa 10 minute am fost invitat înăuntru. Un ofițer în civil, foarte amabil, mi-a spus : „Știți că aveți un dosar de urmărire penală ?”. Eu am răspuns că nu știam. Mi-a spus apoi că s-au găsit la mine monede străine. Într-adevăr, la percheziția de la domiciliu am predat Securității monedele rămase din excursiile făcute de mine în câteva țări socialiste. L-am rugat pe ofițer să-mi permită să copiez suma de pe adresa dosarului ce face obiectul dosarului de urmărire penală : 1 rublă URSS, rămasă dintr-o excursie din 1973, patru monede a câte 50 de groși polonezi, 3 monede de 5 penny ungurești, încă 6 monede a câte 1 penny, o monedă de 10 stotinci bulgărești. În total, conform schimbului oficial de la Banca Națională, 9 lei și 81 de bani.

*

Scrisoare recomandată ministrului Justiției, 18 mai 1985

Tovarășe ministru,

La 15 noiembrie 1984, am fost amendat cu 500 de lei pentru că am scris postului de radio Europa Liberă, dar scrisoarea, în loc să ajungă la destinatar, a ajuns probabil în mîna celor care m-au amendat. A doua oară am fost amendat la 7 mai 1985 de procuratura locală sector 3, cu 1.000 de lei amendă penală plus 100 de lei cheltuieli judiciare. Motivul acestei amenzi l-a constituit faptul că în urma unor excursii pe care le-am efectuat în mai multe țări socialiste, la înapoiere mi-au rămas prin buzunare cîțiva bani mărunți pe care nu i-am cheltuit. Total ? 9 lei și 81 de bani ! Mă gîndesc că dosarul care mi s-a întocmit, cu numărul 1418/P/1985 conține zeci de pagini dactilografiate, altele scrise cu mîna. Cîtă muncă, cît timp irosit ! Dar statul și-a recuperat „îndesat” toată cheltuiala. Pentru că știe s-o facă „legal”. Procurorul care s-a ocupat de infracțiunea mea – avînd ca obiect 9 lei și 81 de bani în valută răsăriteană – era atît de devotat profesiei, încît atunci cînd m-am mirat de amenda atît de mare, mi-a spus că puțin a lipsit ca dosarul să nu fie trimis la judecătorie, unde – m-a asigurat dînsul – voi fi condamnat la 1 an de zile la locul de muncă, cu reținerea unui sfert de salariu ! Parcă îl aud cu cîtă pasiune și vehemență îmi spunea mereu : „Fapta-i faptă !”. Aș dori totuși să aflu care a fost prejudiciul pe care l-am produs statului român pentru că aveam într-un colț de sertar suma de 9 lei și 81 de bani, în devize est-europene, pe care am declarat-o singur organelor de Miliție.

Vă mulțumesc foarte mult pentru bunăvoință. Cu stimă și considerație.

Gheorghe Huțanu¹, Buzău, 19 octombrie 1986, difuzată la 11 ianuarie 1987²

Domnule Secretar General,

Revin la o scrisoare deschisă, adresată dvs. personal și difuzată, parțial, de către postul de radio Europa Liberă la emisiunea „De vorbă cu ascultătorii” din ziua de duminică, 21 septembrie 1986. Cu o săptămână mai înainte se difuzase câte ceva (de la același microfon) și pe marginea unor scrieri, în care am vorbit de umanism, justiție, adevăr, cât și de unele abuzuri ale căror victimă am fost timp de o viață de om, fără ca cineva din cadrul Comitetului Central – unul singur – să schițeze fie și numai un singur gest pentru a se pune capăt ilegalităților.

Și pentru că am pronunțat cuvântul „adevăr”, vă rog, Domnule Secretar General, să consultați revista *Lumea* (nr. 45, din ziua de 1 noiembrie 1984, p. 14), unde, sub titlul „Varșovia. Declarații referitoare la un caz de răpire”, veți citi și următorul pasaj: „Un adevăr, fie el cât de amar, nu poate fi ascuns...”.

E vorba de împrejurările în care a fost răpit și asasinat preotul catolic Jerzy Popiełuszko³, sprijinitor activ al Sindicatului Liber „Solidaritatea” din Polonia.

Iată și alte extrase din declarația împuternicitului guvernului polonez pentru problemele presei, ministrul Jerzy Urban, sau din declarația televizată a ministrului Afacerilor Interne, generalul Czesław Kiszczak, furnizate de revista *Lumea*.

„Metode reprobabile”; „provocare politică”; Guvernul R.P. Polone condamnă metodele banditismului politic, indiferent de mobilurile lor politice; „Într-un stat al legalității – și acesta este și trebuie să fie R.P. Polonă – nu există persoane situate deasupra legii...”.

Sînt doar cîteva din gîndurile care au făcut ocolul pămîntului în legătură cu această abominabilă crimă, preluate și de către revista *Lumea*... cu voie de la poliție.

Spun cu voie de la poliție, pentru că ceea ce se întîmplă cu mine după cele două emisiuni radiofonice tînde să se transforme într-o adevărată mocirlă. Iar pînă la crimă, pînă la asasinat, nu mai e decît un pas. Care e posibil, se poate, Domnule Secretar General, deși proprii dvs. subalterni de la Securitate m-au asigurat că nu se poate.

Mă întreb și vă întreb și pe dvs., Domnule Secretar General, care este de fapt esența democratismului de care se bucură poporul român, cîta vreme nu e voie să gîndești și să vorbești ori să scrii și despre altceva decît vrea partidul comunist, oficialitatea? Este acest gen de democratism menit să ne scoată din marasmul în care se zbate un întreg popor? Este nefericit poporul polonez că reprezentanții Sindicatului Liber „Solidaritatea” se străduiesc și adesea reușesc să poarte un dialog cu puterea chiar și din clandestinitate? Sînt nefericiți ungurii și bulgarii, vecini și frați cu noi întru ideologie, care nu cunosc nici pe departe lipsurile cu care sîntem confrunțați doar noi, românii? După peste aproape

1. Amănunte despre „cazul Huțanu” în Gabriel Andreescu, *L-am urît pe Ceaușescu. Ani, oameni, disidență*, Polirom, Iași, 2009, pp. 175-183.

2. L.M. no. 209, January 11, 1987.

3. Jerzy Popiełuszko (1947-1984), preot catolic care a susținut în predicile lui sindicatul Solidarność, motiv pentru care a fost asasinat de poliția politică din Polonia. La 19 octombrie 1984, Jerzy Popiełuszko a fost ridicat de trei ofițeri de Securitate, torturat și înecat într-un lac de acumulare. Cei trei ofițeri au fost condamnați. Papa Ioan Paul al II-lea a inițiat procesul de beatificare a preotului Jerzy Popiełuszko, încheiat în anul 2004.

patru decenii de la sfîrșitul celui de-al Doilea Război Mondial ? Sînt nefericiți sîrbii, care pot discuta absolut liber pe marginea unor propuneri de lege *ferenda*, formulate de specialiști, în legătură cu drepturile și libertățile din această țară ? E nefericit poporul sovietic, căruia Secretarul General Mihail Gorbaciov îi cere să vină cu cît mai multe propuneri și sugestii menite să îmbunătățească stările de lucruri cu care e confruntat ? E nefericit poporul chinez, unde văduva ex-„corifeului” Mao Tze-Dun ispășește o condamnare pe viață pentru că, îmbătată de puterea ex-„corifeului”, nu a avut urechi să audă și păsurile celor mulți ? E nefericită America, unde președintele țării, ales de cele mai multe ori doar cu ceva mai mult de jumătate din sufragii, poate fi criticat – uneori destul de aspru – chiar și în presă ?

Sînt toate aceste semne înnoitoare în contradicție cu democratismul din Republica Socialistă România ? Pot fi calificate asemenea fapte înnoitoare drept propagandă împotriva orînduirii socialiste de îndată ce ele apar și pe buzele cetățeanului român ? Sînt de părere, Domnule Secretar General, că textul art. 166 din Codul Penal, care prevede pedeapsa cu închisoare de la 5 la 15 ani și interzicerea unor drepturi, ar trebui pus de acord, urgent, cu Pactul internațional cu privire la drepturile și libertățile civile și politice semnat și de către țara noastră. Și nu e singurul text din Codul Penal ce se impune a fi revizuit.

Mă opresc aici, Domnule Secretar General, deoarece sînt atît de încolțit, încît nu știu pe unde voi mai scoate cămașa. Pentru vina, pentru singura vină de a mă fi pronunțat cu vehemență împotriva abuzurilor și pentru respectarea legilor. Sau pentru vina de a mă fi pronunțat în favoarea unor înnoiri fără de care – e lucru dovedit – nu ar putea exista progres în lume. Acestea sînt „crimele” de care m-am făcut vinovat, care după opinia mea nu contravin nici Constituției țării și nici Pactului internațional cu privire la drepturile și libertățile civile și politice, ale cărui prevederi sînt cît se poate de limpezi și pe înțelesul tuturor.

Vă rog, în încheiere, să dispuneți ca de această problemă să nu se mai ocupe organele de Securitate. Iar dacă, prin absurd, se va ajunge la concluzia că trebuie să compar în fața unei instanțe de judecată, vă rog stăruitor să dispuneți să se procedeze la „lumina zilei”. Așa cum s-a procedat și cu dvs. în urmă cu cincizeci de ani. Vă cer prea mult ? Și mai doresc, Domnule Secretar General, ca de toate aceste fapte să se ocupe Procuratura și nu organele de Securitate, unde nu doresc să ajung nici pentru a-mi fi eliberat un pașaport pentru Occident, care mi-a fost refuzat fără drept de apel. Se poate, Domnule Secretar General ? E posibilă și o excepție de la această regulă ? Pentru că istoria și numai istoria e capabilă să judece pînă și astfel de gesturi minore. Marele nostru istoric și savant Nicolae Iorga era cît se poate de intransigent în această privință. Iată ce ne spunea el în materie de critică : „În țara unde combaterea înseamnă batjocură, firește că adeziunea nu poate fi decît lingușire”. Iar cu alt prilej : „Un partid politic ce se reazemă pe suprimarea conștiințelor e mai mult decît o imoralitate, e o impietate”.

Reveniți, Domnule Secretar General, la sentimente mai bune și va fi mai bine și pentru țară și pentru dvs. personal. Și nu mai faceți un caz din faptul că anumite scrisori ajung la postul de radio Europa Liberă, cîtă vreme ele nu contravin Constituției (art. 33), pe care ați jurat să o respectați, sau Pactului internațional cu privire la drepturile și libertățile civile și politice, semnat și de Republica Socialistă România. Socot că e posibil, că se poate, Domnule Secretar General. Chiar și în ceasul al XII-lea...

Teodor Briscan, scrisori difuzate la 12 ianuarie 1987¹

15 ianuarie 1985, redactorului-șef al *Scînteii*

Această scrisoare a fost inspirată de festivitățile cu ocazia sărbătoririi de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu. Datorită gerului, temperatura în apartamente a scăzut la 7, 8, 9 grade. Curentul electric este întrerupt zi de zi în tot cartierul. Mă gîndeam ce bine-ar fi fost dacă s-ar fi întrerupt curentul în timpul festivităților, ca să-și dea seama conducătorii cum este de întuneric, cum stăm noi mereu. Ne sculăm dimineța pe întuneric și bijbiim pînă ieșim din casă, ca să mergem la lucru. Poporul a scos un proverb care arată că la vremi rele nu este indicat să se țină festivități. Țara arde și baba se piaptăna! Țara nu arde, ci tremură de frig; nu are apă caldă la baie și bucătărie; nu are gaz în sobe sau presiunea lui este foarte scăzută; curentul electric este întrerupt mereu. Temperatura în apartament variază între 7 și 9 grade. Mă învelesc cu: plapumă de lînă, patru cearceafuri, două pături și o cuvertură. Și nu numai că nu transpir sub această greutate, dar durează cel puțin o oră pînă reușesc să încălzesc cu corpul meu culcușul. În acest timp, tremur. Și atunci cînd este atît de frig și ești obligat să te acoperi cu atîtea învelitori, cum să respecte tinerele fete politica demografică a statului nostru? Desigur că nu se poate. Se mulțumesc cu un sărut. Credeți că la temperatura asta ar putea rezista cîinii de rasă ai unor tovarăși? Eu nu cred. Cred că ar schelălăi pînă li s-ar satisface pretențiile de confort. Dar noi sîntem oameni. Noi trebuie să răbdăm fiindcă am vrut socialism, fiindcă am luptat și am muncit 40 de ani ca să avem o viață fericită în socialism. Vorba vine că noi am vrut socialism. Dar am muncit cu încredere în mai bine, am muncit. Și uite unde am ajuns! Înseamnă că cîrma a luat-o razna. Cei care au luptat pentru socialism mai bine își vedeau de treabă. Mai rău ca acum nu putea să fie. Trist, foarte trist. [...]

Conducătorii noștri se ocupă cu problemele internaționale, în loc să fie interesați de cele interne. Aș vrea să citesc în ziare titluri ca „Acțiunile și inițiativele președintelui Ceaușescu, contribuția de prestigiu la rezolvarea problemelor vieții interne din România”. Și să fie probleme reale, adevărate. Nu „vrăjeală”, nu praf în ochi. De așa ceva sîntem sătui. Și n-aș vrea să aud de Transfăgărășan, de Canalul Dunăre – Marea Neagră sau alte canale, de Casa Republicii sau bulevardul Victoria Socialismului, pentru că ele, după cum vedeți, nu ne țin nici de foame, nici de cald. M-aș bucura dacă în ziarul *Scînteia* s-ar comenta problemele ridicate de mine în această scrisoare și în scrisoarea din 23 decembrie. Vă mulțumesc, cu respect.

*

17 aprilie 1985, redactorului-șef al *Scînteii*

Articolul de fond din ziarul *Scînteia*, 7 aprilie 1985, intitulat „Scrisorile oamenilor muncii – importantă formă de participare democratică la viața social-politică”, cît și titlul unui alt articol „Cititorii noștri – corespondenții noștri” din *Scînteia*, 13 aprilie 1985 m-au determinat să scriu această scrisoare. Am citit cu multă atenție aceste articole. Citez o frază semnificativă: „Cuvîntul oamenilor muncii, ca deținători ai puterii politice și economice este ascultat cu luare de minte și cu deosebită considerație”. Lăsați-mă să nu

1. D.B. no. 1039, January 12, 1987.

cred în această afirmație. Această afirmație nu este crezută de nimeni, nici de cel care a scris-o și cu atât mai puțin de oamenii muncii [...].

Referitor la alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare de la 17 martie 1985, am citit în ziarul *Scînteia* că tov. N. Ceaușescu a fost ales în unanimitate deputat în MAN. „Gurile rele” spun că tocmai tovarășul Ceaușescu ar fi întrunit cele mai puține voturi dintre toți deputații propuși și aleși în MAN. Acest lucru este de crezut, acest lucru ar fi firesc. Pentru că acest om a ajuns – în ciuda faptului că numele său este pronunțat zilnic de radio-televiziune și în toate publicațiile – a ajuns cel mai nepopular de la noi din țară. Pentru că el a ajuns – în ciuda faptului că i se spune „cel mai iubit” – cel mai puțin iubit fiu al poporului. Dînsul este răspunzător pentru starea proastă în care a ajuns țara noastră. Or, oamenii nu sînt roboți programați; ei judecă și acționează așa cum le dictează conștiința atunci cînd se află singuri în cabina de votare. Cînd sînt scoși la manifestații și știu că sînt văzuți, ei își manifestă „dragostea fierbinte cu mult entuziasm”. Altfel nu se poate. Fiecăruia îi este frică de represalii.

Se spune adesea că s-au făcut greșeli pe drumul construirii socialismului și se motivează ca „greșeli inerente oricărui început de drum”. Este normal să se comită greșeli dacă nimeni nu are voie să-și spună părerea, nimeni nu are voie să-ți spună că ai greșit sau cum ar trebui să faci, nimeni nu are voie să aibă alte idei, alte inițiative decît cele oficiale. Deci, toți cu gura astupată, cu gura blocată, cu cenzura cea mai severă – și atunci cum s-ar fi putut alege cea mai bună cale pentru dezvoltarea armonioasă a țării? Se spune mereu „societatea socialistă”, ca și cum această denumire ar avea un rol hotărîtor în progresul întregii națiuni, în general. Dar denumirile sînt cel mai puțin importante. Important este cum e condus un popor: acest lucru este esențial și determinant. Adică desființarea cenzurii în totalitate, libertatea de exprimare, libertatea criticii de jos în sus, pînă la vîrfurile piramidei; încurajarea inițiativelor, libertatea concurenței, după principiul just „să cîștige cel mai bun”; libertatea culturii, libertatea de acțiune a unui partid de opoziție, care să critice fără menajamente orice greșeală de acțiune a partidului de conducere, libertatea de a depune candidaturi la MAN și consiliile populare, deci alegeri libere și, în sfîrșit, libertatea de acțiune a unui sindicat al oamenilor muncii care să nu fie subordonat nici unui partid, ci numai constituției și legilor țării. Toate acestea ar fi motorul care ar propulsa dezvoltarea țării. Se spune că în România nu există cenzură. Eu mi-am exprimat anumite păreri în scris și dacă nu există cenzură, vă rog frumos să aveți amabilitatea să publicați într-un colțisor al ziarului *Scînteia* această scrisoare.

Va mulțumesc anticipat, cu stimă.

„Un instructor al CC”, [toamna 1986], difuzată la 15 ianuarie 1987¹

A sosit timpul să se facă un bilanț al activităților Elenei Ceaușescu. Pînă în 1982, scenariul familiei conta pe succesiunea la putere a lui Nicușor, căci o familie care se înfruptă atât de copios din privilegiile puterii nu poate lăsa la voia întîmplării chestiunea succesiunii. Dar repetatele acte de rebeliune ale lui Nicușor, refuzul lui de a coabita cu Poliana

1. D.B. no. 1042, January 15, 1987.

Cristescu, soția aleasă de Elena, criticile în biroul UTC aduse camarilei Bobu, Dincă, Dăscălescu¹, Banc² și Oprea, denunțați ca „încuiați și ramoliți”, și mai ales ieșirile neruvoase ale lui Nicușor, la Snagov, în prezența intimilor familiei, la adresa „politicii economice falimentare” a tatălui său, pentru a nu mai pomeni de chefuri, amante și dispariții sistematice, toate acestea au determinat conclavul familiei să opteze pentru o singură succesiune posibilă, Elena Ceaușescu.

Am funcționat timp de mai multe decenii în aparatul CC și am fost în măsură să urmăresc pas cu pas evoluția Elenei Ceaușescu, să apreciez capacitatea, caracterul și temperamentul ei, chiar faptele menționate mai sus, despre care s-a vorbit în acest mediu. Îmi dau seama că venirea ei la conducerea partidului, cu ajutorul camarilei de mai sus, ar însemna o nenorocire și mai mare pentru țară și tocmai aceasta m-a determinat să scriu postului dvs. de radio, ca un act de conștiință patriotică pe care – sînt sigur – prietenii și tovarășii mei îl vor socoti perfect legitim.

Voi căuta să procedez sistematic, începînd cu vîrsta Elenei Ceaușescu, un secret de stat în România. Ea s-a născut în ianuarie 1916, deci cu doi înaintea soțului ei. Cînd în 1973 s-a pregătit pentru tipar *Mica Enciclopedie* la Editura Politică și primele exemplare-semnal au sosit la CC, specificînd anul nașterii Elenei, ea a dat ordin să se retipărească coala respectivă și numele ei a apărut fără anul nașterii. De atunci, acest an nu a mai fost publicat nicăieri. Este un fals original, pentru că tot ce privește pe Elena Ceaușescu este clădit pe fals. Fals în prezentarea activității ilegale, fals în cariera politică, fals în construcția reputației mondiale a savantei.

Toate eforturile lui Ion Popescu Puțuri³ și ale Institutului de Istorie a Partidului de a ticlui măcar o singură acțiune proprie a Elenei în ilegalitate au eșuat, deși aceasta a constituit sarcina numărul unu a Institutului. În cazul lui Ceaușescu Nicolae, Institutul s-a întrecut pe sine, umflînd peste măsură importanța comitetului antifascist, a procesului de la Brașov. Însă pentru Elena nu s-a găsit nimic, absolut nimic care să fie umflat, în afară de meritul de a-și fi însoțit bărbatul cu fidelitate. Iar evenimente ca greva CFR din 1933, actul de la 23 august, instaurarea guvernului Groza sau a Republicii sînt minimalizate deoarece soții Ceaușescu erau dați lipsă. Iar fără cei doi, istoria nu are nici un rost. De aceea s-a și renunțat de a se scrie istoria partidului, iar ca răzbunare Elena a dat dispoziție să nu mai fie pomeniți eroi sau conducători din ilegalitate. Elena Ceaușescu și-a început cariera politică după 23 august, la secția externă a CC, unde, îmi amintesc prea bine, tovarășa Ghizela Vass⁴ îi încredințase sarcina de a ține la zi colecția ziarului *Scînteia*. Cam atît

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 115, nota 1.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 207, nota 2.
3. Ion Popescu-Puțuri (1906-1993), ziarist la o serie de reviste de stînga, angajat în activități sindicale, de mai multe ori închis pentru opiniile sale (între 1927 și 1932). Membru al PCdR din anul 1932. Secretar al Comitetului Județean PCdR Iași (1933-1934), al organizației PCdR București (1934-1935) și al Comitetului Regional Oltenia (1938-1939). Închis din nou între 1940 și 1944. Secretar al Comitetului de Partid București, Sectorul Artă și Cultură (1944-1947). A fost primul director general al Agenției Române de Presă AGERPRES la înființarea acesteia (1949), locțiitor al ministrului Culturii (1954-1955), ambasador al României în Ungaria (1955-1959), reprezentantul CC al PMR la revista *Probleme ale Păcii și Socialismului* (1958-1961), membru al CC al PMR/PCR (1960-1989). Director al Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lîngă CC al PMR/PCR (din 1961).
4. Ghizela Vass (1912-2004), croitoreasă la Chișinău (1927-1933). Studii: șapte clase elementare, Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”. A intrat în PCdR în 1933. Arestată și deținută

o ținea cureaua. Au urmat nașterile și concediile lungi de naștere și i-am pierdut urma. Știu precis însă că în anii 1962-1964 era membră a unui comitet raional de partid din Capitală și instructor pe lângă Universitatea București. Nu i-a fost deci greu să obțină diploma de inginer chimist, fără ca să știe cineva, nici studenții, nici profesorii facultății de chimie. De aici și gluma că Elena a fost o studentă fără colegi și fără profesori.

Oricum, nici unul dintre noi, cei care, în anii aceia, o întâlneam la ședințele de instructaj, nu aflasem că ar avea vreo activitate științifică și nici limbajul ei nu trăda așa ceva.

Fapt este că în 1965, când Nicolae a devenit conducătorul partidului, nimeni în România, în străinătate nu mai vorbesc, nu aflase de vreo activitate științifică a Elenei. Se pune pe drept cuvânt întrebarea: se poate oare concepe ca o chimistă cu statut de ilegalistă și avînd ca soț un membru în Biroul Politic să nu se fi putut afirma ca om de știință în anii aceia în care comuniștii erau propulsați la cel mai mic semn, la cel mai modest rezultat în știință? Deci savanta Elena Ceaușescu nu este decît un produs secundar al puterii soțului ei.

Cu un asemenea spate, primul obiectiv al Elenei a devenit doctoratul. Însă marele om de știință Nenițescu¹ a refuzat categoric să se preteze la un asemenea fals. S-a găsit însă la Universitatea din Iași profesorul Cristofor Simionescu, omul care s-o facă doctor. În paranteză fie spus, în noiembrie 1986, când Academia de Știință a Ungariei i-a acordat lui Cristofor Simionescu titlul de membru asociat, Elena a considerat faptul ca un afront personal și i-a ordonat lui Radu Voinea² să răspundă Budapestei că întrucît Academia Română n-a fost consultată, titlul nu poate fi acceptat. Ungurii trebuiau să știe că în România doar o singură persoană merita titlul.

Urmărindu-și cu perseverență cariera, Elena a preluat direcția Institutului de Cercetări Chimice și imediat a alcătuit un colectiv care să-i pregătească lucrări. În fruntea colectivului a numit-o pe talentata specialistă în polimeri, tovarășa Bitman. De atunci, producția editorială a Elenei Ceaușescu s-a ținut lanț. La care, bineînțeles, s-au adăugat traducerile aranjate de ambasade și finanțate din devizele statului. Ce mai conta un fleac de cîteva mii de dolari, la miliardele contractate de Nicolae Ceaușescu.

Curios este că de-a lungul unei cariere științifice fulgerătoare, care începea abia la 50 de ani, Elena Ceaușescu n-a ținut nici o conferință de chimie, la nici un congres internațional. Este primul caz în istoria științei cînd un savant se ferește cu atîta grijă să-și expună teoriile, să le argumenteze. Chiar atunci cînd universități străine i-au acordat

în mai multe rînduri (Văcărești, Caransebeș, Vapniarka). Activistă a PCdR la Chișinău, Iași etc. (1933-1944), București (1944-1948), membru supleant (1948-1952) și membru al CC al PCR/PMR (1952-1984). Adjunct al Secției Organizatorice a CC al PMR (1948-1953). Inspector al CC al PMR, Secția Cadre din Exterior și Relații Externe (1956-1957), șef al Secției Relații Externe a CC al PRM (1957-1965) și al Secției Internaționale a CC al PCR (1965-1975), adjunct al șefului Secției Relații Externe și Cooperare Economică Internațională (1975-1982). Pensionară din 1982.

1. Costin D. Nenițescu (1902-1970), cunoscut chimist, profesor la Universitatea Politehnică din București, cu contribuții apreciate de comunitatea științifică internațională prin numeroase distincții (precum medalia „W. von Hofmann”). A fost membru corespondent al Academiei Germane de Științe din Berlin și al Academiei de Științe Naturale Leopoldina din Halle an der Saale. Ca membru al Academiei Române, a criticat măsurile care afectau activitatea și prestigiul instituției.
2. Radu P. Voinea (1923-2010), inginer, profesor universitar, între 1972 și 1981 rectorul Institutului Politehnic din București. Din anul 1963 membru corespondent al Academiei Române, din 1974 membru titular, iar între 1984 și 1990 președinte al Academiei Române. Membru al CC al PCR.

titluri științifice, Elena s-a ferit să țină conferințele de rigoare. De ce oare atîta discreție? După o vizită în Grecia, unde s-a întîlnit cu oameni de știință, unul dintre aceștia se întrebă, în ziarul *Katimerini*, cum poate o chimistă elabora cărți teoretice fără a cunoaște nici engleza, nici franceza, nici germana? Oare, se întrebă acel om de știință, toate tratatele de chimie se traduc simultan în limba română?

Cît privește realizările administrative în domeniul conduse de Elena Ceaușescu, cel mai obiectiv vorbesc cifrele din Anuarul Statistic. În toate țările socialiste, fără excepție, creșterea învățămîntului și culturii este recunoscută chiar și de dușmani. Ei bine, Elena Ceaușescu a făcut praf și acest domeniu. Să începem cu bugetul și să comparăm cîteva cifre din 1980, 17 miliarde 691 milioane de lei, iar în 1984 numai 16 miliarde 903 milioane. Pentru cultură și artă s-au alocat, în 1980, un miliard 800 de milioane, iar în 1984 numai 817 milioane.

Să adăugăm că din 1981 nu a mai fost trimis nici un student la universități străine, deși acordurile culturale cu SUA, RFG, Anglia etc. prevăd peste 1.500 de burse studențești. Institutele de documentare au fost complet desființate, iar abonamentele la reviste tehnice și științifice tăiate la sînge.

În ultima cuvîntare a Elenei Ceaușescu la Congresul Științei și Învățămîntului (cine o fi scris-o are simțul umorului) se vorbește pînă la exasperare despre necesitatea însușirii revoluției tehnico-științifice. Dar cum se poate face acest lucru fără documentare, fără reviste străine, fără a participa la congrese internaționale? Cînd Elenei Ceaușescu i se expun probleme de studii în străinătate, reviste științifice, participări la congrese internaționale, răspunsul ei este mai mult decît uimitor: „Eu n-am făcut nici una, nici alta și uite unde am ajuns!”.

Culmea, în această conferință, Elena a vorbit de o „revoluție în învățămînt”. Asta trebuie să fie ceva în genul revoluției agrare a lui Nicolae Ceaușescu. A doua zi, după anunțarea recoltei record de cereale, într-o serie de centre industriale, ca Brașov și Cluj, s-a trecut la rația de 300 de grame de piine pe zi și pe persoană. Ce va rămîne din liceele noastre după revoluția în învățămînt a Elenei Ceaușescu?

Florian Rusu, Cristian Butușină, Florian Toporan, Violeta Popescu, Emil Ionescu¹, Declarație de constituire, [toamna] 1986, difuzată la 19 ianuarie 1987²

Declarația de constituire a Asociației pentru drepturile omului

Care sînt scopurile asociației?

Să aducă la cunoștința cetățenilor conținutul integral al constituției și a altor legi și acte normative care se referă la drepturi și libertăți, inclusiv la drepturile specifice minorităților naționale.

1. Membrii acestui grup se considerau aderenți ai fostului Partid Național-Țărănesc, avîndu-l ca mentor pe inginerul Ion Puiu. Cei cinci au încercat să înscrie legal asociația în 1986, cînd au fost dați afară din serviciu și arestați. Florian Rusu va descrie experiența închisorilor comuniste într-un text difuzat la Europa Liberă între 6 și 9 aprilie 1987, reprodus în acest volum.
2. D.B. no. 1044, January 19, 1987.

Să explice și să comenteze pe înțelesul tuturor locuitorilor țării aceste documente.

Să adune date cu privire la cazuri concrete de jugulare a drepturilor omului în RSR pentru a le prezenta autorităților din țară spre dreaptă rezolvare sau – dacă aceasta nu se întâmplă – să le înainteze forurilor internaționale competente în materie și să le comunice opiniei publice din țară și din lumea civilizată.

Să inițieze și să îndrume cetățenii țării cu privire la posibilitățile, individuale sau colective, de a se apăra ei înșiși prin exercitarea și revendicarea propriilor drepturi împotriva ingerințelor și abuzurilor săvârșite de autorități sau de PCR (autoproclamat „forță politică conducătoare a întregii societăți”, pe deasupra țării); să încurajeze și să-și asume răspunderea unor astfel de manifestări civice.

Să încerce a stabili un dialog bazat pe adevăr și persuasiune cu factorii superiori ai puterii, avînd ca temă permanentă drepturile poporului, cetățeanului și omului din țara noastră, venind totodată cu sugestii și propuneri constructive pentru rezolvarea acestei probleme fundamentale, pentru redresarea țării din dezastrul în care se află.

Să lupte în toate împrejurările și numai cu mijloace pașnice, nonviolente și civilizate, făcînd parte integrantă din chiar drepturile fundamentale ale omului; asociația respinge categoric – ca incompatibile cu concepția sa politică – toate mijloacele violente.

Teodor Briscan, scrisoare difuzată la 21 ianuarie 1987¹

Tovarășului Nicolae Ceaușescu, 1 aprilie 1985

Tovarășe secretar general, această scrisoare este urmarea faptului că, fiind în schimbul doi de lucru, am întrebat colegii de muncă: oare cînd se va reveni la programul de televiziune de dimineață, ca să putem vedea și noi filmul serial difuzat seara? Știți ce mi-au răspuns ei? „Ce se ia nu se mai dă!” Am auzit deseori acest răspuns. Din păcate, cred că acesta este și adevărul: ce se ia, nu se mai dă... Socialismul s-a menținut pe linia de plutire un număr de ani pentru că s-a alimentat cu speranța în mai bine, speranța în progres, în bunăstare. Această speranță a determinat și un anumit grad de entuziasm. Dar speranța a dispărut, entuziasmul a murit și le-au luat locul delăsarea, lipsa totală de interes, placiditatea. Așadar, ce se ia, nu se mai dă! Această replică a colegilor mei muncitorii m-a determinat să vă adresez dvs. această scrisoare care conține 13 întrebări. Poate că răspunsul dvs. va contrazice răspunsul muncitorilor:

1. Pe cînd se preconizează să se vîndă uleiul comestibil și zahărul în mod „neraționalizat”?

2. Pe cînd se preconizează să se vîndă populației numai ulei comestibil din floarea soarelui, fără nici un amestec? Așa cum se vindea în România, cînd România era nesocialistă sau la începutul socialismului?

3. Pe cînd se preconizează să se vîndă populației lapte, unt, pîine, fără ca ele să fie raționalizate?

1. D.B. no. 1046, January 21, 1987.

4. Când vor exista lactate în România, ca atunci când țara era mai „săracă” ?
 5. Când se va găsi cafea, cafea curată, ca atunci când țara noastră era „săracă”, necolectivizată și nemultilateral dezvoltată ?
 6. Când vor avea posibilitatea și oamenii muncii normali, nu doar „aleșii poporului”, să cumpere portocale, lămii, măslina, banane, smochine etc. ? De carne, ce să mai întreb, doar să mă aflu în treabă ?!
 7. Când se va hotărî să se revină la situația normală, de a se lăsa adică la latitudinea fiecărei familii cîți copii să facă ? Ceea ce se întîmplă acum este rușinos și scandalos. Cu ce să creștem copiii ? Cu ce să-i încălzim în apartamente ?
 8. Când vor înceta întreruperile de curent în casele oamenilor ?
 9. Când vom avea în apartamente apă caldă toată ziua ? Nu și toată noaptea, așa cum era cînd ne găseam la începuturile socialismului și România era „săracă” ?
 10. Când se prevede creșterea temperaturii din apartamente ? Nu temperaturi de 22-24 de grade – ar fi prea frumos să se revină la acele vremuri – dar de 16, 18 sau 20 de grade ? Temperaturile actuale de 5 grade nu mai pot fi suportate.
 11. Când se va reveni la programul de televiziune normal, de dimineată pînă seara, cu o pauză de cîteva ore, și la programul de radio nonstop ?
 12. Când vor dispărea cozile de la benzinării ?
 13. Pînă cînd se preconizează ca programele de radio ale postului Europa Liberă să nu mai fie ascultate de poporul român întrucît sub aspect calitativ, instructiv – informativ în general – vor fi suplinate de posturile noastre din țară de radio-televiziune ?
- Acestea au fost întrebările. Publicarea răspunsurilor la aceste întrebări ar lămurii o parte din întrebările pe care și le pun oamenii muncii din țara noastră. Vă mulțumesc pentru bunăvoința acordată oamenilor muncii din România.
- Cu stimă.

*

Patriarhului Iustin¹, 27 februarie 1985

Stimate Patriarh, chiar numai scriind titlul acestei scrisori, m-au trecut fiorii unei puternice emoții². Și nu fără motiv. Mă adresez doar părintelui tuturor credincioșilor ortodocși din România, ocrotitorul tuturor locașurilor de cult și istorice, marelui păstor care nu preocupă nimic pentru credința și fericirea neamului său. Aș vrea să mă refer doar la afirmația dvs. cuprinsă în cîteva cuvinte rostite la Congresul FDUS : „Avem toate cele de trebuință”, ați spus dvs. V-ați referit la întregul popor ? Dacă ar fi să cred că dvs. nu aveți cunoștința de lipsurile poporului, aș spune că „ne mai lipsesc păduchii” ; dar nu

1. Iustin Moisescu (1910-1986), teolog. Doctor al Facultății de Teologie din Atena în anul 1937. Arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului (1956) după parcurgerea în mare viteză a etapelor ce implicau trecerea la monahism (imediat după decesul mitropolitului Nicolae Bălan, la 6 august 1955), hirotonirea ca diacon (23 februarie 1956) și hirotonirea ca preot (24 februarie 1956). La 10 ianuarie 1957 a fost ales mitropolit al Moldovei și Sucevei. Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977-1986). A fost implicat în tinerețe în Mișcarea Legionară și a fost colaborator al Securității (vezi *Raportul Final*, sv).
2. Teodor Briscan se referă la cuvîntarea patriarhului Iustin la al treilea Congres al FDUS, ținut în luna februarie 1985.

pot să cred că dvs. nu știți că în apartamente temperatura este de 7 sau 9 grade, că gazul metan are presiune foarte mică sau că este complet oprit, săptămîni în șir. Vedeți dvs. la cît s-ar putea limita fericirea noastră lumească : căldură în casă și gaze pentru pregătît mîncare. Marele cîrmaci a greșit direcția și ne conduce nu înspre mai bine, ci înspre dezastru. Îmi amintesc că în timp ce eram anchetat la Miliția Capitalei, un colonel de Securitate, replicînd la unele afirmații de-ale mele, mi-a spus că dînsul nu a văzut nici-odată la noi în țară cozi la stațiile Peco de benzină. I-am spus că eu nu eram acolo ca să mi se dea dreptate și că rămîne fiecare cu afirmațiile lui. Avea tot atîta dreptate cît și dvs. în afirmația pe care ați făcut-o la Congresul FDUS. Dar dînsul era ofițer de Securitate. Afirmațiile false sînt în firea securiștilor. În gura dvs., ele sînt însă ca un trăsnet. Sperați oare, cu astfel de afirmații, să vedeți vreodată fața lui Dumnezeu? Iertată să-mi fie îndrăzneala de a pune pe cîntarul adevărului cîteva cuvinte rostite de dvs.

Cu stimă.

Ion Puiu¹, București, 6 decembrie 1986, difuzată la 25 ianuarie 1987²

Domnule Președinte al RSR,

Subsemnatul Ion D. Puiu, cetățean român originar din părțile Bucovinei ocupate, domiciliat în București [...], de profesie inginer specializat în Management, în vîrstă de 68 de ani, membru în Comitetul Central Executiv al Partidului Național Țărănesc, mă văd obligat de împrejurări fortuite a mă adresa și a doua oară în decurs de numai doi ani direct Președintelui RSR pentru a pune în discuție publică probleme majore ale societății române, care nu pot fi rezolvate cu justete și promptitudine decît la acest nivel ierarhic, de prim factor constituțional al țării și prim răspunzător în fața Majestății Sale Poporului Român, suveran.

În primul meu demers – din 28 februarie 1985 – referitor la alegerile generale pentru Marea Adunare Națională din 17 martie 1985, v-am cerut, printr-o scrisoare deschisă, să interveniți în timp util în materie de aplicare pertinentă a Constituției și a tratatelor privind drepturile fundamentale ale poporului, omului și cetățeanului, avînd rang jurisdicțional

1. Ion Puiu (1918-2002) a fost implicat în toate activitățile vizînd reconstrucția în țară a Partidului Național-Țărănesc după 1969. Este anul cînd foști membri ai PNT, refugiații politici din SUA, i-au adresat un memoriu președintelui Richard Nixon, care urma să viziteze România. În memoriu se cerea contactarea lui Corneliu Coposu de către însoțitorii președintelui. Ion Puiu a participat la prima reuniune a foștilor lideri țărăniști, în octombrie 1970, și la cea din 10 mai 1972, cînd a fost discutată poziția PNT în privința politicii interne și externe a României. A fost anchetat la Cluj în legătură cu planurile de celebrare a centenarului Iuliu Maniu, stabilite de fruntașii PNT la întrunirea din ianuarie 1973. Anchetele au continuat în anii '80, cînd Ion Puiu a semnat comunicate în numele PNT alături de Corneliu Coposu și Ion Rațiu. S-a adresat postului de radio Europa Liberă prin scrisori precum cea reprodusă aici. A făcut parte din prima conducere a PNT, după înființarea oficială a acestuia, în decembrie 1989, ca apoi să intre în divergență cu conducerea partidului.
2. L.M. no. 211, January 25, 1987.

egal cu al Constituției, pentru a garanta, apăra și asigura egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor țării în raport cu legile curente și, în special, cu reglementările privind exercitarea practică a dreptului de a candida și a fi ales.

Am recurs atunci, ca și acum, la o scrisoare deschisă pentru a preîntîmpina trunchierea, răstălmăcirea sau contrafacerea conținutului real al demersurilor mele de către unele organe din subordinea dvs. și, în special, de către organele cunoscute sub numele de Securitate a Statului (care sînt departe de a corespunde acestei prestigioase titulaturi), așa cum s-a întîmplat de nenumărate ori, de 40 de ani înapoi, cu Partidul Național-Țărănesc în general, cu Iuliu Maniu, cu Ion Mihalache și cu toți fruntașii acestui democratic, istoric și modern partid din România¹.

Organele interne de presă – *Scînteia* și *România liberă* – au reacționat diametral opus misiunii lor de informare obiectivă a opiniei publice sau cel puțin a superiorilor pe care îi reprezintă, potrivit frontispiciului acelor ziare: PCR, Guvernul RSR și ODUS². Amîndouă au înaintat exemplarele scrisorii în cauză organelor de Securitate (care la rîndul lor le-au transferat Direcției Generale de Cercetări Penale), dovedind astfel că nu PCR, nu guvernul, nu ODUS sînt forurile ierarhice, pe ele le recunosc și servesc, ci sus-numitele organe de Securitate. Și au procedat astfel înainte ca eu să fi primit vreun răspuns din partea dvs. la scrisoarea pe care v-am adresat-o, rugîndu-vă a decide. *Scînteia* și *România liberă* s-au comportat deci ca subordonate imediate și nemijlocite ale Securității și nicidecum ale forurilor de partid și de stat pe care afirmă că le reprezintă.

Cum nici pînă astăzi, după mai bine de un an, nu am primit răspunsul dvs. – singurul competent în materie – sînt îndreptățit să bănuiesc că aceleași zise organe de Securitate au făcut imposibilă ajungerea scrisorii mele în mîinile și sub ochii Președintelui RSR.

Sînt convins așadar că veți recunoaște că este un motiv de maximă îngrijorare a cetățenilor români de bună-credință blocarea totală de către organele de Securitate a comunicării nemijlocite dintre poporul român suveran și dvs., ca reprezentant oficial al lui.

Dar nu sînt convins că aceleași organe de Securitate vă informează precum s-ar cuveni că de multă vreme și mai ales în prezent, în paralel cu conferința post-Helsinki de la Viena, ele se pretează la nenumărate ilegalități lezînd drepturile fundamentale ale omului; unele dintre acestea frizînd terorismul de stat. De asemenea, încă nu cred că ele vă informează despre faptul că în asemenea acțiuni au atras și atrag – prin cine știe ce manevre oculte – complicitatea altor instituții de bază ale statului (cum sînt: miliția, procuratura, autoritatea tutelară, conducerile întreprinderilor și ale universităților etc.) compromițîndu-le reputația și credibilitatea în conștiința cetățenilor.

Trecînd la exemple concrete, vă relatez în rezumat actul de răpire săvîrșit asupra mea de către agenții ai Securității în ziua de 26 noiembrie 1986, ora 9:45. În ziua de 20 noiembrie, am primit o telegramă de invitație la Secția Consulară a Ambasadei USA pentru ziua de 26 noiembrie 1986. În această din urmă zi, la ora 9:41, am ieșit din casă cu intenția de a mă prezenta la secția consulară sus-menționată. Abia am coborît la secția consulară sus-menționată și am fost oprit de un ofițer de Miliție, care mi-a spus să merg cu el imediat la Circa de poliție nr. 1 ca să identific o servietă cu bani și acte care-mi

1. Pasajul de la „așa cum s-a întîmplat...” nu a fost citit în emisiune.
2. Organizațiile democrației și unității socialiste (ODUS), forme de înregimentare a populației sub deviza ipocrită a „democrației”, au fost definite drept „organizații politice de masă, revoluționar-patriotice, care își organizează și își desfășoară activitatea în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste (FDUS)”.

fusese furată. I-am răspuns că voi veni mai târziu sau a doua zi și mi-am văzut de drum către Secția consulară a Ambasadei USA. Dar nu făcusem nici 30 de pași, când o mașină Dacia cu portierele deschise mi-a tăiat calea și imediat m-am văzut înconjurat de o ceată de indivizi în civil comandați de un om în uniformă care a strigat la mine să intru în mașină. M-am opus, cerându-i totodată mandatul de arestare. Drept răspuns, sus-amintiții răpitori de oameni m-au înșfăcat, m-au tîrît și cu o puternică lovitură de picior m-au aruncat în mașină. Am fost dus în mare viteză la sediul Miliției Capitalei din Calea Victoriei, la etajul 5 sau 6, unde de fapt oficiază Securitatea. Aici șeful răpitorilor m-a percheziționat fără martori, mi-a confiscat adeverința de identitate și telegrama de invitație la Secția Consulară a Ambasadei USA, iar la întrebările mele privind legalitatea acestei proceduri mi-a răspuns doar că este un „cadru de Securitate” și că treaba de abia acum începe. După asta, m-a coborît în curtea interioară a Miliției Capitalei, m-a îmbrîncit într-o mașină Dacia care părea particulară și – împreună cu un ofițer de Miliție – m-a dus Circa de Miliție nr. 1. Aici am fost ținut prizonier timp de 12 ore în șir, chiar de către comandantul circumscripției de miliție (i se spunea Florescu) sub paza unui agent în civil (i se spunea Strugaru) și a unui ofițer de Miliție căruia i se spunea Prunaru. Servieta ce-mi fusese furată și găsită nu mi-a fost prezentată spre identificare. La ora 20 am fost condus de comandant la un „superior” al lui, fără nici o altă precizare. Acesta a ordonat să fiu percheziționat. Avea în mîinile lui telegrama de invitație a mea la Secția Consulară a Ambasadei USA pe care nu mi-a restituit-o nici pînă azi. M-a mai ținut prizonier aproximativ 2 ceasuri, după care m-a lăsat să plec.

Numeroase alte răpiri de persoane și abuzuri de putere au mai fost săvîrșite de către agenți ai Securității, începînd din iunie 1986 și, mai ales, în paralel cu conferința de la Viena, la care delegatul RSR, Trandafir Cocîrlă¹, a declarat oficial, desigur în numele dvs., că în țara noastră drepturile fundamentale ale omului sînt respectate, că nu există persecuție politică și nici deținuți politici. Trec peste cazurile pe care le-am auzit doar din zvon public și vă menționez numai cîteva din cele ale căror victime sînt membri ai PNT.

La 20 noiembrie a.c. a fost răpit din fața Secției Consulare a SUA avocatul Constantin Dumitrescu². Cîteva zile mai târziu, o echipă specială de securiști au năvălit în casa lui (com. Bordușanu, jud. Ialomița), l-au bătut rănindu-l grav și i-au distrus locuința. După care i s-a interzis să părăsească localitatea. La 4 decembrie a.c. locuința avocatului

1. Trandafir Cocîrlă (1929-1991), inginer electrotehnic. Studii: Facultatea de Electrotehnică, Institutul Politehnic Timișoara; Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”, curs fără frecvență (1961-1965). Membru de partid din 1956, secretar al Comitetului orașenesc de partid Timișoara (1962), secretar al Comitetului regional/județean de partid Banat/Timiș (1965-1970). Prim-secretar al Comitetului Județean de Partid al județului Caraș-Severin (1971-1977). Membru supleant (1969-1974) și membru (1974-1979) al CC al PCR, membru al Comisiei Centrale de Revizie (1979-1985). Ministru al Energiei Electrice (1977-1979). Adjunct al șefului Secției Organizatorice a CC al PCR (1979-1981). Ambasador extraordinar și plenipotențiar al RSR în Austria (1984-1990).
2. Constantin R. Dumitrescu-Cunctator (1913-2012), licențiat în drept și științe politico-economice, Universitatea din București. Avocat, membru al Partidului Național-Țărănesc. Arestat în 1948, condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”, eliberat în 1963. Domiciliu obligatoriu în Bărgăan pînă în iunie 1964. Senator PNȚCD în perioada 1992-1996.

Constantinescu-Claps¹ (str. Caragiale, București) este percheziționată fără motiv legal, iar el dus la Securitate fără a i se comunica oficial vreo învinuire, cum prevede legea. În 22 mai a.c., profesorul Florian Rusu (str. Vigoniei, București) este răpit de pe stradă (Șoseaua Giurgiului), iar casa lui percheziționată. I se confiscă o serie de documente politice național-țărănești fără ca faptul acesta să fie menționat în procesul-verbal de percheziție domiciliară. Luni, 1 decembrie 1986, este din nou atacat în casa lui de doi milițieni și un securist în civil fără nici o formalitate legală. Este bruscat în casa lui. Locuința îi este percheziționată. Nu se încheie nici un proces-verbal. Nu au fost aduși martori. În iunie 1986, tânărul național-țărănist, șofer la ITB Cristian Butușină este răpit de pe stradă și dus la Securitate unde este supus la interogatorii și amenințări. Panicat de asemenea procedee, Cristian Butușină fuge la Dunăre încercând să o treacă înotînd spre a se refugia în Iugoslavia. Se trage în el. Este rănit. Acum este condamnat într-o închisoare din RSR.

Din aceste motive privind legalitatea și apărarea drepturilor omului în România, vă rog să considerați prezenta scrisoare și ca o cerere de audiență la și numai la dvs., în scopul de a vă prezenta în toate detaliile ce le cunosc încălcările drepturilor omului săvârșite pe teritoriul țării și abuzurile săvârșite de organele de Securitate care se substituie organelor legale de anchetă, organelor legale judecătorești și nu arareori vorbesc în numele Președintelui RSR.

De pe acum țin însă să vă informez că impresia generală a cetățenilor români este aceea că instituția Securității vă scapă de sub control și că practică o politică proprie străină de interesele țării.

Drept care vă sugerez ordonarea unei anchete minuțioase a activității acestei instituții și inițierea unui referendum privind prerogativele ei, precum și cheltuielile uriașe și neproductive pe care le implică în dauna plusvalorii realizate de oamenii muncii. Un referendum cu vot secret supravegheat de reprezentanți neutri ai Justiției de la bun început și pînă la publicarea rezultatelor.

Activitatea Partidului Național-Țărănesc nu lezează cu nimic siguranța statului întrucît s-a constituit în partid prodemocratic de opoziție constructivă care, pe cale de dialog, prin masive mijloace pacifice și exercitare pertinentă a drepturilor omului și cetățeanului, vrea să vă ajute să scoateți țara din dezastrul economic, social, cultural, politic, spiritual în care se află.

Revenind în final asupra actului de răpire al cărui obiect am fost în ziua de 26 noiembrie 1986 și care m-a pus în imposibilitatea de a da curs invitației la Secția Consulară a Ambasadei USA, sper că sînteți de acord cu mine că această întîmplare regizată de Securitate este de natură a-mi leza onoarea personală, deoarece s-ar putea bănuși că, din motive de ostilitate față de USA, cetățeanul român Ion Puiu nu a răspuns acelei invitații și a stat departe de acea ambasadă. Căci este dezonorant pentru orice cetățean român a lăsa măcar impresia unei astfel de ostilități, fiind bine știut în lumea întregă că, încă din zorii constituirii României Întregite, democratice și independente, SUA au susținut mereu, cu tărie, dreptate și consecvență cauza poporului român.

Unirea Ardealului și Banatului cu Patria mamă a fost declarată la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia în lumina și virtutea principiului wilsonian al frontierelor etnice, universal

1. Constantin (Costel) Constantinescu-Claps (1911-1994), avocat, membru al PNT, arestat, judecat și condamnat la șapte ani închisoare (1950-1957), apoi în domiciliu obligatoriu. Membru în Delegația Permanentă a PNTCD (1990). Deputat (1990-1992).

și etern valabil, și nu în virtutea dreptului învingătorului. Acest principiu a fost gândit și lansat de la Casa Albă.

– Frontiera dintre România și Ungaria este și astăzi aceea propusă de Comisia SUA.

– Cele mai bune și rentabile întreprinderi (telefoanele, rafinăriile petroliere etc.) le datorăm concursului binevoitor al SUA.

– Retrocedarea integrală a Ardealului în cadrul armistițiului de la 12 septembrie 1944 semnat la Moscova o datorăm în cea mai mare măsură reprezentantului SUA (Averel Harriman) după cum bine știm de la delegatul român național-țărănist Gh. Pop¹ acolo prezent la dezbateri.

– Ajutorul pentru înfometării români de pe urma secetei din 1946/47 îl datorăm mărimii SUA.

– Ajutorul de refacere, cunoscut sub numele „planul Marshall” ne-a fost oferit de SUA.

– Clauza națiunii celei mai favorizate ne-a fost oferită cu bunăvoință de SUA.

– Promovarea drepturilor fundamentale ale omului ale cetățeanului în România este susținută în primul rînd de SUA. Nici un petec de pămînt nu a fost vreodată ocupat de Statele Unite. Nici o comunitate românească nu este ținută în robie de Statele Unite. Nici o indemnizație, despăgubire sau refacere de război nu ne-a fost pretinsă de Statele Unite. Nici un molid, nici un litru de țigete, nici un gram de uraniu nu au luat de aici drumul Statelor Unite fără bună plată în valută forte².

Actul de răpire săvîrșit de către agenții unei instituții subordonate dvs. pune așadar în joc onoarea mea față de această țară dintotdeauna prietenă a României. Și este o datorie de onoare a dvs. a face tot ce vă stă în putință pentru a repara situația dezonorantă în care, în mod gratuit și fortuit, a fost pus un cetățean român.

Vă urez din toată inima ca spiritul demnității românești să vă călăuzească hotărîrea în acest regretabil incident.

1. Gheorghe (Ghiță) Pop (1883-1967), profesor, avocat și ziarist. Studii la Viena, Budapesta și Cluj. Refugiat în România (1914), înrolat în armata română, servind ca interpret pe lângă unitățile din Transilvania (1916); a colaborat la constituirea unităților de voluntari români din Rusia (1917-1918), a scris apoi în ziarele românești din Basarabia (1918). A participat la constituirea gărzilor naționale din Transilvania și la adunarea de la Alba Iulia (1 decembrie 1918). Delegat al Consiliului Dirigent pentru propagandă și presă, la Paris și Berna. Deputat ales în opt legislaturi; subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii Publice (1930-1931), secretar general al PNT, după asasinarea lui Virgil Madgearu (1940-1944). A făcut parte din delegația României la semnarea armistițiului de la Moscova (12 septembrie 1944). Ministru al Cultelor și Artelor în guvernele Sănătescu și Rădescu (1944-1945). Arestat în urma protestelor împotriva falsificării rezultatului alegerilor din județul Someș (noiembrie 1946). Arestat din nou (1947), judecat și condamnat la zece ani temniță grea (1948). La expirarea pedepsei, i s-a impus domiciliu obligatoriu în Bărăgan, comuna Lătești (1957-1962). (Îi mulțumim colegului Claudiu Secașiu pentru informațiile furnizate.)
2. Întregul pasaj începînd cu „Unirea Ardealului și Banatului cu Patria mamă...” nu a fost citit pe post.

Teodor Briscan, scrisori difuzate la 4 februarie 1987¹

Tovarășului Manea Mănescu², 13 martie 1985

Tovarășe Manea Mănescu, nu întâmplător mă adresez dvs., și nu altcuiva din Consiliul de Stat. Sînteți un om de știință – deci un om cu mare capacitate de analiză și aprofundare a problemelor vieții din țara noastră, a complexelor evenimente din viața internațională. Mă întreb atunci, cum este posibil ca un om de talia dvs. să-l întrecă la lingușiri pe fostul primar Gheorghe Cioară³? Este adevărat că fanatismul cultului personalității a urcat spre noi culmi. Mă refer la cuvîntarea dvs. la Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste, cînd ați propus realegerea tovarășului Ceaușescu în funcția de președinte al FDUS. Redau cîteva elogioase aprecieri: „Cel mai iubit și mai stimat fiu al națiunii române”. Oare chiar crede cineva? „Erou al unui legendar popor de eroi, deschizător de orizonturi noi, de progres și civilizație.” Unde? În întuneric? Ce progres? Progres înapoi! Criză alimentară, criză economică generală. Civilizație? Dacă ați vedea cum călătoresc oamenii cînd merg la serviciu pe scările autobuzelor, tramvaielor, troleibuzelor, cum se înghesuie și se calcă în picioare, cum stau apoi ore în șir cînd ies de la lucru ca să vină autobuzul! Autobuzul vine aglomerat, oamenii nu pot să se urce. Al doilea nici măcar nu mai vine. Unde-i progresul de civilizație, tovarășe Manea Mănescu?

Redau în continuare din discursul dvs.: „Făclie vie și puternică a conștiinței noastre naționale. Cuvîntul înțelept și fapta cutezătoare”. Toate astea ar fi Nicolae Ceaușescu. Dacă e așa, atunci de ce merg toate anapoda? Răspund eu! Mii de cuvîntări rostite la congrese, conferințe, plenare, ședințe, adunări populare, vizite de lucru etc.... cuvîntări pe care nu le citește nimeni, pentru că sînt prea lungi, pentru că nu au nimic de spus. Faptele sînt însă convingătoare. Or, faptele demonstrează că dăm înapoi. „Erudit gînditor umanist”, spuneți dvs. despre Ceaușescu. O fi, dar se gîndește numai la familia lui și la dînsul.

Faptele o dovedesc. „Mare patriot”? De ce? Pentru că a dus țara de ripă? „Strălucit strateg al grandioasei opere de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în ce mai glorioasă epocă din istoria României”, spuneți dvs. Vai nouă, ce ne mai lăudăm! Oare de ce nu ne laudă alții? De ce să nu lăsăm faptele să ne vorbească de bine? De ce fug oamenii din țară, de cea mai glorioasă epocă din istoria României? „Genialul conducător al României”, spuneți dvs. Adevărata istorie a României va stabili și fără dvs. cît de genial este acest conducător. [...]

1. D.B. no. 1956, February 4, 1987.

2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 121, nota 3.

3. Gheorghe Cioară (1924-1993) a absolvit Facultatea de Construcții a Universității din Cernăuți (1943-1944), Institutul Politehnic din București (1944-1946) și Institutul Politehnic din Leningrad (1946-1950). Membru al PCR din noiembrie 1945, a ajuns director în Consiliul de Miniștri în 1952, ministru al Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice între 1954 și 1957, ministru al Comerțului Exterior între 1965 și 1969, ministru al Construcțiilor Industriale în 1978-1979 și ministru al Energiei Electrice între 1979 și 1981. A ocupat funcțiile de președinte al Consiliului Național al Cercetării Științifice în 1970-1971 și al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie în 1971-1972. Cele mai înalte funcții pe linie pur politică au fost cele de membru al CC al PCR între 1965 și 1984, membru al CPEX al CC al PCR între 1974 și 1979, prim-secretar al Comitetului Municipal al PCR și primar general al Bucureștiului din 1972 pînă în 1976.

Este o adevărată manie la noi de a se declara toate evenimentele ca fiind „istorice”. Desigur, unele sînt istorice. Ca, de exemplu, vizita lui Nixon, primul președinte american care ne-a vizitat țara, sau stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Germania Federală. În schimb, vedeți dvs., pe noi, muritorii de rînd, nu ne încîntă marile „ctitorii istorice” în timp ce tremurăm de frig în apartamente, în timp ce stăm la cozi. Sînt sigur că mulți din cei cărora li s-au demolat casele pentru a construi în locul lor ctitorii istorice nu s-au simțit mîndri de aceste acte. Din contră, le-au considerat barbarii și și-au făcut cerere de plecare din țară, pentru că ceea ce n-au distrus războaiele și cutremurele au distrus buldozerele pentru a nivela trecutul – casele vechi, bisericile și alte mărturii ale istoriei noastre.

Cu astfel de acțiuni, nu-i de mirare că oamenii pleacă în lume, că am ajuns unde sîntem și mergem înspre rău. Un proverb spune: „Cum îți așterni, așa dormi”. Poporul român nu-și mai așterne în nici un fel, doarme cum poate și pe unde găsește.

Vă mulțumesc foarte mult că ați făcut efortul să citiți această scrisoare. Tot respectul pentru omul de știință, academician Manea Mănescu, dar omului politic i-am spus în scrisoare ce aveam de spus.

*

Ministrului Comerțului Exterior, 17 iulie 1985

Tovarășe ministru, zilele trecute m-am întors dintr-un concediu de cîteva zile pe care l-am petrecut în satul meu natal din județul Sălaj. Mare mi-a fost mirarea cînd am văzut că măicuța a golit o pungă de sare, sare care a fost importată din Ungaria. Acest fapt m-a determinat să vă scriu această scrisoare. De ce doar tov. Ceaușescu să primească telegrame de felicitare? Pentru că nu toate greșelile – și sînt multe, chiar dacă nu sînt recunoscute – se pot atribui „șefului cel mare”, după cum nici toate meritele. Așadar, eu vă trimit dvs. o scrisoare de „felicitare”. Timbrul costă doar doi lei. O telegramă m-ar costa sute de lei. Am impresia că am ajuns la situația cînd nu numai că rîdem noi de noi, dar am ajuns și de rîsul lumii. Deși am consumat sare importată din Ungaria, nu mi-am dat seama dacă era mai sărată decît sarea noastră. De ce nu se importă din Ungaria aparataj electronic care nu se fabrică la noi? Dar nu sare! Ce glumă nesărată!

Se mai miră cineva că importăm minereu de fier de prin Brazilia, India, Australia? Să nu se mai mire! Adevărul este că a dezvoltat industria siderurgică – atît cît a fost ea dezvoltată – numai pentru că avem calcar din belșug mi se pare o mare greșeală. Așadar, importăm minereu de fier din Australia, cărbune cocsificabil din Statele Unite și fabricăm oțel. În timp ce la Reșița – dar și în alte centre siderurgice și industriale din țară – zac în aer liber mari cantități de fier vechi, în timp ce mii de locomotive cu aburi sînt trase pe „liniile moarte” așteptînd trecerea secolelor. Așa comerț, așa prosperitate! Eu știu că nu cumperi altă piine pînă nu ai consumat-o pe cea pe care o ai, dacă ții la bani și la bobul de grîu. Altminteri cumperi mereu peste nevoile de consum și mănînci mereu piine veche.

Tot respectul și considerația pentru Ministerul Comerțului Exterior, dar cred că în situația actuală, o analiză și o revizuire critică a activității dvs. se impune. Cu multă stimă și deosebit respect.

Un muncitor, [iarna 1986-1987], difuzată la 8 februarie 1987¹

Domnule Ceaușescu

Pentru noi nu sînteți președinte, nu noi v-am ales, singur v-ați impus, nici tov. nu sînteți cu cei ce muncesc din greu, flămînzi. Dvoastră și cei ce dețin posturi-cheie nu știți ce-i munca, nici foamea. Cum puteți vorbi de libertatea poporului știind bine că e o minciună? Cum puteți vorbi de tripla calitate a muncitorului, asta să le-o spuneți șoimilor patriei, nu nouă. Apropo de șoimii patriei, mai nimerit ar să le spuneți TBC-iștii patriei, fiindcă mai mult ca sigur asta vor fi în curînd. Unde ați mai auzit de copii hrăniți cu titluri? De altfel, șoimii nu mănîncă unt, ouă, lapte, carne, ciocolată.

Și acum să vă amintesc și de pionierii care vă întîmpină cu flori la diferite ocazii. Ce le oferiți în schimbul sincerității lor? Munci impuse în așa-zisa practică, iar la terminarea celor 12 clase, dacă nu au părinții relații, nu pot să obțină un post. Încă ceva în legătură cu tineretul. Vă aud mereu vorbind de strămoșii noștri. Oare știți dvoastră că și ei aveau un simbol al căsniciei? Ce propuneți pentru tinerii epocii de aur, fiindcă verighete de aur nu există în comerțul socialist, oare să le fi înghițit tot mărirea dvoastră epocă care ne strivește sub belșugul ei?

Belșug de minciuni și sărăcie, de vorbe goale în ședințele pe care le prezidați și unde nu se economisește curent, fiind tot tavanul inundat de lumină, în timp ce nouă ne cereți să folosim becuri de 25 W.

Dle Ceaușescu, vă mîndriți cu dezarmarea și cu reducerea efectivului militar. Dar cum numiți concentrările masive de pe șantierele țării, unde am și eu un fiu, folosit în munci necalificate și plătit ca atare? Știți în ce condiții inumane muncesc și trăiesc acești așa-zii militari? Și asta este bineînțeles din grija partidului pentru Om.

Măcar se poate mîndri, dragul de el, că e membru de partid la 20 de ani. Partidul, în marea lui grijă pentru om, l-a smuls din mijlocul familiei sale și l-a trimis la sute de km de casă în pragul iernii, fără să țină cont ce va face familia, cum se va putea descurca.

Tot din grija partidului, pensionarii riscă să se stingă înainte de vreme. Partidul atotștiuitor nu știe că un pom bătrîn nu se sădește în alt loc? Dar dacă e hotărît să o facă, e cazul să înceapă chiar cu cel mai iubit fiu al poporului și stimata sa soție. Și nu va fi nevoie să se construiască bloc, fiind știut că aveți proprietate la Scornicești. Atunci să gătească și prima doamnă a țării din rația lunară ce ne-ați impus-o nouă. Atunci să țineți și dvoastră porc cu 2 kg de făină de mălai pe lună și să-l dați statului pe bază de contract impus.

De 20 de ani ne tot dați sfaturi care au dus țara unde nu a fost nicicînd în istoria ei. Ați scos filmele bune care plăceau poporului și ne impuneți ceea ce vă place. E cazul să vă spun ca pe viitor, dacă va mai fi un viitor, să nu mai vorbiți în numele nostru. Mascarada din 23 noiembrie 1986 ați numit-o votare, dar eu sînt de vîrsta dvoastră și știu cum se vota pe timpul burgheziei capitaliste și știți și dvoastră; dar mai știți și că dacă ar fi făcute buletinele ca în trecut și ar fi o posibilitate de ales, nici într-un caz nu ar fi ales partidul. Cine se frige o dată suflă și în iaurt, ceea ce nu-i cazul, la noi nefiind iaurt.

Din politica dvoastră clarvăzătoare, ne-ați învățat să nu ne mai mirăm de nimic, știm că totul e minciună. Unica și singura realizare cu care vă puteți mîndri sînt economiile

1. L.M. no. 213, February 8, 1987.

la curent pe toată întinderea țării. Poporul are o vorbă din bătrâni: „Ulciorul merge la izvor pînă-și rupe gîtul”. Tot așa și cu dvoastră, întindeți coarda pînă la refuz și îi veți vedea rezultatul. Pînă cînd credeți că răbdăm? Cine vă credeți, în fond, de toți trebuie să joace pe melodia pe care o cîntați? Să nu fiți singur de izbîndă, că cine rîde la urmă rîde mai bine¹.

P.S. În anul 1947 a fost înșelat poporul, cu mare alai, umblau, delirînd de bucurie cu țărushi în brațe pe pămîntul boierului să primească și ei de la tovarășu' pămîntul mult rîvnit. Dar, vai, scurtă le-a fost bucuria, în al doilea an nu s-au mai unit cu tovarășii, deci a mai scăzut elanul, ca în anii următori să înghită balaurul cu două capete totul, dar absolut totul. Și acum pretindeți că sîntem stăpîni, pe ce? Pe ce oare, dacă nici pe gînduri să le exprimi liber nu poți. Mai doresc să vă întreb de ce dvoastră propovăduiți pacea și prietenia pe toate meridianele. Ce prietenie poate fi asta dacă noi, cei din popor, nu ne putem permite să invităm la noi un străin oarecare pe care l-am cunoscut la mare și ne-am împrietenit cu el?

Dvoastră puteți avea delegații de zeci de persoane, de musafiri. Cu ei ne-ați dus țara de rîpă. Consumați doar specialități la asemenea ocazii, iar noi nu avem nici strictul necesar. Ce libertate este asta? Dle Ceaușescu, cînd un muncitor e bolnav, nu i se dă foaie de boală din diferite motive, nu sînt medicamente, se plătește spitalul. Dar dvoastră vă lăudați că faceți totul pentru om. Că omul e capitalul cel mai de preț al societății! Se vede ce preț are muncitorul în ochii dvoastră.

Să știți că noi nu sîntem alături de partid, că am fost înșelați tot timpul. Facem alergie la tot ce e legat de dvoastră și partid. Elogiile la adresa celui mai iubit fiu au ajuns pînă la pîntecul mamei. Chiar nu aveți nici un pic de modestie? Să știți că aplauzele la diferite ocazii sînt impuse de cei ce-și țin în dinți fotoliile capitonate. Totul e o mascaradă, nimic sincer din inima bietului român care a ajuns asuprit de propriul său neam.

Anonim, [toamna 1986], difuzată la 11 februarie 1987²

După ieșirea din spital a unei femei ce a avortat „spontan”, deși nu s-a putut dovedi și ea nu a recunoscut pe „patul de suferință” că ar fi făcut ceva, sectoristul este și el anunțat de către Miliție și, în majoritatea cazurilor, femeia este din nou interogată. Firește, nu lipsesc amenințările și glumele „bădărănești”, dacă femeia este necăsătorită. Dacă se dovedește „vinovată” sau, într-un moment de slăbiciune, recunoaște că și-a provocat avortul, urmează pedeapsa penală. Din păcate, tocmai adevăratul vinovat pentru aceste stări de lucruri este ovaționat în permanență.

Am stat de vorbă cu multe femei, ascultîndu-le părerea despre această corvoadă impusă, poporul nefiind niciodată întrebat dacă este sau nu de acord cu ceea ce se hotărăște în numele lui. Răspunsurile sînt cam aceleași: „Copii? Cu se să-i hrănesc?”, „Pentru ce să faci copii? Să-l aplaude pe el?”, „Cu ce să-i îmbăiez? Nici apă rece nu avem permanent?”.

1. De la „Tot așa...”, pasaj necitit.

2. D.B. no. 1061, February 11, 1987.

Să mai vorbim de alimentul strict necesar copiilor, laptele? Personal, merg dimineața la 6 la coadă și dacă ajunge pînă la mine, sînt fericit. După accidentul de la Cernobîl, cu toate că acest județ din apusul țării nu a fost prea afectat (așa a spus presa), laptele a fost scos complet din comerț pînă la începutul lunii iulie. Însă, prin grija partidului, pentru copiii pînă la un an s-au asigurat cîte patru cutii de lapte praf (de patru ori cîte o jumătate de kilogram). Asta însă teoretic. Pentru că, practic, pe lîngă faptul că lăptăriile au devenit farmacii, unde te duceai săptămînal cu rețeta de la medic, laptele praf tot nu se găsea. Iar copiii mai mari de un an nu erau și ei tot copii? Ei nu aveau nevoie de lapte? Nu, după părerea partidului. Și drept urmare, nici n-au văzut lapte mai bine de două luni. Și în mai toate județele situația a fost cam aceeași.

Acestea sînt adevăratele condiții create de partid pentru copii. Să mai amintesc și de legea care spune că fiecare copil beneficiază de medicamente gratuite, în caz că e bolnav. Un medic pediatru îmi spunea că îi este rușine și de copii, și de părinții lor. În ultimii ani, medicamentele s-au scumpit foarte mult, iar fondurile alocate pentru medicamente s-au redus încontinuu. Medicul nu poate acorda medicamente gratuite decît la cel mult 70% din copiii bolnavi și numai prescriind rețetele cele mai ieftine. Dacă părinții sînt mai înstăriți, le dă rețete să-și cumpere singuri medicamentele. Pentru că, dacă el, medicul, nu se încadrează în fondurile alocate, e amenințat cu scăderea salariului. Pentru că a risipit fondurile. În același timp este făcut răspunzător de starea de sănătate a copiilor. Decesul unui sugăr nu este o tragedie numai pentru părinți, dar și pentru medici: note explicative, cercetări, sancțiuni. Cauzele nu sînt de ordin medical. Ele sînt frigul, alimentația sub orice critică, baza materială foarte săracă. Vinovatul principal însă continuă să fie ovaționat.

Mamele primesc cu mare greutate un concediu medical pentru îngrijirea unui copil bolnav. Pentru că s-a redus și numărul zilelor de concediu ce pot fi acordate. Nu sînt fonduri. Partidul a constatat că pînă în prezent s-a făcut risipă și de concediu medical. Că se poate și mai puțin. Că în alte țări nu se acordă atîta cîtă se acordă la noi. Eu mă îndoiesc că este așa, dar dacă este așa, atunci să comparăm și baza noastră materială cu cea a celor cu care ne comparăm. Din păcate, indicele mortalității infantile din România spune totul. Bănuiesc că și acesta este îmbunătățit, cum este obiceiul, dar oricum sîntem aproape în fruntea cozii.

Pentru că atîta timp cît copiii României vor avea un tată și o mamă atît de vitregi, situația nu se va schimba, indiferent de cîți miniștri se vor schimba, cîți alți țapi ispășitori se vor mai găsi. Să ții un copil în cameră la temperatura de afară, să-i faci baie dacă este apă caldă, să-i dai lapte dacă ai, să-l duci dimineața la grădiniță pe jos sau cu un tramvai, dacă vine, să-l scoți seara, trecînd cu el în brațe prin magazinele goale, apoi să te întorci în apartamentul rece și mîine s-o iei de la capăt... Aceasta e epoca de aur! Oare cît va mai dura?

**„Profesor Victor Speranța”, București, 3 ianuarie 1987, difuzată
la 15 februarie 1987¹**

Stimate Domnule Director Vlad Georgescu,

Aflîndu-ne la început de an 1987, vă rog să primiți urările mele de bine, sănătate și multe succese în nobila misiune pe care o aveți în conducerea Departamentului românesc al Europei Libere. Transmit, de asemeni, întregului colectiv un an mai bun cu împlinirea dorințelor, realizări tot mai mari, cu ascultători atît din țară, cît și din străinătate, tot mai mulțumiți și satisfăcuți de calitatea programelor. Tuturor, le urez La Mulți Ani!

Appreciez eforturile D-stră, ale redactorilor, în elaborarea comentariilor și programe-
lor, în creșterea complexității activității postului de radio. Dimensiunile actuale, importanța și funcțiile Europei Libere au crescut în ultimii ani, ceea ce m-a determinat să fac unele reflecții și să vă trimit unele sugestii, în speranța că ele ar putea fi utile pentru viitor.

Rolul actual al Europei Libere ar putea fi sintetizat în următoarele 4 funcții :

- funcția de informare ;
- funcția de analiză și sinteză a principalelor probleme politice, economice, sociale, românești și internaționale ;
- funcția cultural-educativă ;
- funcția de cercetare științifică.

Referitor la modul cum se realizează fiecare funcție în parte, precum și a tuturor, într-un sistem unitar, apare în relief o nouă latură, tot mai pronunțată, a activității postului, cea de mobilizare și trezire națională, de apărare a drepturilor și libertăților omului. Privit din acest unghi de analiză, văd nu numai rolul fiecărui redactor în parte, a întregului colectiv, ci mai ales caracterul profund patriotic al muncii fiecăruia. Or, în acest context, fiecare funcție își are valoarea și ponderea ei în structura programelor. Cercetarea științifică asupra problemelor românești pe care ați dezvoltat-o în ultima vreme reprezintă, după părerea mea, un pas înainte atît pentru amplificarea celorlalte funcții ale postului, cît și pentru publicarea în străinătate a unor lucrări de certă valoare. Amplele studii și cercetări despre România vor însemna pentru generațiile viitoare repere de referință asupra evoluției societății românești, vor constitui un documentar de analiză și o bază științifică pentru fundamentarea unor direcții de viitor.

Nu intenționez să-mi exprim părerile, asupra felului în care se realizează fiecare funcție, ci asupra unor programe, fără a le ierarhiza însă. „Editorialul săptămînal” are teme alese cu grijă, de regulă, fie de actualitate deosebită pentru România, fie una din coordonatele majore ale vieții politice internaționale ale perioadei respective. Aș sugera ca analiza critică să aibă un conținut mai tăios, de trezire națională. Unele teme ar putea fi adresate direct, fie intelectualului român, muncitorului din fabrică sau de pe ogoare, studentului sau, mai analitic, inginerului ori profesorului etc. Țin să vă felicit. Rog să transmiteți aceleași gânduri bune lui Nestor Rateș², pentru comentariile sale și mai ales pentru cel săptămînal.

1. L.M. no. 214, February 15, 1987.

2. Nestor Ratesh (n. 1933) a absolvit Facultatea de Filozofie la Universitatea din București. A lucrat ca redactor la AGERPRES pînă la plecarea în străinătate, de unde a refuzat să revină. Din 1973 a fost angajat în departamentul românesc al postului de radio Europa Liberă. După

„Actualitatea românească” mi se pare cel mai dificil program de realizat. Strădaniile autorilor merită toată lauda noastră. Ea este înscrisă, în sensul real al titlului, dar, adesea, lipsesc sursele directe de informare din țară. Ar trebui să aveți „grijă” mai mare de actuala pătură socială a activiștilor politici. Aceasta încleștează puternic întreaga societate și își joacă rolul de dominație. Ce structură are? Cine intră în ea? Cine iese din ea, care este rolul ei între conducere și masa uriașă a executaților? Cred că datorită multitudinii și complexității problemelor românești, mai ales de ordin economic, numărul redactorilor acestui program este foarte redus. Adesea îi simt cât sînt de copleșiți de avalanșa temelor care s-ar impune spre analiză. Aici ați avut dreptate, cînd la „De vorbă cu ascultătorii” ați afirmat: „Lucrăm prea repede, timpul ne presează, sîntem obligați să redactăm rapid”.

Subiectele economice majore necesită o analiză mai amplă, cu un caracter mai științific mai pronunțat și mai puțin gazetăresc. Or, dacă redactorul economic Șerban Orescu¹ – toată stima pentru valoarea sa profesională – apare într-o săptămîină cu 3 sau chiar 4 subiecte economice în „Actualitate” și mai este prezent și la „Programul Politic”, atunci nu ne putem aștepta zilnic la analize economice deosebite.

Consider că un subiect economic analizat în „Actualitatea Românească” este uneori mai complex și mai dificil de redactat decît un reportaj, oricare ar fi el, din evenimentele politice ale zilei. Aș sugera deci un sprijin mai mare „Actualității Românești”. Sper că Nicolae Constantin Munteanu, pe care îl apreciez în mod deosebit, îmi va împărtăși acest punct de vedere.

„Programul Politic” este cel mai bogat și variat în analize și reportaje, dispune de o rețea largă de redactori și corespondenți, în diverse capitale. Are ca și „Actualitatea Românească” – după opinia mea – o largă audiție în țară. Cele mai bune urări lui Mircea Carp².

„Lumea Creștină” cîștigă tot mai mare interes. Cred, este necesară o mai mică politică a programului, iar subiectele de educație religioasă devin un imperativ.

În fine, „Tinerama”, o pasiune mai veche, un program îndrăgit, atît subiectele, cît și redactorul. Dragă Max Bănuș³, te rog cît mai multe subiecte despre elevi și studenți,

moartea lui Vlad Georgescu, a condus postul de radio din München. A revenit în poziția de director al Europei Libere odată cu mutarea sediului la Praga. Volumul său publicat la Washington *The Entangled Revolution* (Praeger Publishers, New York și Washington, DC, 1991), tradus ulterior în românește cu titlul *România. Revoluția încîlcită* (Litera, București, 1994), a fost apreciat ca unul dintre puținele care au refuzat speculațiile.

1. Șerban Orescu (n. 1925) a urmat studii de drept și filozofie la București (1944-1948) și de electronică la Institutul Politehnic din capitală (1951-1957). În 1972 a obținut titlul de doctor în economie industrială. A emigrat în anul 1978 în RFG, unde a lucrat ca redactor la postul de radio Europa Liberă. A publicat volumul *Ceaușismul. România între 1965-1989*, Albatros, București, 2006.
2. Mircea Carp (n. 1923), militar. A luptat în al Doilea Război Mondial, a fost decorat, dar în 1946 a trebuit să părăsească armata, fiind acuzat de activități anticomuniste. A emigrat în Statele Unite, în 1951, unde a devenit șeful serviciului românesc al postului de radio Vocea Americii. După mutarea la München, a lucrat la Europa Liberă, din 1979 pînă în 1995. A scris volumul *Vocea Americii în România (1969-1978)*, Polirom, Iași, 1997.
3. Max Bănuș (1926-2008) a fost condamnat în 1958 pentru discursuri împotriva regimului comunist. A fost eliberat din lagărul de la Stoenești după cinci ani și a emigrat în Israel. A plecat în SUA, iar după o perioadă s-a stabilit la München, unde a lucrat la postul de radio Europa Liberă (1966-1990). A revenit în România în 1990, unde a înființat *Tinerama* și *Baricada*.

despre tineretul român în special. Nu cred că trebuie să înclini spre o tratare didactică a unor subiecte, ci despre latura valorilor moral-educative. Nu te feri de comparații între modul de viață și muncă al tineretului român și al tineretului din alte țări. Lipsește în general accentul spre rolul politic pe care trebuie să-l joace tineretul.

Stimate dle Director Vlad Georgescu, vă trimit și unele sugestii de îmbunătățire a structurii programului Europei Libere : modificările de structură și durată sînt necesare, mai ales la sfîrșit de săptămîină, cînd audiția postului se simte necesară. De aceea și din alte motive, vă propun unele modificări. În cadrul actualei durate săptămînale de transmisie, s-ar putea modifica perioada și orarul unor programe fără să afecteze nici cu un minut în plus durata transmisiei totale. În concluzie, pledez pentru creșterea orelor de audiție la sfîrșit de săptămîină, mai ales sîmbăta, majoritatea populației este liberă sau lucrează program redus ; îmbunătățirea orarului de audiție-transmisie a unor programe. „Lumea Creștină” ar putea rămîne planificată numai duminica, actuala reluare de marți la 9 și 10 este mai puțin ascultată, fiind zi de lucru.

Stimate dle Director Vlad Georgescu, să nu mi-o luați în nume de rău dacă sugestiile mele țin de activitatea de manager. O fac doar din simpatie pentru dvs. și pentru întregul colectiv redacțional, în speranța îmbunătățirii activității Europei Libere.

Nagy Alexandru, [toamna 1986], difuzată la 17, 18 și 19 februarie 1987¹

Țelul înfăptuirii SLOMR, circumstanțele care au dus la înfăptuirea acestora.
Părerii personale

Deoarece clasa conducătoare din România nu consideră respectarea legilor și a constituției – în ce o privește – ca pe o datorie și atîta vreme cît cetățenii, după lungi și nenumărate încercări, nu și-au putut reglementa de unii singuri problemele legate de relațiile de muncă, datorită faptului că nu au primit sprijinul pe care în mod natural l-ar fi așteptat din partea sindicatelor legale, sindicaliștii și-au întrezărit posibilitatea apărării drepturilor lor legale fundamentale prin crearea unui sindicat liber. Cetățenii români cu care am avut contact și care și-au recunoscut apartenența la sindicatul liber sînt toți, fără excepție, oameni cu vederi deschise. Scopul nostru a fost reabilitarea socialismului, dar, considerînd dreptul la existență al acestuia dependent de respectarea sau ignorarea legilor, am cerut în mod public ca nici clasa conducătoare să nu constituie o excepție.

Politica economică a țării care a fost sau greșit, sau nepriceput organizată nu a avut ca rezultat servirea intereselor poporului. Lipsa sentimentului de siguranță al cetățenilor a crescut de la zi la zi, confirmîndu-se în acest fel vorba că : „În țara în care nu sînt respectate legile, nimeni nu poate trăi în siguranță”.

Acestea au fost în linii mari motivele care ne-au determinat la înfăptuirea sindicatului independent român, în dorința de a ne aduce pe această cale serviciile în interesul socialismului.

A publicat volumul *Cei care m-au ucis* (Tinerama, București, 1991), cu amintiri din perioada detenției.

1. D.B. no. 1065, February 17, D.B. no. 1066, February 18, D.B. no. 1067, February 19, 1987.

Acest sindicat independent – considerat ilegal –, dar a cărui înființare a fost necesară, a fost întemeiat la 4 martie 1979. În rândurile sale se găseau în număr mare cetățeni români de naționalitate maghiară și germană. Din păcate, conducătorii români au respins dorința membrilor sindicalişti de a participa în acest mod la restabilirea legalității socialiste. Mulți dintre ei au fost arestați și condamnați, deși nu au comis nici un delict.

*

Arestarea membrilor SLOMR, condamnarea lor și alte măsuri asemănătoare avînd ca scop lichidarea sindicatului

În interesul realizării nestingherite a țelului de a organiza și transforma România într-un stat polițienesc, au fost adoptate o serie de măsuri corespunzătoare. Printre acestea, o atenție deosebită merită decretul prezidențial nr. 153/1971¹ care a dat posibilitatea ca orice cetățean al țării să poată fi arestat pentru o perioadă de 1-6 luni. Un motiv lesne de găsit pentru partid sau organele de stat a fost acela al neîncadrării în cîmpul muncii. De ajuns pentru aplicarea legii. Decretul prezidențial 153 a avut menirea să suplimenteze legea nr. 18 care dădea organelor de stat mîna liberă pentru a jefui din punct de vedere material pe acei cetățeni care au avut curajul de a-și manifesta nemulțumirea în legătură cu nelegalitatea tratamentului la care au fost supuși ori s-au pronunțat contra dispozițiilor neomenoase și de natură jignitoare, de exemplu, refuzul sau împotrivirea de a juca rolul de informator în detrimentul colegilor și al prietenilor.

Caracteristica acestor legi este aceea că ele se aplică numai acelor persoane considerate de cei competenți ca fiind pasibile de încălcarea lor și numai atunci cînd se consideră a fi cazul. Organele de stat au știut în prealabil de înființarea SLOMR, înainte deci ca faptul să fi ajuns la cunoștința publicului, dar n-au mai avut nici o posibilitate de a împiedica apariția lui publică. Merită atenție deosebită faptul că în această perioadă au avut loc arestările în masă în baza decretului 153. Este evident că scopul acestei acțiuni este înfricoșarea oamenilor. Această acțiune de mare amploare a început în a doua jumătate a lunii februarie 1979 și a ținut pînă pe la sfîrșitul lunii septembrie. În această perioadă au fost arestați cca 45 pînă la 50 de mii de oameni².

1. Recte, 1970. Este vorba despre Decretul Consiliului de Stat nr. 153/24 martie 1970 „pentru stabilirea și sancționarea unor contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea și liniștea publică”. Cunoscut drept „Decretul contra parazitismului”, a fost utilizat pe scară largă împotriva tinerilor ce refuzau să se plieze pe normele impuse de regim (de la 1 la 6 luni închisoare sau amendă) sau a celor care au avut o atitudine considerată contestatară (membri ai cultelor neoprotestante, cei care solicitau plecarea definitivă din țară, cei arestați pentru tentativă de trecere a frontierei, unii dintre aderenții mișcării Goma sau ai SLOMR-ului). A. Nagy a fost unul dintre purtătorii de cuvînt ai SLOMR între 30 martie și 5 aprilie, cînd i s-a tăiat telefonul. A fost arestat pe data de 9 aprilie și condamnat pentru parazitism într-un proces expeditiv împreună cu alți trei membri ai SLOMR. Pentru cronologia SLOMR și principalele documente, vezi Mihnea Berindei și Anne Planche (eds.), „Roumanie. Crise et répression”, dosar special al revistei *L'Alternative*, Paris, 1983, pp. 19-22.
2. Ultima propoziție a fost eliminată de redactorul emisiunii. Afirmatia autorului despre numărul celor arestați ar putea fi exagerată, însă campaniile succesive împotriva parazitismului au dus la trimiterea în reclusiune a numeroși cetățeni. De altfel, represiunea contra aderenților sau simpatizanților reali sau presupuși ai SLOMR s-a bazat pe pretextul combaterii parazitismului.

Capacitatea închisorilor (inclusiv a lagărelor de muncă) s-a dovedit neîndestulătoare, problema rezolvându-se prin aceea că în incinta închisorilor au fost ridicate corturi¹. În cadrul acestei acțiuni, după câte știu, numărul membrilor SLOMR arestați nu a depășit cifra de 2.000. Naționalitățile reprezentate în cadrul acestei cifre au fost maghiari, români și germani. Departe de gândul și intenția mea ca prin aceste rînduri să-mi popularizez personalitatea. Este în general cunoscut faptul că acei care s-au hotărît să participe la această acțiune au știut că prin aceasta satisfac cerințele internaționaliste ale datoriei condiției umane și fiind conștienți că prin aceasta își pot risca viața. Ceea ce doresc însă să aduc la cunoștință prin aceste rînduri cu privire la persoana mea este o chestiune de necesitate, deoarece numai în acest mod pot aduce o lumină aproximativă asupra acestei pete rușinoase a istoriei pe care oamenii, clasa muncitoare din România nu o vor da uitării și din care vor trage învățămintele de rigoare².

În ce mă privește, am fost arestat la 9 aprilie la miezul nopții, după care am fost anchetat timp de 6 ore la sediul prefecturii miliției din București. Soarta noastră viitoare a fost decisă în acele ore și pecetluită probabil de la cel mai înalt nivel. Unul dintre acești sus-puși (cum am aflat mai târziu) a dorit chiar să mă cunoască personal. Motiv pentru care m-a vizitat în camera în care eram închis, dar fără să pronunțe un cuvînt și după ce m-a măsurat cu priviri de sus în jos, a plecat. Am fost trezit deja la ora 5 dimineața, cînd am fost informat (5 ore după arestare deci) că trebuie să mă pregătesc pentru procesul care urma să înceapă la ora 8 dimineața. Am constatat cu mirare că alți doi membri SLOMR aveau să apară la proces alături de mine. Nu am avut habar care ar fi putut să fie capul de acuzare. Am fost aduși în clădirea Tribunalului IV, et. I, unde nu am văzut pe nimeni în afara persoanelor oficiale. „Procesul” a început imediat. Unul citea unul am fost conduși în biroul ce folosea drept sală de audiere. Aici, în așa-zisa „sală”, se afla un bărbat (probabil judecătorul) și o femeie (probabil secretara). În afara acestor doi, nimeni altcineva nu a luat parte la acest proces. Familiile noastre nu au fost anunțate despre arestare.

Audierea cazurilor s-a limitat la citirea datelor personale și la semnarea protocolului. La întrebarea mea „pentru ce sînt învinovățit?”, judecătorul a răspuns: „Știți dumneavoastră de ce sînteți aici!”. După care a urmat pronunțarea sentinței. Am fost condamnat la 4 luni închisoare pentru motivul că nu am avut loc de muncă. Citez cuvintele judecătorului: „Această condamnare a fost pronunțată în baza decretului prezidențial 153”.

Această comedie judiciară, ca și pronunțarea sentinței, a durat 10 minute. Pentru fiecare dintre noi, deci, 3 minute care au fost îndeajuns pentru a ni se fi constatat vinovăția și pentru pronunțarea pedepsei.

Avînd dreptul la recurs, am cerut să mi se facă un nou și adevărat proces. Unul dintre noi a fost condamnat la o amendă, judecătorul dispunînd eliberarea lui. Aceasta însă nu a avut loc, toți trei fiind duși înapoi la Miliție cu cătușe la mîini. Eliberarea camaradului nostru a avut loc de abia în după-amiaza aceleiași zile, după care acesta ne-a vizitat

1. Și „bucata” referitoare la ridicarea corturilor a fost eliminată.
2. Pasajul de la „Naționalitățile reprezentate...” nu a fost citit în emisiune. Afirmția autorului poate fi însă reală dacă luăm în considerare adeziunea la SLOMR a unui sindicat clandestin al muncitorilor, țăranilor și militarilor din Tîrgu-Mureș care, conform reprezentantului său, Virgil Chender, ar fi avut 1.487 de membri. Virgil Chender a dispărut fără urmă după arestarea sa. Documentele accesibile pînă în prezent nu oferă date privind componența și amploarea acestor inițiative.

famiile informându-le despre cele întâmplate. Data revizuirii procesului a fost stabilită a doua zi dimineață. Soția mea, fiind deci doar târziu după-amiază informată și avînd în consecință foarte puțin timp la dispoziție, a fost prezentă a doua zi în fața tribunalului ale cărui uși erau încă închise, pentru a găsi un avocat care să mă apere. Ceea ce a și reușit, deoarece cunoștea capul de acuzare. A mai predat avocatului următoarele documente legalizate :

1. Dovada că am fost în cîmpul muncii mai mult de 20 de ani, neîntrerupt.

2. Vina pentru faptul că în acel moment nu aveam serviciu aparține acelor care prin decretul 13/1968 au interzis funcționarea micilor ateliere, în cazul meu atelier de reparat aparate de radio și TV, care mi-a fost închis spunîndu-mi-se că : „Deoarece este sănătos și în toate puterile, să-și caute de lucru în cadrul unei întreprinderi socialiste”. Organul de Stat CPMB (Consiliul Popular al Municipiului București) care a luat hotărîrea cerea un certificat medical, cerut urgent, din care reieșea starea sănătății mele, certificat pe care l-am expediat cu o lună mai devreme de data la care mi s-a închis atelierul. Acest certificat medical, care a fost eliberat de o comisie medicală la cererea CPMB, are următorul conținut : „Capacitatea de muncă a sus-numitului Nagy Alexandru este redusă cu 50% din cauza următoarelor boli cronice... și de aceea îl considerăm incapabil de muncă, cl. II”. Copia acestui certificat a fost pusă la dispoziția avocatului.

3. Documente care dovedeau că am cerut revizuirea relațiilor mele de muncă, din partea unor instituții dintre cele mai importante. Din partea acestora n-am primit însă nici un răspuns scris, cu excepția deciziei menționate, de închidere a atelierului. Aici doresc să scot în evidență faptul că la data de 8 martie 1979 (dreptul legal la muncă mi-a fost retras la 1 mai 1978) am fost chemat cu soția la adresa Str. Paul Greceanu nr. 3, București, sector 2. La această adresă, în clădirea Miliției, am fost primiți de o comisie de 3 persoane care ne-a adus la cunoștință că relațiile mele de muncă au fost revizuite de o comisie guvernamentală (la acea vreme eram deja membru SLOMR), care a constatat că decizia CPMB a fost greșită și injustă. Fapt pentru care mi s-a redat dreptul la muncă, decizie cu caracter imediat, și deoarece știau că în interesul existenței mele și al familiei am fost nevoit să vînd atelierul, m-au asigurat că voi primi din partea statului un lăcaș corespunzător. Am condiționat acceptarea ofertei de plata daunelor cauzate prin violarea legii și totodată de o declarație scrisă, prin care CPMB să se declare de acord ca atîta timp cît legea 13/1968 rămîne în vigoare, numita instituție să nu ordone din nou închiderea atelierului.

Răspunsul la această îndreptățită cerere a fost arestarea mea din 9 aprilie. Nu a trecut nici o lună și m-au condamnat drept „leneș” care se eschivează de muncă. Recursul procesului ar fi avut menirea și datoria să cîntărească faptele. În sala de proces n-au fost admise rudele mele cele mai apropiate, miliția îndepărtîndu-i pe toți, chiar și pe cei aflați în fața tribunalului. În camera în care a avut loc recursul (spre diferență de cea în care a avut loc primul proces, era prezentă o comisie compusă din judecător, procuror, secretar și secretară) mi-au adus la cunoștință că am deja un avocat care mă apără, dar căruia nu mi s-a dat voie să-i vorbesc pe motivul că acesta cunoaște deja cazul, fiind în posesia tuturor documentelor necesare.

La întrebarea dacă consider legal sau nu SLOMR am răspuns : „Da, pentru că este necesar !”, răspuns pe care l-am repetat la cererea judecătorului. Avocatul apărării „a cerut o expertiză medicală asupra stării mele psihice”. Această cerere a fost imediat respinsă ca nefiind necesară. Nu știu dacă această respingere a avut o bază juridică, dar

presupun că printre membrii comisiei nu se află nici un expert în probleme de psihiatrie. Tribunalul a luat la cunoștință, în continuare, conținutul documentelor legalizate, sentința rămânând însă aceeași¹.

Experiențele celor 4 luni petrecute la închisoare

La data de 13 mai, împreună cu celălalt camarad condamnat, am fost transportați de la miliție la închisoarea Rahova din București. După ce am petrecut acolo prima noapte, am observat că pe hainele noastre umblau păduchi. Am bănuț astfel că hainele pe care le primisem nu au fost în prealabil dezinfectate. La cererea noastră, gardianul a cerut dezinfectarea atât a hainelor, cât și a persoanelor. Din această cameră cu caracter de tranzit am fost transportați, a doua zi, în secția II, camera 69. Aceasta din urmă era umplută până la refuz, astfel că arestații erau nevoiți să doarmă câte doi într-un pat. Păduchi erau și aici cu duimul, dar nu aveam voie să-i observăm, pentru că în caz contrar șefii de cameră amenințau cu bătaia, zicând că păduchii sînt oricum atât de răspîndiți în întreaga închisoare, încît nu pot fi combătuți cu mijloacele existente la dispoziție. Pușcărișii care nu foloseau paturile de jos, ci pe cele de la nivelurile 2 și 3 erau obligați să petreacă cea mai mare parte a zilei la WC. Numărul acestor oameni, reduși la condiția de animal, constituia cam 2/3 din totalul celor închiși acolo, aceștia fiind obligați pînă să și mănînce la WC. Eram în total 100 de oameni în camera 69 și eram toți, fără excepție, victimele decretului prezidențial 153. Componenta lotului ne-a lăsat să tragem concluzia că la arestarea oamenilor s-a profitat de faptul că erau neajutorați. Majoritatea erau incapabili de muncă, printre ei aflîndu-se și alienați mintal, invalizi de grad superior, bolnavi cronici, bătrîni. Aceștia au fost condamnați în grup, cei mai mulți pentru faptul că în momentul arestării nu aveau loc de muncă. Erau însă și din aceia care se aflau în cîmpul muncii, dar în momentul arestării nu au avut asupra lor un document cu care să dovedească aceasta. Între cei bolnavi se găseau și unii care s-au aflat în posesia unui certificat medical, care însă le-a fost rupt și aruncat la gunoi, la miliție.

Aceste fapte ne-au lăsat să tragem concluzia că în urma unei dispoziții superioare, s-a purces la arestarea unui anumit număr-cotă de oameni. Probabil că lucrătorii miliției răspunzători pentru arestări primeau premii în bani pentru aceasta. Cetățenii arestați în baza decretului 153 au fost condamnați de tribunale care făceau în acest scop ore suplimentare de muncă, inclusiv în zilele de duminică. Pentru pronunțarea unei sentințe, cum am arătat, se pierdeau cca 3-4 minute.

Dintre locuitorii camerei 69, doresc să remarc un alienat mintal care a trebuit să fie ținut sub observație întreaga noapte, deoarece constituia un pericol public. Acest bolnav avea mania că în momentul în care se trezea noaptea, încerca să sugrume pe cineva ; doi bolnavi cronici de plămîni care scuipau sînge și a căror greutate corporală nu depășea 40 de kg și care ei înșiși au atras atenția asupra caracterului contagios al bolii lor ; un muncitor de origine germană, peste 62 de ani și bolnav de inimă, care a fost ridicat de acasă și dus la miliție în cămașă și pantaloni, sub pretextul că trebuie să dea o declarație. A doua zi a fost condamnat la 6 luni închisoare fiindcă (datorită bolii de inimă) a fost timp de o lună incapabil de muncă ; un tînăr bărbat care pînă în toamna anului precedent lucrase pe un post sezonier de salvator la un ștrand din București și care, în urma unui

1. Ultimele două paragrafe nu au fost citite.

accident, și-a fracturat piciorul într-un mod atât de nefericit, încât a trebuit să fie de mai multe ori operat. Când a fost arestat și adus la închisoare, pe motivul că era șomer, avea montat în gleznă un tub de metal fixat cu un șurub. Aceste obiecte de metal ar fi trebuit îndepărtate, după un anumit timp. Ceea ce nu a fost însă posibil, deoarece infirmeria închisorii nu dispunea de respectivul personal calificat. Tubul de fier a început să-l deranjeze în asemenea măsură la mers, încât acesta ieșise deja prin carnea tălpii piciorului; unui alt deținut, care în momentul arestării era bolnav de hepatită, i-a fost imposibil să se prezinte dimineța la munca obligatorie deoarece se simțea foarte prost. A raportat acest lucru gardianului de serviciu, care, în loc să-l trimită la infirmerie, l-a bătut sălbatic pe săracul om cu un baston de cauciuc. La locul de muncă obligatoriu nu se luaseră măsuri suficiente de protecție sau ele lipseau cu desăvîrșire. Astfel că acești deținuți care erau distribuiți la munca de sortare a metalelor vechi (care trebuiau adică să demonteze acumulatele uzate) erau victimele acidului care le ataca atât hainele, cât și pielea, în special cea a miinilor. Unuia dintre aceștia, care nemaiputîndu-și folosi bine mâinile i-a căzut un acumulator pe laba piciorului, a fost rănit în asemenea hal, încât a doua zi i se învinețise tot piciorul, iar fața îi era congestionată de febră. Dar nici în starea în care se afla nu a avut curajul să rămînă întins în pat, de frică să nu fie bătut. Acest OM (nu animal) nu a primit nici un fel de ajutor medical timp de 24 de ore. Fapt pentru care am decis să bat la ușă, cu orice risc, pentru a cere ajutor. Care a și venit, dar prea târziu, omul căzînd astfel pradă neomeniei.

Nu atât pierderea libertății, cât mai degrabă ceea ce am văzut și trăit acolo mi-au întărit convingerea că, cu orice preț, trebuie făcut ceva pentru socialismul bolnav al României. După părerea mea, oamenii antisociali (în ce mă privește, am avut întotdeauna păreri internaționaliste) se pot găsi nu numai printre reformiști¹, iar toți aceia care nu vor să ia la cunoștință faptul că interesele poporului sînt cele care primează aparțin aceleiași categorii. Sclavagismul sau alte forme asemănătoare nu pot constitui instrumentele operative ale socialismului, nici chiar atunci cînd sînt „folosite în interesul înfăptuirii unui viitor fericit!”. Nu pot deci să-mi închipui cum un om care muncește poate să mai creadă într-o societate numită „socialistă” care, după ce îi fură dreptul la muncă, în mod cinic, îl bagă la închisoare sub pretextul trîndăviei.

Teodor Briscan, scrisori difuzate la 25 februarie 1987²

Ministrului de Interne, 9 decembrie 1985

Sînt Teodor Briscan, născut la data de 22 octombrie 1935 în localitatea Meseșenii de Sus, județul Sălaj, din părinți săraci, care pînă la colectivizare au deținut 2,40 hectare pămînt arabil și au avut opt copii. Tata a decedat în 1957, mama trăiește și are 76 de ani. Lucrez în fabrică din 1949. Din 1960, lucrez la întreprinderea Electroaparataj din București.

1. Paranteza și continuarea ce conțineau respectiva idee ciudată nu au fost citite.
2. D.B. no. 1971, February 25, 1987.

În 1958 am intrat în rândurile Partidului Comunist Român, la 18 septembrie 1982 am ieși din proprie inițiativă din acest partid. Am înțeles că dacă am intrat în partid, nu m-am legat pe viață de această organizație, ci numai atîta timp cît doresc eu, atîta timp cît drumul pe care ne conduce partidul corespunde cu aspirațiile mele politice. Ieșind din partid, n-am încălcat nici o dispoziție din statutul PCR. Cu toate acestea, am fost sancționat prin retrogradare din postul de tehnician principal tehnolog, post în care am lucrat 16 ani, într-un post de muncitor calificat. Totodată, mi s-a micșorat și salariul tarifar. Este adevărat că de la data de 18 septembrie 1982, cînd am cerut ieșirea din partid, și pînă la data de 18 ianuarie 1983, cînd am fost exclus din partid, am fost supus la numeroase presiuni pentru a-mi retrage cererea și la numeroase avertismente asupra consecințelor, în cazul în care nu-mi voi retrage cererea. Toate acestea nu m-au făcut să-mi încalc convingerile politice, dimpotrivă, tot ce s-a întimplat ulterior mi-a întărit convingerea că ieșirea mea din partid a fost o faptă pozitivă și că singurul lucru negativ a fost atunci cînd am intrat în partid, în 1958. Am încercat, la timpul potrivit, prin audiențe și scrisori la organele de partid și de stat să repar ilegalitatea, dar totul a fost în zadar. În disperare, am trimis o parte a unor scrisori adresate în prealabil Comitetului Central al PCR postului de radio Europa Liberă pentru a fi difuzate. Aceste scrisori nu au ajuns la destinație. La 15 noiembrie 1984 mi s-a făcut percheziție și mi s-au confiscat copiile scrisorilor, carnetele de adrese și telefoane.

În urma excursiilor pe care le-am făcut în unele țări socialiste, mi-au mai rămas ceva bani mărunți necheltuiți în valoare de 9 lei și 81 de bani. Această infimă sumă a fost considerată „deținere ilegală de valută”, mi s-a întocmit dosar penal și am fost amendat cu 1.000 de lei, plus 100 de lei cheltuieli judiciare. La 15 și la 16 noiembrie [...] am fost anchetat la Miliția Capitalei. Treptat, mi-am dat, am început să-mi dau seama tot mai mult, că partidul care deține monopolul adevărului nu va recunoaște niciodată că a greșit față de unul ca mine.

Nu am renunțat însă și nu voi renunța, atîta vreme cît sînt cetățean român, să-mi exprim verbal sau în scris punctele de vedere critice privind problemele politice, economice și de altă natură ale orînduirii noastre, orînduire care a dus țara la ruină economică, la decădere generală. În acest sens, menționez că am adresat scrisori unor personalități, unor organe de partid și de stat și unor organe de presă, după cum urmează: scriitorului Eugen Barbu una sau două scrisori, scriitorului Dinu Săraru¹ una sau două scrisori, patriarhului Bisericii Ortodoxe Iustin Moisescu o scrisoare, vicepreședintelui Academiei RSR o scrisoare, vicepreședintelui Consiliului de Stat, Manea Mănescu, o scrisoare, secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu, două scrisori, Comitetului Central al PCR o scrisoare, ministrului Comerțului Exterior o scrisoare, ministrului Justiției o

1. Constantin Grigore Săraru (n. 1932), scriitor și ziarist. Studii: Facultatea de Ziaristică, Academia de Științe Sociale și Politice „Ștefan Gheorghiu”. Membru de partid din 1961. Redactor-șef adjunct la revista *Secolul 20* (1961-1963). Șef al Secției Literatură și Artă la *Scînteia tineretului* (1963-1965), secretar responsabil de redacție la *Luceafărul* (1965-1968), redactor șef-adjunct al Redacției Cultural-Artistice din cadrul Radiodifuziunii Române (1968-1977), director al Teatrului Mic și al Teatrului Foarte Mic din București (1977-1990). Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Romanele sale *Niște țărani* (1974), *Clipa* (1976), *Dragostea și revoluția* (1981) i-au creat reputația de scriitor pus în slujba regimului. A fost membru supliment al CC al PCR (1979-1984). După revoluție, a devenit unul dintre acționarii principali ai Băncii Religioșilor, care s-a dovedit a fi o escrocherie financiară. Apropiat al lui Ion Iliescu, a fost numit în anul 2001 director al Teatrului Național din București.

scrisoare, ziarului *Informația Bucureștiului* două scrisori, *României libere* patru scrisori și *Scînteii* patru sau cinci scrisori.

Nu sînt și n-am fost un om care a căutat aventura, sub o formă sau alta. Am trecut de 50 de ani. Acum sînt însă hotărît să plec. Pentru că nu suport ilegalitatea care mi s-a făcut. Pentru că nu suport lașitatea oamenilor în fața răului care li se face; nu suport lipsa de unitate și solidaritate cu cei oprimați; nu suport cultul personalității; nu suport spinarea plecată pînă la prăbușire. Toți oamenii cu care am stat de vorbă erau de acord că am fost sancționat în mod ilegal, dar aproape toți mi-au spus: „Nu știai că vei fi pedepsit? De ce nu ți-ai văzut de treabă?”

Și acum, și atunci, răspund la fel: știam că voi fi pedepsit, știam că partidul se crede invulnerabil. Și atunci de ce am procedat așa? Am crezut că cineva totuși trebuie să înceapă sau să continue să facă ceva. Ieșind din partid, sînt convins că mi-am văzut de treabă. Părerea mea este că ieșirea din partid ar fi una din căile de dărîmarea a acestui edificiu monstruos al orînduirii socialiste care amîină la nesfîrșit realizarea aspirațiilor poporului la o viață mai bună. Doar măicuța mea mi-a spus: „Tu știi bine ce ai de făcut, nu te învăț eu. Dar ai grijă să nu treci granița ilegal”. I-am spus că o să plec legal și că mă voi întoarce legal s-o văd cînd doresc eu.

La data de 26 noiembrie 1984, am vrut să merg la ambasada Statelor Unite pentru a mă interesa de posibilitățile de emigrare, dar am fost reținut la poartă, apoi dus cu mașina la Miliția Capitalei pentru declarații. Tot așa s-a întîmplat și la a doua încercare de a merge la ambasadă, la 1 aprilie 1985. Știu că acum condițiile de emigrare sînt dificile. Dacă Statele Unite mă vor refuza, voi găsi găzduire în altă țară binevoitoare. În definitiv, regrete adună omul toată viața.

În concluzie, vă rog să binevoiți a ține seamă de hotărîrea mea irevocabilă de a pleca din țară, de vîrsta pe care o am și de cei peste 35 de ani de muncă aici. Vă mulțumesc pentru bunăvoință. Cu respect.

*

Redactorului-șef al *Scînteii*, 11 martie 1986

Tovarășe redactor-șef, aflu cu stupeoare că scrisorile pe care le-am trimis unor redacții de ziare și unor organe de partid și de stat au ajuns la Securitate. De ce? Reprezintă aceste scrisori un pericol pentru securitatea statului? Nici vorbă, din moment ce la Securitate mi s-a spus că aceste scrisori sînt „niște prostii”. În acest caz, vă rog să-mi răspundeți la următoarele întrebări:

1. Este prostia mea că am sesizat anumite greșeli, anumite lipsuri?
2. Este prostia mea că iarna temperaturile în apartamente sînt de 7, 8 sau 9 grade?
3. Este prostia mea că furnizarea cu electricitate este întreruptă în fiecare zi, ore în șir, cu consecințe nefaste asupra vieții oamenilor, asupra culturii, științei și învățămîntului?
4. Este prostia mea că nu există apă rece și apă caldă?
5. Este prostia mea că poporul român traversează actuala criză alimentară?
6. Este prostia mea că se exportă alimente în aceste condiții?
7. Este prostia mea că în urma recensămintelor de animale se afirmă că efectivele sînt suficiente la toate categoriile, în timp ce carnea, mezelurile, untul și brînzeturile au devenit rarități?

8. Este prostia mea că agricultura a fost neglijată și că prin politica de industrializare excesivă țăranii au fost dezrădăcinați, caii decimați și pământul sărăcit ?

9. Este prostia mea că s-a ajuns la această situație, la marea criză de gaz metan, cărbuni și electricitate ?

10. Este prostia mea că industria petrochimică a fost dezvoltată mult peste nevoi și a eșuat ?

11. Este prostia mea că industria aluminiului – material energo-intensiv – a fost dezvoltată mult peste nevoi și a eșuat ?

12. Este prostia mea că industria siderurgică a fost dezvoltată mult peste nevoi ?

13. Este prostia mea că s-a pornit de la ideea că mai multe tone de oțel pe cap de locuitor vor duce la dezvoltarea și creșterea nivelului de trai al poporului ?

14. Este prostia mea că actuala politică demografică de forțare a creșterii natalității este total nepopulară, pentru că nu poți crește copii cu fasole bătută și conserve de pește ?

15. Este prostia mea că știința, cultura, artele, învățământul sînt în continuă decădere ?

16. Este prostia mea că România socialistă regresează mereu spre cele mai sărace țări ale lumii ?

17. Este prostia mea că cenzura – desființată legal – este foarte activă în realitate ?

18. Este prostia mea că libertatea cuvîntului este o vorbă goală, că critica de jos în sus este nepermisă și imposibilă, că criticarea fenomenelor negative din realitate este privită ca un pericol pentru securitatea statului ?

19. Este prostia mea că mie și altora nu ne place orînduirea socialistă și criticăm acest sistem ? Sîntem, din acest motiv, oare, chiar cu toții dușmanii țării și facem propagandă fascistă ?

20. Este prostia mea că, dacă nu-mi place Partidul Comunist Român și am ieșit din partid, sînt pedepsit, persecutat, amenințat, supravegheat ?

21. Este prostia mea că nemaiputînd suporta persecuțiile, supravegherea, insultele și amenințările, am cerut să-mi părăsesc țara după 35 de ani de muncă și 52 de ani de viață ? În mai multe rînduri, organele de Securitate mi-au spus că nu sînt sănătos mintal. Pentru că nu vreau ca boala mea nervoasă să fie decisă de Securitate, am cerut să plec din țară. Țin să vă asigur că mi-am controlat sistemul nervos și doctorii mi-au spus că sînt perfect sănătos. Securitatea statului român nu este periclitată de mine, ci de însăși actuala conducere a statului român.

Cu respect.

„Valahus Viator (românul călător)”, ianuarie 1987, difuzată la 1, 8 și 15 martie 1987¹

Stimată Europă, Stimată Libertate !

Remarcabila scrisoare despre problema maghiară, căreia i-ați dat citire recent, aducînd astfel în incinta spirituală a neamului sau mai exact în forul intim al fiecăruia dintre noi, o problemă gravă de conștiință, pare să fi fost un act moral de excepție. Într-o epocă în

1. L.M. no. 216, March 1, L.M. no. 1, March 8, L.M. no. 2, March 15, 1987. Textul a fost publicat în Dosarul „Hongrois de Roumanie” (Mihnea Berindei și Edith Lhomel, *L'Autre Europe*, nr. 20, 1989, pp. 63-78).

care alte neamuri, inclusiv ungurii, polonezii, sîrbii, croații, au început să-și privească și să-și judece critic și sever trecutul, într-o epocă în care istoria altora, mai interesați în autocunoaștere, este strămutată din aria hagiografiei în sfera analizei necruțătoare, adică într-o epocă în care autoportretele naționale părăsesc apologia barocă și recurg mai degrabă la minuțioasele măsurători pe care le efectuează geodezia, topometria sau paleologia în ajunul unor mari construcții sau în așteptarea cutremurului catastrofal, la noi domnește emfaza euforică, narcisismul, ridicolul. Ne furăm căciula și coroana.

Străinătății i se pare că sîntem orbiți de trufia proclamată și programată de oficialitățile noastre. Or, din nefericire, niciodată nu am fost mai deficitari la capitolul mîndriei naționale. Cu cît sună mai zgomotos și disonant trîmbițele bîlciului de la București, cu atît ne este mai mare rușinea. Rușinea care ne cuprinde.

Nu poziția noastră față de unguri implică principalul pericol, domnule Vlad Georgescu, ci poziția noastră față de noi înșine, față de națiunea română. Mîtocănia meschină a așa-numitei politici naționale este doar reversul complet al regimului de la București și măsurile deschise sau ascunse care sînt luate împotriva minoritarilor reprezintă bacșișul cu care ar vrea să ne cumpere dl Ceaușescu.

S-a deformat nu numai imaginea României în ochii lumii, s-a deteriorat grav și imaginea pe care o avem chiar noi despre propria noastră ființă națională. Bunul nostru simț reacționează paradoxal la surlele și trîmbițele și tîmnia oficială, ne plecăm frunțile rușinați în ochii Europei și ni se pare adesea că am fi ultimii dintre cei mai din urmă. Sîntem umiliți și complexați. Căci cum anume am putea explica lumii răbdarea penibilă cu care suportăm dictatura primitivei dinastii? Care din noi reușește să lege două fraze corecte, întrebare fiind: de ce acest popor suportă, fără a crîcni, acest neofanariotism orgolios, anacronic și delirant?

Cu cîtiva ani în urmă m-am aflat într-un voiaj într-una din țările occidentale: am participat la întîlnirea promoției cu care terminasem, cu decenii în urmă, studiile universitare într-un lăcaș al spiritualității europene. Foștii mei colegi, azi, în bună parte, profesori universitari, înalți demnitari, somități ai specialității noastre, mi-au pus, cu mult tact, așa zice cu grijă și sfială, o serie de întrebări. Reformulîndu-le mai pe șleau, acestea sunau cam în felul următor: „Cum cehii și slovacii, în general disciplinați, în orice caz lipsiți de un temperament prea încins, au știut să reacționeze atît de categoric în 1968 și apoi – vezi Charta '77¹ – și în continuare? De ce polonezii au știut să-și manifeste atît de apăsător caracterul și individualitatea națională? Cum de ungurii, mării învinși ai celor două războaie mondiale, au avut energie sufletească și spirituală să se descotorosească de Rákosi? Și au reușit totuși, după cataclismul din '56, să dea altă față regimului lor?”

Oare noi, într-adevăr, numai un Ceaușescu merităm? Cum de numai și numai românii, flatați zi și noapte de toată presa și radioul și televiziunea oficială – mă refer la cultul istoriei, al vitejei noastre legendare, al mîndriei și neatîrnării noastre – cum de numai românii se împacă de două decenii cu absurdul, cu ridicolul, cu insuportabilul?

1. Charta '77 este numele manifestului inițiat de Jan Patočka, Václav Havel, Zdeněk Mlynář, Jiří Hájek, Pavel Kohout ș.a. publicat în luna ianuarie 1977 cu semnătura a 243 de cetățeni cehoslovaci. Manifestul critica regimul cehoslovac pentru nerespectarea drepturilor omului și neaplicarea tratatelor internaționale semnate de Cehoslovacia, în particular Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa de la Helsinki din 1975. În 1977, scriitorul Paul Goma a trimis o scrisoare de adeziune la Charta '77, act ce poate fi considerat certificatul de naștere a mișcării disidente din România.

Domnule Vlad Georgescu, tare mi-e teamă că marea noastră nenorocire consta în faptul că, în locul demnității noastre naționale, am acceptat un surogat. În loc să ne respectăm, sîntem învățați să îi desconsiderăm pe alții. În loc să ne iubim cu adevărat patria și neamul, sîntem învățați să-i urîm pe alții. În locul dragostei de neam și-a făcut loc, din grija dlui Ceaușescu, xenofobia.

Dinastiei noastre, în realitate, puțin îi mai pasă de continuitatea daco-romană. Își dorește numai propria continuitate. Puțin îi pasă lui Vodă de Mircea cel Bătrîn – sau cel Mare, mă rog, cum dorește dumnealui –, de Mihai Viteazu, de Constantin Brîncoveanu, de Vasile Lupu, de Matei Basarab. Clanul a instaurat tonul apologetic în tratarea trecutului numai pentru a pregăti propria idolatrizare.

Într-o țară în care trecutul este studiat și analizat cu sobrietatea impusă de adevăr, prezentul nu suportă apologia. E singura problemă de stil la care dinastia este sensibilă.

Și acum și cîteva cuvinte despre problema maghiară.

Cum să pretindem înțelegere pentru o minoritate într-o țară în care majoritatea suportă orice frustrare? Cum să pretindem românului empatie pentru aproapele său de alt grai, cum să îi cerem să aibă capacitatea de a se imagina în pielea minoritarului, cînd se simte atît de prost și în propria piele?

Nu sîntem în stare de cea mai minimă solidaritate cu minoritarul nostru, căci nu mai sîntem de mult în stare să fim solidari cu noi înșine. Periclitată este nu numai ființa națională a minoritarului, grav periclitată este și propria noastră ființă națională. Cele două fenomene sînt împletite tragic, se determină reciproc.

Cert este că o politică față de minorități largă, înțeleaptă, ar servi în primul și în primul rînd intereselor națiunii române. Dar o asemenea politică pretinde o serie de premise total inexistente la noi. Respectă-te pentru a fi respectat. Pînă ce în România națiunea română, adevăratele sale interese, trecutul și viitorul său nu sînt cîtuși de puțin respectate, cum să pretindem respect pentru minorități? Ar fi necesar un *redivivus* puternic al tradițiilor noastre democratice – niciodată prea viguroase – pentru ca înțelegerea noastră privind dorința de supraviețuire a minorităților să emane dinlăuntru propriei noastre libertăți.

Cum să se manifeste înțelegere pentru dreptul natural al minoritarului de a-și folosi, păstra și cultiva limba în toate împrejurările, cînd poporul român și cîrmuirea nu mai vorbesc de mult aceeași limbă! Cînd zi de zi ne este pocită și limba, și gîndirea?

Cum să ne aducem aminte de propriile noastre revendicațiuni naționale din alte vremi, cînd memoria colectivă a românilor, istoria, ne sînt falsificate, mutilate, rastălmăcite? Amnezia istorică promulgată și impusă de familia Ceaușescu a creat între noi și spațiul trecutului apropiat și îndepărtat un zid masiv, tocmai pentru a face loc unor fastuoase spectacole ale cultului personalității. Trecutul a fost demolat pentru a construi palatul prezidențial.

Da, mărturisesc, mărturisesc cu sinceră rușine, nu aș vrea să fiu minoritar în România. Dar nici ca român nu prea mă simt, cum să zic, în apele mele. Ba mai mult. În calitatea mea de român, am o răspundere mai mare pentru ceea ce se întîmplă în țară, deci și rușinea îmi este mai mare.

Ceaușescu a reușit să-l facă pe maghiarul de la noi să considere țara asta o țară vitregă. Nu cred că maghiarul în general mai simte ceva răspundere pentru situația de la noi. Nu cred să mai poată fi solidar cu această țară. Este tocmai crima cea mai gravă, în această privință, a regimului dlui Ceaușescu. A reușit să creeze o situație în care minoritarul se

simte străin de țară. I se și spune în fiecare zi că este un venetic etc. Ceaușescu ar fi trebuit să învețe o singură frază chiar de la Sf. Ștefan al ungarilor, frază uitată în secolul trecut și de clasa politică ungară : *Regnum unius linguae imbecile ac debile*. Țara unei singure limbi este slabă și fragilă. Noi am reușit să facem în așa fel încît ne-au dispărut evreii, ne-au dispărut grecii, ne pleacă, cum pot mai repede, nemții – și ar pleca și românii, săracii de ei.

Este adevărat : opinia publică românească este dezinformată și otrăvită de chestiunea maghiară. E de netăgăduit, istoria a fost transformată într-un imens depozit de ură, de reproșuri, de motive de răzbunare. Priviți Franța și Germania ! Le-au despărțit secole de dușmănie, de rivalitate, de animozitate. Au într-adevăr ce-și reproșa. Și iată că sînt în stare să reclădească, să transforme întregul sistem de relații dintre ele, fără să nege faptele istorice, dar orientîndu-se realmente către elementele și factorii ce nu separă, ci unesc.

Într-o țară normală, rațiunea politică dictează o atitudine care întărește stabilitatea interioară. Drepturile minoritare sînt, înainte de toate, necesități vitale ale funcționării mecanismului politic, necesități vitale ale păcii și stabilității interioare, garanții ale respectului de sine și ale propriei libertăți. Într-o țară care și-a pierdut de mult echilibrul interior, oprimarea minorității este o contragreutate, o contrapondere artificială. Ține loc de piine și circ, acoperă mizeria materială, morală și spirituală.

Maghiarii reprezintă un bloc de circa două milioane de suflete. Să fim serioși. Nici o minoritate din lume nu este entuziasmată de starea sa de minoritate. Iar orice majoritate înțeleaptă – vezi politica finlandeză față de minoritatea suedeză – este interesată să acorde libertăți și drepturi maxime minorității, pentru a atenua sursa traumelor și nostalgiilor. Oricît de paradoxală pare, o politică a majorității intolerantă, agresivă, marcată de tendințe de asimilare, de animozitate, suspiciune, de vădită iritare față de orice manifestare a sentimentului național minoritar, servește – categoric ! – nu intereselor majorității naționale ci, dimpotrivă, numai și numai extremismului minoritar, căruia îi creează teren propice, fertil, îi furnizează argumente etc.

Demolarea succesivă a instituțiilor spirituale ale minorităților ne compromite, ne ponegrește nu numai în ochii opiniei publice mondiale. În mod oribil, justifică într-un fel, retroactiv, măsurile de același fel luate împotriva unor instituții similare românești de către stăpînirea maghiară. Căci legitimează principiul „care pe care”.

Numai că, datorită tăcerii totale a presei din țară, evident, atît a presei românești, cît și a presei maghiare din țară, prea puțini, în afara celor direct implicați în realizarea măsurilor de oprimare, cunosc adevărata stare a lucrurilor, procesul îngrădirilor, lichidărilor, transformărilor, proces realizat de obicei prin directive orale, fără instrucțiuni scrise, fără legi și hotărîri publicate. Este pur și simplu monstruos faptul că – în cadrul acestui sistem de măsuri profund anticulturale și antidemocratice – au fost schimbate chiar și denumirile unor străzi ce purtau numele lui Petőfi¹ ! Vreau să subliniez că dispariția acestor denumiri din unele orașe transilvănene și bănățene este cu atît mai șocantă cu cît numele poetului ungar a simbolizat întotdeauna aspirații de frățietate. În 1939, la comemorarea a 90 de ani de la moartea poetului, la Albești, atît oratorul care a vorbit în numele muncitorimii maghiare din Ardeal, cît și muncitorul român din Reghin au militat pentru înțelegere, pentru unitate, pentru solidaritate. Iar după dictatul de la Viena², la 15 martie

1. Sándor Petőfi (1823-1849), unul dintre cei mai importanți poeți maghiari, de factură romantică, erou al Revoluției de la 1848 din Ungaria și Transilvania, simbol atît al identității naționale maghiare, cît și al ideilor de libertate.
2. Prin „Al doilea arbitraj de la Viena”, încheiat la 30 august 1940, Germania și Italia au obligat România să cedeze Ungariei o suprafață de 43.492 km² din teritoriul Transilvaniei.

1941, la aniversarea revoluției maghiare din 1848, în sala mare a Casei Universitarilor din Cluj s-au făcut auzite următoarele cuvinte: „Trebuie să ne întoarcem la principiile de bază ale egalității, libertății și fraternității”. *Tribuna Ardealului* din ziua respectivă, folosindu-se în chipul cel mai nobil posibil de numele lui Petőfi, a militat de asemenea pentru idealurile sfintei libertăți. Cel care a fost, în Ardealul de Nord cotropit, promotorul principal al evocării lui Petőfi în spiritul frăției dintre români și unguri, muncitorul și poetul Béla Józsa – ucis apoi în mod bestial de horthyști –, înfruntând șovinismul oficial, spunea: „Iubirea pentru propriul tău popor nu poate merge niciodată pînă într-acolo încît să se transforme în ură față de o altă rasă sau un alt popor”. La inițiativa aceluiași Béla Józsa a apărut în 1943 o antologie închinată Ardealului revoluționar din 1848, în care o seamă de autori unguri de prestigiu au adoptat o poziție fermă împotriva naționalismului maghiar. Mottoul antologiei era o frază din proclamația de la Brașov a generalului Bem¹ către maghiari, sași și români, cuvinte prin care-i îndemna să-și întindă frățește mîinile și să alunge orice vrajbă națională dintre ei, pentru a fi fericiți.

Vreau să spun deci că cei patru ani de dominație horthystă nu înseamnă numai Trăznea și Ip², și masacre și ură. Șovinismul maghiar avea de înfruntat o manifestă opoziție maghiară, fapt ce nu trebuie trecut sub tăcere, și stindardul acestei opoziții maghiare fost tocmai Petőfi. Oare ce considerente împing regimul de la București să deschidă ostilitățile împotriva acestui mare poet?

La Oradea, o stradă purta numele poetului József Attila³. Român, de altfel, pe jumătate, fapt mărturisit chiar de el într-una din cele mai frumoase poezii ale sale. În paranteză fie spus, lui îi datorăm cele mai frumoase traduceri din Aron Cotruș⁴, Radu Gyr, Nichifor Crainic⁵ și alții. Strada care i-a purtat numele a fost rebotezată; se numește astăzi, pare-mi-se, „Porțile de Fier”. O măsură, zic eu, care vădește, cel puțin lipsă de tact și bun-simț. O mică străduță din Cluj purta numele prozatorului István Asztalos⁶, decedat în 1960. Principala sa operă, romanul *Vîntul nu se stîrnește în senin* (lucrare apărută în

1. Lui József Bem (1795-1850), general polonez, guvernul revoluționar condus de Lajos Kossuth i-a încredințat comanda trupelor maghiare din Transilvania, în timpul Revoluției de la 1848.
2. Trăznea și Ip sînt două sate din Transilvania de Nord unde trupele horthyste au masacrat localnici după ocuparea teritoriului (toamna anului 1940).
3. Attila József (1905-1937), unul dintre cei mai importanți poeți maghiari din secolul XX.
4. Aron Cotruș (1891-1961), poet. A absolvit Facultatea de Litere din Viena. În perioada interbelică a fost redactor la ziare naționaliste precum *Românul* (Arad) și *Gazeta Transilvaniei* (Brașov) și a colaborat la *Gîndirea*, *Vremea* ș.a. În anii 1940-1941 a devenit directorul publicației legionare *Frăția de cruce*. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a lucrat ca secretar de presă la Madrid și Lisabona. S-a refugiat în Spania, unde a fost ales președintele comunității românilor și director al revistei *Carpații*.
5. Nichifor Crainic (Ion Dobre) (1889-1972), scriitor, ziarist și om politic. A studiat teologia la București și filozofia la Viena. Este considerat inițiatorul curentului gîndirist, de extremă dreaptă. A fost directorul ziarului *Calendarul*, prolegionar, suspendat în anul 1932, cînd Nichifor Crainic și alți colaboratori au fost internați la închisoarea Jilava. După constituirea guvernului legionar este numit secretar general al Ministerului Cultelor, iar după ce Ion Antonescu preia puterea, devine ministru al Propagandei. Este arestat și condamnat în anul 1947. Va rămîne în închisoare pînă în anul 1962, după care va fi „recuperat” de Securitate și pus în poziția de redactor la publicația *Glăsuțul Patriei*, destinată propagandei pentru exil.
6. István Asztalos (1909-1960), scriitor maghiar din Transilvania, distins cu Premiul de Stat al Republicii Populare Române. Scrierile apărute în anii '40-'50, după primul său volum publicat în 1938, *Elmondja János (Ianoș povestește)*, au un caracter proletcultist.

limba română, cehă, germană, poloneză, engleză, chineză, franceză, slovacă, ucrainiană etc.) este închinată combaterii naționalismului maghiar, idealului de unitate și înțelegere între români și unguri. Strada Istvan Asztalos poartă azi numele lui Ion Andreescu, deși numele acestuia se afla deja la ora respectivă pe frontispiciul Institutului de Artă Plastică din Cluj; municipalitatea nu se afla deci în fața unei dileme tragice: ori Asztalos, ori Andreescu.

Înțeleg să nu mai poarte nici o stradă din Transilvania numele lui Kossuth. Pînă în penultima clipă a revoluției ungare din 1948-1949, poziția lui Kossuth în problema națională a fost mioapă, obtuză, deși din punctul nostru de vedere sînt poate mai importante concluziile finale la care a ajuns Kossuth: vezi mesajul pe care l-a trimis prin Dragomir¹ Adunării populare din Cîmpeni, dar, mă rog, să fim de acord pentru o clipă cu regimul, să admitem că, pentru poziția sa anterioară, *nomen est odiosa*. Ce anume ne-a constrîns însă să-i ostracizăm pe Petőfi, József Attila, István Asztalos, și așa mai putea da exemple cu zecile.

Toate acestea sînt scurte și usturătoare lovituri de bici menite să-i trezească pe ungurii noștri la realitate: vă aflați, domnilor, într-o țară străină, vrea să spună regimul, nu avem nici o clipă intenția să vă simțiți acasă. Dintre multitudinea dezideratelor regimului de la București, această aspirațiune oficială a fost încununată de succes.

Intoleranța regimului este depășită doar de inculcarea lui, măsurile frizează adesea ridicolul. La Cluj, o stradă purta numele marelui cartezian transilvănean Apáczai Csere János². „Apáczai” înseamnă „din Apața”, care este numele maghiar al unei localități din sudul Ardealului. Semantic vorbind, „apáczai” în limba maghiară înseamnă „călugăriță”. Ce credeți, cum anume a fost rebotezată strada? Evident, strada Călugărițelor. Pe vremuri, o stradă din Cluj se numea, în ungurește, str. Mehes. „Mehes” se poate traduce lesne: „meh” în limba maghiară înseamnă „albină”, „mehes” ar fi, să zicem, „grădina cu stupi”. Strada poartă azi numele lui Sever Albini. Cîteodată însă municipalitatea știe să fie și spirituală. Strada care purta numele pictorului Aba Novak poartă numele astăzi lui Baba Novac.

Regimul pretinde ungurilor să fie patrioți devotați ai României și în același timp demolează pînă și pe plan strict local toate elementele care puteau susține și întreține valențele sentimentale ale acestei populații, valențe ce o legau și o leagă de acest pămînt. O comună din Secuime se numea Kenos. Etimologic, „Kenos” derivă din cuvîntul „Kin”, care în limba maghiară înseamnă ceea ce înseamnă și în limba română, „chin”. Dar cel care a rebotezat comuna nu cunoștea decît cealaltă semnificație a cuvîntului unguresc: „sulf”. Azi, localitatea se numește Sulfureni. Nu insist, nu continui. Mai ales că, respectînd ordinea importanței în înșiruirea fenomenelor, ar trebui să mă concentrez în continuare asupra altor simptome, mai ales asupra celor din domeniul învățămîntului. Mă mulțumesc însă să vin doar cu cîteva exemplificări – *pars pro toto*.

În baza Ordinului ministerului de resort, absolvenții Institutului Medico-Farmaceutic din Tîrgu Mureș, în parte pînă azi maghiari, nu mai pot fi repartizați în județele Covasna și Harghita, deci în județele în care populația este în majoritate maghiară. Ministerul a stabilit județele unde pot fi repartizați absolvenții de la IMF Tg. Mureș: în principal, județe din Moldova. Este inutil să argumentez cît de importantă poate fi limba în relația dintre pacient și medic. Evident, măsura a fost luată împotriva intereselor sănătății. Alt exemplu. La Universitatea din Cluj mai funcționează încă o catedră de limbă și literatură

1. Confuzie probabilă cu Ioan Dragoș.

2. János Apáczai Csere (1625-1659), important cărturar din Ardeal, adept al raționalismului cartezian și al ideilor heliocentrice ale lui Nicolaus Copernic.

maghiară. În ultimii doi ani, absolvenții de aici a căror specialitate principală este limba și literatura maghiară au fost repartizați, fără excepție, în Dobrogea, Moldova, Muntenia. Și mai semnificativ este faptul că în zonele cu populație compactă ungurească sînt repartizate cu precădere – aproape în exclusivitate – cadre didactice care nici măcar nu cunosc limba localnicilor. Cunoaștem încercări disperate ale unor tineri profesori de a face schimb între ei; odorheianul repartizat la Balj și cel din Balj repartizat la Odorhei, amîndoi avînd aceeași diplomă, se căznesc de ani și ani de zile să realizeze între ei un schimb care ar rezolva și problema locuinței pentru amîndoi, nemaivorbind de ameliorarea eficacității pedagogice a fiecăruia, în mediul propriu. Curios este faptul că dl Ceaușescu, într-o plenară comună a Consiliilor Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară, respectiv Germană, cu mai bine de un deceniu în urmă, a insistat ca absolvenții institutelor de învățămînt superior să fie repartizați în județele și, dacă este posibil, în localitățile lor de baștină. Ulterior însă s-a revenit brutal asupra acestei indicații prețioase.

La mijlocul anilor '70, durata emisiunilor în limba maghiară ale posturilor noastre de radio se ridica la 7 ore pe zi. Azi, durata lor a fost redusă la o oră pe zi. Este cîtuși de puțin probabil ca maghiarii să mai asculte acum posturile românești, cînd pot asculta foarte bine emisiunile aproape nonstop ale posturilor de radio din Ungaria, ale Europei Libere, ba chiar și emisiunile în limba maghiară ale posturilor de radio iugoslave (Novisad, Subotica etc.), practic și acestea cvasinonstop.

La mijlocul anilor '70, emisiunea în limba maghiară a Televiziunii Române avea o durată săptămînală de 180 de minute; ea a fost total desființată.

Maghiarul se simte, incontestabil, din ce în ce mai înghesuit, mai strîmtorat, mai îngrădit.

E drept, în privința mizeriei materiale am fost făcuți o apă și un pămînt. La cozi nu se face nici o discriminare. În rest însă, maghiarului i s-a dat să înțeleagă în ultima vreme că este cetățean de clasa a doua. Sau de a treia – căci la clasa întîia nu călătorește decît noua protipendadă. CFR-ul nu mai are clasa a III-a, țara are...

Pe plan psihologic, toată propaganda oficială bate într-o direcție evidentă. Dorește să obțină asentimentul și cîrdășia noastră, a românilor. Răscolind trecutul, evocînd tot mereu păcatele comise împotriva noastră și față de noi de către clasa politica ungurească de odinioară, Bucureștiul tinde să realizeze o psihoză puternic antimaghiară care să justifice politica sa. Amenințîndu-ne cu pericolul de perspectivă pe care îl prezintă ungurii – pericolul revizionismului –, regimul vrea să ne facă să uităm de pericolul gata instalat: dictatura dlui Ceaușescu. În paranteză fie spus, dacă maghiarii din România reprezintă într-adevăr un pericol virtual pentru țară, atunci acest pericol poate fi atenuat printr-o politică națională liberală și mărit pînă la catastrofic tocmai printr-o politică de felul celei practicate de regim. Numai cine nu vrea nu-și da seama care sînt adevăratele intenții ale regimului în tratarea problemei maghiare. Drenajul artificial al tensiunilor nu funcționează însă în chip ideal. Nemulțumirile generale nu au fost anihilate și anulate prin crearea problemei maghiare. În schimb, politica națională a regimului a încărcat societatea românească, atît de sfișiată de convulsioni, cu tarele suplimentare ale tensiunii româno-maghiare.

Suportul ideologic al manevrelor regimului a fost ușor de construit. Prefabricatele i-au fost la îndemînă. Trebuia doar să disloce cîteva impedimente. În primul rînd, trebuia să treacă sub tăcere declarația apăsată a lui Kádár¹, făcută chiar în România, conform căreia

1. János Kádár (1912-1989), secretar general al Partidului Comunist din Ungaria între 1956 și 1988. Între anii 1956 și 1958, respectiv 1961 și 1965 a fost prim-ministru al Ungariei.

Ungaria nu are nici un fel de pretenții teritoriale față de România. Apoi, Ceaușescu trebuia să dea uitării propriile sale declarații. În primul rând, cele spuse în ajunul aprobării ultimului program al PCR. Atunci, Ceaușescu susținea că naționalitățile, precum și națiunea au în față perspectivele unei existențe de dimensiuni istorice. Dar chiar și cu zece ani în urmă, la 2 iunie 1976, Ceaușescu spunea că sînt inadmisibile discriminările dintre popoare și națiuni după criteriul datei la care s-au așezat într-un anumit teritoriu – aluzie clară la maghiarii și nemții din România – și că singura politică este cea care promovează egalitatea deplină dintre popoare, națiuni și naționalități.

Azi, terminologia oficială neagă în fond pînă și existența minorităților în calitatea lor de entități etnice. Precum s-a remarcat, cred, și în scrisoarea pe care ați citit-o pe post, documentele oficiale vorbesc astăzi de români de naționalitate sau limbă maghiară, germană etc. Nonsens.

Regimul a luat o serie de măsuri ale căror scop și țîlc este absolut evident. A fost anulat privilegiul minorităților de a avea clase școlare în cazul unui efectiv de 15 elevi ; plafonul obligatoriu a fost ridicat : în cazul învățămîntului general la 25, în cazul celui mediu la 32 de elevi. Sub acest plafon, o clasă de limbă maghiară, germană etc. poate fi constituită numai în baza cererii scrise, înaintată de părinții elevilor și cu aprobarea specială a ministerului. Nu trebuie să fii foarte informat sau să ai o fantezie prea bogată pentru ca să-ți dai seama cît de rar și cît de greu se elaborează asemenea cereri, ce teamă, ce presiuni și amenințări trebuie să înfrunte și să învingă temerarii care se decid să se organizeze într-un asemenea colectiv de petiționari. Este vorba, fără doar și poate, de o inovație cu totul originală în istoria democrației zise socialiste : drepturi egale, dar numai la cerere specială. Unde mai pui că membrilor corpului didactic le este strict interzis să se pronunțe : învățătorul sau profesorul maghiar prins asupra faptului sau denunțat că s-ar fi exprimat pentru salvarea secției sau clasei maghiare ori germane va suporta toate consecințele „agitației naționaliste” la care s-a dedat.

Interzicînd prin lege cazarea oaspeților străini, în afara rudelor de gradul I, regimul a lovit de asemenea în primul rînd în minoritari. Instaurînd la graniță un regim arogant și brutal, obligînd turiștii la cozi interminabile, supunîndu-i la un tratament înjositor, obligîndu-i să se întoarcă în cazul în care au asupra lor orice tipăritură – nu manifeste naționaliste, nu tratate de istorie, ci cotidianul din ziua respectivă de la Budapesta sau povestiri de frații Grimm în limba maghiară –, Ceaușescu a vizat, evident, reducerea numărului de vizitatori, înăsprirea și pe această cale a regimului de izolare a României. De altfel, în primele 7 luni ale anului 1986 și numărul turiștilor (români) care au vizitat Ungaria a fost redus cu aproape 40% față de numărul din anul precedent.

În ultima vreme se pare că însuși Kádár a fost constrîns să admită în presa, radioul și televiziunea ungară observații critice la adresa României. Toate acestea au fost calificate, evident, de regimul de la București, drept manifestări care vădesc tendințe revizioniste. Kádár cu greu ar mai putea impune presei ungare o tăcere totală sau un ton total necritic față de realitățile românești, căci presa (și publicul din Ungaria) s-au obișnuit cu o anume doză de realism și sinceritate, televiziunea, radioul și ziarele din Ungaria dezbat cu suficientă sinceritate problemele delicate ale țării, dar chiar și ale aliaților, inclusiv ale rușilor. Prin publicarea unui șir întreg de articole polemice extrem de agresive la adresa ungarilor, Ceaușescu tinde să justifice nu numai măsurile antimaghiare din interior, invocînd pericolul exterior pe care-l prezintă maghiarii, ci vrea să justifice totodată starea de asediu din România, fără de care menținerea sa cu greu ar mai fi posibilă. Problema

minoritară constituie deci un pretext excelent pentru izolarea ermetică a țării și pentru întărirea caracterului polițienesc al statului. Este totodată de nețăgăduit că măsurile opresive au provocat și o recrudescență a naționalismului maghiar, atât la noi în țară, cât și în Ungaria. Cercul vicios s-a închis. Pretextul se transformă încetul cu încetul în realitate. Nu ne puteam aștepta ca maghiarii să nu reacționeze de fel.

Concomitent cu desființarea emisiunilor maghiară și germană la televiziune, cu reducerea masivă a emisiunilor radio în aceste limbi, au mai fost luate o serie de măsuri represive. Redactorul-șef al prestigioasei reviste clujene *Korunk*, prof. dr. Ernest Gall, care a asigurat o conduită cât de cât elevată acestui periodic, a fost demis, în locul său fiind numit dl Gyözö Racz, care s-a evidențiat mai ales prin panegiricul liric pe care l-a închinat dlui Ceaușescu. Redactorul-șef al revistei săptămânale *A Hét* din București, prozatorul Sandor Huszar, cât și adjunctul său, eseistul Andor Horvath, au fost demiși; în locul lor au fost numiți doi gazetari anonimi de la cotidianul *Előre*, dna Edit Lazar și dl Sandor Barabas. Evident, revista – fruct al compromisului forțat din 1968 al dlui Ceaușescu – a decăzut. *A Hét*, care în primii săi ani de existență a atins tiraje de 20.000 de exemplare, abia mai tipărește 3-4.000 de exemplare. Revista *Művelődés* și revista *Volk und Kultur*, după o existență de aproape patru decenii, au fost desființate în decembrie 1985, respectiv contopite cu revista *Cîntarea României* – alături de cele 48 de pagini tipărite în limba română, un supliment de 15 pagini care conține coruri, cîntece patriotice, poezii închinare dlui Ceaușescu, în limba maghiară, respectiv, germană.

Editura naționalităților, *Kriterion*, tot rod al compromisului din 1968 al dlui Ceaușescu, este supusă unor presiuni masive: nimic nu mai apare aici din tot ce ar putea contribui la cultivarea limbii, tradițiilor, obiceiurilor, folclorului, etnografiei, istoriei culturii naționalităților din România. Secția naționalităților a Editurii Politice, care în anii cei buni a publicat peste 40 de lucrări în limba maghiară, în bună parte originale, s-a redus la o officină de reproduș în limbile naționalităților a discursurilor dlui Ceaușescu și a documentelor de partid. Activitatea editorială în limba maghiară la editurile Eminescu, Academiei, Medicală, Meridiane, Sport și Turism, Muzicală, Științifică și Enciclopedică etc. a fost, practic, desființată. În județele cu masivă populație maghiară, pînă și în funcția de secretari cu problemele de propagandă ai comitetelor județene de partid au fost numiți cu precădere români, care nu cunosc nici psihologia, nici mentalitatea, nici limba maghiarilor. Organismul fantomă numit Consiliul Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară a fost total epurat de pușinii intelectuali maghiari de prestigiu care, în rarele ședințe ale consiliului sau ale Biroului acestui consiliu, au mai luat în serios rosturile acestui for zis consultativ exprimîndu-și opiniile, sugestiile, rezervele. În primii ani de existență, Consiliul număra printre membrii săi o serie de personalități cunoscute. Astfel, membru al Consiliului a fost dl Carol Király¹, pe atunci prim-secretar al Comitetului

1. Carol Király (n. 1930), dulgher. Studii: patru clase primare (1939-1943), Cursul seral al UTM (1948-1949), Școala Centrală a Comsomolului de la Moscova (1957), studii liceale, Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”. Prim-secretar al Comitetului Regional UTM Mureș-Autonomă Maghiară (din 1957), instructor teritorial al CC al PCR (1966-1968), prim-secretar al Comitetului Județean de Partid Covasna (1968-1972), membru al CC al PCR (1969-1974), membru supliment al Comitetului Executiv al CC al PCR (1969-1972), membru al Consiliului de Stat (1969-1975), director al Combinatului de Prelucrare a Lemnului Caransebeș (1972-1973), președinte al Uniunii Cooperativelor Meșteșugărești din județul Mureș (1973-1978), director la Fabrica de conserve „Mureșana” din Tirgu-Mureș (1978-1990). Începînd din 1977, Carol Király a trimis

Județean Covasna al PCR. Precum se știe, în clipa în care a demarat noul curs agresiv al practicii dlui Ceaușescu față de naționalități, dl Carol Király s-a opus. Memoriile, protestele, scrisorile sale sînt de notorietate publică. Domnia sa este astăzi disidentul nr. 1 al maghiarilor din România.

Membru al Consiliului și al Biroului a fost și prof. dr. Ludovic Takács, pe vremuri ministru-secretar de stat, unul din puținii conducători ai Uniunii Populare Maghiare (MADOSZ) care s-a menținut la suprafață, supranumit și „rectorul unificării”, deoarece era rectorul Universității Bolyai la momentul unificării acesteia cu Universitatea Babeș. Timp de cîteva decenii, dl Takács a fost un extrem de leal colaborator al regimului, exponent al politicii oficiale; cînd însă regimul a imprimat o tentă agresivă politicii față de naționalități, dl Takács – membru al CC al PCR, deputat în Marea Adunare Națională – s-a ridicat cu vehemență împotriva noii politici, a prezentat un memoriu de protest dlui Ceaușescu, apoi un memoriu similar al domniei sale fost publicat în Occident. Membru al Biroului Consiliului a fost și prof. dr. Antalffy din Tg. Mureș; acesta, la rîndul său, nemaisuportînd, se pare, noul fîgaș al lucrurilor, a fugit în Occident. Membru al Biroului Consiliului a fost și rezervatul, disciplinatul critic literar Galffani, fost director al Teatrului din Tg. Mureș, fost șef al Biroului pentru activitatea cultural-educativă în rîndul naționalităților conlocuitoare din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, membru și azi al Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor. E drept, în această ultimă funcție nu a fost numit, ci ales prin vot secret. Toate celelalte funcții și le-a pierdut pur și simplu pentru că – în felul său rezervat și serios – a încercat să-și facă datoria.

Membru al Biroului Consiliului a fost și Andras Sütő¹, cel mai renumit dintre prozații maghiari din România. Nu mai este nici membru al Consiliului, nici membru al CC al PCR, nici deputat în MAN, cărțile sale nu mai apar de ani de zile, piesele nu i se mai joacă. Membru al Consiliului și al Biroului a fost și dr. Ladislau Lorincz, în anii '70 ministru secretar de stat al Învățămîntului², în fond un executant loial al sarcinilor de partid. Dar nu mai este nici ministru adjunct, nici membru al Consiliului – se pare pentru că a atras în mod umil atenția asupra consecințelor nefaste pe care ar putea să le determine proiectata modificare a Legii învățămîntului. Legea a fost modificată, consecințele nefaste sînt vizibile, omul a dispărut din viața politică. Membru al Consiliului și Biroului a mai fost și autoritarul Nestor al literaturii maghiare din România, veteranul

o serie de scrisori conducerii de partid, protestînd contra politicii PCR privind minoritatea maghiară din România – vezi și scrisoarea reprodusă în acest volum (difuzată la Europa Liberă la 10 ianuarie 1988).

1. András Sütő (1927-2006), ziarist și scriitor. Membru al Uniunii Populare Maghiare din 1945. Membru al PCR din 1947, activist. Redactor-șef al revistei *Falvak Népe* din București (1948-1954), membru al Uniunii Scriitorilor (din 1949), redactor-șef al publicației culturale maghiare *Új Élet* din Tîrgu-Mureș (1957-1989). Secretar al organizației de bază a PMR la Filiala Uniunii Scriitorilor din Tîrgu-Mureș; membru al Comitetului Executiv al Consiliului Județean PCR Mureș; vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și secretar al Comisiei Naționalităților din Consiliul de Conducere al Uniunii. Membru al Biroului Consiliului Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară din RSR; membru supleant al CC al PCR (1969-1984); deputat în Marea Adunare Națională (1969-1989). Sütő András și-a pierdut un ochi în confruntările interetnice de la Tîrgu-Mureș din 19-21 martie 1990.
2. Ladislau Lorincz a fost numit secretar de stat la Ministerul Educației și Învățămîntului prin Decretul nr. 56 din 21 februarie 1977.

marxist József Méliusz¹, poet, prozator, publicist și eseist de mare anvergură, unul din conducătorii Uniunii Populare Maghiare, care din 1949 a înfruntat vreme de șase ani temnițele stalinismului nostru; omul, huiduit de peste 50 de ani de toți naționaliștii și șoviniștii unguri, a fost etichetat de Ion Lăncrănjan în „Cuvînt despre Transilvania” drept naționalist și revizionist ungar; scrisoarea de protest a lui Méliusz, trimisă dlui Dan Frunteletă, redactor-șef al revistei *Luceafărul*, nu a fost publicată niciodată, în pofida promisiunilor date de dl Enache², secretar al CC al PCR. Om în vîrstă, bolnav, Meliusz, s-a retras total din viața publică.

Membru al Consiliului și Biroului a fost și excelentul animator al vieții literare maghiare, publicistul, eseistul și traducătorul Géza Domokos³, directorul Editurii Kriterion, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Nu mai este nici membru al Consiliului și nici membru al CC al PCR. Deși în toamna anului 1965 Ceaușescu personal l-a adus în aparatul CC, transferîndu-l din funcția de redactor-șef pentru naționalități a Editurii pentru Literatură într-o funcție de conducere din așa-numita Comisie a Naționalităților din CC, mizînd tocmai pe experiența în problema națională, pe prestigiul și popularitatea lui Domokos.

Un alt membru al Consiliului și Biroului a fost Pál Bodor, prozator, eseist, fost redactor-șef al fostei redacții a emisiunilor de limba maghiară și germană de radio și televiziune; originar din Budapesta, omul s-a stabilit între timp în Ungaria. Membru al Consiliului și Biroului a fost și defunctul Ladislau Bányai⁴, profesor universitar, academician.

Ce s-a întîmplat?

Regimul s-a debarasat tocmai de acei maghiari care au acceptat să reprezinte legătura dintre puterea politică și minoritatea națională maghiară, considerînd însă că acest rol nu poate avea un sens unic – adică, transmiterea ordinelor puterii –, ei trebuind să fie niște intermediari în stare să influențeze nu numai masa maghiarilor, ci și poziția conducerii. Ei au încercat să țină la curent conducerea de partid cu reacțiile maghiarilor, cu starea de spirit a populației maghiare, încercau să revină, să îndulcească acțiunile necugetate

1. József Méliusz (1909-1995), scriitor și ziarist. A făcut studii la Timișoara, Cluj, Budapesta și Zürich. Antifascist; regimul Horthy i-a cerut extrădarea în timp ce se afla la Paris. A devenit unul dintre cei mai cunoscuți poeți, traducători și publiciști maghiari din România. A fost ales membru corespondent al Academiei Române din anul 1974.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 119, nota 3.
3. Géza Domokos (1928-2007), scriitor și traducător maghiar. Studii: Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din URSS, Universitatea Politică și de Conducere. Membru de partid din 1953, membru al Biroului Comitetului Central al UTM (1956-1962). Redactor-șef adjunct la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1962-1969), director al Editurii Kriterion (1969-1984). Membru supleant al CC al PCR (1969-1984). Membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor (1981-1989), vicepreședinte al Biroului Uniunii Scriitorilor (1988-1989). La 22 decembrie 1989 devine membru în Consiliul Frontului Salvării Naționale, apoi primul președinte al UDMR. A avut un mandat de deputat între 1990 și 1992.
4. Ladislau Bányai (1907-1981), istoric. A urmat studii universitare la Budapesta, Grenoble și Paris. Secretar general al MADOSZ – organizația muncitorilor maghiari din perioada interbelică (1934-1944). Profesor la Facultatea de Istorie a Universității din Cluj (1946-1957), rector al Universității „Bolyai” (1952-1956), profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București (1958-1975), director-adjunct la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” (1958-1967). Membru și vicepreședinte al Academiei de Științe Social-Politice (din 1970), membru corespondent al Academiei Române (din 1974).

ale conducerii centrale sau locale, sesizau abuzurile, transmiteau organelor centrale scrisori și memorii etc. Au luat deci în serios idea conform căreia Consiliul Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară ar fi un for consultativ al conducerii superioare de partid. În ședințele de Birou –, e drept, din ce în ce mai rar, se întâmpla ca Biroul să nu se întrunească vreme de 18 luni –, precum și în audiențe solicitate de unii membri ai Biroului pentru a prezenta câte un caz, o problemă, un fenomen, unui secretar al CC al PCR, unui ministru, unui ministru-adjunct au fost formulate zeci și sute de observații, sugestii, critici privind problemele învățământului, culturii, presei, editurilor, turismului etc. Membrii Biroului au sesizat conducerea de partid asupra abuzurilor unor organe ale Ministerului de Interne, mai ales din județele Covasna, Mureș, Bihor, Brașov, Harghita și Arad, inclusiv cazul prof. Szikszai din Brașov, el însuși membru al Consiliului, care s-a sinucis după ce a fost brutalizat la un interogatoriu la care a fost supus de Securitate. Repetatele descinderi și percheziții la membrii cenaclului Ady, din Oradea, interogatoriile la care au fost supuși membrii cenaclului, presiunile exercitate de unele organe de Miliție din județele Mureș și Arad asupra părinților care doreau să-și înscrie copiii la secția maghiară a școlii, presiuni similare ale unor comitete locale de partid din jud. Satu Mare, măsurile discriminatorii ale Centralei Editurilor, desființarea multisekularei Școli Normale din Aiud, a liceului Ady din Zalău, presiunile îndreptate împotriva Liceului maghiar nr. 11 din Cluj, desființarea secției maghiare la Conservatorul de Muzică din Cluj – ceea ce, dată fiind și desființarea Institutului Pedagogic din Tg. Mureș, a însemnat sistarea pregătirii profesorilor de muzică de limbă maghiară –, reducerea an de an a numărului cursurilor predate în limba maghiară la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, anularea autonomiei teatrelor maghiare, subordonarea lor – în majoritatea cazurilor – conducerii secției românești, desființarea aproape în întregime a învățământului sanitar mediu în limba maghiară, târăgănarea, ani de zile, a ridicării unui monument lui Gheorghe Doja, la Sfântu Gheorghe – pentru ca, pînă în cele din urmă, statuia să fie ridicată într-o comună ascunsă, am putea înșira zile întregi probleme ridicate în anii '70 de membrii Biroului. Nu e de mirare că acei oameni au devenit incomozi regimului.

Un regim înțelept s-ar fi folosit din plin de ei. Aveau trecere, prestigiu, „suprafață”, cunoșteau bine problema națională, își cunoșteau bine semenii, ar fi știut să contribuie la atenuarea tensiunilor inutile, la prevenirea unor abuzuri și plîngeri și doleanțe. Deși acești oameni s-au adresat nu postului dvs. de radio, nu Organizației Națiunilor Unite, nu presei din Occident, ci conducerii superioare de partid, dlui Ceaușescu i-a sărit țandăra și s-a descotorosit de ei. L-a scos din Comitetul Politic Executiv al CC, din CC al PCR și din guvern pe fostul viceprim-ministru Ianoș Fazekas¹, singurul om politic maghiar de frunte care se bucura de încrederea maselor maghiare și care a dovedit, în situații extrem de delicate, chiar explozive, cum s-a întâmplat să fie în 1956 și 1968, mai ales în părțile secuiești, că are darul de a influența masele, că e ascultat și simpatizat de maghiari, deși este exponentul puterii centrale. Ianoș Fazekas a fost însă o personalitate puternică, care a avut curajul să-l contrazică nu numai pe dl Ceaușescu, ci – *horribile dictu* – pînă și pe dna Ceaușescu. Curaj care i-a fost fatal.

Încetul cu încetul, regimul a pierdut întreaga echipă de „intermediari” – intelectualii maghiari, funcționarii superiori de partid și de stat maghiari care se bucurau de oarecare prestigiu în ochii maselor și care depuneau eforturi pentru a menține un echilibru suportabil,

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 121, nota 2.

au dispărut din viața publică și politică. Evident, procentual vorbind, mai există desigur un număr de nume maghiare în CC al PCR și în alte organe centrale. Dar există numai cu numele. Oamenii respectivi nu există. Ei știu foarte bine că rostul lor este pur statistic. Sînt oameni plătiți pentru lipsa lor de obraz, de opinie, de personalitate, dar și de aderență la minoritatea de care – cel puțin pe hîrtie – aparțin. Ei nu vor preveni și preîntîmpina niciodată nici un pericol, nici o catastrofă, nici un abuz, nici un act necugetat. În ochii celor două milioane de maghiari, ei sînt niște cozi de topor. Evident, nu se bucură de nici o stimă nici din partea românilor. E soarta eternă a trădătorilor.

Consiliul Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară, respectiv Germană a fost redus la un oficiu poștal de trimis telegrame de felicitare dlui și dnei Ceaușescu.

Acțiunea continuă.

Manualul de literatură maghiară pentru cl. a XII-a a fost tipărit în 1982 în 362 de pagini.

Noua versiune nu mai are decît 236 de pagini. Diferența însă, evident, nu este numai cantitativă.

Nu se mai pot da examenele de admitere la facultăți în limbile naționalităților, deși această prevedere a fost legiferată.

Institutul de studii politice și de studiere a problemei naționale – care, de altfel, n-a studiat niciodată problema națională, ci s-a mulțumit doar să-i dea numele atunci cînd trebuiau să apară urgent niște broșuri de propagandă și-a sistat total și definitiv activitatea din sfera problemei naționale.

Producția editorială în limba maghiară a scăzut sub cifra care reprezintă o carte pe cap de locuitor (maghiar) pe an, cifră mult inferioară celei dintr-o serie de țări în curs de dezvoltare.

Tirajul revistei *Utunk*, în anii '60-'70, de 12.000 de exemplare, nu mai atinge astăzi nici tirajul de 4.000 de exemplare.

Piese din repertoriul clasic și contemporan maghiar au fost interzise. „Tragedia omului”, de Madach – piesă cunoscută și publicului românesc datorită excelenței traducerii realizate de Goga – nu mai poate fi jucată. Sînt interzise pînă și unele operete maghiare.

Ansamblul folcloric din Tg. Mureș – pe vremuri faimosul Ansamblu Secuiesc de Stat – și-a pierdut funcția și caracterul pentru care a fost înființat – culegerea, prelucrarea și promovarea folclorului secuiesc. Întîi a fost modificat profilul ansamblului, apoi componenta națională a conducerii, apoi ansamblul și-a pierdut corul (nemaipomenitul cor!), apoi a fost desființat corul de copii – și iată cum un ansamblu reprezentativ pentru populația maghiară din România a dispărut în urma unor măsuri administrative treptate, anulîndu-se astfel încă un factor care ar fi putut să-i facă pe maghiarii de aici să se simtă acasă.

Drept urmare a demolării treptate a învățămîntului superior în limba maghiară, apoi a interzicerii examenului de admitere în limba maghiară, cît și în urma presiunilor, numărul de elevi maghiari din învățămîntul mediu care studiază în limba maternă este în continuă descreștere. De asemenea, este în permanentă scădere numărul studenților de naționalitate maghiară. Accentuez : nu numărul studenților maghiari care studiază în limba maghiară, ci numărul absolut al studenților de naționalitate maghiară. Deși conform ultimului recensămînt – cel din 1977 – populația maghiară reprezintă aproape 8% din populația țării, studenții de naționalitate maghiară reprezintă circa 5% din numărul total al studenților. Conform broșurii editate de Ministerul Învățămîntului despre învățămîntul

minoritar (1982), în anul școlar 1980/81 au studiat la cursurile de zi, serale și fără frecvență 13.614 studenți aparținând diferitelor naționalități – 69,4% din aceștia erau maghiari –, deci exista un număr de aproape 9.500 studenți maghiari. Pentru ca numărul studenților maghiari să corespundă cu procentajul populației maghiare, lipsesc aproape 3%. Știți cât reprezintă 3% din numărul total al studenților? Circa 5.500.

Odinioară, nazismul a introdus „*numerus clausus*” ca principiu în stabilirea componenței naționale a studenților. În esență, se urmărea ca numărul studenților de origine evreiască să nu depășească procentajul populației evreiești. Era o măsură restrictivă. Să nu depășească, repet, procentajul populației. Maghiarii de la noi ar fi fericiți dacă o măsură similară le-ar permite să atingă procentajul respectiv.

Starea de spirit a populației maghiare este din ce în ce mai apăsătoare. Agravarea procesului a început după 1956. Și a început cu sinucideri. Nu mă refer la studenții maghiari care s-au sinucis în pușcării, nemaisuportând tortura la care au fost supuși în timpul interogatoriilor. Mă refer la prof. dr. Laszlo Szabedi, poet, prozator, eseist, excelent traducător al poeziilor moderni francezi, dar și realizatorul uneia din variantele maghiare ale *Glosei* lui Eminescu, traducător al lui Sadoveanu, filolog, șeful catedrei de literatură universală a Universității Bolyai. După ce s-a decis contopirea celor două universități din Cluj și după ce a fost umilit în public de împuternicitul personal al lui Gheorghiu-Dej, un anumit secretar al CC, pe nume Nicolae Ceaușescu, Szabedi s-a aruncat în fața trenului la Someșeni. S-a sinucis prorectorul universității, prof. dr. ing. Zoltán Csendes, poate cel mai mare statistician pe care l-a avut România în ultimele decenii. După puțin timp i-a urmat soția. S-a sinucis dr. Miklós Molnár, profesor la catedra de economie. În realitate, sinuciderile se țin lanț de atunci. S-a aruncat de la etajul 10 Iudita Scribski, corespondenta din Baia Mare a ziarului *Előre*. S-a aruncat de pe acoperișul unui bloc filologul și poetul Kálmán Nagy, autorul unei excelente versiuni maghiare a *Kalevaliei*, autorul mai multor traduceri din finlandeză. S-a sinucis la Tg. Mureș tânărul poet Kálmán Szócs. S-a omorât cea mai marcantă personalitate a poeziei maghiare transilvănene, virtuos traducător al poeziei moderne engleze, dar și al lui Ștefan Augustin Doinaș, Dömökös Szilagy. De la moartea lui s-au împlinit, la 2 noiembrie, zece ani. S-a sinucis fosta lui soție, excelenta poetă care a fost Gizella Hervay. În paranteză fie spus, ei îi aparține cea mai bună versiune maghiară din Ana Blandiana¹. După ani de pușcărie, s-a spânzurat nu de mult – în condiții cel puțin bizare –, la Sf. Gheorghe, actorul Árpád Viski. Întrerup șirul lung și – din nefericire – nu pentru că nu mai am pe cine înșira. Și n-am pomenit nici un nume de om obișnuit, „anonim”. N-am pomenit de acel tânăr din Odorheul Secuiesc care s-a sinucis îndată după ce a fost interogat la Securitate. N-am pomenit de valul de sinucideri care a cuprins la un moment dat orașul Gheorghieni. În schimb, vreau să arăt neapărat că sinuciderea atîtor intelectuali maghiari de frunte – și printre ei s-a numărat și pictorul Kádár din Cluj, prof. Szikszai din Brașov și mulți alții – denotă starea disperată a populației maghiare din Ardeal.

Nu știu în ce măsură noi, românii, sîntem în general în stare să-i înțelegem. Ei au pierdut orice speranță, dar nu pentru că ei știu din capul locului că odrasla lor, oricît de dotată, capabilă și talentată ar fi, nu va ajunge niciodată ofițer superior, nu va lucra în

1. Ana Blandiana (n. 1942), poetă afirmată din anii '60. I s-a interzis o perioadă dreptul la semnătură în urma apariției unui grupaj de poezii în revista *Amfiteatru*, 1985. În anul 1988, acest drept îi este din nou retras după publicarea unei cărți pentru copii, *O vedetă de pe strada mea*, al cărui erou, Motanul Arpagic, era pastșa dictatorului.

diplomație, dar nici primar la Tg. Mureș nu va ajunge niciodată. Maghiarii sînt disperati nu pentru că o serie de căi de ascensiune, cariere, meserii sînt inaccesibile pentru ei ; nu pentru că băiatul lor cu siguranță nu va ajunge aviator, translator la Externe, șofer la Ceaușescu în casă, președinte al Camerei de Comerț, șef al Securității pe județ, constructor de aeronave, lucrător al reprezentanței comerciale de la Stockholm, rector al Universității din Cluj, pilot de cursă lungă la Tarom. Maghiarul consideră azi cu totul normal ca băiatul său să nu poată intra la Academia Militară și nici prin vis nu aspiră să ajungă general. Maghiarul s-a obișnuit să nu i se acorde încredere deplină. Într-o țară în care șovinismul a ajuns ideologie de stat, se înțelege de la sine că adeziunea sa nici nu poate fi totală. El și-a dat seama că regimul își alege figurația politică minoritară numai din rîndurile acelor maghiari, germani etc. care s-au dezis de maghiaritatea sau germanitatea lor, care nu țin neapărat să păstreze versiunea maghiară a numelui lor de botez, care își trimit copiii neapărat la școală românească și se bucură dacă aceștia nu-și mai vorbesc ungurește nici măcar acasă. Maghiarul știe, în baza exemplelor nominal cunoscute, că la bursa de cadre valoarea minoritarului crește cu 10 sau 100 de puncte dacă nevastă-sa e româncă, dacă nu menține relații de amiciție cu minoritari, dacă nu frecventează teatrele minoritare, dacă aduce injurii Ungariei („da, dom'le ! nu zic, aprovizionare este, da' ce scump, dom'le ! ce scump, dom'le ! ”), dacă-i înjură pe unguri („...și șovini, dom'le ! tare șovini ! și revizionști, dom'le ! și știi dumneata ce criză de locuințe există în Ungaria și ca să-ți instalezi un telefon aștepți 15 ani, dom'le ! ”). Maghiarul din România cunoaște la perfecție rețeta parvenirii politice care îi cere, alături de slugărnicia, minciuna, lingușirea la care este obligat și fiecare român, dacă-și dorește o ascensiune de acest fel, și renegarea cît mai manifestă a naționalității sale. Și, evident, își au și ungurii faliții lor. Dar nu asta determină starea de disperare a maghiarilor din România. Ei și-au dat seama de un fenomen mult mai grav.

Oricît de paradoxal pare, copiii maghiari care după cîteva clase făcute la școala generală își continuă studiile medii la secția românească au – statistic vorbind – mult mai puține șanse de reușită la examenele de admitere în facultate decît copiii maghiari care își fac studiile din clasa întîia pînă la a douăsprezecea în limba maternă. Fenomenul pare paradoxal numai în România, pentru că în toate țările în care problemele bilingvismului sînt tratate în mod științific și public, aceste legități sînt arhicunoscute. Copiii la care procesul însușirii cunoștințelor este organic, este neîntrerupt din punct de vedere lingvistic, nevătămat de șocul și traumatismul trecerii de la o limbă la alta, ating un nivel intelectual mult superior celor care schimbă, pe parcurs, limba. Cele mai bune rezultate la admiterea în facultate au fost obținute de acei copii maghiari care și-au făcut studiile elementare și medii în școli de limbă maghiară, și anume în școlile și liceele în cadrul cărora și-au însușit totodată foarte bine și limba română. În volumul de studii elaborat despre naționalitatea maghiară în 1981, redactat de Alexandru Koppandi și tipărit la Editura Kriterion, autorul capitolului despre învățămîntul în limba maternă, Árpád Debreczi, pomenește un număr de licee maghiare cu mari tradiții, cum ar fi Brassai din Cluj, Bethlen din Aiud, Bolyai din Tg. Mureș, Petru Groza din Odorhei, Ernő Salamon din Gheorghieni etc. Absolvenții claselor maghiare ale acestor licee, studiind în limba maghiară și însușindu-și totodată aproape la perfecție limba română, au înregistrat an de an, vreme de mai multe decenii, rezultate surprinzător de bune la admiterea în facultăți, mult superioare celor obținute de elevii maghiari care au urmat cursurile liceale în limba română. Cu un deceniu și jumătate în urmă, la Politehnica din Cluj, s-a efectuat o cercetare, aș zice,

confidențială. Au fost comparate rezultatele obținute la admitere ale elevilor maghiari care și-au făcut studiile medii în limba maternă cu cele ale elevilor maghiari care au făcut studii medii în limba română. Indexul de reușită al celor din prima categorie a fost dublu. Fapt urmărit și bine cunoscut de altfel de conducerile tuturor școlilor cu două secții, română și maghiară. Cercetările n-au făcut decît să confirme poziția științelor pedagogice în problema bilingvismului, numai că aceste adevăruri sînt strict cenzurate în România.

Maghiarii sînt disperați, deci, pentru că își dau seama că întreaga tendință oficială de suprimare treptată a învățămîntului în limba maternă duce, dincolo de consecințele nefaste în domeniul identității naționale, al culturii și limbii naționale, la o frînare a dezvoltării intelectuale.

Pentru români din generațiile mai vechi sau pentru cei care au studiat scrierile corifeilor noștri în lupta dusă împotriva asupririi naționale de către unguri, aceste concluzii tragice nu sînt nici de departe inedite. Emil Babeș, dar mai ales Vasile Goldiș le-au definit mult mai aspru.

Tinerii a căror relație intimă cu propria lor limbă și cultură este destabilizată prin școală, a căror identitate națională devine incoerentă, labilă, devin ușor, și pe plan psihic și social, personalități labile, contorsionate, caracterizate prin reacții imprevizibile. Rezultatul este un material uman de valoare îndoielnică. Relativ dezlipiți de colectivitatea etnică de baștină, complexați de necunoașterea perfectă a limbii materne, dezorientați în propria lor cultură și istorie, acești oameni devin niște cvasidisimilați etern dislocați, frustrați de dragostea și disciplina colectivității de care aparțineau, mistuiți de dificultățile comunicării și, evident, fără să poată adera organic la o altă colectivitate. Zic cvasidisimilați de colectivitatea etnică de baștină, dar fără să se poată considera niște asimilați. Sînt pierduți, parțial, pentru entitatea maghiară, fără să fie cîștigați de entitatea etnică românească. Ei poartă toate semnele distinctive ale maghiarilor, fără să poată trăi plenar maghiaritatea. Ei nu vor fi primiți, acceptați niciodată fără rezerve de români, ci vor fi considerați, în cel mai bun caz, ca niște maghiari care se consideră români.

Cu valențele rupte, trăind o existență crispată, convulsivă, tentați să facă demonstrații de exces de zel și extremisme, ca orice renegați, fără să se poată înregimenta organic, afectiv, echilibrat, cu conștiința curată, acești tineri, acești oameni nu reprezintă nici un cîștig pentru națiunea română și pentru societatea de astăzi a României. Ei au pierdut acel „*minim vital cultural*” despre care, cu alte cuvinte, a vorbit și a scris de atîtea ori Vasile Goldiș, în demersurile sale de excelentă elocvență împotriva tendințelor de deznaționalizare prin școală.

În 1912, Vasile Goldiș a publicat (la Concordia Arad) principala sa operă teoretică intitulată „*Despre problema națională*”. Lucrarea a fost scrisă în limba maghiară. Cele spuse atunci de Goldiș privind situația naționalității române din cadrul regatului ungar sînt în bună parte valabile și referitor la naționalitatea maghiară din regatul lui Ceaușescu : „Este absolut sigur că românii ar rămîne români chiar și dacă și-ar uita limba națională și n-ar vorbi decît ungurește, precum la fel de sigur este că tocmai pe acei români i-ar cuprinde ura cea mai năprasnică față de unguri, care nu vorbesc decît ungurește. Șovinismul maghiar trezește și astăzi mai multă animozitate în rîndul românilor care știu ungurește, decît în rîndul acelor români care nu suflă o vorbă în limba maghiară. Aceasta este cauza pentru care cei mai energici purtători de cuvînt ai politicii naționale românești se recrutează din școlile maghiare. Poporul român nu poate fi maghiarizat, răpindu-i-se limba

română și constrângându-l să vorbească ungurește. Noțiunea de *naționalitate* exclude posibilitatea ca un popor să asimileze un alt popor numai impunându-i limba”.

În același studiu, scrie printre altele : „Scopul [șovinștilor] este edificarea statului național, ceea ce presupune ca toți cetățenii țării să vorbească limba maghiară, să scrie ungurește, să citească presa și cărți maghiare [...] și astfel, cu timpul, să devină cu totul maghiari în limba și în sufletul lor. În mod cu totul fals, aceeași teză susține că, desigur, nimănui nu i se interzice să-și cultive și propria limbă, dacă vrea. Dar natural, dacă un român se pripășește într-o funcție de stat sau administrativă, i se pretinde evident să se integreze culturii maghiare. Nu-l spînzură, dar nici nu-l privesc cu ochi buni dacă în familie vorbește românește, dacă își trimite copiii la școală românească, dacă se abonează fără nici o rușine la un ziar românesc – și cu siguranță nu-l promovează în clasa a șasea de salarizare”.

Nimeni nu înțelege azi mai profund cuvintele lui Goldiș decât maghiarul din România de astăzi. Îi merg la inimă și-l ung la suflet. El își dă foarte bine seama că inovația lui Ceaușescu, elaborarea noțiunii „națiune socialistă română”, din care ar face parte „toți cetățenii României indiferent de naționalitate”, nu reprezintă nici o noutate, este un brevet ideologic depășit, îi aparține lui Ferenc Deák, om politic de vază din secolul trecut, făuritorul dualismului austro-ungar. Iată de spunea Deák : „Convingerea mea este că în Ungaria există o singură națiune politică, națiunea maghiară unitară și indivizibilă ai cărei membri egali în drepturi sînt toți cetățenii patriei, indiferent de care naționalitate aparțin”. Această teză care – schizofrenic – accepta, formal și verbal, egalitatea în drepturi a indivizilor, dar refuza drepturile etnice colective, a stat la baza faimoasei legi din 1868, care la § XLIV decreta : „Toți cetățenii de orice grai ai Ungariei formează numai o singură națiune, unitară și indivizibilă națiune maghiară, care corespunde noțiunii istorice a statului ungar”.

Cu o întârziere de un secol, repetăm trufașul păcat al ungarilor. Să ne ferească Domnul, să nu plătim la fel de scump vina ca și ei.

Măcar de-am putea avea iluzia că tot ce se întîmplă vizează și urmărește propășirea neamului ! Dar, vai, servește exclusiv la preamărirea dlui Ceaușescu. *Divide et impera* – sînt singurele cuvinte latinești pe care le-a învățat. Și seamănă necontenit ură. Dar cine va culege oare roadele miniei ?

P.S. Aflu acum că anul acesta nu se vor mai tipări manuale pentru ciclul superior al învățămîntului mediu în limba maghiară. Și atunci, ce ? Va fi mai multă carne, libertate, mai multă cultură pentru români ? Copiii noștri sadea vor vorbi o românească mai curată, mai elevată ? Vor fi mai cultivați ? Școlile noastre vor fi mai bune ?

Pierd, pierd ungarul, dar nu cîștigă românii. Am învățat lecția bine. Știm ce este extazul altuia : bucuria prostului¹ !

1. Post-scriptumul nu a fost citit pe post.

Preot „Natanael Pescaru”, [iarna 1986-1987], difuzată la 22 martie 1987¹

Alt apel făcut către conștiință, adresat tuturor românilor din România, indiferent de orientare sau lipsă de orientare politico-filozofico-religioasă

Cel care vi se adresează astăzi, prin acest scurt apel, este un modest slujitor și preot al Bisericii Ortodoxe Române. Este o atenționare care pentru mulți va trece neobservată, chiar dacă o vor auzi pe calea undelor.

Dumneavoastră vă desfășurați viața, de dimineață pînă seara târziu, cînd cădeți de oboseală, uneori renunțînd la cină pentru a cîștiga cele necesare traiului, hrană, îmbrăcăminte, combustibil etc. Și nu e ușor, cînd familia e mai numeroasă : copii, niște părinți bătrîni și neputincioși.

Graba la serviciu, stresul inutil din timpul orelor de serviciu și ore suplimentare neplătite, statul la diferite rînduri pentru a procura o ciocolată unguerească sau ½ kg de salam mai bun sau brînză sau o piine proaspătă, ducerea și aducerea copiilor de la creșă, prinderea într-o zi liberă a cîtorva ore de odihnă, aglomerația infernală din mijloacele de transport, concediile care au devenit o riscantă și costisitoare aventură, deservirea personalului din magazinele și unitățile proprietății socialiste, care este poate cea mai proastă din lume, lipsită de cele mai elementare norme ale respectului uman etc. etc., toate acestea vă fac să nu observați că pe lîngă dumneavoastră trec, zi de zi, prin autobuze și străzi, la rînduri și la strung, pe băncile școlilor și pe ogoare, o sămîntă de oameni cu un comportament deosebit. Niște oameni care trec liniștiți în toiul acestei frămîntări, neliniști, îngrijorări, stres, oameni neafecțați psihic. Oameni care nu cîrtesc, nu fac revoluții, dar nici nu au subsemnat corupției, minciunii, compromisului ateismului. Sînt o sămîntă de oameni liniștiți și cu echilibru psihic, perfect pregătiți la orice oră pentru orice lovituri, dar și pregătiți pentru a nu răspunde decît cu iubire și compasiune, pentru adversari. Sînt creștinii.

Această sămîntă de oameni a început de mult să fie dată la o parte, să fie ocolită și chiar batjocorită sau persecutată.

Nu rămînea nepăsător, popor român, iubit de Dumnezeu și prea Curata Fecioară Maria. Printre voi, frați români, trec liniștiți de veacuri creștinii. Bucurați-vă cînd întîlniți pe calea vieții voastre frămîntată un creștin adevărat. Nu e greu de a-l recunoaște, pentru că el trăiește cu adevărat principiile Evangheliei Mîntuitorului, pe baza apostolicității Bisericii și în mod inefabil, el emană pace, încredere, iubire, fericire și poartă o aureolă nevăzută, a puterii Duhului Sfînt. Uneori, la creștini se poate vedea crucea sau cununa de spini care constă din batjocurile, insultele, calomniile, scuipările aduse fie de popor, fie de puternicii zilei care se bazează pe forța fizică sau pe cea așa-zisă „științifică” sau filozofică.

Să nu căutăm denumirea Bisericii din care fac parte. Conștienți sau inconștienți, ei fac parte din autentica lor trăire de creștini, din Biserica unică, sfîntă, universală și apostolică. Creștinii adevărați sînt puțini, dar să-i considerăm ca aurul sau o comoară, deoarece ei ne pot transmite ceea ce nimeni n-o poate face : Duhul lui Hristos și chiar prezența Sa reală. Acceptîndu-i pe ei și mai ales învățătura creștină, Îl primim în casele noastre pe însuși Domnul Isus Cristos, cel mai iubit și cel mai urît, cel mai primit și cel

1. L.M. no. 3, March 22, 1987.

mai alungat Om din istoria omenirii. Ne vom bucura de roade minunate ca : echilibru psihic, pace, bucurie, iubire, răbdare, seninătate, încredere, compasiune etc. Freământul, nesiguranța, criza spirituală și materială prin care trecem nu ne va mai afecta cu nimic. Vor trece pe lângă noi ca un film trist : formale demonstrații de pace, oameni consumați stînd la rînduri pentru carne și pîine ; vor trece pe lângă noi autobuze supraaglomerate, înjurături, stresuri la servicii, campanii de ateizare, fără să ne atingă ființa. Situîndu-vă în rîndul creștinilor, vă puteți pune sub mîna nevăzută, dar ocrotitoare și puternică a lui Dumnezeu. Micuța corăbioară a familiei dumneavoastră, în care sînt soțul sau soția, copiii sau părinții, prin orice valuri va trece, va fi ocrotită de prezența Domnului așa cum odinioară a fost cu ucenicii săi pe Marea Tiberiadei.

Am făcut acest îndemn cu gîndul că trăim ultima perioadă de dinaintea sfîrșitului istoriei umane și a venirii Domnului Isus Cristos.

„Iată, Eu vin curînd și plata mea este cu mine, ca să dau fiecăruia după cum este fapta lui.” (Apoc. 22, 12)

Să ne rostim în șoaptă ca-n primele veacuri, Maranata, înainte de a ne bucura în gloria veșniciei de minunatele cîntări ale Sionului.

Viorel, [iarna 1986-1987], difuzată la 22 martie 1987¹

Sînt un fost deținut din România. Am stat mai mulți ani în închisoare pentru o infracțiune economică. Fapta mea este în parte reprobabilă, dar se datorează și situației actuale din țară, unde legile absurde și nivelul de trai foarte scăzut fac să existe în medie 100.000 de deținuți în aresturi și penitenciare. Este un număr extrem de mare raportat la întreaga populație. Acest bilanț, acceptat în lumea deținuților, este făcut luînd în considerație toate închisorile cunoscute și capacitatea lor, care este însă mereu depășită, de multe ori, deținuții stînd cîte doi într-un pat. În timpul detenției mele am avut ocazia să cunosc cîtiva deținuți politici, să aud multe despre alții, astfel încît să-mi formez o părere personală, poate subiectivă, în această problemă. Vreau să v-o prezint, pentru că este bine ca lumea să cunoască situația reală – de ce anume să se teamă și de ce nu.

Numărul deținuților condamnați pentru infracțiuni politice este în jur de 40. Există și deținuți a căror vină principală este atitudinea politică și cărora li s-au aplicat condamnări de drept comun, dar și numărul lor este extrem de scăzut. Regimul de detenție al condamnaților politici este sever, dar mai ales este secret, și acest lucru creează o presiune psihică foarte puternică asupra familiilor lor și, în general, asupra întregii populații. Comparativ, deținuții de drept comun au posibilitatea de a comunica și de a-și îmbunătăți regimul. În schimb, deținuții politici nu sînt supuși bătăii nici în timpul anchetelor, nici în timpul detenției decît rar, în mod accidental, cum se spune. Bătaia este actul unui anchetator slab, de care este plină mai ales miliția, unde există bătăuși renumiți, mulți recrutați din secțiile sportive ale clubului Dinamo. Pe lângă dotarea nativă, bătăușii Miliției, de la plutonieri pînă la colonei, au la dispoziție o întreagă aparatură și tehnici de tortură și, mai ales, aprobarea și îndemnul superiorilor.

1. L.M. no. 3, March 22, 1987.

Pedepsele deținuților politici sînt cuprinse între 5 și 15 ani, dar ei nu beneficiază niciodată de eliberările condiționate, pe care legea le permite, dar Securitatea nu le acordă. Pedepsele deținuților de drept comun sînt și ele foarte mari, fiind cuprinse între cîteva luni și condamnarea lor la moarte. România este singura țară din Europa și poate chiar din lume în care se condamnă la moarte pentru infracțiuni economice, existînd cazuri în care sentința a fost executată. Există în prezent peste 10 mii de deținuți de drept comun, cu condamnări mai mari de 15 ani. Deci, deși pedepsele pentru infracțiunile nepolitice sînt extraordinar de mari, există mii de deținuți cu pedepse de peste 15 ani în închisoare.

Iar deținuții politici sînt doar 40, toți pentru acțiuni împotriva lui N. Ceaușescu și condamnări de maximum 15 ani.

Există foarte mulți oameni în închisori, deși detențiile sînt foarte grele. Nu frica este cea care îi oprește pe români să săvîrșească infracțiuni politice sau nepolitice. Pentru infracțiunile politice există în plus frica de necunoscut, care uneori nu este atît de rău cît se crede. Această situație este întretinută de Securitate, de condițiile extraordinar de dure suportate de deținuții politici din anii '50 și, în parte, și de propaganda externă. Toate acestea reușesc să sperie niște oameni care parcă abia așteaptă să fie speriați ca să aibă o scuză pentru inactivitatea lor¹. Un factor care contează este posibilitatea de a realiza infracțiunea. În acest sens, pentru infracțiunea de drept comun, există mijloace mai multe : cuțite pentru tîlhari, belșug de întuneric pentru violuri, un sistem economic greoi favorabil delapidărilor și furturilor din avutul obștesc. În schimb, mijloacele pentru realizarea obiectivelor politice sînt sub o strictă supraveghere.

Dar cu puțină inițiativă și imaginație, se poate rezolva această problemă. Astfel, în ultima vreme au apărut pe străzi ciini vagabonzi de care sînt agățate pancarte pe care scrie : „Jos Ceaușescu! ”. Probabil că vor sfîrși la ecarisaj, sub acuzația de „activitate antirevoluționară”.

Un criteriu important pentru luarea unei inițiative este șansa de reușită. Probabil că un tîlhar care vrea să prade locuința unei bătrîne are 50% șanse de reușită. Un șef de restaurant care vrea să cîștige sume mari de bani prin mijloace nelegale are șanse și mai mari de reușită. Un om sau un grup mic are mai puțin de 10% șanse să organizeze schimbări, dorite de toată țara, a unui conducător. Ar fi și necinstit ca doar cîteva oameni să rezolve problema cea mai importantă a altor 20 de milioane². Totuși, orice încercare de acest fel, pe lîngă șansa mică de reușită, mai are însă o importanță foarte mare, deși mai puțin palpabilă și sesizabilă. Este un sprijin și o confirmare a altor acțiuni asemănătoare cu al căror efect se însumează. Și toate împreună poate vor realiza singurul folos al ultimilor 20 de ani, pentru români : să-și schimbe singuri o stăpînire. Probabil că niciodată în istorie un astfel de lucru nu a mai fost dorit și mai ușor de realizat, totodată, ca acum. Pentru că în luptele cu diverși cotropitori ai țării de la care am învățat totuși și lucruri folositoare au murit sute de mii de români. În schimb, dintre militanții pentru înlocuirea lui Ceaușescu, probabil că sînt mai puțin de 50 de victime. În Argentina, în cîteva ani de dictatură au murit și a dispărut peste 9.000 de persoane și condițiile lor de viață nu erau așa mizere ca cele din România lui N. Ceaușescu.

Dintre deținuții politici, foarte multe se auzeau în închisori despre Măgureanu Gheorghe din Galați, acum probabil în vîrstă de 60 de ani. Era matematician și, lucrînd ca topograf în județul Vrancea, a aflat de la țărani cu care a stat de vorbă multe fapte petrecute în

1. Fraza nu a fost citită în emisiune.

2. Frază necitită.

acea regiune în timpul colectivizării și în care era implicat și N. Ceaușescu. Astfel, mulți pretindeau că N. Ceaușescu, fiind general de armată în acea perioadă, a fost cel care a ordonat militarilor să tragă în țărani din satele Vadul Roșca și Șuraia care s-au împotrivit colectivizării¹. Aflînd aceste date, Măgureanu Gheorghe a trimis mai multe memorii la Consiliul de Stat în care-l acuza pe Ceaușescu și cerea anchetă în această problemă. Urmarea a fost condamnarea sa la 6 ani de închisoare. Pedepsa trebuia să o încheie în anul 1985.

Totuși, de atunci, nu am mai auzit nimic despre Măgureanu Gheorghe, nici de la dumneavoastră și nici din altă parte. De aceea, vă rog să ne anunțați dacă știți ceva despre acest om curajos.

Vasile Pascu, Hunedoara, [februarie 1987], difuzată la 27 martie 1987²

Mă numesc Pascu Vasile. Actualmente locuiesc în Hunedoara [...]. Familia mea se compune din Pascu Maria, soție, angajata spitalului municipal Hunedoara, în funcție de soră pediatră, și doi copii: Vasile Cristian, elev în clasa a V-a, și Valentin Marius, elev în clasa I-a, amîndoi la Școala generală nr. 9 Hunedoara. Lucrez ca lăcătuș.

Eu și familia mea am trecut prin multe necazuri și greutăți, pentru care motiv dorim să emigrăm și să ne stabilim în Statele Unite. Doresc să-mi tratez familia și să trăiesc într-o țară în care omul este într-adevăr considerat om. Dacă pînă în luna iunie 1987 nu mi se rezolvă cazul, voi declara greva foamei.

Sînt sigur că după citirea acestui memoriu vor începe persecuțiile și amenințările din partea Securității asupra mea și a familiei mele, deoarece fac apel la toate organizațiile internaționale din lume care se ocupă cu drepturile omului, la fel și la organizația Crucii Roșii mondiale, pentru a mă ajuta să plec din țară. Nu am pe nimeni în Statele Unite, dar am din partea statului american viza de intrare, chemarea și garanția. Pe lîngă organizațiile la care apelez, doresc ca memoriul meu să fie transmis pe postul dvs. de radio pentru ca să fie auzit și de dl Nicolae Ceaușescu, căruia îi cer în numele păcii să rezolve cazul meu în mod favorabil.

În anul 1981, fără să spun nimic soției, mă hotărăsc să părăsesc țara în care mi s-au făcut numai nedreptăți. Astfel, pe data de 4 iunie 1981 am plecat la frontieră, soției spunîndu-i că merg să mă angajez la Moldova Nouă, dar în momentul cînd am vrut să trec dincolo, am fost prins, arestat și condamnat la 1 an închisoare. Am efectuat 3 luni din pedeapsă, fiind eliberat în urma decretului din august 1981. După eliberare nu m-am putut angaja în orașul Hunedoara; nici o întreprindere nu m-a vrut. Doar la recomandarea organelor de Miliție mi s-a dat un post de șofer la Retezat, șantierul Cîrnic, unde a venit și soția, ca asistentă la acel șantier. Cînd mi se făcea încă angajarea, am fost convocat la Securitatea orașului Hațeg și mi s-a pus în vedere să fiu liniștit și să nu fac vreodată vreo abatere, că în acea zonă sînt tot felul de oameni, cu diferite îndeletniciri. Așa și era! În urma refuzului de a lua parte la niște transporturi de lemne nelegale,

1. Fraza nu a fost citită în emisiune.

2. H.R. no. 3, March 27, 1987.

contra unor sume de bani, am intrat în conflict cu șeful de șantier și magazionerul – șef de post –, care au făcut raport contra mea. Mi s-a intentat o acțiune de „violare de domiciliu” la șeful de șantier – fiindcă m-am dus la domiciliu, la șeful de șantier, să protestez și mi s-a desfăcut contractul de muncă. Imediat după, i s-a cerut soției să-și dea lichidarea, dar ea a refuzat. Eu am făcut contestații pentru desfacerea contractului de muncă, am făcut recursuri pentru procesul cu violarea de domiciliu, atât la județ, cât și la CC [al PCR] București, la Procuratura Generală, la Consiliul de Miniștri, dar fără nici un rezultat. La procese nu mi s-a permis să-mi aduc martori și să mă apăr.

În urma acestor fapte, la capătul disperării, văzînd atîta nedreptate, intru în ambasada Statelor Unite, unde îmi spun toate necazurile și unde cer viză de intrare în Statele Unite. Toate aceste fapte (procesul, recursurile și mersul la ambasadă) s-au întîmplat în 1982, pînă în luna iulie. La 6 luni după desfacerea contractului de muncă, m-am angajat din nou, dar n-am apucat să lucrez [decît] o lună, căci pe data de 31 august 1982 sînt arestat chiar de la serviciu. Soția a fost obligată să se transfere la Hunedoara unde avea post, doar temporar. Era mereu chemată la Securitate și întrebată ce am făcut, ce am spus eu la ambasada Statelor Unite. În cele din urmă, a fost sfătuită, dacă vrem să plecăm din țară, să depună actele, că „dînșii” or să ne aprobe. Ceea ce a fost o minciună. Oare atunci nu s-a gîndit nimeni? Cum să se descurce o femeie bolnavă de inimă și suspectată de cancer uterin, cu doi copii și cu reținerile de stat? Nu o singură dată, i s-a cerut să divorțeze și a venit o comisie care a încercat să o evacueze din casă deoarece nu mai avea cu ce plăti chiria. Cam la un an și jumătate după aceasta, a avut un accident de mașină copilul cel mare, iar soția, disperată, a reușit să strîngă niște bani pentru a putea înainta divorțul, deoarece altfel nu i se dădea post definitiv. La cîteva luni după aceea am fost și eu eliberat din închisoare, așa că am putut retrage actele de divorț. După eliberare eram foarte slăbit și deprimat din cauza regimului din penitenciar. Înțeleg că viața trebuie să fie dură într-un penitenciar, dar nu mi-aș fi închipuit că ești tratat mai rău ca un animal.

În 1986, mi s-au îmbolnăvit amîndoi copiii. Eu, neavînd ce da cadourii doctorului, copilul meu cel mic, care era cardiac, a fost tratat prost. De ce sindicatele RSR nu iau apărarea unui muncitor ca mine, care a fost totuși fruntaș în muncă? Oare de ce niște medici specialiști au făcut acea intervenție chirurgicală fetiței mele, care i-a luat viața? De ce sînt lăsați unii oameni să abuzeze de funcția lor? De ce în acțiunile civile și penale, celor care sînt inculpați nu li se dă voie să se apere? De ce cînd unii anunță organele superioare de partid de unele neajunsuri sau nedreptăți sînt apoi persecutați?

Sînt sigur că se va pune întrebarea: după ce a vrut să părăsească țara ilegal, acum ne pune întrebări și ne cere sprijin? Eu am vrut să plec fiindcă nu pot vedea cum lupta și jertfa străbunilor noștri a fost zadarnică; cum unii tovarăși nu respectă politica PCR al RSR, care a luptat atîția ani pentru drepturile muncitorilor¹. Dacă am încercat să plec ilegal a fost pentru că pe-atunci soția mea mai credea în dreptate și adevăr. Dar, după toate cele întîmplate și cunoscînd drepturile pe care le avem prin lege și în urma hotărîrii pe care a luat-o comisia de pașapoarte a jud. Hunedoara din Deva, pe data de 29 ianuarie 1987, noi ne-am pierdut definitiv încrederea în toate organizațiile și ne vom cere ieșirea din organizațiile de masă și obștești din care facem parte. Nu putem concepe ca legile și politica PCR să fie călcată în picioare. Vă rugăm din suflet, domnule Președinte, să cereți reexaminarea dosarului familiei mele pentru plecarea definitivă din țară și stabilirea în Statele Unite.

1. Pasajul începînd cu „Sînt sigur...”, pînă aici, nu a fost citit pe post.

După cum v-am relatat, avem viza de intrare în Statele Unite, garanția și chemarea, și am adus la cunoștința Ambasadei cele prin care am trecut pînă la data cînd am completat acest memoriu. Vom încerca să fim cît mai corecți posibil, din toate punctele de vedere, pînă la plecarea din țară și chiar și după, oriunde ne vom afla, țara și poporul nu-l vom trăda. Vă rugăm din suflet să interveniți pentru rezolvarea favorabilă a cazului nostru, în spiritul omeniei, al dreptății și păcii din RSR.

Am depus actele pentru pașapoarte în data de 12 iunie 1986 și am primit negația pe 14 februarie 1987.

Ion Suci, București, [iarna 1986-1987], difuzată la 27 martie 1987¹

Mă numesc Suci Ion [...] de profesie lăcătuș mecanic, tată a trei copii. Locuiesc, de milă, la fiica mea [...].

La data de 10 februarie 1980, cînd au avut loc alegerile generale din țară, lucram ca maistru la Întreprinderea de echipamente periferice, sectorul doi. Sînt membru de partid din anul 1972.

În această calitate am fost însărcinat de Comitetul de partid să fac parte dintr-o comisie de numărătoare a buletinelor de vot la o secție de votare ce se înființase în incinta școlii nr. 40 din sectorul doi. Mobilizarea era obligatorie, cu începere de sîmbătă, ora 18 : 00, pînă duminică, ora 24 : 00. Explicația mobilizării acelorași persoane pe un termen atît de lung își avea scopul, după opinia mea, de a duce membrii comisiei în stare de epuizare, limitîndu-le procesul de gîndire².

Așa cum s-a stabilit, duminică, la ora 21 : 00, s-a început operația de triere a voturilor. Directorul întreprinderii, președintele comisiei, ne-a anunțat, mai în glumă, mai în serios, că trebuie să fie numai două voturi împotriva. Odată începută operația, s-a constatat că un număr impresionant de voturi, care erau împotriva candidaților Marii Adunări Naționale, erau anulate de pe buletine. La un moment dat, directorul ne-a solicitat pe toți membrii comisiei să semnăm procesul-verbal în alb, sub pretextul că „să scăpăm de o grijă”.

Odată colectate, buletinele de vot erau apoi duse la masa unde se instalaseră directorul și inginerul-șef (vicepreședintele comisiei), care numărau buletinele aduse și le înlocuiau cu altele în alb, cu condiția ca în prealabil să fie îndoite în patru, cu ștampila afară, pentru a se lăsa impresia că au fost scoase din urnă. Pe la 11 : 00, și-au făcut apariția secretarul adjunct al Comitetului de partid însoțit de președintele sindicatului, care se ocupau de secția vecină cu buletinele de vot, care intrînd în sală a exclamat : „Ce faceți domnule ? De ce nu ne-ați spus și nouă, ne ducem să facem la fel”.

Am fost apoi însărcinat să-i transport pe toți cu buletinele de vot în brațe cu mașina, ca să predea buletinele. Ajuși la sectorul de partid, m-am așezat la rînd ca să evit să fiu trimis acasă, deoarece țineam cu orice preț să-mi anulez semnătura de pe procesul-verbal ce-mi fusese luată în mod abuziv. În momentul cînd mă aflam aproape de ușa ghișeului, l-am zărit pe director și l-am întrebat dacă noi avem procesul-verbal. Mi-a răspuns că l-a

1. H.R. no. 3, March 27, 1987.

2. Pasajul de la „Explicația mobilizării...” pînă la „procesul de gîndire” nu a fost citit pe post.

uitat la secție. În fața a aproximativ 50 de persoane (crema de partid a sectorului doi) am protestat vehement contra unui asemenea procedeu. A urmat o discuție cu directorul, care mi-a reproșat de ce am făcut scandal.

A doua zi am stat acasă, să văd care este reacția. Dar a fost trimis un coleg să-mi spună să mă prezint de urgență la întreprindere. Mi-am dat seama că o dezbatere publică pe această temă era pur și simplu imposibilă, în această epocă, când se face atîta vîlvă că poporul este strîns unit în jurul partidului. În schimb, am devenit un personaj de discuție în întreprindere și ținta organelor de partid care au început persecuția împotriva mea.

În luna aprilie, s-au strîns carnetele de partid în vederea preschimbării. M-am folosit de acest prilej ca să predau carnetul vechi și am refuzat să-l primesc pe cel nou. Chemat la comitetul de partid, am fost avertizat că voi avea necazuri. Aceasta m-a determinat să nu mai ezit și la data de 10 iulie 1980 am depus cerere de emigrare în Statele Unite. Iar la 6 august, am depus cerere de excludere din partid. Excluderea a avut loc la data de 12 august 1980.

Șirul persecuțiilor a luat amploare. Am fost mutat la un nou loc de muncă, izolat într-o magazie de produse finite. La 1 ianuarie 1981, mi s-a înmînat o decizie în care eram somat ca, cu începere de la acea dată, să lucrez ca simplu muncitor, cu diminuarea salariului cu 500 de lei, într-un atelier unde se executau lucrări diferite de calificarea mea și mult inferioare categoriei mele de încadrare. Atunci am recurs la o declarație în care atenționam conducerea întreprinderii că această decizie este în afara legii, măsură care mă obligă să-mi încetez activitatea. Frustrat acum vădit de acel drept fundamental al omului, dreptul la muncă, la „existență liberă”, așa cum sună sloganele în țara noastră, m-am adresat organelor existente cu peste douăzeci de memorii, scrisori și cereri de audiență care, conform obiceiului, au rămas fără răspuns. Cu toată situația mea disperată, nu a fost posibil să intru decît în posesia unui pașaport fără cetățenie (eu nu cerusem renunțarea la cetățenie) la data de 13 iunie 1983, perioadă în care am epuizat toată agoniseala mea și a soției mele după treizeci de ani de muncă. Iar la 1 noiembrie 1983, am fost nevoit să cedez și locuința, nemaiputînd să plătesc chiria.

M-am adresat Consiliului de Stat cu o plîngere. Răspunsul a fost să mă adresez justiției, fiind singura instituție unde nu m-am adresat pînă în prezent. Dar, pentru că și așa nu-mi țineam gura, organele de partid m-au dat pe mîna Securității. Am fost convocat la Miliție, unde prin intimidare și amenințări au încercat să obțină de la mine o declarație care nu corespundea cu realitatea motivelor care m-au determinat să cer emigrarea.

După cîteva săptămîni, la data de 7 octombrie, m-am plîns Frontului Democrației și Unității Socialiste cu o scrisoare în care am arătat pericolul în care mă aflu, cerînd să mă apere și arătînd că nu sînt eu de vină că au fost voturi contrare. Am mai cerut, printre altele, să aibă loc o dezbatere despre cazul meu și să mi se dea posibilitatea să-mi fac dreptate. Deși s-au scurs de atunci mai multe luni, eu rămîn tot fără răspuns. Am considerat că această indiferență față de viața mea îmi dă dreptul legitim să mă adresez postului de radio Europa Liberă, ca în felul acesta să fie auzit cazul meu și, în conformitate cu legislația țării în vigoare, a cinstei și omeniei, să fie tras la răspundere acela sau cei care au dat dispoziții să se comită acte de fraudă electorală și să se ia măsurile necesare pentru ca asemenea acte rușinoase pentru țara noastră să nu se mai repete.

Mulțumesc tuturor sprijinitorilor mei.

Anonim, [februarie 1987], difuzată la 29 martie 1987¹

Călătorind mai deunăzi cu vagonul de dormit de la Zagreb la Geneva am nimerit în același compartiment cu un pensionar de la Craiova care pleca să-și viziteze niște neamuri. Nu știu de ce, vameșii italieni l-au luat la ochi, omul a trebuit să-și despacheteze geamantanul, pînă și pantofii înveliți în hîrtie de ziar. Ochii mei au căzut pe o pagină dintr-o ediție mai veche a *României libere* pe care am zărit semnătura lui Alexandru Balaci². I-am oferit bătrînului, spontan, ediția din ajun a lui *Figaro*, ca să aibă cu ce-și înveli pantofii. Și-n dimineața următoare am citit textul lui Alexandru Balaci. Această mică întîmplare, precum și reflexiunile mele pe marginea textului lui Alexandru Balaci stau la originea acestei scrisori.

În a doua jumătate a anilor '40, pe cînd studiam franceza și germana la Facultatea de Filozofie și Litere din București, se aflau în rîndurile corpului didactic trei lectori tineri, la trei limbi moderne diferite, care datorită calităților lor personale și ale convingerilor lor marxiste erau predestinați unor cariere sigure în noul regim. Și în fapt, Mihnea Gheorghiu³, pe atunci lector la catedra de limba engleză, Valentin Lipatti⁴ lector la Franceză, și Alexandru Balaci, la Italiană, au făcut deopotrivă carieră. Toți trei erau intelectuali de formație tradițională și pe atunci – ca și astăzi, de altminteri – comuniștii

1. L.M. no. 4, March 29, 1987.
2. Alexandru Balaci (1916-2002), italianist. A absolvit Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, unde își va lua doctoratul, în anul 1943. A elaborat lucrări de referință pentru studiul culturii italiene. A avut o bogată operă de traduceri, a coordonat *Istoria literaturii italiene* și dicționare. A ocupat poziții în instituțiile culturale comuniste: redactor-șef la ESPLA, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, redactor-șef al revistei *Viața Românească*, vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, director al Școlii Române din Roma (1981-1990). A fost șef de catedră la Facultatea de Litere a Universității din București.
3. Mihnea Gheorghiu (1919-2011), scriitor și scenarist. Studii: Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București (1937-1941), Universitatea Serală de Partid, doctor în litere și filozofie (1947), doctor docent în filologie (1964). Membru al PCR din 1945. Exclus în 1950, reprimat în 1962. Redactor-șef al ziarului *Scînteia tineretului* (între 1944 și 1946), lector și conferențiar la ASE (din 1945), profesor la Universitatea din București (1948-1950). Redactor-șef adjunct la revista *Secolul 20* (1960-1963), președinte al Consiliului Cinematografiei și vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă. Membru supleant (1965-1969) și membru al CC al PCR (1969-1984). Prim-vicepreședinte al Institutului Român pentru Relații cu Străinătatea (1967-1972), prim-vicepreședinte și președinte (1972-1989) al Academiei de Științe Social Politice, prorector al Academiei de Partid „Ștefan Gheorghiu” din 1983. Președinte al Asociației „Amicii Statelor Unite” și director al *Revistei Româno-Americane* din 1990. A scris drame istorice care vor conta în colorarea naționalistă a comunismului românesc.
4. Valentin Ion-Dorin Lipatti (1923-1999), diplomat, traducător și eseist. Studii: Facultatea de Litere și Filozofie, Universitatea din București (1942-1946), membru al PCR din 1947, lector la Catedra de limbă și literatură franceză, Facultatea de Filologie, Universitatea din București, și secretar al Organizației de Bază a PMR din facultate (1948-1949), exclus din Partid la verificările din 1949, reprimat în 1963. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1965, director al Secretariatului Comisiei Naționale a RPR pentru UNESCO din MAE (din 1959), consilier diplomatic, delegat permanent (1965-1968) și ambasador la UNESCO (1968-1971), director al Direcției Culturale din MAE (1972-1973, 1979-1980), director al Direcției 1, „Relații Europa”, din MAE (1973-1977), șeful delegației române la CSCE (1972-1977) și ambasador cu însărcinări speciale (1980-1984).

români duceau lipsă acută de asemenea cadre prezentabile și în lumea mare, de dincolo de granițele țării. Atât prin inteligența și bagajul lor de cunoștințe, cât mai ales prin manierele aduse de-acasă, cei trei puteau discuta oricând de la egal la egal cu orice intelectual occidental. Dar nu mi-am propus să urmăresc în locul acesta cariera celor trei mușchetari ai Facultății de Litere de la București. Ci, pornind de la întâmplarea relatată și de la contextul menționat, vreau doar să încerc să-mi răspund la întrebarea gravă – o formulez cu un gust amar în gură, cu o dispoziție nespus de tristă, elegiacă – cum anume poate un intelectual de factura lui Alexandru Balaci să ajungă la vârsta lui tomnatecă în halul de decrepitudine spirituală, încât să poată semna un text ca cel din *România liberă*, din 24 ianuarie, anul acesta.

Articolul intitulat „Președintele Nicolae Ceaușescu, Ctitor de țară nouă – Promotor neobosit al noului umanism” este în mod evident rodul unei comenzi explicite a redacției *României libere* cu prilejul zilei de naștere a lui Nicolae Ceaușescu. Până aici, nimic senzațional – ritualul se repetă doar an de an și care intelectual român nu tresare când sună telefonul în zilele premergătoare aniversării și vine de la o redacție sau alta comanda pentru articolul omagial? Care intelectual român și mai ales care scriitor român refuză comanda care declină efortul scîrnăv, de a deșărta cuvintele și noțiunile de conținutul lor real? Care scriitor, dependent, ca toți confrății săi, fie de Fondul Literar, fie de salariul de redactor sau de înalt funcționar, își poate îngădui clipa de demnitate în care ar îndrăzni să spună: NU? Doar pentru cine cunoaște realitatea țării din ultimii 20 de ani, este limpede că României nu i se poate aplica metafora lui Marx din *18 Brumar al lui Louis Bonaparte*, cum că unei națiuni, asemenea unei femei frumoase, nu i se poate ierta momentul de slăbiciune în care orice parvenit aventurier a putut s-o siluiască.

Numai vizitatorii ocazionali din Occident, naivi și candizi, mai întreabă câteodată și astăzi cum de este posibil că nimeni nu protestează, că nimeni nu se răzvrățește, cum este posibil să înduri cotidianul cumplit, mizer, degradant, umilitor la fiecare pas, pe care ți l-a hărăzit epoca de aur a lui Nicolae Ceaușescu?

Un comunist primitiv și primar, anchilozat în învățăturile la fel de primare ale Georgianului¹, fără brumă de cultură și fără cunoștințe elementare, a pus mîna pe cîrma țării cu ajutorul răposatului său mentor, Gheorghe Gheorghiu-Dej. În învățăturile Georgianului există un capitol amplu, poate cel mai amplu, un capitol nescris despre tehnica manipularii puterii.

Cu decenii în urmă, pe vremea tinereții mele, Curzio Malaparte, fascist italian, convertit mai târziu la democrație și umanism, făcuse carieră în publicistică și politologie scriind celebra sa *Tehnică a lovirii de stat*. Singura carte cu care Nicolae Ceaușescu ar putea îmbogăți, într-adevăr, patrimoniul literaturii politice contemporane ar fi o „Tehnică a puterii dictatoriale” – cele 28 de volume de „Opere” apărute pînă acuma fiind oricum sortite morilor de hîrtie, indiferent de viitorul regimului. Dar în materie de exercitare și manipulare a puterii, trebuie să recunoaștem: Nicolae Ceaușescu s-a vădit a fi un maestru fără seamăn.

O pînză de păianjen veninos, o plasă cu ochiuri dese s-a așternut peste țară și numai cine trăiește sub ea, nu în afara ei, poate înțelege subtilitatea terorii și tiraniei. În România lui Nicolae Ceaușescu există mai puțini deținuți politici decît în alte țări socialiste, ca bunăoară Cehoslovacia sau chiar Iugoslavia. Dar nicăieri nu există atîta frică. Și poate cu excepția Albaniei, nicăieri formele și firele directe și indirecte ale regimului opresiv

1. Autorul se referă la Iosif Vissarionovici Stalin.

nu au pătruns atât de pertinent în viața de fiecare zi a cetățeanului de rând. Frica a devenit o autentică condiție metafizică. Condiția aceasta a scindat conștiințele, a generat o dedublare colectivă la scara a 22 milioane, dar, în consecințe, a produs și o etică publică schizofrenică, dementă, ireală, în care supraviețuirea nu mai este posibilă decât cu prețul neadevărului, al minciunii, a afirmării exact opusului a ce se cheamă adevăr și chiar realitate.

Sistemul a fost perfecționat pînă a reușit să sfărîme oasele, substituindu-le cu o gelatină politică informă, manipulabilă după bunul plac și, mai ales, la nivelul intelectual al unui ins care încearcă să impună țării soluțiile unei probleme de algebră superioară, fără a ști aritmetică, ba chiar fără a cunoaște tabla înmulțirii. Rezultatul practic, dincolo de falimentul material, a fost instaurarea, generalizată la scara întregului popor, a unei morale a jigodiei¹.

În condițiile acestea nu este de mirare că pînă și un intelectual de factura lui Alexandru Balaci nu refuză solicitarea de a scrie un articol omagial. Pentru oricine cu percepția, cu gândirea și cu bunul-simț intacte este evident că un om ca Alexandru Balaci nu crede un cuvînt cînd scrie că Ceaușescu caută să „creeze opere care să modeleze poporul”, că în concepția secretarului general, „istoria este o călăuză a artei, ca și adevărul, care ar trebui să fie modelul oricărei creații”. Alexandru Balaci nu face aici decât să adauge un rînd la libretul unei uriașe operete. Căci dumnealui știe prea bine că această înălțare a istorismului la rang de diriguitor de artă este o aberație, iscată în chip de surogat din lipsa unei legitimități a puterii și că dintotdeauna, istorismul a fost reacționar și inhibitor de orice înnoire artistică. De altminteri, roadele istorismului și pseudoistorismului maniac le recoltăm zilele acestea, la Budapesta. Fără ipostaza degenerată a unui nepot avortat a lui Mihai Viteazul, comuniștii unguri nu ar fi putut permite niciodată, ca la Idele lui Martie² să răsune din nou vechea lozincă „Vrem Ardealul”³. Alexandru Balaci scrie ce scrie pentru că e în cunoștința lucidă a sindromului monarho-voievodal al Conducătorului. Au mai scris și alții asemenea monstruoziități și chiar mai mari, le-au scris sub semnul eticii, impusă cu forță polițienească, a eticii jigodiei.

Mai problematic devine textul lui Alexandru Balaci cînd se referă la chemarea lui Nicolae Ceaușescu, adresată, citez, „creatorilor de valori spirituale, să fie conștienți, că trăim o epocă a eroismului maselor și că observarea absolut scrupuloasă a realității și respectarea integrală a adevărului sînt principii fundamentale, care acordă creatorului de artă o înaltă demnitate morală”. Închei citatul.

Nemții au un proverb: „Cine șade într-o casă de sticlă să nu azvîrle cu pietre”.

Dacă „observarea absolut scrupuloasă a realității și respectarea integrală a adevărului” constituie măsura, atunci chiar și numai acest text al lui Alexandru Balaci, apărut în *România liberă* din 24 ianuarie 1987, îl exclude pe dumnealui din rîndurile condeierilor care aspiră la o „înlaltă demnitate morală”. În fapt, îl exclude din perimetrul oricărei morale pozitive, căci, neîndoindu-l, redacția *României libere* nu i-a cerut lui Alexandru Balaci să așeze jaloane morale în jalnica sa apologie. La nivelul acesta, etica jigodiei generale se înalță singură cu o treaptă și devine o etică a lichelelor⁴.

1. De la „ba chiar fără a cunoaște tabla înmulțirii...” pasajul nu a fost citit în emisiune.

2. La „Idele lui Martie” (15 martie), în anul 44 î.Hr., în Senatul Romei, Caius Iulius Caesar a fost lovit mortal de pumnalele lui Brutus și Cassius.

3. Fraza nu a fost citită pe post.

4. Ultima frază nu a fost citită în emisiune.

Dar nici pînă acum nimic senzațional pentru cel ce, cu un aparat de radio bun, are prilejul de a asculta corul strident al apologetilor de la Radio București sau pentru cine are prilejul de a citi *Luceafărul* sau *Săptămîna*. Nimeni nu-i poate pretinde altuia să devină erou sau martir. Nimeni nu așteaptă de la Alexandru Balaci ca la vîrsta lui și după toate beneficiile de pînă acum ale oportunistului său, să se trezească dintr-odată om de caracter, să găsească tăria de a spune „NU”. În termeni de comparație, aș zice că Alexandru Balaci se vădește a fi mai asemănător lui Corneliu Vadim Tudor decît lui¹. Și ca atare, nu m-ar fi mîniat pînă într-afîta încît să-mi dau deoparte sfiala față de hîrtie și să pun mîna pe stilou.

Există însă în acest articol al lui Alexandru Balaci un pasagiu peste care nu se poate trece cu un zîmbet înțelegător, care nu poate să nu mînie omul de bun-simț în măsura în care este familiarizat cu lumea ideilor. Este vorba de pasagiul în care Balaci constată că, grație activității filozofico-duhovnicești a Conducătorului în artele românești contemporane, citez, „adevărul și realitatea... sînt redade în dimensiunea contingentelor lor cu unitatea, cu tendința de a servi perfectibilității omului”. Închei citatul, repetînd : „de a servi perfectibilității omului”.

Aici Alexandru Balaci a încetat să mai contribuie la libretul de operetă scris în colectiv, aici încetează și gluma și înțelegerea, încetează toleranța și compasiunea, căci în punctul acesta licheaua se autodepășește în lichelism, își transgresează propriul perimetru și se înalță la rangul de canalie². Mă întreb cum de se mai poate uita un intelectual de factura lui Alexandru Balaci în oglindă, dimineța, cînd se rade, după ce a așternut conștient o asemenea ineptie pe hîrtie ?

Oare Alexandru Balaci încă nu a aflat vestea că Stalin și Mao sînt morți și că, odată cu ei, comuniștii de pretutindeni nu mai predică decît în surdină delirul lor despre făurirea „omului nou” ? În țara socialismului victorios, partidul vorbește în zilele noastre de imperativul de a se descotorosi, 70 de ani după revoluție, de toți șperțarii, nepoștii, birocrății, alcoolicii, corupții, abuzivii care au inundat societatea socialistă și o sufocă. Pînă și Nicolae Ceaușescu vorbește din ce în ce mai rar despre „omul socialist multilateral dezvoltat”, căci pînă și el înțelege că e greu să faci pe un om care dîrdîie de frig în casa lui și căruia îi ghiorțâie mațele de foame să se creadă nepot al lui Mesiah. Iar de „perfectibilitatea omului”, n-a vorbit nici măcar el, deși, incontestabil, se crede desăvîrșit, perfect.

Este cumplit să-ți imaginezi cum un intelectual ca Alexandru Balaci stă la masa lui de scris și-și stoarce creierii cum să-și depășească confrății în a inventa un omagiu mai superlativ decît toate celelalte, și cum tresare de bucurie cînd descoperă sau, mai precis, redescoperă „perfectibilitatea omului”.

Tablele lui Moise, cele zece porunci, au fost imperative categorice, impuse omenirii de Dumnezeu sever al deșerturilor pentru că știa prea bine că numai sub amenințarea unor pedepse cumplite pot oamenii fi siliți să accepte normele elementare ale conviețuirii. Iar împotriva poruncilor nu s-a păcătuțit niciodată mai masiv decît în veacul nostru, niciodată nu s-a ucis și nu se ucide ca la Auschwitz³ și Kolima⁴, Arhipelagul Gulag⁵, în

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 349, nota 2.

2. După ultima conjuncție, necitit.

3. Auschwitz este numele celui mai mare complex de lagăre de exterminare al Germaniei naziste, construit în sudul Poloniei. Aici au fost exterminați, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, între 1,1 și 1,6 milioane de oameni, în majoritate evrei.

4. Kolima, regiune siberiană aflată între Marea Siberiei de Est și Oceanul Arctic (cu temperaturi medii în timpul iernii între -19 °C și -38 °C), a fost locul celor mai severe lagăre de muncă staliniste. Între 1932 și 1954 aici (sau în drum spre Kolima) au murit peste un milion de oameni.

5. *Arhipelagul Gulag*, numele cărții lui Alexandr Soljenitîn, a devenit sintagma comună prin care se face referire la lagărele de concentrare și muncă silnică create de regimul sovietic.

Cambodgia lui Pol Pot¹. Reeducatorii de la temnița din Pitești² au fost oare „perfectibili”, domnule Balaci? Cine este perfectibil – patriarhul Teocist, care binecuvîntează buldozerul cînd acesta demolează biserica, sau măcelarul de la colț, care fură carnea și o pune în circulație pe a doua rețea de aprovizionare? Cine este „perfectibil”, ofițerul de Securitate care arde țuică în cazanul ascuns în pivniță, vecinul care te denunță că asculti Vocea Americii sau huliganul care îl zdrobește în bătaie pe Mihai Botez, acest personaj rar și luminos?

Parcă nu ai ști, domnule Balaci, că iluzia „perfectibilității omului” s-a strecurat ca o pictogramă idealistă în făcătura intelectuală a marxismului, a materialismului istoric, parcă nu ai ști că sub semnul acestei mitice perfectibilități a omului au fost ucise milioane de oameni care nu au năzuit nicidecum să fie perfecționați și că în numele himerei „perfectibilității” se fură altor zeci și sute de milioane, inclusiv celor 23 de milioane din România, de decenii întregi, cotidianul; li se fură libertatea, speranța, ba chiar și posibilitatea de a rămîne cinstiți?

Pe cît de puțin oferă astăzi ulița românească imaginea unui prezumtiv „eroism al maselor”, cum îl identifică Alexandru Balaci, pe atît de puțin contribuie ceea ce el numește concepția secretarului general la „perfectibilitatea omului”.

De ce supralicitezi, domnule Balaci? De ce îți storci creierii ca să introduci noțiuni filozofice, falite în sine, în fictiva „concepție” a unui ins respins de orice teorie și idee, afară de teoria puterii?

Milioane de oameni sînt constrînși, parte sub amenințarea temniței, mai mult însă sub amenințarea de a muri de foame, să ducă, pe plan moral, o existență a jigodiei. Alte mii, mai ambițioase, nu se mulțumesc cu minimul de existență, vor să trăiască mai bine și devin voluntar lichele. Și există în sfîrșit cîteva canalii. Cine atribuie tiranului un dar, o virtute, o faptă pe care nici măcar două mii de ani de evanghelizare nu au izbutit să le înfăptuiască, este irevocabil o canalie³.

Omul nu este perfectibil nici de partidul comunist, nici de Nicolae Ceaușescu și nici de alții. Și asta o știi prea bine, domnule Balaci. Cu atît mai trist.

1. Pol Pot (Saloth Sar, 1925-1998) a fost liderul khmerilor roșii, prim-ministru al Cambodgiei (redenumită Kampuchia Democrată) între 1976 și 1979, unul dintre principalii responsabili ai unuia din cele mai crude democide din istorie, în care au pierit 1,5-2,5 milioane de cambodgieni.
2. Autorul face referire la închisoarea Pitești, unde între 1949 și 1952 s-a procedat la un „experiment” de „reeducare” („Fenomenul Pitești”) a unor foști studenți și elevi prin supunerea acestora la tortură și la un regim de strivire a personalității umane pînă cînd victimele deveneau la rîndul lor călăi. Alexandru Soljenitin a calificat Fenomenul Pitești drept una dintre cele mai cumplite barbarii ale lumii contemporane.
3. Ultimul paragraf nu a fost citit.

Ion Brătianu¹, București, octombrie 1986, difuzată la 5 aprilie 1987²

Ce se poate și ce nu se poate

Cei care gîndesc că pot crea istorie ar trebuie mai întîi să cunoască istoria. Vor găsi exemple și învățăminte de cîte s-au făcut și cîte au rămas din cele făcute. Privind grandioasele și neînțelesele piramide, se nasc întrebări nici pînă astăzi rezolvate : pentru ce, pentru cine și cu ce preț ?

În secolul trecut, cînd șeful statului era regele Carol I, prinț moștenitor Ferdinand, iar prim-ministru Lascăr Catargiu, s-a ivit o situație în legătură cu eventuala căsătorie a tînarului prinț. Deși era o chestiune privind în primul rînd familia regală, regele Carol a cerut părerea primului ministru. Acesta i-a răspuns categoric : „Maiestate ! Aiasta nu se poate ! ”. Și nu s-a făcut.

Cu acest : „Nu se poate Maiestate ! ” a trecut Catargiu în istorie.

Au trecut de atunci o sută de ani. Mulți ani cu evenimente grele și dureroase peste bietul, încercatul și răbdătorul popor românesc. Două războaie mondiale și schimbătoare răsturnări politice și sociale. Pînă cînd, prin cea mai răsunătoare fraudă electorală cunoscută, la adăpostul tancurilor străine, s-a instalat un regim de așa-zisă democrație de tip nou, unde libertățile sînt garantate doar prin constituție, unde cifrele vorbesc așa cum li se dictează, unde adevărul este cu multă grijă și pricepere aranjat să nu spună decît ceea ce este în vederile partidului. Poporul este chipurile la toate consultat și în numele lui se iau cele mai potrivnice măsuri. Asentimentul maselor în uriașe demonstrații, cu multă grijă regizate, nu mai convinge pe nimeni, decît poate pe cei pentru care sînt organizate.

Cu prilejul unei asemenea adunări, prilejuită de cunoscutele vizite de lucru ale șefului statului la Tîrgoviște, în ziua de 24 septembrie 1986, domnia sa a spus, între multe altele, bine cunoscute și de multe ori repetate, următoarele (citez) : „Am spus la congresul oamenilor muncii, că din păcate mai avem oameni care încep să discute, folosind cuvintele «nu se poate». Am cerut atunci – și doresc să subliniez aici – că trebuie să scoatem din vocabularul nostru de revoluționari cuvintele «nu se poate». Trebuie să avem în vedere că totul este posibil ! Tot ceea ce ne propunem putem realiza”. Am terminat citatul.

Că mai sînt oameni care îndrăznesc să spună în prezența șefului „nu se poate”, bine știut fiind că o asemenea cutezanță se plătește cu schimbarea în jos a locului de muncă, este o dovadă de mult curaj și de un profund simț al răspunderii. Nu îl pot avea decît cei chemați să execute lucrări pe care nu le pot executa, nu au nici cu ce și nici cu cine, iar termenele imposibil de respectat. Dar și pentru aceasta vor fi chemați să răspundă.

Analizînd ce se poate și ce nu se poate trebuie bineînțeles să ne situăm în spațiul nostru românesc, în timpul generației noastre, cu posibilitățile actuale. Pentru oameni care au trimis vehicule spațiale în afara sistemului solar și care au călcat pe lună, multe sînt posibile, chiar și uriașe și fanteziste proiecte cu o calitate îndoielnică pentru generațiile viitoare. Este necesar cînd ești cu picioarele pe pămînt românesc să nu fii cu capul în lună.

Cu lozincă : „Totul este posibil din cîte ne propunem”, este esențial să ne propunem numai ceea ce este posibil, nu cîte ne putem imagina, și fantezia nu lipsește după cum am putut constata din cîte vedem sub ochii noștri ! Imposibil nu este să propui de a face

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 305, nota 1.

2. L.M. no. 5, April 5, 1987.

Timișoara port la Marea Adriatică și Satu Mare la Baltică sau mai multe capitale pe lângă București, alta la Tîrgoviște, la Cluj, la Iași și la Arad, una politică, una administrativă, una culturală, alta artistică și de ce nu, una sportivă. Bineînțeles, fiecare cu centrul civic respectiv, cu palate și locuințe corespunzătoare, un bun prilej pentru a mai face loc liber dărîmînd biserici și alte monumente istorice „ce nu-și mai au rostul într-o așezare modernă”.

Dar important este să trecem în istorie cu „Totul este posibil”, restul nu contează, nici pentru ce, nici pentru cine, nici cu ce preț.

Pentru ce? Este simplu, pentru că... totul este posibil.

Pentru cine? Generațiile viitoare vor prețui, vor profita, vor mulțumi și vor proslăvi pe cei care le-au realizat, dacă nu vor fi depășite pînă atunci.

Cu ce preț? Cu prețul lipsurilor, necazurilor și suferințelor noastre.

Ce propunem? Tot i se atribuie înclinație către obiceiuri dinastice, de ce să nu-și însușească de la regele Carol I pe acela de a cere părerea celor în măsură să spună: „Aiasta nu se poate, Tovarășe Președinte!”, și nu numai să admită răspunsul, dar să-l și urmeze. Vom avea cu toți de cîștigat¹.

Dumitru Mircescu², București, 4 martie 1987, difuzată la 5 aprilie 1987³

Stimate domnule Vlad Georgescu,

În legătură cu moartea năprasnică a soției mele, Maria Mircescu, în seara zilei de 23 septembrie 1986, prin cădere de la balconul locuinței aflată la etajul opt, vin cu următoarele amănunte :

1. Ion Brătianu nu doar semnează cu numele său curajoasele scrisori adresate Europei Libere, ci indică de fiecare dată și locul, și momentul elaborării, și celelalte informații pentru a fi găsit imediat : adresa (B-dul Mărășești nr. 42, ap. 32), telefonul (231409).
2. Dumitru Mircescu (1912- ?), muncitor, membru al Sindicatelor Unitare din București, membru în Comitetul de susținere a greviștilor de la CFR „Grivița” în 1933, membru al Comitetului Național Antifascist și al Ligii Muncii – organizații-satelit ale PCdR. În septembrie 1936 a trecut clandestin în URSS cu ideea de a-și continua studiile pentru a deveni inginer. Arestat, a fost deportat în Kazahstan, unde a fost judecat și condamnat în iulie 1937 la zece ani de lagăr pentru spionaj și sabotaj. După eliberarea de la Vorkuta, în 1947, i s-a stabilit domiciliu obligatoriu pe riul Ili, la granița chineză, de unde a fugit în 1949 și a ajuns pe căi ocolite în România. Deținut timp de șase luni în țară, dar achitat de Tribunalul Militar Galați. A lucrat ca muncitor necalificat, în permanență supravegheat de Securitate. Pensionar, a obținut o viză de turist în 1979, cînd le-a transmis în Franța Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca memoriile sale din lagăr, cu solicitarea de a fi difuzate. Fragmente se vor difuza începînd cu luna iunie 1980. Întors în țară, a fost persecutat permanent de Securitate – vezi cele două texte reproduse aici și volumele Dumitru Mircescu, *Transhimeria (Prin închisori și lagăre)*, Eminescu, București, 1991, și *Dincolo de iluzii*, Scripta, București, 1994.
3. L.M. no. 5, April 5, 1987.

De la bun început țin să precizez că această groaznică nenorocire s-a întâmplat în lipsa mea de acasă. După întimplarea nenorocită, la o săptămână, când m-am înapoiat acasă pe la orele 23 noaptea, am găsit ușa locuinței sigilată. Intrigat și intuind o mare nenorocire, am rupt sigiliul, după care am intrat în casă. Tabloul de dezordine ce mi s-a înfățișat înaintea ochilor depășea orice așteptare. Lucrurile de îmbrăcăminte din dulap erau răvășite, iar sertarele, genți, cărți și multe alte hîrtii zăceau aruncate pe tot spațiul încăperii. Pe covorul de pe dușumea se vedeau sfărîmături de noroi uscat, dovadă de la cizmele cazone ce umblaseră pe acolo. Soția care trebuia să mă aștepte nu era nicăieri. O tăcere de moarte stăpînea locuința. La început am crezut că, în urma percheziției, soția fusese arestată și n-am avut putere să-mi imaginez că dînsa murise într-un chip atît de groaznic.

Căutînd să fac puțină ordine în cameră, am constatat că îmi fuseseră confiscate cîteva caiete, manuscrise cu însemnări din lagărele din taigaua siberiană și de la minele de cărbuni de la Vorcuta din tundra înghețului veșnic de dincolo de cercul polar de nord.

Ca vechi militant, din anul 1927, al mișcării muncitorești din România, deci cunoscînd mulți „tovarăși” și atmosfera de speranță de pe atuncea, făcusem în scris însemnări amănunțite din anturajul bucureștean, precum și unele note critice ale abuzurilor și samavolniciei din prezent care se bat cap în cap cu cele preconizate de către Marx, fie-i țărîna ușoară, că multe ne-a mai lăsat de suferit.

Alte lucruri nu mi-au dispărut din locuință. Curios că a doua zi, cînd m-am adresat autorităților pentru a căpăta relații de cele petrecute la nenorocita mea adresă, vajnicii salariați cu dezinvoltură mi-au răspuns că habar n-au de cele întimplate și a trebuit să umblu multe zile pînă ce procuratura mi-a restituit cel de-al doilea rînd de chei folosite de sărmana mea soție. Atitudinea micilor potențați a fost destul de firească deoarece percheziția avusese loc prin încălcarea art. 108 din codul de procedură penală.

Cu mare durere am mai aflat că soția fusese înmormîntată înfășurată într-un cearceaf la cimitirul Pantelimon II, unde posed o criptă, de un ins care spera să fie arestat în urma confiscării manuscriselor și astfel să-mi moștenească bruma de lucruri agonisite în această viață nenorocită. Nici în prezent nu știu ce surpriză mai îmi pregătesc „tovarășii” în surdină. Ce rău este să rămîi singur într-o țară unde legile sînt încălcate cu atîta ușurință. De 7 ani mă mint că îmi eliberează un pașaport turistic.

Domnule Director Vlad Georgescu, cer cu insistență prin postul de radio Europa Liberă să mi se restituie caietele cu însemnări confiscate, caiete scrise cu sîngele meu. Am trecut prin 38 de lagăre și de închisori cu o rută de 25 de mii de km parcursă în dubele Gulagului, este oarecum un record al nefericirii omenești din zilele noastre.

Florian Rusu, ianuarie 1987, difuzată în zilele de 6, 7, 8 și 9 aprilie 1987¹

În anul 1985 am început să strîng mărturii și interviuri de la diferiți cetățeni care au trecut prin regimul de detenție al închisorilor din România. Rezultatul ar fi fost o carte

1. D.B. no. 26, April 6, D.B. no. 27, April 7, D.B. no. 28, April 8, D.B. no. 29, April 9, 1987. Extrase ample au fost publicate în franceză de Mihnea Berindei și Anne Planche în *La Nouvelle Alternative*, nr. 7, septembrie 1987, pp. 14-16.

de cel puțin 150 de pagini. Ajunsesem la pagina 50, când am fost stopat din munca mea de arestarea abuzivă organizată de Securitate. Veți avea explicația, la sfârșitul acestui document, de ce totul nu este decît un simplu rezumat.

În arestul unei secții de Miliție poți ajunge foarte ușor, pe două căi : cu vină stabilită (și atunci e necesar un mandat de aducere sau de arestare semnat de procuror) sau fără vină (adică răpit de pe stradă de către Miliție sau Securitate), ceea ce este foarte frecvent. Fiecare secție de Miliție are propria ei topografie și deci problema spațiului într-o celulă este rezolvată conform acestui criteriu. Adică nu este rezolvată, deoarece într-o celulă care are doar trei paturi se pot îngrămădi și șapte persoane, iar într-una cu zece paturi, trebuie să ai o imaginație a la E.A. Poe, ca să-ți închipui cum pot supraviețui 22 de persoane. O problemă foarte importantă : toți fumează ! Din asta rezultă o atmosferă de nedescris. Am găsit că cea mai bună comparație este aceea cu navele spaniole care transportau sclavi sau a navelor care duceau din Anglia spre Australia convoaiele cu deportați. Și totuși, era vorba de alte timpuri. La noi, starea aceasta este menținută cu un sistem bine determinat ce ajută la abrutizarea și înfrîngerea oricărei voințe.

Anchetatorul este cel care stabilește cuantumul pedepsei ce urmează a o executa un viitor deținut. Criteriile de stabilire sînt subiective în proporție de 90%, restul servește pentru a arunca praf în ochii celor care au naivitatea să creadă că în România există o justiție imparțială. De fapt, justiția e oarbă, dar nu la propriu, așa cum este ea reprezentată artistic, ci la figurat, care se transformă la propriu atunci cînd este vorba de nevinovați. Ajungi să crezi că întregul aparat juridic se ghidează după principiul că, făcînd scăpați majoritatea vinovaților, atunci cînd în mîină îi cade un nevinovat, acesta nu mai are scăpare. Vorbeam despre subiectivismul anchetatorului, ei bine, dacă dispoziția sa sufletească este bună (ferească Dumnezeu să aibă o nevastă care-l domină), dacă reușește să cadă la învoială cu viitorul deținut ca acesta să ia asupra sa și alte fapte, dacă primește o dispoziție de „sus”, sînt oarecare șanse de pedeapsă mică. Ca să dau o notă de umanitate, am vorbit mai întîi despre excepții. Realitatea, din păcate, este alta și e chiar mai crudă. Anchetatorul care are funcții de călău modern caută să convingă pe cel anchetat de vinovăția lui. La încheierea unui dosar rezolvat, pe anchetator îl așteaptă beneficii materiale substanțiale, deci trebuie să-l „convingă”. Dacă forța argumentelor (de obicei slabe și puerile) nu reușește, în schimb forța fizică nu dă greș. În general, anchetatorului îi convine mai mult această formă de „distracție”.

Pentru că nu mai dispun de datele pe baza cărora acest document trebuia să fie mai amplu, mă voi mărgini la a da pe scurt categoriile de tortură folosite de către inchizitorii albaștri. Bătaia este singurul procedeu, însă ea îmbracă diferite aspecte. Cea mai simplă bătaie o capeți de la un anchetator care caută să-și închipuie, în timp ce te lovește, că are inteligența diabolică a lui Colombo și agilitatea lui Bruce Lee. De regulă, în acest timp victima are mîinile legate cu cătușe. Anchetatorul nu este niciodată singur, el este asistat de un călău adjunct cu nutră patibulară care abia așteaptă să-și dovedească „știința”. În timp ce încasează pumni, anchetatul suportă și un inteligent interogatoriu de tipul : „Spui, bă, sau te pupă mă-ta rece ?”, și asta nu-i decît o vorbire blîndă. De regulă, înjurăturile sînt nemaipomenite, pline de comparații medico-legale referitoare la originea victimei. De fapt, am uitat un lucru esențial : toți cei care lovesc pe cei anchetați sînt în fond niște sadici de o mare ferocitate, încît dacă aș vorbi despre animale, aș jigni animalele.

De ce fac această precizare ? Pentru simplul fapt că am vrut să justific termenul de „distracție” folosit mai înainte, dar și pentru că este realmente o distracție pentru un anchetator să-și bată joc de voința celui pe care-l torturează. Palme peste urechi, pînă la aducerea în stare de surzenie a torturatului, pumni în cap, în stomac, în ficat, lovituri cu

piciorul în rinichi, în ficat, în tibie, la care se adaugă și anexe : sacul cu nisip, cablul electric, sîrma ghimpată, bastonul de cauciuc folosit pentru tălpi, robotul căruia i se pot regla zonele unde să lovească, patul armei pe care o poartă milițienii în spate atunci cînd patrulează pe stradă (o turistă olandeză care nu cunoștea sistemul nostru m-a întrebat cu nedumerire dacă nu cumva sînt teroriști).

Inutil să mai precizez că în urma acestor tratamente bestiale, toți cei care au trecut pe la acest „institut de operații estetice” rămîn cu urmări fizice foarte grave pentru tot restul vieții. Dacă în timpul anchetei moare cineva, atunci se găsește un medic legist cu conștiință cardanică care pune un diagnostic cu cuvinte încîlcite, din care reiese că decedatul s-a infectat de la o înțepătură în deget. În intimitate, călăii folosesc invariabil aceleași vorbe de duh : „Dă-l în mă-sa de prost, dacă n-a ținut la glumă!!!”.

Cînd ajunge în fața instanței, condamnatul – nu, nu am săvîrșit o greșeală, deoarece am arătat mai înainte cine stabilește cuantumul pedepsei – așadar, cînd ajunge în fața instanței, condamnatul se supune unui dans macabru, numit judecată, de pe urma căreia procurorul, judecătorul și avocații cîștigă o piine căutînd să convingă pe naivi că, de fapt, ei sînt cei care împart dreptatea. Nu este adevărat ! Nu mai vorbesc de procesele politice, mascate cu diferite incriminări, unde instanța joacă un scenariu strict stabilit de Securitate.

O să vă întrebați, pe bună dreptate, cum este posibil așa ceva ? Răspunsul este mai mult decît simplu, răspuns care implică în fond o gravă tară a societății noastre : lipsa de demnitate a celor din justiție. Și ca să dovedească totuși că justiția este imparțială și atotputernică, procuratura face recurs și-i mărește pedeapsa nefericitului care a avut neșansa să încapă pe mîinile producătorilor de carne tumefiată din atît de vigilentul aparat al Miliției. Nu vreau să spun prin aceasta că toți milițienii sînt proști și bestiali, sînt unii pe care îi apreciez în mod deosebit pentru calitatea lor omenească, dar, din păcate, ei sînt prea puțini și fără voia lor, sînt tîrîți de sistem.

Programul în celulă, sub nivelul solului secției de Miliție, este foarte simplu : la ora 5 – deșteptarea ; la ora 5 : 30 – ieșirea la program (spălarea pe față, mersul la toaletă, golirea tinetei de urină strînsă în timpul nopții) ; la ora 6 – ceaiul ; la ora 7 – apelul la care deținuții raportează problemele grave (vizită medicală sau ieșirea la interogatoriu) ; la ora 14 – masa de prînz ; la ora 19 – apelul ; ora 19 : 30 – masa de seară ; la ora 20 – ieșirea la program ; la ora 22 – stingerea. Ce fac deținuții în intervalul de ore cînd nu mîncîncă sau nu sînt scoși la interogatoriu ? Se îndobitocesc ! Nu au voie să doarmă în timpul zilei, nu au voie să stea în pat (patul de deasupra te obligă să stai cocoșat, provocînd dureri în coloana vertebrală), nu au voie să discute între ei decît în șoaptă, ca la o bibliotecă publică. Dar, ca să fii mai exact, au voie să fumeze și să stea în tăcere la marginea patului, atît ! Cei grav bolnavi, cu avizul special al medicului, beneficiază de un regim cu multe înlesniri : pot sta întinși pe pat. Medicamentele sînt administrate de către gardian, care-l pune pe deținut după aceea să caște gura, întocmai cum fac bunicuțele cu nepoții, pentru a fi sigure că ștrengarul a luat pastila pentru poftă de mîncare. Dar după chinuri care pot dura pînă la 2 ani, depinde de pedeapsă, vine ziua cea mare, nu liberarea, ci transferul la penitenciar. Cînd ești în celulă, spui că-i mai bine la închisoare, cînd ești la închisoare, spui că-i mai bine în celulă. Cel mai bine e să fii liber !

*

Transferul se face claie peste grămadă, indiferent de sexe. La penitenciar, femeile sînt separate de bărbați. Un penitenciar este împărțit de regulă astfel : secția I-a pentru femei,

secția a II-a pentru carantină, unde novicii sînt învățați cum să respecte regulamentul închisorii, iar recidiviștii dorm pe ei, neimpresionîndu-i asemenea prostii, secția a III-a pentru deținuții periculoși (alienați mintali, criminali, delapidatori de sume fabuloase, tîlhari, nevinovați etc.); secția a IV-a pentru pedepse mai mici și majoritatea primari, de aici pleacă cei cu muncile exterioare, secția a V-a, numită și restrictivă, în care, în afară de deținuții străini, sînt cazați și deținuții ce urmează să fie împușcați! – cum ar fi cei care delapidează un milion sau omoară un milițian. Rămîn clădirile administrației și o mică centrală termică.

Excepție de la această împărțire fac penitenciarele de la Poarta Albă, care dispun de bacuri-închisoare, răsîndite prin deltă, și așa-zisul „Filtru de la Băneasa”, închisoare modernă construită la 60 de metri sub pămînt. Aici, deținuții nu părăsesc camera, mîncarea vine pe bandă rulantă, lumina este aceeași zi și noapte, izolarea este totală, munca este obligatorie, de obicei marochinărie. Pe scurt, închisoarea de la Băneasa este o copie automatizată după infernul lui Dante. Acolo dispar deținuții care trebuie să dispară dacă nu are cine protesta pentru ei. Dacă protestează, ajung pe „restrictivă”.

Categoriile de deținuți sînt următoarele: primari, recidiviști, politici, liberi, decretiști sau „bahausiști”, cum li se mai spune. Am omis voit pe „deținuții preventivi”, deoarece aceștia nu se deosebesc cu nimic de deținuții condamnați deja, supuși deci aceluiași regim de detenție. Am să mă opresc mai mult asupra deținuților politici și „bahausiștilor”.

Deținuții politici stau de obicei cîte cinci în cameră, nu au voie să vorbească între ei, stau complet izolați, vizita medicală se face prin vizetă, iar drepturile sînt reduse la primirea de pachet, dacă familia reușește să obțină aprobare de la „Direcția Penitenciarelor” și numai dacă este vorba despre o persoană grav bolnavă care avea certificat medical de dinainte de arestare. A susține că s-a îmbolnăvit după aceea este o mare impertinență.

De ce stau totuși cîte cinci? Păi, nu trebuie să fie și un „prădător”, care să prindă în pavilioanele uriașe ale urechilor sale (deformație profesională) o vorbă edificatoare pentru lacunele existente în dosarul unuia sau altuia? Ba trebuie! Dacă ar fi numai doi, ar da de bănuț! Cînd este vorba însă de un caz foarte grav, atunci el stă complet izolat.

O altă categorie de deținuți este cea a „bahausiștilor”. Mai bine zis, a acelora arestați în baza decretului 153; nu cunosc anul emiterii lui, însă el este de dată recentă¹. Decretul în sine dă posibilitatea milițienilor să-și realizeze planul de arestări. Nu este o glumă, planul de arestări există și nu trebuie să ai o imaginație prea bogată ca să-ți închipui ce decurge dintr-un asemenea plan monstruos. E îndeajuns numai denumirea, ca să realizezi aberațiile acestei asociații de cuvinte, Plan de Arestare! E incredibil!

Decretul sancționează pe cei fără serviciu, prostituția, bătaile, scandalurile și atentațele la morala publică, adică cei care-și fac nevoile pe stîlpi sau pe garduri. Maximum de pedeapsă este de 6 luni închisoare corecțională.

Două specii de indivizi profită de pe urma celor care nu lucrează: milițienii și recla-magii. Aceștia din urmă, spre cinstea lor, dau dovadă de o tenacitate demnă de o cauză mai bună în depistarea și reclamarea infractorilor. Cu conștiința împăcată, trimit la închisoare oamenii care nu le-au făcut niciodată nici un rău și se autointitulează oameni cinstiți. Eu îi numesc delatori.

Se întîmplă, în ultimul timp mai ales, să se efectueze razii masive. Cel care la legitime nu prezintă dovada încadrării ajunge la secție. Fără mandat, fără forme legale. Pentru

1. Decretul nr. 153/1970 privind parazitismul social a permis autorităților să condamne opozanții politici sub o acuzație de drept comun. Adesea erau dați afară din serviciu cei cărora li se hotărîse trimiterea în închisoare – vezi cazul aderenților la SLOMR (vezi și p. 158, nota 1).

a înțelege cât de rapid este aparatul în aceste cazuri, am să vă dau un exemplu : luni arestarea, marți judecata, miercuri transferul la penitenciar. Nici duminica nu este exclusă de la această bandă rulantă.

Recursul nu este o problemă, deoarece milițienii aproape că-i omoară în bătaie pe cei care vor să-și ceară dreptul, sub pretextul că-i poartă pe drumuri de pomană. Eu cred că sînt de conveniență cu judecătorii, care nici ei nu vor să aibă bătaie de cap.

Cuantumul pedepsei diferă de la anotimp la anotimp. Dacă este primăvară sau vară, atunci se dă maximum de pedeapsă, pentru ca „bahausiștii” să muncească pe toată perioada campaniei agricole. Toamna tîrziu și iarna nu mai pot fi întrebuițați la mare lucru și atunci pedepsele scad pînă la două săptămîni. Totul este o problemă de noroc. Dacă mai poate fi vorba de așa ceva. Cu aceste arestări, regimul comunist își asigură cea mai ieftină mînă de lucru în agricultură, iar milițienii își realizează mult rîvnitul plan de arestări.

„Bahausiștii” sînt categoria cea mai disprețuită de deținuți. Singurul drept este pachetul de alimente, o dată la trei luni. Asistența medicală lipsește, nu au țigări, mîncîcă bătaie de la deținuții de drept comun invidioși de pedeapsa lor mică, mîncîcă bătaie și de la gardieni, fac muncile cele mai înjositoare. Am un prieten analist și o prietenă avocată care au fost „bahausiști”, exemplele le-am dat pentru a nu lăsa impresia că această categorie de deținuți este specifică numai unei anumite pături sociale.

Regimul de detenție este imprimat de administrația fiecărei închisori. Dacă comandantul închisorii este mai de treabă, atunci și deținuții au un regim de detenție mai lejer, dacă nu este de treabă, atunci este invers, adică foarte rău. De foarte multe ori contează și calitatea umană a gardienilor, pentru că, în fond, ei taie și spînzură.

Cel mai rău regim de detenție este, după cum se știe, la Poarta Albă, care, cu tot numele ei frumos, ajunge să i se pronunțe numele pentru a provoca fiori pe șira spinării celui mai înrăit recidivist. Deținuții sînt în majoritatea cazurilor cantonați pe bacuri-închisoare, care rățăcesc prin deltă, stau zi de zi în apă, indiferent de anotimp, pentru a tăia stuf. Sînt victimele a fel de fel de accidente, se pot îneca, hrana este aproape inexistentă, viața monotonă și munca tipizată ajung să transforme în fiare chiar și pe cei mai liniștiți, iar cazurile de îmbolnăviri psihice sînt foarte frecvente. Asistența medicală e un eufemism. Gardienii lovesc, țipă, înjură, își bat joc de deținuți pe un fond al unei dezumanizări totale. Ce le rămîne de făcut deținuților ? Să reziste, dacă pot.

În celelalte penitenciare, regimul de detenție diferă doar prin faptul că nu au bacuri și stuf. Viața cea mai grea și mai amară și-o fac deținuții însăși, obligați să recurgă la fel de fel de expediente și mijloace pentru a-și procura cele necesare traiului : fură, se bat, înșală, șantajează, reclamă, totul pentru a cîștiga o porție de slănină din pachetul altuia. Jocurile de noroc, în special barbutul, sînt un mijloc de a cîștiga hrană sau efecte. Cel mai mult se joacă pe țigări, care este moneda forte în penitenciar, deținuții neavînd dreptul să posede bani. Ar mai fi de menționat alte două monede de schimb : pîinea și săpunul de rufe. Iată cîteva exemple de schimb : o pîine neagră costă 16 pachete penale de țigări (un pachet penal conține 18 țigări) ; o conservă de pește sau o pereche de ciorapi – patru pachete de țigări, o cămașă – 20 de pachete de țigări, o bucată de săpun cît palma – 8 pachete de țigări.

Munca deținuților este plătită cu 10% din valoarea reală a muncii depuse de aceștia. Bani cîștigați sînt depuși la CEC pe numele fiecăruia, iar la liberare li se înmînează suma obținută. Munca deținuților nu este obligatorie, cu toate acestea ei sînt obligați să presteze cele mai variate forme de muncă pentru a aduce beneficii administrației.

Muncile se împart în exterioare și interioare. Periculoșii lucrează numai în interior. Ei fac obiecte de artizanat, confecționează încălțăminte, repară nave pentru sticle. Cei mai periculoși stau numai în camere, fiind scoși doar în curte la aer.

*

Din când în când, deținuții sînt duși la clubul secției lor, unde li se spune ce lucru mareț este că patria le-a acordat cinstea să muncească pentru ea și să-i îndemne la căință și viața rațională. Nu există banc mai macabru decît să-i îndemni pe cei ce mor de foame în lumea a treia să mănînce rațional. Dar să vedem ce avantaje au cei care ies la muncă: în primul rînd, le trece timpul mai repede, în al doilea rînd, iau un sfert de pîine pe zi în plus, față de jumătate de sfert (ciric), cît primesc cei care nu ies la muncă, în al treilea rînd, cîștigă bani și alte recompense, de exemplu, să privească seara la televizor sau să primească un pachet în plus. Alimentația e sub orice critică, igiena alimentară ceva necunoscut, felurile de mîncare se rezumă la fasole, cartofi negri, varză murată (producție proprie) și paste făinoase. Zilnic se împarte pîinea (un sfert) și mămăligă sau turtoi. Am lăsat la urmă renumita colivă penală, căreia pe nedrept i se spune arpacaș. Sosul se îngroașă cu resturi de pîine. În timpul verii, spanacul deține monopolul absolut asupra felurilor de mîncare. Dacă are apă mai multă, este ciorbă, dacă are apă mai puțină, atunci în mod sigur este felul doi. Nu e greu de deosebit, deoarece se servesc una după alta. La spanac, nu lipsesc ingredientele specifice: nisipul și viermii. Din când în când, printre pietrele din fasole și cartofii de culoare neagră, împănăți din abundență cu viermi, se disting bucăți de buze de porc, cu perii aferenți și chiar dinți. Atunci se spune că e belșug la pușcărie.

Dimineața, cînd orice om trebuie să mănînce substanțial pentru a suporta efortul muncii ce urmează a o depune, deținuții primesc un lichid cu gust și culoare incertă pe post de ceai. Foarte interesant este regimul alimentar pentru bolnavi. Singurul avantaj: primesc o jumătate sau trei sferturi de pîine, după caz, iar la mîncare, dacă normalul are azi fasole, regimul are cartofi, dacă normalul are cartofi, regimul are fasole. Și tot așa... Mai nou, s-a introdus și alimentația cu pește. Sub formă de supliment, seara, se bagă prin vizetă o cutie, în care se află o bucată de pește pe cap de deținut. Cred că această măsură a căzut în desuetudine din pricina scîrbei pe care o provoacă peștele, groaznic preparat cu ulei rînced. Alimentația cu pește s-a introdus în 1983.

Îmi aduc aminte că într-o zi din luna iunie am fost duși la club, unde educatorul (un fel de loctiitor politic) ne-a ținut o prelegere despre grija partidului comunist față de sănătatea poporului, șubrezită prin supraalimentare. Am crezut că e un scenariu de comedie burlescă, drept care mi-am făcut datoria și am izbucnit în rîs. „Educatorul”, nemulțumit de faptul că nu l-am lăsat să ajungă la poanta finală, m-a privat și pe mine de această plăcere, trimițîndu-mă cinci zile la izolare pentru lipsă de umor.

Lipsiți de calorii necesare pentru menținerea unei stări fizice satisfăcătoare, mulți dintre deținuți se aleg cu afecțiuni ale stomacului, distrofii, decalcifieri, boli ale aparatului circulator sau urinar. În plus, datorită mizeriei și a păduchilor abundenți, bolile de piele sînt foarte frecvente. „Finis coronat opus”: mîncarea vine fierbinte și trebuie mîncată fierbinte. Imaginați-vă ce echilibristică grotescă trebuie să facă cineva pentru a consuma mîncarea fierbinte dintr-un blid adînc de aluminiu, pe un ger de crapă pietrele sau sub o ploaie torențială, pentru că masa de prînz se servește la punctul de lucru.

Într-un sistem atît de dezumanizant, este imposibil să-ți stăpînești nervii. Pentru a preîntîmpina orice formă violentă de protest, există un sistem bazat pe înțelegere mutuală

între gardian și deținuții recidiviști, care în libertate își fac o profesiune din bătaie. Aceste „prelungiri” ale brațelor gardienilor au funcții de brigadieri, șefi de cameră, controlori de calitate, șefi de grupă sau „liberi”. „Liberii” alcătuiesc casta separată, „aristocrația” deținuților. În ierarhia administrativă, ocupă primul loc după gardieni. Sînt mult mai răi decît gardienii, iar pentru a-și menține poziția sînt în stare de orice. Numai deținuții primari pot fi promovați la „liberi”, după executarea unei cincimi din pedeapsă. Cu un mic amendament. Deținuții politici nu beneficiază de această înlesnire legală.

Starea de lucruri relatată, coroborată cu pedepsele excesiv de mari acordate de către tribunal, aduce pe unii deținuți în situația să-și piardă controlul și să caute o formă de protest. Cele mai cunoscute forme de protest sînt greva foamei și automutilarea. Automutilarea, sau „șmenuirea”, cum i se spune în argou, îmbracă forme dintre cele mai absurde și mai incredibile. Înghițirea cozilor de lingură, înghițirea de pilitură de plumb de la țevile de scurgere ale chiuvetelor, provocarea mastoiditei cu ajutorul unui bob de linte, injectarea cu fecale în zona subcutanată a capului (metodă care provoacă moartea a 99% din cei care o practică pentru a crea impresia de tumoare), tăierea vinelor sau a mușchilor abdominali sînt numai cîteva din soluțiile disperate la care recurg deținuții pentru a protesta. Dacă sînteți înclinat să credeți că îi pasă cuiva de aceste acte de autodistrugere, vă înșelați. Pentru a fi siguri că nu mănîncă, gardienii îi închid la izolare pe cei care declară greva foamei. Foarte mulți au decedat! Unii simulează nebunia pentru a scăpa de teroarea continuă ce domnește în închisori. Aceștia sînt duși în spitalul penitenciar Jilava, unde sînt supuși unui tratament foarte atent cu... „MARIȚA”. Cu acest prilej, celor care erau alienați mintal li se agravează starea bolii, cei care simulau, deveneau alienați mintal.

Dacă există proteste, de bună seamă există și pedepse. Cele legale sînt restrînse: izolarea, introducerea în camera cu periculoși, tăierea unor drepturi pe o anumită perioadă, transferarea pe secția restrictivă. Pedepsele neoficiale sînt de asemenea restrînse, dar îmbracă forme mai drastice. Pentru aplicarea lor este necesar concursul deținuților cu funcții (șefi de cameră, brigadieri, controlori de calitate etc.).

Menționez aici doar principalele modalități de pedepsire sau șicanare practicate neoficial: bătaia sub orice pretext este pe primul plan, refuzul de a fi scos la raport, refuzul de a fi trecut pe lista pentru control medical, raportarea ca recalcitrant, repartizarea la cele mai grele munci și corvezi și, cînd crezi că ai scăpat de toate, controlorul îți refuză marfa pe motiv că e prost lucrată. Se reia munca de la capăt, ceea ce atrage un val de înjurături și de imprecații, după care, în sfîrșit, deținutul căzut victimă acestui complot este raportat că nu vrea să-și îndeplinească norma. Gardianul face un raport de pedepsire, comisia de liberare condiționată constată că deținutul nu s-a reeducat și amîină cu șase luni sau un an termenul de eliberare.

Nu am lămurit încă ce este izolarea. Încăperea destinată acestei pedepse nu are nici un mobilier, într-o parte există un closet turcesc, iar pereții sînt prevăzuți cu belciuge pentru lanțuri! Da, lanțuri!

Termenul de *executare a izolării* pornește de la cinci și ajunge la cincisprezece zile. Regimul poate fi simplu sau sever. Cînd regimul de izolare este sever, mîncarea se dă o dată la două zile. În acest caz, deținutul stă în lanțuri la mîini și la picioare. Există însă și o formă mai drastică de ținare în lanțuri. Este vorba de „T”-uri și despre „Mobra”. „T”-urile sînt niște vergele de metal de forma literei căreia îi poartă numele. Vergelele se introduc printr-un sistem de cătușe fixe, prevăzute cu un inel la mijloc, prin care trece „T”-ul. Cătușele sînt prinse de brațe, la nivel pectoral, de încheieturile mîinilor și de

glezne. Nefiind mai lung de circa 50 de cm „T”-ul obligă pe deținut să stea într-o poziție ciudată, ca cea a batracienilor, să se sprijine cu pieptul în capătul scurt al „T”-ului, iar noaptea să aibă grijă să nu cadă pe o parte. În această poziție, deținutul este obligat să ajungă la closetul care, în mod curios, se află întotdeauna în partea opusă lui. Dacă nu ar fi ajutat... Pentru spălatul zilnic, deținuții folosesc apa care se scurge pe conducta vasului de closet. Pentru băut, li se dă o cană de apă pe zi. „Mobra” este un sistem asemănător cu „T”-urile, numai că vergeaua metalică ce trece prin cătușe dă posibilitatea deținutului să stea în picioare și să se deplaseze cu pași foarte mici. Cei mai periculoși deținuți, care stau în camere, sînt obligați să și doarmă cu acest sistem de „încopciere” umană care nu i se scoate decît foarte rar.

Și cu aceasta, am ajuns la ultimul capitol pe care mi-am propus să-l tratez în acest document : asistența medicală.

*

În afară de penitenciarul Jilava, unde medicii sînt angajați, restul pușcăriilor se folosesc de deținuți care în libertate au fost medici sau asistenți medicali. Dacă s-ar face un sondaj de opinie în rîndul deținuților cu privire la calitatea asistenței medicale și a medicilor, două concluzii s-ar desprinde net din afirmațiile lor : medicii sînt niște bestii umane, niște măcelari sau veterinari. De fapt, ca să nu-i supere pe gardieni, pentru că aceștia trebuie să-i însoțească pe deținuții scoși la cabinet, medicii nu iau nici o măsură pentru ca cei bolnavi să fie scoși la cabinet atunci cînd sînt în criză sau urmează un tratament. Gardienilor le place să stea la birfă în clubul secției cu deținuții care lucrează la evidență (de obicei oameni cu studii universitare), le place să se uite la televizor. Dacă sînt deranjați pentru un caz ce necesită asistență medicală de urgență, gardienii se supără, iar cel care a avut îndrăzneala să-l deranjeze riscă să mai capete și o corecție prin bătaie sau izolare, ceea ce atrage după sine și un raport de pedepsire. Totul depinde de dispoziția în care se află în acel moment fiecare dintre gardieni.

Iată un caz real care s-a petrecut la penitenciarul Rahova, la secția a III-a, în timpul serviciului efectuat de gardianul Croitoru, renumit prin modul în care tratează pe deținuții nevoiți să apeleze la asistența medicală a închisorii. Bătăile puternice în ușa unei camere de deținuți l-a întrerupt pe gardianul în cauză de la o plăcută discuție. Întreabă iritat la vizetă despre ce e vorba. I se răspunde că unul dintre deținuți e leșinat și că ar trebui dus la cabinet. „S-aștepte !”, a dat verdictul și mai iritat gardianul. Peste un sfert de oră, gîndindu-se că poate totuși e ceva grav și că nu are chef să aibă evenimente, revine la vizetă. „Hai, bă, să iasă ăla cu leșinu’ !” I se răspunde că între timp omul a murit. Și mai supărat pe această neobrăzare, gardianul declară ritos : „Păi, nu i-am spus să aștepte, ce mă-sa, putea să mai aștepte puțin ! ! !”.

Orice comentariu ar fi de prisos. Același gardian, atunci cînd deținuții ies la cabinetul medical, folosește următorul monolog : „Hoților (urmează înjurătura), ați venit la pușcărie să vă tratați, afară furați pe rupte și aici faceți pe bolnavii ; aveți noroc că n-am timp, că v-aș pune jos, v-aș trage cîteva... bastoane, să vă săturați”.

După cum vedeți, lung e drumul pînă la cabinetul medical. Și chiar dacă deținutul bolnav a reușit să ajungă pînă acolo, medicul deținut are grijă să-l pună la punct cam în același mod relatat mai sus. Tot tratamentul se reduce la pastile pentru somn și, dacă sînt cazuri foarte grave, să dispună trimiterea la spitalul penitenciar Jilava. Asta în cazul în care diagnosticul este corect, dacă nu e corect consecințele sînt lesne de bănuite.

Sînt cazuri în care anumiți deținuți au certificat medical cu un anumit diagnostic, care a fost stabilit în libertate. Cum penitenciarul nu acordă nici un tratament medicamentos, aceștia primesc de acasă medicamentele necesare. Ele rămîn în posesia deținutului, care n-are cum să le ia decît cum l-o tăia capul, pentru că medicul deținut nu-i dă nici o prescripție. Deși medicii-deținuți nu fac mare lucru pentru ceilalți, din cînd în cînd sînt amenințați de către gardieni că, dacă mai cocoloșesc pe „hoți” (pentru gardieni toți deținuții sînt hoți fără nici o deosebire), riscă să-și piardă „posturile” și să meargă la munca de jos. În aceste condiții, asistența medicală devine aproape nulă, putînd fi comparată cu cea acordată deținuților „politici”, consultați prin vizetă. Și trebuie să vă mai spun un mare secret. România nu mai are penitenciare, ci case de reeducare, în consecință nici nu există deținuți. Cum se numesc deținuții care ies la munci? Păi, se numesc „forțe auxiliare de pe lîngă Ministerul de Interne”. Vă las dvs. plăcerea de a rezolva acest paradox creat între starea reală și afirmația oficială.

Acestea ar fi, în rezumat, aspectele mai importante ale vieții deținuților din penitenciarele românești, aspecte care sînt ascunse chiar și fraților de peste Nistru. Regret dacă pe alocuri v-am părut prea ironic, a fost vorba de o ironie amară ce reflectă o anumită stare sufletească. Să-mi fie scuzată, pe alocuri, lipsa de consistență, dar spațiul restrîns și faptul că întreg caietul cu mărturii și interviuri mi-a fost confiscat de Securitate la una din perchezițiile efectuate la domiciliul meu m-a privat de posibilitatea aducerii în discuție a nenumărate cazuri reale. Materialul ar fi fost și mai prețios. Sper că veți reuși să dați cea mai bună folosință acestui document.

Ion Puiu, București, 17 ianuarie 1987, difuzată la 12 aprilie 1987¹

Către Ministerul Industriei Ușoare, Alexandra Găinușe

Subsemnatul, cetățean român Ion Puiu, domiciliat în București [...], de profesie inginer, specialist în management cu locul de muncă la Întreprinderea de Bunuri de Consum din Cauciuc, Jilava, din cadrul Centralei Industriei de Pielărie și Cauciuc tutelată de Ministerul Industriei Ușoare (MIU), pe care îl conduceți, vă înaintez următoarea :

SESIZARE

În ziua de 5 ianuarie 1987, mi s-a adus la cunoștință că „Organul de conducere colectivă al IBCC JILAVA”, fără a se menționa care anume, a hotărît „rămînerea mea la pensie”, începînd cu data de 1 februarie 1987, deci după numai 25 de zile și fără a mă fi preavizat, dat fiind că dosarul respectiv era deus la Serviciul de Pensii – încă din 7 decembrie 1986, cînd eu mă aflam în concediu legal de odihnă.

Trecînd peste numeroase forme de viciu procedural ale acestei hotărîri, vă fac cunoscut faptul că este pentru a treia oară în decurs de patru ani (aprilie 1982, mai 1983,

1. L.M. no. 6, April 12, 1987.

decembrie 1986) că sînt trimis la pensie în mod forțat, arbitrar și neînștiințat în prealabil. Aceasta, deși nu am împlinit încă vechimea de 30 de ani în muncă și cu toate că lipsa vechimii nu-mi este imputabilă; este imputabilă celor care m-au ținut timp de 17 ani în pușcăriile infernale ale anilor 1947-1964 pentru singurul motiv de a fi membru în Comitetul Central Executiv al Partidului Național-Țărănesc și de a împărtăși ca atare opinii politice democratice închinare apărării drepturilor fundamentale ale poporului, omului și cetățeanului în România, deosebite de cele totalitare profesate de PCR, deținător al puterii. De fapt, la toate cele trei hotărîri de pensionare forțată, motivele consemnate au fost doar aparent administrative și numai simulativ și lacunar legale. Motivele reale ale acestor hotărîri sînt, de fiecare dată, numai și numai presiunile și imixtiunile funciarmente ilegale ale organelor de Securitate a statului care, prin flagrantă depășire și abuzivă arogare de atribuții, practică neconținut și contrar intereselor superioare ce le are statul român însuși discriminarea, persecuția și chiar represiunea politică, sfidînd principiul egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării garantat ce Constituție și de Pactele drepturilor omului devenite legi de prim rang jurisdicțional în RSR, prin ratificarea lor în 1973 de către Marea Adunare Națională. Drept care, deosebirile de opinii politice nu pot fi obiect al nici unei discriminări civice, economice, profesionale sau de orice altă speță și este ilegal ca cetățenii în cauză să fie șicanați, persecutați sau reprimați, iar asemenea ilegalități sînt cu atît mai condamnabile cu cît se săvîrșesc în mod insidios, eludînd cu premeditare cinică legile fundamentale ale statului. În cazul meu, aceste abuzive și arogante imixtiuni ale organelor Securității ce par a tinde la suprapunerea lor peste însuși statul român și însuși Partidul Comunist Român sînt confirmate și reconfirmate cu pertinență de statul român care, prin două decizii ministeriale competente ale MIU, a anulat și chiar a repudiat atît pensionarea mea forțată din aprilie 1982, cît și pe aceea din mai 1983 – aproape identice celei de acum (decembrie 1986) – prin substratul politic represiv. Documentele de referință ale cazului sînt regășibile în evidența MIU și IBCC-Jilava, dacă nu cumva incontrollablele organe sus-numite nu le vor fi făcut să nu mai fie, precum au procedat la biroul meu particular, în ziua de 13 decembrie. Dar în această ipoteză sumbră, sper că se poate conta pe memoria și buna-credință ale acelor persoane din conducerea MIU, CIPCI și IBCC Jilava care, conformîndu-se normelor unui stat de drept, nu s-au lăsat prinse în jocul lipsit de răspundere al Securității. Iar acum, la cea de a treia tentativă ale aceluiași organe ale Securității de a mă arunca practic în deplină mizerie materială în propria mea patrie, în care îmi regăsesc strămoșii, pînă în vremurile răzeșilor de cetate ai Sucevei, depinde numai de dvs., ca unul dintre reprezentanții îndrituiți și competenți ai statului român contemporan, ca demnitatea acestuia să rămînă nealterată de mașinațiile Securității, străine de interesele aceluiași stat. Totodată, țin să vă prezint scuzele mele pentru faptul că voi face publică această sesizare, deși nu din vina mea voi proceda astfel, ci din aceea a aspirațiilor la substituire a statului român și a PC român ce se intitulează „organul de Securitate” și care la adăpostul oricărei răspunderi pretind că vorbesc și acționează în numele ei și pe răspunderea acestui stat și partid, calomniînd, denaturînd demersurile cetățenilor în căutarea dreptății, inclusiv pe a aceora ce se înscriu în dreptul de petiționare, cum este și prezenta scrisoare. Îmi voi lua astfel ca martor opinia publică spre a se știe că v-am scris ceea ce v-am scris și nu altceva, ticluit de sus-numitele organe.

Gabriel Popescu, New York, 3 martie 1987, difuzată la 12 aprilie 1987¹

Domnule Director Vlad Georgescu,

Numele meu este Gabriel Popescu. Sînt stabilit de cîteva luni în New York, Statele Unite. Am ajuns trecînd anul trecut ilegal frontiera în Iugoslavia.

Vreau din capul locului să precizez că prin această scrisoare nu vreau să îndemn pe nimeni să-mi urmeze calea, dar în același timp sînt conștient că mulți români vor mai încerca această soluție disperată, de a-și părăsi ilegal țara, și pentru aceasta sînt convins că le va fi de folos să afle ce-i așteaptă în Iugoslavia. Voi relata în cele ce urmează momentele prin care am trecut ; de asemenea, voi încerca niște concluzii la care am ajuns după experiența avută.

La două ore după ce am ajuns pe pămînt iugoslav am fost prins de grănicerii iugoslavi. Prezența mea le-a fost semnalată de un țaran care m-a văzut pe șosea și care, încercînd să intre în vorbă cu mine, și-a dat seama că sînt român trecut ilegal. După cîteva ore de stat la grăniceri am fost preluat de miliția iugoslavă. Am stat în arestul miliției o zi. A doua zi am fost dus în fața unei așa-zise curți de judecată, care mi-a dat o pedeapsă de 20 de zile închisoare pentru că am intrat ilegal în Iugoslavia. După această scurtă judecată, am fost dus în fața unui civil, probabil securist, care mi-a luat un interogatoriu. Mai tîrziu, am aflat că acesta este momentul în care ți se hotărăște soarta, adică dacă vei fi predat autorităților române după ce faci 20 de zile închisoare. Eu am avut noroc și după cele 20 de zile de închisoare am fost dus la Podinska-Skela, lîngă Belgrad, unde se află lagărul ONU pentru refugiați. Cît am stat în închisoare, au fost predați autorităților române destule persoane. După calculele mele, cam 40% din cîți oameni au reușit să treacă au fost dați înapoi. În alte zone, procentajul celor dați înapoi este mult mai mare, ajungînd la 80%. Zona Vrășet se pare că este cea mai periculoasă din acest punct de vedere.

În lagărul ONU ești din nou interviewat, de această dată însă de un reprezentant ONU, care este însă tot iugoslav. În urma acestui interviu ți se va acorda sau nu protecția ONU. Cei care sînt respinși la acest interviu sînt de asemenea predați autorităților române. În cele trei săptămîni cît am stat acolo în lagăr, au fost predați autorităților române 42 de oameni. La una din aceste predări, un tînăr din Turnul Severin a încercat să fugă. A fost împușcat, în mîini și în picior. Din păcate, nu mai știu nimic despre soarta acestui tînăr curajos. În final aș vrea să fac cunoscut cîteva păreri ale mele și ale altora trecuți prin filiera iugoslavă.

– Iugoslavia nu este un loc sigur, este foarte bine să fie evitată predarea la autoritățile acestei țări.

– La primul interviu, cînd ți se hotărăște soarta, nu există nici un criteriu controlabil după care se face trierea. Pur și simplu totul este la noroc. Au primit aviz favorabil destule lichele și au fost dați înapoi oameni cumsecade. Totul depinde de norocul pe care îl ai.

– Singurii scutiți de orice emoții sînt etnicii germani și sîrbi.

– Este foarte bine să ai bani iugoslavi și să iei un autobuz pînă la Belgrad și de acolo să iei un tren spre Italia sau Austria.

1. L.M. no. 6, April 12, 1987.

– Faptul de a te prezenta la ambasada americană în Belgrad sau la Înalțul Comisariat ONU pentru refugiați nu te scutește de emoții, pentru că în amândouă cazurile ești invitat să te predai mai întâi autorităților iugoslave, care fac cu tine ce vor.

„Un colectiv de credincioși creștini ortodocși devotați fii ai Patriei și Bisericii”, [primăvara 1987], difuzată la 19 aprilie 1987¹

Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu,

Adevărații fii cu dragoste față de țara mamă, România, sînt cei care îmbrățișează cu iubirea lor toate bunele tradiții ale acestui neam, de la apariția lui în istorie și pînă astăzi, cei care urzesc viitorul ei și țes prezentul pe multiplele fire ale acestor tradiții cu bătătura pe care mereu o dă cursul ascendent al istoriei, cei care ostensc cu mintea și cu brațele la ridicarea patriei pe culmi și mai frumoase, și mai prospere, fără ca să ciuntească firele esențiale și continui pe care s-a țesut minunatul covor al tradițiilor noastre românești din care își trage existența tot ce se face bun în țara aceasta.

Buchetul de fire predominante în urzeala întregii țesături a țării noastre este religia creștină ortodoxă. Toți fiii neamului s-au născut și au fost crescuți în această religie. Dumneavoastră personal ați fost educat și botezat în această religie de admirabilii Dumneavoastră părinți pe care i-ați cinstit, învățînd de la ei tot ceea ce faceți bun și ducîndu-i la locul de veci cu preoți, după datina străbună.

Tocmai de aceea, noi, ca cetățeni cinstiți, muncitori și iubitori de neamul românesc și de tradițiile lui, socotim că orice se inițiază în numele Dumneavoastră ori Dumneavoastră personal întreprindeți în mod personal împotriva religiei străbune este o operație de descompunere a ființei neamului românesc, un atentat împotriva românismului, crimă pe care nu a săvîrșit-o nici una din hoardele barbare ce s-au vînturat pe aici și nici asupritorii otomani în cei 500 de ani cît ne-au subjugat.

Ca un fir major pe fundalul tradițiilor creștine românești este viața călugărească, existență pe aceste meleaguri de aproape 700 de ani fără întrerupere. În tot acest răstimp, mănăstirile cu viețuitoarii din ele au fost citadele de încurajare pentru creștinii români, de refugiu în vremuri de restriște, centre de cultură și de artă ale neamului, exemple de muncă și trăire creștină, de rugăciune și de moralitate, de apărare a ființei neamului față de propaganda străină îmbrăcată adeseori în haina religiei creștine neromânești. Bine remarcă cineva că o biserică creștină, respectiv ortodoxă, fără viață călugărească este ca o artă fără genii, incompletă, fără valoare.

*

Am făcut această succintă introducere ca să vă transportăm și pe Dumneavoastră cu mintea și cu inima la comemorarea unui eveniment tragic, de masacrare, desigur spirituală

1. L.M. no. 7, April 19, 1987.

mai mult, săvârșită cu 27 de ani în urmă asupra întregului personal monahal român¹. Acum 27 de ani, asupra mănăstirilor și schiturilor românești ortodoxe s-a abătut furia ideologiei marxiste, în ceea ce are ea ateist și neuman, concepție cu totul străină ființei neamului nostru și tradițiilor strămoșești.

În 1959, cu aprobarea ierarhilor țării în frunte cu mitropolitul Iustin Moisescu, căci patriarhul Iustinian Marina² s-a opus acestei inițiative, conducerea țării a dat decretul 410 din octombrie care alunga din mănăstiri întreg personalul pînă la 50 de ani femei și 55 de ani bărbați care nu au școală teologică. Decretul avea caracter retroactiv, ca să curețe totul din mănăstiri. În unele mănăstiri din Moldova de sub mitropolitul Iustin, cu porunca acestuia, maicile au fost scoase noaptea cu Miliția în remorcile tractoarelor și camioanelor.

Curînd după aceea, într-o ședință cu vîrfurile ideologiei ateiste, inspectorul general Nenciu din Departamentul Cultelor spunea că 75% din personalul mănăstirilor a fost trimis în viața laică. Cu cîțiva ani mai înainte, o revistă centrală a Bisericii Române afirma că sînt 10.000 de călugări și călugărițe în mănăstiri. Deci, a fost o epurare de mari proporții.

Și totuși, dacă aplicarea acestui inuman decret ar fi fost corectă și legală, nu s-ar fi pustiit mănăstirile și schiturile, majoritatea lor monumente istorice. Se știe că mult iubitorul de mănăstiri și monahism, patriarhul Iustinian Marina din 1952 pînă în 1959 a dispus legal să funcționeze școli monahale în mănăstiri, obligînd întreg personalul pînă la 35 de ani să absolutească aceste școli și să obțină calificarea într-o meserie și în cele ale teologiei. Școlile s-au înființat și au funcționat în baza art. 78 și 86 din Statutul Bisericii Ortodoxe Române, aprobat prin Decretul 233/1949, respectiv art. 7 din Regulamentul mănăstirilor, aprobat de guvern prin decizia Departamentului Cultelor nr. 4928 din 26 martie 1953. Or, statistic, s-a constatat ulterior că circa 5.000 de călugări și călugărițe din cei scoși din mănăstiri aveau absolvită cu diplomă școala monahală. Au fost scoși fără teme și absolvenți ai celor trei seminarii monahale, licențiați și doctori în teologie. Toți cu aprobarea ierarhilor respectivi.

S-a produs un vid puternic în personalul mănăstirilor, ceea ce a făcut ca multe locașuri monahale să rămînă pustii pînă astăzi.

Noi, cei cu sufletul pătruns de românism, am pus acest masacru spiritual pe seama elementelor străine de tradițiile neamului, elemente cărora atunci trebuia să se supună și conducerea politică, ca să nu mai vorbim de cea preotească.

Erați și Dumneavoastră, ne amintim noi, unul din cei 7 secretari ai Comitetului Central al Partidului zis Muncitoresc Român.

Acțiunea de atunci poate fi calificată ca o crimă morală împotriva celor mai buni și mai cinstiți fii ai poporului, cunoscut fiind că întreg personalul monahal provine din țărani români, adesea din cei mai nevoiași.

1. Frază necitită pe post.

2. Justinian Marina (Ioan Marina) (1901-1977), al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948 și 1977). A absolvit Facultatea de Teologie din București în anul 1929. În anul 1944, l-a ascuns pe Gheorghe Gheorghiu-Dej în casa parohială din Rîmniceu Vilcea, după evadarea acestuia din lagărul de la Tîrgu Jiu. Evenimentul i-a deschis calea spre vîrfurile BOR. La 19 noiembrie 1947 a fost ales arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei în absența patriarhului Nicodim, iar la 6 iunie 1948 și-a prezentat programul de activitate ca patriarh, incluzînd desființarea Bisericii Române Unite cu Roma.

În 1960, sinodul Bisericii Ortodoxe românești a publicat în revista *Biserica Ortodoxă Română*, 3-4, pp. 171-183, un nou Regulament al mănăstirilor, aprobat și de conducerea de stat, regulament care-l anula pe cel din 1952 și-l modifica în multe puncte. Dar, în tot acest nou Regulament, nu există nici măcar o aluzie directă sau indirectă la Decretul 410/1959. În temeiul acestui nou Regulament, căci mîna directă și degetul arătător al statului comunist pentru Biserică este Regulamentul, majoritatea episcopilor și stareților din mănăstirile ce au mai supraviețuit au primit și elemente mai tinere, trecînd peste inspectorii județeni de culte, acești cerberi care adesea perturbă punerea în aplicare corectă a legilor privind Biserica, care în 1959 au fost șefii operațiunilor de lichidare a monahismului. Datorită acestor primiri în baza noului Regulament, unele mănăstiri și-au regenerat oarecum cadrele. Altele însă, și anume acolo unde episcopul respectiv sau stareții au ascultat mai mult de inspectorii decît de sinod și conducerea laică superioară, acolo zic viața mănăstirească este deja pe marginea gropii.

*

Se pune acum fireasca întrebare : ce sens are să mai dezgropăm morții ? Atunci a fost o perioadă de greșeli, de nedreptăți, de crime chiar pînă și împotriva unor fruntași ai Partidului Comunist ca Lucrețiu Pătrășcanu și alții, ca să nu mai vorbim de elita neamului care a înfundat pușcăriile din 1948 pînă în 1964. Dar așa-zisa „independentă” din acel an a dus la eliberarea din închisoare a tuturor acestora și la reabilitarea militanților comuniști uciși, Dumnezeuavoastră personal avînd inițiativa acelor binefaceri. Biserica se părea că a respirat și ea un aer al libertății. Și din această pricină s-a putut produce o anumită regenerare a mănăstirilor rămase. Dar iată că în prezent furtuni și avalanșe de hîrtii și statistici, tunete de zvonuri și fulgere sporadice de fapte aievea anunță un nou dezastru pentru mănăstirile și monahismul ortodox român. Este prea posibil ca toate acestea să se facă după „indicațiile” D-voastră. Lucrătorii din Departamentul Cultelor au întocmit tabele cu felurite date privind personalul din mănăstiri. Unii dintre acești lucrători, care trag substanțiale foloase de pe urma mănăstirilor, denunță în taină intențiile acestor tabele. Și dacă este adevărat proverbul românesc că pînă nu faci foc nu iese fum, atunci aceste zvonuri sînt consecința unor intenții deja cristalizate în conștiința D-voastră și a colaboratorilor.

Spun cei informați din surse sigure că se va trece la aplicarea strictă a Decretului 410/1959, în sensul ca să fie socotiți introduși ilegal în mănăstiri toți călugării pînă la 55 de ani și toate călugărițele pînă la 50 de ani care nu au o calificare printr-o școală teologică. Și să fie îndepărtați din mănăstiri. Cei rămași, bătrîni și bătrîne, să fie comasați în cîteva mănăstiri-azil unde, odată cu sfîrșitul lor, să se sfîrșească și viața călugărească. Bisericile mănăstirilor ar fi doar monumente istorice, nu și locașuri de cult, iar clădirile ar deveni case de turiști, adică hotele.

Dar cum oamenii D-voastră, ca să vă facă și mai deplină plăcerea, vor sări peste cal în aplicarea eventualelor ordine, este mai mult ca sigur că și aceste biserici din incinta mănăstirilor vor fi rase de pe fața pămîntului, cum ați dispus și s-a făcut la fosta mănăstire Pantelimon de lîngă București și cum ați făcut la Cotroceni, unde au fost distruse vechi și importante monumente de artă. Dar ce contează trecutul ! Istoria în România nouă începe din 1948, și nici de atunci, ci odată cu venirea D-voastră la putere. Eventuala motivare că elementele introduse după decret în mănăstiri nu au o școală monahală, adică un fel de școală profesională de calificare, este o motivare illogică, de pe o parte, fiindcă

regulamentul nou nu a prevăzut o astfel de școală ca o condiție de intrare în monahism, pe de altă parte, fiindcă astfel de școli nu au mai existat. Iar la seminariile teologice laice nu s-au primit din mănăstiri, nici la institutele teologice, decât în cazuri cu totul izolate.

*

Nu ne vine să credem că s-ar putea întâmpla așa ceva în această perioadă, când mai toate partidele comuniste caută să se debaraseze de hidoasa față stalinistă și maoistă și să-și făurească o față mai umană, cum impun mutațiile care se produc pe arena mondială pentru o „lume mai dreaptă și mai bună”, pentru înțelegere și pace între popoare, pentru conviețuirea lor pașnică așa cum D-voastră personal declarați cu atîta mîndrie. Prin eventuala atitudine împotriva personalului din mănăstiri sînteți însă prins într-o sofisticată dilemă: doriți și promovați pacea și înțelegerea între popoare și între oameni la acele popoare acasă; iar la D-voastră acasă stați gata să distrugeți Biserica și idealurile ei morale, în primul rînd să distrugeți ramuri-cheie a acestei Biserici, anume viața călugărească; să ucideți spiritual tocmai pe cei mai buni fii ai poporului românesc, care toți provin ca și D-voastră din cei mai buni oameni ai țării, țărani. Și cine să ne facă aceasta? Tocmai D-voastră, cel mai bun fiu al poporului!

D-voastră, comuniștii, ați înscris în Constituție dreptul „de a împărtăși o credință religioasă” și „garantarea exercitării cultului religios”. Iar în Legea Cultelor ați precizat că „cultele sînt libere să se organizeze potrivit cu tradițiile lor”. Instituția călugărească este un aspect major al cultului creștin ortodox; este o tradiție indispensabilă Bisericii străbune. D-voastră ați declarat într-un interviu cu ani în urmă că credința ortodoxă este proprie ființei neamului românesc și este Biserica majoritară. Se știe că toți episcopii pe care îi numiți prin decret sînt mai întîi călugări. În cel mai tolerabil caz, chiar dacă au fost clerici de mir sau laici, trebuie să se călugărească mai întîi. Din acest punct de vedere se poate spune că fără călugări nu poate exista Biserica în Ortodoxie. Dacă purcedeti la desființarea monahismului, desființați și tradiția canonică de a fi mai întîi călugări cei ce sînt ridicați în ierarhia superioară. Dacă veți desființa și această prevedere canonică, atunci reușiți să creați o Biserică Creștină Ortodoxă sectară, eretică, exclusă din rîndul Bisericilor surori Ortodoxe.

Știm că atît D-voastră, cît și colaboratorii D-voastră motivați că nu vă amestecați în treburile bisericești, ci doar aprobați ceea ce hotărăște conducerea superioară a Bisericii. Dar noi știm cu maximum de exactitate că ierarhii noștri primesc din umbră ordinele pe care trebuie să le formuleze, să le hotărască și să le execute ca provenind de la ei. Ne referim la tot ceea ce se hotărăște în dauna și anemiarea Bisericii și vieții creștine. Dacă în sine sau aparte un episcop s-ar împotrivi măsurilor destructive Bisericii, atunci ar fi trimis în exil la vreo mănăstire. Este drept că patriarhul Iustinian s-a împotrivit Decretului 410/1959 și și-a dat chiar demisia care s-a găsit în sertarul defunctului Emil Bodnăraș¹ la

1. Emil Bodnăraș (1904-1976), simpatizant comunist din 1924. A absolvit Școala Militară din Timișoara în 1927. În anul 1932 a fugit în URSS. S-a reîntors în 1935, ca spion, a fost prins și condamnat la zece ani de muncă silnică și eliberat în 1943. Reprezintă PCdR alături de Lucrețiu Pătrășcanu în lovitura de stat de la 23 august 1944. Ocupă funcția de șef al Serviciului Secret al Armatei pînă în anul 1947, cînd primește funcția de ministru al Apărării. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1954-1955, 1957-1965), prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955-1957, 1965-1967), ministru al Transporturilor și Telecomunicațiilor (1957-1959), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1967-1976). Membru al CC al PCdR/PCR/PRM (1945-1976), membru al Biroului Politic al PCdR (1948-1965), membru al Prezidiului Permanent (1965-1974), membru al CEx (1965-1974), membru al CPEX al CC al PCR (1974-1976).

moartea acestuia, dar nu a putut fi înlocuit, fiind unul din salvatorii vîrfurilor comuniste din închisoarea de la Tîrgu Jiu în 1944.

Iată de ce nu apelăm în aceste probleme la membrii Sinodului bisericesc, care în majoritatea lor covîrșitoare sînt călugări de profesie, nu intruși cum a fost patriarhul Iustin Moisescu care din laic, într-o săptămîină a fost călugărit, preoțit, arhierit și mitropolit.

*

Apelăm pe calea undelor la toți românii creștini ortodocși din țările necomuniste, la popoarele ortodoxe libere, la călugării ortodocși din lumea liberă, la frații lor călugări și călugărițe romano-catolici care toți își au izvorul în aceeași tradiție monahală din primele zece secole creștine, apelăm la instituțiile de apărare a drepturilor omului. Toate să-și unească glasurile și să împrăștie păsările de pradă care amenință viața monahală românească, s-alunge lupii care stau gata să sfîșie turma călugărească, să prevină boala care stă să distrugă ceea ce a mai rămas din trupul vieții mănăstirești.

În numele întregului neam românesc de credință ortodoxă, clerici, ierarhi și credincioși, facem un apel călduros la D-voastră cu rugămîntea ca să cruțați mănăstirile și schiturile ortodoxe române și pe viețuitorii lor de masacru în perspectivă. Așa cum ați dovedit-o în alte probleme de interes obștesc și național, prin intervenții directe, de a fi făcut să se evite greșeli ce ar fi prejudiciat profund Partidul și pe D-voastră, interveniți și acum, luînd de deasupra mănăstirilor săbiile lui Damocles ce stau să le distrugă. Fiți făcător de pace, de bună conviețuire, de liniște și pentru acești bieți fii ai neamului, adică personalul din mănăstiri. D-voastră personal ați legat pe fiecare român de locul de muncă și îndemnat ca românii să-și iubească țara și să rămînă în ea, căci locul lor este în România. Lăsați și pe acești călugări și călugărițe legați de locul lor de muncă și de stilul lor de viață care nu dăunează cu nimic societății comuniste sub raportul ei social ; lăsați-i să rămînă în mănăstiri, că acestea constituie patria lor și locul lor este acolo în mănăstire.

Vă rugăm stăruitor, treceți peste spahiile ateiste ale ideologiei progresiste ce o prezidați și reveniți asupra Decretului 410/1959 printr-un nou decret în care să fie evidente :

- obligativitatea urmării școlii monahale și absolvirii pentru toți viețuitorii mănăstirilor, indiferent de studiile laice pe care le au ;
- înființarea de școli monahale în mănăstiri pentru ridicarea nivelului intelectual ;
- limitarea numărului de călugări și de călugărițe apți pentru muncă, respectiv pînă la 55 de ani în fiecare mănăstire ;
- redistribuirea personalului monahal, luîndu-se de acolo unde prisosesc față de numărul-limită și dîndu-se acolo unde personalul este deficitar sau inexistent ;
- reînființarea mănăstirilor și schiturilor monumente istorice, care au fost pustiite ca urmare a Decretului 410/1959 ;
- o aplicare riguroasă a regulilor monahale ca să se selecteze de la sine toți și toate care vin în mănăstiri.

Prin aceasta ați fi cu adevărat un ctitor al monahismului nou, la nivelul societății și cerințelor de astăzi.

Mihai Botez, interviu realizat de Arielle Thedrel¹, 2 mai 1987, o analiză fără concesii a României lui Ceaușescu²

A.T. : Acum, cu câteva săptămîni înainte de vizita lui Mihail Gorbaciov la București, cum privesc românii schimbările care au loc în URSS ?

M.B. : Pentru prima oară în viață îi văd manifestînd un mare interes pentru ce se petrece în Uniunea Sovietică, și nu unul comandat sau controlat, ci un interes real, chiar dacă nu avem la dispoziție informații de prima mîna.

Și presa oficială? Ea nu atinge subiectul ?

Ce e mai ciudat este că nu se vorbește niciodată despre reformele făcute de Gorbaciov, nici despre spiritul lor și nici despre tendința lui de a da un nou impuls socialismului real, tradițional. Termenul de *transparență*, mai ales, ca și cel de *reconstrucție* nu este pronunțat niciodată de oficialii de la noi. Firește, se caută să se dea impresia unei mari continuități în politica sovietică și să se acrediteze faptul că ce face Gorbaciov acolo, la el, la noi s-a făcut de mult.

Cînd și în ce domenii ?

În autogestiunea economică, în cenzură, în democrația de partid etc. La nivelul vocabularului există o justificare, avînd în vedere că o anume deschidere a limbajului s-a produs la noi în anii '60. A existat atunci o tendință tehnocratică spre o mai mare competență, mai puțină ideologie, mai puține lozinci, mai multă sinceritate. Vedeți ce s-a ales din toate astea... Dar cred că acum se manifestă un mare interes popular pentru ce se întîmplă în Uniunea Sovietică, mai cu seamă în mediile intelighenției românești atît de frustrate.

În ce măsură se pot aștepta românii la ceva de la vizita numărului unu sovietic ?

Circulă tot felul de zvonuri despre cum acest suflu nou ar putea schimba imaginea rigidă a socialismului de care beneficiem în România. Eu, unul, sînt destul de sceptic. Este clar că ceva se mișcă acolo. Cred că sinceritatea este o valoare neglijată și o resursă atît de importantă, încît cea mai mică încercare de a o pune să joace un rol în societate este binevenită, chiar și dacă este vorba mai mult de o perspectivă de ameliorare decît de o schimbare totală. Dacă sînt sceptic este pentru că echipa care ne conduce la București este foarte diferită de cea de la Moscova și cu greu îmi pot închipui cum ar putea ea să intre în rezonanță cu acest nou spirit al socialismului, *cu față umană* – să zicem.

Pînă unde se poate demarca regimul din România de această rezonanță, mai ales în cazul unei vizite oficiale ?

1. Arielle Thedrel, jurnalistă la ziarul *Le Figaro*, a publicat acest interviu sub numele Camille Desproche, ca să-și păstreze posibilitatea intrării ulterioare în România.
2. Acest interviu realizat a fost publicat parțial în revista *L'Express*, nr. 1872, 22-28 mai 1987, și integral în *L'Autre Europe*, nr. 14, 1987, pp. 97-104. Autoritățile au considerat că, prin acest interviu, Mihai Botez a depășit o „linie roșie”. Imediat ce extrase din acest interviu au apărut în revistă, Mihai Botez și-a pierdut postul de la Universitatea din București, desființat prin ordin ministerial, și a fost trimis cu domiciliu obligatoriu la Tulcea. Nu am identificat data cînd a fost comentat de directorul potului de radio Vlad Georgescu și difuzat la Europa Liberă – oricum, după măsurile luate împotriva lui Botez. Versiunea în limba română a fost publicată în revista 22 din 12 august 2014.

Vizitele oficiale nu schimbă mare lucru în structurile puterii sau ale economiei unei țări. Fiind vorba de Mihail Gorbaciov, sigur că lucrurile stau altfel, dar vizitele oficiale care s-au înșirat la noi nu au schimbat fundamental destinul poporului și lucrurile nu vor sta altfel nici în cazul numărului 1 sovietic. De altfel, n-avem decît să ne uităm cum s-au petrecut lucrurile la Praga. Esențial pentru populație (și nu numai pentru nomenclatură) ar fi să primească un semnal de sinceritate, de interes, chiar dacă am moștenit un anti-sovietism destul de dur și o politică ce a exacerbat în asemenea măsură sentimentul național, „independentist”, încît nu prea vād cum ar putea această populație să se răzgîndească subit și radical.

Pe ce se bazează acest interes al intelectualilor pentru situația sovietică? Mi s-a spus, de exemplu, că în România nu se mai găsesc ziare rusești.

Noi numim asta *albanizare*. Nu știu dacă este cel mai bun termen, fapt este că există tendința de a izola România de informația din Est, ca și din Vest. Este ușor de înțeles de ce. Falimentul este evident, opiniile care provin din Vest, ca și din Est sînt defavorabile și acest fals triumfalism n-ar prea putea fi păstrat fără un control foarte strict al informației. Toată lumea spune că presa sovietică este considerată ca una *reacționară*.

S-a declarat asta oficial?

Se consideră că este vorba de un conținut subversiv care poate da loc la interpretări eronate. Nu mă surprinde deci că un ziar ca *Ogoniok* circulă acum pe sub mîină ca *Newsweek*, *Times* sau *Express*. Într-o societate atît de frustrată ca a noastră, setea de informație, de realitate este enormă.

Se mai vorbește în România despre Congresul XX al lui Hrușciov? Poate că unii intelectuali se gîndesc că este o nouă manevră de diversiune pentru Occident, care are prea puține șanse de a duce la reforme profunde.

Cred că sistemul partidului unic poate fi ameliorat, dar nu schimbat. Dl Gorbaciov încearcă deci să amelioreze sistemul, să-l facă mai performant în unii parametri importanți cum sînt eficacitatea economică sau culturală. Dar nu este vorba de o democrație de tip occidental sau de un pluralism conceput după modelul revoluției americane sau franceze. Ceea ce mi se pare demn de interes este că orientarea dlui Gorbaciov pare să se sprijine pe o inteligenție de bună-credință, nici ostilă și nici idealistă: aici poate fi elementul de atracție pentru mulți intelectuali din Europa de Est.

Să fie deci un rol radical diferit de cel pe care l-a jucat Hrușciov în '56?

Situația este foarte diferită. Hrușciov era un om destul de simplu, care nu dădea mare importanță inteligenției; el miza mai mult pe șocul care destabilizează adversarul. Era prea puțin interesat de performanța tehnologică sau de rolul pe care l-ar putea juca inteligenția în cercetarea științifică sau tehnică de vîrf. Noul lider sovietic pare mai pragmatic și, de asemenea, mai lucid. Are o viziune pe termen lung și pare să fi înțeles că rolul otomanilor nu se limita la a face pe jandarmii Europei, pentru a sfîrși într-o lentă agonie consumată în așteptarea unei schimbări a lumii geopolitice. Așa încît, chiar încearcă să trezească la viață resursele acestui continent uman natural care este Uniunea Sovietică, pentru a îndeplini ceva mai interesant și mai atrăgător. Rămîne de văzut dacă acest plan ambițios are vreo șansă de reușită. Și, cînd spun că situația este diferită, am în vedere și problema biologică pe care o presupune! Adversarii dlui Gorbaciov, cel puțin cei care

au un rol de jucat, par să fie prea în vîrstă pentru a i se opune. Acesta ar fi un subiect de studiu interesant : poate oare gerontocrația să aibă un rol constructiv ? Oamenii aceștia sînt de prea multă vreme la putere, nu și-au ales urmași, iar acum nu mai sînt în măsură să o facă. Lucrurile astea însă sînt greu de judecat din exterior și probabil că jocurile nu sînt încă făcute.

Din ce spuneți pare că mizați pe sinceritatea lui Gorbaciov, dar ce probează această sinceritate ? Restructurarea țării, desigur, și mai ce altceva ? Ce alte motivații ?

Cred că este o sinceritate... sinceră (*risete*). Pentru cineva care s-a născut într-o țară socialistă, dublul limbaj, minciuna permanentă sînt insuportabile. Noi trăim în nori : de o parte, este realitatea, de cealaltă, limbajul oficial, iluziile, imaginile despre realitate. Iar între imagini și realitate există un divorț aproape total. Dacă nu se modelează după imagini – de vină este realitatea. Imaginile sînt reale, și nu realitatea. Prin sinceritatea de care vorbeam, eu cred că Gorbaciov încearcă să reabiliteze realitatea, așa dură cum este. Venind din Occident, o să mă întrebați dacă această sinceritate este o monedă forte în ce privește negocierile pentru controlul dezarmării. Nu este cazul să puneți această întrebare, deoarece aici avem de-a face cu altă categorie. Cînd spun sinceritate, mă gîndesc numai la acea tendință de a explica fenomenele prin ele singure, de a vedea realitatea așa cum este, și nu cum ar trebui să fie, deformată de o ideologie obosită.

Ca să ne întoarcem la România, am văzut pe clădiri banderole care proclamă „Epoca Ceaușescu”. Se pare că aici, la București, există un cult al acestei „epoci” caracterizate prin noile planuri de arhitectură care restructurează orașul. Să fie oare un moment foarte special al „Epocii Ceaușescu” și cum ar putea fi el definit ?

Îmi e foarte greu să vorbesc de acest subiect, care este de fapt legat de viețile noastre... E mult mai simplu să fac teorii despre reformele sovietice decît despre ce se petrece sub ochii noștri... E de crezut că regimul de la noi este dintre cele mai tradiționale, ca să nu spunem stalinist. Avem aici comunismul clasic, cel al anilor '30, cînd vectorul „un popor – un partid – un lider” duce aproape natural la soclul ocupat de un singur lider. Partidul vorbește prin lider, liderul vorbește în numele partidului și se fac mari eforturi pentru a convinge pe toată lumea – inclusiv pe ziaristii francezi (*risete*) – că între popor și lider nu există nici o diferență. Sîntem deci într-o perioadă de exaltare a cultului liderului (și a familiei sale, ceea ce constituie o originalitate românească). În termeni de științe politice, am putea spune că este un semn de criză (deoarece doar în ultimă instanță se recurge la „marele erou”), numai că acest termen nu poate fi folosit într-o societate ca a noastră cu aceeași conotație ca în societățile occidentale. Liderul vrea să-și pună amprenta pe tot ce se petrece în acest moment, pe tot ce s-a petrecut sau urmează să se petreacă în viitor. S-au făcut eforturi extraordinare în acest sens, care merg pînă și în domeniul politicii externe. Veți vedea că în ziarele românești relațiile internaționale se reduc întotdeauna la relațiile între șefii de state. O întregă campanie are ca scop să demonstreze că lumea întregă este condusă de un soi de club al marilor lideri : ei sînt cei care arată drumul de urmat, iar popoarele îi urmează mai mult sau mai puțin orbește pe acești oameni providențiali, puternici, inteligenți, competenți, a căror sarcină este să evalueze și să conducă omenirea. În felul acesta, se caută să se demonstreze că ce se petrece aici, la noi, se petrece și în restul lumii. Există o mulțime de bancuri pe această temă : românii sînt specialiști în bancuri, o formă de comentariu popular cum era corul în tragedia antică. Se spune, de exemplu, că Ceaușescu este atît de nesigur că va avea un loc în Istorie, încît

încearcă să-și asigure unul în geografie ! Și de aceea mută toate lucrurile din loc... Din păcate, estetica acestor schimbări – care de altfel nu răspund nici unei oportunități sociale – este foarte dubioasă.

După socotelile mele, există în fiecare an în România pierderi de vieți omenești de ordinul câtorva mii pe an, cauzate de lipsurile alimentare, de frigul scandalos din locuințe, de coșmarul din mijloacele de transport etc. E greu de acceptat ca, într-o perioadă în care au loc astfel de pierderi omenești, să se construiască palate enorme, canale întru gloria unui lider sau a unei echipe prezidențiale.

Dar această disproporție galopantă între lider și societate nu începe să fie percepută de populație ?

Divorțul între lider și societate este foarte marcat la noi, el se manifestă, de altfel, în toate țările socialiste. Dar, la noi, oamenii sînt atît de slăbiți de penuriile de tot felul, atît de descurajați de lipsa lor de participare la viața socială, încît se retrag în familie, în cercul lor de prieteni, unde încearcă să-și reconstruiască mici spații de libertate, lăsînd cu totul chestiunile publice la cheremul puterii. Acest sentiment de izolare este cu atît mai general aici, cu cît distanța dintre imaginea liderului și realitate este mai mare și mai vizibilă. Totuși, nu cred că de aici ar putea ieși mișcări sociale, apatia este atît de mare încît, chiar dacă mulți oameni sînt dezamăgiți, între descurajare și acțiune se cascadează o prăpastie destul de adîncă.

Spuneți că oamenii au tendința să se izoleze la ei acasă, dar, în măsura în care distrugerile aduc atingere casei, nu există riscul, dacă nu al unei revolte deschise, măcar al unei schimbări de conștiință ?

Cred că acest scop este aproape atins. O locuință privată ascunde un stil de viață ; vilizoarele din București care au fost distruse reprezentau o tradiție europeană în interiorul căreia individul este altceva decît simplul element al unui ansamblu. Acum construim societatea nouă : se distruge și se încearcă să se înlocuiască toate urmele trecutului cam ca în *Ministerul* lui Orwell. În majoritatea cazurilor, oamenii nu mai au destulă energie ca să reacționeze. Uneori se plîng, se produc multe manifestații spontane ca, de pildă, la studenții de la *Universitatea din Iași*, mai izbucnesc și mici greve, dar fără o coordonare. Inteligența nu a făcut joncțiunea cu mișcarea muncitorească ; sîntem aproape ca în Polonia de dinainte de 1970. Din păcate, situația este destul de stabilă, chiar dacă sub ea clocotește un vulcan de frustrări.

Multe apeluri la acțiune sînt anonime. Dumneavoastră aveți curajul să înfrunțați puterea fără să vă ascundeți ; la ce pot duce aceste acțiuni anonime sau vi se par cam zadarnice ?

Există tot felul de semnale, este important ca oamenii să facă ceva, chiar dacă, din punct de vedere al strategiei politice, putem vorbi de o oarecare naivitate. Trebuie ca guvernul să știe că oamenii spun „nu”, chiar dacă nu au curaj să o spună pe față. În plus, nemulțumirea aceasta ar putea juca un rol important în relațiile internaționale, cu Gorbaciov, de exemplu ; odată ce poporul este nemulțumit, s-ar putea crea o nouă bază de discuție, chiar în schimburile frățești dintre partide. Din păcate, avem semnale și din cealaltă parte : guvernul român a insistat întotdeauna asupra faptului că nu dorește să negocieze, că nu are nici o intenție să inițieze sau să participe la un dialog. De altfel, am făcut această

tentativă acum 15 ani ! Se spune că sînt foarte critic față de ce se întîmplă în România ; da, îmi exprim deschis opiniile, dar singurul lucru pe care îl cer este deschiderea unui larg dialog republican, cu tot felul de opinii diferite. Sînt în continuare gata să le exprim pe ale mele, să le apăr și să le atac pe ale altora. Numai că trăim încă în norii de dinainte de Gorbaciov, totul este atît de fals în relațiile noastre cu realitatea, încît nu există practic nici o bază de discuție. Guvernul nu urăște nimic mai mult decît cuvîntul „dialog”.

Ce credeți că ar putea obliga autoritățile la dialog ?

O criză la cel mai înalt nivel al puterii, provocată de falimentul general, care nu mai e un secret pentru nimeni. Doar o astfel de criză ar putea duce la un fel de reevaluare a situației, într-un fel ca în China după moartea lui Mao, cînd o parte din aceiași oameni de la putere au început să vorbească altă limbă. Evident, și o presiune venită din partea societății, o nemulțumire generalizată, încă o iarnă precum cea care tocmai a trecut ar putea juca un rol important. Dar să nu uităm că societatea românească este una dintre cele mai controlate din Europa de Est, atît de infiltrată de putere și de poliție, încît este greu să coordonezi acțiuni la un nivel național. Și nu trebuie să subestimăm faptul că oamenii de la putere au învățat lecția Chinei, a posthrușciovismului și chiar și a postbrejnevismului, că sînt foarte precauți, căci, odată început un proces de schimbare, nu mai știi cum să-l îngrădești, cum să-l controlezi și mai ales nu știi dacă nu îți pune în primejdie propriul rol. Cred deci că, deși situația este destul de încordată, ea nu aduce vreo oportunitate într-un viitor previzibil. Dar să lăsăm o șansă pentru ceea ce cercetătorii și ceilalți nu au văzut sau au neglijat...

Ce impact ar putea avea retragerea de către Washington a clauzei națiunii celei mai favorizate ?

Nu știu dacă este ceva foarte important. Cu siguranță, guvernul român, care afișează atîta mîndrie și independență, va protesta și va spune că nu avem nevoie de această clauză ; relațiile româno-americane se vor deteriora, la fel și schimburile culturale, cărora li se acordă întotdeauna o importanță secundară. Dacă americanii continuă aceeași politică, există riscul altor reacții. Dacă e numai un gest simbolic, nu va face mari valuri. Nu cred nici că ar putea avea cine știe ce importanță pentru poporul român. Retragera clauzei poate provoca dificultăți în cadrul puterii, unde se află oameni care au mizat personal pe această carte, care nu sînt dispuși să fie umiliți în mod public și care vor reacționa.

Din punctul de vedere al societății, cum poate fi evaluată degradarea economică ? Există o scădere a puterii de cumpărare, există dificultățile de aprovizionare, dar care sînt cifrele, semnele palpabile ale acestei degradări ?

În toate țările din Est s-a instalat o economie de penurie – în măsuri diferite. La noi, de exemplu, vă propun să calculați totul în altă monedă decît cea obișnuită : moneda-timp. De exemplu, un kilogram de carne costă 40 de lei, dar nu se spune că el costă 40 de lei și opt ore de stat la coadă. Unui autobuz îi trebuie 20 de minute ca să ajungă de la un punct de plecare la destinație, dar dacă adaugi două ore de așteptare prin stații, este deja altceva. Situația a ajuns un coșmar la simplul nivel al nevoilor elementare. Calculată în această monedă, inflația este incredibilă. Și nu uitați că timpul este una dintre măsurile cele mai extensibile ale vieții și, cînd dezorganizezi economia în asemenea proporții, ceea ce pui în pericol sînt viețile, și nu confortul.

Dacă tot vorbim de timp, să vorbim și de starea vremii... Care au fost în iarna trecută semnele de ruptură și cum vă gândiți de pe acum la iarna viitoare ?

La noi iarna a devenit un coșmar și este normal, deoarece distribuția priorităților este cel puțin ciudată. În materie de producție, exportul trece pe primul loc, pentru a se păstra nepătată imaginea liderului și a României în exterior. După asta vine restul, inclusiv spitalele, locuințele. Iarna a fost foarte grea, chiar dacă, meteorologic vorbind, a fost o iarnă normală. Prima iarnă a fost, să zic așa, mai sportivă. A doua a fost mai greu de suportat, a treia ne-a afectat rău de tot și acum este un coșmar, căci mai ales oamenii în vîrstă încep să se întrebe ce se va întîmpla din noiembrie încolo, avînd în vedere că nu se vede nici un semn de îmbunătățire. Nu s-a făcut nimic în acest sens, consumul industrial este inuman. Consumul de energie va crește odată cu funcționarea „centrului politico-administrativ” (*Casa Poporului – n. red.*). O parte din acest „blockhaus”, din aceste clădiri oficiale se va alimenta din rezervele Bucureștiului. Deci situația nu poate decît să se degradeze.

În Occident s-a auzit despre apariția unei mișcări de opoziție care s-ar baza pe respectarea drepturilor omului, ce informații aveți ?

Din păcate, nu știu nimic mai mult decît dumneavoastră. Se trimit în Vest o grămadă de manifeste care apoi circulă în presă. Unele lucruri sînt interesante, există cu siguranță oameni de bună-credință, unii poate chiar au un cap politic, dar eu cred că aceste tentative sînt mai ales interesante la nivelul semnalelor pe care le dau. Lucrul care ne lipsește în mod esențial, repet, este atmosfera unui dialog. De vreme ce lucrurile sînt perfecte, la ce bun să mai schimbăm ceva ?

Aveți în continuare sentimentul că sînteți un caz particular în această țară ? Cum evoluează situația dvs. personală ?

În principiu, nu-mi prea place să vorbesc de situația mea personală... M-am angajat în această „aventură”, chiar dacă lucrul mi se pare cu totul și cu totul normal. Spun ce cred și fac ce spun. Nu știu dacă sînt atît de singular, poate că sînt ceva mai cunoscut decît alții. Situația mea este departe de a fi roză, chiar dacă nu am așteptat niciodată să fiu ridicat în slăvi pentru ce spun. Dar viața mea e interesantă și am reușit, de bine, de rău, să fiu acceptat așa cum sînt, ceea ce pentru mine este important.

Continuați să credeți că sînteți mai „util” aici decît în Vest. Cum vă explicați dorința de exil care a pus stăpînire pe România ?

Exilul nu este o soluție de masă. N-ai cum să te gîndești că un popor întreg va lua avionul și se va stabili aiurea. Exilul este o soluție personală pentru niște oameni care au poate unele capacități, poate ieșite din comun pentru timpurile pe care le trăim, pentru locul unde ne aflăm sau pentru oameni într-o situație fără ieșire. Eu, vă spun sincer, nu mă consider încă într-o situație fără ieșire și cred că duc la București o viață „normală”, deși mă exprim așa cum mă exprim.

Cît sînteți de urmărit, persecutat ?

Am avut, bineînțeles, o grămadă de experiențe negative în ultimii ani. Despre care nu-mi place să vorbesc, evident, din motive pedagogice : ca să nu-i descurajez pe ceilalți. Avem nevoie de o cultură românească în exil. Hemoragia de creiere care a lovit din plin România în ultimii ani a avut ca rezultat reconstituirea unei culturi românești în diaspora,

comparabilă și chiar superioară în unele privințe celei din România. Dar eu continui să cred că destinul poporului român este aici.

„Un observator atent”, Craiova, [martie 1987], difuzată la 10 mai 1987¹

Simple scăpări din vedere? Falsificările de tot felul au devenit un fenomen al vieții noastre publice, fie că ele se referă la evenimente istorice sau contemporane. În general, bine mascate pentru cei neavizați. Iată că vigilenței revoluționare a cenzurii mai scapă totuși, din când în când, câte ceva. Priviți, vă rog, ziarele din 16 martie, pagina a doua, mai exact fotografia din dreapta (sînt două alăturate). Veți observa : 1. Că Ceaușescu este, în imaginea respectivă, un trucaj fotografic, haina de culoare deschisă, pantalonii de culoare închisă, cu totul altfel decît în celelalte și că acestui trunchi țepăn i s-a lipit capul ; 2. același cap apare în aceeași fotografie, în partea dreaptă, dar mascat într-o măsură oarecare, ca și capul Elenei Ceaușescu. Neavînd altă poză, retușorul (probabil al Agerpresului, care furnizează întregii prese așa-zisele poze oficiale) a uitat să scoată din imaginea reală cele două capete, fiind obligat să-l aducă pe șef în prim-plan.

În discursul lui Ceaușescu la aniversarea organizației de tineret, el amintește despre un tînăr erou al clasei muncitoare, tînăr, bineînțeles, care a fost ucis de fasciști, uitînd însă să-i pronunțe numele ! După cum se vede, mania de a nu aminti nici un nume, fie de diplomați, de șefi ai unor delegații oficiale românești la ONU, Viena, Geneva etc., ci numai numele lui Ceaușescu, pornește chiar de la Ceaușescu. Nici cînd se referă la o persoană anume și încă o victimă a regimului ultrareacționar, a unuia pe care-l califică drept „erou”, nu are tăria de caracter sau bunul-simț să ne spună cum îl chema, desigur, spre a nu-i știrbi din propria aureolă de erou pe care și-a făurit-o. Vă rog să verificați și să comentați.

De curînd a expus la București Ion Nicodim, artist care trăiește de mai mulți ani în străinătate. El are un regim cu totul aparte, pe care unii ca Brîncuși, Enescu, George Apostu, Eugen Ciucă etc. nu l-au avut, indiferent de valoarea lor. Nu doresc să comentez faptul în sine ; deoarece s-a vorbit în mod elogios la postul dvs. despre această expoziție, mă rezum să spun că nici un artist care trăiește azi în România nu ar fi avut îngăduința să prezinte publicului ceea ce a prezentat Ion Nicodim și că lucrările sale din pămînt sau chirpici ar fi provocat indignarea presei de specialitate, așa cum i s-a întîmplat lui Sorin Dumitrescu în anul cutremurului și lui Gabrea², care expuseseră, la o sală a Institutului de arhitectură, „opere” cvasisimilare, apelînd tot la pămînt înmuat cu apă și paie. În același timp, Corneliu Baba împlinea 80 de ani și presa de specialitate a trecut aproape sub tăcere acest eveniment, ca acum, recent invitat fiind să expună la Moscova, unde pictura lui este foarte apreciată, să i se refuze de către o comisie trimiterea unor lucrări intitulate „Regele nebun”, care figuraseră cu ani în urmă la prima sa retrospectivă de la

1. L.M. no. 10, May 10, 1987.

2. Este vorba despre pictorul Șerban Gabrea.

sala Dalles. Astăzi însă, se pare a se ști că acești regi nebuni ar vrea sa-i reprezinte pe cineva anume. Proces de intenție vădit, dar... executat. De comparat ce înseamnă pentru cultura românească Corneliu Baba și nu neapărat Ion Nicodim, dar măcar Ioana Radu, și nu la 80, ci la 70 de ani.

„Un anonim”, [iunie 1987], difuzată la 5 iulie 1987¹

Stimate domnule director al postului de radio Europa Liberă,

Sînt și eu unul din fericiții care au avut prilejul să călătorească în Occident, parcurgînd mai mult de jumătate din Europa. Fantastic și incredibil ce am văzut, realizările civilizației occidentale sînt fascinante. Însuși aspectul exterior al omului pe fața căruia citești un calm și o liniște greu de înțeles de către oricare muritor de rînd din țările în care dictatura personală și gangsterismul de stat au transformat figura omului în animal, iar sufletul l-au supus distrugerii totale. Nu am avut prilejul să vizitez nici o țară așa-zisă „socialistă”, dar din cîte aud prin mijloace de informare, se spune că România este prima după Albania în ce privește standardul de viață. Aceasta este părerea opiniei publice mondiale a mass-media internațională, eu însă știu ce este în patria mea, R.S. România.

Înainte însă de a trece în revistă unele aspecte din patria mea, trebuie să vă informez că în anul 1944 am intrat în serviciu, iar în prezent sînt și eu un pensionar, am avut prilejul să cunosc epoca democratică a României Mari, dictatura regală, intervenția legionarilor din România în treburile statului, dictatura antonesciană, perioadă de tranziție către dictatura personală a lui Dej și apoi cea actuală. Este drept că am auzit de comuniștii din Uniunea Sovietică, dar pînă la 23 August 1944 eu n-am avut prilejul [să-i cunosc] și nu am auzit de existența unor comuniști în România.

După 23 august, într-adevăr, am auzit și am văzut o puzderie de „oameni”, așa-și ziceau ei care pretindeau ei că sînt și că au fost comuniști și în ilegalitate, noțiune foarte nouă pentru noi, majoritatea cetățenilor de bună-credință și care doream din tot sufletul zdrobirea fascismului, revenirea la o democrație și restabilirea păcii pe continent și în lume. Omenirea își plătitese tributul în sînge și rușine cu vîrf și îndesat, așteptam deci din nou libertatea și bunăstarea, ca toate popoarele lumii.

Am fost și sînt un fidel ascultător al posturilor de radio occidentale. În cadrul acestor emisiuni consacrați dvs. un sfert de oră pentru a ne informa din lumea comunistă. Ei, uite aici nu mai sînt de acord cu dvs. nu în ce privește informațiile, ci chiar intitularea acestui program ; căci după umila mea părere și experiență personală, nu există comunism în realitate pe globul pămîntesc, există însă dictaturi de stînga, de dreapta și personale de diferite nuanțe și substanțe, așa după cum și dvs. știți. Comunismul nu a existat niciodată pe suprafața globului pămîntesc, ca orînduire politico-socială, ni se arată spre un punct foarte îndepărtat de care ni se spune că este „comunismul”, spre care ne apropiem

1. L.M. no. 18, July 5, 1987.

cu pași repezi, dar dacă sovieticii în 70 de ani n-au reușit să atingă acest „avansat” stadiu, românii privesc de-acum fără nici o speranță de bine spre această himeră atît de „dorită” de conducerile așa-zise comuniste. Poate vă mirați că nu-mi dau numele și adresa, cum fac unii români. Eu am familie, nu vreau să sufere ei pentru „eroismul meu”; sînt oare un trădător? Azi, în România, toți trădează, unii pe față, mai rar, iar alții mai des sau permanent, ori de cîte ori pot, această atitudine o au românii, iar cei care o neagă, mint.

Am colindat R.S. România în lung și în lat, o cunosc cum îmi cunosc buzunarul, am fost întotdeauna foarte modest și m-am mulțumit cu ceea ce mi se dădea, avînd credința că eșecurile politicii partidului vor fi remediate și că în toate țările, fie ele occidentale sau socialiste, există perioade de criză, există probleme inerente. La noi însă nu se mai întrevede nici un fel de speranțe de mai bine, ba susțin că față de Occident, țărișoara noastră dă înapoi ca racul și că îi va fi imposibil să-și revină la ceea ce a fost în 1950, nici peste 60-70 de ani, în ce privește apropierea de civilizația occidentală. Acesta este un subiect despre care este bine să nu mai vorbim.

Românii își distrug propria civilizație, cum și-au distrus propriul capital cu prilejul naționalizării și a colectivizării. Economia noastră este falimentară din cauza proastei gospodării a mijloacelor materiale și bănești, precum și a finanțelor țării. Cu toate acestea, publicitatea la radio și televiziune precum și în ziare continuă într-un ritm infernal, aceasta este perioada de zvîrcolire, este o repetare a istoriei, se apropie sfîrșitul erei de lumină. Nu sînt politician și neam de neamul meu nu au făcut nici un fel de politică, nu sînt anticomunist sau antifascist, antidemocrat sau antiliberal, sînt un observator al istoriei popoarelor. Bunul-simț m-a călăuzit și în activitatea mea profesională, fiind întotdeauna în fruntea activităților de muncă patriotică, dorind din tot sufletul să am și eu o contribuție la ridicarea economiei românești, chiar și prin aport fizic, dar totul nu este decît o parodie, căci întregul popor muncitor din țara noastră se preface că lucrează, este sătul de minciuni și lipsuri alimentare de cea mai strictă necesitate, este sătul de ciuntirea retribuțiilor care aduc grave nemulțumiri și grave pagube statului român.

Planurile nu se realizează tocmai datorită birocrăției puse de conducerea de stat și de partid, incapabile să rezolve bine nici un fel de problemă economică, oricît ar fi ea de simplă.

Mă întreb de ce mexicanii, care au o datorie de peste 100 miliarde de dolari, o duc mai bine decît românii cu șase miliarde datorii? Care este misterul?

Îi hulim pe capitaliștii americani, dar le propunem să ne ierte de datoriile noastre și să ne mai acorde și clauza „națiunii celei mai favorizate”.

Lumea occidentală zîmbește ironic cînd spunem că sîntem români, dar ei încă nu au simțit pe pielea lor binefacerile erei în care trăim noi, românii. Occidentul încă nici acum nu s-a trezit din somnolența bunăstării și prosperității în care se bălăcește de 40 de ani. Nu ne crede că în casele noastre nu se găsesc provizii nici măcar pentru o zi, iar magazinele lor gem de milioane de produse alimentare de calitate cea mai bună, accesibile tuturor. În Occident mi-am dat seama și eu ce valoare au banii, deși în țară nu am fost un om sărac, în Occident însă am fost încurcat de cel mai puternic sentiment de umilință : „lipsa de bani”.

Dreptatea socială între cîrmuitori și cîrmuiți nu este un adevăr nici în Occident și nici în alte părți ale lumii contemporane, dar în dictaturile personale din răsăritul Europei, ca și în România în special, s-a creat o prăpastie între cele două categorii de oameni. Întîi de toate s-au distrus așa-zisele clase (exploatați și exploatați, boieri, burghezi,

țărani și muncitori, intelectuali etc.) Cu timpul, în mod inerent, au apărut alte soiuri de clase, adică două și anume :

1. Membrii de partid, reprezentînd o clasă privilegiată și sîngeros exploatoare, care deține și așa-zisa putere de stat.

2. Restul cetățenilor, fără așa-zis „partid”, o clasă exploatată în modul cel mai dur posibil și care nu are un alt drept decît acela de a munci – și nici acest drept atunci cînd clasa opresivă, prin interpușii ei, dictează un anumit regim de viață persoanei care are păreri personale și le-a manifestat devenind un, citez, „parazit” care în realitate dorește să muncească, dar nu i se dă acest drept.

Intelectualii sînt cetățeni care în ochii conducătorilor sînt cei mai aprigi dușmani, cu excepția celor care le cîntă în strune gangsterilor din conducerea de stat.

Țăranii de fapt nu mai există, deoarece tot teritoriul țării a intrat în patrimoniul statului, deci existînd o anumită clasă care se ocupă cu agricultura, ei numesc în limbaj dictatorial țărani, în realitate niște oameni care în majoritate sînt bătrîni și femei nu au nici o meserie alta decît prelucrarea solului, creșterea animalelor, păsărilor etc., dar care fiind remunerați pentru munca lor în alt mod decît restul populației, nu se pot numi muncitori sau cetățeni încadrați în cîmpul muncii.

Muncitorii, mîna de lucru în activitatea de producție industrială a bunurilor de orice fel, dar care nu beneficiază în realitate de unele drepturi prevăzute în Constituție, cum ar fi dreptul la organizarea de sindicate, asociații, cluburi ; ei nu au dreptul la revendicări sau la greve ca în alte țări „socialiste”. Este clasa cea mai exploatată care își primește retribuția ciuntită după bunul plac al gangsterismului statal, pe baza unor indicatori imposibil de realizat.

Mă gîndesc că ar trebui definită noțiunea enunțată în Constituția RSR, aceea că „fiecare cetățean are dreptul să aleagă și să fie ales”. Privită așa, fraza este foarte atrăgătoare, dar în fapt nimeni nu poate alege pe cine dorește și nu pot fi aleși decît așa-numiții „membri de partid”. Ideea are de altfel aplicabilitate și în conducerea administrativă a întreprinderilor și instituțiilor. Așa, un exemplu, un director, șef-contabil, șef-serviciu, șef birou economist cu funcția de conducere, maistru principal, maistrul etc. nu pot fi decît membri de partid – fără nici un fel de echivoc, se numesc la propunerea ministerului și cu acordul comitetului județean de partid, înțelegînd prin aceasta că de fapt propunerea întreprinderii și a ministerului sînt numai formale, deoarece în toate cazurile ultimul cuvînt îl are comitetul județean de partid, așa încît candidații – ei sînt mai mulți –, dar alesul este știut și uns înainte de ținerea concursului de către partid. Acest mod de a scrie una în Constituție și a se face alta în realitate este exact ce a spus alt „comunist”, Gorbaciov, cităm : „Un adevăr spus pe jumătate este mai rău decît o minciună spusă sau scrisă”. Este tot minciună, dar cum minciuna stă în RSR în fruntea piramidei și se scurge în jos spre bază, vă închipuiți și dvs., din acea mică minciună din vîrfurile piramidei ce mare minciună ajunge la bază unde ajunge completată și îmbunătățită de birocrăția de partid, iar soclul – poporul – o primește și o susține în spinare, bineînțeles, fără să crîcnească, fiindcă poporul român știe din istoria sa și a altor popoare că nimic nu este fără sfîrșit. Și cum sfîrșitul iremediabil se apropie cu pași lenți, dar siguri, românul așteaptă și privește cum a început să se clatine edificiul politic român actual și cum se mai precipită, cum se mai zbat ca peștii pe uscat „titanii” de la putere, stîncile nemuritoare, luceafărul revoluționar ajuns după propria sa gîndire, prin metamorfoză, din maimuță în gînditor, și ce mai gînditor, ce mai înțelepciune, săracul, a ajuns să nu mai poată merge

nici la toaletă nepăzit de îngerii săi – cum e turcul și pistolul –, dar, vorba românului : „Cum îți așterni, așa dormi”. Așternutul este aproape gata, iar somnul fără nici o grijă că va veni, o știu toți, și el și dulăii săi care încep să-și facă gânduri încă de-acuma, cu cine să se pună bine, cine va urma, oare ce va fi cu noi etc., de, cine m-a pus pe mine să mă bag în drăcia asta? Că tare mai miroase; întuneric beznă este, dar din păcate nu pute a brînză ci a hoit, și asta începe de acum¹.

Aș mai avea multe de spus, stimate domnule director și dragi colaboratori ai postului de radio atît îndrăgit.

Aș avea o dorință la dvs. și nu știu dacă nu depășesc buna-cuviință dacă v-aș ruga să studiați, să analizați și să organizați o masă rotundă pe tema: de ce nimeni din marile puteri și puterile țărilor industrializate nu se ocupă de situația din România, de ce [Mihail] Gorbaciov ca și [Ronald] Reagan dovedesc atîta lipsă de interes pentru bunăstarea popoului român, de ce mai acordă credite diplomației române după ce s-a dat în vileag adevărata politică internă și externă a RSR, de ce să se mai acorde clauza „națiunii celei mai favorizate” cînd Senatul SUA și celelalte foruri legislative au adus argumentările adevărate despre starea din RSR.

Oricum, nu poporul român beneficiază de aceste avantaje, ci clanul de la putere.

„Un moldovean”, Bacău, 20 iunie 1987, difuzată la 12 iulie 1987²

Au trecut cîteva luni de la evenimentul la care am să mă refer, dar sper ca acest amănunt important în profesia dvs., a celor de la Radio Europa Liberă, să nu vă deranjeze atunci cînd este vorba despre un amator, ca mine. Speranța mea se mai bizuie însă pe ceva, care mi se pare important: pînă la această zi și oră n-am auzit nimic în emisiunile postului despre un eveniment neconsemnat nici de presa din România. Desigur, nu vă fac reproșuri. Îmi dau foarte bine seama de motivațiile care au dus la trecerea evenimentului la care mă refer de către ziarele din țară, de către radioul și televiziunea română. Înțeleg și reținerea pe care Europa Liberă a manifestat-o față de același eveniment, cît și de deosebirea dintre explicațiile ce pot fi date la București ori la München. Cu toate acestea, pentru că am fost martor ocular, dar nu numai pentru asta (și cred că voi reuși să mă fac înțeles în cele pe care le voi scrie în continuare), m-am documentat să vă adresez o relatare fără pretenții, însă cu implicații ce mi s-au părut semnificative.

Ca mai mulți băcăuani și gălățeni, am participat la înmormîntarea fiicei celei mari a fostului șef al partidului comunist, Lica Gheorghiu Dej³. Era în a doua jumătate a lunii

1. Pasajul începînd cu „Și cum sfîrșitul iremediabil...” nu a fost citit pe post.

2. L.M. no. 19, July 12, 1987.

3. Vasilica (Lica) Gheorghiu (1928-1987), fiica lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Viața ei este semnificativă pentru nepotismul din sistemul comunist. A avut o carieră în cinematografia românească în timpul vieții tatălui ei. A debutat sub coordonarea lui Liviu Ciulei și a jucat în filmele *Lupeni 29* (regizor Mircea Drăgan) și *Tudor* (regizor Lucian Bratu), amîndouă în 1962. Primul ei soț, Marcel Popescu, a fost numit după căsătorie ministru al Comerțului Exterior. Al doilea, Gheorghe Rădoi, a devenit la scurt timp adjunct al ministrului Industriei Grele (1960-1963),

martie cînd am citit în *România liberă* cîteva anunțuri la rubrica „Decese” din care am aflat despre încetarea din viață a Licăi Gheorghiu. M-am decis să merg la București, să mă conving cu ochii mei că ceea ce se scrisese în ziar era adevărat. Asta din pricină că auzisem și eu, ca alții, că familia lui Dej era fugită în Elveția sau că reprezenta regimul pe cale diplomatică. Despre o confuzie nu putea fi vorba, deoarece știam că inginerul Rădoi, care este dintr-un sat vecin din județul nostru îi era soț, ori tocmai el dăduse anunțul cu pricina. Dar o îndoială tot mai aveam. Încă în tren am întîlnit și alți cetățeni care luaseră drumul Capitalei pentru același motiv. Am mers și am făcut coadă ca să intru în biserica de lîngă Arcul de Triumf din București, atît de mare era numărul celor veniți acolo, ca și mine, cu toate că eu sosisem direct de la gară și la oră matinală, cînd nici nu speram ca biserica să fie deschisă. Într-adevăr, în acea biserică, pe un catafalc înconjurat de coroane și jerbe de flori se odihnea în somnul ei de veci mult discutata fiică a lui Gheorghiu-Dej. A doua zi, puhoiul de oameni era și mai mare, iar coșciugul fusese mutat chiar în mijlocul bisericii, pentru că la ora amiezii urma să aibă loc serviciul religios și apoi înmormîntarea propriu-zisă. N-am putut pătrunde înăuntrul bisericii, ci am privit printre capetele celor de afară. Am numărat 8 sau 9 preoți de diferite ranguri, nu le cunosc, nu le pot numi, dar cred că erau grade importante după veștminte și după felul în care erau așezați.

Neputînd vedea prea mult, m-am hotărît să plec repede la cimitirul din apropiere împreună cu alți doi cetățeni din Galați. Biserica de la Arcul de Triumf era înconjurată de milițieni și de securiști în haine civile. I-am recunoscut după aparatele prin care-și comunicau unul altuia instrucțiunile primite cine știe de unde. Pe toate străzile din apropierea bisericii se înșirau cu zecile mașini particulare, pe care milițienii le supravegheau îndeaproape pentru că această biserică este foarte aproape de locuința lui Ceaușescu și de Spitalul Comitetului Central. De altfel, Ceaușescu sosise cu numai o seară înainte în București după o vizită în India, mi se pare, și ziarele relatau evenimentul. Ar fi fost posibil ca Ceaușescu să treacă spre spital sau spre zona Grozăvești ori prin alte părți tocmai cînd convoiul s-ar fi pus în mișcare și să întrebe ce se petrece acolo (dacă nu știa pînă în acel moment despre moartea fiicei fostului său dascăl în ale comunismului). Încordarea din afara bisericii era cel puțin la fel de mare ca cea din jurul catafalcului. Am găsit un taxi și ne-am dus repede la cimitirul de pe calea Griviței, din apropierea atelierelor CFR. Aici, ceva de necrezut: toate aleile erau înțesate de oameni veniți de la 8 dimineața să nu scape înmormîntarea. Cînd a sosit tevel¹ cu coșciugul, un ofițer al Securității, îmbrăcat în civil, l-a oprit pe omul de la poarta cimitirului să tragă clopotele, așa cum este obiceiul. În schimb, s-au auzit ca la o comandă sirenele locomotivelor de la depoul CFR, de *vis-à-vis*. În calea spre groapa din fundul cimitirului, spre care se îndrepta cea decedată, miile de oameni au aruncat flori (atenție: asta se întîmpla la 19 martie, cînd la București cu greu se găsea o floare). De atunci, asta am auzit-o de la alții, în fiecare zi vin la cimitir, la mormîntul Licăi Gheorghiu, mulți oameni pentru a păstra un moment de reculegere sau a lăsa o floare.

ministru al Industriei Construcției de Mașini (1963-1965) și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (martie-august 1965). În același timp, doctorul Gheorghe Plăcînțeanu, amantul Licăi, a fost arestat la ordinul lui Dej, în 1959, și a decedat în condiții neelucidate în 1961. Imediat după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Vasilica Gheorghiu-Rădoi și soțul ei au intrat într-un con de umbră.

1. Numele popular dat unor mașini utilitare marca „Tudor Vladimirescu”.

Mai simplu nu se poate descrie această ceremonie. Și nici nu văd de ce ar face-o cineva. Fără îndoială că foarte mulți dintre cei care au fost în acele zile acolo au făcut-o din pură curiozitate, dar nu pot fi ignorați și cei care au venit pentru memoria lui Gheorghiu-Dej; dar marea majoritate a celor care s-au perindat prin fața catafalcului și au întesat aleile cimitirului Sf. Vineri au făcut-o ca un protest împotriva conducătorului actual al partidului. Așa cum românii i se împotrivesc lui Ceaușescu prin pasivitate la locurile de muncă, tot astfel au făcut-o și acum, la moartea Licăi Gheorghiu, știind că sînt supravegheați de poliție, că prezența lor înseamnă un avertisment, o dovadă mută, dar grăitoare a antipatiei, un afront, dacă vrei, deoarece în fața morții toți sîntem egali.

Dacă ar fi putut, organele așa-numite de stat ar fi împiedicat participarea altora, cu excepția familiei, așa cum au mai făcut-o și cu alte prilejuri. Singura manifestare posibilă a opoziției oficiale s-a oglindit în restrîngerea la maximum a anunțurilor de la rubrica „Decese” a *României libere*. În timp ce pentru unii dispăruți cu mult mai puțin cunoscuți de opinia publică anunțurile mortuare s-au întins de-a lungul cîtorva zile și chiar săptămîni, pentru Lica Gheorghiu au apărut numai 5-6, toate din partea familiei și a rudelor celor mai apropiate. Este greu de crezut că numai acestea au dorit să-și exprime regretul pentru dispariția a încă unui membru al familiei domnitoare din deceniile trecute. Secția de presă a CC al PCR a vrut să demonstreze lui Ceaușescu că evenimentul de care mă ocup nu a reprezentat nimic pentru masele de cetățeni ai țării și că dispariția fetei preferate a lui Dej s-a înscris în rîndul faptelor diverse. Dar lumea nu a încetat să comenteze cele văzute, auzite ori presupuse. Așa, bunăoară, unii au spus că moarta nu era... moartă, ci reproducere a ei în ceară! Alții ziceau că a fost adusă de peste hotare, la cererea ei, pentru a fi îngropată în țară lîngă tatăl ei. În fine, s-a zvonit că ar fi fost iradiată ca și tatăl ei. Zvonuri sau frînturi de adevăr, cele auzite au dovedit că în realitate opinia publică a fost și interesată, și activă în acele zile și după aceea. Coincidența observată de unii, și anume că Lica a fost îngropată în aceeași zi în care tatăl ei murise cu 22 de ani în urmă nu a scăpat multora, cum nici prezența la biserică și cimitir a unor foști demnitari, ca Drăghici¹ și Ioan Fazekas², fiecare din aceste amănunte avînd semnificația lui. Din spitalul în care a fost internată au ajuns la urechile lumii tot felul de întîmplări cu tîlc: Elena Ceaușescu i-ar fi trimis flori de îndată ce ar fi aflat de internarea ei. Fără nici o îndoială, cînd a făcut acest gest, Elena Ceaușescu fusese deja asigurată că zilele fostei prime doamne a partidului erau numărate. Această supoziție este întărită și de un alt fapt deosebit de semnificativ și verificat: după operația ce i s-a efectuat și cînd s-a știut, asemenea cu mare precizie, diagnosticul și imposibilitatea recuperării bolnavei, Ceaușescu a emis un decret prezidențial nepublicat, deci secret, prin care i se acorda fiicei lui Gheorghiu Dej o pensie... viajeră, modestă dar... viajeră. Singur, acest gest poate da măsură cinismului celor care l-au comis. După 22 de ani de la moartea tovarășului lor și șefului lor, conducătorii de astăzi ai partidului și țării, soții Ceaușescu, vor să-și dovedească omenia, cu O mare, cum le place să zică mereu, redîndu-i unei muribunde un drept pe care tot ei, cu întregul birou politic, i-l acordaseră cu 22 de ani mai devreme, suspendîndu-l apoi pînă în preziua morții fiicei lui Dej. Emil Bodnăraș a cerut să fie

1. Vezi nota bibliografică în vol. I, p. 116, nota 1.

2. Recte Ianoș Fazekas.

înmormîntat în ceea ce a mai rămas din Bucovina în care s-a născut. Ana Pauker¹ a stat ani de zile în cimitirul evreiesc din București, fiind apoi scoasă și dusă la Parcul libertății, printre foștii ei tovarăși. Chivu Stoica² nu știu pe unde se află după sinuciderea sa. Ce știu, ce mi-au spus prietenii din București este că din biroul său somptuos pe care-l va avea în centrul civic aflat în curs de construire, Ceaușescu va privi coloanele de granit roșu, sub care doarme Gheorghe Gheorghiu-Dej înconjurat de alte căpetenii comuniste care-l așteaptă... Își va găsi el locul de veci acolo sau, asemeni altora, va prefera singurătatea, poate chiar pe aceea a noului oraș creat de el și dus în legendă, care se numește Scornicești³? Dacă moartea altora nu l-a putut impresiona pe Ceaușescu, chiar dacă ea s-a petrecut din cauza lui, cea a Licăi Gheorghiu trebuie să-l fi adus mai aproape de realitatea oricărei existențe, deci și a lui, iar valul de interes stîrnit de acest eveniment ar fi trebuit să-i atragă atenția asupra cotei sale de popularitate aflată la cel mai scăzut nivel posibil. Iată ultimul mesaj pe care, de dincolo de mausoleu, Dej i l-a transmis succesivului său. Dacă acesta a fost capabil să-l înțeleagă.

Un diplomat, [vara 1987], difuzat la 24 august 1987⁴

Însemnări din cotidianul unuia diplomat

Diplomatul este în toate țările socialiste un personaj invidiat, în România poate mai mult decît în alte părți, deoarece printre numeroasele binecuvîntări de care beneficiază, românul, mai mult ca altul, este apărat de primejdia pe care o reprezintă contactul cu străinul și cu străinătatea. În fapt, gradul de izolare de lume a românului rivalizează doar cu cel al albanezului sau cetățeanului sovietic. Nici o mirare, deci, că în ochii populației, diplomatul român apare ca un ins privilegiat căruia soarta i-a hărăzit norocul să poată trăi în străinătate, eventual chiar și într-o capitală occidentală, și asta fără a se expatria,

-
1. Ana Pauker (Hana Rabinsohn) (1893-1960), învățătoare, membră în mișcarea socialistă din 1915, membră în PCdR din 1921 și membră a CC a PCdR din 1924. După mai multe arestări și condamnări fugie în URSS. Devine instructor al Cominternului în diferite țări. Se întoarce în România în 1934. Este aleasă prim-secretar al CC al PCdR, arestată în 1935, condamnată la zece ani închisoare și lăsată să plece în URSS în 1941 în schimbul eliberării lui Ion Codreanu, membru în Sfatul Țării. În URSS a fost implicată în organizarea diviziilor de voluntari. Revine în 1944 cu trupele sovietice. Membră a CC al PCR/PRM (1945-1954), membră a Biroului Politic al CC (1945-1962), membră a Secretariatului CC – Secretar cu Probleme Agrare (1945-1952), ministru secretar de stat la Ministerul Afacerilor Străine (1947-1948), ministru al Afacerilor Externe (1948-1952), vicepreședintă a Consiliului de Miniștri (1949-1950). Pierde lupta pentru putere în înfruntarea cu Gheorghe Gheorghiu-Dej. În 1952 este acuzată de cosmopolitism și exclusă din PMR. Cîțiva ani va fi ținută în arest la domiciliu.
 2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 151, nota 3.
 3. Această frază nu a fost citită în emisiune.
 4. D.B. no. 126, August 24, 1987.

fără a se zbate din doi în doi ani pentru pașaport și viză turistică de 30 de zile, ba chiar plătit în valută de însuși statul atît de însetat după fiecare cent, pfenig, penny sau rappen¹.

Aș vrea însă să familiarizez ascultătorul cu unele aspecte ale realității din viața cotidiană a diplomatului român și mai cu seamă cu povara extraordinară care apasă fără conținere asupra lui, cu frica devenită condiție permanentă, cu scindarea de conștiință ajunsă nu a doua, ci prima sa natură. Căci un muncitor, un tehnician, un medic își face meseria și-apoi merge să târguiască, se duce la cîrciumă, oricum ajunge acasă. Cînd și cînd mai asistă la o ședință, în care ascultă și spune deliberat neadevăruri, mai schimbă ocazional o vorbă cu secretarul organizației de partid din întreprindere sau cu șeful cadrelor, nu de alta, ci ca să se pună bine cu stăpînirea. Ocazional, iese la o demonstrație, la muncă voluntară sau e tîrît la șosea ca să ovaționeze cînd trece conducătorul în compania vreunui obscur șef de stat din Africa. În rest însă, cetățeanului de rînd îi este posibil să rămîna el însuși. Diplomatul român, asemenea actorului, și-a făcut însă o profesie din a-și atîrna propria personalitate în cui odată cu ideile și convingerile sale, ba chiar și cu propria lui experiență de viață. Actorul redevine el însuși după ce părăsește scena, diplomatul nu, pentru că este mai mult ca probabil că pînă și acasă la el este ascultat, înregistrat, controlat. Sau poate că propria lui nevestă este ofițerul însărcinat cu supravegherea lui...

Pentru cei mai în vîrstă, noțiunea de diplomat se asociază cu nume ilustre ca Nicolae Titulescu, Grigore Gafencu, Viorel Tilea², care au fost la vremea lor mesagerii străluciți ai unei politici românești coerente, cu substanță proprie. Diplomați români din generația următoare, mari patrioți, ca Victor Rădulescu-Pogoneanu³ sau Grigore Niculescu-Buzești⁴ au adus contribuții hotărîtoare la pregătirea actului de la 23 august. Personalități de seamă ale culturii românești, ca Lucian Blaga, Sextil Pușcariu sau Mihai Ralea au servit temporar diplomația românească și chiar încă de curînd discursurile ambasadorului Valentin Lipatti, ținute acum un deceniu la Helsinki și Belgrad, mai aveau ceva din panașul de odinioară al diplomatului român.

Nimic din această mare tradiție nu a supraviețuit. Sub raportul compoziției, diplomația românească de astăzi este rezultatul politicii de cadre practicate de Elena Ceaușescu, respectiv, este produsul unei selecții inverse, pe criterii negative. Candidatul nu are voie

1. Rappen, denumirea veche pentru a suta parte dintr-un franc elvețian.
2. Memoria lui Viorel Virgil Tilea (1896-1972), fost politician și diplomat, este legată de „incidentul Tilea”: ca ambasador al României la Londra, la data de 16 martie 1939 s-a prezentat la Foreign Office pentru a comunica faptul că guvernul de la București deține date privind planurile Germaniei de rupere a unor teritorii din România, cum s-a întîmplat în cazul Cehoslovaciei. Guvernul român a dezmințit. Viorel Tilea a rămas după al Doilea Război Mondial la Londra, unde a și murit.
3. Victor Rădulescu-Pogoneanu (1910-1962), licențiat în drept, filozofie și sociologie. În anii '30, director al Cabinetului și Cifrului din Ministerul Afacerilor Străine, delegat cu conducerea Direcției Presei și Informațiilor din MAE. A participat la negocierea armistițiului cu Aliații și Uniunea Sovietică. A fost arestat în 1947, implicat în procesul Iuliu Maniu și condamnat la 25 ani temniță grea. A murit în 1962 la penitenciarul-spital Văcărești.
4. Grigore Niculescu-Buzești (1908-1949), licențiat al Facultății de Drept al Universității din București. Din 1933, angajat la Ministerul de Externe, șef al Direcției Cabinetului și Cifrului din 1941, ministru plenipotențiar din 15 august 1944, ministru de Externe în guvernul generalului Constantin Sănătescu. Apropiat al anturajului regelui și implicat în răsturnarea lui Ion Antonescu. A fugit din țară în anul 1946 și a murit peste trei ani la New York.

să fie ieșit din comun de inteligent, nu are voie să gîndească și să acționeze independent și, mai cu seamă, nu are voie să fie ambițios, nu are voie să năzuiască la a-și face un nume propriu. Căci lumii întregi trebuie să i se întipărească un singur nume românesc... Iar sub raportul conținutului politic pe care trebuie să-l apere, să-l reprezinte, să-l comunice lumii externe, diplomatul român este purtătorul unui mesaj despre care el însuși știe cu multă certitudine că este cuvînt cu cuvînt neadevărat. După aceste premise, este lesne de imaginat cu ce abis lăuntric trebuie să trăiască diplomatul român în cotidian.

În convorbiri cu parteneri occidentali, diplomatul român afișează o primă linie ideologică, mimînd convingeri socialiste. Între timp însă face cu ochiul și cu cît este mai iscusit și mai priceput, cu atît mai repede îi dă să înțeleagă interlocutorului său că, în fond, nici el, nici guvernul pe care-l reprezintă, dar nici însuși conducătorul nu cred o iotă din toate acestea, dar nu au o opțiune, că, de... situația geopolitică, înțelegerea de la Ialta, permanenta amenințare sovietică nu îngăduie alternativă. Și dacă interlocutorul dă semne că marșează, diplomatul român îi dă să înțeleagă că el însuși și cu el tot șirul ierarhic din spatele lui, pînă sus de tot, pînă la vîrf, nu au decît un singur crez, cel al stîncii latine în mijlocul mării slave. Scopul este de a-i transmite interlocutorului o adiere din psihoza artificială, dar în același timp iscusit mascată a unei permanente amenințări externe care planează asupra României, sub semnul căreia Nicolae Ceaușescu a instaurat acum mai bine de 20 de ani comunismul de război în țară. Ideologia s-a erodat de mult, o știe prea bine și diplomatul român și interlocutorul său, a fost de mult înlocuită cu acea jalnică culegere de lozinci pe care conducătorul o repetă de mai multe ori pe săptămînă. În fond, Nicolae Ceaușescu ține în toate discursurile sale un singur discurs. Și dacă toate merg bine, diplomatul român ajunge să citeze singurul capital politic major, autentic, al lui Nicolae Ceaușescu. Discursul celebru din 21 august 1968, condamnarea publică a invadării Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia, minus trupele românești. Și de atunci încoace, distinse domnule coleg, Kremlinul stă la pîndă, Moscova este gata să prăvale puhoiul peste noi, țărișoara stă singură și guvernul dvs. nu vrea să ne ajute măcar cu această minoră exceptare vamală, pentru cutare sau cutare produs, trebuie să înțelegeți că pentru noi, fiecare firmătură este vitală ca să putem rezista. Noi sîntem ultimul bastion al Europei, al creștinătății și dvs. nu vreți să ne sprijiniți... „Nu vă mirați, acesta este adevărul-adevărat” ; pînă și argumentul de străjer al creștinătății se utilizează, pentru că este admis de instructaj.

Iar în raportul scris de această convorbire, diplomatul român va consemna că s-a căzut de acord asupra rolului central, al principiului independenței, suveranității, că s-a analizat în ce măsură exceptarea vamală slujește interesele pe termen lung ale ambelor părți și că diplomatul occidental a dat expresie profundului său respect față de contribuția Președintelui Nicolae Ceaușescu la menținerea păcii în Europa și a înțelegerii între popoare, indiferent de sisteme social-politice.

Negocierile, consultațiile și discuțiile cu reprezentanții guvernelor socialiste sînt mai complicate și mai simple în același timp. Sînt mai simple pentru că diplomatul român nu se poate retrage pe cea de a doua linie, a complicității antimoscovite. În consecință, el se menține cu dîrzenie în perimetrul marxist-leninist, mascînd cu mare zel ceea ce s-a petrecut în fapt, adică erodarea totală a socialismului, în favoarea unui etatism de factură naționalistă, pus în slujba unui singur scop : consolidarea unicității, preamărirea, glorificarea Eroului. Partenerii din răsărit dau dovadă de o neșărmurită candoare, de o naivitate care frizează prostia în aceste negocieri și schimburi de vederi, luînd chiar și în proporție de

10% în serios argumentele românești servite în jargonul socialist. Diplomatul român care le rostește nu crede nici unu la sută din ceea ce spune. Dar el merge mai departe și presupune că același lucru se petrece și în mintea interlocutorului său. Cum el vrea să-l ducă, să-l trișeze, presupune că celălalt vrea același lucru. Oricâtă substanță umană sau politică să aibă cel așezat de partea cealaltă a mesei negocierilor, el nu este întâmpinat cu substanță sau cu idei, cu o scară de valori permanente la care s-ar putea raporta tema concretă a discuțiilor, el este întâmpinat numai și numai cu șmecherie și viclenie, și șmecherie și viclenie se proiectează și în mintea interlocutorului. Ceea ce în raportul scris se va materializa cam în felul următor: „Datorită vigilenței sporite a delegației noastre, a fost dezamorsată o încercare de învăluire a tovarășilor cehoslovaci sau bulgari sau redegiști¹, pentru a dobândi avantaje unilaterale din întemeierea unei așa-zise întreprinderi mixte, integrate în programul complex care, deși funcționând pe teritoriul nostru, ar avea un directorat multinațional. Am insistat asupra incompatibilității acestei propuneri cu principiile leniniste ale suveranității și independenței fiecărei economii socialiste și am arătat că președintele republicii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a subliniat încă de la congresul al IX-lea al partidului caracterul inalienabil al acestor principii”. Diplomatul român suride mulțumit pentru că știe că la lectura raportului său, tovarășul sau tovarășa se vor izbi de cuvântul „inalienabil” în acest context și o să le placă. Pentru că diplomatul român nu crede nici în marxism, nu-i pasă nici de Mihai Viteazul, nici de protocronia culturii daco-geto-românești, diplomatul român este preocupat de un singur gând, să evite cu orice preț să-i displace tovarășului sau tovarășei².

*

Toată existența diplomatului român, îndeosebi dacă este de oarecare rang, a fost așezată în mâinile tovarășului sau tovarășei. El sau ea hotărăște ce mașină își poate cumpăra și câtă valută are voie să plătească chirie, când își poate lua concediul, unde îl poate petrece sau câtă pensie urmează să primească. Diplomatul român nu se așteaptă din partea conducerii la cuvinte de apreciere sau chiar de laudă. Diplomatul român este bucuros dacă nu i se impută greșeli reale sau inventate pentru ca să nu se trezească peste noapte șeful magaziei de piese de schimb la cine știe ce gospodărie de stat din Bucovina.

În ce privește negocierile cu țările frățești, în ultima vreme diplomatul român este confruntat în mod concret cu trei problematici controversate pe care trebuie să le întâmpine iarăși și iarăși, indiferent de punctul de pe ordinea de zi, cu argumentație și replică doctrinară. Astfel, toate negocierile cu oarecare tangență economică se desfășoară sub semnul reformismului lui Gorbaciov. În ciuda aparențelor, inițiativele acestea ale partenerilor sînt cel mai lesne de înăbușit. Întîi se demonstrează că respectiva măsură de înnoire, necesară pentru realizarea unuia sau altuia din proiectele propuse, a fost introdusă la noi acum șase, opt sau zece ani. De altminteri, instructajul-scris al Ministerului de Externe sau cel oral de la secția Comitetului Central sună ca recitalul unui mare actor care, în loc de a recita *Luceafărul* lui Eminescu sau *Testamentul* lui Arghezi, citește artistic o pagină din problemele

1. Din Republica Democrată Germană.

2. „Tovarășul”, „tovarășa”: prescurtare ironică făcînd trimitere la Nicolae Ceaușescu, respectiv Elena Ceaușescu.

leninismului. Perestroika este confruntată cu tezele clasice. La fel, cînd se pune pe tapet direct sau indirect problema naționalităților.

Documentarea cu privire la aplicarea principiilor leniniste în rezolvarea problemei naționale în România este permanent prezentă în servietă, în traduceri multiple, plus o broșură cu un articol de academicianul C. Giurescu¹ și o altă broșură, cu un articol îndurerat din pana lui Titus Popovici². Diplomatul român trebuie să fie extrem de atent, să nu citeze decît din scrierile otrepelor de curte, altminteri își asumă riscul ca tovarășul sau tovarășa să nu cunoască textul, ceea ce poate trezi bănuiele grave, cu cele mai grave consecințe.

Mai puțin cunoscută în public este problematica a treia cu care sîntem confrunțați de reprezentanții țărilor frățești, anume reproșul care ni se face tot mai des în ultima vreme, că pe placul relațiilor balcanice am da, chipurile, dovadă de mai multă solidaritate cu Turcia, membră a NATO, decît cu Bulgaria frățească. Interlocutorii noștri nu menționează faptul că din traficul cu turcii cîștigăm dolari, în vreme ce din negoțul cu bulgarii, cît i-am păcăli noi, tot numai ruble ies. Diplomatul român are însă toate contraargumentele pregătite din vreme în instructajul scris și verbal. Astfel, diplomatul român va arăta că Mihail Gorbaciov se află într-un intens și prelung schimb de idei și de scrisori cu Andreas Papandreu³, deși și Grecia este membră NATO. Mai departe, va arăta că Moscova a dat turcilor o garanție că, indiferent de evoluția raporturilor politice bulgaro-turcești, Bulgaria nu va întrerupe noua conductă prin care sovieticii livrează gaz metan turcilor și că prin această garanție, Moscova a încălcat dreptul suveran al unei țări frățești de a închide sau deschide orice conductă care trece pe teritoriul ei. Pentru a evita aparența unei presiuni, diplomatul român va face abstracție în acest context de faptul că noua conductă trece și prin România și, *ipso facto*, România suverană ar putea prea bine să o închidă. Și în sfîrșit, diplomatul român va expune că noi nu sîntem de acord cu politica de deznaționalizare a minorității turco-musulmane din Bulgaria deoarece măsurile respective sînt contrarii principiilor leniniste în problema națională. În raportul său scris, diplomatul român va specifica, spre uzul tovarășului sau tovarășei, la ce măsuri bulgărești s-a referit în mod concret : lichidarea învățămîntului în limba turcă, lichidarea presei și televiziunii în limba

1. Constantin C. Giurescu (1901-1977), doctor în istorie, deputat din partea PNL Gheorghe Brătianu, demnitar în timpul dictaturii lui Carol al II-lea, ministru de stat însărcinat cu organizarea Frontului Renașterii Naționale în guvernele Constantin Argetoianu și Gheorghe Tătărescu, ministru al Propagandei Naționale între septembrie 1939 și iunie 1940. A fost condamnat și închis la Sighet între 1950 și 1955. După eliberare, a fost reintegrat în sistemul universitar, poziție de pe care a devenit istoric oficial al regimului – vezi Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Albatros, București, 1971. Membru al Academiei RSR din 1974.
2. Titus Viorel Popovici (1930-1994), scriitor. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității din București. Membru al PCR din 1960. Inspector în Comitetul pentru Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri în 1952. Membru în Biroul Uniunii Scriitorilor și în Consiliul Cinematografiei din 1956, membru al CC al UTM (1960-1966), membru supleant (1965-1969) și membru (1969-1989) al CC al PCR, membru în Consiliul Culturii și Educației Socialiste din 1973, membru corespondent al Academiei RSR din 1974. În anii '50 a ridiculizat clasa burgheză. Scenariile sale de film fac parte din repertoriul național-comunismului (*Dacii, Columna, Mihai Viteazul, Horea, Mircea* etc.).
3. Andreas G. Papandreu (1919-1996), prim-ministru al Greciei în 1981-1989 și 1993-1996.

turcă, înăbușirea, sub pretextul stimulării dezvoltării națiunii socialiste, a obiceiurilor, tradițiilor și religiei minorității turcești și, în sfârșit, schimbarea forțată a numelor de familie.

Cea mai amară piine o mănincă diplomatul român care îi însoțește pe experții în materie de comerț internațional la negocierile cu organisme internaționale ca Piața Comună, GATT sau Fondul Monetar Internațional. Ținându-se de argumentele din instructajul scris sau cel verbal, îl pîndesc la tot pasul mari primejdii. Astfel, cu prilejul recentei runde de negocieri de la Bruxelles pentru obținerea anulării sistemului de cote de import pentru produse industriale românești în Piața Comună, un diplomat român a invocat unul din argumentele instructajului, anume că România a ajuns la ora actuală să producă mai mult oțel decât Germania Federală. Delegații Pieții Comune au schimbat priviri uimite și au tăcut. În pauză unul din negociatorii încercați ai Comisiei de la Bruxelles l-a invitat pe diplomatul român la bar. Cei doi se cunosc de ani de zile. Diplomatul român a acceptat invitația, pentru că putea lua un *drink* fără a-și ataca diurna, parte pentru că spera să audă ceva interesant de la funcționarul Pieții Comune, un diplomat olandez despre care știa că este însurat cu o ardeleancă și că nutrește oarecare simpatii față de România. „Pentru D-zeu, Domnule coleg, cum de a-ți putut argumenta cu depășirea siderurgiei germane, cînd toată lumea știe că nemții, ca toți europenii de-altfel, se zbat și întreprind eforturi mari pentru a-și reduce producția de oțel, că închid uzine relativ moderne pentru că orice producție de oțel europeană nu poate fi decît în deficit ? ”

Cazul este autentic, la fel și raportul respectiv al diplomatului român, autentic și grăitor, semnificativ : „Diplomatul olandez XY, funcționar superior al Comisiei Pieții Comune, a atacat într-o convorbire personală cu mine politica de industrializare socialistă a țării noastre. În mod deosebit, XY a criticat cu vădite sentimente dușmănoase dezvoltarea siderurgiei. I-am răspuns, arătînd că industria grea este temelia industrializării socialiste și că prin noile contracte de lungă durată pentru minereu australian, vom asigura o simțitoare scădere a prețului de cost. Cerînd urgent Centrului de Informație Externă fișa-portret a lui XY, s-a constatat că, contrar presupunerilor anterioare, soția lui își scria numele de fată cu ortografia Kovacs (cu K), nu Covaci, ceea ce explică ieșirea dezamățată a lui XY”.

Un alt caz, și el autentic. În iunie anul trecut, România a negociat cu așa-numitul Club de la Paris reeșalonarea parțială a unor datorii scadente. Discuțiile au fost extrem de curtenitoare, interlocutorii s-au vădit de la bun început dispuși să facă concesii ca urmare a renumelui de buni platnici pe care l-am cîștigat în ultimii ani. După bifarea punctelor de pe ordinea de zi, s-au purtat discuții de ordin general. În cadrul cărora, XY, reprezentant al Ministerului de Finanțe de la Londra, a pus o întrebare fatală : „Dar, în fond, domnilor, cum de s-a ajuns în 1981 la suma de 11,9 miliarde ? Cine a semnat această poliță ? ”. Diplomatul român, membru al delegației, s-a întors acasă și a însemnat în raportul său următoarele : „La sfîrșitul discuțiilor, XY, din Ministerul de Finanțe al Marii Britanii, a formulat atacuri calomnioase la adresa președintelui Republicii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, susținînd că s-a ajuns la aceste datorii pentru că tovarășul ar fi semnat personal niște polițe astronomice, fără acoperire. Cum este de presupus că și în viitor vom avea de a face cu acest dușman inveterat al țării noastre, propun ca Centrul de Informație Externă să culeagă de urgență material pentru o fișă-portret ca să se poată iniția la timp oportuna contraacțiunea necesară”.

Sună anecdotic, sună a invenție ironică, dar din păcate este realitatea pură, autentică. Și să nu pierdem din vedere că a trăi zi de zi în această realitate cu aparență anecdotică

poate constitui prea bine o tragedie de conștiință, o tragedie continuă. Ceea ce și este viața diplomatului român, în măsura în care este în stare să gândească în termeni de bun-simț, de rațiune și de adevărat interes național.

„Un anonim mucalit”, Slatina, august 1987, difuzată la 27 august 1987¹

Domnule redactor,

Vreau să fiu scurt, cel puțin în introducere : mă întreb, ascultînd emisiunile dvs., oare ce fel de român și om sînteți. Nu mă interesați la „fizic”, ca să zic așa, ci la „moral” și „profesional”. Cum adică, de atîta amar de vreme, de cînd vă intitulați „al dvs. etc.”, nu ați reușit să găsiți măcar o dată și un singur de bine despre noi și mai ales despre Conducătorul nostru ? Cum de se poate întîmpla așa ceva ? De ani de zile de cînd un om își dăruiește cu pasiune și spirit revoluționar întreaga sa capacitate de gîndire, de cutezanță în acțiuni de amploare, destinate unui viitor care va rămîne dator prezentului, un om care încearcă să însufle unui popor întreg măcar ceva din forța sa creatoare, din puterea exemplului personal, un om care nu-și drămuiește timpul muncind fără odihnă și zi și noapte, punînd la temelie noii societăți nu numai fundamentul gîndirii sale pătrunzătoare, dar și înzestrarea sa vizionară cu care nu multe personalități ale istoriei pînă acum cunoscute s-au putut mîndri, toate acestea fără ca dvs. să băgați măcar de seamă. Campania pe care o duceți, căci o campanie mi se pare a fi, este în esența ei distructivă și denigratoare. Să nu aruncați la coș micile mele cuvinte ce încearcă să zugrăvească o figură măreață a istoriei contemporane, ivită pe plaiurile mîndrei noastre țări, dar lăsînd să se răsfrîngă și asupra altora care au urechi să-l audă și ochi să-l vadă, scînteii de inteligență, șuvoaie de înțelepciune îndelung adăpată de o tradiție multimilenară și în care el citește ca într-un abecedar ceea ce alții nu reușesc să deslușească, ci să le parcurgeți pînă la sfîrșit, deoarece eu nu voi arunca, cum faceți dvs. de ani de zile, cuvinte în vînt, ci voi veni cu fapte, cu fapte concrete care vă vor obliga, dacă sînteți cu adevărat cinstit, să le apreciați ca atare și să le aduceți la cunoștință opiniei publice de la noi din țară.

Am înțeles că nu sînteți bucureștean, dar că ați trăit în acest oraș, care nu vă este chiar străin. Ei bine, dle N.C. Munteanu, ce părere aveți dvs. despre Dîmbovița, pe parcursul său municipal cel mai important ? Ezitați să răspundeți ? Să vă ajut. Era o rușine care murdărea fața Capitalei noastre, cu malurile sale imunde, pe care stăteau agățate ierburi sinistre, copaci piperniciți, malurile printre care curgea o apă galbenă, urît mirositoare, purtînd pe ea vreascuri aduse cine știe pe unde, murdării de tot felul, uneori animale intrate în putrefacție, răspîndind în însăși inima orașului o undă perpetuu urît mirositoare, o undă molatică în care își murdăreau obrazul clădiri impunătoare ca uzina Semănătoarea, uzinele Grozăvești, minunatele cartiere studentești. Teatrul de operetă, monumentalul Tribunal fiind lipsit de această posibilitatea datorită planșeului sub care această rușine umedă a Bucureștiului se ascundea, parțial, pentru a răzbi din nou la

1. D.B. no. 129, August 27, 1987.

lumina zilei dincolo de Piața Unirii și pînă la marginea Dudeștilor, înnobilită de noile construcții industriale datorate Epocii socialiste, Epocii Ceaușescu. Pe sub podurile sale își făceau veacul persoane dubioase, trăind nu se știe din ce în ce și pentru ce, fiindte pentru care lumina zilei era o jignire. Nerușinarea trecutelor regimuri, de tristă amintire : parcă în bătaie de joc veneau o singură dată pe an la buza acestui rîu infestat, aruncînd crucea credinței noastre, pe care o socoteau afară niște parlagii borțoși, în cămăși stupide de noapte cu arnici spre a o pune în mîna regelui ori a patriarhului, ca un semn de mare curaj și cucernicie.

Dar ia s-o vedeți acum pe noua Dîmboviță. Revărsată între maluri devenite mai generoase, căptușite cu puternice garnituri de beton armat, frumos încadrate de grilaje de fontă tipice Bucureștiului de altădată (singurul element ce merita, de altfel, să fie menținut din spirit de tradiție neoaș românească), cu denivelări savant calculate de specialiști, designeri, turnători, cu cascade vopsite în cel mai pur *bleu-ciel* ca cerul patriei, cu posibilități de agrement ce se întrevăd de pe acum, oferind orașului nou, care o încadrează, o oglindă ferecată și demnă de noile sale frumuseți. Iar pe sub această undă de prospețime voioasă se ascunde vederii și simțurilor noastre olfactive apele murdare de altădată, cu întregul lor cortegiu de spurcăciuni de care ne săturasem. Și totul într-un timp record, poate chiar mondial. A cui a fost ideea ? Nu vă convine, desigur, să aflați : a tovarășului Ceaușescu. Personal. Sub supravegherea sa permanentă și la fața locului, cu micile corecturi făcute din mers, pe măsură ce proiectul prindea viață, trăia !

E nedrept, noua Dîmboviță, născută din propria sa cenușă (am citit undeva ceva în acest sens, deși poate nu-i tocmai potrivită comparația) are micile ei cusururi. Apa, în ciuda ecluzelor, nu curge, ci stă ! Stă și se umple de mușiță, dar trebuie s-o recunoaștem, mușița are cu totul alte miasme decît cele ale trecutului negru, definitiv înmormîntat. Se întîmplă ceva din domeniul biologic, ceva care va fi pînă la urmă rezolvat de specialiști ori poate chiar de conducătorul nostru, care veghează cu ochi treaz și inimă vitează la tot ce contribuie la viața noastră cea nouă. Sălbatică și constrînsă la o existență subterană, Dîmbovița cea murdară se mai răzbună din cînd în cînd : inundă casele rămase încă pe malurile sale ; înfundă conductele și le sparge, vrînd să ajungă din nou la lumină, dar nu reușește. Nu reușește decît să ajungă în stațiile și pe traseele puternicii artere vitale a Capitalei : Metroul ! Intervin însă scafandrii noștri de la Giurgiu, Constanța, Galați și de prin alte porturi și în 2-3-4 zile obligă dușmănosul fluid să reintre în matca sa invizibilă creată de conducător. Vor fi probleme. Nu ne este frică s-o spunem. Vor fi, dar le vom rezolva. Vom rezolva și cazurile celor care, din diferite motive, ajung în albia de beton de la suprafață și nu mai pot fi scoși, din cauză că aceste paveze sînt întoarse spre suprafața apei, concave cred că se poate spune, cu ajutorul unor macarale, ori a undițarilor care au și apărut cu sculele lor pe maluri. În loc de galoși și murdării, ei vor scoate la lumina vieții oameni căzuți în nenorocire, imprudenți sau sinucigași voluntari. Iar dacă se va relua tradiția aruncării Crucii de Bobotează, ei bine, vom recurge, probabil, nu pot fi chiar sigur, la roboții fabricați de tînăra, dar viguroasa noastră industrie electronică, în colaborare cu mecanica fină și – de ce nu ? – cu petrochimia.

Podurile care traversau haotic apa Dîmboviței au fost și ele raționalizate. Adică desființate. Și pe bună dreptate. Aplicînd sistemul său specific de lucru, președintele Ceaușescu a stat într-o dimineață, vreme de 20 de minute, pe podul Mihai Vodă, timp în care nu a

trecut nici un vehicul și nici un pieton pe acolo, fapt care l-a determinat să întrebe : „De ce a mai fost făcut acest pod ?”. Se așteaptă măsuri.

Dumitru Mircescu, București, 31 mai 1987, difuzată la 30 august 1987¹

Stimate Doamnă Vlad Georgescu,

Timp de o săptămână, oamenii Miliției, în fiecare noapte, sunau cu insistență la ușă să deschid pentru ca să-i las înăuntru locuinței. La întrebarea mea ce doresc, mi-au răspuns, fără să precizeze ce anume, că au ceva doar ceva important să-mi comunice. Totul avea loc în mod ilegal, fără mandat din partea procuraturii și fără respectarea celorlalte reguli stabilite de lege, în caz de descindere forțată.

Am refuzat categoric să deschid. După moartea năprasnică a soției mele, mă aflu singur în locuință și nu deschid ușa nimănui, pentru ca să nu mi se întâmple și mie vreun accident mortal tot atât de groaznic.

În noaptea de duminică spre luni, 25 mai 1987, un grup de băieți în uniformă vineție mi-au asediat locuința, hotărâți cu orice preț să pună mâna pe mine. Unul din ei, mai îndrăzneț, întocmai ca un cascador, a trecut din balconul vecin într-al meu, exact pe acolo de unde soția mea a căzut de la etajul 8 și cu revolverul în mână și printre înjurături, „Dumnezei...” și alte invective a cerut să deschid, că altfel mă împușcă prin ușa cu geam. Avea loc o adevărată violare de domiciliu. N-am deschis și, îngrozit de amenințare, m-am baricadat în locuință și prin strigăte desperate am cerut ajutor vecinilor, care priveau impasibili de la balcoanele celorlalte blocuri. Surprinși de dîrza și curajoasa rezistență a unui bătrîn de 75 de ani, pentru că acțiunea lor era o flagrantă încălcare a legii și drepților nefericitului cetățean, „vitejii” salariați foarte repede și-au luat tălpășița.

A doua zi dimineață, singur, m-am dus la Secția 12-a Miliție. Aici, după o bruftuală cazonă, încadrat de trei bărbați în civil și fără nici o avertizare, am fost urcat într-o mașină mică Dacia și apoi condus și dat în primire la o secție a spitalului de psihiatrie numărul 9 Berceni.

La spital – secția se numește Cula – nu m-au bruscat și nici nu am fost supus vreunui tratament forțat, ci doar relev faptul că, în zilele cît am fost reținut, mi s-au întocmit de doctorul psihiatru dosar de bolnav. De aceea nu pot prevedea în viitor la ce rău mă mai pot aștepta din partea neomenoasei și samavolnicei stăpîniri de care avem parte.

O ambianță de umilință și de degradare umană domină atmosfera din locurile unde sînt cazați pacienții ; într-un salon cu gratii la ușă și ferestre cei închiși cîntau imnuri religioase. Mîncare puțină pentru o lume așa suferindă și fără nici o speranță de mai bine. Cula este secția celor irecuperabili.

În după-amiaza zilei de 28 mai 1987 mi s-a dat drumul să plec acasă fără să mai fiu încadrat de vigilenții ocrotitori.

1. L.M. no. 26, August 30, 1987.

Chiar așa de bine se simte regimul cu suferințele mele ce au depășit orice normă și orice noimă? De unde atîta neomenie? De ce nu-mi dau un pașaport și să nu le mai fiu cal de bătaie? Ce rău le-am făcut eu lor, eu care, ca un naiv, le-am pregătit incredibila ascensiune? De ce sînt scos în afara oricărei echități? E și țara mea, nu numai a actualilor potențați. Bunicul meu a luptat la Plevna, iar fratele meu mic a murit pe front, la sfîrșitul anului 1944, pentru a elibera țara și pe noii împilatori. Jertfe inutile. Unde ești Marx, să vezi cea ieșit din teoriile tale aiurite¹?

„Un liber-cugetător din Slatina”, Slatina, luna august 1987, difuzată la 31 august 1987²

Domnule redactor,

Cu prilejul unei vizite în zona veche și urîtă a actualei străzi Anton Pann, cetățenii cartierului, în majoritatea oameni mai arși de soare, au fost preveniți să-și curețe străzile, curțile, deoarece vor avea cîntea să-l vadă pe neobositul conducător. Au întrecut orice așteptări: ei au scos covoare în stradă și pe garduri și s-au închinat cu conștiință în fața șefului statului. Reprezentanți ai acestei populații, mult apreciată pentru indicele sporit de natalitate și numărul mare de mame eroine și care s-au dovedit a avea un înalt spirit de clasă³ au mulțumit Conducătorului pentru vizita sa a cărei primă urmare trebuia să fie demolarea locuințelor lor, arătîndu-i cu degetul (un gest popular, plin de semnificații

1. Scrisoarea adresată lui Vlad Georgescu, directorul Europei Libere, i-a fost trimisă pe căi ocolite lui Virgil Ierunca, însoțită de următorul apel: „Domnul Virgil,/ Prin cîte împrejurări grele am trecut în viața asta nenorocoasă, niciodată n-am fost într-o situație mai fără de speranță ca acum. Sînt hărțuit în permanență și vlăjganii ipocritei stăpîniri se comportă urît cu mine, iar la vîrsta mea, sînt tratat mai rău ca un deținut de drept comun. Uf! Doamne, fără de sfîrșit coșmar! De atîția ani îl îndur și aș vrea să scap măcar cu rămășița asta de viață, de care mă agăț cu disperare./ La noi parcă nici nu există legi și procuratură. Bine-hrăniții băieți ai regimului atît de dur fac tot ce vor cu locuitorul declarat indezirabil, întocmai ca pe vremea lui Pazvantoglu./ Îndrăznesc să cer, așa cum ați mai făcut, să rugați pe cei de la organizațiile Amnistia Internațională, Liga pentru apărarea drepturilor omului din România și pe cei din Frankfurt să-mi ia apărarea, poate scap din strînsoare și potențații stăpîni se înduplecă și îmi dau un pașaport turistic în loc să mă omoare./ Nu mai am ce pierde. Soția mi-a murit și am rămas singur în jungla neomeniei planificate din olimpul zeilor tereștri./ Vă rog să transmiteți scrisoarea alăturată domnului director Vlad Georgescu, solicitîndu-l să o citească la microfonul Europei Libere. Ar putea să mai pună și dinșii cîte-o vorbă bună în favoarea mea. Prietenii la nevoie se cunosc față de noi, cei din linia întîia./ Multă sănătate D-voastră, Doamnei Monica, Paul Goma și tuturor celorlalți prieteni. Mulțumesc pentru tot ceea ce ați făcut și mai faceți pentru mine. Dacă mă asasinează sau poate mă internează la spitalul de psihiatrie ca vechi marxist, vă rog să nu mă uitați și să încercați să elucidați împrejurările nenorocite ale sfîrșitului meu./ Cu stimă, Dumitru Mircescu,/ București, 31 mai 1987” (fotocopie după original, din Fondul lui Mihnea Berindei).
2. D.B. no. 131, August 31, 1987.
3. Pînă aici fraza nu a fost citită.

majore, printre care și legătura directă, nemijlocită dintre popor și primul om al țării¹), spre cartierul învecinat, spre Dristor, Mîntuleasa, Negustori, unde case boierești, de foști exploatare ai poporului, continuau să existe.

Șeful de partid, mereu cu urechea aplecată spre suferințele și dorințele oamenilor muncii, indiferent de naționalitate și convingeri religioase, s-a îndreptat spre locurile indicate și în curînd au început și acolo demolările. Ca să se facă dreptate. Străzi ca Teodor Speranță, Dristor, Moise Nicoară și altele vor căpăta o față nouă, înveselită de silueta zveltă a blocurilor de beton, frumos alinate de-a lungul unor căi de comunicație, pînă în Piața Muncii. Au fost evacuate blocurile de garsoniere din strada Valeriu Braniște, Turturele etc. în care se vor muta birourile constructorilor. Ca și în Calea Plevnei, unde fostul manej regal, acum sediu al clubului Steaua (mutat în cartierul Ghencea) a devenit „statul major” al viitorului Muzeu Național, gîndit și amplasat tot în urma gîndirii tovarășului Ceaușescu, un demn urmaș al lui Ștefan cel Mare, care alegea cu viteza lui săgeată locul viitoarelor mănăstiri.

Pe alte trasee se aplică intens noua descoperire a aceleiași tovarăș descoperirea, mai bine zis redescoperirea tramvaiului. Capitala noastră trăiește din plin mirajul real al vechii noutăți : tramvaie peste tot, liniile lor de oțel lucitor apărînd și dispărînd, după necesități (un alt principiu socialist de bază), cînd pe I.G. Duca, cînd pe Tunari, cînd în Drumul Taberei ori Militari. S-a ajuns la o asemenea perfecțiune încît pentru a le monta terasamentele și a le scoate, spre a le reazeza, nu trec săptămîni, ci cel mult două zile. În acest timp, metroul înaintază ca un sobor vrednic pus la muncă folositoare pentru oameni. Alimentată de la suprafață de tone de beton prin intermediul unor pîlnii uriașe instalate în mijlocul unor bulevarde (Ana Ipătescu, Magheru, Aviatorilor), această cîrțiță mecanică a epocii noastre se fortifică cu fiecare zi, cu fiecare săptămînă, cu fiecare lună, pe nesimțite.

Dar ochiul atoatecuprinzător al Conducătorului a cuprins și aria altor orașe aflate în suferință de tramvai : Constanța, Craiova, de exemplu. În orașul banilor, frumosul centru este ca un mîndru șantier arheologic : săpat adînc și pe toată cuprinderea lui, spre a primi noile artere de circulație, el face încîntarea cetățenilor săi și bucuria celor aflați în tranzit și care sînt îndrumați spre zone periferice, pline de farmec, ale vechii așezări oltene, pînă a regăsi calea spre Slatina, Pitești, Alexandria ori București. Se poate prevedea de pe acum o revenire spectaculoasă la moda retro, cea a tramvaielor cu cai, cu un consum minim de energie convențională, cu un parfum al vremurilor de odinioară de care sîntem atît de mîndri și de frustrați.

Spiritul de echitate al Conducătorului reiese și din felul judicios și drept în care a împărțit orașul Capitală : renunțînd la autobuze și troleibuze, care încărcău traficul, el a pus la dispoziția cetățenilor tramvaiul, pe căi ocolite, ferite de tumultul circulației auto, pentru cei cu pretenții aerobe, iar pentru cei mai mulți, asigurîndu-se transportul nevăzut, subpămîntean al metroului. Peste un milion de oameni, zilnic, călătoresc nestingheriți pe sub străzile Bucureștiului, iar pe deasupra lor conducătorii. Echitate robustă : jumătate în exclusivitatea omului de rînd, jumătatea cealaltă la dispoziția celor ce veghează la bunăstarea poporului, oameni mînați de destine istorice cărora nu li se pot sustrage, deoarece astrul în jurul căruia gravitează dispune de o atracție aș putea zice (cu o mică exagerare conștientă) solară.

Dar ar fi injust să ne restrîngem la orașe, indiferent care ar fi acelea. Să mergem la munte... Făgărașii i-au rămas la suflet conducătorului. Mai ales de cînd cu Transfăgărașanul intrat în legendă, mai puțin în circulație. Trecînd prin zonă, privirea sa ageră s-a oprit

1. Textul din paranteză nu a fost citit.

asupra unei formațiuni dure de culoarea neagră : „o piatră, o simplă piatră” ar fi gîndit omul obișnuit ! Dar nu Conducătorul. Dînsul a ridicat această „simplă” piatră și a început să mediteze : „Ce-o fi cu ea, aici, la munte ?”, i-a întrebat pe specialiștii care-l însoțeau, dar nici unul n-a știut să răspundă. Bineînțeles, tot tovarășul a fost cel care a dezlegat misterul : „Este cărbune”, ar fi spus dînsul, desigur mult mai complet decît pot eu să redau gîndirea sa. Cu toții au fost de acord, privindu-se mirați și jenați de incapacitatea lor de a fi observat dintr-o privire și dintr-o pipăire, pe concret. Se pare că între ei, geologii pretind, ori se tem că era doar o piatră de culoare neagră. Dar cum să contrazici o gîndire atît de complexă ca cea a Conducătorului ? Urmarea : un nou și bogat izvor de inițiative. Geologii, cei care forează, oamenii de laborator etc. au luat drumul Făgărașilor, abandonînd nesănătoasele birouri din Capitală, rupți de realitățile vieții contemporane, de binefacerile științei moderne, ajunsă pe praguri atît de înalte. O armată de specialiști caută. Peste tot. Răscolesc Făgărașii pînă vor da de cărbune. Chiar dacă ar fi să-i rețeze, cum au procedat ani de zile în Căliman ori în Oltenia cu alt soi de cărbune sau cu șisturile bituminoase. Asta nu se cheamă prostie, dle N.C. Munteanu, asta se numește devotament, încredere nestrămutată, înaltă prețuire a celui care veghează asupra vieții noastre, copleșindu-ne uneori, dar despre așa ceva nu vă convine să vorbiți acolo la dstră, să mă iertați, că vă strig în față : „Rușine ! De două ori rușine !”.

P.S. Să nu vă mire că scrisoarea vă sosește direct din România. Destul cu insinuările !

Ștefan Sîrbu, București, 30 august 1987, difuzată la 2 octombrie 1987¹

Domnule director,

Subsemnatul Sîrbu Ștefan, în vîrstă de 31 de ani, cu domiciliul în România, București, str. Odobești nr. 11, mă adresez Dumneavoastră cu convingerea că sînteți printre puținele persoane din această lume care ne puteți ajuta.

Împreună cu soția mea, Sîrbu Mihaela, am decis împreună cu cîțiva ani să părăsim țara în care ne-am născut deoarece pentru noi, ca pentru atîția alții, viața a devenit imposibilă în România. Cunoscînd acordurile internaționale privind dreptul la emigrare semnate de statul român și, în special, înțelegerea existentă dintre România și SUA în legătură cu rezolvarea cererilor de emigrare, am depus la 7 ianuarie 1984 o cerere de emigrare în SUA, țară în care avem rude stabilite de mai multă vreme. De la acea dată pînă în prezent, cererea noastră a fost refuzată în mod sistematic.

După fiecare răspuns negativ primit, am încercat să obțin explicații din partea autorităților competente, căci considerăm cererea noastră perfect îndreptățită și legal întemeiată. La fiecare dintre audiențele în care am fost nu am avut însă parte decît de o totală lipsă de solitudine, iar în cîteva rînduri am fost tratați cu desconsiderare și cinism. Astfel, am fost avertizați să nu încercăm să-i înmînăm personal președintelui Ceaușescu cererea noastră, căci riscăm să fim împușcați de escortă, iar în America nu vom ajunge decît „în chip de îngerăși”. În schimb, dacă dorim să facem public protestul nostru, am

1. H.R. no. 31, October 2, 1987.

fost invitați de cel care s-a recomandat drept locotenent Stoian Ștefan să ne dăm foc în Piața Palatului din București. Am fost asigurați că lipsa benzinei de pe piață nu constituie un impediment în astfel de cazuri și că milițenii de pază ne-o vor pune ei la dispoziție¹.

În același timp, soția mea a fost supusă la locul ei de muncă la mai multe șicane din partea ofițerului Ministerului de Interne ce supraveghează această instituție : a fost închisă vreme de două ore într-un birou și anchetată asupra mijloacelor pe care avem de gând să le folosim ca să ne obținem pașapoartele ; același ofițer a sfătuit-o în cuvinte triviale să-și „folosească sexul” dacă vrea să aibă parte de bunăvoință din partea celor care dispun eliberarea pașapoartelor².

Principala argument invocat pentru justificarea refuzului dreptului nostru legitim a fost că statul român nu agreează politica de emigrație. Mi se pare însă complet absurd ca un stat să nu agreeze propriile sale legi și acorduri, așa încît nu putem lua în serios o asemenea motivație. Oare nu majoritatea celor care au emigrat au făcut-o cu acordul statului ? Ni s-a spus apoi că nu vom primi pașapoarte pentru că nu avem rude de gradul întâi în SUA. E firesc să ne întrebăm însă dacă majoritatea rudelor de gradul întâi ale celor din țară nu au ajuns și ele în străinătate tot prin emigrare. Ce vină avem noi că atîția oameni nu mai vor să trăiască în România ?

Noi ne-am propus de la bun început să adoptăm o cale perfect legală pentru realizarea dreptului nostru la emigrare. Autoritățile române nu s-au dovedit însă deloc consecvente și logice în atitudinea față de o persoană ca mine, care are rude în străinătate și vrea să emigreze. În septembrie 1982 am fost concediat din postul pe care îl aveam în cadrul Ministerului Comerțului Exterior, iar mai recent am fost retrogradat muncitor necalificat din postul de merceolog tocmai pentru că am rude în străinătate și vreau să emigrez. Cea mai simplă cale ar fi fost însă pentru autoritățile române să ne dea drumul, mie și soției mele, să plecăm de la bun început, scăpînd de niște persoane incomode ca noi.

Unica noastră dorință în momentul de față este de a pleca oriunde în afara României, indiferent dacă SUA sînt dispuse sau nu să ne primească. Ne-am îndreptat toate speranțele către guvernul american, a cărui politică de apărare a drepturilor omului, între care dreptul la emigrare, este bine cunoscută. Noi sperăm ca măcar acum, ca urmare a scrisorii pe care v-o adresăm, calitatea noastră de oameni să fie recunoscută și apărată.

Pentru respectarea dreptului nostru de oameni nu ne-a rămas acum decît o singură cale, pe care o vom urma fără să dăm înapoi. Doresc să vă înștiințez că începînd cu data de 1 octombrie 1987 voi intra în greva foamei, grevă pe care nu o voi întrerupe decît în ziua primirii pașapoartelor. Vă rugăm din tot sufletul să interveniți pe lîngă guvernul român pentru realizarea favorabilă a cazului nostru.

Vă mulțumesc pentru atenție și sprijin³.

1. De la „Am fost...”, pasajul nu a fost citit pe post.

2. De la „același ofițer...”, pasajul nu a fost citit pe post.

3. O scrisoare ulterioară semnată de Mihaela și Ștefan Sirbu a fost difuzată la Europa Liberă la data de 16 octombrie 1987. Textul este foarte asemănător cu cel reprodus aici ; dar conține în plus următorul pasaj : „Indignați de aceste abuzuri inadmisibile la adresa noastră, am considerat necesar să le facem cunoscute autorităților de stat române, lucru după care ni s-a pus în vedere că, dacă mai facem mult caz de cele întîmplute, vom primi 6 luni de pușcărie în conformitate cu legile țării” (H.R. no. 33, October 16, 1987).

Peter Nagy, august 1987, difuzată la 2 octombrie 1987¹

Domnule director,

Mă numesc Peter Nagy și prin această scrisoare vreau să fac cunoscută fulgerătoarea moarte a fratelui meu, Mircea Gheorghe Nagy. Fratele meu s-a născut la Lugoj la 26 august 1954. Copilăria noastră a fost săracă și nefericită. La vârsta de 14 ani am fost despărțiți pentru totdeauna. Fratele meu s-a mutat la Cluj pentru 3 ani, în care timp a învățat meseria de strungar. Înainte de a se întoarce acasă, eu m-am mutat la Timișoara pentru a deveni electrician. Eu am rămas la Timișoara după terminarea școlii profesionale Electromotor, iar fratele meu s-a stabilit la Lugoj unde s-a căsătorit cu Ștefania Cojoc.

În vara anului 1978, după ce două cereri oficiale de călătorie în străinătate mi s-au respins fără motiv, am trecut frontiera în mod ilegal. M-am stabilit în America și am început o nouă viață. În anul 1981, fratele meu și cu familia lui au depus formele de plecare definitivă din România. Cu toate că nici soția lui, Ștefania Cojoc, nici fratele meu nu au fost vreodată membri de partid, cererea li s-a rezolvat de fiecare dată în mod negativ. Recent, fratele meu mi-a arătat peste 90 de chitanțe pentru scrisori cu aviz de primire trimise dnei și dlui Ceaușescu.

În acești șase ani, ei au fost de asemenea de nenumărate ori în audiență la București și Timișoara. La Timișoara li se spunea că actele au fost trimise la București, iar la București li se zicea că actele nu au fost primite încă.

De două ori am menționat numele lor la acest post de radio în speranța că cumnatul fratelui meu, căpitan de Miliție la Sibiu, nu le va mai băga bețe în roate. Toate acestea fără nici un rezultat. La data de 15 august, fratele meu și cu soția lui au încercat să treacă Dunărea, la fel cum am făcut-o și eu cu mulți ani în urmă. Soția a ajuns pe malul sîrbesc, dar fratele meu nu a mai ajuns la mal. Ultimele lui cuvinte au fost: „Mă înec, mă înec. Nu te întoarce înapoi, ai grijă de Oana, de Răzvan”.

Fratele meu a lăsat în urmă pe soția lui, care în prezent se află la Belgrad sub protecția ONU și care, în ciuda loviturii suferite, va emigra la noi, în acest fel îndeplinind visul de ani și ultima dorință a fratelui meu. De asemeni lasă în urmă pe băiatul lui, Răzvan, în vîrstă de doi ani și fetița lui, Oana, în vîrstă de 9 ani.

Sper că bunica care ne-a crescut de mici va avea tăria să mai reziste la această nouă lovitură în viața ei.

Adio fratelui meu, Dumnezeu să-l aibă în grijă.

1. H.R. no. 31, October 2, 1987.

Doina Cornea¹, toamna 1987, difuzată la 11 octombrie 1987²

Ce e de făcut? – sau să nu dăm Cezarului ce i se cuvine lui Dumnezeu

Cu riscul de a mă repeta peste măsură, simt totuși nevoia să revin asupra aceluiași teme, deoarece sînt convinsă că în măsura în care avem răbdarea de a le relua în meditațiile noastre, ele vor prinde contururi mai reale în conștiința noastră, dîndu-i pînă la urmă impulsul de a ieși din inerție, trezind în noi forțe spirituale.

Fără a stărui prea mult asupra răului din jurul nostru, cu consecințele lui destructive, răsfrînte pînă și în noi înșine, pentru că nici nu se mai dă seama de progresiva noastră deteriorare calitativă, aș dori, în cele ce urmează, să insist mai degrabă asupra a ceea ce am putea face fiecare, cu minimum de efort și de risc, pentru a ne păstra integritatea, ca indivizi și ca societate, în fața vicisitudinilor istorice.

Reamintesc doar că totul în preajma noastră și în noi înșine – dacă am avea curajul să ne scrutăm cu sinceritate adîncimile ființei – este bolnav, ca și cum ar fi atins în străfunduri de un germen al disoluției. Semnul vieții și al sănătății, atît fizice, cît și spirituale, este creșterea, respectiv, creativitatea. Aceste semne ar trebui să apară în tot ceea ce omul atinge. Or, la noi, este tocmai invers: parcă tot ce atinge se anemiează și moare. Moare economia, atinsă ca de o tumoare gigantică a cărei proliferare haotică și sterilă nu contribuie la îmbelșugarea neamului. Moare societatea, care ar trebui să însemne un ansamblu de legături între indivizi, legături de natură economică, administrativă, juridică, dar și afectivă, morală, culturală. Cum însă individul este anulat în însuși izvorul său creativ, în spiritul său, funcțiile lui sociale – vreau să spun relațiile interumane amintite – rămîn doar forme golite de sens, doar vorbe fără acoperire în realitate. Moare cultura, năpădită de impuritatea cîtorva conștiințe plătite anume să semene confuzie și care și-au uitat misiunea socratică de a propovădui adevărul și numai adevărul. Paralel cu ea moare și învățămîntul, înăbușit de un sistem reductiv, programat parcă anume să stăvilească forțele vitale, intelectuale și spirituale ale tinerei generații, astfel ca și ea să nu mai poată rodi. Firește, moare și spiritul în fiecare dintre noi atunci cînd încercăm, sub presiunea fricii și a lașității sau a intereselor materiale, să trișăm cu adevărul.

Puterea se înșală crezînd că, înregimentînd, uniformizînd și reducînd prin teroare la obediență servilă un popor întreg, strivindu-i energia vitală și spirituală, își va spori propriul său potențial de putere. Prin aceste metode vinovate, iresponsabile, ea nu face decît să devitalizeze neamul, nesocotind consecințele istorice care ar putea lua cîndva o întorsătură tragică pentru noi.

Vigoarea unui popor izvorăște, în primul rînd, din potențialul său spiritual: creativitate, inteligență, imaginație, forță morală, afectivitate, curaj. Spiritul creează totul, cultură, artă, știință, dar și economie, tehnică, comerț. El are nevoie de libertate pentru ca să se poată desfășura. Fără plenitudine afectivă omul încetează să mai fie creativ, lucrările lui se împuținează și se devalorizează. Numai așa se explică, prin această carență de libertate

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 222, nota 1.

2. L.M. no. 32, October 11, 1987. Această scrisoare a mai fost publicată în volumul *Doina Cornea, Scrisori deschise și alte texte*, Humanitas, București, 1991, pp. 45-52. O reluăm totuși aici, fiindcă ea a provocat comentariul altui corespondent al Europei Libere (vezi *infra*, „Un ieșean nelămurit” – text difuzat la 29 noiembrie 1987), o nouă probă a dialogului pe care românii îl purtau între ei prin intermediul acestui post de radio.

și adevăr, marasmul general, dar și dezagregarea economică și tehnică cu care ne confruntăm zi de zi.

În această confruntare a ființei noastre naționale cu neantul nu cred că sînt mulți cei care nu-și pun întrebarea : ce este de făcut ?

În logica celor amintite, deci în logica convingerii că spiritul este izvorul a tot ce este, primul pas ar trebui făcut în domeniul spiritului. În acest scop se impune remodelarea învățămîntului. Precaritatea învățămîntului pune în pericol însăși existența țării, mai mult decît precaritatea oricărei alte instituții, deoarece învățămînt înseamnă viitorul culturii, al valorilor morale, al științei și tehnicii. De aceea trebuie să cerem cu insistență și cu orice risc, dacă vrem ca neamul să dăinuie, restaurarea acestei instituții care să asigure educarea tinerei generații în sensul unei plenitudini spirituale, unei deschideri spre lume, dar și spre ceea ce o transcende, în sensul unei libertăți centrate în adevăr, a unei libertăți mereu creative. Restructurarea învățămîntului ar trebui să se facă, în bună parte, după modelul vechiului învățămînt românesc, împrumutînd în același timp din conținutul și metodele de predare ale celor mai moderne școli din lume. Procedîndu-se la o reformă a învățămîntului, s-ar impune consultarea nu numai a unor eminente pedagogi și profesori, dar și consultarea celor mai de seamă filozofi (C. Noica, A. Dumitriu), critici literari (N. Manolescu, E. Simion) și chiar a unor reprezentanți ai clerului.

Cum însă nu este nici o speranță ca, în iresponsabilitatea ei, puterea actuală să revină de la sine la reforme de revigorare socială și spirituală, întrebarea „Ce este de făcut ?” trebuie să ne-o punem și altfel decît la modul general și abstract sau impersonal, deoarece în conștiința noastră trăim mai puțin ca entitate națională : trăim, în primul rînd, la modul concret, ca indivizi, atît față de noi înșine, cît și față de semenii noștri sau de comunitatea etnică căreia îi aparținem. În această perspectivă, întrebarea „ce este de făcut” va deveni : „ce am de făcut eu, individul mărunț ?” care sînt, în aparență, lipsit de puterea de a modifica în mod direct și simțitor mecanismele unei vieți sociale degradate. Totuși, nu este așa, fie și numai pentru faptul că spiritul prinde viață concretă și se manifestă sensibil numai la nivelul individului. Modificările istoriei își au obîrșia în indivizi, în această primă instanță a devenirii. Fiecare modificare înăuntrul nostru, în acest spațiu tainic, va produce o schimbare – infimă e drept – și în totalitate, în spiritualitate colectivă, în cea de-a doua instanță în care se înscrie devenirea noastră comună, numită istorie. Așadar, puterea sau slăbiciunea individului constau în puțința sau în neputința sa de a-și modela liber destinul spiritual ; cu alte cuvinte, de a-și alege liber trăirile (în funcție de valori morale) sau de a suferi biruit de invazia agresiunii exterioare. Refuzînd strădania firească spre bine, libertate, adevăr, va contribui și la distrugerea societății, nu numai a propriei sale ființe. Se vor întreba unii, ce legătură poate avea viața lor interioară cu sistemele de organizare ; legătura este mai strînsă decît se crede și trebuie să încercăm să înțelegem că nu există o delimitare atît de categorică între afară și înăuntru : aceste două spații se condiționează și se susțin reciproc. Doar atît că ceea ce vine din afară – idei, concepte, aparținînd spațiului cultural general – nu poate prinde viață decît în acel înăuntru, așa cum am spus. Dar dacă, cu un efort de atenție, de voință și de curaj, înăuntru (al tău, al ei, al meu) îmi recuperează sănătatea pierdută (căci de boală e vorba aici, de boala de a nu îndrăzni să răspundă unei exigențe de adevăr), deci, dacă înăuntru își recuperează sănătatea pierdută investind viață în conceptele sale cele mai de preț, adică transformîndu-le în trăire, însuflețindu-le, el devine o forță ce se va revărsa și în afară, o forță care va potența climatul spiritual general. Deci fiecare din noi, trezindu-și la viață

forțele spiritului, va contribui la sporirea lor, nu numai în limitele sale individuale, aparent închise, ci și în perspectiva întregului, valorizându-l spiritual. Prin simpla noastră trăire a unei valori morale vom modifica raportul existent între creație și inerție, viață a spiritului și moarte.

Ce am deci de făcut eu, individul mărunț, este să mă împotrivesc propriei mele morți spirituale, provocată de spaima opresivă ce o exercită asupra mea o autoritate de partid contingentă care se erijează, în mod abuziv și arbitrar, în conducătoare de conștiințe, în deținătoare de „adevăruri absolute” răpind spiritul meu de a-și îndeplini rostul său în lume, liber și creativ. Ceea ce am de făcut e să-mi păstrez cu orice preț calitatea interioară și să fac să trăiesc în mine valorile originare : iubirea, credința, speranța, curajul, libertatea ; ideile de adevăr, de dreptate, de bine, cu un cuvânt, să trăiesc în mine viața spiritului și să contribui și la trezirea semenilor săi.

E ușor de spus, vor zice unii, „să ne trezim”, dar cum ? De unde atîta putere și voință ? În numele cărei valori, cînd cea mai apropiată valoare este trupul meu prin care mă manifest și care e înfricat, amenințat de foame, de frig și de boli, de spaima și violențe. În jurul meu totul a devenit agresiune, iar eu sînt atît de fragil. Mă simt paralizat, blocat : în ascunzătoarea mea, abia dacă îmi mai vine să respir. De patruzeci de ani de confuzie și de compromisuri am uitat ce înseamnă demnitate umană și ne-am dezvățat să înțelegem corect realitatea spiritului.

Comitem, cred, eroarea materializată de a ne identifica aproape exclusiv cu trupul sau, în cel mai bun caz, cu o conștiință pasivă, concepută ca produs al materiei sau ca o funcție a ei. Ne comportăm ca și cum ne-ar fi teamă – chiar ne și este – să trăim centrați în nucleul nostru spiritual din care izvorăsc toate și cu care nu se poate trișa. Atunci preferăm să trăim periferic, ancorați în false speranțe și nici nu ne mai dăm seama că ne-am înstrăinat.

Pentru regăsirea spiritului pierdut, primul pas ar fi deci să ne debarasăm de acea concepție materialistă – înțeleasă mai puțin ca filozofic decît ca atitudine de viață inconștientă – care se manifestă ca mentalitate cotidiană ori de cîte ori acordăm prioritate existenței noastre materiale : confort, situație, relații, prestigiu, putere. Valoarea noastră umană nu poate rezulta din aparența noastră socială. Adevărata noastră valoare va rezulta din atitudinile noastre interioare ca manifestări ale spiritului, ca răspunsuri pe care acestea le dau evenimentelor ce ne împresoară.

În continuare, al doilea pas ar fi o muncă de tatonare interioară, de recunoaștere a spiritului viu, a vieții spiritului. Dar cum trebuie să o facem ? Fiecare din noi pretindem că ne cultivăm spiritul : citim romane pentru „deconectare”, ascultăm muzică din același motiv, iubim pictura pentru că ne liniștește... Este oare suficientă această cale ? Este ea oare o metodă sigură de trezire interioară ? Ca să fiu sinceră, cred că nu. Și totuși, nu pot nega că trezirea pornește de la cărți. Dar nu orice carte. Să facem un efort de a ne apropia de acelea care ne instruiesc despre adevăr, să-i citim pe înțelepții antici, dar și pe Mircea Eliade, pe Constantin Noica, pe Ștefan Lupașcu, Gabriel Marcel sau Teilhard de Chardin. Însă nu ajunge doar să-i citim, trebuie să încercăm să și trăim ce ne spun cărțile lor.

Rostul omului în lume este de a se crea în spirit prin instaurarea unei stări interioare pe care însă sîntem chemați să o și mărturisim, ceea ce înseamnă că acceptăm să transformăm niște idei, niște fapte de conștiință virtuale, în spirit viu, în propria noastră trăire, asumîndu-le. Numai astfel, prin aceste acte de mărturisire, îi permitem spiritului

nostru să-și îndeplinească funcțiile, anume, de a fi într-adevăr întru iubire și bunătate, întru credință și curaj. Numai pe această cale vom reuși să ne restaurăm viața interioară deteriorată, recuperînd adevăratele noastre dimensiuni umane, fără să trăim chirciți sub opresiunea unei false puteri. Dacă privim mai atent, acest mod de cultivare a spiritului, această autocreare – da, prin lecturi, dar și printr-un efort de atenție și de control riguros al faptelor de conștiință –, nu este altceva decît practicarea virtuților fundamentale. Credința, iubirea, speranța, adevărul, dreptatea... Să nu zîmbim, ele par a fi vechi ca lumea; pentru unii chiar demodate. Totuși, în clipa cînd ele dispar din sufletul nostru, cu siguranță acesta încetează să mai fie viu.

Dar condiția esențială în tehnica de restaurare interioară sau de cultivare a virtuților este libertatea; o libertate înțeleasă ca purificare, ca eliberare de tot ce subjugă: resentimente, egoisme, lăcomii, sete de putere, dar și frică, lașitate, minciună, ipocrizie. Libertatea nu este deci ceva ce se capătă de-a gata, prin constituții, legi sau decrete. Această libertate de drept, importantă și ea, ne rămîne oarecum exterioară. Libertatea concretă, cea de fapt, cea integrată ființei noastre profunde, ne-o făurim singuri, printr-o perseverență muncă interioară de deconținere, printr-un efort de atenție de a ne păstra mereu deschiși, mereu disponibili față de un conținut spiritual virtual care ne solicită să-l exprimăm, să-l mărturisim. Este libertatea care ne conferă autenticitatea, care ne dezvăluie atît unicitatea noastră, deci modul nostru specific de a fi în lume, cît și legătura noastră cu întregul.

Această libertate o putem deci trăi ca libertate doar atunci cînd este integrată în ceva ce e mai mult decît ea însăși, cînd ea participă la Adevăr. Dar, vorbind despre adevăr, trebuie să ne punem întrebarea: care este acest adevăr ce se vrea mărturisit? Ce este adevărat? Ce ne poate garanta că nu alunecăm într-o subiectivitate arbitrară? În definitiv, avem atîtea exemple cînd omul, în numele adevărului, și-a luat libertatea de a-și dezlănțui cele mai violente pasiuni și fanatisme.

Conștiința umană dispune de criterii de recunoaștere a adevărului ca să nu greșească. Aș aminti, mai întîi, un criteriu de ordin psihic pe care îl poate experimenta oricine: adevărul pe care sîntem chemați să-l mărturisim îl purtăm în noi, virtual, ca model ideal, și îl percepem ca pe o chemare, ca pe o nostalgie. Această virtualitate se cere actualizată, prin trăire și manifestare. Numai atunci adevărul devine în noi spirit, cum spune Gabriel Marcel. În cazul contrar – cînd refuzăm să-l mărturisim – îl vom resimți ca pe o frustrare, ca pe un gol dureros. Și tocmai de împuținare, de mutilare spirituală e vorba în cazul duplicității ce ni se impune și pe care o acceptăm tacit. În schimb, cînd ne apropiem de adevăr și-l mărturisim – spune același gînditor – îl percepem ca „bucurie”, ca „lumină”. Bucuria, plenitudinea vor fi deci criteriul psihologic de recunoaștere a adevărului. Toate constrîngerile venite din afară dispar atunci; dispăre frica ucigătoare de a pierde ceea ce „avem”, pentru că în acele momente „sîntem” în sensul profund al cuvîntului. Atunci ne atingem „centrul”, acest „loc de întîlnire cu sacralul”, adoptînd această formulare esențială în gîndirea lui Mircea Eliade. Adevărul – aș îndrăzni să spun – devine locul nostru de întîlnire cu Dumnezeu.

Și Stefan Lupașcu atrage atenția în lucrările sale că nemulțumirea psihică, nefericirea nu sînt altceva decît semnele de alarmă care ne avertizează că viața noastră lăuntrică se îndepărtează de adevăr, cu alte cuvinte, că ne înstrăinăm. Fericirea autentică înseamnă deci a trăi cu adevăr. Cei ce simt în interiorul lor o umbră de dezgust sau de amărăciune pot fi siguri că resimt aceste stări pentru că nu-și îndeplinesc funcția spirituală – așa cum am mai spus – de-a răspunde exigenței de adevăr ce se cere actualizat sau mărturisit prin

ei. Acesta este – cred – motivul ascuns al dezolării care s-a cuibărit în sufletele românilor : neputința de a fi adevărați. Ruptura omului de adevăr, fiind și o ruptură a lui de ființă sau de divin, îi paralizează elanul și creativitatea.

În sfârșit, un criteriu de ordin speculativ ni-l furnizează gândirea teologică : conform ei, adevărul nu poate fi adevăr dacă nu implică cele trei virtuți teologale : credința, iubirea de Dumnezeu, speranța, cu corolarele lor la scară umană : încrederea în semenii noștri, iubire de aproape, speranță de viitor. Când actele noastre nu sînt însuflețite de aceste virtuți, înseamnă că nu mai sîntem în adevăr.

Ce se întîmplă cu noi atunci cînd refuzăm să trăim în adevăr, pentru a fi pe placul unui partid, al unei puteri, este lesne de înțeles. De aceea, unicul răspuns la întrebarea „ce e de făcut ?” este cel amintit în titlul acestei meditații : „Să nu dăm Cezarului ceea ce i se cuvine lui Dumnezeu”. Procedînd altfel pierdem totul : legătura noastră cu divinul, dar și omenescul din noi. Vii și creativi în spirit ne putem păstra numai atîta vreme cît ne deschidem izvoarelor originare prin care ne vorbește Dumnezeu, prin care îi răspundem lui Dumnezeu.

În concluzie, fac un apel tuturor oamenilor de bine să se considere parte integrantă a unui rost comun, a unei deveniri sacralizate și, ca atare, să se angajeze pe drumul trăirilor responsabile. Să nu abdicăm la demnitate, să nu tolerăm să ni se manipuleze spiritul, să nu tolerăm să ni se răpească ceea ce avem mai uman în noi. Să nu ne lăsăm demolată ființa interioară. Este nu numai un drept, dar și o obligație a noastră să trăim ca și cum constrîngerile n-ar exista. Să iubim, să credem, să sperăm. Să refuzăm orice complicitate cu minciuna și nelegiuirea, ca să nu mai trăim cu această mare vinovăție în suflet față de destinul nostru, ca indivizi și ca neam.

„Kutuzov”, toamna 1987, difuzată la 18 octombrie 1987¹

Dragă Radule²,

Deși aș fi avut ocazia să-ți scriu, prins însă de meschinele și stupidele probleme zilnice, am tot amînat expedierea unor scrisori. Dar asta nu înseamnă că nu te ascult. Tu și colegii tăi faceți un lucru extraordinar. Și sînt convins că va veni o zi cînd această muncă vi se va recunoaște sau poate deja vi s-a și recunoscut de către milioanele de ascultători și prieteni necunoscuți pe care îi aveți în țară.

Într-o zi, ascultînd seara tîrziu un post de radio (cred că austriac), am auzit o melodie ce nu s-a transmis de mult la emisiunile tale : formația „Who” cu „picturi despre Lili”. Era formația de mare succes a anului '67. Pe atunci, „Metronomul” se transmitea de pe strada Nuferilor. Și tot de „Who” era și marele succes „Generația mea”, melodie mult îndrăgită și de regretatul Cornel Chiriac³. De atunci au trecut 20 de ani.

1. L.M. no. 33, October 18, 1987.

2. Radu Teodoru.

3. Ionel Corneliu Chiriac (1941-1975), realizator de emisiuni radio la Radiodifuziunea Română, publicist, toboșar de jazz și membru fondator al Federației Europene de Jazz. A devenit foarte

Și am fost păcăliți. Pentru câteva clipe am sperat. Acum însă ce mai așteptăm? Păi, să devenim port și la Atlantic, și la Pacific, să facem milioane de canale, castele, palate... că ne merge tare bine... Aș dori să le amintești generațiilor tinere că într-o vreme și la noi era altfel... Să le povestești de demonstrațiile studențești din iarna lui 1969, din București și Cluj, când datorită lor studenții au obținut Crăciunul liber. Să le mai povestești despre demonstrația din fața Ambasadei Sovietice din dimineața zilei de 22 august 1968, când Miliția se făcea că nu te vede dacă aruncași cu pietre în ambasadă. Ba din contră... Și să le mai povestești de cărțile ce apăreau în acea vreme, dintre care aș aminti pe *Regele Ubu*, de Alfred Jarry, în editarea excepțională a lui Romulus Vulpesco; de emisiunile de la TV, de „Tele-Enciclopedia” de 50 de minute, dar și de faptul că în alimentare puteai găsi oricând telemea de 21 de lei, măsline, șuncă de Praga, salam de Sibiu, cașcaval Delia sau Dobrogea. Însă spre nenorocirea noastră, Marele Nostru Conducător, Stejarul ăl mai stejar dintre stejari ne-a păcălit. Cacialma în toată regula.

Și tot în vremea aceea au început și istericile razii ale Miliției când erai prins pe stradă și tuns ca animalul. Au început scumpirile alimentelor. Începuse represiunea spirituală. Cine putea lua drumul pribegiei spre Vest. Apăruseră aberantele teze culturale din anul 1971, datorită cărora a fost distrus sistematic și pervers tot ce însemna act de cultură.

Și rezultatul iată-l azi. Oamenii prostiți, dezorientați, care atunci când apucă câte o jalnică excursie în Bulgaria sau Cehoslovacia, vin cu sarsanalele încărcate și în culmea fericirii, povestesc de faptul că ce bine au mâncat și-ți povestesc cu o mândrie demnă de invidiat că au cumpărat cafea, cacao, câteva conserve de șuncă sau țigări BT. Aici am ajuns...

Ăsta e adevărul și el trebuie spus și nu ascuns de după zidurile unor construcții faraonice, hidoase și urâte, care de fapt nu sînt altceva decît monumente ale unei tragedii naționale.

În speranța unor zile mai bune, iată lista mea de melodii pe care te rog să le transmiți cu începere din 11 octombrie, desigur, duminica de la ora a doua a emisiunii tale. Dar înainte de asta îți doresc ție și colegilor tăi multă sănătate, fericire și Dumnezeu să vă ocrotească.

„Un diplomat”, toamna 1987, difuzată la 29 octombrie 1987¹

Reflexiuni politice despre politețea românească

Stau în cancelarie, în fața a două stive de ziare și reviste românești. Trăiesc sentimentul ciudat al unei premoniții sigure: știu dinainte că oricare ziar sau revistă aș alege din

cunoscut publicului prin emisiunea de muzică „Metronom”, de la Radio România. În 1969 a trecut granița în Austria cu ajutorul unei invitații falsificate. Ajuns la München, Corneliu Chiriac a reluat la postul de radio Europa Liberă emisiunea „Metronom”, care s-a bucurat imediat de o mare audiență în țară. La 4 martie 1975, Cornel Chiriac a fost înjunghiat de un tânăr. Una dintre explicațiile care au circulat cu privire la asasinat, că ar fi fost pus la cale de Securitate, nu a fost confirmată pînă astăzi.

1. D.B. no. 174, October 29, 1987.

teancul din dreapta, cel mai mare, aş da în fiecare, în linii generale, peste aceleaşi două afirmaţii – e adevărat, într-o relativ amplă varietate de modulări stilistice. Prima afirmaţie : România trăieşte pe toate planurile o epocă de aur. A doua afirmaţie : meritul de a fi condus ţara pe acest meleag paradisiac îi revine personal preşedintelui ţării, secretarului general al partidului comunist, Nicolae Ceauşescu.

Nu intenţionez să împovărez ascultătorul din ţară cu amănuntele descrierilor, nici cu datele concrete, care reflectă opulenţa materială şi bunăstarea spirituală caracteristice epocii glorioase, şi nici cu repetarea atributelor superlative acordate Conducătorului. Aparatul propagandistic al regimului îl inundă doar zi de zi pe cetăţeanul de rînd cu aceste rapoarte şi elogii extaziate. Cui nu-i ajung, să cumpere ultimul volum de versuri al Violetei Zamfirescu¹.

Precum se ştie, în dosul acestei strategii verbale stă convingerea că prin repetare la nesfîrşit, cuvîntul poate prinde trup, poate dobîndi valoare de adevăr, dacă nu în realitatea materială a lumii, atunci cel puţin în conştiinţa individului. Practica aceasta a dobîndit tradiţie în totalitarismul caracteristic veacului, o cunoşteau prea bine şi o mînuiau cu măiestrie Lenin, Stalin, Mussolini, Hitler. Vreau deci să scutesc ascultătorul de intoxicare cu citate care, confruntate cu faptele, se dovedesc oricum false, minţite. Şi-apoi, ca unul care trăieşte din motive profesionale mai mult prin străinătăţi decît în ţară, am destulă pudoare şi bun-simţ să tac. Ştiu că ştiu mai puţin despre divorţul contemporan dintre cuvîntul românesc şi realitatea românească decît orice român din România.

Dimpotrivă chiar : în cursul acestor reflexii aş vrea să pornesc de la neadevăr, mai precis, să consider neadevărul ca adevăr şi să atrag cu această ocazie atenţia asupra unui aspect al imaginii pe care şi-o zugrăveşte România de astăzi, care a fost prea puţin dezbatut chiar şi în revistele din teancul cel mic, din stînga, adică în presa de exil.

Nu este nevoie să subliniez, în contextul lumii moderne, dominată de informaţie şi comunicaţie, că fenomenul românesc nu se desfăşoară nici în izolare, nici în secret sau anonim. Chiar şi cu scăderea vertiginosă a prestigiului nostru internaţional în ultimii ani, chiar şi în însingurarea noastră existenţială din ce în ce mai accentuată, atît în raport cu Occidentul, cît şi în perimetrul lagărului socialist, ceea ce se petrece, dar şi ceea ce se spune şi se scrie la noi nu trece chiar neobservat în lume. Nimeni nu-şi dă mai bine seama de acest fapt decît diplomatul. Şi nimeni nu se simte, ca el, în dialog cu străinii, că ceea ce se afirmă şi la noi, mai ales cum se afirmă, deseori îi jigneşte pe alţii.

Vreau să spun chiar : dacă toate fanfarele de la Bucureşti ar fi întonate pe temeiul unor realizări adevărate, chiar dacă nivelul de trai ar fi în continuă creştere şi nu în dramatică scădere în care se află de fapt, chiar dacă reconstituirea Bucureştiului s-ar înfăptui civilizat şi nu la modul barbar şi diletant în care se desfăşoară, chiar dacă sporirea producţiei de oţel ar fi utilă economiei româneşti, nu dezastruoasă, chiar dacă curentul electric şi gazul ar fi livrate continuu şi cu prisosinţă şi nu atît de parcimonios şi arbitrar cum se livrează de fapt, chiar dacă drepturile omului şi libertăţile civice ar fi pe deplin respectate, felul în care încercăm să ne prezentăm lumii jigneşte această lume din jur.

1. Violeta Zamfirescu (1920- ?), poetă şi publicistă, studii de drept neterminate, Universitatea din Bucureşti (1942-1944). Redactor la *Gazeta Literară* (1954-1956), radio (1956-1959, 1968-1969), *Luceafărul* (1960-1968), redactor-şef pentru poezie la Editura Eminescu (1969-1971). Debut editorial în 1955. Printre ultimele volume de versuri : *Zbor de cîntec peste nori* (Ion Creangă, Bucureşti, 1985), *Incandescenţe* (Minerva, Bucureşti, 1985), *Abura lumii* (Cartea Românească, Bucureşti, 1987) şi *Floare de suflet. Poem Omagiu* (Cartea Românească, Bucureşti, 1989).

Motivul este la îndemână : lauda de sine, exacerbarea nemăsurată și nesăbuită a propriilor merite îi jignește pe vecini, fie ei apropriați, fie depărtați.

Economia italiană a făcut, sub raportul producției globale, un imens salt înainte în ultimii doi ani. În Marea Britanie, rata creșterii industriale continuă să progreseze masiv, într-o proporție aproape fără precedent. Dar nici în presa italiană, nici în cea britanică nu se aud fanfarele sunînd, ci se citează doar datele obiective, relatate și comentate cu multă rețineră. Coreea de Sud a făcut, sub o dictatură de dreapta, un salt uluitor în ultimii 30 de ani, după ce la începutul anilor '50 a fost devastată de un război cumplit, mai devastată decît a fost România vreodată. Dar, deși toate dictaturile înclină spre lauda de sine, presa sud-coreeană nu are de fel un ton triumfător. Și unde mai pui că, citind datele din ziarele sud-coreene, italiene sau englezești, ai certitudinea că ele sînt reale, nu sînt măsluite, nu sînt iscate din creierile bolnave ale niscaiva birocrăți de la planificare sau de la statistică, a căror pîine cotidiană este falsificarea. Și nici dictatorul Chun Doo-hwan¹, nici președintele sau primul ministru al Italiei, nici regina Elisabeta sau doamna Margaret Thatcher nu se aruncă în postura de gladiator, bătîndu-se cu pumnul în piept, pentru a se făli în fața concetățenilor și în fața lumii întregi : „Iată ce fapte glorioase am izbutit !”.

În schimb, cînd ai de negociat cu diplomați străini cărora li se trimit regulat jalnicele noastre publicații în limbi străine, te afli în situația de a te uita în niște ochi largi deschiși, mirați, uimiți, în care abia într-un tîrziu, la a doua reflexie, se iscă o scînteie de îndreptățită batjocură.

Căci în relațiile dintre state, guverne și națiuni, dintre reprezentanții lor, asemenea relațiilor dintre indivizi la nivelul unei civilizații mature, stăruie, dincolo de toate formalitățile protocolare, normele statornicite de veacuri de singurul cod laic de comportament și atitudine cristalizat definitiv în celebrele scrisori ale lordului Chesterfield către fiul său : codul de conduită ale gentlemanului. Și printre primele norme de conduită ale gentlemanului este imperativul de a nu vorbi despre sine ; dacă dialogul impune inevitabil discuția despre sine, trebuie evitată, cu orice preț, lauda de sine, și mai cu seamă, superlativele aplicate persoanei proprii. A vorbi despre sine este necuviincios. A se lăuda pe sine este o grosolanie jignitoare. Declarîndu-se grozav, necum „grozăvissim”, cum se obișnuiește curent la noi în epoca de aur, încerci, deliberat sau inconștient, să spui în același timp că cel din fața ta e mai puțin grozav, ceea ce poate fi o apreciere a ta, subiectivă, dar nu și în mod necesar adevărul.

În primă instanță, lauda de sine îl jignește pe interlocutor. Apoi, la al doilea gînd, te face suspect. Devii suspect deoarece, chiar dacă cele ce afirmi despre tine însuți sînt adevărate, se pune spontan întrebarea : ce scop are lauda de sine ? De ce nu respecti normele conduitei civilizate ? În cazul dat, răspunsul este la îndemână, încerci să-ți dovedești superioritatea prin afirmații superlative despre tine însuți. În general, comparația, pentru a fi valabilă, trebuie efectuată de o a treia parte neimplicată. Întreprinsă de o parte implicată, ea devine de la bun început subiectivă, părtinitoare, neserioasă și deci jignitoare. De aici imperativul nu te lăuda singur, lasă-l pe altul să te laude !

Nicolae Ceaușescu, respectiv autorul principal al textelor sale, Constantin Mitea², nu pierde nici un prilej pentru a afirma categoric, axiomatic : experiența românească dovedește

1. Chun Doo-hwan (18 ianuarie 1931), președinte al Coreei de Sud între 1980 și 1988. A reprimat brutal revolta din Kwangju din 1980. În anul 1983, Chun Doo-hwan a fost ținta unui atentat cu bombe în timp ce se afla în vizită în Birmania. După pierderea puterii, în 1996, a fost condamnat la moarte, dar grațiat în 1997.
2. Constantin Mitea (1920-2002), ziarist. Studii : Academia de Înalte Studii Comerciale (1940), Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1965). Membru de partid din 1946. Reporter,

superioritatea sistemului socialist. Și asta chiar și în această perioadă a crizei generale, permanente a socialismului, în care în țara sa originară, în Uniunea Sovietică, se spune clar și explicit că în nenumărate privințe și încă nu în cele mai neînsemnate, socialismul a rămas mult în urmă, a eșuat în tentativa de a-și demonstra superioritatea.

În raporturile dintre persoane și națiuni civilizate, afirmarea superiorității proprii este percepută ca prezumție jignitoare, ca lipsă de politețe, ca agresiune etică și, în a doua instanță, ca o tentativă de justifica indirect, prin niscaiva „realizări”, adevărate sau fictive, dar firești și cotidiene în alte țări, ceea ce nu se poate justifica nemijlocit.

În fapt, ochi în ochi cu diplomatul străin care este la curent cu ceea ce se petrece în România de astăzi, percepi intens cum se iscă pe ecranul său mental semnele de întrebare, răspunsurile și concluziile sale. Însurate: teza repetată la nesfârșit, după care realizările monumentale ale economiei românești, ale sistemului de educație, ale structurii sanitare și medicale, ale urbanisticii, culturii și chiar și ale democratizării societății românești ar dovedi superioritatea sistemului socialist, nu este altceva decât încercarea retroactivă, a posteriori, de a justifica monopolul ilegitim al puterii, reprezentat și exercitat de partidul comunist și în cazul în speță, de marele Conducător. Repet, concluzia aceasta s-ar impune chiar dacă textele cuprinzând relatarea victoriilor ar corespunde realității, ar fi adevărate. În cazul dat însă, adică în cazul divorțului total de realitate, rapoartele acestea nu sînt decît consecința unei simbioze nemaipomenite, unice în istoria noastră, simbioza între, pe de o parte, un personaj cu un Ego atît de hipertrofic, încît își identifică personalitatea nu numai cu întreg perimetrul geografic al României, pe care îl percepe ca proprietate personală, dar și cu veacurile trecute ale acestui pămînt și, pe de altă parte, autorul textelor rostite de acest personaj care, conchizi după analiza celor 28 de volume apărute pînă acum, este un mare spirit satiric. Este convingerea mea intimă că de la Caragiale încoace, literele românești nu au beneficiat de harul unui umorist și al unui spirit satiric ca cel al lui Constantin Mitea.

Dar, făcînd abstracție de excrescențele verbale hilare practicate în ultimii ani în România, trebuie consemnat că această strategie nu a fost nicidecum inventată de Nicolae Ceaușescu. Ea vine, pe filieră directă, de la Stalin. Comuniștii trăiesc de 70 de ani cu conștiința ilegitimității regimului instaurat de ei cu violență armată. Fenomenul în sine nu a fost inedit în istoria europeană, practica leninistă a preluării puterii avea numeroase modele istorice, în fond ea mergea îndărăt pînă la lovitură de stat a lui Cezar, după cum constatase deja Curzio Malaparte în celebra sa *Tehnică a loviturii de stat*¹.

șef a diverse secții, membru al colegiului de redacție (1947-1965), redactor-șef adjunct (1965) și redactor-șef la *Scînteia*. A fost și redactor-șef adjunct la revista *Contemporanul* (1970). Membru supleant (1969-1972) și membru al CC al PCR (1972-1989), consilier al secretarului general al PCR (februarie 1977), adjunct al șefului Secției Propagandă, Presă și Radioteleviziune a CC al PCR (1983-1989), secretar al CC al PCR (1987-1988), consilier prezidențial (1988-1989).

1. Ultimul paragraf nu a mai fost citit pe post.

„Un pieton sarcastic”, București, 30 august 1987, difuzată la 1 noiembrie 1987¹

Nervi de toamnă... Se spune că cel mai frumos anotimp românesc este toamna. S-a scris și se vorbește încă despre lumina ca de miere, despre înălțimea nopților, despre belșugul ogoarelor, podgoriilor și livezilor. Ce mai încolo și încoace, peisaj sadovenian, dulce și fermecător. Dar nu pentru oricine. De pildă, pentru secretarul general al partidului, toamna asta se anunță ca un sezon al nervilor. Chestiuni familiale (decese, divorțuri, aventuri), chestiuni politice (Gorbaciov, Jivkov²) chestiuni economice (clauza națiunii celei mai favorizate, recolta), chestiuni private și multe altele. Angrenat într-o luptă, nu numai cu națiunea pe care vrea s-o renoveze ca pe o casă căzută într-o rînă, domnia sa s-a luat la trîntă cu însăși natura, pe care urmărește s-o modifice, nu numai ceea ce se cheamă peisaj, dar mai mult încă s-o supună voinței sale de granit, făcînd-o să se manifeste potrivit dorințelor sale – adică să plouă cînd vrea domnia sa, să bată vîntul cînd și cît îi va cere și așa mai departe. Acum, după retezarea căciulii Călimanului, după modificarea cursurilor unor rîuri și înființarea unei alte albie artificiale de tip Canalul Dunăre – Marea Neagră, Dunăre-București, șeful și-a trecut în programul său cosmic Argeșul. Printre altele...

Dar de ce au apărut acei nervi de toamnă? Nu știu nici eu prea bine, dar au apărut. La Neptun șeful a fost mai trist ca în alți ani. A renunțat pînă și la băile sale tradiționale de nămol de la Eforie, lăsînd stabilimentul în „exploatarea fiului său mezin, Nicușor”, care a știut să folosească moștenirea începînd cu covorul roșu și cabinele bine capitonate. I-a fost dat străvechiului ghiol, să mai vadă și altceva decît silueta singuratică, rătăcită prin nisipuri a șefului, bandele vesele a progeniturii au dat viață unor locuri pînă nu de mult cufundate în austeritatea prezenței omului planetar. Pentru aceasta, s-au cărat zilnic 2 (două) tone de nămol selecționat, la Neptun, pentru tratamentul loco. Bietul Tekir, din legendă, cu calul bolnav de reumatisme, a căzut în dizgrație. Dar nu numai el. Vor fi schimbați (aveți răbdare, că în ziare nu o să apară așa ceva, dar ceea ce vă scriu este că și îndeplinit) nu mai puțin de 7 prim-secretari de județe. Poate chiar și din cele 7 județe recent vizitate, fapt care ar îmbogăți previziunile mistice ale lui N.C. Munteanu privind fatidica cifră. Cine îi vor înlocui? Oricine, nu va avea nici un fel de semnificație.

Ceașescu și-a pierdut încrederea în unii din colaboratorii săi. Dovadă: vizitele fulger, ba ce zic, „trăsnet”, făcute de unul singur. Nu mai vrea să împartă cu nimeni grijiile statului. Și le-a asumat integral. Dispozițiile sale de ultimă oră sînt de-a dreptul senzaționale: recoltarea fasolei și a soiei, cît și a linteii (atît cît se mai cultivă în România) se va face „prin smulgere”, exact așa a sunat indicația sa de la o recentă teleconferință. Bineînțeles, justificările sînt științifice, ce face omul cu mîna lui nici Dumnezeu nu desface. Aceasta, după ce de la tractoare și autocamioane s-a revenit la căruța cu cai, pe alocuri chiar și la plug, după ce presa comunistă din țară a binecuvîntat revenirea la îndeletnicirile străvechi, cît și la mijloacele de altădată, hulite și aruncate în spinarea burgheziei hrăpărețe. Se renunță acum și la unelte de recoltat mecanizate, pe 4, 6, 8 și nu mai știu cîte rînduri, realizare de prestigiu a industriei naționale constructoare de mașini căreia îi va rămîne în curînd, ca singură preocupare... exportul.

De altfel, în ciuda criticilor neîntemeiate ce i se aduc, Ceaușescu continuă să se dovedească un păstrător al tradițiilor naționale. Astfel, în București au apărut tramvaiele în culorile vechii Societăți de Transporturi București, adică un galben cu o dungă roșie la

1. L.M. no. 35, November 1, 1987.

2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 206, nota 1.

mijloc. Dacă cineva ar compara fotografiile vechi de pe o stradă bucureșteană cu tramvaie și cu una de acum ar constata coincidența. Dar nu numai atât, Ceaușescu a dus-o și mai departe, dezvoltând în mod creator tradiția. În locul însemnelor care erau amplasate pe luminile de poziție ale tramvaielor (linia 19 avea un cerc alb la mijlocul unui pătrat verde, linia 15 era ușor de deosebit printr-un „x” mov, în același loc ca și tramvaiul 19, linia 3 avea o singură dungă diagonală etc.), însă toate acestea se făceau cu consum de energie, deoarece pe fruntea vagonului din față ardeau permanent două beculețe acum șterse. Putem vedea tramvaiele vopsite complet într-un galben strident, altele în albastru cu dungă albă și, în curînd, traficul va semăna cu un coș cu ouă de Paște. Interesante sînt însă construcțiile acestor vagoane, tabla este lucrată cu ciocanul, nu glumesc, face valuri-valuri și este clar oricui că sînt confecționate din materiale recuperate. Cît despre poluarea fonică, se pare că nu a intrat încă în raza de acțiune a președintelui. Tramvaiele fac un zgomot lung de fierărie (ce se „destramă în tăcere, piere”, cum ar zice Topîrceanu), ducîndu-și vaietul lor mai departe, din loc în loc. Terasamentele atît de deseori schimbate par niște lungi și subțiri valuri metalice, iar gropile care le însoțesc sînt dușmanii autoturismelor și chiar și a tramvaielor, care merg mai mult pe caldarîm, decît pe șine. Noul pasaj subteran din Piața Națiunii (azi Unirii) este o capodoperă a improvizației. Lung și prost iluminat (mă întreb de ce s-au făcut decorațiunile laterale din travertin ori așa ceva), reprezentînd spice de grîu și figuri geometrice fără nici o noimă sau fior artistic, poate doar ca să arate viitorimii gradul de subcultură la care s-a ajuns în epoca de aur, de prost gust, se inundă la fiecare ploaie, apa șiroind din ambele sensuri, și dinspre restaurantul Budapesta, și dinspre Piața Unirii. Mașinile înoată, pentru că scurgerea nu s-a prevăzut nicăieri în București. Pînzele freatice ale orașului cea mai mare parte provenite din Dîmbovița își caută mereu alte locuri de adăpost, de cînd metroul și îndiguirea rîului au fost terminate. Unde vor ajunge, nu știe nimeni. Nici chiar înțeleptul și a toate prevăzătorul nostru conducător.

În zona Otopeni, între noile construcții, ce s-ar dori urbane, dar rămase tot rurale (cu apă și closete în curți), au început demolările caselor de odihnă ale artiștilor, pictorilor, scriitorilor. Nimeni nu este cruțat. În comuna Mihăilești, spre Giurgiu, s-a demolat masiv, șoseaua a fost întreruptă spre a se face loc construcției noului canal spre Dunăre. Ploieștiul este răscolit pentru montarea șinelor de tramvai. La Giurgiu, noul combinat chimic este atacat cu furie de constructori, deși specialiști știu de pe acum că nu va avea cu ce să funcționeze și că va fi pus la păstrare ca un obiect din moștenirea cuiva. A cui? Fără îndoială, a acestor ani de rușine și jale.

Dimitrie Bulbuc, Turda, [iunie-iulie 1987], difuzată la 6 noiembrie 1987¹

Stimate doamne și stimați domni de la postul de radio Europa Liberă,

Vă scriu în numele și la dorința fiului meu Bulbuc Gheorghe „domiciliat” în prezent la penitenciarul din Turnul-Severin, cu fostul domiciliu în Turda [...], fapt pentru care nu

1. H.R. no. 35, November 6, 1987.

a putut să vă trimită această scrisoare decît prin mine. Apelează nu atît la faptul că ați putea îmbuna, prin publicarea acestei scrisori, autoritățile de securitate de a-i respecta cel mai elementar drept al omului, *libertatea*, ci pentru a dezvălui opiniei publice încă unul din cazurile nenumărate știute și publicate pe postul de radio Europa Liberă, cît și cele neștiute prin faptul că nu au putut trece informațiile prin plasa deasă a Securității românești¹.

Vreau să arăt în ce situație se află unul din prizonierii d-lui Ceaușescu. Cu speranța că legea semnată la Helsinki² de „cel mai iubit fiu al poporului” este respectată, Gheorghe Bulbuc a depus o cerere de plecare definitivă din țară cu dorința să emigreze cu familia în Canada, unde se află o parte din rudele lor (fratele meu). Ca la multe alte cereri de genul acesta, și-a luat „cineva” dreptul să hotărască că cererea nu este întemeiată și a fost respinsă fără vreo notă explicativă sau ceva de genul acesta. Poate că există motive necunoscute de nimeni să-i pună la îndoială capacitatea lui de a hotărî unde să trăiască împreună cu familia lui. Ba mai mult, au început să se înmulțească vizitele organelor răspunzătoare cu securitatea, s-au înmulțit invitațiile la declarații și note explicative, au apărut șicane, într-un cuvînt, „libertatea” lui a început să fie din ce în ce mai limitată. Simțindu-se în felul acesta terorizat, se hotărâște să părăsească această țară unde nu putea oferi nici un viitor celor doi copii ai lui, încearcă trecerea frontierei spre Iugoslavia, unde este prins de organele grănicerești și condamnat la 1 an închisoare. Procesul a avut loc în orașul de domiciliu, în fața populației și cu toate că încă nu era condamnat, a apărut în fața oamenilor care-l cinsteau și-l prețuiau ca un om deosebit de capabil, în haine vărgate, cu cătușe și tuns chel. În acest fel a fost înjosită iar demnitatea lui de om cinstit, a fost călcată în picioare cu tot felul de slogane.

Mă întreb cum poate să fie un om vinovat în fața societății că-și dorește libertatea, din moment ce se naște într-un lagăr de concentrare comunist. Bine, a suportat totul; dar hotărîrea de a pleca i-a rămas, chiar s-a întărit. Fapta săvîrșită nu a regretat-o nici măcar de formă în fața judecătorului. După eliberarea lui, în luna mai 1985, se întoarce la familia din Turda și își pregătește din nou plecarea. La 11-12 decembrie 1986, traversează înot Dunărea și ajunge grav bolnav, probabil de răceală, unde-l prind autoritățile iugoslave și-l predau autorităților din Turnu Severin. Este condamnat de data aceasta la 2 ani și 6 luni. Fiul meu, care și-a pus atîta speranță în viața liberă, decade psihic în cel mai adînc abis posibil. Tot avîntul vieții, toate ambițiile, toată motivația vieții s-au dărîmat ca un turn de cărți. A renunțat să mai trăiască în asemenea situație și ca un ultim semn de viață, familia lui primește o carte poștală de rămas bun, prin care anunță și hotărîrea de a intra din data de 16 iulie 1987 în greva foamei.

Eu, soția lui și copiii am încercat desperați în nenumărate rînduri să luăm legătura cu el. Cu pretextul că el nu ar vrea să mai vadă pe nimeni, nu ni se permite să-l mai vizităm. Nu știu dacă mai trăiește și dacă da, ceea ce sperăm din tot sufletul, în ce stare a sănătății se află. Ni s-a spus doar atît, că face greva foamei, că are asistență medicală care-l alimentează în mod forțat cu perfuzii.

Soția și copiii lui Gheorghe Bulbuc trăiesc la marginea existenței: li s-a tăiat pînă și alocația pentru copii. Oare de ce trebuie să sufere atîția oameni? Pentru ce? Ce a greșit fiul meu în fața societății omenești? Cum de au pretenția să respectăm legile lor cînd ei

1. De la „cît și cele neștiute...”, pasajul nu a fost citit pe post.

2. Autorul se referă la Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, semnat la Helsinki pe 1 august 1975, prin care statele comuniste se angajau să respecte drepturile omului, incluzînd dreptul la libera circulație.

nu respectă legile cele mai elementare omenești? Cine le dă dreptul să hotărască asupra vieții bieților oameni?

Cu speranța că veți mai divulga încă una din mîrșăviile care se întîmplă în România în legătură cu respectarea drepturilor elementare ale omului, vă mulțumesc anticipat și doresc să rămîneți în continuare Vocea Liberă a poporului român.

Cu stimă și respect.

„Un maramureșean”, Săliștea de Sus, [toamna 1987], difuzată la 15 noiembrie 1987¹

Un sat de munte așezat pe valea Izei, avînd aproximativ 6.500 locuitori (printre cele mai mari din Maramureș). Pămîntul este neroditor (altitudinea de peste 500 m), majoritatea terenului agricol fiind de fîneață; prin cooperativizare nu mai produce nici o treime din cît ar putea să producă. Populația lucrează în majoritate și aproape întregul an sezonier la munci agricole în Banat, Bărăgan, Dobrogea, Sibiu (la prășit, culesul porumbului, la fin etc.).

Școala este foarte bună, majoritatea absolvenților școlii generale pleacă la licee. Are și foarte mulți studenți – 70 de studenți (media în alte sate este de 1-5 studenți).

Începutul lui mai 1981: un om din sat a vîndut o pereche de cai. Șeful de post (milițianul) intervine, pretinzînd cumpărătorului să plece, cu toată că vînzarea s-a făcut cu toate actele în regulă. Oamenii se împotrivesc, șeful de post abuzează de forța lui, îi lovește și apoi îi duce la postul de Miliție pe vînzători. Îi ține acolo toată ziua flămînzi, iar cînd fetița le aduce de mîncare, șeful de post o i-a de păr și o aruncă pe scări.

În sat lumea este nemulțumită, în aceeași noapte spre dimineață, la ora 5:00, se trag clopotele de la biserică, în dungă, tot satul se adună la primărie. Revoltați de abuzul șefului de post, care de mai mulți ani se purta în sat ca un zbir, oamenii îl caută, acesta se baricadează înăuntru, se sparg ferestre, uși, milițianul se ascunde, apoi travestit în femeie fuge peste grădini. Cineva îl recunoaște, este prins și lovit în cap. Soția și copiii săi sînt duși la marginea satului, cu tot cu mașina mică ce o aveau, spunîndu-li-se să plece și să nu se mai întoarcă niciodată în sat.

Revolta nu poate fi potolită nici de oficialitățile satului. Oamenii cer desființarea Cooperativei Agricole de Producție, să se facă ordine în magazinele din sat, să aducă pîine etc.

Se organizează grupe de cetățeni care controlează toate mașinile care trec prin sat și gară. Dacă sînt milițieni sau soldați, nu sînt lăsați să intre.

Au loc parlamentări cu Securitatea și conducătorii județului, dar fără rezultat. Oamenii cer să stea de vorbă cu Ceaușescu la fața locului. Abia după 3 zile, după tot felul de promisiuni, oamenii pleacă la casele lor urmînd să aibă loc cercetări asupra doleanțelor.

În acele zile se sărbătoreau 60 de ani de la înființarea PCR. Securitatea vine și face anchetă căutînd nu să rezolve cererile cetățenilor, ci să afle vinovații de „revoltă”. Toți răspund cu aceleași cuvinte: „Eu am început”. Fiind atît de uniți, nu au loc arestări.

1. L.M. no. 37, November 15, 1987. Publicat în traducere franceză în *L'Autre Europe*, nr. 15-16, Paris, 1988, pp. 157-158.

Timp de câteva luni, un colonel de Securitate rămîne în sat. Nici o altă schimbare privind cererile oamenilor nu s-a făcut.

În presă nu a apărut nici o știre despre această revoltă. În schimb, chiar în timpul celor trei zile – ironia sortii – se comunică în presa județeană rezultatele concursului „Tradiții revoluționare ale poporului român”, organizat în cinstea zilei de 8 Mai, ziua partidului, locul I: Școala Generală Săliștea de Sus.

În toată țara au avut loc concentrări ale rezerviștilor, iar armata a ocupat pozițiile cele mai importante pentru a pătrunde în Maramureș. În sat se știa, iar oamenii spuneau că dacă vine armata, se vor muta în păduri și se vor apăra. Când se vor întoarce, vor face alt sat, pentru că tot ei l-au făcut și pe acesta.

Ridicarea țăranilor din Săliștea a dus la conștientizarea unor sate din jur. În Rozavlea, milițianul a fost căutat și el la postul de Miliție, dar... fugise. În Desești, într-o duminică de după evenimentul din Săliștea, primarul a chemat oamenii la adunarea populară, însă aceștia au refuzat. În Vadu Izei nu primiseră zahăr și copii și femeile au spart geamurile magazinelor (pe cînd bărbații stăteau și se adunau în centrul satului); peste câteva ore a sosit o mașină încărcată cu zahăr.

Radu Filipescu¹, 9 noiembrie 1987, difuzat la 23 noiembrie 1987²

Tovarășe Procuror-Șef al Municipiului București

Subsemnatul Radu Filipescu, domiciliat în București, piața Alexandru Sahia, inginer la IEMI, vă aduc la cunoștință următoarele: începînd din toamna anului 1986 și mult mai des din septembrie și octombrie 1987, cînd din cauza demolărilor excesive fără asigurarea unor locuințe corespunzătoare oamenii au devenit foarte agitați, în jurul meu se petrec anumite fapte pe care nu pot să le controlez și care nu știu în ce sens vor evolua. Din acest motiv doresc să cunoașteți și dvs. măcar câteva dintre ele.

– În locuința unde domiciliesc, de mai multe ori am observat că în lipsa mea și a familiei mele au intrat persoane necunoscute care au făcut ca broaștele de la ușă să funcționeze greu și semnele pe care le-am făcut în mod special să indice că ușa de la intrarea în apartament a fost deschisă în lipsa noastră.

– Am fost contactat de diverse persoane necunoscute, unele prefăcîndu-se că nu cunosc limba română. Cîteva persoane mi-au propus să plec definitiv în străinătate, iar altele au dorit să discute cu mine cele mai diverse subiecte și să mă cunoască. Tuturor, în spiritul

-
1. Radu Filipescu (n. 1955), fost disident anticomunist. A fost condamnat la zece ani închisoare în 1983 pentru distribuirea unor manifeste în care protesta împotriva regimului și a stat în închisoare pînă în 1986. În anul 1987 a inițiat un referendum privindu-l pe Nicolae Ceaușescu, a fost din nou arestat pe 12 decembrie, dar în urma protestelor internaționale a fost eliberat pe 22 decembrie. A fost unul dintre fondatorii sindicatului „Libertatea”, creat în luna mai 1988 de șapte foști deținuți de la Aiud (pentru detalii privind acțiunile de protest ale acestuia, vezi Herma Kennel, *Radu Filipescu. Jogging cu Securitatea*, Polirom, Iași, 2009, și *Raportul Final*, sv).
 2. L.M. no. 191, November 23, 1987.

tradiției și ospitalității românești, le-am expus părerile mele personale, care sînt cunoscute atît organelor de Securitate, cît și cunoscuților mei. În ce privește părăsirea țării, sper să nu fiu obligat s-o fac nici de aceste persoane și nici de condițiile prin care trece populația de o bună perioadă de timp.

– Totodată, am fost în mod insistent urmărit de mai multe persoane, tot necunoscute mie, circulînd cu una, două, trei, patru mașini, de exemplu : 7-B-3376, 17-B-5712, 7-B-9042 etc., dintre care unele aveau un număr în față și alt număr în spate.

– De curînd, în cadrul actualei efervescențe electorale, la o coadă mai animată, am aflat de organizarea în fiecare vineri după-amiaza a unui referendum cu privire la cele mai înalte posturi de conducere. Astfel, cei ce nu sînt mulțumiți de conducerea Ceaușescu urmează să se adune în Piața Unirii și Piața Sfinta Vineri, iar cei ce sînt mulțumiți, pe Bulevardul Victoria Socialismului și Piața Palatului.

Am fost foarte bucuros să aud de această inițiativă pe care o consider utilă. Corespunzător părerii mele, conform căreia conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu și în mod deosebit aportul tovarășei Elena Ceaușescu sînt nesatisfăcătoare, m-am hotărît ca în zilele de vineri să merg și eu în Piața Unirii și în Piața Sfinta Vineri.

În acest sens, vă rog să-mi comunicați dacă această hotărîre a mea contravine vreunui articol de lege și dacă împotriva mea se poate lua vreo măsură restrictivă din această cauză.

Nicolae Malancaș și familia, Timișoara, [vara 1987], difuzată la 27 noiembrie 1987¹

Mă numesc Malancaș Nicolae [...], domiciliat în Timișoara [...]. Domnule Președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu, din 1958 pînă în 1980 am locuit și muncit în orașul București, cu domiciliul flotant. În 1980, m-am mutat în orașul Timișoara. Am lucrat pe frontiera cu Iugoslavia, fiind înregistrat flotant în comuna Jamu Mare, iar în 1981, la data de 7 iulie, m-am deplasat din Timișoara cu trenul în comună Gătaia unde aveam un fost coleg de liceu pe nume Stanciu Nicolae. Comuna se găsește la 35 km de frontiera cu Iugoslavia. Mergînd pe șoseaua de la gară, am fost oprit de un milițian care era cu un autoturism IMS². M-a invitat în mașină și m-a dus la postul de Miliție, unde am fost pus să dau o declarație din care să reiasă că am vrut să trec frontiera.

Cu toate că le-am explicat la cine am venit, n-au luat în considerare, ci au insistat să scriu în declarație că am intenționat să trec frontiera. Refuzînd să scriu o asemenea declarație, care nu corespundea cu adevărul, am fost bătut pe centimetru pătrat două zile și două nopți cu bastoanele, picioarele și pumnii în modul cel mai barbar. De la miliția Gătaia am fost dus la procuratura Deta, unde am fost bătut în continuare toată ziua la îndemnul procurorului cu același scop : de a obține declarația după voia lor. Neavînd declarație în sensul că aș fi intenționat să trec frontiera, am fost dus din nou miliția județului Timiș, unde am fost tuns și unde am stat două săptămîni. După cele două săptămîni

1. H.R. no. 39, November 27, 1987. Text redifuzat la 22 aprilie 1988 (H.R. no. 60).

2. Vehicul utilitar fabricat în România după model sovietic, folosit între altele de Miliție.

am fost deplasat la penitenciarul Popa Șapcă, unde am stat două săptămîni. În ziua de 12 august 1981, deci după 35 de zile de la arestarea din 7 iulie de la Gătaia, am fost eliberat din penitenciar cu un bilet de eliberare tip în care se menționa următoarele: reținut pentru tentativă de trecere frauduloasă de frontierei, eliberat conform articolului... lipsă de probe. Procuratura Deta îmi dăduse o amendă administrativă, pentru același motiv, de 1.000 de lei.

Domnule Președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu, în urma acestor cazuri ieșite din comun, precum și datorită altor abuzuri și nedreptăți, nesemnificate aici din lipsă de timp și spațiu, solicit insistent și cât mai repede posibil eliberarea pașapoartelor pentru a pleca definitiv în SUA.

Domnule Președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu, în 1980, luna mai, am deplasat la Ambasada SUA din București un dosar cu actele necesare pentru a mă stabili definitiv în SUA. După o perioadă relativ scurtă, guvernul SUA mi-a aprobat viză de intrare în SUA. Dar dosarul cu cererea de plecare definitivă de la inspectoratul județean de vize și pașapoarte Timiș nu s-a rezolvat favorabil. Am făcut mai multe intervenții la MAN, la departamentul de vize și pașapoarte de pe lângă Consiliul de Miniștri, cât și la Consiliul de Stat.

Iar Dvs. personal, cu ocazia vizitei făcută în orașul Timișoara în anul 1984, 14-15 septembrie, v-am înmînat personal o scrisoare, precum și soția mea o altă scrisoare, cu același conținut, Doamnei Elena Ceaușescu. Am rămas cu speranța și încrederea că, odată cererea mea ajunsă direct la Dvs., va fi analizată și rezolvată la timp. Într-adevăr, la numai trei săptămîni de la data cînd m-am adresat direct Dvs., am fost chemat la comisia județeană de vize și pașapoarte a județului Timiș, unde mi s-a comunicat că cererea mea de plecare definitivă în SUA nu mi se aprobă. În luna decembrie 1985, am fost căutat acasă de Securitatea din Timișoara, am fost chemat la sediul Securității și pus să dau o declarație că nu voi scrie la Europa Liberă, nu voi declara greva foamei, nu voi încerca să trec fraudulos granița etc. Securistul avea în mîină unul din numeroasele memorii depuse de mine la Consiliul de Stat.

Domnule Președinte al RSR, beneficiind de semnătura Dvs. de la Helsinki și de decretul 212, de articolul 12 din Constituția RSR, citez: „Orice cetățean este liber să părăsească orice țară, inclusiv propria sa țară, și să se întoarcă cînd dorește”. Mai ales că la depunerea jurămîntului ca președinte, fraza a doua din jurămînt are următorul conținut: „Jur să apăr și să respect constituția și legile țării”.

Stimate Domnule președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu, în cazul în care nu mi se eliberează pașapoartele pînă la data publicării scrisorii, voi începe, cu data publicării scrisorii, greva foamei la domiciliu. Grevă pe care nu o voi înceta pînă la primirea pașapoartelor.

Între timp, pe 22 februarie 1987, ora 14:00, am fost arestat și umilit. A doua zi am fost judecat de urgență pe baza decretului 153 din 1970, la două luni pușcărie, fiind fără serviciu. În speranța că de data această, Domnule Președinte al RSR, situația noastră se va rezolva urgent și favorabil, vă mulțumim anticipat.

Monica Petru Crețu, București, [toamna 1987], difuzată la 27 noiembrie 1987¹

Domnule Director,

Mă numesc Monica Petru Crețu, cu domiciliu în București [...]. Sînt mamă a 3 copii minori de 14, 11 și 7 ani, iar soțul meu, Crețu Eugen, inginer chimist, este în prezent (pentru a doua oară) în penitenciarul din Craiova unde execută o pedeapsă de 1 an și două luni pentru tentativă de trecere a frontierei. Este la a 4-a încercare nereușită. A apelat la acest mod de a părăsi țara pentru că în mod legal nu putem. Avem actele depuse la Serviciul pașapoarte de pe Nicolae Iorga de peste 3 ani pentru a emigra în SUA, dar sîntem amînați sistematic, primind numai negații. Am făcut pînă acum 4 memorii către președintele țării, Nicolae Ceaușescu, dar nu am primit nici un răspuns. Sînt în pragul disperării, căci cu un salariu mediu nu pot ține o casă și 3 copii minori.

Nu primesc nici un ajutor social, căci soțul este deținut. Apelez la Dvs. și la serviciile postului de radio Europa Liberă că numai de aici putem fi auziți de cei care „nu ne aud” cînd intrăm în biroul lor. Dorim să emigram în SUA unde să ne bucurăm de toate drepturile omului care în România nu sînt respectate.

Cu multă stimă.

„Un ieșean nelămurit”, Iași, 11 octombrie 1987, difuzată la 29 noiembrie 1987²

Sub impresia minunatului text al doamnei Cornea

Stimate domnule profesor Vlad Georgescu, este noapte aici, ca și în restul țării, la orele la care reușesc să „vă prind”. Mă aflu încă sub impresia minunatului text al doamnei Cornea, și nu pentru prima oară scrisorile acesteia îmi produc o încîntare spirituală și un sentiment de invidie pentru curajul său de a vi se adresa deschis, cu asumarea tuturor riscurilor, ce nu sînt de neglijat acum la noi. Îi mulțumesc, prin intermediul Dvs., și o rog să mă creadă că textul auzit mi-a insuflat îndrăzneala de a căuta o modalitate de a vă transmite rîndurile de față. O asigur că am devenit mai îndrăzneț grație îndemnurilor sale atît de clare și de elegante în exprimare, cu un conținut atît de dens, ce îndeamnă la meditație și la o confruntare cu propria noastră conștiință, declanșînd un „război interior” de care, probabil, cei mai mulți dintre noi nu și-au dat încă seama că este necesar, mai ales în astfel de momente de grea cumpănă prin care trece România ultimului deceniu. Sînt de acord cu întreg conținutul corespondenței sale și dovada cea mai bună este, poate, tocmai hotărîrea pe care am luat-o de a vă scrie și eu. Desigur, textul meu nu va semăna nici pe departe cu cel al doamnei Cornea, îndeletnicirea scrisului nefiindu-mi atît de familiară cît îi este, în mod evident, domniei sale. Îndrăznesc totuși să-mi formulez cît mai corect gîndurile. Departe de a încerca o polemică cu distinsa

1. H.R. no. 39, November 27, 1987.

2. L.M. no. 39, November 29, 1987.

dvs. corespondentă din Cluj, cred că pot afirma (fiind în asentimentul multora dintre ascultătorii inspiratului său text) că ideile sale nu sînt prea lesne de asimilat pentru cei care formează, fără îndoială, majoritatea celor care vă caută pe unde.

Pentru categoria unor intelectuali familiarizați cu termenii și noțiunile manevrate de domnia sa, aceste idei se reflectă în posibile atitudini și chiar manifestări. Pentru alții, ele aparțin unui domeniu abstract. Nu vreau să minimalizez nici textul care mi-a provocat reacția și nici capacitatea publicului ce vă este devotat, ci numai să precizez că, după părerea mea, el a avut darul de a împărți acest auditoriu în cel puțin două mari categorii : a celor obișnuiți cu termenii folosiți, permeabili la noțiuni abstracte, și a celorlalți care resimt, în indecizia lor, nevoia unor măsuri mai concrete, mai apropiate de înțelesul lor, de activitățile lor obișnuite. Mă tem chiar ca, pentru o importantă categorie de cetățeni, scrisoarea doamnei Cornea să nu însemne o invitație la resemnare sau la o stare conflictuală, sub raport spiritual, cu modul lor de gîndire și de viață. Bineînțeles, aș refuza să ascult la emisiunile dumneavoastră sfaturi privind pregătirea unei insurecții armate, a organizării unor sabotaje, cît și a oricăror alte acțiuni violente. Nici vorbă de așa ceva ! Pentru a mă face mai ușor de înțeles, voi mai spune ceva : regimul totalitar din România de azi face, la rîndul său, apel – dar în alt mod – tot la conștiința fiecăruia dintre noi. Ce altceva poate să însemne, chiar dacă în sistem pedagogic, crearea „omului nou” ? Cum să interpretez repetatele apeluri care se fac la spiritul de etică și etichetate prin toate mijloacele de propagandă manipulate de regim ? Și ce altceva să însemne, dacă nu tocmai tendința de autodepășire, e drept spirituală și corect solicitată, de dna Cornea ? Adică domnia sa tot nouă ne cere să „operăm” asupra capitalului nostru intelectual și afectiv.

Ba chiar aș zice că ceea ce ne solicită corespondenta Dvs. este și mai greu de realizat, deoarece o atitudine filozofică menită să ne salveze propriul „eu” îmi apare ca un „non combat”, ca o stare de așteptare, de refuz al „acrelui” și „ruginii” sufletești cu care ne amenință global toate măsurile regimului. Speranța... ei bine, speranța nu ne-a părăsit pe toți, dar și ea a devenit, în condițiile cunoscute, o pîrghie mincinoasă. Exploatarea speranței mă tem că reprezintă azi o formă bine exersată de dictatură care ne promite mereu o zi mai bună într-un viitor neprecizat. Tot așteptăm ca zilele, săptămînile, lunile și anii ce vin să aducă schimbări. Ceea ce nu se întîmplă, după cum bine știți.

Ca să fiu și mai clar, voi recurge și la cîteva exemple.

Am avut prilejul să stau cîteva ore în biroul de consultații al unui amic, medic psihiatru. Am ascultat, cu înfiorare, mărturisirile unor pacienți. Unul, muncitor la transporturi, avusese, cu trei ani în urmă, o tentativă de sinucidere. Motivul ? Are trei copii, cîștigă suficient pentru întreținerea lor (lucrează și soția), dar nu are ce face cu banii. Nu are ce cumpăra. Își mărturisea incapacitatea de a se comporta ca un tată de familie responsabil pentru soarta alor săi. Solicita medicului soluții în afara celei extreme la care recursese. În ultimii trei ani nu avusese concediu de odihnă. Era epuizat și hainele curgeau pe el, atît de slab era. Considera că nu merită să trăiască. Spunea că prezența sa s-a dovedit inutilă și că, rămași fără tată, copiii se vor afla în aceeași situație ca acum, cînd tatăl lor oricum nu-i poate ajuta.

O femeie solicită concediu. Dar nu mai avea dreptul, deoarece beneficiase de 30 de zile și mai mult nu permite legea să i se dea. Refuza internarea, singura posibilitate de care dispunea doctorul. Motivul ? Nu avea cu cine să-și lase cei doi copii de vîrstă preșcolară. A plecat dezamăgită. Medicamentele nu-și mai dovedeau eficacitatea. Le știa pe toate, le folosise, dar în zadar.

Un tânăr de 19 ani, muncitor și elev la seral, un băiat frumos, cu trăsături fine, cu mâini splendide de pianist virtuos, încercase să se sinucidă cu o cantitate, din fericire inexactă, de barbiturice. Motivul? Incapacitatea de a se încadra în societate. Să meargă la băutoră cu alții de seama lui, să joace cărți ori să se ocupe de fete, deprinderi care celorlalți le ocupau timpul, el nu dorea să facă. Părinții, despărțiți dar în bune relații, nu-i puteau oferi nimic din restrânsul lor buget de timp, fiind reținuți la serviciile lor mult peste orele normale de muncă, venind oboșiți și preocupați de problemele existenței zilnice: cozi peste cozi pentru alimente, timp pierdut prin stațiile mijloacelor de transport în comun, oboseală excesivă etc.

Cineva, vorbindu-mi despre „omul nou”, îl definea astfel: omul nou este acela care-l urăște pe cel ce, înaintea lui, a înhățat ultimul pachet de unt, după o așteptare de câteva ore, tot astfel cum și el însuși l-ar fi urît dacă s-ar fi aflat într-o situație similară. O asistentă medicală venise de pe acuma îngrozită de frigul iernii. „Am lucrat toată iarna trecută într-un cabinet în care temperatura a fost constantă la 6 grade!” Nu-și primise retribuția decât în proporție de 56 la sută. Am asistat la eforturile medicului de a găsi răspunsurile cele mai adecvate problemelor cu care se confruntau pacienții săi. Precizez: nu ne aflăm în fața unor psihopați, ci numai în prezența unor descumpăniți. Vin acum și zic: le putem cere unor astfel de oameni efortul de introspecție, de purificare și de regăsire a eului lor real? Îmi veți spune că am ales înadins exemple-limită. Vă rog să mă credeți că nu e așa! Cred chiar că acești nefericiți au găsit o cale corectă solicitând examinarea unui specialist. Nu i-am mai amintit pe cei vreo 2-3 care se prezentau în urma unor conflicte de serviciu, acuzând abuzuri grosolane din partea șefilor lor care-i țineau sub amenințarea concedierii, a retrogradării etc. Or, numărul celor care se confruntă cu abuzul, sub diferitele sale forme, este uriaș. Am ascultat mărturisirea unei tinere de 33 de ani, căreia îi murise copilul, un băiat născut în greutate de 3,200 kg. Chiar a doua zi după prima alăptare! La drama unei femei de 44 de ani, cu copii mari care, avînd un soț de 57 de ani, rămăsese gravidă și i se refuza intervenția chirurgicală de rigoare, fapt care se răsfîrșise negativ asupra stării sale de sănătate mintală.

Exemplele ar putea continua și sînt sigur că dacă numărul celor care s-ar decide să vă scrie ar fi mai mare, ați vedea că ceea ce v-am punctat pînă acum nu reprezintă stări de excepție, ci frecvente, unele mai tragice chiar.

Comparați acum starea de elevație intelectuală recomandată de doamna Cornea cu cea de fapte din România și încercați să-mi dați un răspuns: ce-i de făcut? Se mai poate oferi ca sprijin moral refugiul în intimitatea afectivă și de gîndire a individului? În credință? În speranță? În promovarea adevărului cu orice preț? Cineva recomanda adevărul și numai adevărul, dar nu în deplinătatea sa...

Dle profesor Vlad Georgescu, sper ca scrisoarea mea, dacă vă va parveni, să nu vă provoace enervarea. Nici decepție. Nu a fost comisă cu acest scop. Nici în acela de a polemiza cu doamna Cornea ori a-i arunca pe oameni în brațele reci ale disperării, ci numai cu dorința de a stabili un echilibru real între ceea ce se poate și ceea ce ni se sugera de către stimata doamnă Cornea. Exemple ca filozofii Noica, Dumitriu, citate din Mircea Eliade sînt demne de atenția oricui nu este confruntat cu duritatea vieții de fiecare zi. Că bisericile sînt din ce în ce mai pline de oameni, și nu numai de bătrîni, ca pînă în anii trecuți, iată un adevăr care vorbește despre acest refugiu la care apelează tot mai mulți cetățeni. Contactul cu divinitatea în momente de cumpănă nu mi se pare însă de cea mai bună calitate morală din partea celor care recurg la această sursă de echilibru, ci numai

de disperare, de dezorientare, de slăbiciune, cu un singur cuvînt. Nu condamn, ci doar constat. Ce este de făcut? Iată întrebarea care persistă, chiar și după difuzarea excelenței corespondenței a doamnei Cornea și după preambulul Dvs., nu mai puțin valoros. Cuvintele au zburat, ne-au ajuns în auz și în suflet, dar întrebarea persistă, cu încăpăținarea cu care dictatura ne strivește sub umilințe și lipsuri, transformîndu-ne viața într-un calvar fără stație terminus...

„Un profesor din România”, [toamna 1987], difuzată la 13 decembrie 1987¹

Dragi tineri,

Din multitudinea aspectelor pe care aș dori să vi le semnalez, mă opresc asupra arzătoarelor probleme a viitorului vostru.

Sînt părinte, profesor, deci de două ori părinte și sufletu-mi arde de durere atunci cînd văd cu cîtă inconștientă conducerea actuală a țării sacrifică viitorul națiunii atît pe plan spiritual, dîndu-vă o educație falsă, cît și material, luîndu-vă vloga trupului prin programul odios de subalimentație pe care ciracii dictatorului Ceaușescu îl numesc atît de elegant „științific și rațional”.

Îmi îndrept privirea către voi, dragi băieți și fete cu chipuri pe care deseori citesc plictiseala și dezolarea, uneori ironia și aversiunea ascultînd platitudinile lecțiilor obișnuite, sau dimpotrivă, interes și simpatie cînd reușesc printr-o frază riscantă să captez atenția!

Aș avea atîtea să vă spun, dar gura-mi este pecetluită de povara ipocriziei și doar uneori risc așa, la întîmplare, să-mi cadă aprecieri care asemeni semințelor din Biblie poate nu toate cad pe teren sterp și vor rodi la vremea lor.

Am ales acest mod camuflat de luptă cu conștiința faptului că dacă dintr-o clasă de 35 de elevi, unul sau doi înțeleg ce spun eu, atunci sămînța adevărului nu este pierdută.

De aceea, deseori insist să vă cunoașteți drepturile și îndatoririle, formulate de altfel în Constituția țării, lovindu-mă de apatia voastră recurg la remedii aspre care vouă vi se par nejustificate.

În disperare de cauză, las atunci la o parte orice prudență și vă spun: „Învățați-vă drepturile pentru că, atunci cînd vă vor fi luate, voi nici nu o să știți că le-ați avut”. Surprind atunci, pentru o fracțiune de secundă, priviri atente, priviri ce în mod tacit îmi semnalează că au primit mesajul meu.

Mi-am pus deseori întrebarea dacă are rost sau nu ceea ce fac, dacă... merită riscul? Și atunci cînd credeam că totul este zadarnic, unul dintre voi îmi venea în întîmpinare și înțelegeam că nu totul este pierdut. Mi s-a întîmplat ca unii dintre voi să-mi propună să discutăm unele probleme mai delicate la Cercul de studii pe materii. Dar și aici diabolica mașină a presiunii ne-a luat-o înainte, deoarece tematica cercului de studii vine de la centru, așa că inițiativa noastră a căzut.

1. L.M. no. 41, December 13, 1987.

Abordînd în mod delicat cu colegii (căci altfel nu se poate) ce anume modalități sînt mai adecvate pentru a discuta cu elevii noștri problemele ce-i preocupă, mi-am dat seama că ceea ce făceam eu făceau și alții și că în acest mod noi, docilii agitatori ai regimului, din unelte disprețuite, deveneam misionari ai adevărului.

La un seminar al profesorilor de științe sociale, un tînăr profesor ne-a prezentat un material privind rezultatele unui „test” dat la clasele din școala sa pe tema „Rolului presei de tineret în educația tinerei generații”. Rezultatele testului anonim au fost atît de surprinzătoare, încît conducerea seminarului a oprit expunerea colegului, ba i-a mai aplicat și o muștruluiială serioasă pentru îndrăzneala concluziilor afirmate.

Pentru ca voi, dragi tineri, să nu deveniți niște roboți depersonalizați, ca în romanele lui H.G. Wells, noi, profesorii voștri, avem datoria de a vă lumina. Dacă fiecare dintre noi vom folosi măcar 2-3 minute pentru a deschide fereastra spre rațiune și adevăr, abia atunci ne vom face datoria.

Există desigur un risc și, pentru a-l micșora, noi și voi trebuie să fim solidari. Ceea ce se întîmplă azi în România este dovada elocventă că în țara noastră dorința de dreptate nu a pierit și că sînt mulți cei care doresc îndreptarea lucrurilor.

Mi s-a întîmplat să fiu întrebat de unii dintre voi: de ce în România este cel mai scăzut nivel de trai dintre țările socialiste. Și atunci v-am răspuns că poate ungurii, polonezii și alții au alte calități în ce privește demnitatea lor națională. Nu credeți că a venit timpul să dovedim și calitățile poporului nostru? Aceasta depinde de voi, cei tineri, voi trebuie să făuriți o viață fără minciuni și ipocrizie pentru voi și urmașii voștri, să faceți o lume mai bună, fiindcă voi sînteți viitorul!

Ștefan Lowitz, Nürnberg, difuzată la 8 ianuarie 1988¹

Mă numesc Lowitz Ștefan, sînt în RFG din anul 1986. Am depus actele pentru plecare definitivă împreună cu familia și părinții mei în anul 1977. Am fost respins în anul 1978. În anul 1981 am depus din nou cu familia, părinții și socrii mei cerere de plecare. Am primit aprobarea cu toții, ca și multe alte familii, care în cîteva luni au și plecat. Noi, după aprobare, nu am primit totuși dreptul de a pleca. Ne-am înscris de nenumărate ori în audiență la Secția de Pașapoarte Arad, dar nu am primit nici un răspuns din ce cauza nu putem pleca. Nu mi-a rămas o altă cale decît să fug ilegal din țară, după 9 ani de așteptare.

În anul 1986, după cîteva luni a fugit și socrul meu; a ajuns și el cu bine în RFG. După un an, în 1987, a venit și familia mea și familia socrului meu. Tatăl meu, Lowitz Anton, nu a vrut să fugă, el s-a dus să se roage de Poliția din Arad. S-a înscris la audiență, iar tovarășul Lăpușcă de la secția de pașapoarte din Arad și-a bătut joc de el în ultimul hal, strigîndu-i să vină în anul 1990, mai repede nu are ce căuta.

Tata, care cu orice preț vroia să ajungă și el în RFG, disperat de acest răspuns primit de la tovarășul Lăpușcă, l-a luat pe fratele meu care abia împlinise 18 ani, pe unchiul

1. H.R. no. 45, January 8, 1988.

meu (fratele lui tata) și încă un verișor de-al lui cu băiatul său de 23 de ani și au căutat niște călăuze pe care le-au plătit cu 75.000 de lei că să-i treacă graniță. Băiatul de 23 de ani a fost găsit mort, tata la fel, după 10 zile de la plecarea de acasă. Iar fratele meu cu verișorul tatălui meu au fost băgați la închisoare. Tata a fost găsit la 200 de metri de graniță, acoperit cu un nailon și două baloturi de paie. După toate astea a rămas mama mea bolnavă singură și fără copii, fără soț. Nu are frați și nici părinții ei nu mai trăiesc. La tribunal, la condamnarea fratelui meu a leșinat, ceea ce s-a întâmplat și acasă; nu știu după câte ore a fost găsită de o vecină care disperată a chemat salvarea și a dus-o la spital. Toate acestea ar fi putut fi evitate dacă Secția de Pașapoarte din Arad ne-ar fi dat drumul să plecăm, ca și celorlalte familii.

Eu am o singură rugămintă, să-i lăsați să vină la mine pe mama și pe fratele meu, căci foarte greu am plătit, cu multă suferință, cu închisoare și cu moartea lui tata. Va rog să nu vă bateți joc de mama care și-a pierdut fericirea și nu prea știe limba română. Lăsați-o să vină la mine, să ne ducem viața împreună. Sper că voi fi înțeles de statul român.

Vă mulțumesc.

Maria Nojinovic, 15 noiembrie 1987, România, difuzată la 8 ianuarie 1988¹

Tovarăși, rog insistent a-mi transmite această scrisoare la emisiunea dumneavoastră, sînt disperată, cred în voi și în Dumnezeu².

Tovarășe Ceaușescu, eu mă numesc Maria Nojinovic, locuiesc în județul Mehedinți, sînt căsătorită legal cu un străin din 1983 cu avizul tovarășului Președinte Nicolae Ceaușescu. Prin căsătorie am cerut domiciliu legal, atît eu, cît și soțul meu, în România, lucru ce ni s-a aprobat de tovarășul Președintele Ceaușescu. Eu sînt absolventă a 15 ani de studii și sînt lăsată fără lucru în urmă căsătoriei cu un străin. Înainte de a prezenta actele a trebuit să ajungem la poliția din Turnul Severin, unde soțului meu, ca străin, i s-a cerut să le aducă cafea, Kent și alte lucruri străine. După ce au primit obiectele din străinătate, au cerut 10.000 de dolari. Căpitanul Bîrlea Sever i-a căpătat numerar sub pretext de împrumut. Cînd soțul meu, Nojinovic Luka, s-a dus să-i ceară înapoi, i s-a răspuns că dacă nu închide gura, îi stabilește domiciliu forțat; l-au acuzat că este mincinos.

Din 1985 nu mi-am mai văzut soțul. Autoritățile române mi-au dat drumul la soț, dar la înapoiere am fost bătută de poliție, eu fiind gravidă în luna a 7-a. Din bătaie am avortat (am certificatul medical din 1985). Am apelat peste tot și am cerut reîntregirea familiei, dar nu am căpătat nici un răspuns. Am o fetiță și sînt fără lucru. La începutul anului mi s-a cerut de autorități să semnez o hîrtie albă, de emigrare. Nu am semnat-o, deoarece eu nu vreau să fiu expulzată. Rog pe ministrul de Interne să verifice comisia de la fața locului și să se permită intrarea soțului în România la familia sa. Cer reîntregirea familiei în România.

1. H.R. no. 45, January 8, 1988.

2. Paragraf necitit.

Începînd cu 8 decembrie 1987, declar greva foamei în România, la domiciliul meu și nu voi înceta pînă la venirea soțului meu în România. Tatăl meu se află în prezent pe prag de moarte¹.

Luka Nojinovici, Sverk, Danemarca, [decembrie 1987], difuzată la 8 ianuarie 1988²

Stimate Domnule Ceaușescu,

Eu sînt cetățean iugoslav căsătorit cu o cetățeană româncă din Județul Mehedinți, localitatea Tîmna. Tovarășe conducător, va rog să reanalizați cazul și să-mi permiteți intrarea în România la familia mea. Mi s-a interzis să-mi mai revăd familia. Mi s-au făcut dosare false de către Miliția Județului Mehedinți, la Turnul Severin. Eu întreb statul român, în ce țară se mai procedează ca în județul Mehedinți? Și anume, ce mi s-a întîmplat mie ca străin : mi-a luat-o pe soția mea la Drobeta Turnul Severin, la Miliție, unde a fost aruncată într-o celulă după ce fusese bătută și torturată de cei de la Miliție și Securitate. Vreau să întreb lumea întreagă dacă și în alte țări mai există așa ceva? Așa cum s-a procedat cu soția mea, Maria Nojinovici? Eu nu pot să intru în România, nu știu de ce, și aș dori să fiu informat dacă mi s-a luat acest drept, „drept al omului”, de a-mi vedea soția. Tovarășe Conducător, va rog să dați dispoziție să mi se aprobe intrarea în România la familia mea.

Király Carol, Tîrgu-Mureș, 16 august 1987, difuzată la 10 ianuarie 1988³

Tovarășului Secretar General al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu,

Vă scriu această scrisoare în preajma zilei de 23 August. Ne mai desparte de această zi istorică doar o săptămînă și cu acest prilej vă transmit calde felicitări și urare de sănătate, fericire personală și viață lungă. Au trecut mulți ani de cînd nu mai avem contacte directe de muncă și personale ; de la demisia mea din Comitetul Politic Executiv și de prim-secretar au trecut 15 ani și, respectiv, 12 ani de cînd nu mai sînt membru al CC al PCR și al Consiliului de Stat al RSR, de atunci nu am mai avut contacte directe.

Era vorba de o întîlnire specială în 1978, după scrisorile ce vi le-am adresat pe tema cultului personalității și a problemei naționale – dar nu a mai avut loc.

1. Paragraf necitit.

2. H.R. no. 45, January 8, 1988.

3. L.M. no. 45, January 10, 1988. Scrisoarea a fost redifuzată în ziua de 14 ianuarie 1988 (D.B. no. 229, January 14, 1988).

Din activitatea mea în Comitetul Politic Executiv am rămas cu multe amintiri plăcute și durabile și nu mă refer în primul rînd la vînătorile din Munții Baraoltului, ale Harghitei și Bodocului și la vacanțele de la Neptun. Mă gîndesc la întîlnirile personale în doi, cînd m-ați invitat în cîteva rînduri la discuții directe, care au durat între o oră și două ore, tema acestor discuții-dialoguri nefiind stabilite, neavînd o temă prestabilită, avînd un caracter deschis, sincer, cu efecte pozitive asupra deciziilor în o serie de probleme importante actuale : economice, politice, politico-sociale.

Discuțiile au avut loc din inițiativa Dvs., îmi amintesc că prima discuție în doi a avut loc în 1969, după o ședință a Comitetului Politic Executiv cînd mi-ați adresat următoarele cuvinte la terminarea ședinței : „Király, hai la mine ! ”. Eu am venit, Dvs. nu v-ați așezat la biroul de lucru și am început să ne plimbăm în birou și mi-ați adresat următoarea întrebare : „Király, ce mai e nou ? ”. Neștiind exact la ce vă referiți, am început să răspund astfel : Tov. Ceaușescu, nimic deosebit. Activitatea se desfășoară normal, dar probleme sînt totdeauna, pentru că așa este viața. Dacă le rezolvăm, apar altele, și m-ați întrebat care ? Eu am răspuns – uitați, de exemplu, problema zootehniei, la care v-ați oprit și foarte firesc m-ați întrebat ce probleme avem cu zootehnia. Eu atunci am răspuns că avem probleme mari. Și am continuat : scade efectivul șeptelului la bovine, mai ales în sectorul particular. Proporția atunci între sectorul particular și proprietatea membrilor cooperativelor era aproape egală cu numărul capetelor ținute de sectorul de stat și cooperatist. Și de ce scade – m-ați întrebat. Pentru că oamenii nu sînt cointeresați să le țină – am răspuns. Necointeresează oamenii în creșterea animalelor, se iroiesc o grămadă de surse : adăposturi pentru animale, hrană din gospodăria personală, forță de muncă (bătrîni, copii care pe lîngă gospodărie le îngrijesc în sistem gospodăresc). În sectorul socialist, am continuat eu, trebuie să investim milioane și milioane de lei pentru a construi adăposturi, pentru a le dota cu apă și lumină, să se angajeze îngrijitori, personal administrativ de specialitate și este păcat să renunțăm la mijloacele locale din sistemul gospodăresc și să ne încărcăm cu investiții costisitoare.

Dvs. ați ascultat cu atenție și ați răspuns doar atît : „Da”. Spre marea mea bucurie însă, la următoarea ședință a Comitetului Executiv a apărut un proiect de lege prin care se acordau stimulente substanțiale crescătorilor de animale, prime pentru vițeei nou-născuți, s-a ridicat prețul la laptele achiziționat și s-au acordat anumite cantități de furaje, concentrate după numărul tineretului bovin contractat și a cantității de lapte contractată.

Bucuria mea a fost cu atît mai mare cu cît aflasem că era pregătit un proiect de lege prin care se preciza lichidarea completă a șeptelului în sectorul particular, prin preluarea efectivelor de sectorul socialist.

Am redat această întîlnire și conținutul ei fără a avea de gînd să le enunț pe toate, cu toate că ar merita, fiind vorba de o altă discuție, de o serie de probleme interne, statutare, de partid, privind modificarea unor hotărîri de excludere a membrilor de partid și trimiterea lor în judecată numai în cazuri cînd comitetele raionale și județene au dat confirmarea excluderii lor.

Altele s-au referit la problema națională etc. Deci discuțiile noastre s-au referit la probleme importante, fiind de bun augur, vizînd rezolvarea unor probleme ale societății noastre. Vă reamintesc de acestea întrucît este răspîndită între colaboratorii Dvs. cei mai apropiați, a cadrelor de partid și de stat concepția și practica că multe probleme actuale care frămîntă societatea s-ar putea rezolva dacă membrii Comitetului Executiv, ai Prezidiului Permanent, primii secretari ai Comitetelor județene ar fi ascultați, ar avea curajul și răspunderea

să abordeze problemele economice, politice și sociale deschis, fără teama cu răspunderea care decurge din funcțiile pe care le dețin.

În acei ani '70, din cele relatate, văzute și constatate au fost în conducerea superioară români cu șira spinării, cu capacitatea și răspunderea necesară de a purta discuții-dialoguri și de a exprima alte păreri, chiar contrare celor ale secretarului general. În fruntea acestora se aflau Ion Gheorghe Maurer¹ urmat de Emil Bodnăraș, Ion Iliescu², Virgil Trofin³, Janos Fazekas, Paul Niculescu⁴, Vasile Lupu⁵. Din păcate, după știrea mea, oamenii cu poziții, cu opinii proprii din anturajul Dvs. sînt extrem de puțini, poate nici nu mai există.

Tovarășe Ceaușescu! Vă spun simplu după cum m-am mai adresat totdeauna atunci cînd colaboram direct. M-am apucat să vă scriu cîteva gînduri determinate de 2 evenimente petrecute într-o săptămînă: una plăcută, fiind vorba de decernarea diplomei și drapelului în ziua de 12 august 1987, în cadrul adunării generale a oamenilor muncii de la întreprinderea evidențiată pe ramură (locul patru pentru rezultatele anului 1986). Un șoc moral pozitiv, cu urmări pozitive asupra mea și asupra colectivului de oameni ai muncii de la IPILF Tîrgu-Mureș, fiind vorba de recunoașterea muncii, strădaniei acestui colectiv de a-și îndeplini obligațiile, funcțiile economice și a obligațiilor ce ne revin din planul de stat unic al economiei naționale.

Într-adevăr, în anul 1986, activitatea economico-financiară a întreprinderii noastre a fost remarcabilă, obținînd cea mai mare producție de conserve de legume de la existența fabricii încoace.

Al doilea eveniment s-a petrecut în ziua de 15 august 1987, cînd am fost convocați la Comitetul Județean de Partid de un colectiv al CC al PCR condus de tovarășul Marghidean, fiind prezenți și tovarășii Matei⁶ și [Petru] Enache, tov. Almășan⁷ adjunct

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 117, nota 2.
2. Ion Iliescu (n. 1930), inginer și om politic. A devenit membru al UTC în anul 1944 și membru de partid în 1953 și a urmat o carieră care include poziția de supleant al CC al PCR între 1965 și 1969, membru al CC al PCR între 1969 și 1984, membru supleant al Comitetului Politic Executiv (1974-1979). A fost prim-secretar al CC al UTC, iar din 1967 pînă în 1971 ministru pentru Problemele Tineretului. În anii '80 a fost marginalizat, se pare, în urma unor neînțegeri cu Nicolae Ceaușescu. Cînd acesta a ajuns să fie dezavuat de întreaga lume, postul de radio Europa Liberă a adus în discuție zvonul că Ion Iliescu ar fi succesorul probabil al secretarului general. După revoluție, a devenit președintele CFSN și al CPUN. A cîștigat mandatele de președinte al României în perioadele 1990-1992, 1992-1996 și 2000-2004.
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 152, nota 3.
4. Vezi nota biografică în vol. I, p. 187, nota 1.
5. Recte Petre Lupu, vezi nota biografică în vol. I, p. 155, nota 2.
6. Ștefan Matei (1913-?), lăcătuș-mecanic. A urmat Școala Superioară de Partid de pe lîngă CC al PCUS între anii 1953 și 1958. În 1946-1947 a devenit secretar al Comitetului Județean PMR Ilfov, prim-secretar al Comitetului Regional PMR Pitești (Argeș) din 1956 pînă în 1965, șeful Secției Agrare a CC al PCR în 1966, șef al Departamentului pentru Valorificarea Produselor Agricole, cu grad de prim-adjunct al ministrului din 1968.
7. Probabil, Bujor Almășan (1924-1998), inginer minier. Doctorat în URSS. Membru de partid din 1945, membru supleant (1955-1960) și membru (1970-1979) al CC al PMR/PCR. Ministru adjunct la Ministerul Industriei Cărbunelui din 1953, secretar general la Ministerul Industriei Grele din 1958, ministrul Minelor și Energiei Electrice (1961-1965), ministrul Industriei Miniere și Geologiei/Minelor, Petrolului și Geologiei (1970-1977).

șef de secție la Comitetul Județean. De la fabrică a mai fost prezentă ingineră Oltean Amalia.

Înainte de a vă relata ce s-a întâmplat în ziua de 15 august, amintesc că în ziua de 13 august m-a căutat acasă șeful de fermă legumicolă de la Band aparținând fabricii, inginerul Crețu Petru, și mi-a relatat următoarele: „Tovarășe director, e mare bai. Și eu am întrebat: ce s-a întâmplat Petrică? Inginerul mi-a răspuns că a fost la fermă un tovarăș de la CC al PCR care m-a amenințat că mă dă afară. Și v-a amenințat și pe Dvs. L-am întrebat care este tema discuției, ce-i baiul? Inginerul mi-a răspuns că a făcut scandal că am împărțit grâul pe care l-am produs pe 2 hectare (cantitativ 8 tone) salariaților. Eu am întrebat, măi Crețule, tu ai respectat legile, ai dat oamenilor mai mult, ai dat la unii care nu au lucrat la noi, ce ai făcut? El mi-a răspuns: tov. Director, eu am dat conform normelor legale, muncitorilor care nu au loturi personale de la CAP și de la alte unități și nici noi nu am dat loturi personale, am dat câte 120 kg grâu celor care lucrează în fermă și după copiii care primesc alocație de la noi conform legii. Listele nominale, uitați-le aici, sînt semnate de persoanele fizice, contrasemnate de CAP din comună, cu semnătura primarului comunei cu ștampilă, precum și a CUASC-ului¹, deci în total 3 semnături cu ștampilă, vizată conform legii. În acest caz, care-i motivul supărării? Și mi-a spus două lucruri: întâi de ce cultivăm grâu fără să fie prevăzut în planul de producție și dacă l-am cultivat, de ce l-am dat oamenilor și nu l-am predat la fondul de stat”.

Tov. Ceaușescu!, aici fac o paranteză. Se pare că aceste colective caută grâul care nu există. În județul Mureș, producția de grâu se cifrează în mod real la 2.100-2.300 kg la hectar. Din dispozițiile Ministerului Agriculturii, cu știrea tovarășilor Emil Bobu, Pacoste² și Bărbulescu³, s-a obligat raportarea producției la nivelul de 3.200 kg la hectar. Am mai aflat că această situație este generală, în toate județele. (În județul Vaslui producția fiind de 200 kg, s-au raportat 600, în județul Galați 1.000 kg, s-au raportat 3.000 kg/ha.)

Dar să revin la ce s-a petrecut la Comitetul Județean în ziua de 15 august. De fapt a fost o continuare. Am pățit ca și inginerul Crețu Petru. Am fost tras la răspundere pentru aceleași motive: de ce se cultivă și de ce se împarte la oameni grâu, am fost admonestată cu următoarele cuvinte de acest individ trimis din partea CC-ului tov. Marghidean, și anume: „Se va calcula diferența de preț dintre grâul obținut pe hectar și ceea ce se obține după legume, făcînd calculul repede și spunînd că se va imputa directorului și COM-ului 127.000 lei, faceți acte de imputare. Tovarășe director, vei fi dat afară din funcție și o să-ți dăm un picior în cur”. Nu doresc să relatez ce am răspuns eu acestui bătăran necioplit, lipsit de o comportare civilizată.

M-a șocat o asemenea atitudine, dar nu m-a surprins, întrucît e cunoscut că cei cu răspundere din agricultură, directorii de IAS, SMA, cunosc că este răspîdită o asemenea comportare necivilizată caracteristică vătafilor și grăjdarilor, promovată de unii membri cu mare răspundere din conducerea superioară de partid și de stat. În mod deosebit,

1. Consiliul Unic Agroindustrial de Stat și Cooperatist.
2. Cornel Pacoste (n. 1930), inginer hidrotehnist. A devenit membru de partid din 1955, prim-secretar al Comitetului de Partid al Centrului Universitar București între 1971 și 1973, adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1973-1980), membru supleant al Biroului Politic Executiv al CC al PCR din 1984 pînă în 1989. După revoluție a fost condamnat la 20 de ani închisoare (pedeapsă redusă în 1997 la zece ani).
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 118, nota 3.

atitudinea cetățeanului Ion Dincă, membru al Comitetului Executiv al Partidului, prim-viceprim-ministru al Guvernului, care pe teren în așa-zise controale umblă cu cătușe, pistol și dispune arestări pe loc. În afară de cuvintele jignitoare adresate oamenilor și cadrelor cu munci de răspundere, la un director de IAS (se pare că din județul Giurgiu), i-a dat cu un știulete de porumb în cap. După proverbul românesc: „Cei mici copiază pe cei mari” – dar nu atît faptele, cuvintele jignitoare, nu nedreptatea ce li se face oamenilor, abuzul de funcție, cea mai dureroasă este atitudinea unor cadre cu munci de răspundere în aparatul de partid și de stat care se comportă mai rău decît unii boieri cu argații.

Atitudinea de dispreț față de om, față de personalitatea acestuia distruge demnitatea umană și încalcă în picioare elementele de morală, de comportament și civilizație, nesocotind orice norme legale ale statului, încalcîndu-se în picioare Statutul Partidului.

Tovarășe Ceaușescu !

Cum s-a putut ajunge pînă aici și cum e posibil să se nescotească cu atîta brutalitate omul, ființa umană? Noi, comuniștii, avem un ideal. Afirmăm sus și tare că urmărim să făurim o societate nouă, dreaptă, că tot ceea ce se face este în slujba omului, că omul este cel mai important capital. Eu, care am avut curajul să vorbesc, am fost ascultat și s-a ținut cont de ce-am spus – mă refer la relatările de la începutul scrisorii. Pentru acest lucru vă apreciez și acuma. Am simțit atunci o anumită sete și dorință din partea Dvs. de a auzi lucruri de la sursă, sincere, adevărate. Dacă nu ar fi stat astfel lucrurile nu m-ați fi invitat la dialog și a doua și a treia oară. Întrucît eu nu v-am tămîiat cum au făcut-o în acele timpuri mulți dintre colaboratorii și colegii mei, s-au putut petrece aceste lucruri și am ajuns aici, nemaivorbind de starea economică care este deplorabilă – atmosfera politică care este apăsătoare, minciuna în floare fiind ridicată la politică de rang de stat și altele. Toate acestea s-au petrecut și se petrec datorită faptului că v-ați înconjurat de o serie de oameni carieriști, aventurieri, lipsiți de simțul răspunderii și datoriei, v-ați lăsat copleșit de laude – meritate și nemeritate –, vă zeifică, vă mint, vă induc în eroare și vă linguesc, iar țara se află într-o situație jalnică. Discutînd despre aceste probleme cu tovarășul Ion Gheorghe Maurer, exprimîndu-mi opinia că voi cere o audiență și vă voi spune toate aceste lucruri sincer și cu bună-credință în față, din dorința și răspunderea de a salva ce se mai poate salva din onoarea și prestigiul țării, el mi-a spus următoarele. Îl citez : „Kiraly, o să încerci. În aparență, ai o șansă. Ceaușescu a ținut mult la tine și după cît știu eu, mai ține și acuma. Tu mai știi că am renunțat la Președinția Guvernului tocmai din motivul că el nu mă mai asculta nici pe mine. M-am săturat să mă tot cert. În trecut am reușit să influențez multe lucruri în bine, în ultimul timp însă nu am avut succes. Dacă vrei, încearcă”. I-am răspuns : tovarășe Maurer, poate nu știe starea adevărată de fapte, nu este informat, și mi-a răspuns : „Poate! Dar dacă nu știe și nu este informat, vina este tot a lui, pentru că are toate condițiile să cunoască adevărul, trebuie numai să ceară să fie informat corect și să meargă puțin în țară pe neanunțate, fără alai, nu cu pregătiri speciale și atunci o să cunoască adevărul”.

Tovarășe Ceaușescu !

Nu am de gînd să vă dau lecții, însă astăzi nu mai credeți în prezentarea realităților crude și neplăcute. Astăzi credeți în laudele cu care v-ați obișnuit, mai mult, chiar sînt convins că vă lipsesc laudele și tămîielile la fel ca și apa și aerul, atît de mult v-ați lăsat copleșit de ele.

Un vis urît trece oricît de lung ar fi el și trezirea va reprezenta un șoc, șoc pe care îl cunoaște de mulți ani de zile populația țării prin cîștiguri slabe, lipsă cronică de alimente,

se vinde [în afară] și ultima bucată de pâine din gura poporului, se vinde orice se poate vinde la subprețuri, nesocotind nevoile celor care creează aceste bunuri, care transpiră muncind pentru crearea lor. Este nedrept. Amintiți-vă de cuvintele lui M. Kogălniceanu la înscăunarea lui I. Cuza, care a spus: „Fiți bun ca domnitor, ascultați poporul și ali-nați-le suterințele”. Nu le citez exact, ci numai sensul acestor cuvinte, întrucât ele sînt actuale și de luat în seamă.

Tovarășe Ceaușescu !

Aș mai avea încă o singură problemă adresîndu-vă Dvs. pentru ca să nu trebuiască să fie comentată pe larg o scrisoare pe care am primit-o la finele lunii iulie a.c. – scrisoare nesemnată, dar nu anonimă. Redactorii acestei scrisori îi știu eu cine sînt. Despre ce este vorba – este vorba de o scrisoare care abordează politica partidului, a Dvs. cu privire la minoritățile naționale. În această scrisoare, printre multe altele, dacă vă luați oboseala să o citiți, se observă o confuzie, neclaritate în modul de abordare a lucrurilor cu un puternic caracter național-șovin, ne acuză pe noi, ungurii din România și de dincolo de hotare, că am impus comunismul în România, că nu am luptat vitejește împotriva bolșevismului în al Doilea Război Mondial, că ne ocupăm numai de situația noastră, neglijînd soarta românilor din Moldova Sovietică.

La acest punct, redactorul (redactorii mai bine zis) au dreptate în principiu. Trebuie să ne ocupăm și noi, să ne solidarizăm cu românii din Moldova împotriva naționalismului, a asimilării forțate, să luptăm pentru drepturi culturale, împotriva lipsei de școli, de a folosi și exercita limba liber. Noi nu am făcut acest lucru și va trebui să o facem. Dumneavoastră, conducerea Partidului Comunist Român, a făcut ceva? Cu știrea mea, absolut nimic. Poate greșesc. Dar orice acțiuni și comportament, pentru a avea bază și autoritate morală, pentru a cere să faci alții, a cere să pretindă să faci alții ceva – în speță, a cere lui Gorbaciov, guvernului sovietic –, să acorde mai multe libertăți, să fie tolerant, să respecte drepturile omului, a naționalităților, drepturile religioase, folosirea limbii și cultura, trebuie să faci tu odată la tine acasă. Nu se va putea pretinde sovieticilor să nu ducă o politică de asimilare forțată atîta timp cît această politică este în floare, dusă cu perseverență și încăpăținare, fără șanse de succes, compromițîndu-ne în ochii lumii, fiind o politică neînțeleaptă, primitivă, generatoare de probleme în prezent, cît și în viitor. Dacă guvernul român ia o atitudine deschisă de apărare națională și etnică în Moldova Sovietică, mă alătur acesteia fără șovăire.

Tovarășe Ceaușescu ! – în încheiere aș sugera analizarea problemelor ridicate de mine pentru că nu sînt singurul, nici ultimul. În afară de mine și de Ion Gheorghe Maurer, sînt mulți oameni de bună-credință români, maghiari și de alte naționalități care sînt gata să-și asume riscul și răspunderea pentru situația în care ne găsim și pentru a pune umărul la rezolvarea problemelor, oricît de grele ar fi ele. După analiza temeinică a ce depinde în primul rînd de Dvs., măsuri radicale se impun. Dar nu de tragere la răspundere a celor care critică și ridică problemele, dimpotrivă! ; a introduce și stimula dialogul – singura sursă de a scoate în evidență adevărul. Este posibil ca Dvs. să inițiați cu curaj o regenerare, reanalizare a situației economice și politice din țară ; un fel de reorganizare de sus fiind mult mai ușoară și mai puțin dureroasă decît a lăsa lucrurile să ajungă pînă cînd se va realiza de jos prin nemulțumirea maselor.

Despre scrisoare atît, deși conține multe elemente care cer reflecție, analiză obiectivă pentru a nu degenera naționalismul și șovinismul care pot otrăvi mintea și frăția dintre toți oamenii, cetățenii țării, indiferent de naționalitate. Trebuie renunțat la politica speculativă

și de duplicitate, rea-credință și de a scoate țapi ispășitori pentru toate belelele pe alții, imperiile apuse : otoman, țarist, austro-ungar pentru relele din trecut și de a face țap ispășitor pentru o politică greșită, neînțeleaptă pe conaționali și în mod deosebit pe unguri. Vorba scrisorii : de evrei am scăpat, au fost mai deștepți și iuți de picioare, pe nemți îi vindem ca în perioada sclavagismului și ungerii n-au decît să plece la Kadar, că atunci noi, românii, vom fi fericiți. Nu sînt cuvintele mele, se regăsesc în această scrisoare ticluită de cei de la Securitate.

Să sper că nu v-am jignit, am spus doar lucrurile pe nume, am abordat cîteva probleme. Nu am pretenția că tot ce am spus să fie neapărat adevărat în sensul unor fapte relatate și sper și am încredere în înțelepciunea Dvs. de a lua măsurile ce se cuvin, nu atît împotriva persoanelor fizice, cu atît mai mult împotriva mea, ci mai ales de a reflecta la calitatea de răspunzător principal și la obligația pe care o aveți principală, de a îndrepta starea de lucruri.

Cu stimă vă adresează un gînd bun, al Dvs.

Anexez scrisoarea din 20 iulie a.c.¹.

„Un video-spectator”, București, 30 noiembrie 1987, difuzată la 18 ianuarie 1988²

Sînt un începător în ale scrisului și mai ales un debutant în rîndul celor care vă scriu despre diferite aspecte ale vieții din România acestor zile. Vreau să mă ocup de un verb (predicat, așa cum am învățat la școală) : A AVEA, cu care se alcătuiesc atîtea și atîtea propozițiuni și fraze, dar care pentru viața de fiecare zi înseamnă, printre altele, a exista. Am ales un domeniu care poate să vi se pară bizar, acela de a avea un videocasetofon. Desigur, categoria acestor „fericiți” este infimă, dacă o raportăm la totalitatea populației țării, dar așa ca și „automobilisti” constituie azi o categorie umană atît în București, cît și în alte orașe ale țării. Unii dintre ascultători vor fi poate dezamăgiți că mi-am ales această „temă”, dar față de interesul mondial și chiar cel local-românesc, socot că poate interesa chiar pe neposessori și, mai cu seamă, pe cei care ar putea să devină deținătorii unui astfel de aparat-minune. Începutul l-au făcut acei compatrioți care lucrau în străinătate : muzicanții (nu cei mari, de talia, cui să spun ?, a unui Herlea sau Ruha, ci cei angajați prin ARIA pentru a cînta la localuri minore), apoi chelnerii (angajați și ei ori „trimiși” cu diferite „sarcini”) și, înaintea tuturor, securiștii. Cu fiecare deplasare a cîte unuia dintre aceștia, apăreau pe piața neoficială a marilor orașe și videocasetofoanele. Prețurile foarte ridicate, de la 60 de mii de lei în sus. Casetele – peste 1.000 de lei³. Subiectele : filme de groază, cu bătăi și sînge, filme porno, westernuri și cam asta. Dar începutul l-au făcut marile hoteluri și, cel dintîi, Intercontinentalul, care dispunea de o instalație cu circuit intern prin intermediul căreia furniza clienților de peste hotare bătăi

1. Scrisoarea nu a parvenit la destinație, dar conținutul ei reiese clar din cuprinsul textului lui Király Carol.
2. D.B no. 231, January 18, 1988.
3. Semnificația acestor sume rezultă din comparația cu salariul mediu net pe economie. În anul 1986, acesta era de 2.855 de lei.

à la japonezi și filme sexy, în special. Dacă aceste aparate erau folosite și pentru a se filma ce se petrecea prin camerele hotelului nu prea știu, că nu l-am frecventat, dar în cabina băieților de unde se difuzau filmele am fost. Aici clientela era cu totul deosebită : fii și fiice de mari ștabi, deveniți amici cu proiecționiștii, vedeau „în premieră” toate aceste pelicule care îi înobilau cu idei de tot felul.

Regimul, după ce oamenii săi cei mai importanți, cât și odraslele, s-au căpătuit cu video-uri, a încercat să stăvilească importul. Și atunci s-a trecut la montarea videocasetofoanelor în anumite locuri unde se putea intra, contra unei taxe, și viziona filme ce nu rulară pe marile ecrane. Era ca un club. Proprietarii erau particulari, deținători de aparate și casete. Se ajunsese pînă acolo, încît instituții de cultură precum teatrele, printre care și Naționalul din București sau Opera Română aveau închiriate aparate video și organizau spectacole spre a-și spori veniturile destul de slabe provenite din încasarea билетelor la spectacole, să le zicem, adevărate. Apoi s-a renunțat, deoarece „mandatarii”, adică deținătorii de aparate video, se îmbogățeau. Nu s-a renunțat în schimb la jocurile mecanice ce se mai văd instalate în holurile unor instituții de cultură, cum este, de exemplu, Teatrul Mic.

Într-o altă etapă, statul a încercat să fabrice aparate astfel ca să poată interzice aducerea lor în țară sau să impună plata vămii în valută. Nu s-a reușit, deși intenții au existat, mergîndu-se pînă acolo unde puțini s-ar fi așteptat să se ajungă : să fie „montate” în țară, cu piese de import, un număr de aparate cu denumire românească. Foarte multe video-uri se vînd prin consignație, dar un număr important și prin anunțuri la ziar, iar pentru „mărimi”, din cota destul de mare a celor confiscate, în primul rînd securiștilor și înalților funcționari ai Ministerului de Interne, la prețuri de nimic în comparație cu celelalte (de la 12 mii de lei în sus, dar sub plafonul de 20.000 de lei). Casetele au scăzut de la 1.000, cele neimprintate, la 700-800, iar cele imprimate de la 1.500 la 1250. În prezent, pentru o imprimare se plătesc 250 de lei.

Dar încă ceva. Casetele care ajung în țară (este permisă aducerea a maximum 10 casete cu taxe de vamă de 120 de lei pe casetă, la cele imprimate) sînt vorbite în olandeză (cele mai numeroase), norvegiană, maghiară ori într-o limbă arabă. Și totuși ele circulă, lumea fiind însetată de a vedea și altceva în afara perechii prezidențiale, încît împrumută și achiziționează și astfel de casete. La început a adus aparate cine a vrut și a putut. Apoi s-au cerut declarații scrise că ele nu vor fi vîndute cel puțin un an de zile. Acum, mai recent, s-a stabilit (nu se știe de către cine și pe ce bază legală) că o familie are dreptul să aducă un video o dată la trei ani, repet, de familie. Dar fiii de ștabi au luat-o înaintea acestor măsuri, astfel încît azi există în România și aparate care folosesc în loc de casete discurile, și aparate cu mai multe viteze etc. etc. Ba au apărut (la case mari) și antene parabolice pentru programele transmise prin satelit, dar numai cu aprobarea organelor Ministerului de Interne.

Prin urmare, secrete nu mai sînt la noi, iar unii s-au aliniat tehnicii de ultimă oră. Acum însă vine „bomba” : oficialitățile (după ce au concediat ori au sancționat pe unii funcționari care participau la „gale” porno) s-au gîndit să aplice și pentru video-uri metoda folosită la mașinile de scris ! S-au și stabilit modalitățile : se vor face inventarii, scurte imprimări (la cei care au cablul respectiv), lista casetelor imprimate, proveniența lor etc. Explicația ? S-ar părea că e de natură politică. Așa și este, dar nu de politică înaltă, ci de cea mărunță : circulă mai multe casete privind viața personală a unui personaj național :

tînărul și vrednicul prim-secretar al Comitetului Județean PCR din Sibiu¹. Cînd și cît au fost făcute greu de știut, cert este că vor trebui găsite și distruse, împreună cu deținătorii lor.

„Un căpitan de remorcher român”, [iarna 1987-1988], difuzată la 24 ianuarie 1988²

Domnule director Vlad Georgescu,

Sînt un comandant de vas român care lucrează pe Dunăre. Vreau să vă redau viața grea, pe care noi marinarii o ducem, din toate punctele de vedere.

1) Avem salarii foarte mici, pînă la 2.500 lei, asta noi comandanții; cîrmacii au și mai mici, de exemplu, un cîrmaci are gestiunea în primire de zeci de milioane și are un salariu de 2.000 lei.

2) De exemplu, cînd ieșim din țară, avem diurna extrem de mică, încît de abia putem să ne cumpărăm o pîine, dar restul, cu ce să le luăm? De exemplu, pînă acuma, aveam și noi îndemnizație de străinătate pentru a putea bea o bere sau a vedea un film sau de a cumpăra un plic, să scrii o scrisoare la familie. Ni s-a tăiat și aceasta de către conducerea Navrom-Giurgiu.

3) De exemplu, la Moldova Veche, cînd faceam revizie de ieșire din țară, ni se dau bani pe 45 de zile ca să cumpărăm provizie, dar e culmea, nu ai ce să cumperi, fiindcă alimentele sînt pe tichet; nu ai pur și simplu ce să cumperi, și trebuie ca toți acești bani să-i lăsăm la vamă, fiindcă noi nu avem tichete. Au fost atîția marinari care au refuzat să plece internațional și directorul a dat ordin să li se desfacă contractul. În fiecare port cînd ajungi nu ți se dă ulei, nu zahăr, pîna cînd nici pîine, fiindcă fiecare județ are planificate alimentele, iar Navrom Giurgiu nu vrea să restituie tot ce cumăpărăm.

De exemplu, la Moldova Veche nu ni se dă făină, nu ulei, nu salam, nu carne, nu brînză, nu ouă, nici orez și fidea nu ni se dau. Vin reviziile iugoslave, maghiare, cehoslovace, austriece și germane și văd ce provizie avem... și ne întrebă, ce, în România nu este carne, nu este salam, nu sînt ouă, nu este făină? Ce să le spunem? La magazine, cînd ne ducem să cumpărăm provizii, de exemplu carne, noi trebuie să luăm oase și picioare, fiindcă carne bună nu avem cu ce să cumpărăm. În Austria, 1 kg de carne costă 160 de șilingi, pe cînd noi nu avem decît 16 șilingi pe zi, de abia putem cumpăra o pîine de 700 grame. Sîntem cei mai prost plătiți marinari pe Dunăre dintre toate țările dunărene.

4) Salariile în țară ni se taie, ajungînd să ni se ia pînă la 60-70 la sută din salariu. O ducem foarte greu, cel mai greu față de celelalte țări socialiste. Consider, și cred că tot poporul român este de acord cu mine, că era mai bine să fi fost ocupați de ruși, fiindcă toate țările care sînt rușii la ele o duc foarte bine, lucruri văzute de noi toți³.

1. Este vorba despre Nicu Ceaușescu.

2. L.M. no. 47, January 24, 1988.

3. De la „O ducem foarte greu...”, pasaj necitit la postul de radio.

5) Domnule Vlad Georgescu, cer în numele tuturor marinarilor de pe Dunăre, al nostru, al românilor care lucrăm cu remorchere, șlepuri etc. ca toate țările dunărene să intervină pe lângă Ceaușescu. Să-i propună să ni se mărească salariile, diurna de străinătate și să ni se dea îndemnizații de străinătate.

6) La ieșirea afară din țară să ni se asigure alimentele necesare ca ulei, carne, zahăr, salam, făină.

7) Rog tot în numele tuturor marinarilor români, pe președintele Americii, pe al Franței, Germaniei, Angliei, URSS, Austriei, Iugoslaviei, Ungariei, Cehoslovaciei să intervină pe lângă guvernul român, să ne asigure tot ce am arătat mai sus.

Domnule Vlad Georgescu, vă rog în numele tuturor marinarilor români să citiți această scrisoare la postul d-voastră de radio și trăiesc cu speranța, eu și toți marinarii români, că se vor lua măsuri să ni se rezolve aceste cerințe ale noastre.

Cu stimă și respect.

„Ixulescu”, Belgrad, 5 decembrie 1987, difuzată la 24 ianuarie 1988¹

Domnule director,

Vă mulțumesc pentru punerea la dispoziție a posibilității de a vă scrie. Mulți ar vrea s-o facă, dar le e frică de presiunea Securității. Iată că au trecut doi ani și timpul s-a scurs din viața mea, am ajuns la o vîrstă la care ar trebui să mă gîndesc și la viitorul meu, ca de altfel toți tinerii de pe pămîntul acesta. Nu pot să tac, nu vreau să tac. Ascult știrile ce le transmiteți în toată lumea prin postul dumneavoastră de radio care, popular, circulă sub denumirea Radio București 4. De cîtiva ani văd nedreptatea ce există. Dar să începem cu începutul.

Pînă la clasele a noua nu se observă diferențierea copiilor, celor ce sînt în funcții înalte. Începînd de la acest nivel și pînă la terminarea facultății, părinții, bine înțeles, nu toți, ci cei ce știu să-și descurce odreaslele, nu conținesc cu atenții, cadouri și servicii aduse la adresa celor ce îndrumă și coordonează bunul mers al instituțiilor de învățămînt, de la profesori pînă la inspectori, în scopul ridicării scumpei noastre patrii „pe noi culmi ale progresului”.

După terminarea școlii, liceul trebuie să-ți dea o repartitie în cîmpul muncii, ceea ce pentru mulți e foarte important. La majoritatea liceelor lipsește cu desăvîrșire această repartizare, ceea ce face ca bătaia de cap să ia proporții. Atît cel în cauză, cît și părinții caută cu disperare un post mai convenabil tinerilor, cu perspective de avansare rapidă. Cum și părinții au grijile lor, nu le rămîne celor ce le stă în față viitorul lor decît să se angajeze în agricultură.

La primirea repartiției, cum se procedează? Vom afla curînd. La repartiții, trebuie să deschizi ușa cu capul sau cu piciorul, căci mîinile sînt ocupate cu darurile pe care trebuie să le plasezi la persoanele împuternicite, pe lângă care trebuie să posedezi asupra

1. L.M. no. 47, January 24, 1988.

ta o sumă de aproximativ 5.000 lei. Ce să faci, așa a ajuns spiritul comunist în epoca glorioasă a lui Nicolae Ceaușescu. Apoi urmează alte uși deschise, alte personaje, alte daruri. În cazul că te prezinți cu buzunarele goale, domni de altfel onorabili îți urează drum bun, dar îți pun în mână, în sfârșit, o repartiție, ce să vezi, o repartiție tocmai la capătul celălalt de țară, cu condiții de trai sub orice critică la așa-zisele cămine de nefamiliști, veritabile conserve de pește.

Eu personal am trecut prin această ultimă categorie, după care, în toamna aceluiași an, când am terminat cele 12 clase, am fost încorporat. La finalul celor 16 luni de cătănie am revenit deznădejduit acasă, în luna ianuarie 1987. Eram la o mare încercare : să revin la vechiul loc de muncă, toată viața să continui la modul în care am început? Aceasta însemna să mă resemnez, totul să revină șefilor de-a gata, fără nici un aport direct asupra producției, iar eu, ca de altfel majoritatea, să trăim de pe o zi pe alta, fără un viitor ce e cât de cât realizabil.

Așa că am reușit și am început să caut ceva mai aproape de casă. După o îndelungată căutare de aproximativ 4 luni, în sfârșit, se ivește un post. Dau o cerere la personal spre aprobare. După două zile mă cheamă la o probă practică. Alte două zile de așteptare, după care urmează din nou o probă practică. Două ceasuri de așteptare zadarnică în poarta întreprinderii, după care în sfârșit o probă practică ceva mai complicată ca prima, dar realizată cu succes. Următoarea zi, la audiențe, tot în scris, prin intermediul unei cunoștințe, în registrul de audiență la director, pentru a nu rata ziua respectivă, pentru aprobarea cererii cu proba practică „în dinți”. În sfârșit, cererea mea s-a umplut de semnături și parafe.

A doua zi trec pe la oficiul forțelor de muncă pentru adeverința de repartizare, după care trei patru zile de alergătură pentru verificările medicale. Și în sfârșit, iată-mă angajat într-o nouă întreprindere, unde marea majoritate a producției se exportă. Dar numai provizoriu, cu un contract semnat pe trei luni. Angajat ca strungar pe un post de mecanic de întreținere.

Iată prima zi de muncă. Dar ce să vezi, de o bună bucată de vreme, o conductă de apă era spartă și apa țignea de sub asfalt. Cu o lopată, cazma și ciocan pneumatic am trecut la acțiune. A doua zi, după terminarea lucrării de remediere, am luat provizoriu o nouă funcție : manipulant, pe care am exersat-o toată ziua și următoarele zile pe care le-am petrecut onorabil, începînd să lucrez pe meseria la care am optat. Ce să vezi, se ivește o simbătă când are nevoie de manipulanți pentru încărcarea unui vagon ce pleca peste hotare, și stai și încarcă în gară, pînă la ora 18 : 00, cu promisiunea ca să se țină cont de aceste ore lucrate în plus. Și asta tot așa, în continuare, zi de zi orele suplimentare se adună, dar secția abia realizează planul.

Ce să-i faci, când nu-i cap vai de picioare. Pe lîngă aceasta, sume mari se investesc în aparatură electronică, care este pusă în funcțiune, dar fiind de producție românească, se defectează nu după mult timp după expirarea termenului de garanție, în cel mai fericit caz. Se investesc sume mari în mașini modernizate, ca întreprinderea respectivă să posede fier vechi „nou”. Când se iau în primire, majoritatea utilajelor nici nu sînt racordate la rețeaua electrică, stau prin „mușegai” aștepînd sfîrșitul epocii de aur, ca să reentre în circuitul pentru care a fost inițial proiectat.

Vă mulțumesc anticipat.

„Un student”, 19 ianuarie 1988, difuzată la 24 ianuarie 1988¹

Domnule director,

Sînt una din milioanele de victime ale degenerării vieții românești sub tirania și inconștiența unui regim nemaicunoscut în Europa. Sînt unul din martorii deznădăjduiți, încă tăcuți, ai unei epoci amintind de aceea a fierului, ai unui comunism primitiv, efectul unei misterioase moșteniri culturale și, mai ales, istorice descoperită la Scornicești.

Această beznă ce ne înconjoară, acest marș triumfal al suferinței, acest tăvălug al neputinței se reclamă a fi o victorie, dar o victorie împotriva poporului român. Sînt unul din miile de studenți români : am cunoscut ciocolata, să vorbim mai încet, să nu ne-audă copiii.

Studenții sînt în general invidiați sau stimați. Ar trebui să fiu mîndru de aceasta. Din sutele și sutele de studenți pe care i-am cunoscut, puțini sînt mîndri că urmează o facultate. Învățămîntul superior românesc a degenerat puternic, și chiar sub ochii noștri continuă decăderea lui. Ce drag de învățătură să ai cînd privești o stafie din vremea stalinismului care abia își citește cursul ? Sau să presupunem că l-a mai memorat pe ici, pe colo și rămîne ca un cal în fața înțelegerilor proaste, copiate din alții, sau cu propriile neînțelegeri, devenite dogme.

De fapt, ce prezintă un curs ? O adunare compusă dintr-un „dictator” care dictează, apoi mulți scribălăi conștiincoși și cițiva care cu teamă citesc altceva sau cine știe la ce visează. Se dictează doar 40 de minute, în loc de 50. Ce poți să înțelegi dintr-un curs, la care de abia te ții după „lector” ? Mai nimic.

Criza de cursuri este cronică. Nepotismul și originile cît mai sănătoase sau de suspuse le vezi că mișună prin învățămîntul nostru. Mai toate cadrele tinere au nume ce țin de o anume nomenclatură. E drept, unii fac încă pe oamenii cumsecade. Le-o fi rușine de prostia lor ? Cum să studiezi la o bibliotecă iarna, în frig și pînă la orele 17 (18 în sesiune) ? Cînd să studiezi și altceva, după 8-10 ore de oboseală ?

Se poate învăța în condiții bune dacă ești prost hrănit ? Cine fură carnea din porțiile de la cantină ? Cine o mîncîncă ?

Sînt multe neajunsuri, și în general bine cunoscute. Cum poți să mergi la un laborator în care aparatura pentru experiențe sau e de pe la începutul secolului, sau nu funcționează fiind defectă, sau nu e curent, sau nu sînt gaze ? Mergi. Dar cu rușinea irosirii timpului și nu cu sentimentul învățării. Bibliografie mondială la zi ? Nu întreba, că se uită la tine ca la un fraier. Trăim într-un mediu studentesc peste care se așează apatia și întunericul tot mai mult.

Mă întreb, s-ar putea oare scăpăra chibritul ca, din neputință, să renaștem cu toții ? S-ar putea ? Deocamdată, datorită unor presiuni studentești, ca și revoltei de la Brașov, au renunțat în cămine la economia de energie. Deocamdată, dar se infiltrează printre noi, să ne ia pulsul niște oameni cu legitimație. Mi-e rușine și mă revolt, însă sînt neputincios și tăcut pentru tot ce văd. Întîlnesc doar oameni visînd la emigrare. La restaurant, niște beții sărace ale unor descurcări sau oameni care beau ceva pentru că n-au găsit de mîncare.

În institute de cercetări nu sînt gaze, nu e curent, nu sînt locuri sau există doar cursuri aranjate, nu există aparatură, nu există bibliografie la zi. Nu se poate ajunge la

1. L.M. nr. 47, January 24, 1988.

studiu de vîrf, pe plan mondial, așa cum croncăne alaiul de ciori sus zburînde în frunte cu hoitarul de renume mondial¹.

Dan Petrescu², iarna 1987, difuzată la 14 februarie 1988³

Mic studiu despre anatomia răului

Ne putem lipsi de criterii și definiții ca să realizăm de la prima ochire instalarea solidă a României sub semnul răului. Este un rău multiplu și generalizat, cuprinzînd de la urîțenia orașelor pînă la chipurile oamenilor, de la stricarea limbii, la distrugerea instituțiilor, și de la descurajarea sistematică a valorilor, la apariția unui nou tip uman, adaptat, printr-o totală lipsă de scrupule și de orice complicație morală, împrejurărilor total improprii oricărei forme de normalitate socială.

Întrebările care se nasc spontan, în fața acestei crize profunde și cu urmări de lungă durată, încă imprevizibile, poartă firesc asupra cauzelor : de ce s-a întîmplat așa ?, cum de s-a putut ajunge aici ?, cine este vinovat de toată această decădere care pare fără sfîrșit ? Or, lămurirea acestor chestiuni incumbă fără doar și poate intelectualilor, ba chiar unora specializați, precum sociologii, psihologii sau filozofii ; pe de altă parte, începînd cu corespondenții anonimi ai postului de Radio Europa Liberă, continuînd cu comentarii deseori extrem de avizați și cu un nivel de profesionalitate maxim ai aceluiași post de radio, trecînd prin Mișcarea Goma, contestația radicală a lui Dorin Tudoran, analizele lui Mihai Botez și pînă la recente luări de poziție publice ale Doinei Cornea, ale lui Radu Filipescu și ale altora, toate acestea, însoțite ori prilejuite și de fenomene de masă, de la grevele minerilor și SLOMR, pînă la recenta revoltă muncitorească de la Brașov⁴.

1. De la „Nu se poate ajunge...”, pasaj necitit.

2. Dan Petrescu (n. 1949), scriitor, unul dintre disidenții cei mai activi în anii '80. A fost semnalat de Securitate ca scriind un roman autobiografic „în conținutul căruia ar face referiri tendențioase la unele probleme social-politice din țara noastră” încă din anul 1976 (Arhiva CNSAS, Dosar I, nr. 146674, privind Petrescu ș.a., f. 13). La 24 mai 1983, i s-a adresat lui Nicolae Dan Frunteletă, redactorul-șef al revistei *Luceafărul*, pentru a protesta împotriva atacurilor publicate în revistă care-l denigrau pe Ioan Petru Culianu. În același an a fost avertizat de Securitate pentru a fi trimis o scrisoare către Europa Liberă. În timp, conflictul cu regimul va deveni din ce în ce mai acut. Într-un interviu acordat cotidianului *Libération* la 27 ianuarie 1988 va vorbi despre necesitatea unei alianțe între muncitori și intelectuali, după modelul polonez. A condamnat reprimarea revoltei de la Brașov din 1987 și a cerut public ca Nicolae Ceaușescu să nu fie votat la Congresul al XIV-lea al PCR. A intrat în greva foamei pe data de 8 octombrie 1989 în urma concedierii sale din funcția de bibliotecar. După revoluție, a fost ales în Consiliul Frontului Salvării Naționale și o perioadă a avut funcția de secretar de stat în Ministerul Culturii.
3. L.M. no. 50, February 14, 1988. Ample extrase din eseu au fost publicate la 15 februarie 1988 în *Libération*. Textul a fost reluat în volumul lui Dan Petrescu, *Ce-ar mai fi de spus. Convorbiri libere într-o țară ocupată*, ediția a II-a revăzută și adăugită, apărut la Editura Nemira în anul 2000.
4. Pentru detalii despre aceste manifestări de opoziție față de regim, vezi *Raport Final*, pp. 698-711, 719-730.

Tuturor acestor predecesori, surse sau evenimente, rîndurile de față le sînt îndatorate, iar autorul lor li se simte solidar, în dorința-i declarată de a numi răul ca atare, a-l diseca și a încerca în cele din urmă să sugereze remediile necesare. Întru aceasta, anumite repetiții n-au cum să fie evitate, însă există lucruri ce n-au decît de cîștigat din faptul de a fi respuse, cu atît mai mult cu cît ele sînt, pe moment cel puțin, supuse teroarei discrete și lipsei de ecou.

Fără îndoială, principala sursă a răului pe care îl trăim este de natură politică ; ea privește în primul rînd sistemul, și abia pe urmă indivizii care-l încarnează. În privința sistemului, el este impropriu numit „comunist”, deoarece comunismul, suferind de-a lungul timpului numeroase remanieri doctrinale care, astăzi, i-ar pune într-o serioasă dificultate pe înșiși întemeietorii săi, a avut de la bun început caracterul unei utopii ; ca urmare, el nu este nicăieri în lume instaurat, și deci, titulatura de „comuniste” pe care și-o arogă diverse organisme politice este în cel mai bun caz un simplu deziderat, cînd nu e pur și simplu un abuz. Dificultatea de a numi precis sistemul este astfel echivalentă cu dificultatea de a izola și numai răul-însuși. Putem depăși această dificultate însă dacă luăm seama de faptul că orice sistem politic reclamîndu-se de la „învățătura” marxistă, n-a dat nicăieri altceva decît un sistem totalitar. Iată o primă inversare spectaculoasă, care consacră de pe acum divorțul dintre – în chiar termenii sistemului – teorie și practică : avînd, teoretic, o bază de masă și propunîndu-și ștergerea diferențelor sociale, sistemul nostru ajunge de fapt la o structură socială mult mai rigidă și mai elitistă decît aceea pe care o negase, din pricină că multiplicitatea claselor sociale reprezenta în „vechiul” regim tot atîtea structuri interpușe între putere și subiecții ei, de natură a elimina, prin feedback, anomaliile, de o parte și de cealaltă. Or, în România de astăzi, nu există între putere și populație nici o altă instanță (de tip sindical, de exemplu) care să medieze, să arbitreze și să regleze decizia politică în funcție de răspunsul populației și de nevoile-i reale, în cadrul unui autentic dialog social. Dialogul este astfel mimat de putere în disprețul absolut al unui eventual partener prin trimiterea deciziei înspre populație și organizarea răspunsului, în mod suspect de favorabil deciziei politice. Dialogul este în realitate un solilocviu cu totul desprins de realitate, redus la muțenie și frizînd astfel formele clinice de delir paranoic. Cu alte cuvinte, teoria este susceptibilă de a funcționa în sine, cu coerență (vezi de pildă rezultatele economice extraordinare clamate de mediile noastre, recoltele-record anunțate în ultimii ani), în vreme ce realitatea îi este cu totul opusă (mizeria generalizată, foame, frig).

Nimic mai potrivit, întru exemplificarea circuitului solilocvial și discursului puterii, decît modul de organizare a telegramelor, zise de adeziune, la hotărîrile implantate de sus în jos : aceste „ecouri” sînt pur și simplu redactate de Comitetul Central și expediate pe linie de partid cu indicarea expresă a sarcinii de a fi reexpediate Comitetului Central, sub simulacrul unor diverse semnături colective. În mod paradoxal, nu voința individuală a cuiva este sacrificată în acest fel, ci voința colectivă este sacrificată unei voințe individuale – respectiv aceea a dictatorului. În aceste condiții, a te abține, a nu te exprima nu mai e pertinent – faptul a fost cu prisosință demonstrat la alegerile din 16 noiembrie 1987 : către orele prînzului acelei duminici mediile noastre au anunțat prezentarea la urne a alegătorilor în proporție de 100% în unele județe ale țării, între care județul Iași ; or, după o anchetă sumară, autorul acestor rînduri a putut stabili în scurt timp un număr de aproximativ 100 de persoane din Iași (începînd cu el însuși care, însă, nu a votat niciodată) ce nu se prezentaseră la urne pînă la ora prînzului ; dintre acestea, mare parte au raționat că nu mai are nici un rost să se prezinte (într-adevăr : ar fi putut rezulta atunci că

numărul alegătorilor trecuse de 100%, ceea ce ar fi fost un record tipic altminteri propagandei noastre (entuziaste peste marginile raționalului), iar cei care totuși s-au prezentat au constatat că se deranjaseră degeaba: se votase deja în numele lor, fuseseră bifați pe listă.

O întrebare legitimă se naște de aici: cum se poate menține un regim politic izolat în propriul său delir și, în aparență, lipsit de adeziunea majorității? Datorită unui mecanism represiv supradevolțat, în primul rînd. Dar deja autopoternicia Securității a devenit un clișeu, fie drept probă extremă faptul că toți contestatarii regimului sînt încă în viață (ceea ce depinde în bună măsură de posibilitățile lor personale de a accede la presa liberă internațională); oroarea regimului de publicitate negativă și grija-i de a nu crea „cazuri” (adică de a atrage atenția asupra unor lideri de opinie în jurul cărora s-ar putea coagula o opoziție organizată; anumite fricțiuni între Securitate și partid (aceasta avîndu-și, precum armata, serviciul zis „operativ”, Securitatea proprie); existența datorată „rotației” cadrelor, a unor categorii din ce în ce mai largi de „mofluzi” (de la vechii ilegalisti puși pe tușă, la ultimii demși din actuala nomenclatură) sînt tot atîtea frîne în calea bunului plac al represiei. Altminteri mai există, desigur, Constituția țării și angajamentele internaționale ale României privind respectarea drepturilor omului, dar, în virtutea divorțului dintre teorie și practică de care vorbeam mai sus, nu e bine să credem numai în ele. La celălalt pol, situația externă pare puțin favorabilă unei adevărate democratizări a Estului: este opinia exprimată de György Konrád¹ la Congresului Pen-Clubului de la New York de acum cîțiva ani.

Între situația internă și cea externă își face loc o realitate extrem de complexă: economică, politică și socială în același timp – și, deopotrivă, morală: corupția. Există, cu alte cuvinte, un număr mult mai mare decît s-ar crede de privilegiați ai regimului, dincolo de nomenclatura oficială; să recunoaștem că în condițiile de viață de astăzi, în țara noastră, privilegiile încep de foarte de jos: unii se mulțumesc cu o slujbă de la care pot încasa salariul integral, alții sînt fericiți dacă o cunoștință îi introduce de două ori pe lună la vreun bufet bine camuflat sub aripa partidului, de unde ies cu 10 kilograme de carne; rafinamentele încep de la cei ce se pricep să-și facă rost convenabil de cafea și țigări. Banii, într-o accelerată devalorizare (un examen curent la Politehnica din Iași a crescut în ultimii doi ani de la 800 la 1.000 de lei; o admitere la teologie a atins 10.000 de lei etc.), lasă loc trocului și schimbului de relații, încît, omeneste vorbind, toți sîntem susceptibili de a ne păta într-o bună zi conștiința din pricina mizeriei generale: dacă, spre exemplu, critic literar cu reputație onestă fiind, ți se întîmplă să ți se îmbolnăvească cineva din familie și vrei să-i asiguri o îngrijire medicală corectă, n-ai încotro, te adresezi unuia din politrucii regimului campați în literatură (în genul bine reprezentat pînă mai ieri de Păunescu), iar acesta e foarte bucuros să te ajute să obții o internare la un spital rezervat nomenclaturii; numai că de atunci încolo nu mai poți refuza să ignori producțiile literare ale politrucilor. Rezultatul? Sporirea confuziei, legitimarea nonvalorii

1. György Konrád (n. 1933), scriitor și eseist din Ungaria, unul dintre cei mai cunoscuți disidenți maghiari. A participat la revoluția anticomunistă și antisovietică din 1956. În 1974, a fost arestat o perioadă în urma descoperirii manuscrisului *Intelectualii pe drumul către puterea de clasă*, carte scrisă împreună cu Iván Szelényi. Volumul va apărea în anul 1978. A stat o perioadă în Occident, în 1987-1988 predînd literatură universală la Colorado College (Colorado Springs). Întors în țară, a devenit, în 1988, membru fondator al Alianței Democraților Liberi (SZDSZ). În anul 1990 a fost ales președinte al PEN-Clubului.

ș.a.m.d. Sigur că, omenește vorbind, astfel de cazuri realmente întâmplate cu greu pot fi judecate dar, din aproape în aproape, rețeaua corupției s-a întins pînă la a paraliza societatea românească în ansamblul ei.

Ajungem astfel la un cerc vicios, care se hrănește din propria-i funcționare și se amplifică intensiv, pe măsură ce funcționează: sistemul face posibilă apariția ticăloșiei, ticăloșia întreține sistemul. La vîrf, aceasta se traduce cu domnia clanului Ceaușescu. Faptul că acest clan s-a eternizat la conducerea țării se datorează fundamentelor sistemului, anormale în esența lor: odată ce un individ submediocru și familia sa dovedesc că se pot menține în fruntea unei națiuni europene, un nou model de reușită socială este lansat și transmis pe ierarhie în jos; toate criteriile sînt răsturnate, selecția socială, făcîndu-se după chipul și asemănarea celui ce-o dictează. În acest sens, răul începe de la vîrf. A-l mai analiza aici ni se pare superfluu, după revelațiile memoriilor ex-generalului Pacepa¹, ascultate cu înfiorare de toată suflarea românească, așa cum sînt ele transmise, fragmentar, la Radio Europa Liberă. Singurul lucru interesant ce se spune despre psihologia familiei domnitoare ar fi acela că avem de-a face cu un tip de psihologie resentimentară (de aici ura manifestă a echipei de la putere față de întreaga masă a supușilor ei) care, în același timp, își ia toate precauțiile pentru a-și exercita nestingherită acțiunea nocivă (ceea ce, în unele cercuri și medii occidentale poartă numele de „stabilitate”); n-o putem prin urmare echivala decît cu starea de spirit a unor slugi ce-și fac de cap în absența stăpînilor, avînd totodată conștiința că fac un lucru nepermis, dar decise a amîna scadența acestei inversări de carnaval sinistru cît va fi să fie posibil.

Paradigma răului încoronat este contagioasă; între altele, ea are și capacitatea de a utiliza în profitul ei ceea ce i se opune; am spus mai înainte că regimul are oroare de „cazuri”, dar dacă totuși ele iau naștere, vor fi manipulate prin transformarea lor în monedă de schimb, bine cotate în relațiile cu lumea liberă; la nevoie, „cazurile” pot fi ajutate să apară, și exportate la ocazie, de obicei în perioadele de negociere a clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România.

Rolul intelighenției este și el compromis; cu vreo zece ani sau chiar mai mulți în urmă, forma de rezistență încercată de cei mai onești intelectuali ai noștri era maxima specializare, o formă, totodată, de refuz al ideologizării. Astăzi ea nu mai este posibilă, din mai multe motive: libera circulație a informației este puternic stînjinită, gradul de mizerie al acestui popor condamnă, prin el însuși, orice formă de abstragere, iar cărțile cele mai bune care apar chiar dacă sînt dictate de o atitudine divergentă de aceea a regimului, pentru că funcționarii acestuia însăși scriu, direct sau prin interpuși, cărți, și le publică fără dificultate; molima scrisului de acest tip se întinde de la securistul care, răspunzînd de supravegherea unei reviste literare, își descoperă brusc veleități de rimător la vreo aniversare a familiei prezidențiale și apare pe prima pagină cu niște făcături infantile pe care nimeni n-are curajul să i le refuze pentru că sînt, tehnic, proaste, pînă la romanele infantile, semnate de Dumitru Popescu², niciodată nepuse în discuție cum se cuvine de criticii noștri; ce să mai vorbim de „aforisticianul” Marin Voiculescu, autor de un comic involuntar imens, de care nimeni n-a avut curajul să se atingă din pricină că numitul ipochimen funcționează ca profesor la Academia „Ștefan Gheorghiu”? Sub exemplul familiei prezidențiale a devenit posibil, iată, să publici rafturi întregi de cărți

1. Vezi nota biografică în vol. I, pp. 48-49, nota 1.

2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 119, nota 2.

la care nu contribui direct decât prin semnătură. Valul de plagiat-uri din ultimii ani, din care numai o mică parte a fost devoalată public, mărturisește astfel, ca efect, despre degradarea celei mai importante activități a unui popor, căci, așa cum spunea Mircea Eliade odinioară, un popor rămîne în istorie numai prin ceea ce s-a gândit și s-a scris între marginile sale.

Dar analizele, spre a se lăsa înțelese, folosesc categorii și concepte ; a detalia răul trăit în România cu ajutorul acestor instrumente preexistente și în sine neutre, înseamnă a-l raționaliza excesiv ; odată descris și înțeles, răul e pe jumătate acceptat ; chiar numai faptul de a-i face succint anatomia comprehensibilă contaminează mijloacele inevitabil-intelectuale de lucru asupra răului, suferă de o anumită utopie a demersului intelectual în general, căci pentru un intelectual, odată discursul său emis în cea mai desăvîrșită formă de care autorul lui este capabil, totul este rezolvat și terminat ; victoria intelectualului este pur retorică, în pofida tuturor iluziilor lui de a fi pus lucrurile la punct odată pentru totdeauna, într-un domeniu oarecare. Discursul intelectual are în plus o anumită civilitate a lui și atunci, a-l aplica barbariei, nu înseamnă oare a îmblînzi barbaria, acceptînd-o în forme de civilitate ?

Mărturisim că, lăsîndu-ne pradă acestor scrupule, două imagini din realitatea socială românească de ultimă oră ne obsedează, prin contrastul lor absolut. Le vom descrie deci cît mai sec posibil pentru că, în calitate de imagini brute, ele scapă categoriilor și conceptelor, iar din radicala lor indiferență, pe de altă parte, s-ar putea isca scînteia care să ne călăuzească spre o viață mai bună.

În toamna lui 1987, așadar, la obișnuitele consfătuiri ale cadrelor de conducere din mediul rural, țărani au fost sfătuiți, prin reprezentanții lor, să nu mai contracteze recolta de prune cu statul, căci acesta din urmă nu are obligația de a le asigura lor hrana (cel mult pîinea, li s-a spus, adăugîndu-se : dar nici aceasta în mod foarte sigur) ; prin urmare să-și păstreze prunele și să le usuce, ca să aibă ce mîncea în timpul iernii.

La Brașov, la 15 noiembrie 1987, muncitorii care ieșiți din schimb și duși forțat să voteze ca să poată raporta entuziasta lor participare la acțiunea electorală, au luat cu asalt județeană de partid, au găsit acolo o masă bogată întinsă, din care nomenclatura locală urma să se înfrupte, sărbătorindu-și victoria în alegeri. De aici furia lor.

O singură concluzie : nu este nimic de așteptat de la puterea regimului actual ; dimpotrivă, toți acești îmbuibăți cu suflete de servitori au intrat într-o fază de cinism afișat, sfidează întreaga lume cu obraznicia lor, iar pe noi, ceilalți, cu cît îngenunchiem mai mult, cu atît mai tare ne disprețuiește.

Fie-ne îngăduit în numele tuturor celor oprimați din România, să mulțumim „Solidarității” poloneze, „Chartei 77” din Cehoslovacia, domnului György Konrád personal și tuturor conaționalilor săi care sînt alături de români, grupului de scriitori germani originari din România, tuturor celor care au manifestat în diverse locuri din Europa, români sau nu, pentru schimbarea dictaturii din București, în semn de solidaritate cu revendicările muncitorilor de la Brașov. Salutăm cu bucurie această adevărată internațională a democrației din Estul bolnav al Europei.

C. Andrițoiu, Viena, februarie 1988, difuzată la 19 februarie 1988¹

Domnule Nicolae Ceaușescu și Doamnă Elena Ceaușescu,

Știu că aveți 3 copii, doi băieți și o fată. Deoarece sînteți părinți, cred că înțelegeți durerile noastre, ale altor părinți.

Eu am plecat din țară pe data de 12 aprilie 1979, din cauza nedreptăților care m-au apăsas, nedreptăți care mi-au fost făcute de organele de partid și administrative de la întreprinderea „Exploatarea Cărbunelui” din orașul Motru, la mina Ploștina. Făcînd parte din cultul pentecostal, am fost mutat de la un loc de muncă la altul, hărțuindu-mă de colo pînă colo și oprindu-mi din salariu 500 de lei pe lună sub motivul nerealizării planului. Nemaiputînd suporta greutățile, cu cei 5 copii care erau toți la școală și le trebuia mîncare și îmbrăcăminte, am fost cu cei cinci copii, încolonați, la primul secretar de partid Dolescu, dar ajutorul său m-a întreat: ce am să-i spun domnului Dolescu? Eu am început să-i spun cele scrise mai sus, că am 5 copii la școală pe care trebuie să-i hrănesc, să-i îmbrac și în plus, să le cumpăr rechizite școlare. El repede mi-a răspuns că nu el mi-a făcut copiii. La acest răspuns nedrept, i-am spus că domnul Nicolae Ceaușescu a dat dispoziție ca să nu se mai facă întreruperi de sarcină.

După toate acestea, mi-au întins două curse de moarte: 1) într-o duminică m-a invitat la muncă pentru revizuirea instalației electrice de alimentare a abatajului. Au binevoit să dea drumul la curent în timp ce eu lucram; 2) Al doilea atentat a fost pus la cale în timp ce lucram la abatajul 3/5 Sud. M-a trimis pe galeria abatajului 3/5 să repar un motor de ventilator care se afla pe un plan înclinat și îngust, fiind sigur că dacă eu lucrez la acest motor de ventilator, vor reuși să-mi ia viața dînd drumul la 4 vagoane de mină peste mine. Ca prin minune am scăpat.

Văzînd în continuu intențiile rele îndreptate împotriva mea, mi-am pus în gînd să trec granița fraudulos peste Dunăre. La data de 12 spre 13 aprilie, noaptea, cu ajutorul lui Dumnezeu, am reușit să ajung la lagărul din Traiskirchen, de lîngă Viena, Austria.

Acum, Domnule Ceaușescu și Doamnă Elena Ceaușescu, după ce am făcut școala de șoferi auto, trăiesc în condiții optime de viață. De aceea vă rog să dați dispoziție biroului de pașapoarte din Tîrgul Jiu să-i permită soției mele Andrițoiu Georgeta și celor doi copii gemeni, Adrițoiu Mihail și Andrițoiu Gabriela să mă viziteze în vacanța de primăvară, pentru 10 zile. Îmi este tare dor de ei să-i văd, că i-am lăsat micuți și am primit scrisoare de la ei că vor să mă viziteze. Dar biroul de pașapoarte se opune a le da pașaport de vizită, pentru a veni la mine. Eu le-am făcut invitație pe 4 ianuarie 1988 și le-am trimis 30 de dolari pentru a plăti biletul de tren de la granița română pînă la Viena. Au trecut 9 ani de cînd nu i-am mai văzut. În toate cuvîntările dumneavoastră vorbiți de umanitate, dar aș dori să văd și eu omenia din partea dumneavoastră. V-ați dat și semnătura în fața Comisiei Internaționale pentru Drepturile Omului de la Helsinki.

1. H.R. no. 51, February 19, 1988.

„Un diplomat român”, februarie 1988, difuzată la 21 februarie 1988¹

Domnule director,

Să-mi fie îngăduit astăzi să însăilez câteva gânduri pe marginea unui eveniment petrecut cu săptămîni în urmă: în epoca comunicației totale, pînă și diplomatului român îi sînt extrem de limitate mijloacele de comunicație.

Sărbătorirea lui Nicolae Ceaușescu cu prilejul împlinirii onorabilei vîrste de 70 de ani a ocazionat festivități care par să fi justificat celebra comparație a lui Eugen Barbu între Bulevardul Victoriei Socialismului și Forul lui August de la Roma. Omagierea augustei personalități într-un caleidoscop de forme a dobîndit, într-adevăr, dimensiuni imperiale. Spre norocul tineretului bucureștean, numai ploaia, nepotrivită cu anotimpul a șters din program spectacolul prevăzut la Stadionul 23 August, fastul căruia urma să egaleze, la rîndul său, jocurile din arenele de odinioară. Emil Bobu și Constantin Dăscălescu nu au precupețit eforturile și banii pentru ofrande verbale și organizatorice. Păcat numai că amărîtul Circ de Stat nu are elefanți în inventar, un marș solemn al pachidermelor ar fi fost o încununare demnă de fiorul zilei. Guvernele prietene ale Birmaniei, Indiei sau Bangladeshului ar fi fost cu certitudine dispuse să livreze câteva din majestuoasele dobitoace, condițiile de livrare ale utilajului petrolier românesc care le-au fost oferite de cel sărbătorit ar fi îngăduit cu certitudine o marjă adecvată la rubrica „cheltuieli de reprezentare”; dacă nu altminteri, leasing-ul cîtorva elefanți ar fi fost oricum în limita posibilului. Dar Bobu, Dăscălescu, Olteanu², primarul sînt doar niște balcanici, fără viziune pentru grandiosul universal; niște curteni indigeni, băștinași, nedemne și netrebnice slugi ale unui bărbat de stat de talie întra-devăr mondială, confirmat și atestat ca atare de nu puține capete încoronate.

De altminteri, în acest punct, trebuie consemnată și netrebnicia șefului de protocol de la curtea imperială japoneză care pur și simplu a uitat să le atragă atenția redactorilor revistei *Lumea* că și majestatea sa, împăratul Hirohito, a aderat la colectivul de monarhi, constituit *ad hoc*, cu scopul ce a lustrui efigia iubită.

1. L.M. no. 51, February 21, 1988.

2. Constantin Olteanu (n. 1928), tinichigiu. Studii: școala profesională, Școala Militară Politică din Ineu (1949), Academia Militară Politică „Gheorghe Gheorghiu-Dej” din București (1953-1956), Facultatea de Istorie la Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1957); doctor în istorie (1964). Membru al UTC din 1947 și membru al PMR din 1953. Locuitor politic și instructor cu propaganda la Comandamentul Trupelor Blindate de Tancuri și Mecanizate (1949-1953), inspector și lector la Direcția Superioară Politică a Armatei (1957-1960). Activist la Secția pentru Probleme Militare și Justiție și la Secția Organizatorică a CC al PCR (1964-1979), șef al Statului-Major al Gărzilor Patriotice și consilier al lui Nicolae Ceaușescu (1979-1980), ministru al Apărării Naționale (1980-1985), primar general al capitalei (1985-1988), membru al Consiliului de Stat (din 1986). Căpitan (1955), general-maior (1974), general-locotenent (1981), general-colonel (1982). Membru supleant (1974-1979), membru al CC al PCR (1979-1989), membru al CPEx (1984-1989), membru al Secretariatului CC al PCR (24 noiembrie – 22 decembrie 1989). Arestat la 31 decembrie 1989, a fost trecut în rezervă la 11 ianuarie 1990, judecat și condamnat în procesul membrilor CPEx (1990-1992). În 1997 a devenit profesor universitar asociat la Facultatea de Istorie a Universității „Spiru Haret” din București.

Este incontestabil că revendicarea lui Ceaușescu, de a fi intrat în istoria românilor, poate fi argumentată cu fapte substanțiale. Așa cum în Europa Centrală, Războiul de 30 de Ani sau Marea Ciură dăinuie în amintirea colectivă, așa va rămâne, pentru generații de români, amintirea epocii Ceaușescu, ca un răstimp de cumplită urgie, ca răstimpul distrugerii economiei românești, a poluării infernale a râurilor, a distrugerii Deltei Dunării, a bisericilor și mănăstirilor strămoșești, a așezărilor sătești; va rămâne coșmarul școlii și a unui întreg sistem de educație distrus, a organizației sanitare ruinate, va rămâne amintirea frigului și foametei îndurate ierni de-a rândul; generații întregi vor suferi de pe urma ridiculizării țării, în fața altor neamuri și vor stăruie urmele tipărite ale celei mai mari spurcări intelectuale din toată istoria noastră literară, sub forma diverselor ode, cântări și scrieri omagiale și elogiase.

Va dura decenii pînă se va putea fi asanat gustul națiunii de morbul vulgarității, devenită endemică grație atotputerniciei lui Neculai și a Elenei; va dura ani și ani pînă ce politetea va fi din nou suprapusă mîrlăniei spontane, a golănimii constituită în clasă conducătoare; într-un cuvînt, va dura mult pînă ce națiunea se va însănătoși de pe urma epocii glorioase, pînă într-atît încît se va întoarce la valorile ei mari dintotdeauna, la adevăratele valori ale istoriei ei.

Dezastrul produs de epoca Ceaușescu este, într-adevăr, incomensurabil, singură inventarierea lui va necesita ani pentru a nu vorbi de truda migăloasă a căutării remediilor pentru fiecare sat, pentru fiecare uzină, dacă nu chiar pentru fiecare familie distrusă. Tot ce a atins Nicolae Ceaușescu a ieșit pe dos. Toate îndrumările, ordinele, hotărârile, directivele, ideile și inspirațiile sale au fost catastrofe. Rar se găsește în istorie, și în istoria românilor cred că nu se găsește de fel, un alt exemplu de conducător național a cărui stăpînire s-ar caracteriza prin atîta iraționalitate. Dar în tot șiragul faptelor și „realizărilor” sale nefaste, trebuie, în toată obiectivitatea, consemnată și o trăsătură pozitivă, nu lipsită de importanță.

Deși stalinist prin structură, născut și nu făcut, Nicolae Ceaușescu totuși n-a ucis, ca alți dictatori comuniști, nici n-a umplut temnițele românești cu deținuți politici, asemenea altor țări socialiste, ca buăoară Iugoslavia, RDG-ul, sau chiar Cehoslovacia atît de civilizată. Să fi fost coșmarul propriilor săi ani de temniță, să fi fost un rar și singuratic licăr de bun-simț? Oricum să fi fost, Ceaușescu n-a închis din motive politice mai mulți decît a fost absolut necesar pentru a nu i se primejdui puterea sau, altfel formulat, pentru a nu admite contestarea fundamentelor regimului. Și chiar și printre cei închiși din motive politice, nu-mi amintesc să fi fost vreunul condamnat după venirea lui Nicolae Ceaușescu la putere care să-și fi ispășit așa-zisa pedeapsă pînă la capăt. Le-a dat drumul oamenilor și chiar i-a lăsat să plece peste graniță. Tirania sa s-a dovedit ingenioasă în a găsi și aplica alte metode de represiune decît cele habituale. Ceaușescu nu a fost un dictator din cale afară de sîngeros. Nu mai puțin adevărat rămîne că trimisul proniei și-a impus amprenta personală asupra tuturor aspectelor vieții românești cu o energie fără seamăn. Subiectivismul conducerii politice a României de astăzi este total, de aceea analiza componentelor psihologice, subiective, ale puterii a devenit, din păcate, de mare importanță.

Printre aceste componente se pot identifica multe înclinări și gusturi problematice. Ceaușescu are o teamă superstițioasă față de toate aspectele energiei nucleare. Nu înțelege fenomenul, se teme de el și acestei componente strict subiective se datorează tărăgănarea, vreme de un deceniu și mai bine, a terminării uzinei de la Cernavodă. La fel, Ceaușescu are în mod evident oroare de închisori. În decursul a 22 de ani de vizite de lucru, inspecții,

controale la fața locului, deplasări, inaugurări etc. a ocolit meticolos închisorile. Și acum, cu prilejul aniversării sale, ridicată ea însăși la rangul de eveniment pseudoistoric, a hotărât chiar să le golească în cea mai mare parte.

Dacă memoria nu mă înșeală, sîntem, în zilele acestea, martorii celui mai mare val de eliberări din închisori, cel puțin numeric, din cîte a cunoscut regimul socialist din 1945 înapoi.

Pentru a se asigura de gratitudinea personală a mii și mii de deținuți, pentru a le da clar a înțelege că numai mărinimia lui personală și numai norocul lor de a fi contemporani cu el i-a scutit de ani de suferință după zăbrele, a emis decretul respectiv de ziua lui de naștere, ctitorind astfel, în memoria populației din închisoare, în amintirea celor ce ies acum din celule și beciuri, o nouă sărbătoare națională strict legată de persoana sa. Și pentru a rotunji acțiunea, a o desăvîrși, ca să zic așa, nu a grațiat miile de deținuți, ci i-a amnistiat, ștergînd din memoria juridică a statului, respectiv din caziere, deopotrivă fapta și pedeapsa.

De ce nu a recurs Ceaușescu, ca deobicei, de sărbători banale, la grațieri? Doar, prin grațiere, și-ar fi menținut o unealta viguroasă în mîna, o amenințare permanentă, un mijloc de șantaj. Un infractor grațiat, care se face vinovat de o nouă faptă penală, este un recidivist. Bineînțeles că și amnistiat poate recidiva, dar, oricum, nu poate fi judecat ca atare. Cel puțin într-un stat de drept.

De ce a procedat astfel? Vă veți mira, desigur, dar răspunsul la întrebarea aceasta se leagă undeva de istoria cu felicitările plastografiate ale capetelor încoronate din Europa. Informația o dețin de la persoane care au asistat la geneza ideii. În mod cu totul surprinzător, meritul îi revine lui Gheorghe Rădulescu¹, vicepreședinte al Consiliului de Stat. După cum știe tot *high-life*-ul bucureștean, din motive misterioase, bătrînul paladin, ultimul cal de paradă intelectual care a supraviețuit în ierarhia superioară a conducerii de partid și de stat, și-a consolidat în ultimii ani, în mod simțitor, poziția și influența la curtea înaltei Doamne. În ultimele săptămîni, apoi tocmai în legătură cu ceea ce ne interesează în punctul acesta, influența sa s-a exacerbât datorită unui lanț causal hilar, posibil numai la noi.

Cu prilejul unei recente recepții la palatul Palfy din Viena, oferit cu ocazia apariției cărții despre chimia polimerilor, apărută sub pseidonimul Elena Ceaușescu, un cunoscut editor austriac a lansat vorba, mai în batjocură, mai în lingușeală, că marea contribuție a savantei noastre ar fi, de fapt, demnă de premiul Nobel pentru chimie. În runda respectivă stătea un coleg diplomat de tip nou, revoluționar, care nu a avut altă treabă decît să includă în raportul său scris observația cu pricina. Raportul a nimerit, bineînțeles, pe masa de lucru a Dumneaei. Gogu Rădulescu, intelectualul, a fost convocat prompt și întrebat ce șanse ar exista pentru obținerea premiului și cu ce mijloace „invizibile” ar putea fi influențat destinul, pentru a-l dirija spre această supremă împlinire.

Ambiția asta nu vine niciodată din senin. Precum se știe, premiul Nobel pentru Pace a fost de mult ochit de bărbatul nostru de stat de talie mondială. Pare-se că observația editorului austriac a declanșat o nouă rundă în rivalitatea surdă și nemărturisită dintre soți: cine va obține, primul, Premiul Nobel? O întrebare de dimensiuni tragicomice.

În paranteză fie zis, asemenea observații ocazionale, azvîrlite într-o doară de diverse personaje străine, pot deveni fatale nu atît pentru dinastia noastră, cît pentru țară. Astfel,

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 185, nota 3.

cu prilejul uneia din ultimele vizite ale lui Ceaușescu în Occident, în toamna lui 1985, dacă nu mă înșel, la Bonn, o astfel de observație a ministrului de externe german, Hans Dietrich Genscher¹ a provocat un adevărat dezastru economic, cu consecințe de lungă durată. Vizita a coincis cu urcarea vertiginoasă a cursului dolarului american. Ronald Reagan² ajunsese la apogeul președenției sale și dolarul la un curs de peste 3 mărci 40.

În cursul recepției la președintele Republicii federale, marele conducător s-a adresat lui Genscher cu întrebarea, ce părere are, care ar fi motivul pentru urcarea vertiginoasă a cursului dolarului. Genscher, un vulpoi bătrîn, cunoștea tot atît de puțin răspunsul ca expertii de la bursele din Londra, New York, Zürich, Tokyo sau Frankfurt, dar s-a sustras cu abilitate notorie: „Excelență, cursul de schimb este expresia în cifre a prestigiului și încrederii de care se bucură în lume un guvern sau o personalitate conducătoare”. Ceaușescu, întors în București într-un context de politică financiară internațională în care Fondul Monetar Internațional insista, pe lîngă o paletă amplă de măsuri, asupra unei devaluări a leului, a ordonat măsura de sens contrar, o reevaluare a leului în sus, pentru a documenta prestigiul său în lumea mare. A fost, în fapt, momentul crucial, în care Fondul Monetar Internațional a încetat să se mai ocupe serios și îndeaproape de țara noastră. A fost dovadă de autoapreciere și autoîncredere, un vot acordat de Nicolae Ceaușescu sieși, care a ieftinit simțitor, în lei bineînțeles, exporturile românești, și a prelungit inutil numai și numai spre satisfacția orgoliului său achitarea ratelor pe datorii și a dobînzilor. Asta pentru a ilustra, ce efecte pot avea vorbele aruncate în vînt.

Să revenim însă la amnistie. Gogu Rădulescu, însărcinat acum cu misiunea ultraconfidențială de a întreprinde sondaje la Stockholm, se bucura, deci, în ultimele săptămîni de prestigiu sporit. Așa cum e bătrînul, are încă darul de a întreține un cerc de prieteni de un relativ nivel intelectual, în care, din cînd în cînd, se poartă discuții despre teme nelegate nemijlocit de glorioasa epocă. Într-o asemenea seară, ușor încetoșată de aburi de vin, doi juriști s-au găsit de dezbată dacă dreptul socialist derivă din dreptul natural sau din dreptul real. În cursul discuției, unul dintre interlocutori a lăsat să cadă observația că amnistierea, ștergerea din memoria justiției, a fost, originar, una din prerogativele monarhului de drept divin. Gogu Rădulescu a cerut amănunte, îi rugă pe cei doi să-i procure a doua zi material documentar și s-a dus la culcare cu vorba: „Să vedeți voi ce facem dintr-asta!”.

Așa s-a născut amnistia din 26 ianuarie. Două persoane, ambele de încredere, mi-au relatat, independent unul de altul, același episod. Căci în cercul celor mai intimi cu marele conducător se știe că, ateism încoace, ateism încolo, ideea monarhică nu-l lasă rece pe dumnealui. De aici și excesul de zel al plastografilor, care acum l-au făcut de rîsul lumii mari. Contrar părerii majoritare din populație, și mai cu seamă contrar părerii întregului personal al Ministerului Afacerilor Interne care deplînge eliberarea în masă a hoților și tâlharilor, a borfașilor, cuțitarilor și spărgătorilor, sînt de convingerea că decretul, delirul

1. Hans-Dietrich Genscher (n. 1927), membru al Partidului Liberal Democrat, a fost ministru de Externe și vicecancelar al RFG în perioada 1974-1982 și, după o pauză de două săptămîni, a revenit în funcție pentru o perioadă de alți zece ani (1982-1992). În 1991 a fost ales președintele CSCE.
2. Ronald Wilson Reagan (1911-2004), al 40-lea președinte al Statelor Unite (1981-1989). După o carieră de actor (cu prezențe la radio, televiziune și în filme), a intrat în politică, fiind ales, între 1967 și 1975, guvernator al Californiei. Prin susținerea mișcărilor anticomuniste și lansarea Inițiativei de Apărare Strategică, ce a creat o presiune considerabilă asupra economiei Uniunii Sovietice, a contribuit decisiv la schimbările din URSS și, în final, la implozia sistemului comunist în Europa.

lui Ceaușescu materializat printr-un decret „Din grația lui Dumnezeu” – a ras el biserici și mînăstiri de pe fața pămîntului, în taină este însă un mistic care crede într-adevăr că Dumnezeu l-a investit cu moștenirea lui Mihai Viteazu și Mircea cel Bătrîn – a fost unul din puținele acte pozitive ale tiraniei sale prelungi. În speță, mă gîndesc la miile de condamnați pentru infracțiuni economice, pentru furt de bunuri obștești, pentru delapidare, pentru luare de mită, pentru neglijență în serviciu, pentru comerț ilicit.

Dar, lăsînd deoparte și jocul de-a paragrafele, mă întreb, cu dreptate, ce justiție mai e aceea care pedepsește pentru furt din bunul obștesc pe unul, cînd toată țara fură ca să poată supraviețui? Cine nu ia mită în România de astăzi? Cine nu se aprovizionează la bursa neagră, cine nu caută să-și asigure avantaje care, după lege, nu i se cuvin, cine nu profită de trafic de influență? Într-un cuvînt: cine nu caută să supraviețuiască urgiei în condiții în care pănejenişul de paragrafe instituite în epoca glorioasă i se bagă violent în viață, de la patul conjugal și pînă la căldura și lumina din casă, de la mîncarea cea de toate zilele, și pînă la posibilitatea de a-și spune părerea? Cum poți pedepsi individul pentru o faptă devenită de mult colectivă? Cum poți considera nărav ceea ce a devenit demult comportament general, național, ceea ce a devenit atitudine normativă?

Amnistia acordată cu prilejul aniversării a 70 de ani a lui Nicolae Ceaușescu constituie, pentru mine, un act pozitiv, iscat, dacă vrei, dintr-un fel de justiție immanentă. Căci, în general, a scoate oameni de după zăbrele ține de caritatea creștinească, de caritatea sublimă. Nu interesează, în substanță, dacă sublimul se naște chiar și din ridicolul desăvîrșit.

Și, în sfîrșit, să conchid: nu este vinovat unul de ceea ce sînt vinovați toți. Și decît să stea un singur nevinovat după gratii, mai bine să scape o mie de vinovați.

„Un marinar”, [iarna 1987-1988], difuzată la 6 martie 1988¹

Domnule director,

Pe toți marinarii ne-a îndurerat și în același timp ne-a dezamăgit turnura finală a cazului Scaletchi.

Am ascultat la postul dumneavoastră de radio și am citit în presa liberă atît cît avem acces la ea, apelurile disperate ale doamnei Eliza Scaletchi rămasă fără nici un fel de sprijin moral și material, și pe cele deznădăjduite ale familiei Iancu. Prin această scrisoare apel, ne declarăm alături de acțiunea colegului nostru, căpitanul de cursă lungă Scaletchi Florentin, a ex-candidatului în alegerile din aprilie 1985, Directorul Teatrului Dramatic din Constanța, actorul Iancu Lucian și a marinarului Mateescu Sandu. Procesul public care a avut loc în incinta Port Constanța, în localul în care servesc masa docherii, nu a fost lipsit de nici unul din mijloacele de intimidare care fac parte din recuzita regimului. Totul a fost pregătut cu grijă. Persoanele care au participat au fost în prealabil verificate și instruite. Accesul în cantină, prin cele două cordoane de securiști, milițieni și soldați cu ciîni s-a realizat pe bază de invitație, buletin de identitate și verificare pe tabelele nominale, întocmite cu grija cea mai mare, care conțineau numele celor ce aveau permisiunea

1. L.M. no. 53, March 6, 1988.

să intre. Deci nimeni în plus, nimeni în minus, deoarece odată trecut pe tabel nu mai aveai voie să lipsești. Contabilitate perfectă care din păcate se aplică de către organele de opresiune împotriva aspirațiilor pentru libertate ale poporului.

Rechizitorul a fost zdrobitor, fără drept de apel. A fost repetat în nenumărate rînduri cuvîntul „sabotaj”, care place atît de mult în asemenea ocazii „tovarășilor” noștri, Stăpînii Absoluți, dar care în același timp îi face să se cutremure în cazul în care nu pot găsi pe „acarul Păun”. S-a vorbit despre sabotarea economiei naționale, care de fapt este sabotată sistematic de mai bine de douăzeci de ani de către sus numiții stăpîni. În schimb, cu deosebită grijă s-a trecut sub tăcere adevărata latură încriminantă a problemei, sabotarea alegerilor pe care cu atît de multă satisfacție le cîștigă ori de cîte ori este necesar Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu și FDUS cu o unanimitate invariabilă de nici mai mult, nici mai puțin decît 99,99 la sută.

Pentru un neavizat totul miroase a farsă, sau mai bine spus, a absurd. Paradox : candidatul fuge peste graniță în lumea liberă. Dar cîtă lume cunoaște faptul că în România poți fi trecut candidat pe o listă electorală din oficiu, pentru a menține structura socială a „forurilor legislative” din punct de vedere statistic și nimic mai mult. Adversari pentru aceeași circumscripție electorală ar fi trebuit să fie, pentru a întregi bilciul, Iancu Lucian, Directorul Teatrului Dramatic din Constanța, și Aurel Manolache, Directorul Teatrului de Revistă Fantastico din aceeași urbe. O luptă ce pare fair-play. Artă contra artă... Dar n-a mai avut loc. În noaptea de vineri spre sîmbătă, 4/5 aprilie 1985, oamenii primăriei au împinzit orașul și au rupt afișele electorale cu fotografia lui Iancu Lucian. A. Manolache a cîștigat alegerile fără contracandidat „de la centru”. Sentința pronunțată de către Tribunalul Militar, în fața unei săli înmărnurite și a unor acuzați drogați în prealabil a fost condamnarea la moarte pentru Scaletchi și Iancu și 20 de ani închisoare pentru Mateescu, avînd ca motivare principală sabotaj prin pagube aduse economiei naționale și complicitate la aceasta. La puține luni de la pronunțarea sentinței, pedeapsa cu moartea a fost comutată în 20 de ani de închisoare la „ocna” Aiud. Mulți dintre cei care au participat la acest simulacru de proces și-au adus cu amărăciune aminte de înscenările și condamnările exemplare care au urmat după eșecul în construirea Canalului în 1953. În ultimii 33 de ani, stalinismul nu s-a schimbat cu nimic în România.

Dar iată faptele :

– Seara zilei de joi 4 Aprilie 1985... Nava Uricani, frachter¹ de 12.500 de tone, încărcată cu circa 8.000 de tone de minereu de fier cu destinația Galați este pregătită pentru plecare. Se va pleca cu echipaj redus, de siguranță, de 12 persoane, pe răspunderea comandantului, dar cu asentimentul tacit al armatorului, NAVROM Constanța², și al Căpitaniei Portului Constanța.

– Comandantul Scaletchi, împreună cu L. Iancu și S. Mateescu intră în port cu un microbuz sub pretext că actorul Iancu trebuie să meargă la filmări la Galați cu nava Uricani. Echipajul se bucură să aibe în rîndurile sale pe îndrăgitul actor, Director al Teatrului și pe deasupra, candidat în alegerile pentru Consiliul Popular.

– Formalitățile uzuale în vederea plecării la Dunăre. Majoritatea membrilor din echipaj nu au aviz din partea Securității pentru a pleca în voiaje internaționale. Nici comandantul

Scaletchi nu are aviz. Organele Securității pentru paza frontierei nu participă la asemenea controale, unul din motive fiind și faptul că nu se alege cu nimic din ceea ce i-ar

1. Cargo.

2. Compania de Navigație Română Constanța.

interesa, adică : Kent, whisky, cafea sau mâncare. Pe ofițerul de Căpitanie, singurul care efectuează formalitățile de plecare și eliberează „permisul de plecare” nu-l deranja faptul că la bord se afla și actorul L. Iancu. Chiar se simte onorat să discute cu el.

– Pilot la bord ; manevra de plecare din portul Constanța spre Sulina ar fi trebuit să se consemneze în Jurnalul de Bord, după cum știe toată lumea. Ordinul de marș pentru asemenea voiaje este dat verbal sau chiar prin radio-telefon de către unul din funcționarii NAVROM. În asemenea condiții au fost trimise nave la Constanța, la Brăila sau Galați pentru a descărca fosfați. Odată ajunsese acolo s-a constatat că, de fapt, trebuie să descarce la Constanța. Au făcut voiajul înapoi la Constanța și în ultimă instanță au descărcat acolo. Nu a fost tras nimeni la răspundere pentru sabotarea economiei naționale, pentru consumuri nejustificate de combustibil... Deci echipajul este mulțumit. Comandantul le-a făcut cinste cu câteva lăzi de vin pentru a fi băute în cinstea lui și a lui Iancu. Secundul, singurul ofițer de punte prezent la bord, nu vrea să bea și ar dori să intre de cart. Comandantul îl expediază să se odihnească spunându-i că o să-l cheme pentru comanda de navigație când va fi nevoie. Acesta pleca la cabină și se culcă. Pe puntea de comandă rămân Scaletchi, Mateescu și Iancu, care aflându-se pentru prima oară pe o navă în marș ar dori să vadă totul.

– Se pune cap compas 178 de grade, deci prova spre Bosfor. Vor ajunge la Istanbul și vor demasca în fața opiniei publice mondiale modul fraudulos, antidemocratic în care se desfășoară alegerile pentru forurile așa-zise legislative în regimul de dictatură personală. În același timp, se vor aduce la cunoștiința opiniei publice din lumea liberă condițiile de galere în care își desfășoară activitatea marinarii români, precum și condițiile vitrege de viață al întregului popor român în regimul de stare de asediu comunist.

– La puțin timp după miezul nopții, conștiincios, secundul vine să ia cartul în primire. Observă că drumul la compas nu este în regulă, că în loc de Nord se naviga spre Sud, dar explicația comandantului, că vor mai merge în această direcție și după aceea vor schimba drumul îl satisface. Comandantul îi spune că nu are somn și că lui L. Iancu îi face plăcere să stea pe puntea de comandă, așa că poate pleca să bea un pahar cu vin sau să se odihnească. Secundul pleacă la cabină și adoarme.

– Mai trec câteva ore de emoții. Echipajul este liniștit. Băieții au de lucru cu sticlele de vin care le-au picat din senin, ca o mană cerească.

– După alte câteva ore apare din nou secundul, fatalitate pe care Scaletchi, Mateescu și Iancu nu au prevăzut-o. De data aceasta nu se mai lasă păcălit. De mult ar fi trebuit să se vadă lumina farului de la Sfântul Gheorghe, de la Gurile Dunării. Își dă seama că se întâmplă ceva, că de fapt pînă acum s-a navigat spre Bosfor și nu-i vine să creadă. Pentru câteva clipe rămîne stupefiat. Din acest moment totul este pierdut pentru cauza celor trei. În această clipă a existenței lor, le-a lipsit curajul. Au rămas vrăjiți, hipnotizați parcă de faptul că acțiunea lor era aproape de realizare. Pentru ei, fata Morgana se materializa în sclipirea farului de la Rumili Burnu, extremitatea nordică a Bosforului și le-a blocat spiritul de acțiune.

În același timp, și pentru secund a fost un moment crucial al existenței sale. A ales soluția întoarcerii în țară în mod mecanic, dar persecuțiile pe care le-a suferit timp de multe luni după aceea l-au făcut să-și blesteme alegerea. Numele lui, al secundului, nu are importanță. Este un anonim, printre alte multe milioane de anonimi terorizați care zilnic procedează la fel. Am fost aduși la stadiul de mecanisme cărora le lipsește gîndirea și analiza și acționăm la ordin.

– Deci secundul a plecat și alarmat echipajul. Șeful mecanic a oprit motorul principal. Nava a rămas în derivă. Comandantul a încercat să facă uz de autoritatea funcției sale

dar a fost prea târziu. Cei trei temerari au fost imobilizați de către echipaj. Nava a fost întoarsă cu prova spre Constanța, spre tragicul deznodământ al tuturor de pe navă: persecuții nejustificate suferite de și către echipaj și ocnă pentru Scalețchi, Iancu și Mateescu.

– În țară a fost declanșat în lanț mecanismul de opresiune. Dispeceratul NAVROM a alertat organele de Securitate, organele de partid și Ministerul Transporturilor, cele trei canale care duc la capătul firului la reședința lui N. Ceaușescu. A fost alertată unitatea de marină, grănicerii din portul Constanța, care a trimis în grabă două vedete de patrulare în calea navei Uricani, de parcă s-ar mai fi putut întâmpla ceva în continuare. Întoarcerea navei în portul Constanța a generat o furtună cum numai vizitele pe care le face Ceaușescu le generează; manevrele portuare au fost amânate. Portul era înțesat de securiști, milițieni, soldați... În loc de reporteri, pe cheu se aflau securiștii. În loc de microfoane au fost întâmpinați cu cătușe.

Au fost duși să-și poarte crucea pe drumul fără întoarcere al „Golgotei” Aiudului. Aceasta a fost istoria. Puțini i-au înțeles. Mulți i-au blestemat neînțelegându-le intenția, iar foarte mulți nici măcar nu au știut despre ce este vorba. Timpul va așterne încet, încet, uitarea peste fapta lor care a reprezentat o picătură între milioanele de picături mai mult sau mai puțin anonime, care vor umple paharul trezirii conștiinței de acțiune a națiunii române. Pentru această trezire trebuie să ne străduim cu toții, pentru că România este patria poporului român și nu a familiei Ceaușescu sau a Securității. Să ne aducem cuvintele lui Tudor: „...Patria este poporul, și nu tagma jefuitorilor...”. Scalețchi, Iancu și Mateescu, să știți că sîntem alături de voi. Să știți că gestul vostru politic disperat nu a fost în zadar.

Caracteristica marinarilor este solidaritatea în fața vitregiilor soartei. România a început să se trezească și va renaște prin forța noastră a muncitorilor, precum Phoenix din propria-i cenușă. Semnalul de alarmă a fost tras la Brașov. Muncitorii de la „Steagul Roșu”¹ au ales, pentru exprimarea opiniei lor, un moment similar cu al vostru, și anume alegerile. Cu ei s-au solidarizat studenții din Brașov și Timișoara. Marea mută a început să murmure.

„Un observator apropiat de nomenclatură”, [iarna 1988], difuzată la 13 martie 1988²

Domnule director,

Am ascultat, firește, cu interes destăinuirile dlui Pacepa, atîtea cîte transmiteți și m-am uluit de cîte se mai pot întâmpla la noi în țara în acești ani triști. Dar cele auzite nu m-au satisfăcut (era și greu de altfel să te satisfacă ceva revoltător, dacă te socotești

-
1. „Steagul Roșu”, din Brașov, fabrică de autocamioane al cărei nume a devenit ulterior Întreprinderea de Autocamioane Brașov. La 15 noiembrie 1987, muncitorii de la „Steagul Roșu” au ieșit din fabrică încolonați, îndreptîndu-se spre sediul județean al PCR pentru a protesta împotriva condițiilor de trai și a întîrzierii plății salariilor, declanșînd astfel cunoscuta revoltă din Brașov – vezi *Raportul Final*, pp. 708-711.
 2. L.M. no. 54, March 13, 1988.

om normal!). Și anume, în ceea ce privește relatarea (în general vorbind, deoarece au fost mai multe referiri) la persoana de care vreau și eu să mă ocup și pe care am avut prilejul s-o cunosc demult și în împrejurări deosebite: dl Ion Gheorghe Maurer. Mai înainte însă, unele observații (evident personale). Pare-mi-se că noi, românii, avem un obicei cam ciudat: de a-i jelui sau pune pe socluri înalte când pe unii, când pe alții, după ce aceștia ies din orbita unor evenimente sau epoci. Se știe cât de hulită, și pe drept, a fost Ana Pauker. Ei bine, după ce a „căzut”, am auzit oameni de bună-credință căinând-o. Ca și pe Chișinevschi¹ ori Adrian Păunescu, spre a veni mai încoace. Ciudat că, despre alții, ca Pătrășcanu ori Alexandru Bărlădeanu², oameni cu o șiră a spinării cu mult mai țeapănă, se vorbește mai puțin decît despre ceilalți. La fel ca și despre Carol Király, Ion Iliescu, ca să-i pomenim numai pe cei din rîndurile partidului care ar fi avut ceva de spus și au făcut-o fără a se teme, sau crezînd cu adevărat în așa-zisa „democrație de partid”. Și eu, ca și dl. Pacepa, voi recurge tot la memorie, deși tatăl meu nu m-a silit să învăț pagini din cartea de telefon pe dinafară, ba dimpotrivă, cînd vedea că lecturile mele sînt cam nelalocul lor, îmi zicea în batjocură: „De ce nu citești cartea de telefon? Mi se pare o carte foarte interesantă, deși cu prea multe personaje...”.

Dl Ion Gheorghe Maurer este acum omul pe ai cărui umeri se așează o mantie aurită de fapte pe care le-ar fi și făcut, uitîndu-se celelalte cu mult mai numeroase și care nu au cum să-l ridice pe soclul rezistenței față de dictatura Ceaușescu, ba dimpotrivă. Așa, de pildă, nu se știe ori se uită, că în vremea în care comuniștii se aflau dincolo de grății, apărătorii acestora în procesele bine cunoscute erau Petre Contantinescu-Iași³ și Șaraga⁴, care o făceau gratuit, în vreme ce dl I.Gh. Maurer era plătit din banii strînși de Ajutorul Roșu⁵, aflat și el în ilegalitate. Se omite, de asemenea, un fapt la fel de real: că la evadarea

1. Iosif Chișinevschi (Roitman) (1905-1962), membru al UTC din 1923, membru de partid din 1938. Membru al CC al PCdR (1931, 1938-1940), membru al Secretariatului CC al PCdR (1936-1941), șef al Secției Educație Politică a CC (1938). Aflat în URSS între 1930 și 1932, în strînsă legătură cu Cominternul și poliția politică sovietică. Membru al CC al PCR/PMR (1945-1960), membru al Biroului Politic al CC (1948-1957), membru al Secretariatului CC (1948-1954, 1955-1957), membru al Biroului Orgnizatoric al CC (1950-1952), secretar pentru Propagandă și Cultură al CC (1948-1954, 1955-1957). În iunie 1957, exclus din Biroul Politic al CC în urma conflictului cu Gheorghe Gheorghiu-Dej. La Congresul al III-lea al PMR nu a mai fost ales în CC.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 118, nota 1.
3. Petre Contantinescu-Iași (1892-1977), istoric, profesor de liceu la Iași, Huși și Birlad, profesor la Universitatea din Iași (1925-1936), Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București (1944-1948), șef al Catedrei de istorie a României la Universitatea din București (1944-1952), membru titular (1948) și vicepreședinte din 1955 al Academiei RPR, director al Institutului „Nicolae Iorga”, București (1948-1953), și director al Institutului de Studii Româno-Sovietice (1962-1964). Membru al PSD din 1910, membru fondator al PCdR (1921). A fost arestat și condamnat de mai multe ori începînd cu anul 1936, închis la Doftana, Miercurea-Ciuc, Tîrgu Jiu. A participat la constituirea Comitetului Național Antifascist și a Asociației Amicii URSS. A fost deputat între 1946 și 1965, ministru al Propagandei de la 6 martie 1945, al Informațiilor (1946) și al Cultelor (1953-1957), membru al Consiliului de Stat între 1963 și 1965.
4. Lascăr Șaraga, ziarist și avocat.
5. Ajutorul Roșu sau, ca traducere a numelui rusesc Mejdunarodnoie Obscestvo Pomoșci Revoluționerov, Organizația Internațională pentru Ajutorarea Revoluționarilor, a fost înființată în România ca secție a Ajutorului Roșu Internațional, la 23 august 1924, pentru a-i ajuta pe deținuții comuniști și familiile acestora și pentru activități de propagandă.

lui Dej de la Tîrgu Jiu, I. Gh. Maurer, care avea mașină încă de pe atunci, „a întârziat” la locul și ora fixate, pretinzînd apoi o pană de cauciuc ori de motor. Așa au ajuns evadații, cu Gheorghe Vidrașcu¹, atunci ofițer, în casa fostului patriarh Justinian Marina de la Rîmnicu Vilcea, care i-a adăpostit.

Se mai omite atitudinea pe care I.Gh. Maurer a avut-o la decesul lui Dej, cînd a spus în fața membrilor Biroului politic că fostul prim secretar al partidului este un cadavru și să fie tratat din acel moment că atare, atitudine care i-a deschis lui Ceaușescu un drum nou și i-a luat de pe umeri povara complexului de inferioritate și recunoștință pe care le datora fostului său șef². Dl I.Gh. Maurer a fost printre cei care au „votat” în favoarea tînărului de atunci Ceaușescu cînd s-a pus chestiunea „succesiunii politice”. Că dl Pacea deține (a deținut) o bandă înregistrată în care I.Gh. Maurer îi spune soției sale că el era, de fapt, „succesorul”, dar a refuzat, eu nu-l cred. M-am numărat printre cei care le-au stat pe-aproape mult timp, inclusiv în perioada martie 1965 și știu (îmi amintesc) în ciuda neconsultării cărții de telefon, că „alesul” lui Dej fusese Gheorghe Apostol³. Explicația este simplă: noul șef de partid trebuia să fie neapărat un muncitor, și nu un intelectual. Cu toată ruptura relativă de Moscova, din 1964, influența acesteia era încă suficient de puternică spre a nu îngădui României o astfel de extravaganță.

De altfel, cel mai bine confirmă memoria mea faptul că primul de care s-a descotoșit Ceaușescu a fost Apostol. Despre Chivu Stoica, pentru care Dej avea o adevărată slăbiciune, nu putea fi vorba, deoarece Dej spunea despre el că este ranchiunos și nu prea deștept. Dar anii de temniță și cei de muncă din trecut i-l mențineau mereu aproape, în ciudă gafelor comise de Chivu, a scandalurilor „galante” bine cunoscute activului de partid. Și încă ceva: I.Gh. Maurer a fost acela care a contribuit cel mai mult la noul profil al „aristocrației proletare”, dedîndu-i pe coboratorii săi la plăcerile burgheze ale pescuitului, tenisului și mai ales vînătorii. Au rămas de pomină, printre cei care au participat la astfel de manifestări (și eu m-am numărat printre ei) aceste partide care-mi reamintesc celebrele pagini ale cărții lui Fielding (sau ale filmului cu același titlu) *Tom Jones*⁴. Marele vătaf era I.Gh. Maurer. După scoaterea sa la pensie, și nu demisie, cum scrie dl Pacea, el avea să-i reproșeze lui Ceaușescu (dețin asta din sursă directă) că nu-i aprobă pentru vînat mai mult de un țap ori maximum doi pe an. Se amintește, mereu și mereu, și în carte dar și în alte emisiuni despre „istorica” cuvîntare de la Cluj a dlui I.Gh. Maurer, în care a spus că-i mai bine să produci mai puțin, dar de calitate, decît mult și prost. Mi se pare prea puțin! Mai cu seamă că la acea vreme nu-mi amintesc ca grandomania ceaușistă

1. Confuzie cu Ion Vidrașcu, alias Vania Didenko (1905?-?), agent sovietic, arestat în 1934, condamnat la zece ani închisoare pentru trădare și trecere ilegală a frontierei. A intrat în PCdR în timpul detenției (1936); în anturajul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Doftana și Caransebeș. A evadat împreună cu acesta în anul 1944 din lagărul de la Tîrgu Jiu. Unul dintre cei trei directori ai Serviciului Special de Informații (1944-1948), adjunct al ministrului Industriei Metalurgice și Chimice (1949), președinte al Comisiei Controlului de Stat (1950), ministru adjunct al Agriculturii (1961), ministru al Gospodăriilor Agricole de Stat (1952-1953).
2. Afirmția este confirmată de stenograma ședinței Biroului Politic al CC al PMR din 1 aprilie 1965, publicată în Mihnea Berindei, Dorin Dobrințu, Armand Goșu (eds.), *Istoria comunismului din România*, vol. II: *Documente Nicolae Ceaușescu (1965-1971)*, Polirom, Iași, 2012, pp. 39-47.
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 117, nota 1.
4. Romanul lui Henry Fielding, *Tom Jones*, apărut în anul 1749, făcea parte din literatura iubită de adolescenți în acele decenii. Prima ecranizare a romanului *Tom Jones* s-a realizat în anul 1963.

să fi atins parametrii de mai târziu, cînd ne comparăm cu Japonia și Statele Unite. Desigur, dl I.Gh. Maurer avea dreptate, dar de ce nu a încercat, așa cum a făcut Al. Bârlădeanu, să-și expună și susțină această părere acolo sus, adică în Biroul politic din care făcea parte ?

Bîrlădeanu nu a zis numai ceea ce a zis I.Gh. Maurer, el a prezentat un raport economic susținut de date corespunzătoare, atacînd în ansamblu calea economică pe care era angajat Ceaușescu. El era un specialist competent, un om care credea sincer (și naiv) în dreptul său la opinie, fapt ce i-a atras pensionarea prematură și asezarea sa dincolo de organele de decizie politică și economică. Al. Bârlădeanu fusese cel care discutase, în 1964, la Paris cu, pe atunci, ministrul de Finanțe al Franței, Giscard [d'Estaing]¹, chestiunile colaborării economice dintre cele două țări, și nu dl I.Gh. Maurer. Domniei sale i se rezervase rolul de mediator cu China și, concomitent, cu Moscova, adică unul duplicitar, întrucît pozițiile celor două mari puteri erau, se știe, diametral opuse.

Am asistat, cu ani în urmă, la comemorarea Eroilor de la Mărășești (acum abandonată), dar la care, în acea vreme, participau ofițeri superiori din Franța și Anglia, fostele noastre aliate. Acolo l-am auzit pe dl Ceaușescu inaugurîndu-și discursul și avîndu-l lîngă el pe I.Gh. Maurer, pe care-l privea după fiecare propozițiune, ca spre a-i cere încuviințarea. Și acesta i-o dădea aplaudîndu-l, chiar sub nasul vorbitorului, rar și apăsat, dînd tonul alaiului prezent (rol ce a revenit, în ultimii ani, Elenei Ceaușescu). Dl I.Gh. Maurer primește o pensie egală cu „onorariul” avut ca prim-ministru, posedă, în proprietate personală, o casă uriașă pe B-dul Aviatorilor, lîngă Studioul „Al. Sahia”, are om de pază la poartă, două Mercedesuri și acces la cel mai bine aprovizionat magazin cu circuit închis al liderilor politici.

Unde este „rezistența” dlui I.Gh. Maurer ? În discursul de acum cîteva decenii ? Rog să fiu iertat, dar nu sînt de acord. El a fost preluat de partid ca boier (de tip vechi) și așa a rămas. A participat direct la toate fărădelegile săvîrșite de Dej și Ceaușescu, inclusiv condamnarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, jucînd o singură carte : pe cea a cîștigătorului. Și a jucat-o atît de bine încît unii, azi, ca dl Pacepa spre exemplu, vor să-l transforme în stîlp al rezistenței anticeaușiste ! Cu autoritatea vîrstei sale, cu cea a prieteniei pe care i-a arătat-o Dej, cu avantajul unei pregătiri universitare la un timp în care ceilalți nu trecuseră de abecedar, el a fost principalul deschizător al drumului (poate nebănuit nici de el) pe care avea să se angajeze Ceaușescu ca personaj politic în interior, și pe care avea să tîrască țara ajunsă azi în pragul dezastrului.

De această realitate, dl I.Gh. Maurer nu are dreptul de a fi separat. „Memoriile” sale, dacă le scrie cu adevărat, nu vor avea nimic din sinceritatea dezvăluirilor unui Hrușciiov² ori Djilas³ (cu toate sinuozițiile ambilor amintiți). „Sertarul” dlui I.Gh. Maurer, presupusul

1. Valéry Marie René Georges Giscard d'Estaing (n. 1926), președintele Franței între 1974 și 1981. S-a manifestat ca adept al Statelor Unite ale Europei, fapt ce explică alegerea lui ca președinte al Convenției asupra Viitorului Uniunii Europene. Convenția a elaborat proiectul Tratatului de instituire a unei Constituții pentru Europa (2004), eșuat. Din 2010, este membru al Consiliului Constituțional al Franței.
2. Nikita Seergheevici Hrușciiov (1894-1971), prim-secretar al CC la PC(b) din Ucraina (1938-1949 – cu o pauză de nouă luni) și prim-secretar al CC al PCUS după moartea lui Stalin (1953-1964). A jucat un rol important în procesul destalinizării. Hrușciiov și-a înregistrat *Memoriile* pe bandă de magnetofon începînd cu anul 1966, acestea ajungînd în Occident, în ciuda încercărilor KGB de a împiedica scoaterea lor peste graniță. Au fost publicate în anul 1970 în limba engleză.
3. Milovan Djilas (1911-1995), unul dintre conducătorii mișcării de partizani din Serbia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A fost cooptat în guvernul postbelic, iar între 25 decembrie

sertar al aducerilor sale aminte, dacă există, și dacă va avea vreo șansă în fața istoriei, nu poate fi decît autocritic. Ceea ce nu văd posibil a se înfăptui. Cer scuze dlui Pacepa pentru libertatea pe care mi-am luat-o de a-l contrazice, cît și pentru faptul că, nefiind angajat în spionaj simplu sau dublu, aflîndu-mă încă în țară, nu prea tînăr și nici prea sănătos, nu-mi pot permite să semnez și nici să-mi public amintirile atît de izolate de paginile unei cărți de telefon. Cer scuze și celor de la Europa Liberă, cărora le adresez scrisoarea aceasta cu speranța unei posibile difuzări.

„Un călător cu trenul”, [februarie 1988], difuzată la 14 martie 1988¹

În tren.

N-am mai fost cu trenul de ani de zile. Cauze multe și mărunte m-au împiedicat s-o fac. În primul rînd, serviciul. În al doilea rînd, indiferența rudelor, care mai curînd vin ele la București unde, chipurile, s-ar găsi mai multe de-ale gurii, ori pentru alte aranjamente (procese, medicamente, consultații, talcioc etc.). Dar acum n-am mai avut ce face : era vorba de o înmormîntare. Or, cînd moare omu', îi uiți toate cele și... reiei relațiile cu el, că cine știe ?, pe lumea ailaltă oi mai avea nevoie de cîte un sprijin.

Ruda era, de fapt, a soției. Am plecat amîndoi. Tren mare, cu mers rapid, cu vagoane străine. Ce-am zis? Hai să luăm clasa întîia, să ne fie cald măcar. Cum s-a nimerit, că vagonul nostru, deși era al CFR-ului (asta se vedea după scrumiere și blocajul ferestrelor, dar mai ales după starea WC-urilor) fusese bine plasat, adică avea căldură. Și nu numai atît : ducea spre niște locuri misterioase, misterioase deoarece prin fața compartimentului nostru tot treceau, ba într-un sens, ba într-altul, cetățeni și cetățene cu brațele încărcate cu diverse sticle frumos colorate. Se frecau unii de alții și părea că ce aduceau dintr-o parte, unii ailalți duceau în cealaltă parte...

Nervoasă, nevastă-mea, căci mergeam la o înmormîntare, cred că am spus, desface pachetul cu mîncare pregătit de-acasă. Nu plecasem nici de o oră din București, că ei i se făcuse foame. De fapt, era curioasă de unde tot vin și se duc cei cu brațele încărcate cu sticle și pachețele. Pînă la urmă n-a rezistat : „Du-te, mă, omule, și vezi, se dă ceva, pe undeva ?”.

M-am dus. Întîi în dreapta compartimentului și am ajuns la vagonul restaurant al nemților (vezi că trenul mergea la Berlinul democrat). Acolo, la un ghișeu, vagonarul vindea : sticle cu sucuri de fructe ungurești de 1 litru cu 60 de lei, sticle de bere de o jumătate, cu 50 de lei, plicuri cu cafea boabe 100 de grame, 100 de lei, cu piper, 50 de

1953 și 16 ianuarie 1954 a devenit președintele Adunării R.F.S. Iugoslavia. Membru al Partidului Comunist din Muntenegru/Serbia, a devenit unul dintre cei mai cunoscuți disidenți din Europa de Est după ce, într-un interviu acordat ziarului *The New York Times*, a caracterizat regimul drept totalitar, iar conducerea țării drept nedemocratică și reacționară. Înainte de prima sa arestare (1957-1961) a publicat în Occident volumul *The New Class: An Analysis of the Communist System*, care a devenit o carte de referință a mișcării disidente europene. A fost arestat pentru încă cinci ani (1962-1967) după publicarea cărții *Conversations with Stalin*.

1. D.B. no. 271, March 14, 1988.

grame tot una sută lei, suc concentrat de lămâie, de 500 de grame, tot 60 de lei, săpunuri mici cu 40, mari cu 60, tot ungurești. M-am întors cu mîna goală. „Ce făcuși, bărbate? Nu luași nimic?” Ați ghicit: nevastă-mea e olteancă. „Nu, că nu mai aveau nimic.”

O luai pe partea stîngă. De-acolo mă-ntorsei cu 2 cutii din tablă, cu carne de porc, din Cehoslovacia: 40 de lei cutia. Dar numai cu 2, că nu mai aveau. Mă uit pe geam: eram la Cîmpina!

Înmormîntarea, ce să mai explic? Coliva din arpacaș, preotul grăbit, în biserică frig, afară... ca afară. Mai și ninge. După praznic, a doua zi, la prînz, înapoi, acasă. Tot cu trenul de ieri, adică cu „perechea” lui cum zic cei de la CFR. Ne-am urcat, tot la clasa una, că rudele nu ne-au lăsat să plecăm cu-a doua. Vezi, mortul avusese grijă să lase și porc bun de tăiat, și bani de trecut pe lumea cealaltă...

Surpriză! Iar treceau prin fața compartimentului nostru, deși eram mai departe de frontieră, cetățeni și cetățene cu brațele încărcate de sticle și pachetele. N-am mai așteptat îndemnul nevestii și m-am dus. Erau de toate, dar... cu 10 lei mai scumpe: Berea poloneză 60, piperul rămăsese tot 2.000 kg, restul v-am spus: săltat cu 10 lei. Dar surpriza cea mare a fost sosirea la Brașov, unde auzisem că se găsesc de toate și la liber. Grupuri de oameni așteptau exact în locurile de oprire ale celor două vagoane restaurant, unul nemțesc, celălalt cehoslovac, și vagonarii vindeau la toate cele patru uși tot ce le rămăsese.

Trenul a stat mult (ziceau unii că schimbă locomotiva), dar poate că aștepta să se termine negoțul. Uite dom'le, mă gîndeam, de unde au brașovenii de toate! Cum de le-a venit ideea asta minunată? Că asta nu era singurul tren care venea de-afară. Mai erau și altele. Autoaprovizionare direct din import! Ce libertate comercială mai vreți, domnilor de la Europa Liberă?

„Hades”, ianuarie 1988, difuzată la 20 martie 1988¹

Domnule director,

Dacă poate exista „politica cu delicatese”, de ce nu ar exista și una cu... „decese”? Și, într-adevăr, aceasta există. Așa cum ne-a asigurat, în atîtea rînduri, dl. N.C. Munteanu, la dumneavoastră se citește în mod curent presa românească, ceea ce la noi, după cum zicea chiar dînsul că știe, nu se prea citește. Mai ales *Scînteia*, ce pare a fi „biblia” zilnică și... zilnică a celor care lucrează la postul Europa Liberă. Un ziar mai citit este însă *România liberă*, nu atît pentru că acest nume sună atît de frumos, deși inexact, cel puțin pentru moment, ci mai cu seamă pentru rubricile sale de anunțuri (vînzări, cumpărări, pierderi de acte și... decese).

Ei, tocmai această este rubrica cea mai interesantă, pentru că tot românul cumsecade se tot uită să mai vadă cine și cum, așteptînd tocmai de la această rubrică tristă o veste mai... relaxantă². Și tot citind, nu se poate să nu bagi de seamă că criteriile acelor coloane

1. L.M. no. 55, March 20, 1988.

2. Frază necitită pe postul de radio.

emoționante sînt foarte precis dirijate de ceea ce altă dată se numea cenzură. Spre a nu cădea în primejdia de a jigni atîția oameni de bună-credință și care, în cuvintele pe care le găsesc cele mai potrivite, își exprimă durerea pierderii cuiva dintre cei apropiați, rude, prieteni, profesori, medici care le-au redat sănătatea etc., voi trece direct la ceea ce mi-am propus să vă comunic.

În fața inevitabilului sfîrșit devenim cu toții egali. Însă nu toți avem dreptul elementar de a ne exprima sentimentele provocate de pierdea cuiva dintre cei apropiați. Și această rubrică este supusă unui sever, chiar foarte sever control din partea organelor, să le zicem, „competente”. Astfel, de pildă, dacă cineva care nu se mai află în țară dorește să publice un anunț pentru un prieten sau o rudă din România plecat dintre noi, nu poate s-o facă decît înșelînd vigilența celor plătiți să supravegheze pînă și acest lucru firesc și normal și care nu poate dăuna nimănui.

M-am gîndit să vă adresez aceste rînduri îndată după dispariția neașteptată a filozofului Constantin Noica, deși observasem de multă vreme, de ani de zile chiar, discriminările ce se fac de către redacția ziarului *România liberă* de la un caz la altul. M-am așteptat că decesul lui Constantin Noica, atît de prezent în conștiința opiniei publice din țară, mai ales în ultimii ani, după apariția *Jurnalului de la Păltiniș* și a *Epistolarului*, ambele datorate lui Gabriel Liiceanu, să provoace un vâl de emoție printre intelectualii din țară și chiar de peste hotare, români ori de alte naționalități, dată fiind notorietatea filozofului retras de cîțiva ani la Păltiniș. Dar, spre stupefarea și indignarea mea, am citit un singur și succint anunț din partea familiei. Nici un altul. Nici de la discipolii săi, nici de la alții care l-au cunoscut și admirat.

Dar și alte evenimente similare ne încredințează că se practică o politică a deceselor. Să ne amintim cîte anunțuri s-au dat la moartea lui Virgil Trofin? Unul singur, din partea familiei și altul semnat, simplu, Iliescu, fapt care ne duce cu gîndul la Ion Iliescu, dar care n-a putut semna cu numele său întreg, astfel că bănuiala, de altfel meritorie, și nu altfel, să poată exista și în nici un caz certitudinea. Dar la decesul lui Vasile Patilineț? Familia și o direcție a Ministerului de Externe, ultima să funcție fiind aceea de ambasador în Turcia. Dar la dispariția fiicei lui Gheorghiu-Dej nu s-a petrecut același „fenomen”? Familia și nimeni altcineva. În schimb (și aici nu vreau să impietez asupra memoriei vreunui dintre cei care au „beneficiat” de acest drept elementar, ci numai să atrag atenția asupra durității și inumanității exercitate de dictatură din țară), la moartea lui Ioan Șuter, fost ministru la Silvicultură și deținător și al altor funcții politice și administrative, ferparele au fost cu mult mai numeroase și din partea multora care nu i-au fost colaboratori, tot astfel cum pentru fostul director al fermei speciale „30 Decembrie”, făcînd parte din familia Elenei Ceaușescu (prin alianță, ce-i drept), anunțurile funerare s-au întins de-a lungul multor zile în rubrica respectivă a ziarului *România liberă*. De asemeni, unor anonimi din punctul de vedere oficial (medici, ingineri sau pensionari, tineri care-și pierduseră viața în accidente de circulație etc.), dar de care prea puțini auziseră rubrica cea mai tristă a ziarului citat a lăsat cale liberă tuturor celor care au dorit să-și exprime, sub o formă ori alta, compasiunea lor. Sînt cazuri în care și după trecerea a mai multor săptămîni continuă să apară ferpere pentru un dispărut oarecare, ori altele, ca acela al mult regretatului sculptor român decedat undeva în Franța, George Apostu¹,

1. George Apostu (1934-1986), una dintre personalitățile importante ale Uniunii Artiștilor Plastici din România (distins în 1966 cu Premiul „Ioan Andreescu” al Academiei Române, iar în 1970

în care au putut fi „strecurate” ferepare, dar fără a se preciza unde și când s-a produs tristul eveniment.

Consider că și acest fapt *real* ori poate tocmai unul ca acesta este în stare să dea măsura corect dimensionată a duriității cenzurii practică de regimul lui Ceaușescu. De un tratament asemănător au parte și cei care, din diferite motive, nu puține în legătură directă cu teroarea din România, și-au luat singuri viața cu toate că, din păcate, această categorie de oameni ultrasensibili a fost ilustrată de numeroase personalități ale vieții culturale și științifice atât din România, cât și din alte țări ale lumii. Dreptul de viață și de moarte asupra tuturor cetățenilor țării tinde, dacă nu a și devenit, o exclusivitate a familiei Ceaușescu, într-atât de brutal este amestecul în viață personală a românilor, atât a celor vii cât și a celor dispăruți.

„Un atom”, București, [ianuarie 1988], difuzată la 27 martie 1988¹

Bilanț estimativ

Să-mi fie îngăduit [să arăt], pe lângă acele comunicate oficiale privind realizarea planurilor lipsite de orice temeii real, dar pe care sîntem nevoiți să le privim ca atare, iar dumneavoastră să le contestați în fel și chip (doar o înțelege cine trebuie să înțeleagă) dezastrul economiei naționale, minciuna ce ni se oferă de către oficialități. Ca simplu cetățean al Capitalei, care trăiesc în acest oraș de când m-am născut și care mă mai duc și pe la rudele și prietenii de prin țară, va rog să-mi primiți aceste rînduri triste și, poate, cuprinzătoare ale unei risipe la care asistăm neputincioși. Sînt trași la răspundere directori de întreprinderi, miniștri, președinți de CAP-uri etc. pentru neîndeplinirea cifrelor absurde ale planurilor.

Iată câteva exemple care-l privesc personal pe dl. Ceaușescu. Încep, la întîmplare, cu Pasajul din Piața Muncii care a blocat timp îndelungat întreagă circulație din zonă respectivă (fostă Barieră a Vergului). Inaugurat cu pompă și panglică, pasajul a fost închis acum. Tramvaiele care treceau pe sub stradă au fost scoase iar la lumina zilei (alte săpături, alte blocări de circulație, evident alte cheltuieli). Cauza? Dlui Ceaușescu i-a venit ideea de a transforma noul pasaj abia dat în folosință într-o viitoare stație de metrou! Asta nu s-a putut ști de la început, pentru că ideile geniale nu-i năpădesc pe deținătorii lor, ci-i iau cu binișorul.

Azi una, mâine alta etc. Cum s-a „contabilizat” modificarea? Nu putem afla! Proiectul Dîmbovița știm însă că a costat, pînă acum, 30 de miliarde de lei! Sumă ce mi se pare imensă pentru ce a reprezentat pînă acum și, desigur, și de aci înainte noua alee de beton a rîului bucureștean.

Liniile de tramvai sînt o obsesie a familiei Ceaușescu. După cele petrecute în Militari (scoaterea și repunerea liniilor de cîteva ori!), acum i-a venit rîndul Bulevardului Mihai Bravu și Șoselei Ștefan cel Mare, artere de mare circulație și pe care liniile de tramvai, aflate pînă de curînd prin mijlocul drumului, au început să fie trase pe lângă trotuare,

cu Marele Premiu pentru Sculptură al Uniunii Artiștilor Plastici din România), dar și al comunității române din Franța, unde a lucrat în anii '80.

1. L.M. no. 56, March 27, 1988.

ceea ce va duce, fără îndoială, și la modificarea Pasajului Bucur Obor, căci altfel liniile vor întretăia șoselele amintite, sufocînd circulația. Nici pe Bulevardul Ana Ipătescu și în continuarea acestuia, Magheru, nu mai circulă nici autobuze și nici troleibuze, pentru că metroul, abia inaugurat pe acest tronson, zguduie casele de pe ambele trotuare de cîte ori trece. Se caută „ușurarea” circulației la suprafață, spre a nu se ivi surprize în subteran. Va închipuiți cu cîtă încredere te poți urca într-un asemenea vagon de metrou ! În mod vădit se recunoaște astfel că toate calculele pentru săpături și consolidări nu au corespuns realității ori s-au făcut, pur și simplu, din ordin de sus. Să nu ne mire dacă și aceste două bulevarde vor cădea sub buldozere !

Viteza cu care se procedează la demolări împiedică, practic, recuperarea oricăror materiale de construcții : lemn, cărămizi, fier beton, fenerie, uși, ferestre, tablă, țiglă etc. [...] ¹ Se umple o groapă, dar cozile ajung pînă la uzina de medicamente de pe bulevardul Șiuale ! La fel și în alte zone. Spre a menține un ritm convenabil unor construcții se recurge la detașări masive (de sute de muncitori și ingineri din provincie), oameni care sînt găzduiți în hoteluri sau în blocuri de garsoniere din zonele respective, și din care au fost izgoniți locatarii.

Mortalitatea în unitățile zootehnice de stat a atins cifre incredibile : la ISICIP Zimnicea, din cei 2.700 de purcei au mai rămas doar 700 în viață (la data cînd am fost acolo, adică, prin primele zile din decembrie). Hrana necorespunzătoare, adică insuficientă și alterată, a făcut ravagii și în Dobrogea, în zona Mangaliei, unde șefii de la Constanța au încercat să [se] „acopere” cu concedierea unora din specialiștii care avuseseră, auziți ?, îndrăzneala să spună adevărul.

Cozile de la stațiile de benzină, cele de la magazinele alimentare, de la tramvaie și troleibuze (acolo unde acestea mai circulă) sînt toate (și încă și altele) mîncătoare de timp productiv. Risipa pe care autoritățile o fac (inconștient, probabil) are atîtea canale cîte nici nu se poate bănuî. Dacă ar fi să le socotim numai pe cele pricinuite de deplasările dlui Ceaușescu, în țară sau peste hotare, „evenimente” care scot în stradă vreme de cîteva ore mii, zeci de mii de oameni ce-și părăsesc munca pentru care sînt plătiți, am adăuga pierderile ce se înregistrează prin efectuarea unor munci necalificate (măturatul străzilor, curățatul zăpezii, spălarea ferestrelor, frecarea parchetului) de către oameni cu calificări superioare, am mai adăuga o sumă la bugetul risipei ; defectarea instalațiilor electronice și a celor automatizate din cauza insuficienței încălziri a birourilor încarcă coloana pierderilor neplanificate (sau cine știe ?, planificate), tot astfel cum plata miilor de milițieni, lucrători din securitate și acum, mai recent, membri ai gărzilor zise patriotice, înșirați pe kilometri întregi, ore de-a rîndul, în fiecare zi ; ori neîncetatele reparații ale metroului-canalizare, turnări de betoane, evacuarea apei care se infiltrează etc. mai saltă coloana milioanei pierdute din nepricepere, zi de zi. Nu mai amintesc de mari combinate, ca cel de la Călărași, de pildă, care funcționează în pierdere de milioane zi de zi (și ca el sînt și altele în țară !).

Energia convențională reprezintă o obsesie (încă una) a regimului. De aceea se tot vorbește despre alte surse, neconvenționale, biogazul în special. Dacă veți lua la mînă colecțiile unor ziare și reviste românești veți vedea cîtă monedă s-a bătut pe biogaz și cîtă minciună a însoțit acest produs neconvențional, cîte milioane au cheltuit institute ca cel de la Periș sau ICPEAR din București, dar de care nu te poți atinge, deoarece aparțin de sectorul „tovarășei”. Repetatele și dese reorganizări de instituții și ministere, de centrale

1. Pasajul lipsă se afla în josul paginii, începea cu „Camioanele care transpor-”, dar restul s-a pierdut la fotocopiere.

de tot felul, la scurte intervale, presupun cheltuieli ce nu pot fi imaginate de un nespecialist (alte posturi de înființat, așa-zisele scheme care angrenează ministerele de finanțe, pe cel al muncii, ministerele de resort etc.).

O groază de bani [sînt] cheltuiți fără discernămint din amărîtul buzunar al poporului. N-am mai adăugat adevăratele carnavaluri ce însoțesc fiecare drum al sau prin țară, ori peste hotare; steaguri, lozinci, costumație, ore de muncă pierdute. Dar, că și cum nu despre „gloria” sa ar fi vorba, de fiecare dată cînd se organizează astfel de manifestații numite „spontane”, Ceaușescu a decis să se lucreze și duminicile, deocamdată primele opt din lunile ianuarie și februarie, deoarece a văzut, în ziua de ajun a Crăciunului, ieșind de la IOR. grupuri de femei pe care directorul și secretarul organizației de partid le lăsaseră să plece mai devreme, pentru treburile gospodărești. Bineînțeles, cei doi au fost dați afară... și întregul oraș plătește acum cu muncă suplimentară bunăvoința celor de la IOR.

Din aceste cauze, ca și din altele, s-a ajuns ca-n spitale să se întocmească planuri de... bolnavi, cîți să fie și cîte medicamente să li se dea, cîte zile de concediu medical etc. Bolnavii, chiar și cei atinși de tuberculoză (zice-se, eradicată în România) sau de cancer sînt nevoiți să-și procure și să-și plătească medicamentele care depășesc prevederile planului. Ca să fii internat la pat, trebuie să ai șansa ca „planul” să nu fi fost încă îndeplinit de spitalul căruia i te-ai adresat. Și toate acestea în timp ce partidul refuză ajutoarele generoase ale Crucii Roșii, ori ai altor binevoitori din străinătate.

Motoarele (miile de motoare) din întreprinderi de tot felul se strică pentru că nu li se asigură acel minim de energie pentru a putea funcționa (mă refer la tensiunea curentului electric).

Eu cam atît am avut de spus, „tovarăși”. Vă salut.

„Comitetul pentru trezirea conștiinței de acțiune”, 15 martie 1988, difuzată la 24 și 27 aprilie 1988¹

Domnule director,

Sîntem un grup de marinari, între miile de marinari ai flotei române. Împreună cu toți colegii noștri, alături de tot poporul, suferim rigorile regimului de dictatură personală al familiei Ceaușescu. Zi de zi, clipă de clipă, timp de peste 20 de ani, condițiile de viață s-au înăspriț și, împreună cu țara, toți am ajuns în pragul falimentului. Pentru ca tragedia destinului nostru să fie completă, barometrul prigoanei organelor de opresiune a atins cote de furtună. Ne aflăm sub stăpînirea celui mai stalinist regim care, alături de cel albanez, se încăpățînează să supraviețuiască în mod anacronic, reprezentînd o pată neagră pe harta Europei. Dorim ca strigătele noastre disperate să nu fie în deșert, dorim ca toată lumea să înțeleagă și să simtă tragedia unui întreg popor ajuns pe marginea prăpastiei.

Lipsurile sînt caracteristica de bază a României de astăzi. Se manifestă pe toate planurile, începînd cu Constituția, care nu garantează nici un fel de libertate democratică și

1. L.M. nr. 60, April 24, 1988 și reluată integral în programul „Actualitatea românească” din 27 aprilie 1988.

terminînd cu sistemul raționalizărilor, în care posesia unei cartele de alimente nu garantează posibilitatea obținerii „pîinii... cea de toate zilele”. Singurul drept, dar mai ales îndatorire, pe care Dictatorul ni-l flutură în față este așa-zisul drept la muncă, la o muncă de robi, o muncă în zadar, pe care mecanismul economico-financiar, creație personală a unui semianalfabet paranoic, a transformat-o în ceva cu totul neproductiv. Amestecul regimului în viața noastră personală s-ar dori absolut. Convorbirile telefonice sînt ascultate sistematic, soția este pusă să-și spioneze soțul, copilul să-și spioneze părinții, vecinii să se toarne între ei, preotul să divulge secretul spovedaniei, medicul să trădeze secretele împărțite pe patul morții. Sîntem tratați ca vitele de prăsilă pentru a crea „România Mare” cu cele 30 de milioane de capete, femeile fiind supuse injositorului control ginecologie periodic. Singurul loc unde nu poate pătrunde morbul spionomaniei, care nu poate fi controlat și care, în ultimă instanță, va răsturna infernala dictatură este gîndirea, locul tănuit al aspirațiilor de libertate ale fiecărui individ.

În țară sîntem hăituiți pas cu pas. Toți se reped asupra noastră, precum hienele pe un cadavru. Toți închid ochii, atîta timp cît primesc ceva, dar peste o clipă ne întorc spatele, căci mai presus de foame le este frică. Frică de ei înșiși, de colegii lor, de organele de opresiune cărora la rîndul lor le este teamă... Teama, foamea, frigul și teroarea guvernează în România comunistă. În portul Constanța, securitatea și miliția de la Poarta nr. 2 supraviețuiește totul și în momentul cînd cineva devine indezirabil, sau nu a plătit tribut îndestulător în Kent, whisky și mîncare, îl înlătură fără drept de apel. În condițiile în care menținerea avizului de navigabilitate este la bunul-plac al acestora, cînd orice anonimă este bună de pus la dosar, nu este greu de întreținut starea de panică ce domnește în rîndurile noastre. Ar dori ei, ofițerii de Securitate, să pătrundă totul, să li se destăinuie „prieteneste” orice întîmplare, să pătrundă în intimitatea căminului fiecăruia, să cîntărească și să distrugă cariere, existențe și familii cu perversitatea care-i caracterizează.

Pe același plan se situează și colegii lor „mai mici” de la Miliție. Uzează de aceleași mijloace, care uneori devin deosebit de brutale. Cîți marinari nu au rămas cu traume pentru toată viața în urma tratamentului aplicat în beciurile de la Poarta 2? Nenumărați, au stat legați cu cătușe de calorifere, fiind loviți sistematic cu cizmele și bastoanele de către subofițerii de Miliție pentru a recunoaște delictе imaginare. Toată lumea știe că securiștii mînuie valută confiscată pe care o transformă în blue-jeans, whisky și țigări Kent. Toată lumea știe că sus-numiții ofițeri scot în mod fraudulos din port, în favoarea lor și a turnătorilor pe care-i protejează, bunuri nedeclarate organelor vamale. Toată lumea știe că percep așa-zise amenzi în valoare de mii de lei pentru care nu eliberează chitanțe. Toți și-au procurat videorecorder prin confiscare ilegală de la marinari sau, în cel mai fericit caz, cumpărate cu dolari de proveniență dubioasă. Dar lor totul le este permis. Ei sînt copiii de suflet ai Hoțului cel Mare. Lista paraziților nu se termină aici. Urmează tot felul de organe, care mai de care mai lacome și mai fățarnice. Ofițerii vamali tîlhăresc la drumul mare. Confiscă și percep spre folosul personal tot Kent, whisky și mîncare, și aceasta cu acordul tacit al șefului vămii. Căpitănia portului este o reptilă la fel de rapace și de foarte multe ori, invidioasă pe omnipotența securiștilor și milițienilor cărora nu de puține ori le-a căzut victimă, fiind la rîndul ei tîlhărită.

Presupunînd că am reușit să străbatem acest labirint, ajungem cu picioarele pe pămînt pentru a ne lovi de inerția întreprinderii armatoare IEFM NAVROM Constanța, verigă interpusă între Departamentul Transporturilor Navale și navigatori nu pentru exploatarea eficientă a flotei, ci în vederea exploatării frauduloase a marinarilor pe calea corupției și mitei.

În ultimii ani, în condițiile în care majoritatea armatorilor din întreaga lume au redus capacitatea de transport din cauza lipsei de navluri¹, România, în urma indicațiilor prețioase ale lui N. Ceaușescu a dublat numărul de nave ajungându-se la situația fără ieșire, ca în prezent să nu poată fi utilizate decât în procent de circa 25-35 la sută. Concluzia finală fiind, ca și în alte domenii, investiții neproductive care grevează economia națională.

La sfârșitul anului 1987, flota NAVROM, avea în dotare circa 290 de nave, situația lor prezentându-se în realitate astfel, și nu cum ar dori N.C[eașescu] să se creadă :

1. 30 la sută din nave scoase din uz și efectuând reparații care de multe ori durează peste un an de zile, în cele mai multe cazuri rezultatele fiind dezastruoase din cauza pieselor de schimb din import care lipsesc cu desăvârșire și înlocuirii cu piese fabricate de către întreprinderi din țară fără a avea competența să facă aceasta. De exemplu, nava Moldovița, cu deplasament de 8.700 tone, a fost construită la șantierul naval Tulcea având montate în compartimentul mașină, în loc de pompe novolizate, pompe de irigații pentru agricultură. În aceste condiții, nava nu poate efectua voiaje în siguranță, fiind și în momentul de față scoasă din uz.

2. Circa 30 la sută din numărul de nave staționează neproductiv, ancorate pe Dunăre, în rada Constanța sau legate la cheiuri din lipsa contractelor de angajare și a combustibilului.

3. Circa 40 la sută din numărul de nave reușește să găsească contracte. Dintre acestea, jumătate se află sub operațiuni de încărcare/descărcare în porturi românești. Cele mai multe nave care se află în voiaje sînt mineraliere și petroliere care transportă spre România materii prime plătite în deize, a căror prelucrare în marile combinate metalurgice și petrochimice construite din ordinul lui N.C. și al Elenei Ceaușescu nu acoperă în momentul reexportului prețul de cost și transport. Singurele care pot fi considerate cît de cît productive sînt navele care transportă dinamită și armament de toate categoriile și calibrele spre lumea a 3-a ca purtătoare ale mesajului de pace al României socialiste și al „iubitului ei conducător”.

În legătură cu cele amintite mai sus intervine următoarea întrebare : Cine este răspunzător de îndeplinirea sarcinilor de plan ? După cum cunoaște toată lumea, în România, pentru elaborarea sarcinilor de plan este răspunzător CSP-ul care acționează sub directa supraveghere a lui Nicolae Ceaușescu. Odată propuse cifrele de plan de către aceste organisme, nu se mai poate schimba nimic. Pentru ca mascarada așa-zisului centralism democratic să fie deplină, urmează discuții la nivele inferioare, discuții care se poartă într-un singur sens, și anume : angajamente sfârșitoare prin care toți promit să lupte pentru realizarea imposibilului. Cazuri de modificare a cifrelor de plan la aceste nivel nu au existat, nu există și nici nu credem că vor exista. În aceste adunări generale ale oamenilor muncii, cu statutul atît de democratic pe care-l cunoaștem, vorbitorii sînt dinaintea instruiți și nimeni nu poate lua cuvîntul de capul lui, fapt care oricum nu s-ar lua în considerare decît de către securiștii care participă ca invitați. În urma aprobării consecutive la toate nivelele, planul capătă valoare de lege și prin odiosul mecanism al acordului global, nu face decît să reducă retribuția muncitorilor, ce au tripla calitate de proprietari, producători și beneficiari, cu mai mult de jumătate din valoarea ei în cele mai dese cazuri. Avînd în vedere situația flotei, 40 la sută din nave care pot fi considerate cît de cît productive și planul care se referă la sută la sută, este clar că eforturile supraomenești care se fac nu au dus și nu vor duce niciodată la rezultate pozitive, iar retribuția personalului

1. Navlu : chirie plătită pentru folosirea unui vas de transport.

navigant și al personalului TESA va fi în continuare redusă cu 25-35 la sută. În aceste condiții, conducerea administrativă și politică a întreprinderii, precum și funcționarii DTN¹ care, din anul 1986, de când departamentul a fost mutat la Constanța se substituie cu îndărătnicie întreprinderii, acționează în felul următor pentru îndeplinirea planului :

- 1) Inspectează cu mic, cu mare navele sosite din voiaj de la care percep bine-cunoscutul tribut în Kent, whisky, cafea și mîncare.
- 2) Portul obligatoriu al uniformei, care nu este gratuită cum este în cazul armatei, Miliției, Securității, căpităniei și vămii.
- 3) Interzic purtarea bărbii de către marinari.
- 4) Navele, indiferent de starea tehnică, trebuie să fie vopsite proaspăt, cu toate că materialele de întreținere lipsesc cu desăvîrșire.
- 5) Curățenia pe nave trebuie să fie exemplară.
- 6) Să se facă economii la consumul de rechizite, hirtie, creioane, radiere și pioneze.
- 7) Respecarea întocmai a programului de învățămînt politico-ideologic și prelucrarea cuvîntărilor lui N. Ceaușescu.
- 8) Efectuarea regulată a orelor de muncă patriotică în agricultură și înfrumusețarea orașului.
- 9) Prezentarea obligatorie de programe artistice la Festivalul Național „Cîntarea României”.

Avînd în vedere modul cum este privită realizarea planului de către conducere, cei care lucrează efectiv pe nave trebuie să suporte totul din buzunarul propriu, începînd cu efectuarea reparațiilor și terminînd cu procurarea de piese de schimb, materiale de întreținere și alimente. Cuvîntul de ordine este : „Descurçați-vă! ”.

În portul Constanța, ca și în majoritatea întreprinderilor din țară, aparatul birocratic nu acționează decît foarte bine uns. Nimeni nu-și îndeplinește atribuțiunile de serviciu decît în urma obținerii de avantaje personale. Corupția și mita acționează la toate nivelele, începînd cu portăreasa și terminînd cu secretarul de partid și directorul. Odată cu trecerea timpului, sistemul atît de bine pus la punct pentru obținere de ciubuc gratuit își slăbește presiunea. Nava își continuă operațiunile de încărcare, reparațiile sînt făcute la mîntuială în lipsa pieselor de schimb și a materialelor de import. A pleca în voiaj, cu o navă ce are arborat la pupă pavilionul românesc reprezintă un gest de mare curaj. Alimentele sînt în cantități precare, de o calitate execrabilă. Nici măcar drojdie pentru prepararea pîinii nu există. Dacă nu sare nimeni în apă, la Bosfor sau Dardanele, răsuflăm ușurați. Nu trebuie să dăm declarații la întoarcerea în țară, dar aceasta nu înseamnă că am scăpat de nenorociri.

Motoarele și agregatele se defectează foarte des. Rămînem în derivă și lansăm semnale de ajutor către întreprindere. Nu avem voie să cerem asistență de la nave străine pentru că lucrul acesta costă bani și astfel s-ar greva fondurile pentru construirea noului palat al mărilor sale, N[icolae] C[eașescu] și E[lena] C[eașescu]. Deci stăm și ne rugăm lui Dumnezeu, pentru că marinarii au fost și vor fi întodeauna credincioși, dar și superstițioși, să nu vină al 9-lea val să ne scufunde, ne gîndim la cei dragi pe care s-ar putea întîmpla să nu-i mai vedem. Dacă avem noroc să se îndure cineva de la Navrom și să ne trimită o navă în ajutor sau dacă putem improviza ceva la bord, pentru că trăim numai din improvisații, sîntem salvați să ne continuăm drumul de mesageri de pace ai României Socialiste încărcăți cu tone de dinamită, tancuri și mitraliere. În cazul în care nu ne scufundăm, nu

1. Departamentul Transporturilor Navale.

murim de foame sau nu sîntem bombardați de către alții care știu și ei ce „jucărele” transportăm, putem spune că am ajuns la destinație și ne-am îndeplinit misiunea. În porturile străine avem dreptul, prin grija partidului, personal al lui N.C., la cea mai redusă îndemnizație în valută din lume, care nu a evoluat în ultimii 20 de ani. Un stagiar este plătit cu 0,90 dolari, un marinar cu 1,20 dolari, un ofițer cu 1,55 dolari, iar comandantul cu 2 dolari pe zi. Cînd sîntem întrebați în străinătate cît cîștigăm lunar, ne este rușine, și de fiecare dată umflăm cifra ca să pară cît de cît demnă. Voiajul de întoarcere spre țară, ca și la dus, este la fel de plin de riscuri și emoții.

Pe această cale facem apel la toți marinarii pentru acțiune comună în vederea îndeplinirii următoarelor obiective programatice :

- 1) Dreptul la o retribuție pe măsura muncii prestate și încadrarea în categoria întii de salarizare din legea retribuției ;
- 2) Să ne fie retribuite în mod corespunzător și real duminicile și sărbătorile legale și orele de muncă prestate peste program ;
- 3) Dreptul la un barem de alocație de hrană de cel puțin 4.500 de calorii și posibilitatea de achiziționare corespunzătoare în porturile străine ;
- 4) Mărirea indemnizației în valută la o medie de cel puțin 6 dolari/zi, aceasta fiind un minimum acordat în toate țările CAER ;
- 5) Dreptul la spor de claustrare în timpul voiajului ;
- 6) Dreptul la sporuri de pericolitate corespunzătoare în funcție de tipul de navă și de marfă transportată ;
- 7) Dreptul inalienabil la repatriere a personalului navigant la 100 de zile de la plecare dintr-un port românesc, indiferent în ce parte a lumii s-ar afla ;
- 8) Avizul de navigabilitate să fie acordat în funcție de capacitatea fiecăruia de a presta munca pe navă și nu de bunul plac al Securității ;
- 9) Modificarea codului vamal, renunțarea la taxele vamale exagerate și permiterea aducerii bunurilor de strictă necesitate ;
- 10) Rejudecarea procesului Scalețchi și revizuirea capetelor de acuzare.

Pentru îndeplinirea celor de mai sus propunem următoarele :

- 1) Organizarea marinarilor într-un sindicat sau cel puțin organizarea în nuclee pe nave.
- 2) Să se refuze plecarea în voiaj, în condiții de insecuritate, adică cu agregate ce funcționează necorespunzător, fără piese de schimb, materiale de întreținere și alimente corespunzătoare ;
- 3) Să se refuze efectuarea de reparații cu mijloacele bordului de către echipaj atîta timp cît nu sînt retribuite în mod real, la nivelul tarifelor angajate cu întreprinderile de reparații în regie de 300 la sută, și neacceptarea condițiilor impuse de Departament și de IEFM NAVROM ;
- 4) Pe toate navele, în porturile românești să se semnaleze cu sirena, timp de un minut, în fiecare seară, la ora 22 : 00¹.

1. Ultimul punct nu a fost citit pe post probabil din cauza caracterului său incitator.

**„Un grup de marinari de pe una din navele românești, aflată în cursă”,
[aprilie 1988], difuzată la 1 mai 1988¹**

După cum știți, pe coșurile navelor românești este înscrisă emblema „N.R.”². Gîndindu-ne că poate nu cunoașteți semnificația „N.R.”-ului, v-am scris pentru a vă explică. Pentru unii, înseamnă „Neamuri și relații”, iar pentru alții, „N-ai, Rabzi.” Noi, făcînd parte din categoria a doua, sîntem plecați de aproape trei luni și mai stăm o luna. Veți spune că orice marinar trebuie să facă și curse lungi. De acord, dar noi facem de doi ani acest gen de voiaje, iar cei din prima categorie a „N.R.”-ului navighează numai în Marea Mediterană, pe nave tip Ro-Ro³, sau tonaj mic.

Cum se poate promova în prima categorie? Simplu, ne spune chiar „N.R.”-ul. Ai neamuri și relații, ești promovat fără examen. Nu ai, poți să le faci, întrucît cei de la secția la care ești repartizat sau chiar din conducere au și ei pretențiile lor și atunci îi „ajută” cu cîteva cartoane de țigări KENT, sau niște cafea, săpunuri (LUX, FA, REXONA), un deodorant bun sau un inel de aur de 2-3 gr., ori un mic medalion cu lanț pentru soție etc.

Odată intrat în prima categorie a „N.R.”-ului, veți spune că s-a terminat. Va înșelați, deoarece probabil ați uitat zicală: „obrazul subțire cu cheltuială se ține”, și atunci o iei de la capăt cu ajutorul „sus-menționat”. Cum uiți să acorzi „ajutorul”, cum retrogradezi în a doua categorie a „N.R.”-ului. Acest „ajutor” este diferențiat în funcție de persoana cu care lucrezi. Dacă este un inspector de personal, „ajutorul” este mai mic – un carton, două de țigări. Dacă persoana este de rang mai mare, de exemplu șef serviciu personal, trebuie „ajutat” cu ceva țigări, mici lăntișoare și inele etc. Omul a promovat, fiindcă acum e și el absolvent al Institutului de Marină. Avînd în vedere că NAVROM Constanța are cîteva mii de salariați, măcar o sută din ei dacă îi acordă „ajutorul”, este mult. Altfel, cum ar fuma ei numai țigări americane? (La noi în țară, un pachet de KENT costă o sută de lei.)

În ideea că v-am lămurit puțin asupra semnificației „N.R.-ului”, vă cerem scuze că nu putem semna decît cu „Un grup de marinari de pe una din navele românești, aflată în cursă” (gîndiți-vă că sîntem încă marinari la NAVROM Constanța și avem familii acasă).

Va rugăm a fi citită la postul D-voastră de radio. Cu stimă, vă mulțumim.

1. L.M. no. 61, May 1, 1988.

2. NR – de la NAVROM.

3. Navele de tip Ro-Ro sînt de trei tipuri: a) cu mai multe punți, destinate transportului vehiculelor pe ale căror platforme se află mărfuri paletizate, pachetizate sau în containere; b) în sistem celular, destinate transportului vehiculelor pe roți și al mărfurilor în containere ce se stivuiesc în sistemul celular al navei; c) în sistem celular, cu spațiu de încărcare convențional, destinate atît transportului vehiculelor pe roți, cît și mărfurilor convenționale.

„Un grup de 22 scriitori, profesori și ingineri din București”, 1 martie 1988, difuzată la 1 mai 1988¹

Declarația de Nealinieră,

Propaganda oficială a căutat să dea impresia că națiunea romană ridică osanale în masă și aderă, într-un fel sau altul, la politica falimentară, nepotismul și corupția guvernului de la București. Încercăm a îndrepta această inadvertență prin prezenta Declarație de Nealinieră.

Socialismul fără aprobarea maselor arată mai degrabă că o cetate asediată dinăuntru și din afară. Un guvern comunist lipsit de aprobarea propriului său popor lasă țării impresia unui vas condus de pirați. Un grup de oameni poate să-și impună astfel voința prin filozofia revolverului asupra unui popor de milioane, indiferent de lipsa de pricepere, probitate sau umanitate a acestui grup.

România se aseamănă în aceste zile cu o cetate asediată. O mână de oameni cu puteri absolute încearcă să arunce țara într-o altă perioadă de foamete și de lipsuri. Ei au reușit să modifice dezastruos, și caută să modifice în continuare destinul țării, componentele sufletului națiunii. Cum de nu știu ei să asculte de voința și sfaturile propriului lor popor, să aplece urechea la pulsul inimii lui?

Brașov este inima țării, așezat în mijlocul pieptului ei generos. Acolo bate pulsul țării, la întretărirea Munteniei, Transilvaniei și Moldovei surori. Intelectualii români au luat în trecut apărarea răscoalei populare de la 1907. Astăzi, ei vin din nou să se alăture celor nedreptățiți, celor înfometăți, celor care din disperare au cerut dreptul de a trăi mai uman. Folosim acest prilej pentru a da glas sprijinului nostru total muncitorilor, studenților și tuturor celor care și-au revendicat și își revendică drepturi umane, democratice în România.

De nimic nu-i este mai frică regimului de la București decât de curajul omului obișnuit, ce declară liber că nu este de acord. De curajul celui care decide să-și scrie liber ideile pe haine, să-și încrusteze liber ideile pe frunte. De aceea, circulația ideilor a fost suprimată în România. De aceea, ziarele și televiziunea și-au redus importanța, nu din lipsă de energie sau materiale, ci din frică. Frica de momentul când oamenii vor fi prea informați, de momentul când poporul român, pînă la ultimul om, va descoperi adevărul.

Sfidînd legile sociale și convingerile poporului, mașina infernală a propagandei și-a propus de mult timp un război sîngeros față de tot ce e uman, adevărat sau sfînt. Astăzi, puțini îi mai dau crezare și ea își așteaptă un sfîrșit binemeritat. Zvonul mișcărilor democratice ne vine de la Nord, Sud, Est și Vest. Din vecini, ne parvine vestea prăbușirii castelelor de joc ale propagandei și cenzurii. E greu să-i mai pui astăzi adevărului un căluș în gură.

Semnatarii acestui document consideră politică stalinistă de înfometare și suprimarea, în același timp, a drepturilor individuale, pe care regimul le aplică actualmente țării noastre ca fiind o politică falimentară, răuvoitoare și străină intereselor propriei națiuni. Ca urmare, am întocmit și semnăm această Declarație de Neparticipare la o astfel de politică, o Declarație de Neparticipare la acțiunea oficială de mistificare a națiunii, o Declarație de Nealinieră.

1. L.M. no. 61, May 1, 1988.

Semnează un grup de 22 de scriitori, profesori și ingineri din București care aderă prin prezenta scrisoare la idealurile și programul Acțiunii de Apărare a Drepturilor Populației. Lista rămîne deschisă. Alte adeziuni la Declarația de Nealinie se pot face în continuare din partea oricăror persoane sau grupuri de cetățeni prin scrisori adresate Europei Libere.

Nicu Stăncescu¹, București, 10 mai 1987, difuzată la 29 mai 1988²

Tovarășe Nicolae Ceaușescu, Președinte al RSR,

Analizînd cu atenție cuvîntările dvs. din primele patru luni ale acestui an, am constatat cu totală nemulțumire că indicațiile, orientările și măsurile preconizate în sfera producției materiale sînt de măsură să înrăutățească mai accentuat indicatorii de producție și de calitate a vieții, determinînd totodată adîncirea crizei psihologice prin care trece în ultimii ani majoritatea covîrșitoare a populației din țara noastră.

Astfel, dînd prioritate absolută exportului, continuați cu perseverență înfometarea populației, înflorirea speculei, generalizarea corupției, dezorganizarea producției, se adîncește prăpastia care separă pe conducători de conduși, care astăzi sînt cuprinși de o totală nepăsare și indiferență față de tot și de toate.

Faptul că vă preocupă în mai mare măsură problemele economice și politice ale altor țări de pe globul pămîntesc în detrimentul problemelor noastre interne nu este de natură a ne bucura.

Ca de obicei, și acum găsim în cuvîntările dvs. sumare analize, indicații, orientări, chemări, îndemnuri revoluționare pentru mobilizarea tuturor mijloacelor pentru realizarea și chiar depășirea indicatorilor planificați, care nu de puține ori s-au dovedit a fi insuficient fundamentați și corelați cu capacitatea forțelor de producție și a resurselor. Apoi, toți vorbitorii s-au angajat ca încă de mîine să treacă cu eforturi sporite, să traducă în fapt cele cuprinse în magistralele dvs. cuvîntări etc. etc.

Asistența compusă din activiști și conducători bine hrăniți v-a răsplătit cu ovații și aplauze îndelungate, căci de făcut, fac tot ce știu ei. Dovada o găsim în indicatorii de producție și calitate realizați care în majoritatea cazurilor au fost cu grijă stabiliți și rotunjiți în scopul ireponsabil de a nu vă supăra prea tare și astfel să-și pună în pericol scaunul funcției.

1. Nicu Stăncescu a trimis scrisori conducerii de partid începînd din 1972, protestînd împotriva politicii economice și sociale a PCR și nerespectarea drepturilor omului în România. În urma unui interviu filmat transmis la televiziunea olandeză, a fost ținut trei luni și jumătate în arestul Securității. A fost arestat din nou în seara de 21 decembrie 1989. După anul 1990, Nicu Stăncescu a fost cooptat în Consiliul Frontului Salvării Naționale (apoi Consiliul Provizoriu de Uniune Națională) și a înființat Partidul Unității Democratice.
2. L.M. no. 65, May 29, 1988. Scrisoarea i-a fost trimisă președintelui Nicolae Ceaușescu la 10 mai 1987, a fost difuzată la Europa Liberă pe 4 și 25 octombrie 1987 și reluată la 29 mai 1988, versiunea publicată în acest volum.

Că situația este tragică în special în economie ne-o demonstrează cu prisosință faptul că nici starea de necesitate în care este implicată și armata nu este în măsură să mobilizeze forțele de producție, astfel ca să asigure minimul de necesități pentru mersul debil al economiei naționale. Într-o telegramă v-am avertizat încă de la introducerea stării de necesitate în sectorul energetic (octombrie 1985) că rezultatele vor fi contrare așteptărilor. Așa s-au petrecut lucrurile, căci lipsurile din iernile următoare au fost mult mai mari decât cele din iarna 1984-85.

Poporul și viața lui sînt date uitării în continuare. Astfel, vorbitorii la sesiunea MAN din aprilie 1987 au arătat că nu și-au realizat planul, dar s-au lăudat cu succesele obținute, avînd grijă să vă preamărească pentru ajutorul acordat, desigur în nerealizarea planului respectiv, lucru pe care nu l-ați sesizat. La această ședință nici dvs. și nici alt deputat nu ați scos cel puțin o vorbă cu privire la starea de înfometare a populației, care astăzi este supusă la tot felul de lipsuri și vicisitudini. Poate ne răspundeți într-o cuvîntare de ce vă mai adunați acolo în sesiune, dacă viața poporului nu vă interesează.

În fața acestor stări de lucruri, precum și a celor cuprinse în intervențiile mele anterioare, consider că este datoria mea să vă adresez și această scrisoare deschisă, cu unele observații, sugestii și propuneri, în scopul de a vă ajuta să treceți la măsuri urgente care să asigure redresarea situației și în special, a celei care afectează în mod nepermis nu numai standardul, dar chiar viața populației.

Nu este locul în această scrisoare deschisă pentru o prezentare detaliată a cazurilor și măsurilor necesare, dar o enumerare la nivel enunțativ se impune. Încă din anul 1972, vă atrag atenția an de an, prin scrisori, telegrame și intervenții în cadru organizat că activitatea în economia națională, de la planificare pînă la livrarea produsului, se desfășoară necorespunzător datorită aplicării eronate a politicii partidului atît în acest domeniu, cît și în celelalte sectoare de activitate.

Acum ne găsim în faza de înfometare accentuată a populației, care coroborată cu precara asistență sanitară, lipsa de medicamente și multe altele afectează grav însăși existența. Principalii vinovați sînt conduși direct de dvs., sînt în trusa activului de partid de unde pleacă indicațiile, orientările și deciziile cu caracter de aplicare obligatorie.

Incompetența în conducerea economiei naționale își spune în continuare cuvîntul, aceasta ilustrîndu-se în indicatorii economici și de stare socială în continuă diminuare. În ceea ce vă privește pe dvs. personal, tovarășe președinte al RSR, îmi permit să vă atrag atenția că încă nu ați făcut totul în ceea ce privește respectarea angajamentelor privind „bunăstarea și fericirea poporului”, așa cum ați jurat la depunerea jurămîntului de președinte.

De asemenea, nu ați vegheat suficient la calitatea de Președinte al Republicii la respectarea unor prevederi ale Constituției și legilor țării de către unele instituții și organizații în ceea ce privește relația acestora cu membrii societății românești, și în special a drepturilor omului. Ați neglijat întrutotul urmărirea acțiunilor menite să asigure afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste, aceasta intrînd într-o fază de contradicție de nesuportat.

Nu ați determinat organele de stat, de control și supraveghere însărcinate cu apărarea cuceririlor poporului muncitor și a drepturilor omului la nivel de concept internațional acceptat să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu, în toate locurile și treptele de conducere ale statului, partidului etc., să depisteze vinovații, inclusiv elaboratorii de indicații și decizii nefundamentate, cu consecințe dăunătoare țării și populației.

În vederea redresării atât a economiei cât și a societății românești sub toate aspectele, vă rog încă o dată și îmi permit să vă cer în baza dreptului conferit de articolele 28, 34 și 39 din Constituția RSR¹ să acționați în această etapă în următoarele direcții prioritare :

1) Introducerea grabnică de reforme, în primul rînd în structura activității economice, lucru pentru care militez de 15 ani și pentru care încă nu s-au ridicat gravele măsuri punitive luate asupra mea ; vă propun pentru aceasta un referendum național în care populația să-și spună cuvîntul asupra necesității și oportunității, dacă acum considerați că mai este nevoie de așa ceva ;

2) Reconsiderarea activității din agricultură și industria alimentară, inclusiv problema lotului personal și a gospodăririi individuale la sate ;

3) Reconsiderarea contractelor și nomelor din activitatea de comerț exterior ;

4) Revizuirea normelor privind organizarea și conducerea unităților și a instituțiilor ;

5) Modificarea normelor privind alegerea, menținerea și pregătirea cadrelor de conducere, inclusiv problema apartenenței politice ;

6) Generalizarea temporară a raționalizării tuturor alimentelor de bază la orașe și sate la nivelul minim necesar al existenței umane prevăzut în normelor organizațiilor internaționale de resort ;

7) Supravegherea aplicării cu strictețe a normelor de etică și echitate socialistă pe toate treptele și locurile. Să dispară „apartheidul de partid” aplicat la noi în detrimentul masei celor fără de partid și a stării națiunii în general ;

8) Restructurarea asistenței medicale și revizuirea normelor privind producerea și importul de medicamente.

9) Lărgirea competențelor și mijloacelor de informare în masă, în sensul implicării acestora în acțiunea restructurării și reformelor din toate domeniile. Permitea accesului liber la radio, televiziune, presă etc. a inițiatorilor și sprijinatorilor reformelor ;

10) Libertate de acțiune organizațiilor profesionale și obștești în inițierea și aplicarea măsurilor de restructurare și conducere a activităților respective ;

11) Adaptarea constituției și legilor la nivelul noilor cerințe ;

12) Reducerea numărului ministerelor și organelor centrale concomitent cu reconsiderarea atribuțiilor acestora ;

13) Restructurarea și obligarea forțelor organizației pentru apărarea cuceririlor popoului muncitor și a securității națiunii, și sprijin fără rezerve în efectuarea reformelor, să apere pe toți inițiatorii, luptătorii și sprijinatorii acestora ;

14) Libera circulație a persoanelor și a informației, respectarea drepturilor omului la nivelul conceptului internațional ;

15) Să-mi permiteți organizarea unui grup de oameni de știință, ingineri, economiști, sociologi, medici, juriști și alte specialități, oameni de bună-credință, care să elaboreze propuneri urgente de reforme colective, care în continuare va milita pentru aplicarea lor în spiritul celor convenite în prealabil cu Președintele Țării.

1. Articolele invocate de Nicu Stăncescu enunțau drepturi cu statut pur formal, iar simpla lor reclamare era considerată un afront – art. 28 : „Cetățenilor Republicii Socialiste România li se garantează libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, a mitingurilor și a demonstrațiilor” ; art. 34 : „Dreptul de petiționare este garantat. Organele de stat au obligația de a rezolva petițiile cetățenilor privind drepturi și interese personale sau obștești” ; art. 39 : „Fiecare cetățean al Republicii Socialiste România este dator să respecte Constituția și legile, să apere proprietatea socialistă, să contribuie la întărirea și dezvoltarea orînduirii socialiste”.

Tovarășe Președinte, în cazul în care nu veți lua în considerare cele arătate foarte pe scurt mai sus, complexitatea acestora necesitând și o convorbire urgentă cu subsemnatul, sînt nevoit, dat fiind caracterul deschis al acestei scrisori, să recurg la următoarea alternativă apel: scrisoarea va fi trimisă la organizații și instituții oficiale, presă, radio, televiziune, unor personalități și altora interesați pentru a da posibilitatea tuturor celor ce vor lua cunoștință de conținut să completeze, să susțină sau să combată argumentat sugestiile, ofertele și propunerile formulate aici foarte pe scurt.

Așa că mă adresez în primul rînd intelectualilor, cărora le cer în numele datoriei patriotice să inițieze formularea de concepte privind restructurarea și înnoirea societății în toate domeniile, să acționeze pentru popularizarea și aplicarea lor.

De asemenea mă adresez tuturor oamenilor muncii din sfera producției materiale și spirituale să ia măsuri de reorganizare a producției și a muncii de selectare cu grijă și chibzuință a problemelor specifice, de înlocuire a cadrelor de conducere necorespunzătoare, singurul criteriu în alegerea acestora fiind competența, și nu obligatoriu apartenența politică.

Să milităm cu toții pentru crearea unei atmosfere de exigență reciprocă între conducător și conduși; dați dovadă de disciplină și spirit organizatoric înnoitor. Să făurim un dialog viu, constructiv și creator între conducător și conduși.

Soții, mame, părinți, pensionari, tineri și studenți, să ne alăturăm cu toții ideilor înnoitoare pentru producția de bunuri materiale și spirituale, să scăpăm de foame în primul rînd și de o viață rigidă, temătoare și nesigură. Trebuie să gîndim și să acționăm individual și colectiv, să criticăm ori de cîte ori este nevoie, să-i înfruntăm pe toți cei ce ignoră societatea și cerințele ei de viață, indiferent de poziția ocupată în ierarhie.

Să protestăm cu perseverență împotriva incompetenței, imposturii și abuzurilor de putere, că noi sîntem cei mulți, viața noastră este în joc și nu a celor ce patronează și sabotează interesele noastre și ale patriei.

Timpul restructurării a sosit, vîntul înnoirii vieții bate încurajator și la granițele patriei noastre. Prin acțiunile noastre și a prietenilor României de pretutindeni să ridicăm unde ne convine valoarea și demnitatea umană, neglijată total la noi în ultima vreme. Gîndirea stereotipă, aprecierile și raționamentele autoritare, nu mai pot fi proclamate ca adevăruri de necontestat.

Să nu ne supunem incompetenței și imposturii oriunde sînt cuibărite, să luptăm împotriva conservatorilor și parveniților care cu bună știință promovează și susțin o stare de lipsuri și incertitudini, favorizează corupția creînd astfel condiții de subminare a bazei societății noastre. Poziția lor cinică îmbracă forme tot mai agresive semănînd fără discernămint de pe pozițiile deținute discordie, teamă și nesiguranță în toate direcțiile, în toate domeniile de activitate și în toate părțile societății. Prin atitudinea noastră pusă în slujba susținerii elementelor de progres și înnoire a vieții, a societății, vom determina scoaterea necondiționată a conceptelor perimate, precum și a acelor conducători incapabili de a se înrola în lupta pentru o societate și o viață materială și spirituală bogate în forme și conținut privite în toată pletitudinea și complexitatea ei. Se impune acum să refacem verigile lanțurilor rupte de proletariat și cu ele să-i îngrădim urgent pe toți cei care au uitat pentru ce le-au rupt. Să fim atenți cu cei ce se vor opune acțiunilor noastre de progres și prosperitate a patriei și să-i catalogăm ca participanți conștienți și activi la uzurparea economiei naționale, la distrugerea patriei și poporului său. Acționînd în acest mod, îl ajutăm pe președintele țării să-și ducă la îndeplinire toate atribuțiile prevăzute în constituție și în jurămîntul său de credință.

Tovarăşe Preşedinte al Republicii, îmi exprim încă o dată credinţa că voi fi uşor şi corect înţeles şi că nu veţi refuza serviciile pe care vi le ofer în unicul scop de a vă ajuta să întreprindeţi urgente acţiuni care, în raport cu potenţialul creativ al societăţii noastre, vor asigura ridicarea ţării la noi cote, cu o nouă calitate a vieţii în toate sferile de activitate economică, spirituală şi socială.

Éva Gyimesi¹, Cluj, 8 martie 1988, difuzată la 15 iunie 1988²

Viorica [Necolau]³, ministru adjunct, Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului,
Stimată Doamnă !

Cunoştinţa noastră mă îndreptăţeşte să mă adresez Dumneavoastră cu o scrisoare. Este adevărat că nici una dintre noi n-a dorit această cunoştinţă. Dumneavoastră aţi avut sarcina – neplăcută poate şi Dumneavoastră – să-mi aduceţi la cunoştinţă ceea ce doreau organele Ministerului de interne să-mi comunice : înainte de toate, că am întrecut orice măsură în privinţa manifestărilor mele așa-numite naţionaliste. Întîlnirea noastră nu a dus la dialog, mi s-a permis doar să spun : nu sînt naţionalistă, mai ales nu în sensul în care înţeleg cei care V-au însărcinat.

Aş dori pe această cale să Vă spun ceea ce n-am avut posibilitatea a spune atunci ; mă încurajează şi ultima frază rostită de Dumneavoastră atunci, adică : speraţi că vom colabora încă mult timp şi eficient în cadrul învăţămîntului românesc. Bazîndu-mă pe această afirmaţie, Vă rog să mă ascultaţi.

Atitudinea mea s-a numit naţionalistă dintr-un singur motiv, şi anume că am afirmat în repetate rînduri : nu sînt de acord cu practica Ministerului în privinţa repartizării absolvenţilor de la Universitate. Această practică nesocoteşte de ani de zile drepturile cetăţeneşti, toţi absolvenţii sînt legaţi prin domiciliu de un anumit loc, li se limitează libertatea de a se muta, nu se ia în considerare la repartizare nici locul naşterii, domiciliul soţului sau soţiei, nici pretenţiile lor juste în urma rezultatelor la învăţătură. Intelectualitatea minorităţilor este lovită şi mai mult, deoarece în cele mai multe cazuri ei sînt rupti şi de mediul cultural al limbii materne.

1. Cs. Gyimesi Éva (1945-2011), profesoară la Universitatea „Babeş-Bolyai”. A militat, cum o arată şi scrisoarea reproduşă, împotriva presiunii asimilaţioniste a regimului Ceauşescu. Este în mod particular cunoscută pentru a fi facilitat trimiterea unor scrisori ale Doinei Cornea în străinătate. În perioada dificilă a arestării la domiciliu a Doinei Cornea, a ajutat familia cu alimente. În 1989 a fost acuzată, din acest motiv, de infracţiuni economice şi a fost interogată trei zile.
2. D.B. no. 338, June 15, 1988.
3. Viorica Necolau (n. 1933), economistă, membră de partid din 1961. Studii : Academia de Studii Economice (1955) ; doctor în ştiinţe economice, asistent la Catedra de economie politică la Institutul „Maxim Gorki” (1956-1959), asistent, lector la Catedra de economie politică a Universităţii din Bucureşti şi locţiitor al secretarului UTM (1959-1969), prorector din 1976 la Academia de Studii Economice, adjunct al ministrului Educaţiei şi Învăţămîntului din 1985, vicepreşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului (din 1985), membru al CC al PCR (1984-1989), vicepreşedinte al Consiliului şi Culturii şi Educaţiei Socialiste.

În calitate de membru al catedrei de limba și literatura maghiară a Universității din Cluj m-am adresat – direct și indirect – în repetate rînduri Ministerului în legătură cu repartizarea absolvenților noștri judecînd că, în calitate de profesoară, sînt responsabilă de soarta lor ; în toate cazurile, intervențiile mele au rămas fără rezultat, în schimb am fost interpelată și amenințată din partea organelor interne de parcă aș fi comis o ilegalitate cetățenească. Faptul că m-am adresat forurilor noastre superioare și nu altcuiva cred că nu se poate numi o ilegalitate, din contră : se bazează pe încrederea că aceste lucruri se pot remedia pe cale administrativă, în mod oficial. De asemenea, și în prezent doresc să Vă asigur de această încredere a mea.

După cum știți și Dumneavoastră, locurile vacante la specialitatea noastră în ultimii ani nu sînt ocupate de absolvenții noștri, ba în multe locuri limba și literatura maghiară este predată de cadre suplinoare de studii liceale sau de altă specialitate. În acest timp, absolvenții noștri sînt repartizați pe baza specialității a doua la 400-500 km depărtare de locul nașterii, fiind ruși de părinți, de multe ori și de soți și de posibilitatea de a fructifica cunoștințele lor primite de la noi sau acumulate de ei în perioada studiilor universitare. Fiind și mamă – cum mi-ați dat de înțeles – Vă puteți închipui problemele existențiale și sufletești cauzate de această situație.

Vă atrag totodată atenția că ei sînt trimiși în satele Moldovei, Olteniei și Dobrogei, unde din limba engleză, franceză, rusă sau germană nici jumătate de catedră nu există pentru ei, ceea ce, după cum știm, este ilegal în raport cu legile în vigoare deoarece astfel de catedre nu pot fi date libere pentru absolvenți. Pe lîngă 8-10 ore de limbă, trebuie să-și completeze catedra cu toate obiectele, începînd de la chimie pînă la educația fizică. În județele în care s-au născut însă sînt catedre neocupate care corespund specialității lor, cu toate acestea nu pot părăsi localitatea în care au fost repartizați din oficiu. O parte din ei deja au fost nevoiți să-și părăsească cariera profesională, să-și caute alt loc de muncă sau să părăsească țara pentru a se putea realiza în domeniul dorit. Oameni talentați și bine pregătiți profesional sînt împiedicați printr-o astfel de repartizare în a-și desfășura activitatea, fie în specialitatea A sau B, pe catedră completă, la nivel înalt, spre folosul societății, cînd – repet – sînt locuri potrivite pregătirii lor.

Acest mod de repartizare este una dintre formele domiciliului forțat, deoarece inspecțiilor transilvănene li s-au interzis să-i primească pe locurile vacante, sau care devin vacante, pe absolvenții noștri. Scopul – așa se pare – ar fi ca intelectualii din Ardeal, medicii, inginerii, profesorii să fie repartizați cît mai departe de acele locuri unde, într-o ambianță culturală cu care s-au desprins, ar putea să-și exercite profesiunea lor. Legarea lor forțată de locuri îndepărtate are ca rezultat și faptul ca tinerii noștri scriitori, talentați, cu multe publicații însemnate, nu pot fi angajați nici în posturile libere ale redacțiilor și editurilor deoarece prima condiție ar fi domiciliul stabil în localitățile respective, așadar sînt nevoiți să trăiască departe de aceste instituții culturale unde aptitudinile lor ar putea fi de folos. Ca urmare, nu-și pot îndeplini menirea nici secțiile maghiare ale școlilor, nici revistele, zierele sau editurile în privința cultivării și dezvoltării la un nivel dorit a limbii și culturii minorității, cu toate că acestea sînt drepturile noastre constituționale.

Deocamdată atît am avut de împărțit cu Dumneavoastră dintre problemele mele cele mai acute. Vă rog să interveniți în interesul raționalizării modului de repartizare a absolvenților. Rog ca Ministerul să facă posibil ca absolvenții noștri, și în general absolvenții de naționalitate maghiară din țara noastră, să fie repartizați în școli cu limba de predare maghiară și în instituții în care pot servi această cultură, dovedind astfel că în România

egalitatea de drepturi este o realitate. Dacă nu li se poate asigura din centru posibilități de a-și alege locul de muncă după specialitatea și rezultatele la învățătură, măcar să li se dea dreptul de a-și căuta posturi în zonele apropiate locului de naștere, domiciliului lor. Sperînd în bunăvoința și în ajutorul Dumneavoastră, cu stimă.

„A.D.A.”, Brașov, [vara 1988], difuzată la 7 iulie 1988¹

Tovarășe președinte Nicolae Ceaușescu,

Așează în fața dumatile pe masă, la începutul fiecărei luni a anului, următoarele produse: 1/2 litru de ulei, 1 kg de zahăr, 1 kg de mălai (acest sortiment nu se dă în fiecare lună și nu în toate zonele țării), 1/2 kg de făină în fiecare lună (din păcate nici aceasta respectată întocmai din septembrie anul trecut), 10 ouă, 1/2 kg de carne de găină. Mai adaugă 2 kg de cartofi de calitate îndoielnică, 1/2 kg de mezeluri, 33,33 grame de unt (100 gr pe trimestru). Împarte această provizie la 30 de zile și încearcă să supraviețuiești cu ajutorul ei. Timpul se va dilata enorm și fiecare zi va deveni chinuitoare prin lungimea ei. Vorba din bătrîni spune: „Mare cît o zi de post”, și încă odată i se adeverește înțelepciunea. Peste asta închide caloriferul, stinge lumina, scoate frigiderul din priză în care ai ținut jumătatea de kilogram de salam ca să poți tăia în fiecare zi cîte o felie străvezie pentru pachetul de la serviciu, scoate din priză și mașina de spălat și spală-ți rufele cu mîna în apă rece, fără detergent și fără săpun (ultimele două articole foarte rare se pot procura cu sacrificii și cu noroc). Încearcă să trăiești așa doar o lună, cu mult prea fericită dumatile familie, alături de noi care datorită dumatile trăim așa de ani în șir. Nu că am fi noi mai răi platnici decît dumneata personal și n-am dori și noi să ne plătim datoriile, o sarcină de onoare de altfel, dar poate ai găsi alte căi mai omenești de rezolvat a acestei probleme. Economia se poate face și la palate, și la reședința de iarnă sau de vară, și la călătorii, și la studii în străinătate, și la gesturile filantropice niciodată dezinteresate pentru satisfacerea propriului dvs. orgoliu, nu numai la hrana și căldura poporului. Să nu fii liniștit spunînd: „Lasă că se descurcă ei”. Așa cum se prezintă acum situația, cînd salariile se primesc frecvent înjumătățite și nu cum ai afirmat la Plenară, că numai într-o lună (din ignoranță sau prefăcătorie), ci lună de lună, ani în șir, unii dintre noi nu avem cu ce să cumpărăm nici chiar prăpădita de rație.

Deși nu ni se livrează combustibil și apartamentele sînt înghețate, plătind sute de lei pentru încălzirea pe care o avem – că slugile dumatile au tot ce-și doresc – este și asta evident și revoltător. Cînd oamenii deznădăjduiți au mers spre comitetul de partid din Brașov pentru a-și exprima nemulțumirea, nu au plecat cu gîndul să devasteze și nici să distrugă așa cum pînă la urmă s-a și întîmplat. Dar picătura care a umplut paharul a fost tocmai mesele întinse, bogate și sfidătoare care li s-au arătat în față cînd au intrat în sediu. Erau pregătite pentru sărbătorirea victoriei în alegeri. Încă un prilej folosit pentru a benchetui pe cheltuiala statului pentru că, oricum, victoria v-o faceți singuri. Listele de

1. L.M. no. 71, July 7, 1988.

alegători din centrele de votare umpleau străzile, luate de vînt, după ce manifestații le împrăștiaseră, iar voi ieșiserăți victorioși cu 99,9 la sută. Cînd s-a raportat la București asupra evenimentelor, în loc să se spună că s-a aruncat pe fereastră salamul de Sibiu, s-a hotărît să se spună că au fost crenvurști! La împilare și la închis gura cu pumnul sînteți toți ca unul, la abuz și la chiverniseală o faceți fiecare pe cont propriu și vă feriți unul de altul chiar și în familie. Iată un lucru care este eficient în statul socialist, chiar dacă nu este centralizat. Profitul, furtul și bunăstarea obținută prin oprinare și neleguri.

Dar să revenim la rație. Despre cantitate am vorbit. Să trecem la alte aspecte ale ei. Un reporter danez afirma în 21 februarie a.c. că în Brașov, după 15 noiembrie, situația economică s-a îmbunătățit și că ouăle, cîrnații, cartofii, ba chiar fasolea se găsesc la tot pasul. A văzut într-adevăr în magazine aceste produse, dar ele sînt acolo fără ca cetățenii să le poată cumpăra. Noi trecem într-o zi, ne luăm cantitățile amintite anterior, aproape prescripții pe rețetă de farmacie și gata. Restul rămîn în vitrine, pînă luna viitoare, cînd iar avem dreptul să repetăm rețeta.

Este ciudat, dar, totuși, parcă îți trece foamea și te mai slăbește panica de asediat în țara sau orașul tău cînd vezi mărfurile în magazine, chiar dacă nu ai acces la ele. Pe asta să fi contat și regimul al cărui strălucit reprezentant sînteți?

Să vorbim acum și de „bunățile” acordate pe rație. Există un salam de pasăre cu 62 lei kg. Are o culoare violacee, în a cărui masă umed păstoasă sînt mici paralelipede de slănină rîncedă. Am mîncat și eu odată din el și am avut sentimentul că înghit argilă amestecată cu seu. Acest salam, nefiind comestibil, rămîne acolo chiar dacă brașoveanul nu și-a achiziționat rația curentă de 1/2 kg salam în speranța că într-o zi va nimeri ceva care îi va putea servi ca aliment.

Începînd din februarie, mezelurile nu se mai dau pe rație, ci la liber. Acum, danezul nostru nu prea abil nu va mai vedea cîrnații atîrnînd în alimentare, ca în vechea Cracovie. Aducîndu-se cantități nesemnificative, ele sînt cumpărate pe loc de clienții aflați prin preajmă, aceștia putînd cumpăra maximum 1 kg de marfă. Vor rămîne totuși acolo, în magazine, produsele ce vor da impresia de bunăstare, același salam de pasăre, toba cu șorici care este un sac de plastic plin cu păr de porc înotînd într-o masă relativ gelatinoasă și sîngeretele, unde aceleași paralelipede de seu sînt înglobate de data asta într-o pastă de sînge închegat. Deci aceste articole ne vor salva impresia de bunăstare în ochii unui neavizat.

Acum, să trecem la alt produs raționalizat – carnea. Alăturat vă trimitem fotografiile puilor serviți pe rație în luna ianuarie 1988. Partea de jumătate de kilogram de persoană a constat din circa 3 pui de găină care împreună se ridicau la această greutate. Culoarea lor îți crează impresia că au murit înainte de a fi sacrificați, dar asta n-ar mai conta atît de mult. Faptul că le sînt rupte picioarele atîrnînd așchii în pielea tumefiată n-ar fi nici asta cine știe ce, dar eczelemele de pe piept și de pe aripi te rețin să-i consumi, deși o jumătate de kilogram de carne este totuși mai mult decît nimic.

În anii trecuți se vorbea despre un naufragiat rus care a supraviețuit pe mare mîncîndu-și burduhul din piele al armonicii – pe porții bine chibzuite –, deci tot pe rație de acea dată liber consimțită. Deci înainte! La o examinare mai atentă, determinată de dorința de a-i putea folosi, vezi că în zona aripilor, unde țesutul muscular este mai slab dezvoltat decît pe piept, rănile au reușit să ajungă pînă la os și greața și groaza te cuprind făcîndu-te să renunți definitiv la oferta generoasă a regimului de a te menține în stare de funcționare.

Ca să vă spun cinstit, tovarășe Președinte, astfel de eczeme le-am mai întâlnit și în anii trecuți pe vestitele tacîmuri, care acum au dispărut din comerț și cărora acum le ducem dorul. Ele au luat drumul crescătorilor de vulpi polare din Uniunea Sovietică. Pe atunci ne puteam permite să aruncam aceste exemplare pentru că puteam cumpăra altele.

Alt articol raționalizat sînt cartofii. Începînd din noiembrie anul trecut, am primit cîte 2 kg de persoană, iar în martie s-a redus la numai 1 kilogram de persoană. Iată de ce cronicarul danez a văzut cartofi în Aprozar. Luîndu-ți porția de 2 kilograme (acum la un kilogram) pe lună, trebuie să treci apoi nepăsător pe lîngă acest articol – dacă reușești prin sugestie să-ți creezi această stare avînd în vedere că hrana noastră salvatoare în ultimii ani de sărăcie erau cartofii. La fel și cu ouăle. Fiind raționalizate la 10 bucăți de persoană pe lună (pînă în februarie, căci în martie s-au redus la 5 bucăți pe lună) ele rămîn în magazin, fără drept de a le consuma după ce ți-ai ridicat cota lunară.

Oarecum, am terminat cu produsele care sînt asigurate pe rație. Să vedem acum restul, care pot fi achiziționate fără raționalizare – fiecăruia după nevoie. În aprozare : păstîrnac, sfeclă roșie și uneori gulii. Afît. Mere nu am mai văzut din septembrie anul trecut. Am auzit că s-au adus la unele magazine, dar s-au vîndut imediat, oricît de stricate ar fi fost. Un particular s-a rătăcit într-o după-amiază la „Universal”¹ cu mere, oamenii s-au năpus-tit pe el și în prezența miliției s-au vîndut merele țaranului la prețul impus de 10 lei kilogramul. Ușile pieții s-au închis pentru a împiedica alt val de oameni să pătrundă înăuntru. În ziarul local a fost dat un anunț : „Cumpăr mere”. Ce 1-o fi determinat pe cetățean? Un bolnav în al cărui regim alimentar era inclus ca indispensabil acest aliment? Un copil mic căruia în absența laptelui de mamă și în absența și a laptelui de vacă recurge la mere cu biscuiți? Nu știm nici chiar noi la ce situație de nerezolvat duce această acută lipsă de alimente.

Un alt produs care ne-ar fi ajutat în aceste vremuri de restrînte ar fi fost fasolea, dacă ar fi existat. Dacă danezul nostru năstrușnic a văzut fasole, atunci e imposibil să nu fi văzut și o coadă enormă. În toamna trecută s-au dat cîte 5 kilograme de persoană la cei care au apucat, însoțit de 1 borcan de mere conservate, pentru plăcintă, în stare degradată. La particular se vinde cu 30-40 lei kg, dar foarte rar și cu cantități de ordinul kilograme-elor, riscînd să pățească la fel ca vînzătorul de mere. Am cumpărat tot anul trecut și 1 kg de lămii, stînd deasemeni la o coadă enormă, dar am fost obligat să cumpăr și 1 kg de pește congelat degradat, de care a trebuit să mă debarsez la primul coș de gunoi, neputînd să-l transport pînă acasă pentru că mirosea și curgea.

Am mai reușit să cumpăr înainte de sărbătorile de iarnă o cutie de Ness însoțită de 1 borcan de gem de gutui cu termenul de garanție expirat de 3 ani. Deasemeni, în luna septembrie anul trecut am cumpărat din piața Kogălniceanu 5 kg de cartofi la liber, însoțite obligatoriu de 3 kg de ceapă verde în stare de putrefacție. Lipsesc cu desăvîrșire lactatele și brînzeturile. Laptele în stare proaspătă, făcut și el din lapte praf, se distribuie în cantități infime și în primele ore ale dimineții, cînd cei antrenăți în cîmpul muncii merg la slujbă, iar copiii la școală. Puținii oameni care rămîn acasă – pensionarii – mai pot cumpăra acest produs pentru ei și familiile lor așteptînd ore în șir sosirea mașinii pentru că oricum nu prinzi laptele dacă nu ești acolo în zori.

Cît despre peștele congelat care ar fi și el o salvare, cel care poate fi consumat este găsit tot din întîmplare și la noroc. Cel care zace prin alimentare este vechi, congelat și

1. Magazin central din Brașov.

decongelat în așteptarea clienților care, când totuși, împinși de foame, îl cumpără, devin pacienți siguri ai spitalelor de boli contagioase, pline pînă la refuz de oameni bolnavi de hepatită sau infecții intestinale.

Lipsesc deasemeni macaroanele și orice fel de făinoase.

Deci, tovarășe președinte Nicolae Ceaușescu, te invităm să trăiești alături de noi, în aceleași condiții bune pe care afirmi că ni le-ai creat și pe care ți le-am expus aici fără exagerare, fără rea voință, doar cu amărăciune, fără speranța că vei întreprinde ceva să ne împlînzești traiul, dar cu speranța că vom reuși noi singuri ca într-o zi cît mai apropiată – imperios necesar a fi apropiată pentru a ne putea salva măcar copiii – să ne luăm soarta în propriile noastre mîini.

„Acum ori niciodată”, din cîntecul care mocnește în noi ca o rană, va deveni deviza salvatoare cît de curînd.

„Șmecherul de pe Plaiurile Bistriței”, 1 iulie 1988, difuzată la 11 iulie 1988¹

Stimată redacție,

Mă numesc „Șmecherul de la Plaiurile Bistriței”. Sînt un ascultător al postului de radio Europa Liberă. Am ascultat multe emisiuni în care ați transmis multe din nedreptățile pe care le face regimul din România împotriva oamenilor. Ceea ce vă scriu este viața mea din 1982 încoace. În 1982 am fost arestat pentru trafic de aur cu polonezii. Miliția mi-a promis că voi scăpa dacă le voi spune polonezii cu aur. Le-am dat atunci 20 de kilograme de aur de la polonezi, din care doar vreo 2-3 kilograme au fost înregistrate, restul au fost împărțite între șacalii de la Miliție, procuratură, partid și, bineînțeles, IGM-ul care sînt mai de temut ca foștii legionari. De atunci sînt urmărit de toate milițiile din țară. Bineînțeles că m-au condamnat, dar fiind bolnav, am reușit să mai amîn procesul. În același timp a fost arestat și fratele meu, căruia i-au făcut o înscenare precum că și-ar fi omorît tatăl. A fost condamnat la 10 ani închisoare. Comandantul Miliției județului, omul cu strungăreață care bate noaptea arestații în arestul Miliției cu cravașa, prieten și partener de braconaj cu primul secretar, îmi spunea pe cînd eram arestat: azi te beau, mîine te iau!

Apoi, în următorii ani, am fost folosit de Miliția din Neptun-Constanța ca momeală împotriva multor turiști străini care aveau bijuterii. Cînd voiau să le vîndă, după ce trebuia ca eu să le propun tîrgul (cu banii Miliției, bineînțeles), apărea Miliția și le lua marfa. În 1984 am luat de la un cetățean francez 300 grame de aur despre care comandantul Miliției Neptun spunea: acestea sînt niște piese foarte frumoase, le voi duce unui tovarăș care-și petrece concediul aicea, la Neptun.

De cînd am refuzat să mai lucrez cu ei am fost arestat și condamnat de 10 ori, la câte 2-3 luni închisoare, pentru că nu am serviciu, deși sînt bolnav de ficat și am acte de la spitalul Fundeni. Acesta este numai un exemplu. În situația mea sînt mulți oameni în

1. D.B. no. 356, July 11, 1988.

România care pentru lucruri de nimic sînt arestați și lăsați pe drumuri. Regimul Ceaușescu, în afară de faptul că nu dă nimic și trăim într-o mizerie neagră, ne ia și puținul pe care îl avem. Prigonile, lipsurile și nedreptățile regimului Ceaușescu le simțim cu toții, de la copilul care se naște și care n-are lapte și pînă la batrînul care moare și care cu greu obține un loc la cimitir să fie îngropat. În schimb ei, acolo la București, el și ea, cu familia, taie și spînzură neștiind cum să mai împartă valuta țării.

Vă rog să dați ascultării această mică scrisoare pe care din motive de securitate legate de persoana care a adus-o n-am putut s-o fac mai mare.

Mulțumesc.

„Un român pe drum”, Budapesta, [iulie 1988], difuzată la 24 iulie 1988¹

Stimată redacție,

Scriu din Budapesta și cam din grabă, cu speranța să primiți scrisoarea (din țară ar fi cam greu să scriu). Fiind în trecere pe aici, cu intenția de a pleca mai departe spre lumea liberă, am aflat cîte ceva despre situația refugiaților de aici. Ce ar trebui să știe un etnic român refugiat :

1. Autoritățile maghiare nu trimit pe nimeni înapoi în România.
2. Pentru cel care nu vorbește limba, este aproape imposibil să obțină o slujbă, oricare ar fi ea.
3. Plecarea în Occident se aprobă de Ministerul de Interne ungar. Pentru o astfel de aprobare sînt necesare cel puțin 30 de zile. Ea nu este deloc sigură, indiferent dacă refugiatul are sau nu vreo viză occidentală, dacă este etnic maghiar sau român.
4. Aprobarea se cere la secția de poliție pentru străini KEOH din Nepszaszarsag ut. 12. Acolo cineva vorbește și limba română și furnizează informațiile necesare.
5. Ajutoarele bisericii sînt modeste : 500 forinți pentru cei în situații „disperate”, pentru hrană.
6. Statul oferă cazare în cămine doar celor care au loc de muncă (loc de muncă pe care trebuie să și-l găsească singuri)
7. Ambasadele pot fi vizitate liber (fără a fi legitimați cei care intră acolo)
8. Ambasadele nu pot acorda imediat vize, chiar turistice : sînt necesare 3-5 săptămîni. Unele refuză să acorde asemenea vize, precizînd că ele trebuie solicitate la ambasadele din București (bună glumă). Țările care au desființat viza în relațiile cu România (cazul Austriei, țărilor scandinave etc.) de asemeni nu acordă vize. Portugalia acordă imediat viza, dacă ai bilet de tren sau de avion pînă acolo, dus și întors (problema rămîne aprobarea de plecare din partea autorităților maghiare)
9. La ambasada SUA se furnizează cu multă amabilitate informații din care rezultă că : cereri pentru imigrare se pot prezenta abia în Austria sau în altă țară occidentală ; nu sînt șanse pentru cel care nu are rude în SUA sau alte motive cu totul speciale.

1. L.M. no. 73, July 24, 1988.

10. Plecarea ilegală din Ungaria este dificilă și riscantă (există chiar riscul suprem, de a fi trimis înapoi în România).

11. Valutele țărilor socialiste se schimbă cu dificultate. Leul nu se schimbă deloc, asta se știe de mult. Pentru 100 de ruble se dau 1.770 de forinți, dar schimbul se poate face doar la camping și oarecum „pe șest”. 1 dolar este 48 de forinți la bancă și 60-70 la negru.

12. Ca și în România, biletele de tren spre Occident se plătesc parțial în valută.

13. Grupul refugiaților români se întrunește săptămînal, sîmbăta, în XII Csaba ut. 3. Aici se vorbește că există destui securiști infiltrați acolo, deci cineva care se întoarce în țară nu are ce căuta pe acolo decît cu riscuri mari.

Un grup de preoți, Lugoj, aprilie 1988, difuzată la 7 august 1988¹

Către postul de radio Europa Liberă,

Sîntem un grup restrîns de preoți din protopopiatul Lugoj, mitropolia Timișoarei, și vrem să prezentăm cazul unui coleg al nostru căruia i s-a făcut o evidentă nedreptate și care, de aproape trei ani, suportă consecințele unei nedrepte hotărîri, a ierarhului Banatului, Î.P.S. Dr. Nicolae Corneanu.

Ne referim la preotul Marian Ilie Ștefănescu, căruia la data de 14 mai 1985 i s-a înscenat un proces de acuzare în cadrul unei ședințe de orientare, la protopopiatul Lugoj, tema conferinței fiind pacea. În a doua parte a ședinței a avut loc punerea problemei celui preot și coleg în felul următor :

- în prealabil, protopopul Ioan Tigriș a chemat la dînsul strict confidențial cîțiva devotați preoți care trebuiau să se ridice și să-l acuze pe preotul Ștefănescu ;

- unii erau preoți care așteptau anumite favoruri din partea conducerii eparhiale : transferări în parohii mai bune, avansări etc.

- deschiderea cazului a făcut-o delegatul Mitropoliei, consilier Aurel Miculescu, cu expresia „un caz nou apărut în protopopiat” ; dînsul s-a legat de o inspecție făcută în parohia Belinț unde păstora preotul Marian Ilie Ștefănescu, și cînd acesta avea botezul fiicei sale ; la această nepotrivită inspecție au fost observate următoarele așa-zise încălcări ale disciplinei Bisericii :

- primirea unui grup ce aparținea membrilor Oastei Domnului din Timișoara ;
- folosirea unor înregistrări de muzică bisericească la stația de amplificare în pauza dintre serviciul de dimineață și liturghie ;
- folosirea clopoțelului la liturghie în momente care nu sînt în tradiția ortodoxă ;
- îmbrăcarea copiilor după modelul ministranților din Biserica romano-catolică.

Pe lîngă aceste acuze au mai fost aduse și alte două legate de evenimente anterioare inspecției sus-amintite. Confratele nostru Marian Ștefănescu a fost de asemenea acuzat

1. L.M. no. 75, August 7, 1988.

că a organizat în două rînduri, în anii 1981 și 1985, procesiuni religioase în noaptea învierii, apoi, că la sărbătoarea Paștilor din 1985, a pus boxe ale stației de amplificare spre în afara bisericii în timpul Vecerniei și că ar fi împiedicat desfășurarea distracțiilor specifice unui popor păgîn (era ziua hramului Bisericii din Belinț), „rugă” cum se mai zice, și nu sărbătoare cîmpenească de 1 Mai. Apoi, pe rînd, s-au ridicat preoții :

1) Protopop Liviu Luba, care cere excluderea preotului Marian Ilie Ștefănescu din cler ;

2) Pr. Carol Edel, care adresează cuvinte jignitoare, ce nu se cuvine să le amintim aici ;

3) Pr. Ioan Culda din Jatăr, care acuză pe acest coleg de „lipsă de pregătire”.

Au fost și preoți care au adoptat altă atitudine :

– Pr. Damșa afirmă că nu este pentru excluderea acestui preot din rîndul clerului și să i se dea un avertisment, așa cum este normal ;

– Pr. Radu Pamfil laudă pur și simplu activitatea preotului pus în discuție ;

– Pr. Aurel Ștefănescu, originar din parohia unde a păstorit fratele nostru acum înfierat și preot în Teș, vorbește despre atitudinea plină de roade concrete, în cadrul parohiei Belinț, între anii 1980-1985.

În urma acestor acuzații pr. Marian Ștefănescu adoptă demna atitudine de a tăcea. Nu s-a apărut cu nimic. Aceasta a deranjat pe inspectorul politico-teritorial, Mihai Teperdel, care, luînd cuvîntul, acuză și el pe acest preot, de a fi fost întotdeauna provocator față de organele locale de stat. Tot dînsul, cu diplomatie, afirmă că „nu se bagă în problemele de cult, pentru că nu le cunoaște”.

În completare, a mai fost adusă grava acuzare a preotului Marian Ștefănescu de a fi păstrat o constantă legătură cu episcopul greco-catolic Ioan Ploscaru¹ din Lugoj, a cărei Biserică încă se mai află în ilegalitate.

În scurt timp, acest preot avea să fie mutat din parohia Belinț, ce are aproximativ 600 de familii, în parohia Bărăteaz, cu 80 de familii, după informațiile noastre.

Părerea noastră unanimă și adevărată este că preotul Ștefănescu a fost sancționat nu datorită unor încălcări de disciplină bisericească, ci datorită activității sale de înnoire și activizare a vieții religioase în parohia Belinț. La aceasta se pot adăuga presupuse dar foarte posibile interese din culisele ierarhiei și administrației bisericești, care trebuia să aibă la mîna cîteva formale acuze pentru a trece așa de repede la o sancțiune radicală, pînă la care în mod normal trebuiau aplicate alte sancțiuni, dacă tot se găsea ceva vinovat în pastorația colegului nostru.

Noi, ca slujitori ai Evangheliei iubirii și adevărului, am ținut să informăm opinia publică internațională de acest caz pentru ca și ierarhii noștri să știe că nimic din ceea ce se săvîrșește în întuneric nu poate să nu iasă la lumină.

1. Ioan Ploscaru (1911-1998), preot greco-catolic. Studii : Academia Teologică din Blaj, Universitatea din Strasbourg (1936-1939) și Institutul Catolic din Paris (1939-1940). Secretar episcopal, canonic din 1940, episcop auxiliar greco-catolic de Lugoj din 1948 (clandestin). Arestat în 1949, deținut politic în 1949-1955 și în 1956-1964. Și-a exercitat atribuțiile episcopale în clandestinitate pînă în 1989. După 1989 a slujit în Catedrala Episcopală din Lugoj și în alte biserici din zonă, revenite Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, în urma restituirii acestora de către mitropolitul ortodox Nicolae Corneanu, caz singular în România.

Noi venim cu aceste informații doar după trei ani deoarece credeam că ierarhia noastră va aplica totuși legea iubirii și adevărului, și nu legea machiavelică a urii și falsificărilor.

Completăm :

- Pr. Cuda a fost răsplătit cu un transfer într-o parohie lângă Timișoara ;
- Pr. Corneanu a apărut așa-zis „ilegal” în Occident ;
- Pr. Liviu Liuba și-a mărit bugetul personal cu o primă considerabilă ;
- ceilalți așteaptă probabil noi favoruri pe baza unor noi minciuni pe care le vor susține în favorul cui noi nu știm, și poate că nici ei nu știu.

Noi nu urim pe nimeni, dar iubind adevărul dorim să atenționăm pe toți slujitorii altarelor să aibă grijă de felul în care slujesc pe D-zeu, care este Adevărul, Binele și Iubirea în sensul universal al existenței noastre.

Un grup de preoți din protopopiatul Lugoj, eparhia Timișoarei

„Un grivițean colț cu «Duca»”, București, 21 mai 1988, difuzată la 14 august 1988¹

Domnule director,

București, 21 mai, Sfintul Constantin și Sfinta Elena, zi nefastă pentru noi românii, deoarece în această zi de sărbătoare în trecut, azi este „sărbătorită” într-un fel care s-ar dori secret, căci comuniștii nu respectă calendarul religios, dar iubesc foarte mult, atunci când ajung la putere și despotism, să aibă propriul lor calendar, zi deci, în care i se vor săruta miinile, i se vor aduce cadouri, desigur toate acestea plătite din buzunarul statului, adică dintr-al poporului, și nu din cel al ploconitorilor de tot felul, marei politiciene din Petrești, inspiratoarea și neprețuitul ghid al celui mai iubit fiu al neamului.

După lunga justificare, iată ce vreau să vă comunic. Am auzit, în câteva rînduri, opinii despre presa românească actuală, despre cei care scriu servind regimul dictatorial al lui Ceaușescu. V-am dat dreptate. Parțial. Nu pentru altceva, dar pentru că încă sînteți îngăduitori, „biblia” noastră fiind așa-zisul organ al partidului, *Scînteia*. Ei bine, ar mai fi de citit și alte publicații. Nu fiindcă ar fi mari diferențe (deși sînt) dar pentru a constata aceste „diferențe”, uneori minime, alteori majore. Și nu spre a-i băga la apă pe cei care ar îndrăzni să iasă „de pe linie” (sînt prea puțini), ci spre a vedea că sistemul este nevoit uneori să facă niște concesii.

Asta pe de o parte. Tot astfel cum, același regim protejează *Scînteia* în mod evident și chiar grosolan. Se știe că „organul” respectiv avea un tiraj de 1,8 milioane – 2 milioane exemplare, care nu se vindeau în totalitate în pofida presiunilor ce se fac, mai cu seamă în marile întreprinderi industriale, ca oamenii să se aboneze la *Scînteia*. Ei bine, acest tiraj a fost redus cu aproximativ 1 milion de exemplare. Spre a i se crea totuși un regim

1. L.M. no. 76, August 14, 1988.

preferențial, *Scînteia* este singurul ziar în care apare programul zilnic (zilnic !) al televiziunii (programul editat de Radioteleviziunea română este săptămînal și nerespectat în 90 la sută din cazuri). Așadar, cine vrea să vadă ce s-a schimbat în programul TV, trebuie să recurgă la *Scînteia*.

Dar iată că nici organul respectiv n-o nimereste întodeuna. Regula este ca, atunci cînd se intenționează programarea unui film străin, „evenimentul” să fie redat printr-un singur cuvînt : „film”, fără nici altă indicație. Atunci bănuim că vom putea vedea ceva mai ca lumea, chiar dacă se aleg peliculele cu șomaj și suferințe din lumea occidentală, așa ca să ne putem declara fericiți că n-am ajuns în halul celor din Vest. Filmele românești sînt anunțate cu titlu. Dar, fiindcă veni vorba despre filme, hai să vă spun una bună de tot, una care a bătut toate recordurile de abuz în materie.

Acum două săptămîni, într-o miercură, începuse un film produs în studiourile cehoslovace. Acțiunea se îndrepta spre un final tragic. Și atunci, ca prin minune, filmul a fost întrerupt și, după o pauză penibilă, a apărut un carton, sau așa ceva, pe care scria „defecțiune tehnică”. Alte minute de așteptare și apoi crainica, vădit jenată și abia reținîndu-și un „zîmbet” sonor ne-a adus la cunoștință că : „[...] filmul nu mai poate continua din motive... tehnice”. S-a continuat cu altceva. Ce se întîmplase ? Am aflat de la cineva bine informat : se primise un telefon de la „reședință”, cerîndu-se intreruperea filmului. Vă puteți, oare, imagina așa ceva ?

Și totuși, revenind la *Scînteia*, iată ce s-a întîmplat cu ocazia vizitei lui Andrei Gromîko¹, la București. *Organul* a publicat doar o parte a toastului rostit de oaspetele lui Ceaușescu, fapt ce nu a trecut neobservat de către diplomații ambasadei sovietice din București, așa încît, după presiuni specifice, restul ziarelor, *Informația Bucureștiului* în primul rînd, care și este un „organ”, dar mai mic, doar al Comitetului Municipal al PCR București, revistele așa-zis de cultură, ca *Flacăra*, *Lucefărul* etc. au inserat întreaga cuvîntare rostită de Gromîko, fapt fără precedent în istoria contemporană a presei românești.

Comparînd cele două texte se vede ce anume fusese cenzurat în *Scînteia* : în primul rînd, tot ceea ce se referea la bunăstarea cetățenilor, nivelul lor de trai, condiții necesare, preocupări la nivelul conducerii politice față de respectivele probleme etc. Specialiștii d-voastră ar putea s-o facă la rîndul lor dacă, desigur, aveți în colecție atît *Scînteia*, cît și una din celelalte publicații apărute ulterior, sau o bandă a discursului lui Gromîko luată de la redacția rusă.

În schimb, întreaga presă s-a aliniat nesufflînd o singură vorbă despre ce anume a putut să vadă Gromîko în noul complex comercial din cartierul Cotroceni umplut cu de toate, aproape ca în oricare magazin similar din străinătate (Budapesta, Viena, Berlin, Paris). Nici o fotografie a cetățenilor care adăstau de cu noapte împrejurul acestui complex, cățărați pe gardurile caselor din jur, nu au văzut așa-numita „lumină a tiparului”, tot astfel cum nici oamenii nu au putut cumpăra măcar un centimetru de salam, babcic ori alte bunătăți care, desigur, au luat calea magazinelor speciale de unde fuseseră aduse numai spre a lua ochii lui Gromîko și a astupa gura lui Gorbaciov.

P.S. O știre de ultimă oră (tot tristă) : a început demolarea primei porțiuni din Bulevardul Ana Ipătescu ! Într-adevăr, cum se intră, din Piața Victoriei, pe partea stîngă, au căzut ori au fost pregătite pentru demolare (adică evacuate), aproape 15 clădiri, pînă

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 287, nota 2.

la colț cu Strada Sevastopol, din spatele Spitalului de copii „Grigore Alexandrescu”, unde, de asemenea, au căzut câteva case (vechi, într-adevăr). Acum, că începutul a fost făcut, este de așteptat ca și pe partea dreaptă a aceleiași bulevard, să se procedeze la fel, astfel încât se va realiza un spațiu imens și gol în continuarea Pieței Victoriei, loc în care, se pare, va fi instalată o tribună pentru marile manifestări așa-zise „populare”. În locul tradiționalei călătorii de ziua Elenei Ceaușescu, cadoul l-a reprezentat, în acest an, o nouă și rușinoasă rană pe chipul din ce în ce mai hîd al Capitalei.

„Un român din 23 de milioane”, [vara 1988], difuzată la 14 august 1988¹

Să ia toată lumea, numai să apucăm și noi !

Iată care este cea mai mare realizare a „epocii”, iată dorința fierbinte a oricărui român : să apuce și el „ceva” de la coada unde l-a potrivit destinul. „Ceva” din ce se dă ! Dar ce se dă ?

Se dă uneori carne (dar aici, dacă nu ești specialist în cozile la carne, dacă n-ai un fizic de rugbist, dacă nu știi orele la care vine mașina, dacă nu cunoști pe măcelar, dacă nu stai de seară pînă dimineața și eventual și ziua următoare ; „dacă” și alți mulți de „dacă”, riști să te duci acasă cu sacoșa goală. În cazurile deosebite prinzi niște oase sau, în cazuri de-a dreptul fericite, iei 1-2 kg de carne cu grăsime și oase).

Se dau pui ? Da ! A venit mașina cu pui ! Au adus găini ! Vineți, nici cît pumnul, crescuți mai cu indicații și medalii ale „revoluției agrare”, cu penele uneori întregi pe ei. N-ai ce face și te așezi la coadă. Dacă ai noroc și nu se termină înainte de a ajunge să-ți vină rîndul, dacă nu te alungă de la coadă mirosul pătrunzător și aspectul mărfii ce se dă, atunci ai șansa să te duci acasă cu ceva. Cînd să-i gătești însă, constăți că sînt de neconsumat (căci pînă acasă mirosul a devenit insuportabil, iar aspectul de-a dreptul respingător).

Se dă brînză. A venit brînza ! A băgat brînză ! Brînză ! Acest cuvînt a devenit magic, produsul a devenit din ce în ce mai rar, de unde se vede cîtă brînză face „epoca” și făuritorul ei ! Am auzit că americanii ar fi făcut obiecții cum că brînza vîndută lor ar conține nu știu ce pesticid periculos pentru sănătatea omului. La noi, dacă ar băga brînză și cu arsenic în ea, s-ar vinde, pentru că omul de foame nu mai ține seama de nimic.

În fine, cu mult noroc, cu mult curaj, după o repriză de îmbrînceli și sudălmii, înjurături și uneori adevărate păruieli, s-ar putea să ai noroc să te duci acasă cu 1-2 felii de brînză. Mai mult nu se dă ! Vorba din titlu : „Să ia toată lumea, numai noi să apucăm !”.

La benzinărie ! La benzinărie se formează coada de cu seară pentru a doua sau a treia zi, depinde cînd vine cisterna. Vin oamenii, stau ce stau, își mai țin rîndul unul altuia, mai dorm prin mașină, uneori lasă chiar mașina. Se întîmplă însă la cite unii să găsească dimineața una sau două roți lipsă, portbagajul spart, ușile forțate. Asta ar fi, cum ar fi zis Creangă, cîștigul pe deasupra ! Vine cisterna, se așteaptă descărcarea ei, pe urmă începe

1. L.M. no. 76, August 14, 1988.

bîlciul. Cei fără scrupule intră prin față, cu acordul vînzătoarei care știe că ceva din restul ce urmează să-l dea îi va rămîne ei. Vin prin față milițienii, securiștii, procurorii, medicii toți cei pe care vînzătorul îi salută cu amabilitate, căci de, se cunosc, și dacă a venit domnul doctor să ia benzină, nu-i așa?, nu e bine să-l ții la coadă, că pe urmă și el... Dacă în fine ai noroc și nu se termină benzina cu cîteva mașini înainte de a-ți veni rîndul, poate faci un plin și săptămîna viitoare o iei de la început.

Scene de-a dreptul inimaginabile au loc la ouă. Am văzut de multe ori cartoane aruncate în capul cîte uneia; am văzut adevărate bătaii cu ouă între oameni aduși într-o stare animalică de spectrul foamei și al mizeriei. Aceste scene se repetă întocmai, cu mici variații de public și decor atunci cînd se formează cozi, ori nu se poate fără cozi la mezeluri, unt, vin, pepeni, căpșuni, bere, margarină, petrol, butelii, pește proaspăt și culmea, și cel oceanic, care apare din ce în ce mai rar, legume și fructe proaspete, lămîi, portocale, cînd mai apar, varză, cartofi, fasole uscată, fasole verde, practic aproape la orice înseamnă bunuri pentru existență. Era să uit: imensele cozi la PÎINE! Piinea a început să devină o problemă tot atît de gravă prin lipsurile ei din magazine ca orice alt produs.

La ulei și la zahăr, coada e organizată, căci vînzătoarea are lista celor ce se prezintă să ia rația, deși în magazin se găsesc, de la o vreme, tot mai rar uleiul și zahărul. Practic, viața românilor a devenit un șir nesfîrșit de cozi, mai bine zis o imensă coadă în care el, românul, intră copil fiind și o mai părăsește cînd îl duce popa la biserică.

Așa arată viața zilnică a românilor din România epocii de aur. Așa arată văzută din interior, dar mai ales trăită direct, viața bietului român, tot mai apăsător de un socialism dinastic, de un comunism de fațadă și de vorbe goale, de un regim care este preocupat numai de interesele lui de putere, de un regim opresiv și imaginar ale cărei coordonate politice sînt disprețul ciocoiesc față de omul obișnuit și cinismul față de toată lumea.

„Nea Gică zis Crîngași”, București, 14 iulie 1988, difuzată la 29 august 1988¹

„Mult iubite și stimabile tovarășe” Neculai Constantin Munteanu,

Te rog în primul rînd să nu te enervezi și nici să crezi că am de gînd să fac bășcălie din scrisoarea mea. Îmi dau seama că vorbele scrise ori rostite ajung să nu mai sune la fel ca atunci cînd au fost tocite, cum este cazul cu „mult iubite” și... etc., însă eu vi le adresez dvs. fără nici o legătură cu cine știm noi. Iar „tovarăș” îmi sînteți, pînă la un punct, în anumite păreri. Așadar, iată sumarul scrisorii mele de azi: sportul! Unul singur, însă cu mulți adepți în țară, care nu pot, n-au cum să se pronunțe. Subiectul a reținut atenția și, din fericire, doar mînia a mii de oameni, ba chiar milioane, dacă voi preciza că mă voi referi la mascarada finalului întîlnirii Steaua-Dinamo contînd pentru cucerirea Cupei României. Altfel am fi asistat la un măcel ca cel din Belgia. Asta mai cu seamă pentru că o parte dintre „suporterii” ambelor formații aveau dreptul de a purta

1. D.B. no. 391, August 29, 1988.

arme... chiar și de foc, cât și bîte strămoșești, ori vine groase de cauciuc, care se mai folosesc din timp în timp.

Mi-a plăcut la nebunie scrima pe care ați făcut-o cu vorbele la recenta pseudocronică a meciului amintit, cât și ideea de a face o echipă de ceaușești. Poate de aia m-am și apucat de scris. Așa, la un entuziasm... spontan. Sînt intru totul de acord cu acele afirmații privind soarta unui joc în care una din formații părăsește terenul, pe care le-ați făcut și care sînt conforme cu regulamentele internaționale. Atunci, dacă n-avem dialog, de ce vă mai scriu? Păi, tocmai ca să avem.

Dragă tovărășele Neculai Constantin Munteanu, matala auziși, probabil, pe-acolo, prin Moldova, de unde ziseși că ești, de felul în care se distrau boierii, moșierii și capi-taliștii din trecutul întunecat al țării: aveau nu numai moșii și conace, dar și caii de curse. De Matak, de Grăjdănescu, de Negroponte auziși ori ba? În fiecare sîmbătă și duminică, ba mi se pare că și joia cât și miercurea, la hipodromul de la capătul tramvaiului 3 și al autobuzului 31 venea lumea buluc să joace o martingală, un event ori un austriac¹, la trap ori la galop, plecînd de acolo lefteri ori tîrînd saci cu bani după ei. Dar asta fu „esploatarea”. Noi am făcut acolo un uriaș lăcaș de cultură, adică două – Casa Scînteii (ori palatul Minciunii) și Pavilionul expozițional –, pe moșieri i-am dezmoștenit, hipodromul l-am dus la Ploiești și gata!

Revoluție, nu șagă, dar să revenim la fotbal. Toți boierii ăștia, sau alții ca ei, dăduseră și în boala fotbalului. Gavrilă Marinescu, fostul polițai șef al Capitalei nu-și făcuse echipa Venus²? Baronul Neuman, de la Arad, nu-și făcuse pe ITA³? Dar Ionel Mociorniță⁴? N-avea el Carmenul, cu Marian, Simatoc, Farcaș, Valentin Stănescu și alții de jucau și pentru „jupîn”, care dădeau goluri de parcă erau Maradona. E drept, toți „nenorociții” numiți plăteau din propriul buzunar fanteziile lor sportive. Dar bieții activiști de astăzi ce să facă? Matala cunoști că în socialism omul are 3 categorii de plăceri, și care sînt ele? Să-ți spun eu: prima este ilegală, a doua-i imorală și a treia îngrașă. Și-atunci, băieții au trecut la sport. Care cum ajunge la putere, își face o echipă de fotbal și dă din coate (ca și din alte părți ale trupului) pînă ajunge în divizia C, apoi în B și, în cele din urmă, dacă nu-i dă afară șef cel mare, și în A. Așa a făcut Lică Bărbulescu cu Scorniceștii, de-i zice azi F.C. Olt. La fel ministrul Troțuș⁵, cu Hunedoara lui, mai de mult, iar recent

1. Tipuri de pariuri pentru curse hipice.
2. Gabriel (Gavrilă) Marinescu (1886-1940), general, om politic, prefect al Poliției Capitalei (1930-1937), subsecretar de stat la Ministerul de Interne (1937), ministru de Interne/al Ordinii Publice (1939). Închis la Jilava de guvernul legionar, a fost asasinat de legionari în noaptea de 26/27 noiembrie 1940.
3. Clubul înființat în 1945 de baronul Francisc von Neumann, care deținea fabricile de textile din Arad, a purtat la început denumirea „ITA” (Industria Textile Arad). După naționalizare, clubul a luat numele UTA („Uzinele Textile Arad”).
4. Ionel Mociorniță (1917-2005), avocat, fiu al industriașului român Dumitru Mociorniță. Iubitor de fotbal, a jucat în echipa Carmen București, pe care a și finanțat-o. A fost arestat în anul 1948, iar averea i-a fost confiscată. A reuși să plece în Canada în 1970.
5. Costache Troțuș (n. 1930), inginer metalurg. Studii: Liceul Industrial Focșani (1941-1949), Facultatea de Metalurgie din Dnepropetrovsk/URSS (1949-1955), Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”. Membru și activist UTM (1948), membru de partid (1949). Maestru tehnolog și șef de atelier la Combinatul Siderurgic Hunedoara (1955-1957) și la Uzinele „1 Mai” Ploiești (1957-1960). Director al IRMC Mija (1960-1964), instructor (1961-1964) și șef al Sectorului Metalurgie la Direcția Economică a CC al PCR (1964-1969). Director general al

cu Oțelul Galați (omul e ministru adjunct la metalurgie și lucrează permanent la Galați). Nicușor și-a făcut și el o „scuadra”, Inter Sibiu și a dus-o în A. Valentin¹, mai modest, și-a luat una gata făcută și bună, pe Steaua București. Nea Tudorică Postelnicu², după ce băgă Buzăul în A și ajunse la București, o trecu pe Victoria, că el n-are treabă cu Dinamo, el vrea să muncească, cum se zice cu mâna lui, să-și facă singur echipa. Și așa se face că centre mari ca Oradea, Timișoara, Arad, altădată pepiniere ale fotbalului românesc, zac prin divizii inferioare, dacă n-au ajuns și ele pe mâna unui șef din tribul cel mare. Până și Valea Jiului a fost aruncată afară de năvala valului cel nou, deși multe sute și mii de tone de cărbune au mai adus la lumină zilei bieții mineri bucuroși de victoriile echipei lor.

Diferența? Boierii ăi cu cai ori echipe de fotbal plăteau din propria lor pungă, în vreme ce boierii cei noi, plătesc din banii noștri, ai boborului. De Flacăra Moreni ce părere aveți? Am ajuns ca în Anglia, unde fiecare grădiniță cu mai mult de 150 de copii este prezentă în prima Ligă și câștigă și Cupa Angliei, pe teren, nu la masa verde. Există și puncte unde nu sînt de acord cu matale. De exemplu, chiar tovarășa a fost de părere, încă înaintea plecării de la Snagov, spre Capitală, spre a se vedea faza cu pricina, ca Steaua să fie declarată câștigătoare, iar Dinamo desființată. Apreciindu-se că nu ar fi o măsură întrutotul originală, deoarece Jivkov luase o măsură similară acum un an sau doi, s-a renunțat. Tovarășa este fericită că fiul ei cel mare și-a găsit o altă pasiune, în afara soției sale Dana Borilă³, cît și a periculosului joc de cărți denumit „bridgi”, tipic pentru tineretul decadent al unor alte epoci, trecînd la o manifestare larg populară, desfășurată în plină natură (la Barcelona, la Tokyo, ori la București) și care-l aduce în atenția opiniei publice, care-l cam ignora.

El a reușit să aducă și oarecare armonie în sînul familiei sale, deoarece și fratele, adică celălalt general și doctor în istorie, nenea Ilie, ține tot cu Steaua. Se pare că el a și propus schimbarea culorilor roșu-albastru, pe care le-a avut Juventus, echipa petroliștilor capitaliști, și adoptarea tricourilor de culoare verde.

În încheiere „mult stimate și iubite”, ce crezi matale: federația internațională ar avea un cuvînt de spus sau ar fi o „imixtiune” în treburile interne ale fotbalului românesc? Dar ce crezi matale că se va face cu foaia de arbitraj pe care Radu Petrescu a trecut 3-0, potrivit regulamentului? Dar cu al doilea arbitru de linie, suspendat degeaba, are el șansa la un posibil recurs? Unde se va ajunge cu „vinovatul”, arbitrul de margine, care a ridicat steagul, posesor al unui buletin medical emis de institutul medico-legal, în urma „convorbirii” sale cu Iovan și alți apărători ai Stelei, după ieșirea de pe teren? Va primi el concediu medical de la slujba sa de fiecare zi ori ba? Și pe ce bază? – cum ar întreba Marin Preda.

Nene Muntene! Nu știu de ce vă mai mirați? Cînd la noi se petrec numai fapte unice și în economie, și în cultură, iată și în sport. Un joc disputat în prezența a 60 de mii de oameni, repet, OAMENI, în văzul altor cîtorva milioane și despre care întreaga presă

Combinatului Siderurgic Hunedoara și director general adjunct al Centralei Industriale Siderurgice București (1973-1976), director general al Centralei Siderurgice Galați (1980-1986). Adjunct al Ministrului Industriei Metalurgice (1976-1978; 1980-1986). Membru al CC al PCR (1969-1979; 1984-1989).

1. Valentin Ceașescu – vezi nota biografică în vol. I, p. 230, nota 1.
2. Vezi nota biografică în vol. I, p. 235, nota 2.
3. Vezi nota biografică în vol. I, p. 231, nota 1.

românească nu scrie un cuvânt. Nimic! Nimic nu poate dezvălui mai clar minciuna, teroarea, disprețul față de om al regimului. Lipsa de caracter a slujitorilor presei? Că asta i s-a putut întâmpla unei formații care reprezintă ministerul de interne mă face să mă întreb care ar fi fost deznodământul dacă în locul ei ar fi fost Oțelul, ori bietul Rapid, sau chiar FC Brașov. Țara noastră este o tarla a familiei Ceaușescu pe care acesta zburdă când încolo, când încoace, după cum îi convine. Ministerul de interne? Departamentul Securității? Vax albina, ceară Monopol, cum zicea, nu știu de ce, bunicul meu. Nimeni și nimic nu contează în fața lor, nici chiar instituțiile care-i apără atunci când în joc intră capriciul unuia dintre membrii familiei. Sentiment de jenă? La cine? Și față de cine? Boieri de sânge de-ar fi fost și tot n-ar fi avut unde să învețe și să exercite atât de dezinvolt disprețul față de oameni și instituții, indiferent pe cine ar reprezenta acestea ori aceștia. Regret că tocmai sportul, iubit de milioane de cetățeni ai țării, a trebuit să ne arate încă odată acest trist și rușinos adevăr. Aveți cuvântul, adică aștept replica Dstră și vă cer scuze pentru posibila iritare și exprimare neindemnică.

„Un băcăuan”, [vara 1988], difuzată la 11 septembrie 1988¹

Domnule Director,

Vă scrie un intelectual din orașul Bacău care efectuează o vizită în mai multe țări occidentale. În orașul nostru există o biserică veche catolică care a fost reședința episcopală pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Avem pretenția că în orașul nostru bate inima diocезei de Iași. Datorită situației deplorabile de la țară foarte multe familii au fost nevoite să se mute în orașul nostru, sporind prin aceasta numărul catolicilor. Prin aceasta, biserica a devenit practic neîncăpătoare. Slujitorii altarelor sînt nevoiți să facă un maraton de slujbe pentru a satisface cerințele enoriașilor. La sărbătorile mari, cînd este cald, se fac slujbe în aer liber, ca în Africa, iar iarna biserica nu numai că este supratixită de oameni, dar și afară stau cum pot pentru a participa la bucuria generală creștină. S-a cerut în repetate rînduri construirea unei alte biserici, mărirea actualei biserici, însă în zadar.

Același fenomen se repetă și cu sediul protopopiatului vechi, acesta neavînd nici o formă arhitecturală, ci semănînd mai mult a han din timpul celor trei mușchetari. Dacă pentru reglementarea acestei situații nu se întreprinde nimic, în schimb se are în grijă trimiterea unor fețe bisericești peste hotare, care încearcă să arunce praf în ochii opiniei publice sau s-o îmbete cu apă rece, trîmbițînd despre desfășurarea în condiții optime a vieții religioase în România.

În al doilea rînd, mulți moldoveni catolici în căutare de lucru găsesc o piine mai albă în Ardeal. E adevărat că în Ardeal slujbele se fac în limbile naționalităților conlocuitoare, însă există condiții de a se face și în limba română. Cunosc cel puțin un caz în care s-a cerut acest lucru, de data aceasta, cei care răspund de problemele religioase au grijă ca

1. L.M. no. 80, September 11, 1988.

între catolici de diferite naționalități să existe o stare de tensiune care este alimentată cu mult cinism. Și acum se pune întrebarea : în ce epocă trăim ? Avem pretenția că trăim în epoca anilor-lumină. Oare câți ani lumină trebuie să treacă pentru a intra puțină lumină în capetele celor care răspund de aceste probleme ?

Mulți colegi de serviciu au căutat să mă descurajeze în a nu da publicității aceste aspecte negative. La cine să apelăm ? La ziarul *Steagul Roșu*, care are rezervat patru pagini pentru reclamă și anunțuri de decese ! Ne întrebăm : pînă cînd această situație intolerabilă ? Sau poate că se vrea o încercare a nervilor sau a răbdării ? E adevărat că noi moldovenii sîntem obișnuiți cu jugul de pe timpul turcilor, aceasta fiind o țară ereditară. Dar timpurile s-au schimbat. E timpul înnoirilor, a adevăratei reforme, dacă vreți, a perestroicii. Dacă Europa caută noi căi pentru a soluționa problemele ce apar, noi mergem ca racul. Vreau să-l citez pe Coșbuc : „Să nu dea Dumnezeu cel sfînt să vrem noi sînge, nu pămînt”¹. Orice răbdare își are limitele ei. Nu e o amenințare, ci un avertisment.

Domnule Director ! Deocamdată acestea ar fi prolemele care ne frămîntă pe noi muritorii de rînd. Poate nu am reușit să exprim perfect ceea ce zace în biete și amărățile noastre suflete. Dea cel de Sus ca să se trezească conștiința acelor care răspund de soarta Bisericii și a neamului.

Cu deosebit respect.

„Un român din 23 de milioane”, [vara 1988], difuzată la 11 septembrie 1988²

Stimate domnule Director,

Se întîmplă adeseori ca lucrurile mărunte, fără importanță să sugereze dimensiunile exacte și dureroase ale unor realități din zilele noastre, într-un domeniu sau altul al vieții sociale. Despre starea învățămîntului românesc de azi s-a vorbit în mai multe rînduri de la microfonul Europei Libere. S-au spus de acolo lucruri adevărate și care dezvăluiau starea jalnică în care se află azi școala românească. În presa din țară, ca de altfel și în adunările de analiză, la orice nivel ar fi ele, rareori mai scapă cenzurii cîte un adevăr despre ceea ce se petrec cu adevărat în învățămîntul românesc. Aspectele dureroase sînt cu grijă camuflate sub ploaia de fraze găunoase, sînt înecate într-un decor verbal greu de suportat chiar și de cei ce-l practică. De altfel, într-o societate ca a noastră unde totul merge cum merge nu se poate ca tocmai învățămîntul să facă o excepție. Copiii înșiși percep această realitate dureroasă și adesea în inocența lor o exprimă cu simplitate și naivitate. Vă supun atenției o scurtă compunere a unei eleve, compunere în care este surprinsă în toată goliciunea ei tragedia pe care o trăiesc dascălii, cît și elevii.

Subiectul la examen era formulat astfel : „Elaborați un text de 10 propoziții sau fraze despre activitatea de elevi sau pionieri, folosind și următoarele semne de punctuație : virgulă, semnul exclamării, semnul întrebării, două puncte”.

1. Frază necitită pe post.

2. L.M. no. 80, September 11, 1988.

În treacăt fie spus, să se observe modul total neinspirat de formulare, lungimea și ambiguitatea enunțului, cât și supărătoarea folosire a imperativului *elaborați* și a gerunziului *folosind*. Iată acum ce a avut de spus despre activitatea ei de elevă și pionieră, o candidată :

„Ca și în anii trecuți, în clasa a VIII-a fiind, doamna dirigintă ne amenință mereu că dacă nu facem planul și nu aducem : sticle, borcane, maculatură și câte și mai câte nu ne dă fișa de înscriere în clasa a IX-a. În fiecare zi la orele de dirigienție sau de istorie, fiindcă ne era și profesoară de istorie, întreba : va-ți (!) făcut planul ? De aceea, pentru ca elevii să nu mai uite mereu ce au de făcut, nu știu cum, dar m-a nimerit tocmai pe mine să aduc aminte fiecăruia în parte ce are de făcut. Vai de chin pe capul meu ! În fiecare zi dute (!) la Ionescu, la Florina și... la mulții (!) alții și spunele (!) : sticle, borcane, maculatură. În câteva săptămîni fiecare își terminase planul economic. La ora de dirigienție, uitîndu-se în caietul de evidență de care mă ocupam chiar eu, a constatat foarte ușor că toți elevii terminaseră planul. După ce a răsfoit caietul, ne-a ascultat la istorie, iar la ora de istorie care o aveam după ora de dirigienție, am făcut dirigienție. În următoarea oră, doamna dirigintă ne scoală în picioare și zice : Bravo copii ! Ați terminat toții (!) planul, deci nu mai aveți nici o datorie față de școală. După aceasta am plecat acasă și am venit a doua zi, să ne luăm fișele”.

Ce ar mai fi de comentat aici ? Că acest document al inocenței spune clar ce se întîmplă azi în școala românească ? Că nu învățătura, ci realizările din planul economic sînt singurele țeluri ale școlii de azi ? În raportul Inspectoratului școlar al Municipiului București ținut la consfăturile din toamna anului 1987 se spunea clar că „în anul școlar 1986/87 numai elevii din Municipiul București au strîns, în cadrul planului economic, suma de 32.872.000 lei”.

Să admitem că o parte din această sumă, să zicem 2-3 milioane, pot fi strînse de elevii din capitala României într-un an de zile colectînd sticle și borcane, plante medicinale, fier vechi, polietilenă și plastic, plută și cîrpe. Este normal să se întreprindă prin școală astfel de acțiuni cu caracter educativ. Dar de unde provin restul de 30 de milioane ? Ei bine restul de 30 de milioane sînt smulse de la gura copiilor și din buzunarele părinților. Sînt 30 de milioane luate cu japca de la bieții părinți care nu pot spune nimic, căci dictatura opresivă le-ar închide brutal gura și structura birocratică i-ar apăsa pe ei cât și pe copiii lor. Dar pe întreaga țară, la cîte miliarde de lei se ridică suma luată abuziv de la bieții părinți ? Pentru ca să fie clar pentru oricine, suma rezultată din colectarea cîrpelor și a maculaturii nu s-ar putea ridica niciodată la aceste cifre astronomice. Acești bani sînt luați prin presiuni atît asupra elevilor, cât și a părinților, din sudoarea bietului român tot mai apăsat de un regim dinastic, un regim din ce în ce mai opresiv și nesimțitor la suferințele celor săraci.

Dar profesorii și învățătorii ? Ce fac ei ? Cum reacționează la ordinele primite ? Ei bine, nu numai că sînt forțați să accepte totuși să facă presiuni asupra părinților și elevilor, dar ei înșiși sînt amenințați de către directorul școlii, de către secretarii de partid sau de către inspectorii școlari să execute întocmai ordinele date. În caz contrar, sînt amenințați că li se oprește din salariu, că nu vor primi calificative bune la sfîrșitul anului, că nu vor fi admiși să se înscrie sau să susțină examenele de grad. Eh ! Dacă am putea pune pe două coloane sumele, enormele sume ce se risipesc cu montarea și demontarea fără rost a liniilor de tramvai din București, cu sumele ce se cheltuiesc pentru interminabilele călătorii în străinătate, cu milioanele de ore pierdute de sute de mii de oameni ai muncii

aduși cu forța să aplaude, dacă s-ar putea pune, zic, alături cu aceste sume stoarse din munca bieților părinți, atunci am putea avea dimensiunile exacte ale cinismului cu care puterea ne tratează.

NOTĂ : Greșelile de ortografie din redactarea candidatului au fost menținute și subliniate. Dacă în loc de discuții despre sticle și borcane s-ar fi făcut carte, elevul ar fi știut să scrie, ar fi învățat ceea ce trebuie să știe la această vîrstă, în primul rînd, scrierea corectă.

Petre Alexandrescu¹, București, 25 iulie 1988, difuzată la 16 septembrie 1988²

Domnului profesor doctor Edmund Buchner, președinte al Institutului german de arheologie, Berlin.

Domnule președinte și stimat prieten,

Sînt dezolat să vă informez, pe dumneavoastră personal și pe toți colegii și prietenii reuniți la Berlin cu ocazia celui de al 13-lea congres internațional de arheologie clasică, că sînt împiedicat de autoritățile române să mă alătur lucrărilor dumneavoastră. Iată că s-au împlinit cinci ani de reclusiune, cinci ani de cînd sînt pus în imposibilitate de a lua parte la diferitele reuniuni internaționale din Occident care mi-au făcut onoarea de a mă invita.

Profit de ocazie pentru a privi această situație dintr-un unghi mai larg. La acest important congres, organizat și conceput în chip magistral, și la care participă savanți din toate țările, nici un membru din secția de arheologie clasică de la institutul unde lucrez nu va putea fi prezent. Guvernul țării noastre nu a trimis nici o delegație oficială, făcînd obstrucție și tuturor celor care au fost, în chip atît de generos, invitați de dumneavoastră, domnule președinte. Deplor această penibilă absență în calitatea mea de șef al secției de arheologie greco-romană și de director al săpăturilor de la Histria, socotind-o ca un ultragiul față de munca noastră, de devotamentul și enormele sacrificii personale pe care le facem pentru a ne putea continua cercetările noastre științifice. Căci, de cîțiva ani, mari dificultăți materiale ni s-au pus în cale. Marile șantiere de săpături, cu importanță internațională, cum ar fi acele de la Histria, Tropaeum Traiani și Sarmizegetusa, care ani de-a rîndul au furnizat enorme cantități de documente arheologice, istorice și artistice, au fost reduse la meschine puncte de cercetare care supraviețuiesc numai datorită devotamentului, dus pînă la sacrificiu, al echipelor de cercetători.

Dispariția, prin decret prezidențial, a Comisiei de conservare a monumentelor istorice, a șters dintr-un condei o instituție care avea la noi o lungă tradiție și experiență și care

-
1. Petre Alexandrescu (1930- 2009) a absolvit Facultatea de Limbi Clasice a Universității din București în 1952, iar în 1969 a obținut titlul de doctor în istorie. A fost cercetător la Institutul de Arheologie „Vasile Pîrvan” al Academiei Române, șeful Secției de Arheologie Clasică (1971-1994) și directorul Institutului între 1990 și 1999. Ca recunoaștere a meritelor sale științifice, a devenit membru corespondent al Institutului Arheologic German și membru al Institutului de Studii Avansate din Princeton.
 2. D.B. no. 405, September 16, 1988.

era înzestrată cu numeroși specialiști – arhitecți, arheologi, istorici, conservatori – organizați în numeroase filiale pe toată suprafața țării. Această desființare a Comisiei monumentelor istorice a lăsat, de la o zi la alta, un mare număr de monumente fără nici o protecție, săpăturile în lucru au rămas deschise, fiind acoperite în pripă. Astfel, toată acțiunea de protecție a numeroaselor monumente pe care le are țara noastră devenea practic imposibilă, punând sub semnul riscului continuarea tuturor cercetărilor precum și descoperirilor arheologice viitoare.

Dacă luăm în considerare și alt aspect al chestiunii, și anume acela al publicării rezultatelor cercetărilor noastre, situația nu este cu nimic mai optimistă. Seria marilor monografiilor arheologice și a revistelor de tradiție ca *Dacia*, *Studii și cercetări de istorie veche*, *Studii clasice* și mai recenta *Traco-Dacica*, care făceau mândria institutului nostru, și-au văzut publicarea diminuată într-o proporție alarmantă, deasemeni numărul de pagini și condițiile tipografice. Pentru a nu lungi prea mult această tristă listă de dificultăți, vreau numai să mai remarc și situația dramatică a învățământului de istorie din universități, unde catedrele de arheologie clasică și cele de preistorie și istorie universală au fost suprimate.

Revenind la ocazia trimiterii scrisorii de față, și așa mai lungă decât aș fi dorit, vreau să mai adaug doar că absența mea și a colegilor mei de la congres nu este un efect al întâmplării. De câțiva ani, vizele de ieșire pentru cea mai mare parte dintre noi au fost în chip sever reduse. La marile congrese internaționale de preistorie de la Londra și Mainz, cel de numismatică de la Londra, precum și la acesta pe care dumneavoastră îl organizați, la conferințe, dezbateri și colocvii pe teme speciale, arheologii români sînt aproape absenți, deși cea mai mare parte din ei ar avea rezultate importante de comunicat și de discutat cu confracții lor. Vă rog deci să luați act de această scrisoare de protest și să o faceți publică într-una din ședințele plenare ale congresului.

Primiți, domnule președinte și stimat prieten, împreună cu regretul cel mai profund de a nu fi prezent la congres, expresia sentimentelor mele cele mai sincere.

Al dumneavoastră, Doctor Petre Alexandrescu, Membru corespondent al Institutului german de arheologie.

„O profesoară din Timișoara”, Timișoara, 25 aprilie 1988, difuzată la 28 septembrie 1988¹

Stimate domnule Gelu Ionescu,

Vă scrie o profesoară din Timișoara care a mai trimis postului dumneavoastră de radio acum câțiva ani o scrisoare ce a fost difuzată la emisiunea „De vorba cu ascultătorii”. Am acum ocazia să vă trimit alte rînduri, care sper de asemenea să ajungă la destinație, prin bunăvoință unor prieteni.

De la scrisoarea mea de acum 3-4 ani, situația învățământului s-a degradat într-o măsură de neînchipuit pe vremea aceea. Acest lucru este însă valabil pentru toate sectoarele vieții publice din România : descoperim în fiecare an că „este loc și pentru mai rău”.

1. D.B. no. 413, September 28, 1988.

Cum s-a putut oare ajunge aici și cum de nu se prăbușește totul? Un răspuns ar fi acela că degradarea societății românești este un proces continuu, dar lent: ceaușismul acționează coroziv, ruinând totul în jur, dar treptat, pas cu pas, astfel încât instituțiile sociale și cetățenii se adaptează „din mers” acestui „mai rău” implacabil. Conflictul este acela dintre cele două tendințe către supraviețuire: al societății agresate pe de o parte, al clicii conducătoare pe de altă. Fiecare din cele două forțe speră să fie mai rezistentă decât cealaltă. De aceea speranța din fiecare dimineață a românilor este că ziua ce începe să le aducă știrea că „führerul” lor ridicol și necruțător a încetat din viață. Această este de fapt obsesia tuturor, mari și mici, importanți sau mai puțin importanți pe scară socială.¹

În învățământ, cele relatate de mine anterior acum 4 ani, și anume haosul creat de „revoluția” Suzanei Gîdea², cu „module de practică” ce fragmentează activitatea didactică, cu nenumărate tipuri de licee, fiecare cu alt plan, alte programe, alte manuale, cu discriminarea dintre materiile fundamentale și celelalte, cu oameni lipsiți de orice pregătire pedagogică, aduși în față elevilor, toate acestea au rămas de mult niște povești nevinovate.

Între timp au venit alte grozăvii, care sapă inexorabil la temelii acestui sector unde în fond se programează viitorul țării: mai întâi munca patriotică, ce dintr-o formalitate a ajuns o realitate dură, transformându-i pe profesori și elevi în brațe de muncă ieftină, în sclavi neplătiți. Să iau numai exemplul unui liceu din Făgăraș: de la 15 septembrie până la 15 noiembrie se muncește în agricultură, muncă dură, în condiții de climă aspră, indiferent că e soare, plouă, ninge, sau bate vîntul. De obicei la recoltarea cartofilor, dar și la altele, programul fiind de la 8 la 16. Școală începe deci la 15 noiembrie și continuă intensiv pînă pe la 15 aprilie, timp în care trebuie comasate toate orele prevăzute în programa anuală, la toate specialitățile. La 15 aprilie, elevii și profesorii trebuie să fie gata pentru campania de primăvară, ce se desfășoară în aceleași condiții ca și cea de toamnă. Se învață deci 8-9 ore pe zi, uneori și duminica. Se mai gîndește cineva la supraîncărcarea elevilor? Dar a profesorilor?

Norma acestora din urmă a devenit o cifră necunoscută, la latitudinea secretarilor de județ. Tuturor profesorilor li s-a mărit norma anul trecut deoarece Ministerul Educației și Învățămîntului avea în plan economii de cîteva zeci de milioane pe an; la 1 iulie 1987 s-a comunicat o cifră, la 1 septembrie o altă, la 20 septembrie o a treia. Toate încadrările, orarele, planificările etc. au fost refăcute de 3 ori. În unele orașe s-a ajuns la situația ciudată că profesorii din unele școli s-au trezit cu o normă, cei de aceleași specialități din alte școli cu altă, Unii au de predat peste 900 ore anual, ceea ce înseamnă peste 8-9 ore zilnic! Orele suplimentare (peste normă) pe care cadrele didactice universitare și din licee sînt uneori obligate să le facă sînt acum neplătite. Unde este oare poetul A. Păunescu,

1. Ultimele două fraze nu au fost citite pe post.
2. Suzana (Suzănica) Gîdea (1919-1996), inginer chimist metalurg. A făcut specializări în Cehoslovacia, Polonia și R.D. Germană. A obținut titlul de doctor docent în 1972 și a devenit membru corespondent al Academiei RSR în 1974. A intrat în PCR în 1962, a fost deputată între 1965 și 1989, ministru al Educației și Învățămîntului între 1976 și 1979 și președintă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste între 1979 și 1989. Membru supleant (1965-1979) și membru (1979-1989) al CC al PCR. Din 1979 pînă în 22 decembrie 1989 a fost membru al CPEx al PCR, fiind arestată și judecată în lotul CPEx. Membru corespondent al Academiei RSR din 1974, exclusă în 1989.

care clama la spectacolele sale „ca de moși”, de acum cîțiva ani, despre principiul ce-așist „nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă” ?

Să ne mai mirăm, deci, că evident, calitatea orelor a scăzut pînă la cote inadmisibile ? Niciodată un sclav biciuit de stăpîn nu va da randamentul unui muncitor conștient și respectat de patronul său. Ca în toate domeniile vieții din România, s-a dezvoltat paralel, în compensație, un învățămînt particular unde, pentru sume accesibile numai unei mici proporții din rîndul elevilor se oferă o predare de calitate. Este un fenomen firesc, un răspuns normal la degradarea învățămîntului de toate gradele. De aceste ore particulare beneficiază însă în primul rînd odraslele celor sus-puși în aparatul de partid, securitate, alte cadre de conducere care își pot permite să plătească sume fabuloase pentru pregătirea în vederea examenului de intrare la Facultatea de Medicină sau altele la fel de căutate. Pentru că la examenul de admitere concurența a ajuns acum la cote greu de imaginat. Numărul locurilor a scăzut constant, cel al aspiranților este în creștere. Un examen la medicină îi costă pe candidați și pe părinții lor ani buni din viață.

Mai trebuie amintite aici și sumele foarte mari pe care profesorii îndrumători și diriginții trebuie să le încaseze anual de la elevi, niște taxe deghizate de fapt ; pentru concursuri UTC fictive, cotizații, taxe pentru serbări fictive, planul economic ce se mărește de la un an la altul, taxe sportive, pentru repararea clădirilor etc.

O colegă din București îmi relata despre o altă corvoadă : racolarea de elevi pentru spectacolul grandioso-grotesc de la 23 August, de pe stadion, spectacol dat în cinstea familiei dictatorului și exclusiv pentru ei. Elevii opun o dîrză rezistență și atunci profesorii sînt nevoiți să recurgă la șantaje sau promisiuni dezonorante privind promovarea sau alte avantaje. Cu o lună de zile înainte, sute de autobuze străbat de 4 ori pe zi străzile Capitalei, cărîndu-i pe acei nefericiți pe stadion, unde pe o căldură toridă fac repetiții pentru figurile pe care le vor executa la spectacol, pentru măgulirea exclusivă a unui satrap bolnav de vanitate. Se uită pentru aceasta și de economiile la benzină și de economisirea energiei electrice – e vorba doar de o „acțiune de gradul zero”. Curat zero, coane Fănică, ar adaugă Pristanda...

Dar pericolul cel mai mare care amenință învățămîntul românesc vine din altă direcție : alături de delăsarea, demoralizarea generate de cauzele descrise mai sus, se întinde acum cu viteză plaga corupției, care infectează treptat întreaga societate românească. Trebuie spus că profesorii români au rezistat eroinic, unii mai rezistă încă și acum acestei tendințe, dar presiunea exercitată de sus, de la organele lor superioare este prea puternică : li se impune ca și celor ce lucrează în industrie și alte domenii să raporteze cifre umflate, să îi învețe pe studenți și elevi „gîndirea dublă” (una să spună la școală, alta acasă) ; înaintea examenelor, cadrele superioare indică examinatorilor și supraveghetorilor un fel de comportare, diferit de la un examen la altul : la unele să mai închidem un ochi cînd candidații se consultă între ei sau scot cîte o hîrtiuță, la altele să-i închidem pe-amîndoi, iar corectorii să acorde cîte 2-3 puncte din oficiu, astfel încît procentul nepromovării și al mediocrității să fie cît mai scăzut. Adesea profesorii sînt reduși la rolul unor marionete care îi păzesc pe elevi ca aceștia să poată copia nestingheriți. În aceste condiții cum să ne mai mirăm că unii dintre noi înțeleg să transforme notarea la examene într-o afacere de tarabă ?

În plus, spectrul foamei îi împinge pe mulți la aceasta. În toate sectoarele vieții publice negocierile pe ușă din dos cîștigă teren. Cînd dictatorul minte sfruntat el însuși în adunările publice, cînd camarila lui și apoi cei ierarhic inferiori fac la fel, cum pot rezista

acestei presiuni la infinit niște oameni care nu au toți vocația martiriului? Încă de acum coeziunea românilor a scăzut pînă la cote alarmante. Oamenii se dușmănesc sau se invidiază unul pe celălalt, în loc să existe un spirit real de unitate, ca la unguri sau la polonezi. Este, în parte, și rezultatul unui învățămînt distorsionat, întors de la scopurile sale firești, victimă a degradării totale a vieții din România.

Fac în încheiere un apel de ultima oră la colegii mei profesori : să încerce, fie și în mod indirect, să-și educe fiecare elevii în spiritul adevăratelor valori :

- Să condamne minciuna, corupția ;
- Să proslăvească figurile luminoase ale neamului nostru, pe Eminescu, Enescu, Bлага, Iorga, subliniind și exemplul lor etic – capacitatea lor de a lupta, de a rezista ;
- Să condamne tendința spre compromis, spre oportunism, amintind în acest sens petele din biografiile unor personalități, altfel remarcabile, ca G. Călinescu, Argezi, Sadoveanu, Nichita Stănescu etc.
- Să rămîină integri, intransigenți, să se ferească de a supralicita cerințele organelor superioare, numai pentru a dovedi lealitate. Să se ferească de corupție, ca de cel mai periculos dușman.
- Să se abțină, ca un act de minimă rezistență, de a mai solicita înscrierea în PCR¹.
- Să se informeze constant din orice surse – reviste, ziare, posturi de radio străine – pentru a avea și o altă perspectivă asupra celor ce se întîmplă în jur și să răspîndească în rîndul colegilor de catedră ideile curate, spiritul critic, spiritul de adevărată demnitate românească.
- Să se gîndească în permanență, în tot ceea ce fac, la proprii lor copii și nepoți, care vor avea parte de toate consecințele nefaste ale acțiunilor noastre ; tot ceea ce facem rău se va răsfrînge asupra lor, ca și tot ceea ce facem bine.

Vă mulțumesc din inimă pentru difuzarea acestor idei.

P.S. Mai adaug un exemplu privitor la atitudinea iresponsabilă a familiei Ceaușescu față de generațiile tinere ale țării.

După catastrofa de la Cernobil, pătrunderea norului radioactiv a fost anunțată public cu aproape 24 de ore întîrziere, cînd măsurile de prevenire nu mai puteau fi eficiente. În prima zi, la policlinici s-au putut găsi pastile de iod pentru copii, dar numai puțini părinți au știut. A două și a treia zi, cînd să se împartă doza respectivă prin școli, ea s-a epuizat ! Oficialitățile dădeau din umeri. Cel mai revoltător a fost însă ce s-a întîmplat în București : pe 2 mai [1986], dimineața, urma să aibă loc o întîlnire a președintelui Ceaușescu și a unei înalte oficialități olimpice cu tineri și copii din Capitală. În timp ce la radio se repeta comunicatul că populația tînără nu trebuie în nici un caz să stea în spații deschise, copiii, tinerii și instructorii sportivi au așteptat timp de patru ore în Parcul Tineretului sosirea lui Ceaușescu ! Acesta însă nu a venit.

1. Frază necitită la postul de radio.

„Hans, omul care aduce ploaia”, Timișoara, 25 aprilie 1988, difuzată la 2 octombrie 1988¹

Domnului Radu Theodor[u], autorul emisiunii muzicale „Metronom”

Dragă Radu,

Mi s-a ivit din nou ocazia să-ți pot scrie, așa că nu vreau să irotesc prilejul. De la prima scrisoare și pînă acum, aici la noi nu prea s-a schimbat nimic în bine. Aș vrea să pot scrie pentru tine în fiecare zi, aș vrea să-ți transmit și ție cîteva din sentimentele noastre, din problemele noastre, pentru ca astfel să ne fie mai ușor a le îndura pe cele viitoare.

Nu-mi pare rău că sînt român, nu-mi pare rău că vorbesc această limbă, nu-mi pare rău că trăiesc și respir în această țară, îmi pare rău că m-am născut pentru a crește în această epocă scîrboasă, îmi pare rău că, fără voia mea, sînt martorul ororilor, al nedreptăților, al umilinței, pus în situația de a privi, de a trăi și de a gîndi, fără putință de a face cel mai mic gest pentru înlăturarea sau schimbarea lor. Îmi pare rău că am vîrsta la care toate aceste transformări, din rău în mai rău, lasă urme adînci în sufletul meu, în trupul meu.

Am douăzeci de ani, sînt tînăr și vreau să trăiesc liber, să gîdesc liber, să simt liber, să iubesc și să vorbesc liber, sînt dornic de a face ceva pentru părinții mei, pentru prietenii mei, ceva care să-i schimbe, să le dea puterea de a mai spera, să le descrețească frunțile, ceva care să-i facă să uite pentru o clipă că trăiesc „Epoca Ceaușescu”, această bombă atomică care a explodat fără zgomot își împrăștie otrava peste tot, acaparînd tot ce este viu, tînăr și sensibil.

Este dureros faptul că nu poți vorbi în țara ta despre libertate, despre adevăr. Este dureros faptul că deși adevărul nu se poate ascunde, sîntem îndoctrinați de aceeași și aceeași politică, de a arăta lumii întregi că românul este mulțumit cu ce are.

Ne gîndim cu teamă că va veni iarna și o vom duce și mai rău, fără căldură, fără lumină, fără bruma de alimente necesare traiului cît de cît omenesc. Am început să urîm acest anotimp, această umezeală care pătrunde prin zid pînă în trupul pe care nu-l poți încălzi, nu mai vorbesc despre Sărbătorile noastre de Crăciun care ne-au fost furate cu nerușinare.

Ce legătură are politica cu credința omului? De ce în noaptea de Înviere poliția din România are plan de arestări? De ce există în cele cîteva Biserici afișat la intrare orariul obligatoriu? De ce toate astea? De ce trebui să suferim? De ce trebuie să nu fim oameni? De ce? Și cu toate astea noi nu ne-am pierdut încrederea, nu ne-am pierdut dreptul cel mai sfînt, „Dreptul la speranță”, acest drept pe care nu ți-l poate lua nimeni.

Privesc tinerii din jurul meu, pașnici în aparență, dar tineri care gîndesc ca mine, care doresc aceleași drepturi, dar care sîntem o turmă fără păstor. Ne lipsește un Adrian Păunescu, o scînteie, un impuls care să ne determine să ridicăm frunțile. Este mare lucru să știi că undeva în lumea asta este cineva care îți citește scrisorile așa cum le scrii și reușește să transmită mai departe pe calea undelor exact sentimentele pe care ai vrut să le redai în ele. Este mare lucru să știi că de undeva de departe răsună numele tău și al

1. L.M. No. 83, October 2, 1988.

prietenilor tăi și să trăiești senzația că nu ești singur, că cineva, undeva, te aude și se alătură. Este mare lucru să știi că cineva, undeva transmite pentru tine ziua și noaptea piese pe care ți le-ai dorit, piese de care te leagă unele amintiri sau piese de care ai auzit dar de care nu ai avut parte. Pentru toate acestea Radule noi îți mulțumim. Iar pentru toți cei care și-au pierdut încrederea, pentru toți cei care mai speră, pentru cei care urăsc dictatura, pentru toți cei care iubesc viața liberă, dar și pentru prietenii mei : Grosu, Gogo, Adi purtătorul de ochelari, prietenul Joe Elliott pe care nu-l cunosc decât prin tine, următoarea mea listă de preferințe...¹

„Ion Tînjescu”, [vara 1988], difuzată la 9 octombrie 1988²

Cadoul

Probabil că acum 15-20 de ani, cadoul avea o profundă semnificație în România. Pe atunci eram prea mic și neștiutor ca să-mi închipui acest lucru. Vedeam oaspeții venind – pe atunci nu știam că se numesc oaspeți –, dînd mîna cu părinții mei și le ofereau ceva. Cîteodată, mai rar, veneau fără nimic, decît cu bucuria lor de a-i simți alături, de a vorbi cu ei. Și zîmbetul era nelipsit de pe buzele lor. Pe atunci, cadourile erau : flori, o sticlă bună de vin românesc, care se găsea fără probleme în magazinele mai mari sau mai mici, ca și sticlele de whisky sau coniac (străine, bineînțeles) aduse la ocazii deosebite. Da, acum 15-20 de ani...

Cadourile aveau un anumit statut în România, erau alese dintr-o anumită categorie de bunuri de consum. Căci cadoul este în primul rînd un mod de exprimare a respectului față de cei cărora li-l cumperi și ai de gînd să le treci pragul, dar reprezintă de asemenea – implicit, mai puțin conștient – o așa-zisă răscumpărare a deranjului că vei fi tratat la rîndul tău. Cadoul este de fapt și un principiu *de do ut des* (dă și vei primi) mai subtil, dar a primi este întotdeauna facultativ, neobligatoriu.

Cu timpul, simpla alegere a cadoului în România – pe nesimțite pentru cei ce trăim aici – nu a mai constituit o problemă din cele mai simple. Întîi au dispărut din magazine mărfurile străine (să zicem coniacul și whisky-ul), care s-au mutat în shop-uri, unde puteau fi cumpărate doar în dolari. Apoi, încet, dar sigur, sortimentele de vinuri românești, autohtone, au început să fie găsite din ce în ce mai greu, cele mai multe vinuri de calitate (Cotnari, Murfatlar etc.), fiind exportate în așa de mare măsură sau introduse aproape exclusiv pe filiera restaurantelor (bineînțeles, la un preț de vînzare superior), încît au devenit de negăsit în „Alimentare”. Florile sînt într-o cantitate atît de redusă, încît „atenția” pentru vizita de seară la prieteni trebuie pregătită din timp.

Cadoul a devenit o „problemă”... o nouă „problemă”.

Datorită lipsurilor cronice de produse, într-o societate unde criza economică nu este de supraproducție, cum se întîlnește în țările cu economie bazată pe cerere și ofertă, ci

1. Fraza nu a fost citită pe post, probabil pentru că seria pseudonimelor l-ar fi putut deconspira pe autor.
2. L.M. no. 84, October 9, 1988.

este o criză de subproducție aparentă, determinată de exporturile mult prea mari, structura categoriei de cadouri s-a modificat. S-a ajuns să duci prietenilor nu lucruri deosebite, ci lucruri care le lipsesc din gospodărie : cafea, oțet, vanilie sau cine știe ce. În loc să le dai în dar un parfum, le faci implicit... cumpărăturile. Atît de gravă a ajuns situația ! Și puțini sesizează acut aceste lucruri, datorită schimbării discrete, dar continue, a lucrurilor în rău. Nu rareori s-a întîmplat ca prietenii să discute la telefon dacă vreunul din ei n-are cumva, ca din întîmplare, un sul de hîrtie igienică în plus. Asta acum vreun an, cînd era mare criză în acest domeniu. Un posibil nou cadou de ziua onomastică... hîrtia igienică ? Oricum : de la coniacul franțuzesc pînă la hîrtie igienică este o prăpastie mult prea mare.

Și totuși, oamenii continuă să se iubească în România, să se ajute, să facă copii, poate că nu atît cît li se cere de către unii. Dar ceea ce speră ei din adîncul sufletului este ca urmașii lor să nu ducă prietenilor lor drept cadou hîrtie igienică, sau oțet, ci un simbol adînc al sufletului lor.

„Un anonim din 23 de milioane”, [vara 1988], difuzată la 23 octombrie 1988¹

Divide et impera

Orice dictatură, fiind prin definiție o oligarhie, produce din capul locului o spărtură în masa populațiilor, între conducători și conduși ; și cu cît dictatura e mai dură, cu atît spărtura e mai adîncă. Și pentru că dictaturii îi e funciară conservarea puterii, întărirea și concentrarea acesteia în miinile a cîtor mai puțini, pînă se ajunge la dictatura unei singure persoane, antagonismul dintre masa condusă și conducere crește. Principiul ascuțirii luptei de clasă, așa cum a fost formulat și aplicat de Stalin în Rusia și de discipolii lui în Europa de Est, n-a fost decît excrescența patologică a acestui fenomen. El, acest principiu, a fost criticat și suspendat de către noua generație de conducători de la Kremlin ca fiind neconformă cu regulile elementare ale logicii și ale dezvoltării sociale. Pentru că acel slogan suna, după logica dictaturii, că o dată cu succesele socialismului dușmanul de clasă, văzîndu-și treptat sfîrșitul și mai apropiat, cu atît mai mult, în starea lui de disperare, va deveni mai îndîrjit în opoziția lui, și ca urmare, cu atît mai necruțătoare trebuie să fie riposta, aceasta mergînd în ultima parte a dictaturii staliniste pînă la anihilarea fizică a adversarilor, rivalilor în fapt ai dictatorului. S-a recunoscut falsitatea acestei teorii și a fost abandonată prin argumentul bunului-simț că, o dată cu dezvoltarea socialismului, pozițiile fostelor clase potrivnice slăbesc, iar după lichidarea lor, dispare și lupta de clasă.

În realitate însă, principiul ascuțirii luptei de clasă a continuat să acționeze deghizat în alte forme mai subtile, mai complexe. Căci în ultimă instanță, o dictatură este o cucerire a celor mulți de către cei puțini, de către cît mai puțini pînă se ajunge la starea de aservire în care unul singur gîndește și poruncește, iar ceilalți execută și tac. E ceea ce

1. L.M. no. 86, October 23, 1988.

s-a întîmplat cu mici variațiuni în celelalte țări comuniste. Astfel că, însușindu-și principiul oricărui dictator (*divide et impera*), la noi Nicolae Ceaușescu l-a aplicat și l-a dus la ultimele lui consecințe.

A procedat calculat și sistematic prin „strategie și tactică” politică, prin măsuri organizatorice, prin crearea de diversiuni și conflicte de interese între diferitele straturi sociale, prin manevrarea unora împotriva altora, prin insinuări și atîtări diabolice¹, false, atît de perfide încît grupurile și straturile angajate în antagonizarea generală, provocată de sus, să producă măcinarea, slăbirea, consumarea forțelor lor în conflicte mărunte, meschine.

În primele faze ale cuceririi puterii, Nicolae Ceaușescu, după ce a afectat o atît de demagogică atitudine democratică, de atragere a maselor, de neutralizare a lor, proclamînd principiul conducerii colective, criticînd ce a fost abuziv în conducerea de dinaintea lui, mergînd cu alai domnesc la mînăstirile din Bucovina, și-a asigurat și regrupat elementele credincioase, sau presupuse credincioase, împotriva cărora și-a luat totuși măsurile de precauție, și-a menținut alături de el nomenclatura, căreia i-a perpetuat privilegiile, i-a îngăduit avansurile cîștigate. Dacă vreodată s-a invitat vreo aluzie la diferența dintre privilegiile oastei conducătoare și restul populației, aceasta a făcut-o numai conducerea supremă și numai privitor la diferența de salarii – de cinci-șase ori – între cele ale marilor dregători și salariile minime. Ca și cînd diferența dintre statele de plată ar fi vorba într-un stat unde nimeni nu știe cum se face remunerarea funcțiilor oficiale și neoficiale, cum se înmînează plicurile discrete fără state și semnături, pe ce canale se scurg finanțele țării, ce bugete au organele de menținere a ordinii publice ale ministerului de interne, sistemele de spionaj, cheltuielile cu propaganda și vizitele fastidioase ale familiei prezidențiale. Nici o aluzie la așa-zisele gospodării de partid, moștenitoare și mult mai acaparatoare decît fostele domenii ale Coroanei; dar toată lumea știe de asistența medicală privilegiată a aparatului de partid și a familiilor lor, de școlile de elită pentru odraslele lor, de menținerea castei prin transmiterea din generație în generație a apartenenței la castă, de vilele la munte și la mare, de terenurile de vînătoare, de călătoriile în străinătate, de accesul la informații și lucrări de specialitate din Occident.

În toate țările zise socialiste s-a pus fățiș problema castei uzurpatoare, incompatibilă cu esența doctrinală și cu nivelul la care s-a ridicat conștiința etică a omenirii, fie că s-a făcut aceasta de către vocile lucide din însăși mijlocul clasei conducătoare, începînd cu cartea *Noua clasă* a lui Milovan Djilas, trecînd la dizidența din țările comuniste din deceniul opt și pînă la punerea ei în mod deschis de către țările comuniste avansate pe calea reformelor inevitabile în chiar țara lui Gorbaciov. Numai în țara lui Ceaușescu Nicolae se tace și în această problemă, ca și în toate celelalte sectoare sociale într-o atmosferă de ipocrizie și minciună.

Încă de la începuturile dictaturii comuniste s-a creat, sau mai bine zis a fost deliberat creată „contradicția” dintre sat și oraș, cu toată zarva întreținută de regim cu privire la așa-zisa ștergere a diferenței dintre ele. Și aici nu e vorba numai de starea materială, de confort sau specific de altă natură al muncii și al vieții, ci de discriminări, care au continuat să existe și să se exacerbeze pînă în ziua de azi. Din primele zile ale revoluției, țărănimea, ca pătură socială expusă vexațiunilor ca și în trecut, cea mai friabilă la măsurile dure ale unei conduceri în ofensivă, prin însăși situația ei de dispersare pe întinsul

1. Cuvîntul „diabolic” a fost șters de redactor.

țării, a plătit tribut greu pentru toată suprastructura adusă de noul regim. Cu extorcarea populației țărănești și-a permis acest regim să-și pună în practică planurile de dezvoltare a industriilor, bazate nu pe rentabilitate, ci pe considerații de dogmă, de ambiții și de prestigiu, de investiții neproductive, de dezvoltare a aparatului de reprimare, de avantajare a clasei dominante, de păstrare prudentă a nivelului de viață al populațiilor de la orașe (mai inflamabile la eventualele nemulțumiri), să sărăcească pe țărani, în același timp prin cote obligatorii, impozite și fel de fel de restricții pînă i-au determinat să se lipsească de pămînturile lor și să le cedeze colectivelor agricole. Pentru ca apoi, să fie și acestea jefuite pînă și de ultimul bob de grîu prin achiziții la fondul de stat, un monstru nesățios prin înglodarea lor în datorii față de stat.

S-a ajuns la reducerea populației celei mai obișnuite, rămasă pe pămînturile colectivelor, alcătuită din femei și bătrîni care nu au fost capabili să-și ia riscurile exodului la oraș în vederea asigurării unui salariu și a unei cartele de pîine, abandonată pe mîinile unei birocrății locale aservită organelor de sus prin cadouri grase strecurate în portbagajele mașinilor, care au avut astfel libertatea de a dispune de fixarea normelor, de evaluarea muncii prestate de acea populație fără apărare, pînă au ajuns să ia mai nimic de pe urma muncii lor de pe o vară întreagă, decît să-și mențină dreptul la un lot folosință personală, tot mai ciuntit, și a dreptului nelegiferat de a duce seara acasă, în traistă, cîtiva știuleți sau cartofi pentru hrana zilnică a familiei. Ca să se constate anomalia de neimaginat că țărani din văile munților pînă în cîmpiile Dunării să vină valuri, valuri, ca niște băjenii, ca niște bolinzi de pe timpul secetei din 1946, cu trăistile, cu sacii la București și în cele două-trei orașe unde se mai dă încă pîinea la liber, să umble zile întregi pe la centrele de pîine, să le care în spinare ca pe niște prăzi și să asalteze trenurile din Gara de Nord ca niște refugiați.

Și acum să ne întoarcem la contradicțiile dintre sat și oraș, care au devenit adevărate stări conflictuale. Sătenii privesc pe orășenii care iau pîinea la discreție (iarăși e necesară delimitarea la cele cîteva orașe, căci în rest pîinea e cartelată la sînge, cîte 300 de grame de persoană, neagră și uscată), pîine pe care ei, orășenii n-o muncesc, în timp ce țărani vin s-o cerșească la oraș ; iar pe de altă parte, aceștia privesc cu neplăcere – cu dezgust, cu ură, după capacitatea fiecăruia de a înțelege fenomenul – la acești nepoftiți care nu numai că-i lipsesc pe ei de a mai „apuca” ceva la centrele de distribuție (a pîinii, a mezelurilor execrabile, a laptelui chior, a tacîmurilor de pui), dar se dedau la practici intolerabile : vin în grupuri compacte de consăteni, de rude, copii care înainte de ora de deschidere a magazinelor asaltează intrările, cu busculade și spargerii de geamuri și chiar cu jertfe omenești, atașează oricînd de-a lungul cozii pe un cunoscut, pe un consătean, își lasă mai multe locuri pe întinsul cozii unde se infiltrează din nou pentru a lua de mai multe ori. Sau, dacă aceste abuzuri sînt urmărite de cumpărătorii care se înființează să „țină ordine”, sau de responsabilii magazinelor, trec la urma cozii și așteaptă din nou, fără contestația nimănui, să parvină la tejghea pentru a-și îndeplini normele de achiziții ; ceea ce face ca aceste cozi să devină un adevărat carusel de stricat nervii, și pîinea să se termine o dată, iar oamenii să se împrăștie în grabă pe la alte centre de pîine.

De aici altercații : „Năvăliți aici de nu putem lua o pîine din cauza voastră”, zice orășeanul. „Dar cine muncește pîinea asta, nu noi de la țară ? ”, răspunde înțepat săteanul. „De ce nu luați de-acolo de unde munciți ? ” „Pentru că ne-a luat pîmintul...” „Dar de ce atașați toată liota asta de copii înaintea altora ? ” „Dar ei nu trebuie să mănînce ? ” „Să stea la coadă dacă vor să mănînce ! ”

La chioșcul de ouă al Agrocoopului : „Nu putem să luăm un ou din pricina voastră ! ”. „Dar nu sînt tot ale noastre ? ” „Cum ale voastre ? ” „Nu le-am dat noi la cooperativa din sat pentru un chibrit, pentru sare, pentru aragaz ? ” „Și, dacă le-ați dus, de ce le mai cumpărați ? ” „Ca să le ducem tot la cooperativă pentru luna ailaltă.”

Lupta pentru pîine se ascute în apropierea Crăciunului, o îmbrînceală înverșunată se încinge la ușile „centrelor de panificație”. „Dumneata nu poți să iei o pîine ca să care ăștia la porci”, se tînguește orășeanul. „Ca să-ți vîndă apoi carnea cu o sută de lei kilogramul la Crăciun.” (Ieșise cu ani în urmă un decret de interzicere a hrînirii animalelor cu pîine, dar fusese depășit de mult de evenimente.) „Da, dau la porc să mori dumneata de necaz, că eu cu ce-o să hrînesc porcul pentru achiziții dacă statul mi l-a pus în cîrcă ? Și animale să cresc, ca să dau carne și lapte ? ”, răspunde țăranul.

Lupta dintre sat și oraș se ascute pe platourile de zarzavaturi unde țăranul vinde cu doi lei (leul e depășit pentru orice articol de acolo) trei firicele de ceapă. În timp ce în frazeologia uzată a lui Nicolae Ceaușescu de cea mai anacronică dogmă stalinistă se repetă mereu despre „alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, baza de neclintit a societății noastre socialiste în jurul partidului”.

Un martor al revoltei muncitorilor brașoveni, [toamna 1988], Brașov, difuzată la 15 noiembrie 1988¹

Brașov Saga. Brașov, noiembrie 1987.

Rezultat al celebrului acord global generalizat cam de un an și jumătate, muncitorii acestui oraș nu mai știu ce înseamnă a primi retribuțiile întregi. Planuri fanteziste, hrînite din și cu minciuni an de an mai sfruntate, coroborate cu criza economică gravă prin care trece țara, au sfîrșit prin a țintui sistematic retribuțiile undeva între 10 și 80 % din normal. Fără energie electrică și materii prime, se pare că nici de mințit nu se mai poate cînd planurile cresc vertiginos. La toate acestea se adaugă refrenul exasperant : „banca nu are bani”, justificare menită a întîrzia plata retribuțiilor și așa jalnic înjumătățite.

Deși oraș mare și important în economia țării, Brașovul era unul din orașele cele mai mizerabil aprovizionate. Atunci cînd se mai putea găsi cîte ceva de cumpărat, nu erau bani în buzunarele oamenilor și viceversa. În săptămîna premergătoare zilei de 15 noiembrie, muncitorii Brașovului încep să se agite la uzinele „Tractorul”. Turnătoria veche, T32, încetează lucrul. Oamenii nu primiseră salariile de peste o săptămînă. Pretind să vorbească directorului general, Căpitanu. Se prezintă însă secretarul de partid, care este primit cu huiduieli și în care se aruncă cu nisip peliculizat. Muncitorii s-au săturat de minciuni și lozinci. Încearcă apoi să domolească lucrurile inginerul-șef, Apostol Aurelian, dar oamenii nu reiau lucrul pînă ce directorul nu le spune că a doua zi își vor lua salariile întregi, eveniment pe care de aproximativ un an și jumătate nu l-au mai trăit.

A doua zi, promisiunea este respectată. O primă victorie. În ziua următoare, secția axe și pinioane – T47 – îi imită pe cei de la turnătorie, dar găsesc conducerea pregătită

1. D.B. no. 447, November 15, 1988.

cu contramăsuri. Sînt aduși spărgători de grevă din cadrul altor secții ce și așa nu lucrau la întreaga capacitate. „Banca nu are bani” și „cui nu-i convine, este liber să plece” sînt replicile folosite. O prima înfrîngere.

S-a căutat și s-a găsit și un țap ispășitor : șeful de secție Costache, care este amenințat cu tribunalul. Și asta în plină ședință a COM.

Sosește ziua de 15 noiembrie, ziua alegerilor pentru FDUS¹ Centrul de greutate al nemulțumirilor se mută la uzina „Steagul Roșu” unde unele secții nu primiseră salariile de douăsprezece zile. Deși era duminică, oamenii sînt aduși la lucru cu promisiunea că vor primi și salariile. La orele 7 și 30 de minute iluziile sînt spulberate : „Banca nu are bani !”. Cincizeci de oameni de la secția 465 pun uneltele jos. Alți o sută li se alătură și pornesc hotărîți să-și caute drepturile. Directorul nu se arată, dar trimite avangarda în întîmpinarea nemulțumiților, pe secretarul de partid și pe contabilul șef. Muncitorii vor bani, nu justificări, dacă tot au venit duminica la lucru. Pornesc spre biroul directorului unde pătrund în forță. Lipsit de tact, acesta îi întărită și mai mult, iar cineva smulge tabloul lui Ceaușescu din perete și îl sparge în capul directorului.

Nu mai este de glumit ! Muncitorilor le-a sărit țandăra, iar prima victimă a zilei este dusă de urgență la spital. În curtea și la poarta uzinei se adunaseră deja sute de persoane. Să mergem la primar ! , spune cineva și mulțimea pornește pe Calea București îndreptîndu-se spre centrul orașului, nu înainte de a trimite vorbă fraților de la „Tractorul” să se întîlnească la intersecția bulevardelor. Conducerea de la „Tractorul” are deja experiență, căci de o săptămîină se găsește în alertă. Închide porțile uzinei și masează gărzi patriotice la ieșiri pentru a izola acest colectiv muncitoresc de douăzeci de mii de lucrători. Circulă în întreprindere unele zvonuri, dar nimic în stare să convingă. Unii sar gardul și pornesc să verifice în timp ce restul așteaptă să ia porțile cu asalt dacă se confirmă ceva. Este regretabil să nu s-au putut alătura celor de la „Steagul roșu”.

Între timp, pe Calea București se îngroașă continuu mulțimea de manifestanți, căci li se adaugă trecătorii și locatarii blocurilor ce mărginesc bulevardul. Coloana se organizează din mers : copiii în față ținîndu-se de mîna, apoi femeile. Și la spate bărbații, mulți în salopete. Sînt înarmați ? Chei, patente și piulițe, aflate prin hainele de lucru, dacă acestea pot fi considerate arme.

Pe drum curajul se mărește și oamenii uită de teama reciprocă ce le însoțește ca o umbră existența. Solidaritatea îi cuprinde pe toți. Se cîntă „Deșteaptă-te române”, se aud lozinci din ce în ce mai curajoase : „Vrem salariile întregi”, „vrem pîine și libertate !”, „Jos cu ticăloșii !”, „Jos cu Dictatura !”, „Jos cu Ceaușescu !”, „Jos guvernul !”, „Nu vrem comunism !”. Cei mai pătimași înjurau în gura mare...

Ecoul miilor de voci reverberează făcînd atmosfera și mai emoționată și explozivă. Nimeni nu poate privi pasiv. Bătrînii încurajează de pe lături, strigînd și ei cît îi țineau bojocii : „Așa, maică, nu vă lăsați !”, „Jos cu ticăloșii !”.

1. Frontul Democrației și Unității Socialiste (FDUS) a fost creat ca instrument de control și propagandă a așa-zisei democrații a regimului Ceaușescu. Congresul I al Frontului Democrației și Unității Socialiste, din 1974, l-a definit drept „cel mai larg organism permanent, revoluționar, democratic, cu caracter reprezentativ, care constituie cadrul organizatoric de unire, sub conducerea PCR, a forțelor politice și sociale ale națiunii noastre socialiste, a tuturor organizațiilor de masă și obștești”. Candidații la funcția de deputat în Marea Adunare Națională erau prezențați pe liste ale FDUS.

Urmează un episod inedit pe care istoria îl reține. Mulțimea aclamă două autocare cu turiști sovietici. Rușii întind mâna demonstranților și fac poze cu ei. Și măguliți că au în fruntea lor un Gorbaciov, căci iată, manifestații scandează „Trăiască Gorbaciov!” și „Cerem poporului sovietic să ia măsuri împotriva tiranului!”¹.

Trebuie subliniat că în acest interval de timp, comportarea milițienilor a fost cel puțin bizară. Mergeau liniștiți pe trotuare și nu erau deloc agitați. Unii cred a fi remarcat la ei chiar o simpatie...

Odată ajunsă în centrul orașului, mulțimea se oprește în fața Comitetelor de partid, aflate la două sute de metri unul de altul. Reprezentanții „aleși” ai poporului sînt bari-cadați înăuntru. Dintre demonstrații care scandează lozincile știute, unii pornesc să zgîrie sau să vopsească pe pereții edificiului județenei de partid revendicările lor. Alții forțează intrarea și pătrund înăuntru. Doi tineri țîsnesc pe scări și desprind portretul de mucava al dictatorului român ce zîmbea mereu tînăr pe fațada clădirii. Cînd acesta se prăbușește, se dezlănțuie delirul general (o avanpremieră la moartea sau alungarea celui mai iubit fiu al țării)². Lumea îl calcă în picioare, îl sfîșie, rîde, dansează, urlă și plînge de bucurie.

Doi milițieni intervin, încercînd să protejeze zeul de carton, butaforia aceea frămîntată în picioare. Mulțimea îi dezbracă și pornește un foc din mantalele milițienilor și imaginea tiranului, foc ce va fi alimentat curînd cu tot ceea ce putea arde și fi aruncat pe geam, din interiorul clădirii, afară. Mai tîrziu, în locul steagului partidului, va atîrna pe clădire o manta de milițian, imagine simbolică ce nu mai trebuie comentată.

Poporul năvălește în sediu, unde mai marii județului se pregăteau să serbeze victoria FDUS, cu mese debordînd de cele mai alese bunătăți. Bănuim doar surpriza primilor năvălitori la vederea acelui corn al abundenței. Secretarul județean se scuză, pretinzînd că este proaspăt numit, deci nu are nici o vină! Se pare că asta l-a salvat. Este ora 12 și jumătate și a început devastarea localului. Totul este aruncat pe fereastră. Portretele lui Ceaușescu în primul rînd. Zboară pe geam arhive, cîteva televizoare color și două videocasetofoane, mobilier, covoare, alimente. Unele telefoane spînzură sinistru în cordoane, pendulînd în gol. Covorul mare, din sala festivă, de la etajul întîi, nu poate fi ridicat de greu ce este. I se dă foc acolo unde se află și un fir subțire de fum decorează în afară fereastra oarbă.

Mînia cea mai îndreptățită i-a adus pe oameni în pragul sălbătăciei. Comportamentul lor este explicabil doar pentru cei care cunosc viața la care regimul Ceaușescu a condamnat de ani de zile întreaga națiune română. Revolta atinge culmea atunci cînd se descoperă magazia de alimente a cantinei partidului. Abundența sortimentală, fructele și produsele de import ce nu se aduc pe piață, căci, nu-i așa, țara are datorii și nu ne putem permite totul în cantități impresionante, ci în folosul exclusiv al profitocrației comuniste care a dus țara și viața oamenilor la sapă de lemn. Echitate ceaușistă pură! Aceștia sînt fiii cei mai buni ai poporului, reprezentanții aleși ai clasei muncitoare! Cît ai clipi, magazia este golită, alimentele împărțite flămînzilor de afară sau călcate în picioare cu disprețul suveran al flămîndului ce nu mai vrea să îndure, știind că are ceva mai bun de făcut decît să-și astîmpere foamea.

Apar două mașini ale pompierilor lîngă cantină, pe care șoferii le abandonează în grabă cînd încep să plouă asupra lor cu piulițe și portrete prezidențiale. În toiul dezastrelui, apar doi reporteri, cu o cameră de luat vederi, vorbind între ei în franceză.

1. Ultimul slogan al manifestațiilor nu a fost citit pe post.

2. Paranteza nu a fost citită pe post.

Demonstrații nu vor să fie filmați și trântesc camera de luat vederi la pământ. Când însă îi aud mai apoi vorbind românește, unul este bătut, celălalt scapă cu fuga. Riscurile meseriei de securist!

Dar pentru atît, Securitatea nu dezarmează și, de pe clădirea Modarom-ului, filmează discret desfășurarea evenimentelor. Deocamdată filmul este pentru uz intern și arhiva statului. Va veni, sîntem siguri, o zi cînd îl va viziona marele public! Ore în șir muncitorii au fost stăpîni pe oraș. Ulterior au apărut și trupele de șoc ale Securității, la fel echipate ca și cele din poliția sud-coreeană: căști de oțel, vizoare de plastic, scuturi, bastoane, grenade lacrimogene, cătușe, în fine, tot harnașamentul. Dacă s-au folosit gaze lacrimogene? Dacă da, în orice oaz, nu ca în Coreea de Sud sau în teritoriile ocupate din Cisiordania. La un moment dat, două TAB-uri, amfibii militare, au înconjurat de trei sau patru ori pe demonstrați, răspîndind în jur un miros dezagreabil și puternic. Ulterior, cei aflați pe margine s-au resimțit, acuzînd vărsături, vomismente și dureri de cap.

În zilele care au urmat, Brașovul a luat aspectul unui oraș ocupat. Pe străzi, milițienii patrolau totdeauna patru sau cinci, fiind însoțiți de cîini și risipeau sau legitimau grupurile de cetățeni. Cam 5.000 de milițieni și trupe de securitate au venit să întărească dispozitivul. O săptămîină, sala mare a hotelului Carpați s-a găsit în renovare, impunîndu-se plantarea de microfoane pretutindeni. Cadrele de Securitate nu mai părăseau hotelul cu zilele...

Culmea rafinamentului și diversunii ceaușiste: trupele de Securitate îmbrăcate în uniforme de gărzi patriotice vor avea pe viitor misiunea de a înfrunta și risipi oricare demonstrație. Se crează impresia că tot muncitorii îi aduc la ordine pe demonstrați. Diabolic! De fapt în diversuni regimul la putere azi este as.

A urmat represiunea. Pe baza filmului realizat de pe clădirea Modarom, s-a putut trece la arestări și anchete. Un alt rafinament, juridic de data asta. Securitatea îi închide pe cei cercetați în celule împreună cu criminali odioși care au sarcina să îi bată crunt pentru a se autodenunța. Altfel spus, se lucrează cu mîinile curate. Unele familii au primit doar niște sicrie sigilate cu corpul rudelor lor care s-au sinucis în timpul anchetelor de prea multe remușcări!¹

De prisos să mai adăugăm că deschiderea sicriilor era interzisă și nu se putea ști exact nici ce cuprinde și nici dacă era întreg conținutul. Numeroși alți au fost deportați, iar unii au dispărut cu desăvîrșire.

Cei confrunțați cu filmul au fost ținuți zeci de ore în anchete dure și amenințați să nu povestească ce anume au văzut și făcut în acest timp căci altfel... „oricînd te poate lovi o mașină sau un tractor” afirma cu multă convingere un colonel de Securitate. Pe stadioane, spectatorii vor fi intimidați prin prezența masivă a milițienilor însoțiți de cîini. La meciul pe care echipa locală de fotbal l-a disputat în zilele imediat următoare evenimentelor descrise, cu F.C. Argeș, au asistat cam tot atîția cîini polițiști cîți spectatori plătitori se aflau în tribune!

Teroare, arestări, anchete, bătăi, dispariții, „sinucideri”, închisoare sau domiciliu forțat. Iată paleta represiunii ce s-a abătut asupra Brașovului martir! Pentru a avea mîinile libere, regimul a imaginat un memoriu-protest care urma să circule prin întreprinderi umplîndu-se de semnături muncitorești care să condamne cei zece mii de huligani, hoți

1. Această afirmație nu s-a confirmat ulterior, însă după 15 noiembrie 1987 ea a circulat împreună cu cea conform căreia rudele au primit urne funerare, zvonuri lansate probabil de Securitate pentru a preîntîmpina alte manifestații de același gen.

și criminali din 15 noiembrie, cerînd totodată pedepse aspre pentru toți demonstrații brașoveni. Spre cinstea și mîndria lor, confrății din Brașov și din restul orașelor țării au refuzat și referendumul, imaginat în mod machiavelic de regim, a eșuat.

„O martoră oculară”, noiembrie 1988¹, difuzată la 17 noiembrie 1988²

Relatarea unei martore oculare a demonstrației de la 15 noiembrie 1987, Brașov.

În 15 noiembrie, era duminică, unu fără ceva, tocmai ieșisem de la un film și mă îndreptam spre casă, cînd am văzut în parcul din fața sediului de partid o mare mulțime agitată, strigăte, oameni fugind și mulți milițieni. M-am apropiat, parcul și trotuarele erau pline de foi de hîrtie și dosare răvășite, sediul avea geamurile sparte, ieșea fum din subsolul clădirii, o mașină de pompieri era avariata, cu furtunele stricate, rupte, circulau dube albastre, o mulțime de oameni striga, se mișcau, pe alocuri se încăierau. Am aflat imediat că fusese o demonstrație muncitorească – ea pornise de la Steagul Roșu – am văzut mulți muncitori în salopete, așa cum ieșiseră de la lucru, dar și alții, mulți, cîteva mii, cu siguranță. Eram mai departe, nu chiar în mijlocul lor, nu puteai să te apropii. De pe primărie fuseseră scoase și rupte lozincile și portretul lui Ceaușescu, erau scrise acum, cu negru, pe ziduri, niște cuvinte: „Hoților”, „Jos Ceaușescu!”; sediul fusese devastat, telefoane, televizoare și calculatoare fuseseră aruncate de la etaj – zăceau pe jos, stricate. Milițieni cu bastoane, căști, scuturi albe, înarmați și cu măști de gaze fugeau după oameni, îi brutalizau și-i încărcu pe unii în dube albastre. Nu m-am putut apropia prea mult, se formau cordoane, interveniseră și soldați și mulți în civil. Se vedeau prin mulțime grupuri de muncitori care strigau „Jos Ceaușescu!”, „Jos dinastia!”, „Vrem pîine și salarii, veniți cu noi, nu mai avem nimic de pierdut”. Unii fugeau, erau urmăriți, alții se mai luptau – demonstrația era pe cale de a fi destrămată. Cînd forțele de ordine brutalizau pe cei prinși, lumea huiduia, prinșii se zbăteau, se luptau și cereau ajutor. Muncitorii aveau steaguri roșii în mîini – mirosea rău, fuseseră aruncate bombe cu gaze lacrimogene.

Dar curînd, datorită asaltului forțelor de ordine, masa de oameni s-a risipit – parcul fusese devastat, era acoperit cu hîrtii și stricăciuni, se vedeau și resturi de alimente; am înțeles că muncitorii intraseră și în cantina partidului unde găsiseră stocuri de cașcaval, salamuri, nescafe, sticle de pepsi – fuseseră arătate oamenilor și distruse. Focul fusese pus la arhivă și la secția financiară.

Oamenii vorbeau, povesteau. Povesteau că muncitorii porniseră de la Steagul Roșu, cei din schimbul trei, de noapte, care îi luaseră cu ei și pe cei din schimbul întii care se pregătea să intre la lucru. Se duseseră la conducere pentru a cere salariile, căci nu primiseră salariile în ultimile zile, pentru a cere socoteală de ce muncesc cîte 10 ore pe zi și de ce muncesc în zi de sărbătoare – era duminică, așa cum spuneam – și pe de-asupra,

1. Mărturia unei participante, înregistrată în noiembrie 1988, pe bandă de magnetofon, de Gelu Ionescu.
2. D.B. no. 449, November 17, 1988.

zi de alegeri. Nemulțumirile începuseră din seara precedentă ; la direcția uzinei era primarul – care i-a repezit pe muncitori ; ei l-au bătut, a avut câteva fracturi. Li s-ar fi spus muncitorilor că nu-și îndeplinesc planul, ei au cerut să știe care e planul, care se schimbă mereu, li s-ar fi spus să întrebe la partid. Atunci ei au pornit către sediul de partid – pe străzi –, cale lungă, vreo cîțiva kilometri. Mi s-a spus că mergeau încolonați, cu steaguri, că în față mergeau femei și copii – era așa ca în filme, cum am văzut în filme demonstrații muncitorești. Mergeau și strigau, îndemneau lumea să vină cu ei. Trecînd pe lîngă întreprinderea Hidromecanica, muncitorii au cerut tovarășilor lor de acolo să-i urmeze – unii au venit. Pe străzi, muncitorii opreau autobuzele și troleibuzele cerînd pasagerilor să-i urmeze în demonstrația lor. Unii au venit, alții stăteau și priveau, alții s-au luat după coloană. Nici miliția, nici armata nu a intervenit – a trecut destul timp pînă ce demonstrația a ajuns lîngă statuia lui Andrei Mureșanu, care e lîngă teatru – aici s-a cîntat „Deșteaptă-te române!” – la teatru au fost date jos lozincile și portretul lui Ceaușescu. Se pare că ar fi fost o încăierare cu elevi de la școala de milițieni sau cu pompieri. Așa au ajuns demonstrații în fața sediului de partid – unde s-a întîmplat ceea ce se putea vedea.

Abia aici, și după un timp, au venit polițiștii, în masă, și a început violența. Trecătorii ca mine priveau, multora le era frică, milițienii băgau în dube și dintre ei. Am văzut oameni cu vînătăi, loviți. Nu am auzit însă focuri de armă. Nici nu s-au folosit aruncătoare de apă împotriva mulțimii. Pe la două, mulțimea se risipise, se putea vedea totul. Au apărut și tanchete care făceau lumea să se îndepărteze. Pe străzile înconjurătoare mai erau urme de luptă și sfărîmături, precum și salopete – le aruncaseră cei ce fugiseră, ca să nu poată fi urmăriți și recunoscuți. Dar începea să vină lume din tot orașul să vadă – se aflase, telefoanele sbîrniiau în toate casele. M-am întors și eu pe la 5 după-amiaza – mai ieșea fum din primărie, parcul era înconjurat de milițieni și soldați dar puteai vedea de departe ceea ce rămăsese după răsmeriță. Și străzile din jur erau blocate. Securiștii te repezeau dacă stai să privești ; erau brutali, dar foarte speriați – se vedea pe fața lor. Erau patrule cu ciini. Întorși acasă, iarăși telefoane. Toată lumea aștepta să afle dacă se va spune ceva la radio, la dumneavoastră, voiam să știm dacă fuseseră demonstrații și în alte orașe – speram. Toată lumea nu vorbea decît despre asta – și fiecare mai suna pe cineva din altă parte ca să povestească.

Din seara de 15 lumina nu s-a mai stins în oraș, străzile au fost luminate. Și apa a început să curgă curent. A doua zi, cine trecea pe la fața locului aproape că nu mai recunoștea – totul fusese reparat, geamurile puse, lozincile șterse de pe ziduri ; se mai vedeau numai urme de fum. Parcul curățat, straturile distruse fuseseră arate. Dar primăria a fost închisă cîteva zile. Și miliția centrală. Pe străzi, zeci și zeci de patrule, înarmate, alcătuite din 3-4 oameni. Și mulți securiști în civil. Nu știu cine a fost să voteze în ziua de 15. Eu nu, și nimeni din cei apropiați, lumea e sătulă de vot, de unde or fi ieșit rezultatele alea aproape de unanimitate – 97% mi se pare ? Imediat au fost plătite toate restanțele de salarii, nu numai la Steagul Roșu, dar în tot orașul. Și concediile medicale restante la fel, unele restante de vreo 4-5 luni, au fost imediat, în cîteva zile, plătite. Îmi spunea o funcționară de la bancă că nici nu mai aveau bani. Și mie mi s-au plătit. În alimentare au început imediat să fie distribuite rațiile alimentare – cea de unt nu o primisem de două luni. Au apărut mărfuri, în magazinele alimentare a apărut ceva mîncare, la unele restaurante s-a găsit chiar cafea, cafea adevărată, cu 400 de lei kg, ciocolată chinezească, șnițel de curcan, cu 70 de lei kg – foarte scump, cine poate cumpăra, mai ales că are prea multă făină și pesmet !

Voiam să știm dacă au mai fost demonstrații și în alte orașe – speram și ascultam radio-ul, cum v-am mai spus. Au mai fost însă la Brașov, câteva zile mai târziu au ieșit studenții, din cămine, dar au fost risipiți imediat. Au apucat, spune lumea, să mai facă o ședință – și câțiva studenți s-au declarat solidari cu muncitorii; se pare că au fost apoi interogați și exmatriculați, dar nu condamnați. Și la Zărnești, lângă Brașov, la fabrica de armament, pare să fi fost o demonstrație. Oricum, s-a văzut că puterea se teme – încerca să satisfacă acum cererile populației, au apărut aceste îmbunătățiri ale vieții de care vă spuneam. Măcar toată lumea putea să aibă rațiile... puterea se teme de popor – lumea numai asta spunea – oamenii vorbeau pe față, fără frică. Și oricâtă pază era, manifeste scrise de mână puteai citi în fiecare zi – scrise și lipite pe troleibuze, pe stâlpi, pe ziduri – scria pe ele „Jos Ceaușescu!”, „Vrem piine”, tot ceea ce strigaseră și muncitorii la 15 noiembrie.

Apoi a fost și simulacrul de ședință de la Steagul Roșu, unde nu muncitori au fost, ci numai invitați speciali; a fost schimbată conducerea – se zice că și aceea a Miliției și Securității din Brașov. A început și represiunea – arestări, muncitori luați uneori de la lucru, anchetele se făceau chiar în uzină. Se zice că securitatea ar fi filmat totul și că au fost chemați maiștrii de la Steagul Roșu – li se arăta filmul și ei trebuiau să identifice pe demonștranți. Au fost multe arestări – dar nu am auzit nimic de condamnări; au început să circule multe zvonuri, știți și dv. cum se întâmplă. Am fost cu toții bucuroși că s-a vorbit atât de mult la radio despre toate acestea. Și sigur că brașovenii sînt foarte mîndri de tot ceea s-a întîmplat – au văzut cu toții că ei se tem de popor. Dacă ar mai fi izbucnit și în alte locuri, era poate altceva. Poate vor mai fi fost greve... numai că nu știm. Noi nu știm ce se întîmplă în țară, numai de la dumneavoastră aflăm. Dar să știți că brașovenii sînt mîndri, vă rog să mă credeți.

„Ionel Maistorașu”, Iași, [1988], difuzată la 20 noiembrie 1988¹

Aspecte ale învățămîntului general și artistic din România

Învățămîntul în România poate fi socotit bun la copiii mici, la clasele I-IV. În sensul că orice poezii și lecturi partinic-patriotice ar fi, copilul învață totuși citirea, scrierea și aritmetica. Sarcina de a finaliza programa în bune condițiuni e în mîna învățătorului. Dacă nu punem în discuție faptul că toți copiii care împlinesc șase ani sînt obligați prin lege să fie înscriși în clasa a I-a și, odată înscriși, an de an vor promova cîte o clasă, fără excepție, s-ar părea că totul e bine. Dar mai sînt niște indicații drastice „de sus” care nu dau voie să existe corijenți sau – Doamne ferește! – repetenți, fără să fie în pericol piinea cadrului didactic respectiv. Căci un repetent, se spune, face dovada insuficienței pregătiri profesionale a profesorului său.

Dorința fiecărei școli de a raporta situații bune și foarte bune la sfîrșitul anului ține de dorința directorului de a-și păstra scaunul, a inspectoratului școlar județean de a fi bine văzut la Ministerul Învățămîntului și a acestuia de a raporta „sus” că a aplicat

1. L.M. no. 90, November 20, 1988.

întocmai indicațiile prețioase... Așa se face că există uneori în clasa a VIII-a elevi cu un nivel de pregătire ca pentru clasa a III-a, a II-a sau mai jos, și cu toate străduințele cadrelor didactice, nu pot fi aduși la linia de plutire a clasei unde figurează.

Dezvoltarea intelectuală a minorului în România nu este testată decît de două ori. Odată la concursul de admitere în liceu, ceea ce se cheamă examenul primei trepte liceale, și a doua oară, la treapta a doua liceală, după absolvirea primilor doi ani de liceu. Cei picați sînt orientați spre licee industriale sau, în ultimii ani, agrare, ramură în care România începe să simtă că-i la pămînt.

Începînd din clasa a V-a pînă la terminarea definitivă a studiilor, fie ele și superioare, indiferent de profil, la începutul anului școlar, patru-cinci sau șase săptămîni, după cît se prelungește timpul favorabil în adînc de toamnă, se face practică agricolă. Se culege porumb, varză, cartofi, mere, pere, prune, struguri etc., după specificul zonei. Nu sînt legi scrise-n sensul acesta, doar note telefonice venite „de sus” și-i vai de școala ce nu-și face planul. Pare incredibil să vezi cum se adună elevii la școli, ca pentru cursuri, la ora opt dimineața, fără cărți și caiete, se face prezența și pleacă încolonați, sub atenta îndrumare a profesorilor, la culesul recoltei.

Odată cu venirea ploilor lungi de toamnă, încep realele cursuri școlare, care se fac acum în ritm alert, forțînd capacitatea de asimilare a elevilor pentru recuperarea timpului pierdut. Căci nimic nu se reduce din materia ce trebuie predată. În liceele de artă, care nu sînt scutite de constrîngerile acestui fel de așa-zis patriotism, se adaugă programului zilnic și timpul necesar studiului de specialitate. Dacă socoți că într-un liceu, timpul mediu afectat studiului e de șase ore, la care adăugăm patru ore de pregătire individuală acasă a lecțiilor „de miine”, mai socotim și o oră, cel puțin, drum dus-întors între școală și casă, se naște întrebarea cînd mai are timp elevul să-și simtă copilăria? Doar se vedește clar, cu creionul pe hîrtie, că e mult mai ocupat ca părinții săi, al căror program de muncă e de opt ore. În privința învățămîntului artistic putem spune de la început că sînt promovate din multitudinea de talente doar acelea ce se află pe „linie”, acei inteligenți care știu să împace și capra, și varza, cum se spune, căci calicative bune nu iau decît lucrările artistice care pot servi drept fond scenografia ideologiei comuniste, indiferent că-i vorba de muzică, dans, artă plastică, artă dramatică, literatură.

Și o primă condiție a elevului artist e să dovedească că e ateu. Arta religioasă e exclusă cu desăvîrșire, uitîndu-se sau refuzînd a se lua în seamă cele mai elementare lecții oferite de Istoria Artei, după care totuși se predă în școală, și anume că pictura bisericească a însemnat primul pas spre celebritatea lui Grigorescu sau că arta ce i-a făcut titani ai Renașterii pe Michelangelo, Rafael și Leonardo da Vinci era pur religioasă.

De mai bine de patru decenii este vînturată concepția „artei cu tendință” împotriva „artei pentru artă”. A artei „pentru popor”, un popor constrîns să urmeze morala proletară a ideologiei comuniste. E dureros să vezi cum „reprezentanți” ai acestui popor, fără pic de educație plastică, poartă răspunderea deciziei concursului unei comenzi monumentale, destinate decorării unor edificii sau piețe publice. După terminarea studiilor, pictorul sau sculptorul intră în posesia licenței atestate prin diploma de stat și constată că nu există în țară posturi în care să fie angajat în sensul adevăratei pregătiri profesionale. Este obligat prin repartitie guvernamentală să se angajeze într-unul din locurile de muncă afișate spre optare, în ordinea mediilor, în holurile respectivei instituții de învățămînt. Se acordă o prioritate de 50 de sutimi la media generală celui ce are la calendele studenției deja o familie încheată, copii, ce au desfășurat activități culturale partinice sau în perioada

studiilor au fost secretari ai UTC-ului sau PCR-ului. Neefectuarea stagiaturii de trei ani la locul de muncă indicat prin repartitia guvernamentală se sancționează prin plata cheltuielilor de școlarizare, sumă ce în domeniul artelor este enormă.

Se preferă la repartitie posturi de profesori de desen, de muzică, sport sau metodiști pe la casele de cultură. Posturile de profesori sînt căutate îndeosebi pentru că oferă artistului șansa unui surplus de timp liber necesar desfășurării adevăratei profesii, care acum însă se face în afara muncii zilnice necesară pîinii cea de toate zilele, ca orice alt artist amator ce vine uneori de la strung, inginerie, tractor sau treaba lui de unde – oricum, laudă lui – la Casa de Cultură, să picteze, să cînte, să danseze sau să facă puțină pseudo-actorie în acele penibile brigăzi. La inițiativa președintelui României, în urmă cu 12 ani, a luat ființă cea mai largă formă de manifestare artistică. Festivalul Cîntarea României se desfășoară la doi ani odată, ca olimpiadele, și însumează formele de manifestare artistică – pictură, muzică, dans, sculptură, teatru, cinematografie, etc. etc. – la care participă deopotrivă amatori și profesioniști. Acțiunea e dirijată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de președintele Ceaușescu personal. Preselecțiile se fac de jos în sus prin Căminele Culturale de la sate, Casele de Cultură orășenești, Comitetele de Cultură județene și în sfîrșit, trierea finală a concurenților se face „de sus”. E un tam-tam, răsunset și bairam de carnaval, lipsindu-i însă bineînțele dezinteresul, spontaneitatea și sinceritatea acestuia. Este o uriașă manifestare dirijată de sus, după modelul maoist, destinată să cînte și să laude Partidul Comunist Român, marea înfăptuire ale poporului condus de acest partid care-l are în frunte pe președintele României. Și lauri obțin doar cei ce cîntă mai bine. S-a crezut că aceasta-i o formă de a atinge ce-i sensibil la român. Nu mai există de mult acele șezători cîntate de Coșbuc, acele hanuri în bătătura cărora se trageau hore și sîrbe. Autentice cînd avea nevoie omul să se bucure, să fie vesel după ce a muncit o săptămînă. Românul vrea să arate ceva frumos, autentic, ceva ce încă zace-n el acolo într-un ungher necercetat. Cît despre ședințele de partid din unitățile sale de muncă, ele sînt formalități fără conținut, care nu schimbă nimic. Festivalul Cîntarea României a dat cea mai grea lovitură dezvoltării culturii în România. Arta profesionistă a pierdut imens și puțința de a se face apreciată e substanțial redusă. E forma tacită, rece, de lovitură primită de arta spontană.

De necrezul, dar orice concurent la examenul de admitere la Facultățile de Arte trebuie să aibă la dosar, în afara cererii de înscriere, două acte de bază, și anume : 1) Diploma de bacalaureat ; 2) Un premiu la cîntarea României. Dacă concurentul nu intră din primul an, la a doua încercare trebuie să mai aducă și o adeverință că a fost un an în cîmpul muncii.

Odată intrat, studentul e pus în fața altei triste realități : obligația autofinanțării respectivei instituții de învățămînt, deși legile țării glăsuiesc tare că-n România învățămîntul de toate gradele și asistența medicală sînt gratuite. Dar elevul artist trebuie să producă din primele momente valori de gust mediu pentru a fi comercializate. Mi-amintesc cum m-a dus un prieten în curtea Facultății de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București, la un magazin improvizat unde se vindeau felicitări, picturi, ceramică, gravuri, obiecte de podoabe și vestimentație create de studenți, la prețuri ușoare. M-a impresionat pînă la lacrimi cantitatea masivă a atîtor unicate de certă valoare. O femeie, probabil un model ce se ocupa acum de vînzare, stătea ghemuită pe un scăunel cu mîinile vîrite în mînicile hainei – era iarnă – și se văita de frig. Facultatea nu avusese cu ce-și plăti consumul de gaze. Și conform nu știu cărui nou drecet, li se opreau gazele.

Uniunea Artiștilor Plastici din România are cam 40 la sută din numărul membrilor ce-i avea în urmă cu 15 ani. Parte din ei au murit, dar mulți au emigrat în Vest. Primiri de noi membri din rîndul absolvenților nu se mai făcuseră pînă în urmă cu doi ani. Lista celor selectați spre a fi admiși a trebuit să ajungă la Elena Ceaușescu, unde au fost aprobați doar acei talentați plasticieni care erau și membri de partid și aveau cel puțin o premiere de frunte în cadrul Festivalului Cîntarea României.

Tuturor artiștilor li se cer în pragul iernii să pregătească o lucrare demnă de a fi oferită cadou președintelui Ceaușescu – 26 ianuarie și Elenei Ceaușescu – 7 ianuarie, cu ocazia zilei lor de naștere. Nimeni nu e obligat, că doar nici nu sînt plătite acele lucrări, dar cel care e rugat, dacă refuză, liniște nu mai are. Mijloacele de constrîngere sînt suficiente. De la neacordarea ajutoarelor de creație, împrumuturilor la achiziționarea de lucrări sau scoaterea din concurs cînd e vorba de vreo comandă.

Atmosfera în viața artiștilor din România e tristă și apăsătoare. Toți își amintesc de o tinerețe plină de vise. Toți trăiesc blazați cu gîndul întors în trecut. Avem artiști mari, de talent și resurse rare care rămîn necunoscute publicului românesc, necum celui străin. Contactul cu manifestările plastice oficiale nu dă dimensiunea reală. Nu vizitarea expozițiilor, ci a atelierelor de creație ne relevă adevărul despre zbciumul căutărilor și realizărilor artiștilor români, acești sihaștri ai unui blînd, răbdător și înțelept popor.

Antonia Severin, [toamna 1988], difuzată la 27 noiembrie 1988¹

Domnule director,

A aduce pe lume copii, a perpetua viața și a contribui la existența speciei umane este cea mai nobilă menire a unei ființe pe pămînt. Dar orice ființă, cît de nedezvoltată, cît de înapoiată pe scara evoluției, avînd instinctul natural al perpetuării are instinctiv și un complex de protecție, de creare a unor condiții minime de creștere pentru viitorul pui în prima parte a existenței sale și, după caz, pînă se poate întreține singur.

O astfel de stare de fapt este imposibilă astăzi în România, de unde și groaza unui procent uriaș de femei care se găsesc funcțional în posibilitatea de a avea copii și care totuși își doresc cu ardoare să devină sterile sau să practice orice modalitate preventivă neigienică, nemedicală și chiar foarte riscantă pentru a nu avea copii. Iar dacă se întîmplă să fie totuși un organism sănătos la început, să-i fie teamă să încerce orice posibilitate anormală ca să nu rămînă însărcinată și să aibă fericita șansă pentru o femeie care își poate oferi o viață omenească de a urma să aibă un copil, atunci intervine tragedia vieții ei. Fie încercă orice posibilitate anormală că să nu aducă copilul pe lume, fie, dacă nu reușește, bietul copil se va naște sau anormal sau, dacă va avea șansa să se nască normal, va trăi sub apăsarea psihică că nu este dorit. De cele mai multe ori, instinctul de mamă

1. L.M. no. 91, November 27, 1988. Scrisoarea a fost redifuzată la 16 aprilie 1989 (L.M. no. 111).

apare numai după naștere și veți putea spune, este absurd să creadă cineva că, odată copilul apărut pe lume, nu poate apărea la mama instinctul matern. Este normal că acest instinct există și apare la mamă chiar dacă inițial nu a dorit copilul. Dar odată pusă în fața unui fapt implinit are în față mica ființă nevinovată care așteapta de la ea ocrotire. Și ce-i poate oferi biata mamă unui nou născut ?

Sărmanul copil stă în frig în scutece, uneori sub 14 grade temperatură constantă în cameră, nu poate fi spălat pentru că nu există apă caldă și nici posibilitatea de încălzire a apei, răcește și nu poate fi tratat pentru că nu există medicamente, nu are ce să mănince, lapte praf nu există și... de amar îndelungat măicuței lui i s-a sfârșit laptele. Și viața merge mai departe, se călesc în luptă precum spartanii, supraviețuiesc cei rezistenți.

Și biată mamă încearcă să ducă o viață cât de cât normală în care există posibilitatea să apară un al doilea copil, apoi al treilea... Și ea constată că nu mai poate, nu are cu ce să-i crească, ar dori să aibă copii normali, viguroși care să plesnească de sănătate și are copii firavi, plăpânzi, cu spaima în ochi, cărora ea nu le poate oferi nimic. Merg la grădiniță sau la școală și sînt plini de rîie și păduchi nefiind nici apă, nici săpun, nici detergenți pentru igienizare. Nu există manuale școlare și nu au după ce să învețe, fiind o cantitate infimă de hîrtie pentru tipărituri, care în principal trebuie să fie cu caracter politic.

Și mama este obligată să aibă minim cinci copii pînă la vîrsta de 45 de ani. Poate să aibă tulburări hormonale, inflamații sau displazii netratate din lipsă de medicamente, diverse boli cu posibilitate de transmitere ereditară. Nu contează. Trebuie să aibă copii !

Cum vor fi acești copii și cine îi va crește dacă nu vor mai avea mamă nu contează. Important este numărul, deci cantitatea, nu calitatea. Și totuși indicația ar fi și de calitate. Să avem copii mulți și sănătoși ! Dar cum ! Cum ? Cel puțin în acești ani, cîtiva... poate cînd este foarte greu, de ce să fie femeile obligate să aibă fiecare minim cinci copii ? De ce să nu fie oprite de a deveni sterile sau de a-și crea singure riscul unor boli grave, practicînd metode nesănătoase de sterilitate sau anticoncepție ?

Și animalele, instinctiv, cînd au pui firavi pe care nu-i pot lasă să trăiască, cînd nu au cu ce să-i hrănească, îi înlătură. Nimeni nu spune să nu se mai nască copii în România. Copii trebuie să se nască oriunde pe pămînt și fiecare femeie în mod normal, la gradul de civilizație al societății la care s-a ajuns astăzi, este normal să hotărască singură cîte ființe este capabilă să aducă pe lume pentru perpetuarea speciei și să crească pînă vor ajunge singure să se descurce în viață. Nu este admisibilă situația, cînd ne apropiem de anul 2000, în care să existe întrebarea de ce trebuie să se nască astăzi copii în România contra voinței mamei lor și numai din dispoziție politică ! De ce nu există tot din dispoziție politică nivelul normal de existență umană în România, pentru ca orice femeie să fie fericită cînd aduce pe lume unul sau atîția copii cîți își dorește și orice copil să se bucure de viață ?

**„Un pieton nedumerit”, România, octombrie 1988, difuzată
la 11 decembrie 1988¹**

Domnule director,

Am fost și am vizitat Tîrgul Internațional București. N-are nici o importanță ce am văzut în pavilioanele altor țări și nici n-am să descriu tot ceea ce prezintă diferitele ramuri industriale ale României. Voi spune numai că standul Ministerului Industriei Alimentare pe care toți vizitatorii l-au parcurs lasă o impresie deosebită în ceea ce privește varietatea produselor, calitatea lor, ambalarea etc. N-am avut ocazia să merg în străinătate ca să pot face comparație cu produse similare, dar nu cred să arate mai bine și mai frumos. Nu știu nici cine sînt acești specialiști care proiectează ambalajele, dar ele sînt de un gust și un rafinament deosebit și-mi place să cred că autorii sînt compatrioți, și nu străini. Sînt convins că astfel de alimente (mă refer la întreaga gamă) pot sta cu cinste alături de oricare altele similare, ba chiar că au șansa de a fi cumpărate, în mod preferențial de cetățenii acelor țări cărora le sînt destinate : salamuri, conserve de carne și pește, crenvurști, băuturi alcoolice, inclusiv vodcă marca „Ursus”, cu o vechime fixată pe etichetă în anul 1879, numeroase specialități, de care noi, cei mulți, habar nu aveam.

În acest timp, la magazinele noastre mărfurile ni se dau direct în mîină sau împachetate într-un jurnal (nici pungi de plastic nu se găsesc de cumpărat, nu de oferit gratuit) ; la multe magazine vînzătorii spun că sînt obligați să-și procure singuri hîrtia de ambalat. În numeroase orașe din țară zahărul a fost înlocuit cu melasă ! , dacă a-ți mai auzit așa ceva. Și chiar în Capitală, în unele cartiere se oferă același produs destinat animalelor. Sînt cartiere întregi (mă refer la București) în care zahărul și uleiul nu s-au mai „dat” de cîteva luni.

Sărăcia a determinat autoritățile de resort să stabilească niște baremuri (pentru restaurante) de pauperitate. Așa, de exemplu, pentru un kilogram de carne bucătăriile respective sînt obligate să utilizeze 6 kg de legume (pînă nu de mult, raportul era de 1 la 5). De asemenea, numărul localurilor în care se pot organiza nunți și botezuri (căutate de responsabilii respectivi, deoarece numai prin acest procedeu ei își pot îndeplini planul) s-a redus la numai șase și, desigur, dintre cele cu prețuri foarte mari. Din această pricină, oamenii de meserie au trebuit să găsească mijloace de eludare a stupidei măsuri, justificată doar de mizerie : nu se mai poate intra în restaurante (în afara celor 6) în rochie de mireasă sau cu cocardele tradiționale de la reverele hainelor bărbătești, ca să nu se zică că e nuntă ! Deasemeni, invitații nu mai stau la o singură masă lungă ori așezată în formă de „U” ori „L”, ci la mese de cîte patru persoane, spre a se lăsa impresia că localul este ocupat de clienți veniți acolo de capul lor.

Sîmbătă 22 octombrie eram la București, avînd o întîlnire cu un prieten. Era ora prînzului (zi scurtă, deci orele 13 : 30). M-a invitat la masă. Iată pe unde am umblat : întîi pe strada Turda, la un local renumit, pe vremuri, undeva aproape de Calea Griviței, local căruia i se zicea „La gogoșaru”. Acum, este de stat. Era plin, dar toată lumea bea. De mîncare un singur fel : cîrnăciori, însă fără nici un fel de garnitură. Am stat ce-am stat și am plecat pe Bulevardul Titulescu, unde există, chiar vis-à-vis de primăria sectorului, două localuri, ambele numindu-se „Clăbucet”, unul braserie, celălalt restaurant-restaurant.

1. L.M. no. 93, December 11, 1988.

Am intrat prin spate, la bucătărie. Localul era curat. La braserie închis. Printre perdele am văzut, clienți. O nuntă „mascată”, adică cu oameni la mese risipite. Dincolo, la restaurant, doar primul salon, de la intrare, era deschis. Nimic de mâncare. Doar băutură. Ne-am continuat căutările (amicul meu are un „Trabant”). La restaurantul „Kiseleff” mare și frumos, nu aveau decât saramură de pește. Ospătărița nu ne-a sfătuit să încercăm. „Bine, dar cei de la mese ce consumă?”, a întrebat amicul meu. „Comandă o porție de pește, pe care nu o mănâncă, și bea 4-5 sticle de vin”, a venit răspunsul. Unde putem, totuși mânca? „Vis-a-vis, pe scările acelea este o rotiserie.” Am mulțumit și ne-am suit la terasa indicată. În ușă un scaun și pe el un carton: „Curățenie”.

Ne-am dus la „Doina” (casa Mincu de la Șosea). Închis și restaurantul și crama. Mai departe, cu foamea retezându-ne stomacurile, la „Bolta Rece”, pe una din străzile ce leagă strada Mincu și Aleea Trandafirilor. Închis! Am ajuns la Podul Băneasa. Local nou și mare. Aici se putea mânca ori friptură de vacă, ori de porc. Au venit întâi gogoșarii: verzi și tari. Abia puși la acrit. Apoi fripturile cu cițiva cartofi, câteva fire de fasole verde și boabe. Chiftelele, supraelastice, cum zicea amicul meu. De băut am băut doar eu 100 gr de coniac, că el conducea. Când să tăiem gogoșarii, am constatat că mai fuseseră tăiați și de alți clienți. Desigur i-am refuzat (dar ni s-au pus la plată). Totalul: două sute fără cițiva lei. V-a plăcut?

Nouă nu, de-aia v-am și scris rezervându-vă și o întrebare: de ce tot lăudați dumneavoastră regimul din România pentru faptul că este unul dintre puținele care-și achită datoriile externe? Nu vă deranjează prețul cu care se fac aceste „onorări” neonorate? Dumitale, Domnule N.C. Munteanu, ți-ar conveni ca eu să vin la dta și să consum la un local și pe urmă să-ți trimit nota de plată? Noi l-am obligat pe Nicolae Ceaușescu să facă datorii? Domnia sa n-a învățat la cursurile foarte scurte pe care le-a absolvit nimic despre primejdia pătrunderii capitalului străin pe piață sau, mă rog, în economia unei țări care vrea să fie liberă și suverană. De ce să i se facă din asta un merit? Și de ce să fiți dumneavoastră, români ca și noi, cei care-l laudă? S-o facă cei care i-au avansat banii, iar dumneavoastră să-l acuzați, să-l demascați în fața opiniei publice din țară și de peste hotare pentru așa-zisa lui cinste, căci dumneavoastră pe noi se impune a ne apăra, și nu pe el, ori pe el și capitaliști. Iar dacă vă este greu, gândiți-vă la pavilionul alimentară de la TIB, la restaurantele închise, la cozile din piețe, la toate celelalte lipsuri care, reunite, iau drumul străinătății și concură la bunul renume al unui despot care-și onorează mai întâi obligațiile față de străini golind stomacurile și casele concetățenilor lui.

„Un marinar care suferă și încă speră”, [toamna 1988], difuzată la 18 decembrie 1988¹

Domnule director,

Printre țările socialiste, România are o flotă de pescuit oceanic de primă mărime care activează în două zone geografice din Oceanul Atlantic: zona Vest – Africa, Mauritania, unde pescuiesc 10-12 vapoare de tip super-Atlantic cu o capacitate de congelare de 1.000

1. L.M. no. 94, December 18, 1988.

tone și cu aproximativ 80 de marinari la bord ; zona Sud-Africa, Namibia, unde pescuiesc 8-10 vapoare de tip-Atlantic cu o capacitate de congelare de 700 tone și cu 60 de marinari la bord. Din zona Namibia producția de pește congelat este adusă în România, însă peștele fiind de calitate inferioară și mic, predominând sardina și stavridul, se utilizează în primul rând la fabricile de conserve, apoi se mai vinde ceva și pe piață, însă o mare parte se utilizează ca furaj pentru animale deoarece condițiile de transport nu asigură minimul necesar de congelare și timpul limită de menținere a proteinelor pentru consumul către populație.

Din zona Vest-Africa, producția fiind de calitate superioară, în țară ajunge numai 20-25%, restul fiind destinat exportului pentru acoperirea cheltuielilor de licență, reparații accidentale ale navelor, taxe de transit și desigur, planul-valutar impus de guvernul din România pentru plata datoriilor externe.

Desigur că peștele care provine din această zonă în țară nu se vinde prin magazinele de rînd, ci este destinat în primul rînd cantinelor partidului, apoi magazinelor speciale care aprovizionează organele Securității și clasa privilegiată a partidului. Deoarece planul de pescuit și congelat revenit fiecărei nave este deosebit de mare, uneori de domeniul fantasticului, depășind capacitatea navelor, acesta fiind planificat în birourile „Centrala peștelui” din București, de persoane incompetente, care nu cunosc, sau nu vor să cunoască adevăratele posibilități ale navelor din largul oceanului, niciodată în ultimii ani nu s-a realizat mai mult de 50% din plan, iar marinarii fiind în acord global, salariul lor este desigur redus proporțional cu indicele de realizare al planului. Dacă se mai are în vedere faptul că de multe ori navele de pescuit rămîn fără motorină, fără materiale de ambalat, fără piese de schimb în caz de avarii, fără posibilități de descărcare cînd se face „full”, atunci este simplu de apreciat retribuția unui marinar care are un venit mediu de 2.000 lei pe lună, iar de cele mai multe ori familia nu primește nimic din retribuția marinarului.

Așa înțelege statul român, sindicatul din România, să onoreze marinarii de pe navele de pescuit oceanic care sînt obligați să muncească 12 ore pe zi în „foc continuu”, fără întrerupere timp de șase luni, executînd munci echivalente cu extracția cărbunelui sau sării și în condiții deosebit de vitrege, cu mari riscuri, departe de familie și de cei dragi, practic rupti de lume pentru o lungă perioadă. Dar pentru a înțelege mai bine viața acestor oameni este suficient să amintim cîteva din obligațiile stricte ce le revin marinarilor români de pe navele de producție în largul oceanului :

– Programul de muncă este de 12 ore, zilnic, fără întrerupere, de la data îmbarcării pînă la debarcare, contribuind și la descărcarea navei.

– Marinarul trebuie să nu părăsească locul de muncă și nava decît atunci cînd va fi înlocuit de o altă persoană.

– Să nu comenteze ordinele superiorilor sub nici o formă.

– Să realizeze sarcinile de plan impuse indiferent de situațiile ivite.

– Să nu discute sau să aibă legături cu nici-un străin de pe altă navă.

– Să răspundă în cel mai scurt timp prin prezența sa atunci cînd este solicitat de anumite organe în timpul dintre voiaje.

– Să declare și să demaște orice acțiune ce i s-a părut suspectă din partea colegilor referitoare la activitatea lor pe nave.

În contextul acestor obligații, marinarii români depun eforturi de domeniul fantasticului pentru a rezista fizic, psihic și moral, avînd credința și speranța unul viitor mai

prosper și mai bun pentru ei. Pentru a înțelege mai bine eforturile lor voi ilustra pe scurt câteva din condițiile oferite de statul român pentru a-și îndeplini obligațiile :

- Voiajul pentru marinarii români de pe navele de pescuit oceanic este de minimum 6 luni, uneori mai lung, perioadă în care marea majoritate nu calcă pe pământ deoarece nu există zi de repaos sau recreație, nava fiind „continuu” pe apă în larg, chiar și descărcarea efectuându-se în plin ocean.

- Salariul mediu de 2.000 de lei pe lună și proporțional cu realizarea planului. Aici precizez că lunar se acordă din salariu maximum 80% (dacă s-a realizat planul navei), restul fiind restituit după un an în condițiile când marfa a fost vândută integral, iar atunci când devine furaj, desigur că marinarii sînt cei care suportă paguba.

- Indemnizații în valută de 1,25 dolari pe zi – incredibil, dar adevărat – în raport cu alte țări care oferă 10-12 dolari pe zi, însă și aceasta proporțional cu indicele de realizare a planului.

- Hrana zilnică gătită la bordul navei cu alimente și produse specifice aduse din țară periodic la două luni de navele de transport de tip Polar, care ulterior transportă pește congelat în țară. În ultimii ani nu se mai asigură strictul necesar de apă minerală pentru băut, în felul acesta marinarii sînt obligați să bea zilnic apă fabricată la bordul navei din apă de mare de la instalația de bord care normal este destinată răcirii motoarelor și a fabricii de făină de pește. Cum instalațiile de preparare a apei la bord sînt vechi și cu mari defecțiuni, calitatea apei este proastă, motiv pentru care și mîncarea ce se prepară la bordul navei cu această apă devine sub orice critică. Să mai amintim că toate instalațiile sanitare de pe nave sînt ruginite din lipsa circulației apei potabile, baie se face o singură dată pe lună în timp limitat, lenjeria se schimbă o dată la două luni, iar majoritatea marinarilor nu se spală zilnic, vă puteți imagina atmosfera și imaginea de pe o navă de pescuit. Mîncarea pregătită la bordul navei de către bucătari improvizati, fără condimente, în condiții de criză inimaginabilă de ulei, zahăr, carne, ouă, verdețuri, este greu de comparat cu ceva uman sau gustos. Noroc cu peștele proaspăt, zilnic nelipsit marinarilor. Pîinea se prepară la bordul navei de brutari improvizati, iar făina este de calitate foarte slabă și în ultima perioadă navele rămîn fără făină, deci fără pîine, echipajul fiind obligat să facă diferite schimburi în așa-zisa bișniță cu nave de sub pavilion sovietic, oferind puținul de băutură alcoolică – votcă sau vin – contra făină. Asistența medicală este ca și inexistentă, deși fiecare vapor are un cabinet medical cu masă de operație, sală de izolare și o cabină destinată doctorului, totuși nu există decît un asistent medical la 4-5 vapoare, iar acesta nu are nimic din medicamentele strict necesare pentru intervenții privind accidentele și infecțiile. Amintesc faptul că sînt prevăzute medicamente de 8 lei pe lună pentru fiecare marinar, însă acestea nu parvin din țară sau dacă se aduc, în loc de vată, pansamente, aspirine, piramidoane, ampicilină și penicilină la bord, ajung din țară medicamente de mult expirate și nenesare. De exemplu, la una din comenzi pentru două luni, la un vapor a sosit ser fiziologic pentru diabetici și vată industrială.

Echipamentul de protecție este greu de descris, fiecare cu ce are, fără posibilități de spălare, deoarece din rația de 200 gr săpun de rufe din ulei de pește și 100 gr detergent nu se poate face nimic, însă cei care vin în voiaj au în vedere să-și aducă de acasă. Dar ce faci dacă se termină ?

În afară de dispozițiile privind planul ce trebuie să-l facă nava de pescuit, marinarii sînt lipsiți total de alte informații, nu sînt prevăzute nici un fel de ziare sau reviste, ci

numai muncă ! Corespondența din țară ajunge cu întârziere de o lună, alteori și mai mult, după o triere severă prin mâinile a diferiți agenți speciali ai Securității care simulează chipul unor marinari în voiaj secret, schimbând mereu locul de muncă și navele. Relațiile dintre membrii echipajului sînt foarte dure și severe, se urmăresc și se suspectează unii pe alții și aceasta pentru a putea satisface doleanțele securiștilor din țară, care au nevoie de date de informații și amănunte privind activitatea personalului de bord, toate acestea fiind solicitate fiecărui marinar în faza premergătoare acordării avizului de voiaj cu mențiunea avertismentului că dacă nu aduce noi informații, s-a terminat cu marinăria.

Pînă în urmă cu doi ani se mai putea cumpăra din țară cu valuta cîștigată în lungile voiajuri anumite produse străine cum sînt : țigări, cafea, băuturi alcoolice, aparatură electronică, însă acum în magazinele „shop” special destinate marinarilor nu se mai găsesc decît produse provenite din România, cum sînt cartofi, fasole, ulei, zahăr, făină și rareori, cîte un cupon de bezină, aceasta fiind o favoare deosebită. Schimburile de echipaj care se fac periodic la 2 luni între zone sînt adevărate „urgii naturale”, marinarii fiind supuși unor eforturi fizice, psihice și morale inimaginabile. Așa se face schimb de echipaj în zona Sud-Africa.

Marinarii care au aprobare din țară pentru repatriere sînt preluați din zona de pescuit la bordul unei nave de transport de tip Polar, care normal are o capacitate de cazare de aproximativ 70 de persoane, și numărul celor care pleacă spre țară este de aproape 200, cei rămași fără pat își fac loc în magaziile de pește (dacă sînt libere), pe punte și pe culoare și timp de 3 zile și 3 nopți sînt aduși în Luanda-Angola, unde sosește avionul din România cu alți marinari, care vor prelua locul celor plecați pe navele de pescuit.

După o zi de odihnă și recreație petrecută pe nisipul și sub soarele arzător din Luanda, cu cîte un mic pachet de hrană rece, sînt îmbarcați la bordul avionului TAROM cu destinația Las Palmas. Dimineața, cînd sosesc pe aeroportul din Insulele Canare, marinarii primesc diurnă 1,25 dolari pe zi în valută, avînd posibilitatea să-și cumpere unele mărfuri prevăzute legal pentru întoarcerea în țară și, în mare grabă, marinarii obosiți și triști cheltuiesc urgent mica sumă, apoi cu bagajele pregătite se îmbarcă seara din nou în același avion cu destinația OTOPENI – București, unde sosesc în dimineața următoare.

În continuare, 2-3 ore de control vamal aspru și amănunțit, apoi drumul spre casă, iar seara, după cinci zile de drum, ajung acasă epuizați și dezamăgiți de eforturile depuse pe traseul efectuat.

După cîteva zile sînt din nou chemați la sediul Întreprinderii din Tulcea pentru a participa la reciclarea periodică dintre voiaje : pentru a informa organele de Securitate despre cele văzute în voiaj și pe traseu, apoi pentru a participa la munci agricole obligatorii pentru marinari. Cei care trec cu rezultate bune toate aceste ultime încercări vor primi din nou aviz după două luni, din nou pe mare cu noi gînduri și speranțe, însă și mulți satisfăcuți că au scăpat de urgia din țară, de privirile suspecte ale vecinilor și chiar ale prietenilor.

Dacă mai specificăm faptul că pe navă toate instalațiile de prelucrare a peștelui, motoarele, bărcile de salvare, instalațiile de incendiu și de siguranță a navigației prezintă mari defecțiuni tehnice, toate fiind întreținute numai cu improvizatii, fără piese de schimb, vă puteți închipui cum arată un vapor de pescuit cu pavilion românesc. În concluzie, se poate afirma și demonstra chiar că nici un marinar român nu pleacă în voiaj pentru a cîștiga cîștit un venit corect echivalent cu munca depusă, deoarece acesta nu îl primește, ci este frustrat sistematic de acest drept de către actuala politică a statului român, și atunci toți navighează cu speranța și dorința de multe ori iluzorie de a face diferite „bișnițe”,

traficuri de contrabandă și afaceri de tot felul sperînd să realizeze ceva dolari care, ulterior, transformați în bani, vor constitui compensația timpului pierdut din viață.

Deși sîntem convinși, lucrul acesta fiind vizibil, că armatorul și conducerea Întreprinderii de Pescuit Oceanic Tulcea depun eforturi să ajute și să facă ceva pentru ca marinarii, acești oameni de foc ai oceanelor, să se simtă mai bine, să aibă unele satisfacții și cîștiguri, ei întîmpină mereu mari piedici din partea conducerii țării și chiar personal din partea dictatorului Ceaușescu, care simțind că marinarii sînt singurii care mai aduc în țară cîte ceva din exteriorul țării (mărfuri, dar și impresii) a dictat o campanie de strangulare a vieții acestor oameni prin controale foarte severe la vamă, urmăriri și controale sistematice la domiciliu de către milițieni, iar în ultima perioadă se preconizează ca valuta să se cheltuiască în țară, evitînd contactul cu alte porturi din exteriorul României.

Personal consider că dacă marinarii ar fi mai uniți și mai hotărîți în viață, dacă s-ar organiza un nucleu de conducere a acțiunilor de protest, ar avea mai mult de cîștigat, însă începutul e greu.

„Un observator”, decembrie 1988, difuzată la 3 ianuarie 1989¹

Scrisoare din România,

Într-o emisiune a postului de radio Vocea Americii, dl Dorin Tudoran afirmă că a încercat de mai multe să o sune la telefon pe doamna Doina Cornea, fără să reușească. Telefonul a rămas mut. Așa mi-a venit ideea să-l chem la telefon pe Radu Filipescu. Însă, deși îi vedeam pe membrii familiei Filipescu intrînd în casă, deși auzeam telefonul sunînd, nimeni nu răspundea.

Stau în cartierul Grădina Icoanei. Prin apropiere locuiesc : Radu Filipescu, inginerul Stăncescu, Mariana Botez [Celac]². În preajma locuințelor lor am văzut mașini în care se află la pîndă pîndă la patru persoane. Geamurile sînt aburite, iar cînd e mai frig motoarele sînt „turate”, ca să se mai încălzească și „băieții”. Cînd cei menționați mai sus pleacă de-acasă, cîte un individ, care pîndă atunci se „plimba”, începe să-i urmărească. Imediat pornesc și mașinile.

Am reușit de mai multe ori să văd ce se întîmplă cu Radu Filipescu, deoarece poți sta liniștit în parcul Grădina Icoanei fără să atragi atenția. La începutul anului trecut, după eliberarea din închisoare a lui Radu Filipescu, trecînd pe lîngă milițianul care păzește ambasada Iordaniei, l-am auzit anunțînd la aparatul de emisie ce-l avea, ieșirea din casă

1. D.B. no. 482, January 3, 1989.

2. Mariana Celac (n. 1936), arhitect urbanist, una dintre puținele persoane care a acceptat să primească jurnaliști occidentali în anii '80. Prin ea au parvenit la Paris informații detaliate privind distrugerile patrimoniului bucureșten și începutul „sistemizării” satelor din Sectorul Agricol Ilfov (incluzînd planuri). A fost partenera de viață a disidentului Mihai Botez, căruia i-a oferit sprijin în acțiunile sale contestatatoare. După 1990, a devenit membră a Grupului pentru Dialog Social și a participat la reconstrucția organizațiilor profesionale ale arhitecților.

a lui Radu Filipescu, cu indicativul 5454. Imediat au fost pornite motoarele automobilelor.

Astă toamnă, tot din parc, l-am văzut pe Radu Filipescu lucrînd în garaj. În piață a apărut un milițian de circulație, care vine rar pe aici, și timp de aproximativ o jumătate de oră mai mult se făcea că dirijează circulația. Apoi s-a dus direct la Radu Filipescu, au discutat ceva gesticulînd, după care milițianul l-a lovit cu pumnul în piept. Radu Filipescu nu a reacționat. Puțin mai tîrziu, milițianul a plecat definitiv din piață. Probabil că ei sperau ca Radu Filipescu să reacționeze, cineva să-i fotografieze și să aibă posibilitatea să-l implice în ceva. Altădată, chiar în fața parcului, Radu Filipescu s-a întîlnit și a dat mîna cu o doamnă. În aceeași clipă au apărut două mașini cu „băieți”, i-au despărțit, lui Radu Filipescu i-au smuls o sacoșă de pe umăr, iar unul din băieți l-a înjurat de mamă. Au mai discutat ceva, după care l-am auzit pe Radu Filipescu strigînd tare : „Întîi să înveți să vorbești, domnule colonel ! ...”. Din păcate, nu am reținut și numele colonelului, care evident, se termina în „escu”. Pe doamna respectivă au luat-o cu ei, nu și pe Radu Filipescu, care a mai rămas puțin în piață, după care a plecat și el.

Vă scriu toate aceste, deoarece cred că dizidenților din România li se întîmplă lucruri și mai grave, fără ca aceste fapte să fie cunoscute.

Noutățile de la noi, le cunoașteți. Frigul e pe primul plan. Frig în oase, în locuințe, în suflete. Mașina de zvonuri anunță că în 1989 vom fi înștiințați că se renunță la planul de sistematizare, că cei care au demolat vor fi pedepsiți, că vor crește loturile individuale ale țăranilor.

„Un inginer tehnic”, [iarna 1988-1989] difuzată la 8 ianuarie 1989¹

Domnule director,

De mult am în cap această scrisoare, și de mult am vrut să vă scriu, dar nu v-am scris pînă acum, cînd ideile s-au maturizat și prin urmare vă scriu, vă scriu pentru că a început să mă doară sufletul privind, ascultînd, trăind contemporan cu cel mai iubit fiu al pămîntului românesc care, dacă nu s-ar fi născut, România, patria noastră atît de frumoasă nu ar fi ajuns în starea de faliment la care a ajuns, românilor nu le-ar fi mers așa de rău ca în acești ani lumină, nu ar fi suferit de frig, foame și întuneric ca acum. Pînă și petrolul lampanat se vinde „raționalizat”, ca de altfel totul în România noastră dragă, printre care benzina pe care iubitul nostru conducător o stochează pentru a o vinde cînd prețul va fi mai mare, oare cînd? În acest fel se pierd, benzina fiind un lichid volatil, tone de benzină care ar prinde bine multora dintre noi.

Sînt unul dintre românii cărora li s-a umplut sufletul de amărăciune, dar care are privilegiul să călătorească în interes de serviciu, să vadă lumea de dincolo de granițele României, să poată face comparații, sînt un inginer tehnolog la IPO Tulcea, care se ocupă cu sectorul de producție pe o navă trauler.

1. L.M. no. 97, January 8, 1989.

Așa cum a dat indicații prețioase în toate sectoarele economiei, „iubitul nostru conducător” nu a evitat întreprinderea la care lucrez, impunând creșterea productivității muncii, neavînd nici cea mai mică idee de ce înseamnă pescuit oceanic. Pe lîngă faptul că a impus întreprinderii anumite zone de pescuit falimentare, ca Mauritania, de unde ne zbatem să plecăm, dar rămînem mereu datori și unde vom rămîne pînă cînd probabil se va înființa o universitate la Novasehott¹, ca să-i dea un titlu, tov. Ceaușescu, tratativele rămînînd secrete, a redus echipajele în așa măsură că nici măcar siguranța navei n-o poți realiza, darmite să faci producție, care este menirea acestor nave.

Dintre toate flotele țărilor socialiste și capitaliste, navele românești în curînd vor merge fără echipaj, numai cu indicații prețioase date de tov. Ceaușescu. Repet, dintre toate flotele, navele românești au echipajele cele mai reduse, fără să mai vorbim de dotarea tehnică și aprovizionare, care este foarte, foarte deficitară.

Problema capătă un aspect foarte dezolant pentru cei care pleacă pe mare, fiind plătiți la cît prelucrează, vă dați seama că în asemenea situație pe vas nu se mai cîștigă nici cît pe uscat, prima consecință fiind fuga, plecarea de la IPO.

Acestea și cele enumerate mai sus, dublate și de o birocrație foarte greoaie, sînt motivul că foarte multe nave stau pe dreapta, blocînd Dunărea, uzate moral, fizic. Un exemplu foarte elocvent : am început să construim și noi nave la Brăila, din punct de vedere tehnic departe de cele din RDG, dar la un preț dublu, și ca să se justifice prețul am mărit tonajul brut, ceea ce implică taxe mai mari, licențe de pescuit mai scumpe și în plus, inaccessul în anumite zone, care limitează tonajul brut.

Acest subiect ar putea constitui subiectul unei scrisori foarte lungi, pe care sper să v-o trimit dînd nume și infomații reale, trăite de mine. Vă scriu pentru că vreau să se înțeleagă și de tov. Ceaușescu că prin reducerea echipajelor nu se realizează creșterea productivității muncii, din contră, potențialul va scădea alarmant. De asemenea, prin această scrisoare, vreau să trag un semnal de alarmă : să se pună capăt capacităților de producție fictive care se practică de vreo doi ani, pentru satisfacerea orgoliului nu știu cărui ministru sau director de Centrală.

Vreau și doresc ca scrisoarea mea să constituie un punct de plecare pentru cei în drept în ceea ce privește reorganizarea pescuitului oceanic românesc, scoaterea lui de sub dependența unei Centrale fără viață, revitalizarea lui, începerea unei campanii de dotare a navelor cît mai aproape, cel puțin, de dotarea flotelor socialiste, începerea unei campanii de achiziționare de nave noi.

Cred că se va studia situația de drept în mod obiectiv și se va renunța la acordul global, pescuitul fiind o vînătoare și crearea condițiilor propice pentru realizarea planului depășește pînă și conducerea Centralei, darmite a comandantului navei. Un alt aspect pe care vreau să-l ating este nivelul la care sîntem plătiți făcînd comparație și cu nivelul de plată al celor din același domeniu din alte țări socialiste.

De asemenea, așa cum sîntem ultimii la dotare tehnică, nivel de dotare cu oameni, tot așa sîntem ultimii și la nivelul de salarizare. Pe deasupra, dacă din vina ta sau nu, nu poți produce, nu primești nici măcar un leu, dimpotrivă, te scot dator la întreprindere.

Asta în ceea ce privește plata în lei. Aceași situație este și în ceea ce privește plata indemnizației din străinătate, care în momentul de față este mai mult simbolică fiind corelată cu realizarea acordului global, în strînsă dependență cu ceea ce am spus mai sus – dotare, aprovizionare, armarea cu echipaj complet și competent. Un alt aspect : dacă în alte flote

1. Nu am identificat această localitate pe coastele Mauritaniei.

oamenii beneficiază de 8-10 zile libere pe lună, în flota românească nu beneficiază decât de duminici și sărbători legale, și acestea numai dacă nu se lucrează în țară.

De asemenea, dacă în țară nu ți-ai terminat zilele de concediu și recuperări și nu ți se găsește un loc de muncă la mal (și în cazul că ai probleme cu avizul) ești obligat să stai în concediu fără plată multe luni pînă reușești să pleci din nou pe mare.

În celelalte flote socialiste, dat fiind dificultatea muncii, pe perioada cînd nu ți se poate acorda un loc de muncă la mal stai acasă primind 70-75 la sută din salariul tarifar. Din cele spuse pînă aici, se observă că alte țări au reușit să facă întreprinderi de pescuit rentabile. Nu mai vorbesc de corupția care există la IPO, corupție care a pătruns foarte sus, ca de altfel în toate domeniile vieții românești, consecință directă a dezastrului pe care-l trăim.

Eu închei aici, sperînd, crezînd, că veți citi scrisoarea cît puteți de repede.

Cu mulțumiri și pe curînd.

Anonim, [decembrie 1988-ianuarie 1989], difuzat la 5 februarie 1989¹

Tovarășe Președinte,

Mă adresez Dvs. în legătură cu ultimele reglementări privind consumul de energie electrică și gaze naturale de către populație, așa cum au fost ele publicate în presă. În mai puțin de 3 ani s-au emis 3 hotărîri pe aceeași temă. În februarie 1987 se stabileau plafoane ale respectivelor consumuri. Nouă luni mai tîrziu, aceste plafoane erau masiv reduse. După încă un an, recenta hotărîre modifică din nou rațiile, de data asta în sensul unor creșteri ale consumului de energie electrică permis.

În timp ce limitările impuse în 1987 și reducerea lor în același an în noiembrie cu cel puțin 30 la sută au fost masive, creșterile prevăzute recent sînt neglijabile. Ele nu acoperă nici măcar consumul suplimentar de electricitate determinat de creșterea cu o oră a programului de televiziune. Acea ultimă măsură nu face decât să perpetueze aceeași situație dezastruoasă. Inconsistența acestor hotărîri este dovedită nu numai de frecvența schimbării lor, ci și de evitarea dezbaterii lor publice, modalitatea aplicării lor și de însuși conținutul lor.

Pe fondul uzurii acumulate în cele 5 ierni de cînd cetățenii României sînt împiedicați să se încălzească, sosirea prematură a iernii din acest an a avut un puternic efect demoralizant. Propaganda oficială ignora acest efect, adoptînd o penibilă tăcere defensivă. Ignorarea de către presă, radio etc. a unui fenomen copleșitor nu echivalează cu dispariția lui din viața cotidiană. Propaganda oficială nu se încumetă să apere aceste măsuri pentru că ele sînt de neapărat.

După cum se stie, în societățile unde bunurile de larg consum se distribuie pe calea schimbului economic, prin piață, măsurile de raționalizare se adoptă în condiții de război sau de criză. Țara noastră se găsește în condiții de pace și nici o sursă oficială nu s-a

1. L.M. no. 101, February 5, 1989.

referit la o situație de criză. În această lumină normalizarea prin raționalizare rămîne o motivație neconcludentă, amintind paradoxul dintre recoltele record și raționalizarea pîinii.

Raționalizarea la scară națională a consumurilor energetice a venit după un lung șir de raționalizări la scară județeană și chiar locală. Îndeosebi în 1986-1987, cu variații de la județ la altul, fără o acoperire legală explicită, au fost raționalizate pîinea, făina, carnea, orezul, mălaiul, untul, ouăle, ș.a.m.d., rațiile respective rămînînd frecvent neasigurate sau fiind obținute cu prețul unor așteptări de ore întregi la coadă. În loc să amelioreze deservirea populației cu bunuri de consum, principiul autoaprovizionării a fost redus practic la dreptul conducătorilor județeni de a raționaliza în mod arbitrar distribuția produselor de prima necesitate.

În dezacord cu titlul său, decretul din noiembrie 1987 de raționalizare a consumului de gaze și electricitate prevede măsuri care depășesc accepția raționalizării. Am în vedere Articolul 7 care interzice folosirea aparatelor electrice pentru încălzit. În felul acesta măsura de raționalizare a unor bunuri este completată prin măsura și mai gravă de prohibire a altora. Același stat care le-a fabricat și le-a vîndut interzice folosirea acestor aparate de către cetățenii care le-au cumpărat și le-au plătit. Investițiile făcute de populație în aceste aparate sînt astfel anulate fără acordarea vreunei despăgubiri. Contrar principiilor fundamentale ale dreptului, decretul analizat are un efect retroactiv care nu poate întări încrederea nici în moneda națională, nici în comerțul de stat. Paradoxul semnalat este rezultatul unei incoerențe legislative: legea planului de stat prevede producerea și desfacerea pe piață a unor aparate pe care legea din noiembrie 1987 le interzice. Prescripțiile aceluiași articol 7 au și altă implicație agravantă: ele exclud folosirea aparatelor electrice chiar și în limitele acordate. În felul acesta restricțiile se extind de la cantitățile de energie la modalitățile folosirii ei¹.

Aplicarea acestei măsuri în școli suscită și alte pericole. În condițiile termice respective, mai ales la elevii din primele clase, se manifesta tendința scăderii frecvenței și al creșterii morbidității. Transformarea școlii într-o primejdie pentru sănătatea copiilor este de natură să provoace o profundă indispoziție în rîndul părinților. Aceasta atacă unele obiceiuri și convingeri adînc înrădăcinate în tradițiile noastre: ocrotirea prin toate mijlocele a copiilor, acceptarea oricăror sacrificii pentru ușurarea vieții lor. Decretul pune în pericol sănătatea elevilor, studenților și a profesorilor.

Un alt aspect relativ la copii. Ca urmare a aceluiași măsuri de raționalizare, o treime din anul calendaristic – decembrie-martie (cel puțin) – devine cu totul nefastă noilor născuți. Primii lor pași spre adaptarea la mediu, făcuți în temperaturi de 10-12 grade importă riscuri incontrollable. Fiecare moment în care noul născut este hrănit, schimbat, îmbrăiat, constituie pentru el un pericol considerabil. Ar fi greu de crezut că aceste împrejurări nu se repercutează asupra traiectoriei pe care o descriu, în intervalul menționat, curbele natalității, morbidității infantile, curba avorturilor, clandestine și a deceselor provocate de acestea. În esență, decretul contravine flagrant politicii de stimulare a natalității proclamată verbal de fiecare prilej.

Încă înainte de marile geruri ale iernii, în numeroase locuințe și instituții, temperaturile au și coborît în jur de 10 grade C – adică sub limita tolerabilă a nevoilor biologice elementare. Organisme adaptate multe generații la anumite condiții climaterice nu se pot

1. Pasaj necitit.

acomoda imediat la asemenea schimbări, chiar dacă li s-ar oferi compensații de ordin nutritiv, ceea ce, după cum se știe, nu este cazul. Urmarea firească nu poate fi decât creșterea vulnerabilității biologice, cu precădere la extremitățile piramidei demografice. Împiedicând satisfacerea unor nevoi vitale, ridicând rata mortalității și morbidității, decretul contravine protejării dreptului la viață a cărui prioritate a fost afirmată cu atâta vigoare în țară și peste hotare de către guvernul român.

Se vorbește tot mai des despre rezolvarea definitivă, într-un viitor apropiat, a problemei locuințelor în țara noastră, prezentată ca un exemplu de urmat și în alte țări. Creație străveche a civilizației umane, habitatul are funcția de a proteja nucleul familial împotriva rigorilor climatice. Pe măsură ce este lipsă de încălzire, de energie electrică și adeseori apă curgătoare, locuința încetează să îndeplinească această funcție sau și-o îndeplinește într-un mod nesatisfăcător. De pe urma acestor carențe au de suferit nu numai condițiile de confort, ci și cele de igienă elementară. Problema locuințelor este astfel redeschisă și pentru cei care dispun de ele. Ea este agravată pe scară de masă.

Ecoul internațional al acestor restricții, fără echivalent, pare să fi fost deosebit de puternic și de nefavorabil. Mijloacele occidentale de informare, o serie de importante partide comuniste și socialiste, precum și diferite organizații democratice, au subliniat că România este singura țară europeană care încearcă să-și rezolve criza energetică prin sacrificarea sănătății populației sale.

Pe de altă parte, potrivit informațiilor accesibile, în cursul ultimilor ani pare să fi avut loc nu numai o creștere a producției energetice autohtone, dar și o largire a livrărilor din exterior. Cifrele referitoare la acest aspect, citate de ambasadorul URSS la București în cuvântarea sa televizată din 7 noiembrie indicau o creștere considerabilă în acest sens. Rezultă că, în materie de gaze naturale și de energie electrică, pe măsură ce se largesc sursele, accesul populației la ele se restrânge.¹

Tensiunea politică generată de situația existentă este considerabil intensificată de ignorarea ei sistematică de către diversele foruri politice. Nici Conferința Națională a PCR ținută în decembrie 1987, nici tezele adoptate de plenara CC al PCR din aprilie 1988, nu au dezbătut problema frigului din locuințe, locuri de muncă, transporturi etc. Au urmat, cu începere din 29 noiembrie 1988, lucrările comune ale plenarei CC al PCR, Consiliilor și Birourilor Executive ale organismelor democratice muncitorești revoluționare și organizațiilor de masă și obștești, la care nici unul dintre cei 4.300 participanți și dintre cei 342 oratori, începînd cu raportorul, continuînd cu Mitropolitul Ardealului, cu reprezentantele femeilor, cu cei care lucrează în domeniu sănătății, cercetării, educației, construcțiilor, nimeni nu a găsit de cuviință, dacă nu să propună soluții, măcar să semnaleze gravitatea stării de hipotermie în care este ținută populația și consecințele respective. Nu pot, de pildă, să nu menționez că toate femeile care au luat cuvîntul la aceste dezbateri au considerat de datoria lor să reia la nesfîrșit elogiile uzuale, dar nu să informeze în ce condiții milioane de femei muncitoare din România își fac, și în această iarnă, aprovizionarea, gătesc adesea după miezul nopții, spală rufe, se străduiesc să asigure condiții de igienă elementară familiilor lor, în ce ținută stau în casă, în sfîrșit care este starea lor fizică și psihică și cîte familii încep să se descompună sub presiunea acestor condiții insuportabile.

Este îndoielnic că forurile menționate, sau altele nementionate, mai pot pretinde fie cea mai vagă legătură cu populația despre ale cărei probleme vitale nu îndrăznesc nici măcar să le amintească. Tocmai această criză de reprezentativitate mă determină să vă

1. Pasaj necitit.

informez asupra acestei problematice explozive, cu speranța că tot mai mulți cetățeni vor folosi această cale legală pentru a preveni convertirea stării de hipotermie într-un seism social.

**Mihaela Virginia Popescu, București, 12 ianuarie 1989, difuzată
la 10 februarie 1989¹**

Apel

Doresc să readuc în atenția opiniei publice internaționale situația familiei mele, care de aproape doi ani suferă din cauza arestării pe nedrept a soțului meu, cineastul Nestor Corneliu Popescu. Soțul meu se află internat la spitalul-lagăr de la Poiana Mare-Dolj.

A fost arestat în fața Amabasadei Elveției la data de 21 august 1987 – pe motiv că ar fi bruscat un diplomat elvețian –, deși nu există nici o plîngere la dosarul întocmit de Securitate. De fapt, soțul meu a mers la această ambasadă cu un apel pe care dorea să îl lanseze către lumea liberă. Acesta este adevăratul motiv pentru care soțul meu a fost arestat și despre care nu se știe nimic.

Așa cum am mai spus și cu alt prilej, pe data de 22 august 1987 ni s-a făcut percheziție la domiciliu, cu care prilej s-au confiscat cîțiva saci cu material literar „de sertar”, fișe filozofice și caracterologice, caiete cu însemnări, diapozitive de familie, acte, benzi de magnetofon, fotografiile etc.

După cele trei luni de anchetă la Securitate, în baza unor teste medicale procurate „în stare de arest”, la penitenciarul Jilava, soțul meu a fost declarat nebun și condamnat în procese cu „ușile închise” pe 23 octombrie și 31 noiembrie 1987 – zile cînd nu se lucrează cu publicul, simbăta.

Eu, soția, nu am avut dreptul să știu nimic despre soarta soțului meu și nici nu am fost înștiințată că ar avea loc asemenea procese. Era atît de „bolnav” soțul meu, încît nimic nu trebuia să aflu. Față de modul abuziv în care se procedează cu soțul meu, față de faptul că soțul meu este ținut forțat în acest spital de psihiatrie, cer sprijinul opiniei publice internaționale, al organizațiilor pentru respectarea drepturilor omului, pentru a ne ajuta.

Presiunile psihice, fizice chiar, pentru că uneori s-a apelat și la forță, presiunile financiare care se fac asupra mea, cum că am avea datorii față de stat, mă determină să cer ajutorul acelor care sînt în măsură să fie alături de noi.

Sănătatea soțului meu este grav amenințată și cer eliberarea lui urgentă și necondiționată, de către Securitate. Milițienii care ne păzesc zi și noapte nu fac decît să-mi sperie cei doi copii Răzvan, de 8 ani, și Ileana, de 3 ani, care și așa sînt traumatizați sufletește din cauză că nu îl au pe tatăl lor acasă.

O comisie medicală internațională poate interveni energic în acest deosebit de grav caz de încălcare a drepturilor omului.

1. H.R. no. 102, February 10, 1989.

Nu-mi voi găsi liniștea pînă cînd soțul meu Nestor Corneliu Popescu nu va fi eliberat. Este inuman și împotriva voinței lui și a mea să fie reținut *sine die* în acest spital. Singura acuzație ce i se aduce este aceea de a fi îndrăznit să-și exprime opiniile politice și religioase.

Sînt convinsă că strigătul meu disperat va fi auzit de toată lumea : cer ajutorul tuturor factorilor internaționali pentru rezolvarea cît mai urgentă a cazului Nestor Corneliu Popescu.

Dumnezeu să ne ajute pentru că ne încredem în puterea lui.

„În numele unui grup de refugiați români”, [ianuarie 1989], difuzat la 26 februarie 1989¹

Domnule director,

Vă scriu în numele unui grup de refugiați români din Austria. Sîntem de diferite vârste și profesii, am ajuns aici din diferite motive și pe diverse căi. Nu fac un secret din faptul că sîntem cam debusolați. Cu excepția a 2-3 dintre noi, ceilalți nu avem pe nimeni, nicăieri, nici rude, nici sponsori, nici în Canada sau SUA, nici în Australia sau mai știu eu pe unde.

Am părăsit România în disperare de cauză, pentru că viața noastră, acolo, devenise imposibilă și, deci, nu aveam de ales. Totuși, trebuie să ne stabilim undeva, în mod legal, și nu prea se „înghesuie” nimeni să ne îndrume ce avem de făcut, nu știm în ce condiții se poate emigra într-o țară sau alta etc. Ne luăm după zvonuri, pierdem timp și nu rezolvăm nimic. Ne-am gândit să apelăm la Dvstră, la colaboratorii Dvstră, cu rugămintea de a ne comunica adresele organizațiilor românești (laice și religioase), eventual și numele unor persoane competente, din diferite țări, ale unor organizații internaționale (românești sau nu), care ar putea să ne ajute măcar cu informații și îndrumări corecte, dar, poate, și în găsirea unor sponsori. Ne gândim, în primul rînd, la organizațiile din țările de imigrare. Ne-ar interesa printre altele, dacă există o comunitate românească organizată în Republica Sud-Africană și adresa acesteia.

La postul Dvstră de radio s-au comunicat, dealungul anilor, datele pe care vi le solicităm noi acum, dar nu le-am reținut, neștiind că vom avea nevoie. Ne-ați face un mare serviciu dacă ne-ați ajuta. Lipsa de organizare, de unitate, de spirit de într-ajutorare ale românilor (și în țară și în străinătate) au devenit tradiționale și constituie, probabil, principala cauză a catastrofei actuale a României.

Mi se pare că această problemă se agravează continuu și mă refer la ceea ce se întîmplă în țară ca „proaspăt” venit de acolo. Nici nu știu dacă, la ora actuală, românii mai constituie un popor, în sensul propriu al națiunii, sau doar o comunitate (amorfă) de oameni, trăind într-un perimetru dat. „Trăind” este un fel de a spune ; probabil ar fi mai corect termenul de „supraviețuire”.

În cele câteva luni de cînd sînt aici, în Austria, am constatat, cu mare regret, că românii se ajută extrem de puțin, sau chiar deloc. Mă refer la cei stabiliți deja în Austria, dar

1. L.M. no. 104, February 26, 1989.

și la cei refugiați de curînd. Asta, spre deosebire de unguri și polonezi etc. Aud că și în alte țări situația este aceeași.

Știu, desigur, că sînt oameni și chiar organizații preocupate de aceste probleme, dar am impresia că imensa majoritate a românilor din străinătate este total pasivă. Și refuz să cred că românii sînt incapabili de a se organiza, de a fi uniți, de a se ajuta. Sigur, fiecare are propriile probleme, greutăți (mă refer la românii din străinătate). Dar nu pot să cred că nu se pot găsi „rezerve” (de timp, morale, sau chiar materiale) pentru a face ceva pentru conaționali, pentru România chiar.

Vă mulțumesc anticipat pentru sprijin, atît în numele meu cît și al întregului grup de români.

„Un funcționar din Comerțul Exterior”, [februarie 1988], difuzată la 5 martie 1989¹

Domnilor,

Mă adresez dvs. cu încredere și cu rugămîntea să contribuiți la demascarea unei ilegalități revoltătoare. Trăiesc în România și lucrez în domeniul comerțului exterior; în felul acesta am obținut informațiile pe care vi le voi prezenta în continuare, precum și dovezile alăturate.

Mizeria și viața lipsită de perspective pe care le trăim în România sînt cu siguranță cunoscute în Occident. Umilînțele cotidiene și situația disperată a atîtor familii distruse devin dureroase mai ales în momentele festive ale anului, de Crăciun sau de Paști. Mai ales în astfel de momente, faptul că din străinătate mai ajung pachete cu alimente devine un balsam pentru multe familii. Nu vă puteți închipui cu cîtă bucurie și recunoștință sînt așteptate și primite aceste ajutoare. Se pare însă că la noi, bucuria și recunoștința sînt considerate periculoase, pentru că deseori pachetele de alimente trimise din străinătate sînt reținute și pur și simplu confiscate de autorități, fără să li se spună nimic adresanților. Ceea ce pare incredibil – există însa dovezile! – sînt afacerile autorităților romane, care vînd mai departe conținutul pachetelor confiscate contra valută forte. Documentele pe care le atașez scrisorii mele probeaza aceasta afirmație. Aveți la dispoziție dovada efectuării acestei afaceri murdare prin intermediul firmei de comerț exterior ICECOOP-ILEXIM². Afacerea s-a putut face doar pe baza unor documente falsificate, care atestau procurarea mărfii prin intermediul unei firme daneze. Sînt convins ca bonul de livrare al mărfurilor, livrate ambasadei RSR din Bonn, la 21 decembrie, de către firma Justensen, a fost falsificat de autoritățile romane.

Regret că nu dispun și de alte documente doveditoare ale afacerilor murdare de acest fel efectuate deseori prin firma ILEXIM. Tot ce vă rog este să faceți public acest caz, să

1. L.M. no. 105, March 5, 1989.

2. ILEXIM era o întreprindere care exporta mic mobilier și artizanat mai ales în Germania. Obiectul de activitate al Întreprinderii ICECOOP-ILEXIM, din subordinea Ministerului Comerțului Exterior, a fost stabilit prin Decretul nr. 165/1987.

demascați aceste afaceri la negru făcute pe socoteala pachetelor personale trimise din strainatate cetățenilor români.

Vă mulțumim pentru sprijin.

*Voce*¹: Cele două documente furnizate de autorul scrisorii sînt copii ale unor facturi de livrare de pachete de alimente. Una poartă antetul companiei daneze Peter Justensen din Copenhaga și înșiră în pachete ce cuprind 18 produse alimentare, între care aproape 4 litri de ulei, 4,5 kg de orez, 2,25 kg. de făină, 3 kg de zahăr, 450 de grame de miere etc. pe care firma respectivă le-ar fi livrat la 9 decembrie Ambasadei României din Bonn contra sumei de 66.008 dolari și 40 de cenți. A două factură este a firmei românești ICECOOP – ILEXIM și înșiră exact aceleași articole oferite spre vînzare Corporației Generale de Import Export a RPD Coreene la Phenian la 19 ianuarie 1989. Textul introductiv în engleză al facturii are următorul cuprins:

Voce: Dragi tovarăși, Va oferim următoarele produse spre cumpărare cu 40 la sută reducere față de prețul de cost. Aceste produse au fost comandate de ambasada noastră și o parte din transport trebuie să fie vîndut datorită actualelor dificultăți de valută.

Narator: Factura mai menționează la sfîrșit că se trimite nord-coreenilor și factura inițială care certifică originea produselor oferite pentru a le permite să compare prețul plătit inițial și cel redus perceput la revînzare. Autorul scrisorii pe care v-am citit-o susține, precum ați auzit, că factura firmei daneze a fost falsificată de autoritățile române. Aceeași scrisoare, împreună cu copiile celor două documente, a fost trimisă și unor ziare occidentale. Cel puțin două dintre ele au relatat despre ea. Un ziar, anume foarte seriosul *Neue Zürcher Zeitung*, comunică în numărul sau din 1 martie că a contactat firma daneză Peter Justesen care a confirmat că factură respectivă ESTE un fals. Ambasada României din Bonn, întreată de reporterii despre această afacere, a răspuns că nu are cunoștință de ea și oricum ambasada se ocupă de alte probleme.

*Insert*²: Am lăsat în România doi copii mari și bunicile lor. Facînd economii la „sînge”, reușim ca din ajutorul primit de la autoritățile germane să trimitem cîte un pachet (lunar) pentru a ajuta cît de cît pe cei patru adulți siliți să trăiască doar din cele două pensii mai mici de 1.000 de lei. Un timp, aceste pachete soseau la destinație la mai puțin de două luni de la expediere. Acum, însă, nici astăzi 6 februarie 1989, nu au primit coletul trimis la 6 noiembrie 1988. De asemenea, nici un semn în privința următoarelor două pachete. Felicitările și urările de Crăciun au ajuns la 1 februarie, iar dintre scrisorile trimise în noiembrie n-au primit nimic.

Un pensionar în vîrstă de 76 de ani a expedit în iulie 1988 un pachet unor prieteni (foști colegi de serviciu). Ei bine, nici de urma acestuia nu se știe nimic. Alți cunoscuți proveniți din România îmi semnalează aceeași situație.

Oare pînă cînd vom mai fi jefuiți (oficial, prin confiscare, naționalizare, colectivizare etc.) pînă și de acest drept de a ne ajuta – și asta nu fără sacrificii – familia rămasă în „închisoarea cea mare” ?

1. Clarificarea conținutului scrisorii a necesitat în acest caz, prin excepție, citarea prezentării făcute de redacția postului Europa Liberă.
2. Reproducem și următorul insert, din aceeași emisiune, altă mărturie care completează informațiile anterioare.

Ioan Mircea Bogdan, [ianuarie-februarie 1989], difuzată la 19 martie 1989¹

Mult stimate domnule Director,

Mult stimate domnule Director, sînt cercetătorul istoric Ioan Mircea Bogdan și mă adresez d-vstră pe această cale cu o scrisoare deschisă în speranța că va fi difuzată de postul de radio Europa Liberă și în consecință, va fi auzită de cei care au provocat evenimentele care stau la baza acestei scrisori și care sînt în măsură să îndrepte nedreptățile făcute. Din anul 1975 și pînă în anul 1987 am funcționat ca bibliotecar și cercetător științific la biblioteca Sfintei Episcopii Ortodoxe Române din Arad. În această calitate, am avut în primire și gestiune un număr de aproximativ 28.000 de mii de cărți și periodice, cu date de apariție diferite. Acest fond de cărți și reviste era consultat de preoți și cercetători istorici români și străini.

În luna ianuarie 1987, o defecțiune tehnică la instalația de încălzire aflată în podul clădirii episcopale a dus la inundarea clădirii și implicit, și a bibliotecii de care răspundeam la acea dată. Datorită faptului că inundația s-a petrecut în timpul nopții, nu s-a putut trece imediat la remedierea avariei și deci pagubele au fost amplificate de întîrzierea în acțiunea de înlăturare a urmărilor acesteia. La bibliotecă, pagubele pricinuite de inundație au fost mărite de încă două lucruri și anume anotimpul iernii, care favoriza mucegăirea rapidă a cărților și a periodicelor udate în urma inundației, cît și de faptul că eu fiind singur în acel moment la bibliotecă, nu puteam face față înlăturării rapide a urmărilor avariei. Am solicitat părintelui-vicar Teodor Greucean, superiorul direct, de a repartiza, temporar, 1-2 persoane la bibliotecă ca să-mi ajute la munca de înlăturare cît mai rapidă a urmărilor inundației, dar nu am primit ajutorul solicitat. Ca urmare a avariei, cît și a condițiilor ulterioare, au fost deteriorate, total sau parțial, un mare număr de cărți și reviste – cca. 550 de bucăți. Situația a fost raportată, la timpul respectiv, de subsemnatul, verbal și în scris, părintelui-vicar Teodor Greucean, iar prin intermediul lui, și Prea Sfințitului Episcop Dr. Timotei Sevcicu. La sesizările subsemnatului prin care solicitam stabilirea unei comisii de constatare a pagubelor, părintele-vicar Teodor Greucean mi-a răspuns verbal că, constatarea se va face în octombrie-noiembrie 1987, cu ocazia acțiunii inventarierii anuale.

În pregătirea acestei lucrări de inventariere, subsemnatul am făcut o separare de cărți degradate de cele recuperate. Cărțile degradate total n-au putut fi notate într-o listă cu înșirarea titlurilor, datorită stării avansate de distrugere. De amintit că inundația a degradat total și cataloagele bibliotecii. Pentru cărțile la care s-a mai putut recunoaște titlul, în ciuda degradării parțiale, subsemnatul a întocmit o listă, care a fost lăsată la dispoziția conducerii Sfintei Episcopii, în biroul bibliotecii, împreună cu noile cataloage refăcute prin inventariere faptică a fondului de carte, după ce s-au înlăturat urmările inundației. În luna septembrie 1987, avînd o invitație la Congresul Internațional de Istorie de la Paris, am primit aprobarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Timotei Sevcicu² și în consecință mi s-a

1. L.M. no. 107, March 19, 1989.

2. Timotei Sevcicu, născut Traian Petru Sevici (n. 1936), a obținut în anul 1973 titlul de doctor al Institutului Teologic Universitar din București. În anii '60-'70 a urmat studii îndelungate de specializare în Elveția, Germania și Franța – ceea ce presupunea relații speciale cu regimul. În

eliberat pașaportul de călătorie. Am părăsit țara cu hotărîrea de a nu mă mai întoarce atîta timp cît va dăinui regimul comunist din România. Motivul acestei hotărîri se bazează, în principal, pe discriminările profesionale practicate de actualul regim de la București și aplicate acelor care-și manifestă convingerile religioase și pe acest temei refuză să devină membri de partid, cum este cazul meu și al soției.

Am aflat că, după rămînerea mea în Germania, conducerea Sfintei Episcopii a dispus ca în februarie 1988, biblioteca eparhială să fie preluată de prof. I. Moga. Desigur că preluarea unei biblioteci nu poate fi făcută decît prin efectuarea unui inventar, ceea ce presupune că domnul Moga l-a întocmit, din moment ce în luna aprilie 1988, soției mele i s-a comunicat verbal din partea Sfintei Episcopii că poate să-mi ridice garanția de gestiune (2.900 lei) dacă are împuternicire de la subsemnatul. Soției mele i s-a cerut să prezinte o împuternicire dată de subsemnatul cu o semnătură confirmată de o parohie ortodoxă română din Germania. În luna mai 1988 am trimis, prin poștă, o împuternicire confirmat de Parohia ortodoxă română liberă din München. Dar această împuternicire n-a fost luată în considerație de conducerea Sfintei Episcopii datorită faptului că Parohia „Buna Vestire” din München nu ține de Patriarhia ortodoxă română.

Ca urmare, soției mele i s-a cerut ca subsemnatul să-i trimită o împuternicire, contrasemnată de ambasada română din Germania. Această cerere nu putea fi pusă în aplicare datorită situației de refugiat a subsemnatului și în consecință, am hotărît, de comun acord cu soția mea, să renunț la restituirea garanției. În luna decembrie 1988, soția mea mi-a comunicat telefonic că se exercită tracasări asupra ei pe motivul că, cu *ocazia* noii inventarierii de la biblioteca Sfintei Episcopii, începute în luna noiembrie 1988, comisia ar fi constatat lipsa a „sute de cărți”. Este de mirare faptul că această constatare se face la un an și trei luni după plecarea subsemnatului din România, în a cărui răspundere se aruncă așa-zisa „lipsă în gestiune”, în ciuda nerespectării legilor care specifică procedura de preluare a gestiunilor în absența gestionarului datorată decesului, dispariției sau, cum este în cazul de față, a rămîinerii în străinătate. Este de notat faptul că o astfel de constatare ar fi trebuit să fie făcută imediat după ce s-a știut că subsemnatul nu se mai întoarce în țară, adică în noiembrie-decembrie 1987, și nu în decembrie 1988. Ceea ce nu este însă de mirare este faptul că aceste măsuri de șicanare au fost întreprinse tocmai după o perioadă în care subsemnatului i s-au transmis la postul de radio Europa Liberă contribuții arătînd amestecul brutal al statului comunist în problemele Bisericii străbune. Consider că aceste măsuri de tracasare demonstrează de fapt veridicitatea afirmațiilor subsemnatului și supărarea pricinuită autorităților românești de adevărul cuprins în aceste expuneri radiodifuzate. Dacă regimul comunist nu-și vede greșelile pentru că *nu vrea* să le vadă, ar trebui cel puțin ierarhii Bisericii să nu uite că este de datoria lor creștină să apere respectarea adevărului și să impună, cu prestigiul clerical al persoanei lor, încetarea prigonirii acelor care și-au dăruit sufletul lor credinței ortodoxe.

Aștept de la conducerea Sfintei Episcopii a Aradului să ia măsurile necesare pentru restabilirea adevărului și sper că autoritățile române vor vedea zădărnicia înscenării

anul 1984 a fost ales episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. În perioada 1992-1999, a coordonat activitatea catehetică a parohiilor ortodoxe românești din Ungaria. A primit încredințarea Sinodului pentru misiuni de reprezentare a Bisericii Ortodoxe Române la întrunirile ecumenice din străinătate. În 2007, CNSAS a stabilit că episcopul Timotei a fost colaborator al Securității, cu numele de cod Radu Viorel.

așa-zisei „lipse în gestiune” și vor înceta măsurile de tracasare și șicanare a mea și a soției mele, care se află încă în România.

Cu alese mulțumiri.

Ștefan Ghena, Tîrgoviște, [primăvara 1989], difuzată la 14 aprilie 1989¹

Mă numesc Ghena Ștefan. [...] Sînt căsătorit, familia se compune din 7 persoane și lucrez ca pictor decorator la Uniunea Județeană a Cooperativelor Dîmbovița din anul 1985. În anul 1988 am depus cererea pentru a mă duce în vizită în Statele Unite la familia Teodoroiu. Din momentul în care am depus această cerere au început pentru mine necazurile. Am fost luat la miliție în mai multe rînduri și șantajat. Mi s-a propus să colaborez, să fiu omul lor. Nu am acceptat și am fost amenințat cu pedepse ; în final mi s-a spus că nu voi avea nici un drept în România, că nu voi pleca niciodată în America.

Avînd o situație grea materială, am vrut ca și soția mea să fie angajată, dar președintele Uniunii Județene Dîmbovița, Oană Constantin, mi-a spus că oameni sectanți ca mine nu au loc la noi în întreprindere, că nu-i trebuie astfel de oameni înguști la minte ca mine. Mi-am dat seama că nu are rost să mai insist și mi-am văzut de treabă. Între timp, am fost din nou chemat la miliție, am fost lovit. Toate acestea au survenit în urma cererii mele de a pleca în vizită în Statele Unite. Mi s-a spus în final să aduc o altă chemare, că poate voi primi aprobarea. Am primit o altă chemare de la o rudă a mea, Elena Mărăcine, din Statele Unite, cu care am fost din nou la Secția Pașapoarte în audiență, unde mi s-a spus că nu voi pleca niciodată ; că sînt un sectant nenorocit ca și cel la care vreau să mă duc, care este un dușman al poporului. Și mi s-a mai spus : „Știi Dumnezeu : spune-mi cu cine te aduni ca să-ți spun cine ești”.

În urma acestor persecuții și maltratări am luat hotărîrea să părăsesc România pentru a trăi într-o țară liberă unde pot să practic credința și să lucrez între oameni liberi. Nu mai vreau să trăiesc în România, unde se practică o politică falsă care nu face altceva decît să ducă oamenii în eroare și să-i țină în tensiune tot timpul.

Vreau să va mai menționez un lucru, și anume : pachetele care au fost trimise ca ajutoare de la asociațiile creștine nu ne sînt repartizate sub pretextul că sîntem sectanți. De asemenea, ni s-a blocat și valuta pe care o primim de la frații noștri.

În încheiere vreau să vă spun că lucrul pe care îl doresc cel mai mult este să părăsesc România și rog din suflet toate organizațiile internaționale care se ocupă de respectarea drepturilor omului să mă ajute în această privință.

Vă mulțumesc mult pentru tot ce faceți pentru noi.

1. H.R. no. 111, April 14, 1989.

Un martor al sistematizării, Viena [aprilie 1989], difuzată la 16 aprilie 1989¹

Petrova este o comună situată la jumătatea distanței dintre Sighetul Marmației și orașul Vișeu și la circa 6 km de o altă comună maramureșeană, cu numele de Leordina. La sfârșitul lunii ianuarie 1989, toată suflarea comunei a prins de veste că mai marii județului, împreună cu organul comunal de partid (delegat din partea județului a fost secretarul cu probleme de propagandă, Gaftone, fost redactor șef la ziarul local „Pentru Socialism”) au convocat o adunare cetățenească la care, pe căi așa-zise democratice, locuitorii comunei urmau să subscrie prin ridicare de mâini la desființarea comunei lor prin alipire la comuna Leordina.

În ziua hărăzită, locuitorii au venit la adunare, dar înarmați cu bîte și ciomege. Ei nu erau de acord cu propunerea ce le-a fost prezentată, așa că au trecut la lucru. Tovarășul secretar Gaftone s-a ales cu o bătaie zdravănă din care cauză a trebuit să fie internat la spital. Primărița comunei a avut o soartă mai blîndă, dar nici ea de invidiat. Un securist cu grad de maior, care l-a însoțit pe tovarășul de la județ, a simțit și el pe propria piele mînia sătenilor. Au fost trimise trupe de Securitate de la Sighet, dar care nu au intervenit deloc. Lucrurile s-au liniștit odată cu sosirea în comună a primului secretar județean, Vasile Bărbuleț², care a fost avertizat serios să nu încerce desființarea comunei. Pînă la urmă, localnicii (români, ruteni etc.) au ieșit victorioși, Petrova rămînînd comuna lor iubită. Mai mult, în prezența primului secretar Bărbuleț, ei și-au ales un nou primar, un cetățean de prin părțile locului pe nume Honțău, stimat de cetățenii din Petrova. Fosta primăriță venită de prin părțile Sibiului a fost somată să-și facă bagajul și să părăsească rapid comuna.

Deci se poate !

Geo Bogza, Ștefan Augustin Doinaș, Dan Hăulică, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, Mihai Șora, martie-aprilie 1989, difuzată la 21 aprilie 1989³

Tovarășului Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor

Tovarășe Președinte,

Considerăm de datoria noastră să vă împărtășim nedumerirea, preocuparea și îngrijorarea cu care am aflat de eliminarea intempestivă, la 14 martie a.c., a poetului Mircea

1. H.R. no. 146, April 16, 1989. Publicată în traducere franceză în *La Nouvelle Alternative*, nr. 14, iunie 1989, p. 38, într-un dosar despre „sistematizare” al Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului din România de la Paris.
2. Vasile Bărbuleț (n. 1931), tehnician. Studii : Școala medie forestieră din Tîrgu-Mureș (1948-1950), Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1963-1966). Membru de partid din 1958, prim-secretar al Comitetului Orășenesc Sibiu (1959-1962), secretar cu probleme organizatorice la Comitetul Regional Brașov, instructor teritorial al UTM (1968), șef al Secției Organizatorice (1968-1970) și secretar al Comitetului Județean de Partid Sibiu (1970-1978), prim-secretar al Comitetului Județean Sibiu (1978-1984) și Maramureș (1985-1989).
3. D.B. no. 560, Aprilie 21, 1989.

Dinescu¹ din redacția revistei *România literară*. În absența oricărei explicații, cât de cât lămuritoare, întemeiate pe un text de lege, în legătură cu această măsură gravă, nu putem decît să facem presupuneri și să ne punem întrebări. Mai este nevoie oare să-i spunem noi președintelui Uniunii Scriitorilor că poezia există datorită poezilor și că de soarta fiecărui poet important e legată în mod natural soarta poeziei române contemporane? Mai este nevoie să motivăm de ce prejudiciile aduse persoanei unui scriitor se transformă în prejudicii aduse culturii române? Și trebuie oare ca tristelor exemple de șicane și interdicții la care au fost supuși cîndva Blaga și Arghezi să li se adauge altele? E o fatalitate oare să existe mereu în istoria literară ceva de regretat, de justificat, de iertat? Posteritatea nu ne-ar ierta, fără îndoială, nici pe noi, nici pe dumneavoastră, dacă am fi indiferenți atunci cînd un coleg se află într-o situație care-l împiedică să-și pună în valoare talentul. Faptul că Ana Blandiana n-are, de cîteva luni, acces în paginile revistelor și la edituri, precum și recenta măsură administrativă luată împotriva lui Mircea Dinescu ne determină să ne aducem aminte că nu putem despărți dragostea pentru țara în care trăim și scriem de dorința de a se păstra intacte, neștirbite, șansele generației actuale de a îmbogăți cultura română căreia îi consacram puterile noastre creatoare, atîtea cîte sînt, și speranțele noastre. În calitate de scriitori, e normal să avem nu numai conștiința relativității persoanelor noastre, ci și conștiința că interesele culturii române sînt mai importante decît judecățile de moment. Veți înțelege, deci, și sperăm să socotiți logică opinia noastră, că nu putem vedea în înlăturarea lui Mircea Dinescu de la *România literară* o problemă strict personală sau una administrativă.

Dar, firește, ea este și o problemă personală. Demnitatea l-a oprit pe Mircea Dinescu să spună că, în urma concedierii sale va trebui să înfrunte mari dificultăți pe care nu știm cum le va depăși, pentru a-și întreține familia, compusă din soție și doi copii. Îi va fi greu, însă, Uniunii Scriitorilor să explice membrilor săi de ce nu s-a gîndit la aceasta înainte de a lăsa pe drumuri un poet de o asemenea valoare. Din cîte știm, rațiunea de a exista a Uniunii Scriitorilor este de a apăra forțele creatoare din literatura română și posibilitățile lor de a spori patrimoniul spiritual românesc.

În consecință, regretăm că, încă o dată, literatura română contemporană e pusă în cauză printr-unul din reprezentanții ei de frunte și solicităm să se întreprindă tot ce este necesar, apelîndu-se, dacă e nevoie, și la opinia organismelor de conducere ale Uniunii Scriitorilor, care au fost eludate și în această împrejurare, pentru a repara o injustiție și o greșeală cu consecințe profesionale și umane extrem de păgubitoare.

1. Mircea Dinescu (n. 1950), poet, devenit deja popular după apariția volumelor *Democrația naturii* (1981) și *Exil pe o boabă de piper* (1983). A trimis în anul 1988 scrisori la Europa Liberă privind îndeosebi funcționarea Uniunii Scriitorilor. În luna martie 1989, a publicat în cotidianul *Libération* un interviu-pamflet la adresa lui Nicolae Ceaușescu, în urma căruia a fost dat afară din redacția *României literare*, provocînd reacția celor șapte colegi ai săi.

„O mamă nefericită”, [primăvara 1989], difuzată la 23 aprilie 1989¹

Stimate domnule director,

Poate că scrisoarea mea vi se pare ciudată, dar să știți că apelul acesta este întemeiat. Într-adevăr, orașul Deva moare (deși măreția construcțiilor epocii Ceaușescu abundă), uneori îngropată sub o ploaie continuă de cenușă trimisă fără încetare de Electrocentrala de la Mintia. Coșurile nu sînt dotate cu filtru și cenușa curge fără încetare pe ferestre, pe străzi, pe grădini de zarzavaturi, pe pomi, și cel mai rău, în plămîinii noștri, în plămîinii copiilor noștri nefericiți, slabi și străvezii, așa cum le stă bine unor șoimi, unor pioneri, unor uteciști reprezentînd în toată splendoarea mîndria acestei epoci...

Se tot fac ședințe, se tot spun multe, dar măsuri nu se iau niciodată: un filtru ca lumea costă mulți bani. Și de ce să se dea bani cînd se poate și fără, planul contează, nu copiii bolnavi cu sutele din acest motiv. Eu sînt o mamă nefericită, cu trei copii cu astm, vă dați seama dvoastră ce înseamnă o poluare peste orice limite, o poluare dezastruoasă ce afectează sănătatea oamenilor. Dar pare că în acest colț al lumii nu contează! Să fie mulți, chiar dacă sînt proști. Din cauza gravei poluări, niște specialiști străini care au venit în control la Electrocentrala Mintia au refuzat să locuiască în orașul Deva și au pus condiții să fie găzduiți la 50 Km de oraș.

Dar noi, domnule director, unde să ne ducem? Aici ne-am născut, aici avem case, de ce atîta durere pentru un fanatic, mai bine zis o familie de fanatici care au distrus tot ce a fost frumos în această țară, și cel mai rău au distrus și călcat în picioare demnitatea umană. Nu există pe lume popor mai nefericit, deși sîntem tot timpul ridicăți în slăvi, ca noi nu există alții pe lume, de atîta fericire ce ni se dă. Peste tot se amestecă cu legile lui absurde, pînă și în pat² se bagă obligînd o biată femeie să facă copii pînă la vîrsta de 45 de ani. Vi se pare normal aceasta? Lăuza este o mămică sau o bunică?!

Și ce găsește ea pentru acest copil nefericit? Nici lapte, nici haine, nici un fel de mîncare, numai iarba de la piață și doar atîta. Restul ce ni se oferă o știți și dvoastră. Vorbe, vorbe, vorbe mari.

Din 3 copii născuți, doi mor. De ce? Nu din aceste cauze? Mamele sînt epuizate. Eu am fost între viață și moarte din cauza unui avort, nu pot să pun al 4-lea copil pe lume, ca să respire praful și să rabde de foame. Mai bine mor. De multe ori mă gîndesc să las seara gazul deschis.

O mamă nefericită care are 3 copii bolnavi din cauza unor oameni fără suflet.

Vă mulțumesc.

Jos Ceaușescu.³

1. L.M. no. 112, April 23, 1989.

2. Redacția postului de radio Europa Liberă a intervenit, preferînd formula „pînă și în viața conjugală”.

3. Urmînd codul deontologic al postului, lozinca a fost eliminată.

„Unul din supușii împărăției”, [primăvara 1989], difuzată la 30 aprilie 1989¹

Măria ta, ctitor al României moderne,

Sînt unul din supușii împărăției care cutează a-ți adresa o rugămintă. Dar mai întîi să vă spun despre ce este vorba.

Sînt nepotul unui țaran român care țaran și-a iubit glia și neamul cu toate furtunile și năpăstuirile care au venit și au trecut și și-a spus : „Ce e val, ca valul trece”. A venit deci valul comunismului, care după cum vedeți nu a trecut și i-a luat pămîntul pe care-l udase cu sudoarea frunții de copilaș și l-a moștenit de la bunici și părinți. Nu a avut pămînt mult, dar nu a vrut să-l dea, să-l cedeze de bunăvoie la colectivizare, și atunci i-a fost schimbat pămîntul dîndu-i-se altul în altă parte a satului, într-un loc pe care nu-l putea lucra cu animalele din cauză că era foarte abrupt, și atunci l-a lucrat cu mîinile, la terasat și a pus vie. Și via a intrat pe rod și a produs, pentru că, așa după cum știți, omul sfințește locul.

Dar ce să vezi, bietul țaran a fost arestat și încriminat că ar deține un „radiou clandestin” și o armă și au urmat cercetările. Și l-au cercetat și iar l-au cercetat și tot l-au cercetat pînă cînd într-o zi i-au dat drumul acasă și i-au spus : „Sînteți nevinovat”. Dar după două săptămîni a murit și ce să mai dezgropăm morții, avea 48 de ani și intrase roșu și sănătos în cercetări. A rămas soția în casa căreia a vrut să se instaleze sediul noului colhoz. Soția a protestat, dar i s-a promis că dacă se înscrie și ea la cooperativă, măsura nu va fi aplicată. Îndoliată, a semnat abdicarea, a predat pămîntul și animalele și uneltele și a pornit la muncă pe ogoarele înfrățite. O fată i s-a măritat în casă, a cărei fiu sînt eu ce vă scriu. Altă fată i s-a măritat în altă parte. Actualmente acea femeie are 80 de ani. În grădină are un cimitir familial unde sînt îngropați cei din neamul ei. Cimitirul și 30 de ari de grădină sînt totul pentru ea. În casă stă cu fiica și ginerele. Fiica este casnică, iar ginerele este pensionar. Sînt toți 3 bătrîni și au trăit o viață în acea casă și pe acea grădină cu mormintele neamului lor. Acum oficialitățile le-au luat grădina pe ce motiv știți dumneavoastră.

Dar nu asta este totul. A venit planul de sistematizare prin care au fost înștiințați că vor fi mutați în bloc în comună. Sînt disperați toți trei acei bătrîni care nu mai au nimic și li se ia și puțînul pe care li se pare că-l au.

Iar acum Măria Ta, ctitor al României, te rog, nu.

George Mițiu Varieșescu, [primăvara 1989], difuzată la 5 mai 1989²

Domnule director,

Dacă poetului Dan Deșliu i s-a găsit „nod în papură” că-i traficant, supunîndu-l la ororile inchiziției, subsemnatului George Mițiu Varieșescu, dirijorul filarmonicii din Arad

1. L.M. no. 113, April 30, 1989.

2. L.M. no. 114, May 5, 1989.

mi s-a desfăcut contractul de muncă, rămânând fără pâine timp de 1 an de zile, situație similară cu a scriitorului Mircea Dinescu, printr-o decizie semnată de Suzana Gîdea și secretarul de stat Ladislau Hegheduș¹. Motivul : aducerea de prejudicii eticii și echității socialiste prin poluarea folclorului interpretînd cîntece maghiare, sîrbești, germane etc.

După 35 de ani închinați pe altarul scenei, după culegeri, publicații, imprimări și educație muzicală prin școli și instituții, am ajuns să fiu destituit fără sprijin și fără ca să pot asigura bucata de pâine copiilor și familiei. Ancheta întreprinsă de brigada Comitetului Central și al Consiliului Culturii și Educației Socialiste București trebuia să mă găsească vinovat și să mă înlătore de la pupitrul orchestrei declarîndu-mă un element periculos pentru orînduirea socialistă. Lucrarea mea „Din civilizația obiceiturilor românești”, cu toate vizele factorilor de specialitate și a cenzurii, era deja sub tipar cînd au retras-o, iar eu aruncat în stradă.

Faptul că m-am ridicat în repetate rînduri împotriva greșelilor săvârșite de către servii orînduirii socialiste „multilateral dezvoltată”, că am solicitat conducerii, în mod sistematic, să schimbe modul și concepția de activitate în noul sistem de autofinanțare a instituțiilor de artă, dînd artiștilor frîu liber să creeze, asigurîndu-și în felul acesta existența, nu a cadrat cu viziunea unor activiști care au preferat îndepărtarea mea, decît prosperitatea instituției. Scrisorile mele către Consiliul Culturii și șeful statului au rămas fără răspuns, iar eu am fost obligat să apuc drumul care m-a despărțit de cei dragi, de mormintele părinților și de locul de închinăciune.

Anonim, [mai 1989], difuzată la 14 mai 1989²

Domnule director,

În ziua de 1 mai, au fost organizate „meetinguri” de mică amploare, excepție făcînd Bucureștiul, doar în centrele de județe, cu participații aleși pe „sprînceană” (securiști în civil, activiști de partid, militari și puțini mucitori!), de obicei în săli de spectacole sau în zone care puteau fi bine supravegheate de aparatul represiv. De ce? Lesne de înțeles : „geniul Carpaților” nu mai vrea mulțime multă la un loc din cauza „dragostei nețărmurite” pe care știe că i-o poartă poporul.

La așa-zisele „serbări cîmpenești” – din care a mai rămas doar numele, oamenii au venit în speranța că vor găsi ceva produse alimentare. Și au găsit : bere acră și nebăubilă, tradiționali „mititei”, imposibil de consumat, preparați din tot felul de cartilagii și o amestecătură de carne „misterioasă”. Nu s-au vîndut, căci lumea nu i-a cumpărat, și de aceea se mai încerca vînzarea lor și în zilele de 2-3 mai prin tarabe instalate în arterele de circulație ale orașelor.

1. Ladislau Hegheduș, secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste (numit prin decret în 1987) și vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. S-a ocupat cu pregătirea volumelor omagiale închinare familiei Ceaușescu. După 1990, a rămas o perioadă director în Ministerul Culturii.

2. L.M. no. 115, May 14, 1989.

De Paștele ortodox, la slujbele religioase ale Înverii Mîntuitorului (nocturne conform obiceiului) au putut fi observate mai peste tot prin apropiere mașini ale miliției și „băieții cu pardesie de piele elegante”, veniți prin împrejurimile bisericilor, veniți nu spre a se închina, ci spre a supraveghea ca nu cumva să se producă o reînviere națională. Da, există acum în România o teamă generală și în mai multe direcții: teama populației față de aparatul represiv și a „tiranilor” din protipendada de partid, și invers, teama acestora față de populația țării.

Ar trebui să le spuneți mereu, pînă la obsesie, securiștilor, milițienilor și soldaților de pe graniță că în fapt nu sînt apărătorii unei țări, unui popor, ci mercenarii unui dictator. Ei ar trebui să audă ce se întîmplă în țările învecinate ori să răsfoiască o carte de istorie pentru a afla care-i soartă dictaturilor în cele din urmă. Și ar mai trebui să privească în jur pentru a vedea cum fierbe mînia oamenilor. Spuneți-le că au datoria morală și legală de a nu îndeplini ordinele decît dacă sînt conforme constituției. Faptul că nu fac decît să execute ordine nu-i o scuză sub nici un aspect. Executanții ai ordinelor naziste mai sînt și azi căutați și pedepsiți pentru crima de a fi executat ordine inumane.

Să li se explice grănicerilor care-i maltratează pe cei prinși încercînd să treacă ilegal frontiera că fapta lor este pedepsită chiar de legile actuale ale țării. Să li se amintească celor din organele de represiune care vor avea probabil o viață mai lungă decît actualul regim, că în lumea comunistă plecarea de la putere a unui lider este urmată de obicei de criticarea ori chiar condamnarea lui de către succesorii săi. E virtual sigur că așa se va întîmpla și în România, probabil cu mai mare intensitate decît în alte țări datorită situației dezaastroase în care a ajuns țara noastră. Oricine va veni la putere după Ceaușescu se va simți obligat să se distanțeze de predecesorul său fie și numai pentru a-și consolida puterea și a cuceri o fărîmă de popularitate. Ceaușescu însuși este un exemplu tipic în această privință, dacă ne amintim cum a procedat după moartea lui Gheorghiu Dej.

Evoluția situației din țară, faptul că criza a intrat în zonă paroxistică fac necesară, din partea dv., o atitudine mai dinamică, mai activă. În primul rînd, ar trebui introdus un program nou, care s-ar putea intitula „Avertisment”. Bazat pe nume reale și exacte de securiști tortionari și de activiști stupizi, de directori și diverși șefi care se pretează la tot felul de abuzuri, nume colectate din sursele de care dispuneți, acest program ar putea aduce la realitate sau ceva mai aproape de ea pe mulți dintre cei care acționează astăzi în chip de complici ai clicii. În categoria „avertizaților” ar trebui incluși medici mercantili, profesori corupți și alții care s-au transformat într-un fel de jefuitori de morminte, profitînd uneori din gros de pe urmă suferințelor populației, veșnic nesatisfăcute în nevoile ei biologice și sociale, veșnic în căutarea de soluții ajungînd, fatalmente, pe mîna șperțarilor de toate felurile.

„Un trecător prin lume”, [primăvara 1989], difuzată la 27 mai 1989¹

Ceaușescu retrospectiv,

Ceaușescu trăiește. Aceasta este o dură realitate, pe care noi, cei de-acasă, o resimțim în mod cumplit. Trăiește și înfăptuiește tot ceea ce mintea sa bolnavă imaginează sau

1. L.M. no. 117, May 27, 1989.

recepționează printr-un mecanism cele mai adeseori contradictorii... fie că sugestiile îi parvin din partea soției sale, fie din partea lingușitorilor de care este înconjurat și care vor să-l convingă că este „omul planetar”, „părintele patriei”, „cîrmaciul neînfricat” etc. etc. Adevărul este că el a schimbat fața societății românești, indiferent la care sector al societății ne-am referi. În imediata sa apropiere nu poate fi depistat nici-un om politic cu concepție proprie, care să se fi făcut remarcat prin ceva anume. Figuri șterse, caractere fără relief: Bobu, Oprea, Dincă, Dăscălescu, Manea Mănescu, executanți ai unor ordine pe care nici nu le discern în slugărnicia lor supusă și bine răsplătită, dacă ar fi s-o raportăm la valoarea lor reală.

Dar Ceaușescu nu este nemuritor, cum pare să creadă chiar el și cum caută să-l convingă cei din imediatul lui anturaj. Va veni o zi cînd și el va coborî de pe piedestalul său de aur, sub glia pe care n-a iubit-o, dar care-l va primi ca pe oricare alt muritor. Vor fi, desigur, funeralii, vor apare în presă lungi șiperate telegrame din țară și de peste hotare, unele sincere (de la frați ca Yasser Arafat¹ sau Gaddafi²) și de la alți șefi de stat, înglobate în capitolul protocolar, i se vor conferi și post-mortem titluri diverse, Comitetul politic executiv va face publică o scrisoare de lamentații, se va decide cîte orașe, uzine și străzi să-i poarte numele, unde anume să i se așeze statuile, școlile își vor suspenda cursurile, dar – în fine – viața va trebui să-și reîntre în normal.

După care, apele se vor mai limpezi, necesitățile urgente ale țării instaurînd, în sfîrșit, un alt sistem de conducere, alți oameni și nu unul singur, așa încît istoria acestui ultim sfîrșit de veac să nu se mai poată repeta. Cine vor fi aceia? Nu putem încă bănuî. Mai puțin să știm. Așa încît mă voi ocupa de Ceaușescu la modul retrospectiv. Cum va rămîne el în istoria țării noastre? Căci de intrat, sigur va intra. Cele mai tinere generații, șoimii și pionierii de astăzi, care s-au născut sub domnia sa, l-au cîntat în melodii și vorbe de slavă, vor plînge așa cum s-a întîmplat chiar în România la moartea lui Stalin și mai tîrziu, la aceea a lui Gheorghiu-Dej. Vor fi singurele lacrimi sincere: cele ale inconștienței. Foștii colaboratori se vor întrece a se justifica, cum pe vremuri, fiecare fascist își avea evreul său pe care-l „salvase”. Lucrurile se vor aranja într-un fel sau altul, dar Ceaușescu *nu* va putea fi scos din istorie, pentru că, în acest caz, s-ar produce o crevasă în întreaga viață a țării și poporului nostru.

Cum se va vorbi despre epoca sa? Știm că istoria cel mai greu de scris este cea contemporană. Așa încît va trebui să se lase specialiștilor timpul necesar pentru decantarea faptelor și așezarea lor la locurile convenite. Asta înseamnă trecerea a încă două generații. Cînd pîinea va reapărea în brutării, carnea și untul în alimentare, vinul și mierea deasemenea, puțini vor mai fi dispuși să se lamenteze pentru suferințele noastre, ale celor de

1. Yasser Arafat (1929-2004), luptător pentru un stat palestinian independent. S-a aflat în conducerea unor unități de gherilă (Fatah, gruparea Septembrie cel Negru, gruparea Abu Nidal), din 1969 a fost cofondator și președinte al Organizației pentru Eliberarea Palestinei, iar din 1993 președintele Autorității Naționale Palestiniene. Faptul că lui Yasser Arafat i s-a acordat, în 1994, Premiul Nobel pentru Pace alături de Ytzak Rabin și Shimon Peres a dus la demisia norvegianului Kåre Kristiansen, unul dintre cei cinci membri ai Comitetului Nobel.
2. Mu'ammar Abu Mînyar al-Gaddafi (1942-2011), ofițer și om politic. A condus Libia între 1969 și 2011. A preluat conducerea la 1 septembrie 1969 printr-o lovitură de stat. A finanțat terorismul internațional sau mișcările unor rebeli. Împreună cu liderii Egiptului și Siriei, în 1972 a proclamat „Federația Republicilor Arabe”, care nu a rezistat timpului. A fost capturat de revoluționari în timpul revoluției arabe, în orașul Sirt, și omorît.

astăzi. Reechilibrarea economiei va ridica mari probleme, așa încît viața de fiecare zi va putea deveni și mai aspră decît în prezent, scuza celor de la putere nefiind incapacitatea lor, ci repararea greșelilor trecutului. Din acest moment numele lui Ceaușescu va reintra în circuitul actualității. Se va găsi cineva, probabil dintre cei mai apropiați colaboratori, care să-l defăimeze, spre a-și dovedi buna-credință în fața noului șef, vor fi date la iveală documente, azi strict secrete, privind greșelile celui dus de pe această lume, abuzurile comise de el și familia lui, lipsa de principialitate, depozitele de valută din băncile străine, imoralitatea copiilor etc. etc., dar toate acestea vor trece, vor trebui să treacă.

Bulevardele își vor recăpăta vechile denumiri, uzinele de asemenea, statuile vor deveni busturi și apoi nici atît, lozincile vor fi jupuite ca trupuri vii, muzeele vor arunca la coș panourile care au costat sute de milioane, muzeul recunoștinței eterne va căpăta altă destinație (poate sediu la Institutului medico-legal dărimat de Ceaușescu, sau spital cu nume brîncovenesc), poșta centrală va reveni pe locul său de pe Calea Victoriei, Adrian Păunescu și Ion Brad¹ vor închina versuri noului conducător, copiii Nicu, Zoe și chiar Valentin vor pleca în discreta Elveție pentru a cheltui cu nostalgie banii „babacului”, ca niște veritabili „foști”.

Dar, vrînd să ajungem de la un capăt al altuia al capitalei, ne vom urca în metrou și ne vom gîndi : „Asta s-a făcut pe vremea Ceaușescului”. Ne vom duce pe litoral și, traversînd podul de la Agigea, vom vedea albia canalului Dunărea – Marea Neagră și ne vom aminti șantierul național al tineretului (și mai puțin lagărele care au dat viață acestui vis inutil) și-l vom invoca iarăși pe același Ceaușescu. În Făgăraș, vom urma traseul noii căi de acces (la fel de inutil) creat tot la ordinele lui. Și așa mai departe, pe unde ne vor purta pașii, îl vom reîntîlni pe acest Ceaușescu atît de îndepărtat inimilor noastre azi. În locul cartierelor dărimate vom înfrunta statura stupidelor blocuri de pe Bulevardul Nebunilor², ne vom propti privirile în pereții Casei Republicii, uitînd de Mînăstirea Antim, de străzile Sfinții Apostoli, Cazărmii, de Calea Rahovei, Izvor, Simonide, Traian, Labirint etc. Documente materiale ale trecutului oraș nu vor mai exista, și realitatea va fi consemnată așa cum ni se va înfățișa peste ani. Locul bisericilor dărimate va fi populat de alte blocuri, astfel încît memoria orașului (și nu cea a Bucureștilor) va fi cedată altor realități. Cu oricare dintre ele ne vom întîlni, vom fi obligați să ni-l reamintim pe Ceaușescu și firea bună a românului ne va face să lăsăm de o parte nemulțuirile de acum și să ne resemnăm pînă într-atît, încît Ceaușescu va deveni un substantiv comun intrat în limbajul obișnuit al fiecăruia dintre noi.

Din acest sumar bilanț reiese că numele dictatorului de azi va fi trecut mai curînd în rîndul celor buni, și mai puțin la locul de netrebnicie, ce i se cuvine. Dacă și pentru Stalin se mai găsesc în prezent apărători, de ce să ne mire că și pentru el s-ar putea naște (ori vor continua să trăiască) lăudători? De aceea, cred că este de datoria istoricilor, intelectualilor de orice formație, aflați în țară ori în afara ei, să scrie, ca și literații, de altfel, și să consemneze în lucrări de specialitate, dar și de largă răspîndire, despre adevărurile acestei perioade profund nefericite pentru poporul român, cît și despre consecințele ei nefaste în

1. Ion Brad (n. 1929), scriitor, exponent al realismului socialist. A urmat Facultatea de Filologie din Cluj între anii 1948 și 1952. Membru al CC al PCR din 1974 pînă în 1989. A fost ambasador al R.S. România în Grecia între 1973 și 1982 și director al Teatrului Nottara în perioada 1984-1990.
2. Una dintre denumirile date de bucureșteni Bulevardului Victoria Socialismului, actualul Bulevardul Unirii.

timp. Căci dacă Stalin se mai poate „recompune” de către unii amatori din așa-zise rațiuni de stat (contribuția sa la câștigarea războiului antifascist etc.), despre Hitler se afirmă încă, pe ici pe colo, că ceea ce a făcut a fost în folosul poporului german care trecea printr-o gravă criză economică¹, despre al nostru, ce se va putea admite? Că ne-a înzestrat capitala cu cîțiva monștri de arhitectură (în primul rînd, cu așa-numita Casă a Poporului, Palatul Republicii), că a distrus fără discernămint vestigii ale unui trecut pe care a reușit să-l lipsească de martorii săi cei mai autorizați, că a profanat, nu doar mormintele unor înaintași vrednici de respectul posterității, dar și pe cele ale contemporanilor săi desființînd cimitire și morminte străvechi sau proaspete fără nici o justificare logică, că a dezorganizat întreaga economie a țării, că a stopat emulația valorilor înlocuind-o cu cea a non-valorilor, că a risipit banii poporului în călătorii extravagante și inutile, că a reînviat metodele de pauperizare de pe vremea fanarioților storcînd de la cetățeni, în mod sistematic și desigur, obligatoriu, sume de bani uriașe și pe care nu le-am putut regăsi nici în operele de interes social, nici în alte investiții care să le justifice cît de cît necesitatea, că ne-a învrăjbit pe unii împotriva celorlalți, înpănînd societatea cu turnători de profesie, sau amatori (de avantaje), că a izbutit să șteargă din conștiința publică rezerva tradițională a românului față de ruși, cît și pe aceea privindu-i pe unguri, că ne-a făcut, pe scurt, de rîs în fața lumii civilizate care ne căinează fără să ne putea ajuta, pentru că el reușise să mintă o lume întregă și s-o înșele, tot astfel cum a făcut-o și cu noi în primii 2-3 ani ai începutului domniei?

Pentru a nu îngădui nimănui să-i poată ridica statuie, pedestalul acesteia trebuie dizolvat chiar acum, în timpul anilor ce ne-au mai rămas de trăit. Cu alte vorbe posteritatea lui Ceaușescu se impune a fi evaluată de pe acum. În cazul său, nu va trebui lăsată pe seama viitorului scrierea istoriei acestor aproape 25 de ani, ci ea se impune a fi consemnată de cei care au cunoscut-o nemijlocit. Filmotecile televiziunii, Studioul „Al. Sahia”, cît și filmoteca privată a dictatorului vor trebui valorificate la parametrii lor reali, comentariile laudative de astăzi să fie înlocuite cu altele obiective, în care să se arate: cît au costat deplasările, atît cele din țară, cît și cele din străinătate, cum s-au organizat, cu ce sacrificii, cu ce beneficii personale pentru familia Ceaușescu; muzeul cadourilor, cît și cel al recunoștinței eterne din Str. Stirbei Vodă, colț cu Plevnei (dacă se va termina) să nu dispară, ci să fie izvor de informație pentru generațiile următoare, de uimire și de rezistență împotriva oricăror alte încercări de a se lăsa puterea integrală a unei administrații în mîna unui singur om, și acesta bolnav cel puțin de orgoliu, și lipsit de cultură, de patriotism și respect față de om.

Dar el nu trebuie izolat de gașca de lingușitori care l-au înconjurat și încurajat. Și aceștia trebuie să-și găsească locul ce li se cuvine, să li se arate „meritele” în ascensiunea idolului lor de paie. Partidul comunist, dacă va mai exista (ceea ce este foarte probabil, ținînd seama de ceea ce se numește poziția geosocială a țării, ori cam așa ceva), va trebui să-și recunoască public uriașele erori și să suporte o vastă și profundă perioadă de verificare a cadrelor sale, mult mai dură și oricum mai sinceră decît cele din anii '40 și '50, să-și revizuiască însuși statutul, modificat de Ceaușescu numai spre folosul ascensiunii sale și să-l readucă la principii adevărat democratice, dacă va fi posibil, dacă nu, să lase liber locul altor formații politice ce s-ar putea naște în noile condiții la care s-a ajuns în cele mai multe țări ale lagărului socialist. Postul D-voastră va avea de pierdut după

1. Fraza despre Hitler nu a fost citită în emisiune.

dispariția dictatorului, multe din programele de azi trebuind să dispară și să fie înlocuite deoarece cele mai grase subiecte nu vor mai fi actuale. Oricum, nu ne vom plînge de astfel de schimbări, și nici D-vastră nu veți avea de ce să o faceți. Lupta pentru adevăr și dreptate socială în România va continua pînă la adevărata, mult așteptata eliberare a țării și repunerea ei în rîndul națiunilor demne de respectul propriu, cît și cel al străinătății. Așa să ne ajute Dumnezeu! Pînă atunci trebuie spus că cea dintîi Republică națională, avîndu-l în frunte pe Ceaușescu, a compromis națiunea mai mult decît a făcut-o monarhia.

„Un grivițean colț cu I.Gh. Duca”, [mai 1989], difuzată la 4 iunie 1989¹

Privitor la masa rotundă a Europei Libere pe tema scrisorii deschise a celor șase foști conducători de partid și de stat

Într-adevăr, este vorba de unii foști demnitari. Dar ce fel de demnitari? Să-i luăm pe rînd: Constantin Pârvulescu, fără îndoială cel mai important dintre toți, atît prin senectute cît și prin consecvența cu care s-a opus (aceasta a fost cea de-a doua luare de atitudine publică) tiranului care ne amărăște zilele de peste 25 de ani. Deloc ramolit sau nemulțumit că nu i se recunosc meritele din trecut, Constantin Pârvulescu trăiește sub strictă supraveghere într-un cartier mărginaș al Capitalei, și este, poate cu o singură excepție – Alexandru Mihăileanu² despre care nu se mai știe dacă trăiește – singurul dintre membrii fondatori ai partidului comunist român în viață. Odată cu el se va stinge și ultima rază de speranță a unor generații trecute, iar opoziția deschisă pe care Pârvulescu i-a făcut-o și i-o face lui Ceaușescu înseamnă, în primul rînd, o recunoaștere publică a incapacităților sistemului actual de a asigura o conducere competentă, bazată pe criterii de valoare, pe emulația acestora spre vîrfurile piramidei. Este, dacă vreti, un strigăt de disperare, un avertisment pentru generațiile viitoare. Pârvulescu mai salvează, poate, ceva din idealismul altor generații, acum total infirmat de realități.

În al doilea rînd, l-aș situa pe Silviu Brucan³, pentru că el este, fără nici un dubiu, autorul de fapt al textului care v-a nemulțumit, dar care pe noi ne-a reprezentat: concis, pe limba înțeleasă de gașca cocoțată în fruntea bucatelor, atingînd absolut, dar absolut toate punctele nevalgice ale vieții noastre publice, înțelegînd economia, politica, morala

1. L.M. no. 118, June 4, 1989.

2. Alexandru Mihăileanu, membru fondator al PCdR, avocat. A făcut parte din Comitetul de Conducere al Ligii Antifasciste și a fost unul dintre inițiatorii Societății pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și URSS (vezi Stelian Tănase, „Printul Roșu”, *Sfera Politicii*, nr. 135, mai 2009).

3. Silviu Brucan (1916-2006), secretar general de redacție și redactor-șef adjunct la *Scînteia* (1944-1956). Ambasador în SUA (1956-1959), reprezentant permanent al României la ONU, New York (1959-1961). Vicepreședinte al Radioteleviziunii Române („eliberat” din funcție la 6 ianuarie 1966). Semnatar al „Scrisorii celor șase” (martie 1989). Membru al Biroului Executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale (decembrie 1989 – ianuarie 1990).

și pe toate celelalte. S-ar fi putut scrie (se vor scrie, desigur, în viitor, romane despre acești ani teribili) dar Brucan și ceilalți 5 au făcut-o azi și în mod exemplar. Ce vreți mai mult decât afirmația potrivit căreia ei știu că-și riscă libertatea și chiar viața spre a se înțelege că crima reprezintă unul din mijloacele de care uzează regimul spre a-și menține putreda sa autoritate? Ce vreți mai clar despre situația mizeră a societății românești actuale decât cuvintele (acelea care se știu!) care vorbesc despre rămânerea în urmă a României, despre debandada din economie, despre fragilitatea agriculturii, despre nonsensul unor măsuri veștejite de incompetență cum sînt cele luate exclusiv de „marele conducător”? Un act de acuzare mai concentrat și mai cuprinzător nu se putea întocmi, iar vocabularul pe care Dvs. de acolo, de la 2.000 de km distanță îl discutați ca pe un film mai bun sau mai slab, a fost cel mai bine ales spre a nu părea „provocator”, „dușmănos”, „instigator” la tulburări sociale etc. Eu, și nu numai eu, l-am găsit bine gândit, echilibrat, cuviincios dar neechivoc, un text semnat de oameni încadrați politicește și care-și exercită dreptul la opinie de pe poziții pe care ei nu le-au renegat. Silviu Brucan își achită astfel, în mod onorabil, rătăcirile anilor de tinerețe.

Dar Alexandru Bârlădeanu¹? Este sau a fost el un beneficiar al hazardului politic? Alături de Nicolae Titulescu, se pare că el este singurul român care a predat la Institut de France, marea școală a intelectualității franceze și europene. Tot el a fost cel care a tratat cu Giscard, pe cînd acesta era ministru de finanțe, relațiile noi dintre țările noastre. Bârlădeanu i s-a opus direct lui Hrușciiov, în plină ședință a CAER-ului, în 1964, replicîndu-i că, în cazul rediscutării problemei Transilvaniei, România va actualiza problema Basarabiei. Și asta pe vremea cînd, în țară, pentru așa ceva se excludea din partid. Tot el i-a spus lui Ceaușescu, în cadrul unor ședințe ale biroului politic, că duce o politică eronată în sectorul investițiilor. Tot el s-a opus, cu argumente științifice, ca și în primul exemplu, decretului privind interzicerea avorturilor sau, altfel zis, a controlului nașterilor. A fost făcut „apărător al prostituției” de Ceaușescu, care n-a vrut să ia în seamă argumentele invocate de Bârlădeanu și obținute în urma consultării unui larg cerc de oameni de știință, medici ginecologi, pediatri etc. Bârlădeanu a fost cel care a refuzat diversele funcții onorifice ce i s-au oferit de către Ceaușescu, pentru a se demonstra public unitatea de monolit între generațiile vechi și cele noi, idee care l-a obsadat pe Ceaușescu și pe care el a reușit în multe cazuri (Gogu Rădulescu, Niculescu-Mizil, Bodnăraș și Chivu Stoica atît cît au trăit, chiar și Gh. Apostol), s-o valideze în fața opiniei publice interne și internaționale, oferind fiecăruia dintre aceștia un os de ros (cel mai mare și cu măduvă lui Ion Gh. Maurer de la care, se pare, Dvs. și alții așteaptă cine știe ce minune, numai pentru faptul că odată, cu mulți ani în urmă, la Cluj, ar fi spus ori chiar a spus că ar fi mai bine să producem puțin și de calitate, decât mult și fără calitate. Între noi fie vorba, nu vi se pare prea puțin față de ceea ce a făcut Alex. Bârlădeanu, care s-a și ales cu o marginalizare prematură și cu o pensie de 5 ori mai mică decât cea a domnului I. Gh. Maurer?²

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 118, nota 1.

2. Acest enunț, ca și multe alte referințe ulterioare, ne conving că ascultătorul ce semnează acum „Un grivițean colț cu I.Gh. Duca”, probabil cineva – pe vremuri – din apropierea elitei comuniste, este același care, în scrisoarea trimisă Europei Libere și citite pe postul de radio la 13 martie 1988, alesese formula „Un observator”. Același „grivițean colț cu I.Gh. Duca” a trimis la postul de radio scrisoarea din 21 mai 1988, difuzată la 14 august 1988. Amîndouă au fost reproduse în acest volum.

Corneliu Mănescu¹ apare și el printre semnatarii istoricului document despre care vă scriu. Ce poate el spera de la regim? A deținut funcții importante, în țară și peste hotare, s-ar fi putut bucura de o bătrînețe liniștită. Sportivul din el poate mai mult decît omul politic, s-a manifestat minunat în gestul semnării scrisorii lui Silviu Brucan. I se poate reproșa că a făcut parte din conducerea partidului? În primul rînd că n-a făcut parte decît din aparatul administrativ, avînd desigur și calitatea de membru al PCR, și încă din ilegalitate, fiind implicat și în Comitetul Central al Partidului, o simplă formalitate.

Dat fiind că am amintit de Brucan, ei bine acesta nu a fost doar redactor-șef al „Scînteii”, ori ministru în Statele Unite, dar și consilierul de politică externă al lui Gheorghiu-Dej, calitate pe care Ceaușescu nu i-a putut-o ierta. A predat în unele universități americane și în Finlanda, ca și la Institutul Medico-Farmaceutic din București, un curs facultativ, dar la care sălile erau pline ca pe vremuri la prelegerile lui George Călinescu sau Tudor Vianu. Un astfel de om știe ce și cum să scrie orice fel de text și încă unul cu atît de ample implicații.

Nu am auzit nimic la discuția Dvs. despre o posibilă criză de conștiință, despre o revelație a adevărului fundamental privind eșecul unui sistem în care cei 6 nu au fost singurii care au crezut. Paul Goma a fost, cu ani în urmă, susținut cu mult mai mult entuziasm decît cei 6 de acum; deși fără a diminua cu ceva „cazul” său, cred că cei 6 și-ar merita un sprijin mai convingător din partea celor de bună-credință din Occident, din partea Postului Dvs.

Să reținem un fapt: această scrisoare le-a declanșat pe toate celelalte care au urmat, pe ale scriitorilor în primul rînd. Ea a fost un semnal, desigur întîrziat și mult așteptat, dar un semnal. Pînă și Dna Cornea s-a angajat mai mult decît pînă acum în „conflictul” său cu regimul, trecînd de la textele excelente de altfel, dar mai puțin angajante, la atitudine combatantă și cu adresă precisă. Domnia sa se bucură și de prezența fiicei sale și a ginerelui său în Occident, două persoane care pot, și o fac cu brio, menține atenția opiniei publice îndreptată spre profesoara Doina Cornea, în vreme ce acești 6 sînt total izolați. Știu că o știre moare de la o jumătate de oră după difuzarea ei, dar nu ar trebui să fie cazul cu cei 6².

Mai realizez că numărul celor îndrăzneți s-a mărit: sînt acum și 6 scriitori sau 7, și Dan Deșliu³ și Mircea Dinescu și cei de la Iași etc. Acum depinde de dvs., de profesionalismul dvs. și de simțul proporțiilor spre a se reuși menținerea în actualitate a tuturor

1. Corneliu Mănescu (1916-2000), jurist, membru al PCdR din 1944. Studii: Facultatea de Drept (abandonată), Universitatea serală de Marxism-Leninism. Din poziția de activist al Secției Militare a CC al PCR (1945-1948) a urcat în ierarhia militară, obținînd gradul de general-maior în octombrie 1952, iar în 1952-1953 a ocupat funcția de șef al DSPA. Între 1960 și 1961 a fost ambasador în Ungaria, ministru al Afacerilor Externe între 1961 și 1972; președinte al celei de-a XX-a sesiuni a Adunării Generale a ONU (septembrie 1967 – septembrie 1968), ambasador în Franța (1977-1982). Membru al CC al PCR (1965-1980).
2. Începînd de la „Domnia sa...”, pasajul nu a fost citit la Europa Liberă.
3. Dan Deșliu (1927-1992). Debut ca poet în 1945, reprezentant de primă linie a realismului socialist (cu volumele *Lazăr de la Rusca*, 1949; *Mînerii din Maramureș*, 1951), membru al CC al UTM din 1956. A luat distanță față de național-comunismul promovat de Nicolae Ceaușescu. În 1988 a trimis o scrisoare deschisă la Radio Europa Liberă în care denunța cultul personalității, nepotismul, distrugerea patrimoniului istoric și și-a făcut autocritica pentru poziția lui din anii '50. Începînd cu decembrie 1989, membru al Consiliului Frontului Salvării Naționale.

acestor acțiuni, a tuturor acestor cugete libere, care ne exprimă pe cei mai mulți români, în așa fel ca sacrificiul lor și curajul dovedit să-și atingă nobilul scop care i-a dat naștere. Eu înțeleg că o altfel de emoție stârnește reducerea la tăcere a unui scriitor, să zicem Ana Blandiana, dar între „îndemînarea” cu care a reușit să strecoare, de două ori, printre versurile sale, pînă acum, o crudă ironie și o zeflema la adresa penibilului cîrmaci și poziția unui Dan Deșliu există, totuși, o mai ușor detectabilă diferență. Să nu mă înțelegi greșit: nu vreau un clasament al celor curajoși, ci o apreciere politică lucidă a semnificațiilor și consecințelor posibile (sau imposibile) ale protestelor tot mai numeroase din ultima vreme. Cum veți reuși să-i mențineți permanent în actualitate pe toți acești români cu care ne mîndrim este problema dvs. Ceea ce știu este că se impune această menținere în actualitate și concentrarea tuturor forțelor cu adevărat democratice și progresiste din afara țării, mergînd de la presă la șefii de state și organisme internaționale pentru salvarea tuturor celor care, cu riscul libertății lor și chiar a existenței lor nu s-au mai înclinat în fața teroarei unui singur și hulit om¹.

Cei șase sînt, asemenea Sfinților Apostoli, purificați de toate greșelile trecutului lor și-și merită locul, de pe acum, în panoplia marilor luptători pentru demnitatea și libertatea țării noastre, alături de Goma, Ion Puiu, Radu Filipescu și toți ceilalți în viață sau dispăruți fie în Valea Jiului, la Brașov, ca și în alte părți sub semnul trist al anonimatului. Iată pentru ce Domnule N[estor] R[ateș] v-am adresat aceste rînduri, cu gîndul de a vă invita (incita?) la o meditație mai profundă, la o atitudine mai combativă, fără teama de a depăși limitele îngăduite de statutul dvs. profesional, limite care n-ar trebui mărginite de nici o stavilă atunci cînd este vorba despre existența unor concetățeni, despre propriile credințe ale unui neam întreg.

Cu speranța de a mă fi făcut înțeles și cu veșnicul regret al pseudonimului.

Doina Cornea, mai 1989, difuzată la 9 iunie 1989²

Draga mea,

Fratele tău, Leontin Juhas, a fost mutat disciplinar din cauză că a vorbit cu „străinii” cînd a fost la noi. E vorba de reprezentanți ai ambasadei franceze. A fost mutat în altă secție din aceeași întreprindere și trebuie să învețe să lucreze cu noile aparate.

S-a anunțat, citindu-se surse diplomatice, că totul merge spre bine, dar eu sînt obosită nervos și fizic. Eu însă am relatat și altceva, ceea ce mi se pare că nu s-a spus: că e mult mai rău decît în toamnă și în iarnă. De cele mai multe ori nu ni se dă voie să ieșim să ne cumpărăm pîine. Sîntem, zile în șir, fără pîine și fără alimente adecvate: fructe, legume. Noroc cu măcrișul din grădină. Tata nu are voie să ducă greutatea. Și-a mai fisurat și o falangă la mîină și nu poate apuca nimic. Aprovizionarea ar trebui s-o fac eu, dar sînt

-
1. Începînd de la „Eu înțeleg...”, pasajul nu a fost citit la Europa Liberă.
 2. H.R. no. 119, June 9, 1989. Scrisoarea Doinei Cornea către fata sa, Ariadna Combes, aflată în Franța, a fost publicată în Doina Cornea, *op. cit.*, pp. 101-104. Am preluat-o, ca mărturie pentru atmosfera represivă din ultimul an al ultimului deceniu comunist.

constant împiedicată să ies. Cînd mi se dă voie totuși, rareori, sînt întotdeauna agresată, în plină stradă, de un securist ce se dă drept „muncitor revoltat împotriva mea”. Astfel, am fost scuipată de mai multe ori în plină față, îmbrîncită, trasă de haine, înhățată de obraz etc. Mi se spune mereu de către securist să nu mai circul pe străzi nepopulate, ca Aviator Bădescu, ci pe Calea Turzii. Probabil, vor să mă împingă în fața vreunui vehicul... Tocmai de aceea continuu să circul pe Aviator Bădescu.

Ceea ce s-a întîmplat azi, joi 18 mai, întrece orice măsură și arată cine este adevăratul meu agresor.

La ora 10 : 30 am ieșit să cumpăr pîine la magazinul de pe Calea Turzii. Am ieșit fără opreliște, spre surpriza mea. De două săptămîni am fost mai mult sechestrată la domiciliu, cu excepția după-amiezii de 12 mai, cînd am fost vizitată de reprezentanți ai ambasadei franceze și milițienii au dispărut ca prin farmec.

Magazinul de pîine era gol. M-am întors acasă să încui ușa pentru a coborî apoi în căutarea de pîine pe Petru Groza. Abia am făcut însă doi-trei pași pe strada Alba Iulia, că milițianul s-a apropiat și mi-a spus că nu am voie să ies. I-am explicat că nu am găsit nici o fărîmă de pîine și cobor la Miorița. Răspunsul a fost că nu-mi dă voie. I-am replicat că e dreptul meu să-mi cumpăr pîinea, că nu mă supun unei dispoziții abuzive, și am dat să plec.

M-a apucat brutal cînd de braț, cînd de păr, împingîndu-mă spre porțiță. M-am sprijinit de un leaț de gard, căci nu voiam să cedez. Atunci m-a smuls de leaț cu tot și m-a îmbrîncit în curte cu atît violență, încît am căzut pe spate, pe caldarîmul din curte. Cînd am reușit să mă ridic și am dat să ies din nou, s-a năpustit asupra mea, în curte (unde nu avea voie să intre fără mandat), m-a înhățat iarăși de păr, m-a lovit de mai multe ori în cap și cu piciorul mi-a aplicat lovituri în coapse. S-a potolit doar cînd m-a doborît la pămînt. După ce m-am sculat, am mai repetat de două ori gestul de a ieși, dar s-a soldat cu aceleași lovituri pe picior și cu palme în cap, pînă cădeam. „Te omor”, îmi striga.

N-am mai încercat să ies. Dar, în semn de protest, ca să vadă trecătorii că nu mi se dă voie să ies, am rămas în spatele porțiței de sîrmă. Am practicat și mai demult această formă de protest cînd nu puteam ieși.

Atunci a apărut și securistul de serviciu, înalt, cu mustață (ce mai, ofițer cu „studii”, „intelectual”, „omul nou”!). Venea spre casa noastră. Am ieșit din nou să-i arăt leziunile de pe brațe, cauzate de milițian, și să-i spun că totuși aveam dreptul la pîine. În loc să mă asculte, m-a înfășcat ca și colegul său în netrebnicie – plutonierul – și m-a îmbrîncit cu forța în curte. Am căzut. În căzătură mi s-a răsucit genunchiul și am rămas cu o durere în torace, partea stîngă, la fiecare respirație. Probabil îmi dăduse în acel loc și un pumn. Văzîndu-mă pe jos a plecat satisfăcut. Iată cine ne sînt muncitorii care ne atacă pe stradă și de ce trebuie să stea Miliția și Securitatea la poarta noastră să mă „protejeze” de „furia populației revoltate”. Ei așa își justifică prezența în fața casei, precum și interdicția ce mi se impune de a ieși.

*

Draga mea, azi 19 mai am încercat să mergem cu tata la un medic. Mă doare genunchiul și nu pot respira. Sînt plină de cucuie, vînațăi, julituri – din cap pînă-n picioare. După cum era de așteptat, nu mi s-a dat voie să ieșim la medic. Sîntem din nou sechestrați și fără pic de pîine. Nu te speria, moralul ne este bun. Tata a cerut să iasă singur la procurorul militar și după pîine, dar a fost îmbrîncit. Difuzează știrea cu procesul. Poate mă va apăra cineva – simbolic – acolo.

Azi, 20 mai, am ieșit amîndoi, fără opreliști la Medicina legală, pentru un certificat, pe care l-am și obținut. Tata vrea să-i dea în judecată pe autori la Tribunalul Militar. Certificatul medico-legal atestă 17 leziuni. Vreo 3 nu le-au depistat. Au fost cumsecade. Mi-au spus să-mi fac o radiografie : suspectă de a avea vreo coastă fisurată.

Azi, 21 mai, aflăm de pățania domnilor Gérard Deprez și Christian Léonard¹ din după amiaza zilei de 18 mai. Îmi pare rău că din cauza mea. Le mulțumesc din suflet pentru sacrificiul lor. La ora aceea eu eram deja bătută, poate de aceea nu trebuia să mă vadă vizitatorii.

Nu știu cum va fi cu plecarea mea, mai ales acum, după bataie. Chiar dacă „Geniul Carpaților” va face în aparență concesii, îl va pune pe milițian să nu-mi dea voie să ies în zilele cînd va trebui să-mi ridic pașaportul, să-mi iau biletul de călătorie sau chiar să călătoresc. E capabil de orice.

Tot așa s-a petrecut cu cererea și actele mele de pașaport. Sînt și acum la mine pe masă : șeful de la Pașapoarte, șeful de la Securitate, la care am audiențe, erau de acord cu depunerea dosarului la Serviciul Pașapoarte. Dar cînd m-am prezentat la ghișeu cu dosarul, funcționara mărunță de la ghișeu a refuzat categoric să-mi primească actele, declarînd că numai ea răspunde de munca ei, că nu poate accepta un dosar incomplet, invocînd o lege sau HCM pe care a interpretat-o aiurea și care nu mă viza nicicum, eu fiind pensionară, iar legea se referă la cei din cîmpul muncii. „Da”, mi-a zis, „dar ați lucrat cîndva. Mergeți și cereți aprobare de la instituția unde ați lucrat. E ca și în fabula «Lupul și mielul»”.

Draga mea, anunță toate posturile de limba română, anunță și presa că îmi fixezi o oră de protest (stat în picioare în spatele porțiței de la stradă) pe săptămîină, să zicem sîmbăta, orele 10 : 00-11 : 00 dimineață, dacă în acea săptămîină nu mi s-a dat voie să ies sau am fost agresată, acasă sau pe stradă etc. Nu știu la ce să mai recurg pentru a-mi apăra drepturile². Te iubesc tare mult, mulțumesc pentru tot. Mi-e dor de voi toți. Va fi tot mai greu de comunicat. Pe mine, practic, nu mă lasă să ies.

Te sărut cu toată dragostea mea,

Mama

„O româncă revenită după 20 de ani”, [mai 1989], difuzată la 11 iunie 1989³

Domnule director,

„Omul, cel mai important capital”, a spus Marx. În toți anii de facultate în România am auzit această formulă spusă de diverși lectori la orele de învățămînt politic. Cu ani în urmă, cînd am pășit pentru prima oară pe străzile Parisului, nu m-a impresionat orașul și

1. Doina Cornea se referă la tentativa deputatului belgian Gérard Deprez și a asistentului său parlamentar, Christian Léonard, de a o vizita, tentativă care a fost împiedicată cu brutalitate de gardieni.
2. În semn de solidaritate cu Doinea Cornea, începînd cu luna august 1989, în fiecare sîmbătă, între orele 10 : 00 și 11 : 00, organizația refugiaților români din Ungaria, „România Liberă”, a manifestat în fața hotelului Forum din Budapesta.
3. L.M. no. 119, June 11, 1989.

nici magazinele sau cantitățile impresionante ale mărfurilor, ci oamenii, calmul lor. Îmi aduc aminte cât de uimită am fost de faptul că trenurile nu se puneau în mișcare pînă ce nu erau controlate toate ușile că sînt bine închise, sau pînă ce ultimul călător întîrziat se urca în tren. Atîta respect pentru om era pentru mine, venită dintr-o țară comunistă, ceva nou, minunat. Acest respect al omului pentru om și în special al legilor țărilor vest europene pentru oamenii lor m-au făcut să înțeleg sensul adînc al cuvintelor lui Marx.

După mulți ani, am hotărît să revăd Bucureștiul și, avînd o memorie bună, m-am prezentat la granița română ca un cetățean ascultător care ar fi fost plecat de acolo de cîteva săptămîni. Am scos toate valizele din mașină pe mesele de la intrare spre a fi controlate, am predat pașaportul și am așteptat cu răbdare pe funcționarii vamali să-și îndeplinească funcția. Privind-i cum se mișcă intenționat cât mai încet posibil, cum te lasă să aștepti în timp ce ei mînîncă sau stau de vorbă, mi-am dat seama că sînt instruiți să procedeze în așa fel încît chiar de la graniță să înțelegi că din acest moment omul, individul, nu trebuie să mai aibă senzația că este respectat, ci mai degrabă înjosit și făcut cât mai mic cu putință. Cel care îndrăznește să treacă peste această graniță este în mîna unei forțe pe care am recunoscut-o la orice pas. Această forță care a distrus an cu an și zi cu zi o națiune întreagă, pe fiecare om în parte, încetul cu încetul.

Șoseaua pe care am mers de la graniță la București o cunoșteam bine din anii copilăriei și tinereții mele, am regăsit-o la fel de îngustă, numai cu mult mai multe gropi. M-au impresionat cîmpurile imense fără un pom, fără o tufă, aproape neumane, nimic să bucure privirea omului. Pomii fructiferi de pe marginea drumurilor comandați de Ceaușescu să fie plantați în anii în care eu mai eram studentă în București parcă nu au vrut să crească și să se dezvolte nici ei, ci au rămas piperniciți.

În fine, mi-am ajuns țelul, Bucureștiul m-a primit cu o stradă plină de gropi, încît am început să-mi pară rău de șoseaua părăsită pe care înaintasem cu chiu cu vai cu 45 km/oră în medie. Era seară și oamenii care traversau strada prin fața mașinii mele mi se păreau total inconștienți de pericolul în care se pun. Începusem deja să mă obișnuiesc că nu există linie de demarcație pe șosele între cele două sensuri de circulație, lucru de neconceput pentru un drum chiar de țară din nici o țară în afara granițelor României, dar că într-o capitală nu există trecere pentru pietoni bine demarcată, pe care să le vadă de departe orice conducător auto, nu puteam să înțeleg. Într-un tîrziu am descoperit, în fine, de ce pietonii traversau strada cu atîta seninătate, și anume pe partea dreaptă a drumului era atîrnat un mic triunghi cu inscripția „trecere pentru pietoni”. Încă o dată am înțeles : „Aha !”, dacă ești conducător auto și te-ai strîns de gît să cumperi o mașină, ai pierdut și mai mult din drepturile tale. Nu numai că subvenționezi o fabrică de mașini care fabrică niște produse ce nu s-ar putea vinde pe nici o piață liberă, dar trebuie să-ți faci și greutăți suplimentare¹. Dreptul normal al fiecărui conducător de mașină este să fie înștiințat prin semne clare, vizibile de la distanță cât mai mare de tot ceea ce se petrece în fața lui. Acest drept nu e respectat în România. Legi și convenții internaționale sînt pentru cei care organizează haosul complet din această țară vorbe goale. Important este pentru ei ca unei categorii cât mai mare de oameni să-i fie frică de cea mai mică mișcare pe care ar face-o. Drepturi pentru conducătorii de mașini, într-o țară în care cele mai elementare drepturi ale oamenilor sînt călcate în picioare, ar fi prea mult².

1. Pasajul care începe cu „Încă o dată...” nu a fost citit la Europa Liberă.

2. Pasajul care începe cu „important este...” nu a fost citit la Europa Liberă.

A doua zi m-a întâmpinat cu cerul albastru, soare, cald și pomii înfloriți. Minunat, aveam impresia că anii zburaseră și că timpul în care nu mai fusesem în București era mult mai scurt, că plecasem de câteva săptămîni, iar impresiile neplăcute cu o zi mai înainte zburaseră din capul meu. Mi-am amintit de zile frumoase petrecute cu prietenii mei și doream să mă plimb pe străzi pe care nu mai fusesem de mult, dar o voce din apropiere m-a scos din visare :

— Trebuie să vezi metrourile și centrul civic și magazinele goale și...

— Și oamenii, am spus eu trezită din visul meu de vorbele bătrînei mele mătuși.

— Oamenii ??, s-a mirat dînd din umeri interlocutoarea mea, și aproape în șoaptă a adăugat : „Săracii de ei ! ”.

Se părea că nu pot scăpa de realitate, așa că am plecat să-mi împlinesc programul. Am făcut cunoștiință cu minibusul, am admirat cu ochii mari și cu încîntare cum oamenii își fac loc unul altuia, cum dau banii de la unul la altul pentru cumpărarea biletului, m-am simțit bine între ei și am coborît cu senzația : „Oamenii aceștia încearcă să se ajute reciproc”. M-am suit mai tîrziu în metro, un tîrnăr a dat imediat locul unei persoane în vîrstă. Hm !, așa ceva nu se vede prea des în metrourele din Occident. Cu inima ușoară am coborît din metrou și am început să studiez stația în care mă aflam, marmoră albă și roșie, frumos, dar îngrozitor de nepractic și îngrozitor de murdar. Obișnuită cu oamenii care în toate stațiile de metrou cunoscute de mine curăță încontinuu, i-am căutat și aici cu ochii. Nu am văzut pe nimeni. Plimbîndu-mă, privind lumea care forfotea, urcînd și coborînd din vagoane, studiind diferite stații de metrou, mi-am pus întrebarea : oare cei ce au hotărît construcția acestui metrou, cei care au aprobat planurile de construcție, distanțele între stații, au mers sau cunosc măcar planurile de construcții ale altor metro-uri din lume ? Acest mijloc de circulație este făcut în toate țările pentru a-i ajuta pe cei care-l întrebuintează să ajungă cît mai repede și mai ușor la destinația dorită, deci încă odată este făcut pentru oameni. Fiecare intrare la metrou are cel puțin cîte 4 ieșiri, traversează străzile pe dedesupt, face legături subterane de la un metrou la altul.

În București, fiecare stație are cel mult două ieșiri pe aceeași parte a străzii, deci circulația în punctele de întîlnire ale marilor bulevarde rămîne nerezolvată. Celor care le-am spus critica mea la adresa acestui metrou făcut fără nici o concepție modernă de arhitectură urbană, mi-au răspuns disprețuitori : „Ah, tu, cu ideile tale occidentale, noi sîntem fericiți că îl avem în locul troleibuzelor și autobuzelor în care ni se rupeau hainele sau umblam pe scări, căci erau așa de aglomerate. Să dea Dumnezeu să nu se dărîme, că așa cum este ne este de mare folos”.

Oamenii, înebuniți de alergătura lor zilnică pentru a supraviețui în haosul de nedescris al acestui oraș suprapopulat pentru capacitatea lui, chiar dacă își dau seama că ceea ce li se oferă este de cea mai mizerabilă calitate, sînt obligați să-l accepte. Dar cei responsabili cu asemenea construcții, dar acel atotștiutor care se numește Ceaușescu, cum au putut să accepte sau să comande o asemenea construcție ?

M-am întors acasă și am constatat că sînt murdară de praf pînă la genunchi, rezultatul plimbării mele pe străzile pline de praf și prin stații de metrou, unde murdăria a acoperit culoarea albă a marmorei. Într-adevăr, nu am văzut decît trei femei rezemate la un colț de stradă în trei mături de nuiele, care nu sînt bune decît să împrăștii praful de la un loc la altul, nu să-l aduni.

O bună parte din oraș a fost dărîmată pentru a se construi case noi, dar că în acest oraș se mișcă oameni care trebuie să trăiască în praful acestor dărîmături, copii, bătrîni,

care trebuie să respire acest aer îmbîcsit nu interesează pe cei sau pe cel care întinzînd mîna a hotărît dărîmarea, distrugerea a tot ceea ce era vechi. Că atîția oameni tineri mor în România, ce contează! ! OMUL, Omul nu are valoare pentru guvernul acestei țări.

Murdară, plină de praf, întristată de cele auzite și văzute și de propriile mele reflecții, dar cu senzația că oamenii aceștia înjosiți de legi și dispoziții date peste capul lor, peste voința lor, peste interesele lor, au încă puterea să se ajute unii pe alții, am adormit [...].

Ani de zile în tinerețea mea am suferit de pe urma lipsei de spațiu. În același apartament în care locuisem pînă în 1950 cu cei doi părinți ai mei, am fost obligați să trăim 11 persoane. Aducîndu-mi aminte de înjosirile pe care le-am trăit, am hotărît să vizitez noile cartiere ale Bucureștiului care au rezolvat în mare măsură situația umilitoare a conlocuirii. Bineînțeles, m-am dus la Piața Unirii să văd noua hală, Dîmbovița, Centrul civic. Curiozitatea m-a îndreptat în primul rînd spre Centrul civic, am privit blocurile, fîntînile, magazinele imense, goale și închise, oamenii în zdrențe care băteau în genunchi pietrele mozaicului de pe jos, încă neterminat, și am ajuns în fața Palatului Republicii unde m-am oprit în primul rînd încremenită, iar după aceea am început să rîd amuzată de atîta prost gust.

Cum este posibil, mi-am zis, ca în ziua de azi, cînd arhitectura modernă este reprezentată prin atîtea clădiri minunate în toate orașele din lume, aici să se construiască o asemenea oroare? O masă de beton, fără nici o formă și stil. Mi s-a spus că în interior lucrează o armată de artiști pentru împopoțonarea acestui colos cu zorzoane lipsite de gust, dar care sînt din ce în ce mai mult cerute de familia Ceaușescu, în dementa grandomanie și ignoranța fără limită cu care conduce această țară.

Întreaga zi mi-am petrecut-o în acest cartier, în special pe străzile din spatele noilor blocuri construite, gropi, praf, case mari frumoase și goale, scăpate încă de urgia dărîmăturilor. Mi-am adus aminte de o casa veche, dintr-un oraș mic din Spania, pe care am văzut-o cu cită dragoste și grijă a fost restaurată și ce bijuterie a ieșit din ea. Mi-am pus întrebarea, oare arhitecți români nu ar fi putut face același lucru cu casele frumoase care au fost dărîmate în acest cartier, pentru a face loc acestei orori? Nu ar fi fost posibilă încadrarea acestor case de noi construcții adecvate acestui oraș, în care blocurile de 9-10 etaje, fără o floare, fără un pom, înghesuite unul într-altul, în care oamenii trăiesc ca într-o baterie de găini, reprezintă o rană adîncă în urbanistica Bucureștiului? Două milioane și jumătate de oameni are orașul a cărui întindere ar fi fost suficientă pentru circa 5 milioane să trăiască în blocuri de maximum 4 etaje, cu suficient spațiu verde între ele, în care oamenii să se bucure de aer și verdeață.

Mă urmărește la fiecare pas același gînd și anume pentru ce este acest popor așa de urît de conducătorii lui, în frunte cu familia Ceaușescu? Pentru ce tot ceea ce se se face este făcut împotriva necesităților fizice și psihice ale omului, pentru că este totul făcut de mîntuială și de prost gust? Pentru ce orașul grădinilor, cum era numit odată Bucureștiul, a devenit orașul betoanelor?

Am ajuns la locul unde fusese biserica Sfîntul Spiridon. Mi-a apărut în memorie, mică, îngropată în pămînt... De cîte ori eram în apropierea ei, intram, nu pentru a mă adresa lui Dumnezeu, căci acest dar îmi lipsește, ci pentru a admira, pentru a respira aerul vechi, pentru a-mi imagina oamenii care au trăit cu sute de ani pe aceste meleaguri.

Privind mașinile parcate pe locul acelei vechi bijuterii, m-a apucat furia. Cu ce drept distrug cei ce sînt la conducerea României toate urmele istoriei acestui popor? Aceasta este o trădare și ei ar trebui să intre în istorie ca cei mai mari distrugători ai trecutului acestei țări. Furioasă, revoltată m-am dus să vizitez o prietenă arhitectă, care stă în celălalt cap al Bucureștiului, tot într-un cartier nou. Bineînțeles am răbufnit de la ușă și timp de o jumătate de oră i-am trîntit în față toată furia și revolta mea. Cînd m-am liniștit mi-a răspuns tristă: „Ce vrei, primim ordin să construim așa și nu ne putem opune”. „Bine, dar un singur om nu poate comanda peste toți”, am răspuns eu. „Nu, dar își impune părerile, și colecția de lingăi din jurul lui are grijă să fie executate, adăugînd și din prostia lor cîte ceva, așa că noi sîntem manipulați de o mîină de incuți, apărați de «băieții» bine plătiți care pentru un kilogram de carne sînt gata să bage trei oameni cinstiți în pușcărie.”

Într-adevăr, lipsa de mîncare, frigul și umezeala din casele oamenilor și în special din aceste blocuri noi făcute din beton, haosul legilor ieșite peste noapte, neputința în fața brutalității celor care au forța de partea lor, au măcinat energia și încrederea în viitor a poporului român. A doua zi eram în mașina unei prietene hazoase pe care am întreat-o într-o doară: unde se găsește în București un closet public, căci eu am căutat prin toate stațiile de metrou și nu am găsit nici unul? „Closet public? Așa ceva nu există, oamenii rezolvă cum pot această problemă [...]”.

Primarul orașului nu cred că știe că un oraș de peste două milioane de locuitori are nevoie și de closete publice, dar avem un bulevard care se numește „Bulevardul dintre closete”, căci este tăiat între cele două closete publice vechi de la Piața Romană și Universitate, închise între timp, probabil din economie. [...]

În a doua săptămînă cît am stat în București am văzut atîta mizerie și suferință cît nu am văzut în 20 de ani de cînd trăiesc în afara României. Oameni bătrîni, abia trăgîndu-și picioarele și nevoiți să stea la cozi sau să-și care sacoșele, căci nu există nici un sistem social care să le aducă mîncare omenească acasă, spitale în care paturile bolnavilor sînt acoperite cu așa-zise cearceafuri negre și zdrențuite, în care oamenii sînt lăsați să moară, căci nu există medicamente, pansamente și dezinfectante. O doctoriță mi-a spus cu lacrimi în ochi: „Ce se întîmplă aici este genocid”. Copii palizi de pe străzi care se uită cu ochii mari în jurul lor parcă ar vrea să întrebe de ce au fost aduși pe lume în atîta mizerie și suferință. La toate criticile aduse conducerii dezastruoase și incapabile ale acestei țări, dumnealor nu știu decît să răspundă că asta este amestec în treburile interne ale României.

Am plecat din România cu inima grea, fiindu-mi rușine față de prietenii și rudele mele, căci eu trăiesc într-o lume civilizată în care omul nu este batjocorit, că nu pot să-i ajut cu nimic, dar cu dorința de a țipa în gura mare în aceste țări din vest. Un popor este secătuit zi de zi, încetul cu încetul, de o mîină de iresponsabili.

„Grupul de ziaristi români”, [mai-iunie 1989], difuzată la 18 iunie 1989¹

Stimate Doamne, Stimați Domni,

Ținem să vă anunțăm că ziaristii români Mihai Creangă de la revista *România Pitorească*, Anton Uncu de la cotidianul *România liberă*, cât și linotipistul Alexandru Chivoiu de la Combinatul poligrafic Casa Scînteii au fost eliberați din arestul Securității în zilele de 3 mai – primul – și la 4 mai curent, ceilalți doi.

Ei fuseseră arestați împreună cu ziaristul Mihai Petre Băcanu² de la cotidianul *România liberă* în luna ianuarie curent ca urmare a tipării unui manifest-program cu articole ce demascau pe Ceaușescu și regimul lui nepopular, ce obligă un întreg popor la foame, frig, întuneric, cu privațiuni de la cele mai elementare forme de libertate, reprimarea oricărei forme de opoziție, și chemau populația țării ca în mod pașnic să opună rezistență.

La data la care vă scriem aceste rînduri, Mihai Petre Băcanu se află încă în închisoare, lipsit de asistență juridică, fără nici o legătură cu familia, supus unui tratament neomenos, interogatorii, presiuni psihice și fizice. Sîntem convinși că eliberarea celor trei se datorește în totalitate protestelor opiniei internaționale, a tuturor celor care ați militat pentru scoaterea lor de sub acuzare. După cîte știm, Anton Uncu a fost trimis în exil forțat în orașul Piatra Neamț, iar Mihai Creangă la Tîrgu Mureș, orașe la distanță de 3-400 de kilometri de București, unde le este domiciliul stabil și unde se află familiile lor. Ei au fost numiți în posturi inferioare pregătirii, cu salarizare sub orice critică, luîndu-li-se dreptul de a scrie, deci cu un alt profil profesional, sub supravegherea atentă a Securității, cu informatori plasați la serviciu și domiciliu, fără posibilități de a comunica telefonic cu familia deoarece telefoanele de la domiciliul din București au fost suspendate, iar corespondența lor este controlată. Ei sînt slăbiți și marcați de lunile de arest.

Grupul de ziaristi români care au făcut apel la D-voastră pentru apărarea lor, opinia publică din România, colegii lor de aici, cei de bună-credință, vă aduc calde mulțumiri pentru ce ați făcut pentru eliberarea lor și vă asigură că aceasta se datorește numai protestelor internaționale, căci în interior nu există sprijin, nici dreptate, totul este în mîna clanului Ceaușescu, a dușmanilor poporului. De altfel, trebuie să știți că atît ziaristii respectivi, cît și ceilalți oponenți și dizidenți sînt apărați numai de protestele internaționale pe care D-vstră le scoateți la lumină sau le dați glas, și doar astfel curajul lor crește și vor putea lupta pentru libertate și democrație. Vă rugăm în continuare să acționați pe

1. L.M. no. 120, June 18, 1989.

2. Petre Mihai Băcanu (n. 1944), jurnalist. Studii: Facultatea de Filologie, Universitatea din București (1964). Redactor la ziarul *România liberă* (1970-1988). A fost arestat în ianuarie 1989 și ținut în închisoare pînă la revoluție pentru încercarea de editare a unui ziar clandestin, intitulat *România*, alături de Mihai Creangă (redactor la *România pitorească*) și Anton Uncu (1938-1998, absolvent al Institutului de Marină din Constanța, apoi al Facultății de Litere, Universitatea din București, redactor la *România liberă* între 1970 și 1989). Acestora trei li se asociaseră chiar înainte de tipărirea primului număr Ștefan Niculescu-Maier (n. 1958, absolvent al Facultății de Automatică în 1983, colaborator al publicațiilor *Magazin*, *Știință și Tehnică*, *România liberă* și *Viața studentească*) și linotipistul Alexandru Chivoiu. Petre Mihai Băcanu a inițiat împreună cu foștii săi colegi de rezistență privatizarea ziarului *România liberă* și a devenit directorul său executiv. A fost unul dintre inițiatorii și liderii Alianței Civice, cea mai amplă mișcare civică din România, înființată în noiembrie 1990.

toate căile pentru eliberarea colegului nostru Mihai Petre Băcanu, care continuă să fie arestat și căruia nu ar fi exclus să i se intenteze un proces penal de trafic ilegal de cafea, de autoturisme (al lui a fost confiscat la arestare) sau de videocasetofoane.

Un țăran, [mai 1989], difuzată la 18 iunie 1989¹

Domnule director,

Din lotul nostru de 10-15 ari, sîntem obligați ca jumătate să-l cultivăm și să dăm statului toată recolta pe nimic, cealaltă jumătate o cultivăm noi cu legume pe care le valorificăm prin vînzarea la marginea drumului, pentru că de multe ori sîntem opriți de a merge cu ele la oraș. Legume ca : roșii, ardei, castraveți și vinete. Cu bruma de bani ce o realizăm, ne mai cumpărăm și noi cele de trebuință. Sîntem obligați să contractăm cu statul un porc ori doi sau vite, ni se promite hrană pentru ele, însă nu ni se dă nimic.

Toate animalele îngrășate de noi ni se iau la prețuri derizorii, nu căpătăm mai nimic pe ele. Pentru o vacă trebuie să dăm cotă 800 litri de lapte (pe an), pentru ce aceasta ? Noi cumpărăm nutrețul de unde putem, iar venitul sau mai bine zis hrana noastră cea de toate zilele ne-o iau hoții și șarlatanii. Laptele ni-l plătește cu 2 lei litrul, iar cînd îl vînd populației, după ce l-au stors de grăsime, iau 4,50 pe litru.

Într-o comună nu mai găsești vite decît circa 5% din cîte aveau țărani. Nu mai avem cu ce le întreține și de ce să ne mai chinuim, dacă venitul ni-l ia statul ? Noi nu putem tăia pentru casă un vițel, un mînzat, sau un miel, nu avem voie, iar dacă sîntem prinși, închisoarea ne așteaptă. Noi muncim, statul ne ia munca, iar pe masa noastră nu există o ciorbă de vițel, de vită, sau de miel, în general de carne. Dacă nu avem de predat un porc la stat, vine milițianul din sat și îl ia pe al nostru, chiar dacă îl găsește gata tăiat ni-l ridică, lăsîndu-ne fără hrană pentru copii și familie.

La căsătoria fiilor sau a fiicelor noastre nu avem din ce face mîncarea tradițională pentru invitații la nuntă. Cînd se face nunta sîntem urmăriți și luați la întrebări, de unde am procurat cele trebuincioase la nuntă ; dacă s-a constatat că am tăiat un vițel sau o vită, după nuntă mergem la pușcărie. Vaca, vițelul, mieii (în general vitele) nu ai voie să le vinzi decît la stat, vitele peste 350 de kg, iar mieii la 15 kg. În caz că nu ating greutatea respectivă, le ții pînă ajung la greutatea cerută. În 3-4 ani te trezești în curte cu 4 vite la care nu ai ce să le mai dai de mîncare. Pentru a scăpa de ele le ducem cîte una în pădure, le legăm de un pom să o mănînce ursul și justificăm astfel cu ce a mai rămas din ea, sau o legăm noaptea de șina de cale ferată, s-o calce trenul, sau ne rugăm s-o ia alt țăran pe gratis, numai să scăpăm de ele, în halul acesta am ajuns.

Vaca este verificată periodic, ca și femeile, ca nu cumva să se piardă fătul, și acolo unde se pierde, pușcăria își deschide porțile. Unii țărani care nu au mai putut da cote de lapte, au legat vacile de gardul Primăriei și au plecat, s-a rezolvat prin confiscarea viteilor. Țărani navetiști care prestează serviciu la oraș au același regim ca cei care lucrează

1. L.M. no. 120, June 18, 1989.

la țară, adică, piinea, zahărul, făina, uleiul, orezul și gazul le primesc numai dacă aduc în schimb : ouă, iepuri, păsări socotite la un preț de nimic, iar ce cumperi la prețuri de stat este cu majorări de transport la țară. Piinea de 300 gr., făcută din făină cu tărîțe de grîu, numai coajă de ea și uscată.

În comune și în sate s-au mai făcut pînă acum cîțiva ani case frumoase, mai mare dragul să te uiți la ele. De la un timp, nu s-a mai dat voie nici să se mai construiască, nici să se facă reparații, nu se găsește material de construcție de nici un fel. Am avut o casă construită la roșu cu 12 ani în urmă. Cînd am mers la Consiliu să-mi dea aprobarea pentru introducerea curentului electric, mi s-a spus : nu se mai aprobă nimic, dumneata nu vezi că nici pentru reparații nu s-au mai dat aprobări ? Avem ordin să lăsăm să intre totul în paragină pentru a putea trece la demolare în cadrul sistematizării. Nu de mult a venit o echipă de filmare în sat și a început să filmeze numai casele care erau mai avariate, cu aspect mai urît, mai neîngrijite, de cele aspectuoase nu s-au atins, aceasta pentru a duce în eroare opinia publică internațională, că ei demolează satele și comunele care sînt necorespunzătoare ca aspect.

„Un dascăl revoltat”, [iunie 1989], difuzată la 6 iulie 1989¹

Despre noi, dascălii.

În fiecare an, la 30 iunie, se sărbătorește „Ziua învățătorului”. Alături de mineri, siderurgiști, țărani – „ziua recoltei”, nu-i așa ? , e ziua lor – marinari, aviatori, pompieri și nu mai știu care, iată că și noi, dascălii, ne bucurăm de atenția regimului și în această zi de 30 iunie ne sărbătorim. Sîntem sărbătoriți.

N-aș avea nimic de obiectat contra acestor sărbători, n-am nimic de zis că există o zi a învățătorului, astfel de sărbători se întîlnesc și prin alte părți și sînt bine-venite și la noi. Ceea ce este deosebit de supărător este prăpastia adîncă între vorbele frumoase ce se rostesc cu acest prilej și realitatea dureroasă, dramatică în care sîntem nevoiți să trăim și să muncim. Această prăpastie între cuvintele rostite și scrise de mediile de informare, ca și cele din discursurile președintelui țării, această prăpastie se adîncește mereu și această adîncire nu e decît măsura cinismului cu care actualii deținători ai puterii din România tratează poporul român.

Tuturor celor ce lucrează în învățămînt – educatoare, învățători, profesori și maiștri – formează dascălimea și ei, acestei dascălimi, colegilor mei de muncă și de suferință vreau să le adresez un cuvînt cu acest prilej.

Stimați dascăli din România,

Vi se adresează pe această cale, alta nu e, un coleg al vostru pentru că de prea multă vreme despre noi și în numele nostru n-au glăsuțit acele voci care să ne reprezinte cu ade-vărat. În numele nostru au vorbit ziariștii total aserviți regimului, au vorbit unii dintre noi care au acceptat necondiționat dictatura fie din inconștiență, fie din calcule meschine.

1. D.B. no. 614, July 6, 1989.

Doar două glasuri, și acestea prin intermediul postului de radio Europa Liberă, au spus câte ceva despre noi. Mă refer la scrisoarea adresată nouă de o colegă din Timișoara¹ și la o altă scrisoare, a distinsei și curajoasei noastre colega din Cluj, profesoara Doina Cornea².

Vă propun așadar ca Ziua învățătorului să fie pentru noi o zi de bilanț, de analiză lucidă a situației în care ne aflăm, dar mai ales o zi în care să rostim cu voce tare câteva adevăruri despre munca și despre viața noastră. Poporul român, și împreună cu el și noi, dascălii, trece prin momente grele. Condiția noastră de luminători ai sufletelor copiilor este la fel de grea ca a tuturor, excepție făcând potențaii regimului și slugile lor. Viața de mizerie, de opresiune pe care o îndură poporul român o simțim și noi din plin. Nicolae Ceaușescu, președintele țării, s-a transformat într-un fel de vechil național, care-i îndeamnă, îi împinge de la spate pe români să muncească până la epuizare, în numele unor idealuri iluzorii, pe care vedem cu toții bine, nu le-am atins și nu le vom atinge. Sfirul biciului prezidențial ne atinge și pe noi, dascălii, dar s-o recunoaștem, greu tot muncitorii și țărani îl duc.

Însă noi, dascălii, trebuie să facem tot ce e omenește posibil ca răul pe care dictatura lui Nicolae Ceaușescu l-a aruncat și-l aruncă asupra noastră să nu se reverse, prin noi, și asupra copiilor.

Dascălului i s-au legiferat, normat, reglementat, sugerat, statuat, ordonat toate, dar absolut toate mișcările și activitățile pe care trebuie să le desfășoare în munca lui de formator, de modelator de conștiințe. S-a pornit probabil de la premisa că acest modelator de conștiințe ar fi el însuși lipsit de conștiință, un fel de animal-robot ce trebuie împins de la spate, îmboldit, zgîlțit, amenințat, timorat, pedepsit. Mă întreb și vă întreb, nu cumva cei ce l-au gândit în felul acesta pe dascăl, cei ce și-au închipuit că deși om, e lipsit de conștiință civică și patriotică, nu cumva și l-au imaginat pornind de la felul lor de a fi, al celor ce conduc destinele țării? Nu cumva cei ce au dat legile referitoare la învățămînt s-au avut în vedere pe ei? Au crezut că dacă ei practică față de poporul român cinismul, atunci și dascălii sînt niște cinici? Dacă ei nu concep viața decît ca pe o eternă minciună, atunci și dascălii trăiesc din micuună și prin micuună? Dacă ei sînt niște lași, tot așa sînt și luminătorii de suflete? Dacă ei au făcut din cupiditate și necinste o regulă de viață, dacă ei au trădat idealuri sfinte, atunci și noi sîntem lași și mincinoși?

Însă eu cred că ei s-au înșelat amarnic. Dascălul poate fi și nu trebuie să fie decît acea figură luminoasă care din cinstea, omenia, puritatea lui sufletească dă și celor ce vin după el, dă copiilor hrana sufletească de care aceștia au nevoie pentru a păși în viață. De aceea noi, dascălii, nu trebuie să confundăm planurile. Pentru că orice popor care nu-și apără la timp ființa morală este condamnat la pieire. Nu va fi posibil să viețuim într-o lume în care hoția, corupția, lenea, indolența, lipsa respectului pentru aproape, lașitatea și trădarea sînt caracteristici ale majorității membrilor societății. Nu se poate viețui într-o lume în care majoritatea indivizilor trăiesc în afara cultului muncii, complăcîndu-se în mocirla învîrtelilor, a afacerilor făcute în marginea legii. Nu vom supraviețui ca popor dacă nu-i vom învăța pe copii să trăiască respectul legii și al muncii. Cînd spun asta mă gîndesc la munca liber consimțită, nu la munca de sclavi și supuși cărora li se refuză bucuria de a trăi, de a se bucura de roadele muncii lor. Trebuie să le explicăm copiilor că nu a fost

1. *Vezi supra*, scrisoarea difuzată la 28 septembrie 1988.

2. Probabil autorul face referire la textul Doinei Cornea „Scrisoare către cei care n-au încetat să gîndească”, difuzat la Europa Liberă în august 1982 – Doina Cornea, *op. cit.*, pp. 13-17.

dintotdeauna așa, că omul, ca ființă născută în libertate, nu poate fi ținut la infinit în lanțurile și sub călcâiul dictaturii.

Dictatura lui Nicolae Ceaușescu ne-a făcut și ne face un rău imens nouă, dascălilor și întregului popor român, însă noi nu trebuie să sădim acest rău în sufletele copiilor. Dacă dictatorul ne oferă modelul unei societăți supercorupte, dacă puterea ne dă exemplul lipsei de patriotism, să cultivăm în elevi cinstea, dragostea față muncă, dragostea adevărată față de patria cea adevărată, și nu față de cea care vrea să o reprezinte dictatorul și clică lui. Știu că nu e ușor. Organele noastre de învățămînt nu sînt decît instrumente oarbe ale puterii și represiunii, un fel de prelungire a mîinilor Securității și Miliției îndreptate spre noi, dascălii. Astăzi, în România nu există nici măcar o singură școală în care teama și spaima de inspectorul școlar să nu fie sentimentele predominante ale corpului didactic. Ei au sădit în mod premeditat în sufletele noastre vinovăția și frica.

Ei au dat legi, instrucțiuni, decrete, regulamente, ordine și circulare în care i-au cerut dascălului să facă de toate : număratul animalelor, munca cîmpului și strîngerea recoltei, munca culturală, cerșirea de la elevi a banilor sub tot felul e pretexte, strîngerea impozitului indirect pus asupra părinților, prin așa-zisul „plan economic” ce-i revine școlii. Inspectorul vine în școală cu acest potop de cerințe și obligații și pentru că noi nu le putem îndeplini pe toate, ne scot vinovați. Vinovați că n-am făcut planul economic, că am lăsat elevi corigenți sau repetenți, că n-am făcut scriptologia aberantă pe care ne-o cer, vinovați că n-am școlarizat pe toți copiii. Sîntem vinovați că n-am strîns destule sticle și borcane, maculatură, plută, plante medicinale și cîrpe, că n-am făcut planul la fier vechi, că nu ne-am abonat la ziarele și revistele în care se vorbește numai de o singură familie, vinovați că n-am făcut destule meditații și consultații cu elevii, că nu ne-am îndobitocit complet prin învățămîntul ideologic, citind pînă la epuizare sau memorînd magistrarele cuvîntări. Mai sîntem vinovați că acțiunile și activitățile pionierești nu s-au îndeplinit sută la sută, vinovați că n-am strîns la timp banii pentru timbre de sindicat, de Crucea Roșie, de sport, că n-am vîndut elevilor toate biletele ce ni se bagă pe gît, că nu i-am forțat pe elevi să cumpere tot felul de pliante. Sîntem vinovați că n-am făcut planul la ședințe, că n-avem activitate metodică, de cercetare sau că n-am pregătit bine copiii pentru „Cîntarea României”.

Evident, n-am enumerat decît o mică parte din ceea ce ei ne cer nouă, dascălilor, să facem în afara profesiei. Pentru că ar fi trebuit să reamintesc corvoada de a păzi clădirea școlii (garda), participarea la eternul carnaval prezidențial, munca patriotică voluntar-obligatorie și altele. În schimb, salariul nostru în loc să crească, cum spune propaganda, scade prin tot felul de tertipuri : plata retribuției la părți sociale, amenda impusă prin legea nr. 1, zisă a contribuției voluntare, prin mărirea pe tăcute a impozitelor, prin sancțiuni, prin retragerea gradațiilor, prin plata a tot felul de cotizații, sport, sindicat, partid, Crucea roșie, prin mărirea abuzivă a normelor didactice. De asemeni, salariul nostru este diminuat și prin neplata unor activități didactice, cum ar fi examenele de treaptă la liceu, examene la fără frecvență, activități de îndrumare și control. Și la urmă, tot ei vin și se mai miră de ce școală românească de azi produce un număr așa de mare de analfabeți, de oameni lipsiți de educație. Iar de această situație vor să ne scoată pe noi vinovați.

Ar trebui însă să ridicăm fruntea sus și să le spunem opresorilor noștri că nu sîntem vinovați. Ar trebui să le spunem că chiar dacă ziua ar avea nu 24 de ore, ci 48 de ore, bietul dascăl n-ar avea timp să facă tot ceea ce i se cere. Ar trebui să le spunem că sîntem și noi oameni, că avem nevoie de timp și pentru viața noastră, că sîntem și părinți la rîndul nostru, că sîntem oameni ai cărții și nu proprietatea personală a cuiva.

Cred că nu putem fi făcuți vinovați pentru neîndeplinirea acelor obligații care nu decurg din munca cu elevii, nu putem fi vinovați de neexecutarea acelor ordine care nu sînt nemijlocit legate de munca didactică. A venit vreme să spunem cu voce tare tot ceea ce ne spunem între noi pe șoptite :

– de ce a ajuns învățămîntul românesc în asemenea hal de decădere și de dezorganizare ?

– de ce și cît timp să mai susținem în fața părinților minciuna învățămîntului gratuit, cînd știm bine că părinții plătesc din buzunarul lor, și așa secătuit, tot felul de taxe, plătind manualele școlare, rechizitele, curățenia localurilor și multe altele ?

– cît timp va trebui să mai suportăm aceste salarii de mizerie, și acestea ciuntite, care abia ne ajung să supraviețuim, în timp ce milițienii, securiștii și activiștii au salarii de 3 pînă la 5 ori mai mari ca ale noastre ?

– de ce nouă ni se cere să respectăm legile țării, să-i educăm și pe elevi să le respecte, în timp ce cei care dețin puterea le încalcă cu seninătate și cinism ?

Iată cîteva exemple de încălcare a legii învățămîntului, pe care desigur, o cunoaște și ministrul învățămîntului, Ion Teoreanu¹. Activitatea cunoscută sub inițialele P.T.A.P. – pregătirea tineretului pentru apărarea patriei – este prevăzută de legea apărării a se face cu elevii începînd cu vîrsta de 16 ani. De ce, întreb, de ce se face și cu elevi de clasa a V-a pînă la a VIII-a, cînd ei au între 10 și 14 ani ? În orar este prevăzută o oră la două săptămîni, în alternanță cu așa-zisa informare politică. De ce a acceptat ministerul învățămîntului și această corvoadă care duce la supraîncărcarea elevilor și a dascălilor ?

Articolul 143, aliniatul 2 din Legea educației și învățămîntului arată că „în timpul procesului de învățămînt, al exercitării atribuțiilor didactice”, „cadrele didactice nu pot fi scoase pentru îndeplinirea altor activități”. Însă cine nu știe că în România se practică pe scară largă scoaterea de la ore a profesorilor și învățătorilor pentru ședințe, instructaje, manifestații de tot felul ? În școlile bucureștene se practică scoaterea elevilor cu săptămînile, repet, cu săptămînile, la acțiuni așa-zise de gradul zero la care urmează să participe familia Ceaușescu. La sfîrșitul lunii octombrie, începutul lunii noiembrie 1988, profesorii nu puteau să dea teze cu unele clase pentru că erau plecate la sala polivalentă.

Articolul 185 din aceeași lege a învățămîntului prevede că structura anului școlar, durata activităților didactice și a programului săptămînal de activitate a elevilor și studenților, sesiunile de examen, vacanțele școlare și universitare se stabilesc prin decret al Consiliului de Stat. Nimeni nu știe dacă aceste decrete există sau nu, însă nu puține sînt

1. Ion Teoreanu (n. 1929), inginer chimist. Studii : Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic din București (1948-1952), specializare în URSS (1959-1960), doctorat în științe tehnice (1962), absolvent al Universității Politice și de Conducere. Membru al UTM (1948), membru al PMR (1955). Activist UTM, membru al Comisiei de Revizie a CC al UTM (din 1954), președinte al Asociației Studenților din București (1956). Decan al Facultății de Chimie Industrială a Institutului Politehnic din București (1960), șef al Sectorului Științele Naturii din Secția Știință și Artă (1962-1965) și șef al Secției Învățămînt și Sănătate ale CC al PCR. Membru supleant (1965-1969, 1979-1984) și membru al CC al PCR (1984-1989). Decan al Facultății de Tehnologie Chimică a Institutului Național de Chimie București (din aprilie 1978) ; adjunct al ministrului Economiei Forestiere și Materialelor de Construcție (1978-1980), vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (din 1980), ministru al Educației și Învățămîntului (1982-1989), prim-vicepreședinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului (1985-1989).

situațiile cînd profesorii, învățătorii, elevii și părinții nu cunosc structura anului școlar de la trimestru la trimestru. În fiecare an ne trezim cu altă structură a anului, cursurile se termină ba la 20, ba la 25 iunie, uneori și la 1 iulie, situație anormală, care scurtează vacanțele elevilor. Vacanța din primăvara acestui an a fost de numai o săptămînă, fără ca cineva să-și fi pus problema urmărilor asupra sănătății elevilor, asupra dezvoltării lor. Cît timp, la bunul plac al Elenei Ceaușescu, căci hotărîrea în acest caz de la ea vine, și nu cum scrie legea de la Consiliul de Stat, trebuie să mai suporte școala românească în fiecare an o altă structură haotică a anului școlar ?

Disprețul față de slujitorii școlii, aflați într-un avansat grad de uzură fizică și morală, încălcarea sistematică a legilor învățămîntului, mulțimea experimentelor nefaste pe spina școlii, politica de dispreț și de desconsiderare față de dascăli și de munca lor, accentuata îndoctrinare a elevilor în dauna adevăratei învățături, orarul sufocant pentru elevi, dar și pentru profesori, au adus învățămîntul românesc în pragul falimentului, aidoma întregii vieți economice și culturale a țării. Noi, dascălii, avem datoria să facem tot ceea ce depinde de noi să curmăm această situație tristă, cu urmări grele pentru prezentul și viitorul țării noastre.

Un dascăl revoltat din 23 de milioane de români de sub dictatura lui Nicolae Ceaușescu.

„O intelectuală maghiară”, 11 martie 1989, difuzată la 10 iulie 1989¹

Scrisoare deschisă D-nei Doina Cornea,

Stimată Doamnă,

Sînt convinsă că mă înțelegeți, de ce nu îmi dezvălui numele publicului. Este adevărat că am auzit la radio despre scrisoarea unor politicieni români, adresată lui Nicolae Ceaușescu, protestînd împotriva compromiterii socialismului, dar eu, intelectual minoritar, nu pot să știu în ce măsură se poate considera acest fapt ca un semn promițător al liberalizării.

Deocamdată îmi pot desfășura activitatea în cadru instituțional, unde cred că este nevoie de munca mea, și-mi pot valorifica cunoștințele de specialitate în sluba unei colectivități mai largi. Sînt convinsă că, în condițiile dictaturii, sarcina intelectualilor este – chiar dacă aleg tăcerea – să păstreze continuitatea idealurilor morale și culturale, o conștiință de valori ce – fie și într-un cadru restrîns – reprezintă o opoziție sănătoasă în fața minciunii instituționalizate.

Încerc cu toate puterile mele să mențin în sufletul oamenilor încrederea în valorile eterne față de care îmi resimt responsabilitatea, deoarece numai un astfel de crez ne mai poate ajuta să supraviețuim pînă la căderea dictaturii. În ochii puterii, orice activitate ce vizează păstrarea valorilor universale este considerată ca dușmănoasă, deci și activitatea mea, iată de ce nu vreau să-mi periclitez existența, să atrag noi persecuții asupra mea.

1. D.B. no. 616, July 10, 1989. Reluată la 16 septembrie 1989 (D.B. no. 133), alături de răspunsul Doinei Cornea.

În momentul de față, mai important decît publicitatea mea este ca să putem munci măcar cîteva pentru viitor.

Conținutul scrisorii mele privește însă publicitatea, întrucît atinge problematica relațiilor româno-maghiare, deci pune în discuție probleme de interes public legate de prezentul și istoria celor două popoare. Această scrisoare încearcă să formuleze însemnătatea de principii și sentimente a acelei strîngerii de mîină cu care v-am salutat cînd v-am întîlnit.

Știu că în realitate este imposibil să transpui în cuvinte conținutul întreg ale acelei strîngerii de mîină, și este clar pentru mine și faptul că pentru Dvs. putea să aibă și semnificație de principii și sentimente diferite de ale mele, dar simt că acea strîngere de mîină nu a fost nici din partea Dvs. doar o formalitate. În istoria relațiilor româno-maghiare ne lovim mereu de tragedia strîngerilor de mîină întîrziate, începînd poate cu un fapt hotărîtor în înfrîngerea revoluției din 1848, cînd reprezentanții maghiari și români nu s-au întîlnit la timp pe arena intereselor comune.

Importanța întînirii noastre nu o pot asemăna desigur cu marea șansă istorică a întîlnirii dintre Kossuth și Bălcescu, noi ne-am întîlnit ca doi particulari, dar sînt convinsă că apropierea dintre români și maghiari nu se poate începe destul de repede pentru a împiedica alte și alte tragedii. Ați exprimat în repetate rînduri să vă scutim de cuvinte de laudă, eu nici n-am această intenție, dar trebuie să exprim clar un fapt indiscutabil: în ochii lumii, în acest moment ideile și activitatea Dvs. reprezintă toate valorile, tot ce are mai bun națiunea română. Este un adevăr, indiferent de felul cum Dvs. sau eu interpretăm acest lucru, căci amîndouă considerăm o absurditate ca în această dictatură cea mai de seamă personalitate de opoziție să fie o profesoară pensionară, care nici nu intenționa să o facă, a încercat „doar” să-și ridice glasul în scopul apărării valorilor culturale și morale, să apeleze la conștiința românilor și a lumii. Salutîndu-vă, am încercat printr-o strîngere de mîină să-mi exprim nu numai solidaritatea, respectul și consimțămîntul meu.

Am fost conștientă că transmit și sentimentele acelor maghiari care știu că soarta popoarelor noastre, aici în Ardeal și pe meleagurile dunărene este inseparabil sudată, și în persoana Dvs. vede întruchipată ideea europeană a liberalismului democratic, a înțelegerii și toleranței față de identitatea altor neamuri și credințe, chiar dacă nu v-ați ridicat cuvîntul pentru noi în mod explicit. Nu ați vorbit în interesul minorităților, dar scrierile care exprimă clar concepția Dvs. despre lume, convingerea democratică, protestul împotriva distrugerii satelor, mărturisesc că activitatea Dvs. de apărare a drepturilor – indirect – exprimă și concepțiile umaniste ce reprezintă garanțiile existenței maghiarilor din România. Prin această strîngere de mîină v-am oferit sprijinul în sens moral-politic, nu numai personal, în numele meu, ci și în numele acelor care gîndesc la fel, și în situația actuală cred că e necesar ca în scopul apărării drepturilor omului în România, deputați ai românilor și maghiarilor să alcătuiască o comunitate de interese, de autoapărare.

Trebuie să precizez, cuvîntul „deputat” în cazul nostru, aici, nu e noțiunea cea mai potrivită, deoarece nici Dvs., nici cei care caută să reprezinte interesele specifice ale minorităților maghiare n-au mandat din partea națiunii române, respectiv, din partea maghiarilor, deci fiecare își reprezintă în primul rînd concepțiile personale, chiar dacă aspirațiile sale exprimă probabil interesele majorității oropsiților din România.

Odată ați afirmat că în activitatea personală, Dvs. nu doriți să recrutați adepți, nu aveți intenția de a mobiliza, eventual, conțați pe sprijinul spiritual și moral și doriți să influențați nu politic, ci în domeniul moral, de la suflet la suflet. Știu că sînteți departe

de criteriul politic al reprezentării, ceea ce dorim să realizăm cîtiva, o să ne ferim de „autocandidatură” politică, dar să nu uităm că – vrînd, nevrînd – condițiile sociale și așteptările ne forțează într-un rol politic, ceea ce se va schimba numai atunci cînd societatea românească, și în cadrul ei, maghiarii, odată-și-odată, își vor alege liber deputații, pe adevărații reprezentanți politici.

Aș reveni la strîngerea de mîină, care pe meleagurile noastre nu poate fi propusă niciodată la timp. Este așa, chiar dacă atît Dvs. cît și eu păstrăm urmele unor răni cauzate de porniri naționaliste pătinoare. Vă mulțumesc pentru încrederea ce mi-ați acordat-o vorbindu-mi despre rănile Dvs., despre acele întîmplări din copilărie și tinerețe care v-au determinat să păstrați trăiri negative în legătură cu maghiarii. Știu că pornirile unor persoane nu trebuiesc generalizate; prietena din copilărie, la care ați fugit după Dictatul de la Viena, contînd pe înțelegerea ei, și de la care a trebuit să auziți *büdös oláh*, nu este identică cu întregul popor maghiar. Și sînt convinsă că acel român, care mi-a făcut dur observație că mi-am permis să-mi folosesc limba maternă, nici el nu reprezintă opinia întregului popor român.

Dincolo de durerile noastre personale, și în contra puterii de azi din România care a ridicat naționalismul la rangul ideologiei instituționalizate, datoria noastră este să slujim înțelegerea și împăcarea și să depunem eforturi ca românii și maghiarii, evreii și sașii să aibă posibilitatea și teren de desfășurare.

În decursul convorbirii noastre Dvs. ați vorbit despre amintirile plăcute păstrate din perioada interbelică, ale unui oraș de provincie transilvănean, din Reghin, unde au conviețuit cam în același număr sași, maghiari și români, și poliglotismul lor, cultura lor diferită a fost un exemplu de armonie perfectă.

Nu prima dată am auzit astfel de cuvinte de la români, ceea ce dovedește că transilvanismul – considerat de maghiarii din România o tradiție moral-culturală valoroasă – poate n-a fost doar visul maghiarilor. Acolo unde diferența dintre limbi nu-i izolează pe oameni, ei înseamnă înainte de toate multitudinea de limbă-cultură-religie, variante de folclor și arhitectură, acolo avem mai mari posibilități de a descoperi esența umanistă universală ce ne poate lega.

Cînd v-am propus însă posibilitatea creării unei organizații de interes comun, mi-ați spus că este imposibilă. Nu numai pentru că din principiu nu doriți să faceți organizații, ci și din cauză că Securitatea și o parte a opiniei românilor susține că activitatea Dvs. dovedește că – citez – „v-ați vîndut ungarilor”. În acest context am fost considerați și noi, maghiarii de pe teritoriul României.

Știu că nu este părerea Dvs., ci a aceluia care au interesul să împiedice apropierea naționalităților conlocuitoare în formularea scopurilor comune și punerea în acord a intereselor.

Scopul puterii este dezbinarea forțelor ce periclitează poziția ei; pentru această cauză, încearcă să manipuleze cu ajutorul prejudecăților deja formate sau educate în mod conștient. Din păcate, o parte din românii care de altfel privesc cu simpatie și se solidarizează cu pașii făcuți de Dvs. sînt tentați să cadă în cursa manipulărilor, și la o adică să se îndoiască de calitatea de „patriot” și de „bun român”. O bună parte a tinerei generații nu este responsabilă pentru faptul că judecă astfel, deoarece mentalitatea ei a fost formată de concepțiile de tip Lăncrănjan¹ și Păunescu.

1. Autoarea scrisorii se referă la încurajarea antimaghiarismului în scrierile lui Ion Lăncrănjan. Volumul său *Cuvînt despre Transilvania*, apărut în anul 1982, a fost considerat atît de ofensator, încît 32 de oameni de cultură maghiari i s-au adresat președintelui Nicolae Ceaușescu cu un protest față de publicarea și promovarea acestui eseu.

Vă înțeleg că nu doriți să deveniți pretextul și subiectul unor astfel de manevre ale puterii. Răspunsul Dvs. mă doare totuși și m-a determinat la evocarea unor învățăminte istorice tragice. Cîte încercări de apropiere au eșuat datorită piedicilor, prejudecăților și a urii ațîțate de putere? Oare aici, în bazinul Carpaților, ne-a fost sortit să se repete mereu greșelile tragice ale conviețuirii noastre? Oare cînd vom putea considera strîngerele de mînă, sincere, de la om la om, simboluri ale încrederii dintre popoarele de diferite identități? Acolo unde granițele țării nu sînt aceleași cu granițele comunităților național-culturale, oare este imposibilă înțelegerea durabilă ce asigură pacea pentru toți? Cîte generații se vor jertfi oare pînă ce vom reuși să ne punem în acord interesele? Recunoașterea reciprocă a valorilor morale și culturale – sînt convinsă – nu cere modificarea granițelor. Apropierea morală-culturală nu periclitează granițele politice. Acea politică însă care susține mereu că granița e periclitată de maghiari, ațîță împotriva noastră, pune piedici în calea apropierii noastre!

Și nu numai atît: distruge perseverent încrederea reciprocă, distruge valabilitatea unor gesturi morale care – dincolo de granițe și deosebiri de naționalitate – caută calea spre esențele umanismului și spre formularea intereselor comune.

Stimată Doamnă, cu toate acestea eu cred că apropierea noastră personală, ce are la bază identitatea concepțiilor noastre morale, înseamnă mai mult decît o legătură între doi oameni.

Relația dintre ethos și istorie este foarte complicată, și concluzia tristă trasă de noi e că în decursul istoriei, ethosul în majoritatea cazurilor a fost învins în lupta sa cu puterea. Cînd este lovit, își ține și fața cealaltă, cum ați procedat și Dvs. cînd la Securitate au început să vă pîlmuiască. Și dacă altceva nu, măcar atît se poate ajunge, ca omului să-i fie jenă și să înceapă să gîndescă. Istoria este ireversibilă, dar conștiința prin însăși natura ei este capabilă să-și amintească. Această scrisoare este doar un semn de punctuație modest în acea carte de istorie care surprinde soarta diferitelor neamuri-oameni din Estul Europei. De ar fi măcar un semn de exclamare, ce ne cheamă să gîndim împreună!

Să vă păzească – ca pînă acum – Bunul Dumnezeu și dragostea oamenilor care au încredere în dreptate¹.

„O pensionară tristă”, Chișinău, 26 iunie 1989, difuzată la 30 iulie 1989²

Mult stimați domni și scumpii noștri frați români,

Nu mă rabdă inima să nu vă scriu cîteva rînduri de aici din Chișinău, de unde am plecat în anul 1944. Sînt impresionată de ce văd aici: belșug și libertate. Ieri, 25 iunie, am văzut mii și mii de moldoveni cum își cer drepturile, cu lozinci, steaguri cu dolii,

1. Publicăm în acest volum răspunsul Doinei Cornea, difuzat la 14 septembrie 1989, deși a fost editat în volumul *Scrisori deschise și alte texte*, ed. cit., pp. 89-95. Îl reluăm aici întrucît realizează, grație postului de radio Europa Liberă, împreună cu scrisoarea intelectualii maghiare, încă un dialog semnificativ pentru România anilor '80.
2. L.M. no. 126, July 30, 1989.

oameni cu doliu la mână, pe piept și pe cap. Era o ploaie mare, dar miile și miile de cetățeni cu umbrele și fără stăteau neclintiți, ascultau pe cei care cuvântau, pe Țurcanu, Selaru, Leonida Lari și mulți alții, nedumeriți.

Plîngeam și mă gîndeam : oare cînd vom avea și noi un Gorbaciov, să putem și noi să strigăm în public durerea. Ceaușescu ne-a închis definitiv și acum și cu sîrmă ghimpată ne îngrădește. Oare ce rău am făcut noi, toți românii, acestui om, de ne pedepsește atît de crunt? Am ajuns mai rău decît cîinii să ne arunce niște oase, la care stăm la rînd să le cumpărăm, și chiar și astea apar destul de rar. Vă rog să mă iertați că eu nu scriu așa de frumos, că am învățat carte puțină, că mama mă punea la treburi gospodărești pe cînd frații mei învățau. Am copii intelectuali, dar toți suferă de boala ceaușescă. Am copii în Brașov, unde stau mult pe la ei, am 72 de ani și mă duc de îi mai ajut¹.

Întîmplarea a făcut să fiu la Brașov de 15 noiembrie 1987, am văzut miile de oameni care protestau împotriva asupritorilor din Scornicești. Dar eram și în luna septembrie 1988, cînd Ceaușescu a făcut o vizită de lucru la Steagul Roșu, fabrica de autocamioane Brașov. Toți muncitorii au fost încuiați în secții și au adus muncitori din alte fabrici, de la CFR, securiști îmbrăcați civil, soțiile lor în costume naționale care îl aplaudau pe Ceaușescu. În oraș nu a avut curajul să intre. Vă mai aduc la cunoștință că locuitorii Brașovului primesc cinci ouă pe lună, 100 gr de unt, o jumătate de pui, o jumătate de kilogram făină, 1 kg mălai, 2 kg cartofi, de trei ori pe an cîte 1 kg carne de porc. Nici în timpul războiului nu am suferit așa de mult. La București umblăm toată ziua pe la ușile magazinelor și nu găsim nimic.

Mulțumim d-voastră, domnilor de la Europa Liberă că ne ajutați să mai avem un pic de curaj. Dumnezeu să vă aibă în pază.

„O gospodină din România”, [vara 1989], difuzată la 30 iulie 1989²

Domnule director,

Situația aprovizionării continuă să fie catastrofală, neschimbată de achitarea datoriilor – ceea ce nu face decît să traducă în concretul cotidian menținerea riguroasă a cotelor de export de produse alimentare. Într-un fel, apariția produselor sezoniere a agravat criza. Nu că nu ar exista roșii, ardei, varză etc. Există în cantități suficiente, numai că aplicarea riguroasă a mercurialelor îi împiedică pe producători să desfacă în piețele oficiale. Pe de altă parte, au dispărut din măcelării și hale acele produse animale jalnice, care se cunoșteau sub denumirile folclorice de „tacîmuri”, „adidași” sau „radari”. Cînd se pun păsări în vînzare, calitatea este indescriptibilă.

Cozi se constituie mai nou și la shopurile care au carne contra devize. Este un fenomen de dată relativ recentă, ceea ce denotă că, în ciuda legilor în vigoare, încetul cu încetul, valutele occidentale își fac drumul, mai ilegal, mai semioficial, și în economia

1. Pasajul începînd cu „Vă rog să mă iertați...” nu a fost transmis pe post întrucît conținea indicii de identificare.
2. L.M. no. 126, July 30, 1989.

românească – după model polonez sau maghiar. Și acolo, reforma a început cu hipertrofierea bursei negre.

Cînd și cînd se dă unt (apos), șuncă de vită, de un gust respingător, un nou sort de salam pe care stomacul multora nu îl suportă, precum și un sortiment de „rulade” – rulada fiind constituită din circa 4/5 grăsime.

„O gospodină din România”, [vara 1989], difuzată la 6 august 1989¹

Domnule director,

În afară de lipsurile pe care le-am menționat în scrisoarea precedentă², trebuie să amintesc că, atunci cînd dorim să sărbătorim pe cineva sau cînd în viața noastră intervine (foarte rar) un eveniment fericit, nu avem nici măcar posibilitatea de a procura vinul obișnuit care în țara noastră de generații se afla pe masa noastră a tuturor.

Băuturile alcoolice se rezumă la rafturi pline cu sticle de șampanie cu prețul de 65 de lei sticla. Dar pentru ce și după ce s-o bei?? Vinul lipsește total.

Încheiem acest capitol trist al alimentației unde aproape în toate sectoarele nu se găsește mai nimic, să trecem la problema pieselor de schimb pentru articole casnice și automobile. Am avut nevoie de un disc de ambreiaj pentru mașină și singura cale de a-l procura a fost „pe sub mîină”, cu prețul dublu. Piesele de schimb care se uzează în mod obișnuit mai repede și sînt căutate mai mult, dispar cu totul din magazine, pentru a se vinde pe sub mîină și prețuri duble.

În ceea ce privește întreținerea locuințelor și cheltuielile aferente, și acestea sînt majorate la prețuri duble și triple și chiar mai mult decît prețurile oficiale, întrucît întreprinderile specializate pentru servicii de acest fel cum ar fi ICRAL și Cooperativele pentru construcții și instalații tergiversează sau nu angajează execuția lor. Atunci cînd se sparge o țeavă de apă rece sau caldă, pentru a rezolva operativ situația de urgență apărută trebuie să apelezi la diverși particulari, adică muncitori de la aceste întreprinderi, care execută pe cont propriu aceste lucrări la prețuri de speculă.

În ceea ce privește aprovizionarea cu medicamente, există și aici mari lipsuri. Spitalele nu au doctorii pentru pacienți. Aceștia sînt nevoiți să și le aducă de acasă, sau să iasă din spital să și le procure. Am trăit un astfel de exemplu. La o farmacie o femeie căuta disperată hidrocortizon, pentru care ieșise din spital cîteva ore să-l caute și să și-l cumpere. Concediile medicale nu se plătesc la timp. Cine are concediu medical trebuie să aștepte pînă la 5-6 luni de zile pentru plata lui.

Trecînd la mărfurile pentru îmbrăcăminte, magazinele sînt aprovizionate, dar calitatea este inferioară. Multe mărfuri ca stofele și confecțiile sînt fabricate din deșeuri. Pantofii sînt confecționați 80% din înlocuitori (policlorură de vinil) sau pînză, restul 20% din piele. Destul de puțin.

1. L.M. no. 127, August 6, 1989.

2. Probabil cea difuzată la 30 iulie 1989.

În parfumerii produsele cosmetice sînt foarte puţin variate şi deseori lipsesc cu desăvîrşire. De exemplu nu se găseşte pastă de bărbierit, deodorante, vopsea de păr. Săpunul de toaletă există numai în 2-3 sortimente, neparfumat şi foarte scump, 8-10 lei bucata. În parfumerii nu se găseşte nici un produs de import.

Revenind la problema alimentaţiei: dulciurile atît de importante pentru copii lipsesc în general. Ce se găseşte sînt biscuiţi, dar aproape necomestibili, făină cu apă şi zahăr insuficient. Copiii au ocazia foarte rar să vadă ciocolată, şi aceasta, ca şi biscuiţii, de aceeaşi calitate inferioară. Tot o raritate este şi frişca, care atunci cînd o găseşti nu există decît gata bătută şi costă 42-50 de lei kg.

În concluzie, afirmaţiile din presa oficială despre stabilitatea preţurilor în România şi costul pieţii nu corespund realităţii prin faptul că datorită lipsei de produse şi servicii în magazinele şi întreprinderile de stat, fiecare cetăţean este obligat să-şi rezolve problemele şi să plătească cu mult mai mult decît ar trebui, ajungînd la suprapreţuri de 2-3 ori mai mari. Iată cît de grea a ajuns viaţa în România şi, contrar aşteptărilor după declaraţia oficială de achitare a datoriilor externe, situaţia nu s-a îmbunătăţit cu nimic pentru omul obişnuit.

Cît va mai dura ???!!

„Pentru conformitate: Ion Dumbravă-Carpaţi”, 9 mai 1989, difuzată la 6 august 1989¹

Opriţi nebunia !

Timișoara a fost unul din orașele frumoase ale țării, fiind supranumit și „orașul parcurilor”. Centrul orașului era și a rămas cel mai îndrăgit loc al timișorenilor și al turiștilor din țară și din străinătate care poposeau pe meleagurile acestui oraș bănățean. Aici se află clădiri cu stil arhitectonic frumos, cum ar fi cea a Operei Române, a Teatrului de stat român și german și, din nefericire, sediul comitetului județean de partid, iar în partea sud-estică a acestui centru civic se află impunătoarea și frumoasa clădire a catedralei ortodoxe române.

În mijlocul acestui centru civic al orașului se află un mic parc, cu rondouri frumoase de flori și bănci de odihnă pentru pietoni. Undeva, pe la jumătatea longitudinală a acestui parc, se afla impunătoarea și unica statuie din parc, ca simbol al latinității poporului român, lupoaca cu cei doi copii, Romulus și Remus. Dar iată că și aici, „geniul Carpaților”, „făuritorul epocii buldozer”, și-a pus în gând să mai distrugă ceva din înfățișarea orașului Timișoara. Cu ocazia vizitelor sale la Timișoara și cu ținerea așa-ziselor „meeting-uri” ale oamenilor muncii din „municipiul” Timișoara, „oratorul minune” a vorbit oamenilor aduși cu arcanul în Piața Operei, de la tribunele improvizate, din fața Operei Române și a comitetului județean de partid.

Dar probabil că „geniul Carpaților”, însoțit de prima doamnă nu putea să aibe în față minunata privesște a catedralei ortodoxe române, fapt pentru care s-au confecționat

1. L.M. no. 127, August 6, 1989.

panouri uriașe cu chipul „creatorului minune”, așezate în așa fel ca să acopere vizibilitatea Catedralei.

Dar cum totul este trecător, lumea s-a obișnuit și cu această mascaradă. Acum, se pare că a venit și momentul permanentizării acestei mascarade grotești, căci omul dictatorului, mai marele județului – prim secretar de partid – Matei¹, a dispus arhitecților de serviciu să proiecteze o construcție a unui bloc de 10-12 etaje, la capătul sud-vestic al părculețului din centrul civic timișorean, construcție care să acopere vederea catedralei ortodoxe. Se spune că planul de construcție este definitiv și peste puțin timp vor începe lucrările de construcție. Timișorenii sînt indignați și îngroziți de acest plan nebunesc, și cer tuturor oamenilor de bună-credință și opiniei publice să protesteze și să oprească „marșul nebulniei”.

„Un medic român”, București, iulie 1989, difuzată la 13 august 1989²

Domnule director,

Am urmărit cu interes citirea scrisorii pe care a adresat-o un medic, în care se ocupa de starea în care se găsește organizarea medicilor la noi. Doresc să adaug cîteva aspecte pentru a completa acea scrisoare.

Sănătatea și organizarea medicinei figurează în loc de frunte atunci cînd se fac referiri favorabile la țările comuniste. Țările slab dezvoltate care au aderat la comunism, după numai cîteva ani de guvernare, afișează triumfal scăderea mortalității, inclusiv aceea infantilă, creșterea mediei de viață, eradicarea unor boli numite sociale, ca malaria, tuberculoza, sifilisul. Toate aceste rezultate pozitive s-au obținut grație dezvoltării sectorului preventiv, se afirmă mai departe. Cifrele afișate la noi sînt greu de controlat, dar rezultatele cu care se laudă comunismul au fost de mult obținute în țările capitaliste, fără teroare și fără scăderea nivelului de trai a populației. Unde lauda devine mai discretă, aproape absentă, este cînd se vorbește de medicina curativă, adică de îngrijirea omului suferind de bolile de toate zilele, hipertensiune, boli de inimă, de stomac, reumatisme

1. Ilie Matei (n. 1932), turnător-formator, Școala de Partid „Filimon Sîrbu” de pe lângă CC al UTM (1957-1958), Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1962-1965), Facultatea de Economie Generală, ASE. Membru de partid din 1953, activist UTM/UTC (1956-1968), șef al Secției Organizatorice (1968-1972) și secretar pe probleme de propagandă (1972-1977) al Comitetului Județean de Partid Mehedinți. Adjunct al șefului Secției Propagandă a CC al PCR (1977-1978). Membru supleant (1979-1984) și membru (1984-1989) al CC al PCR. Prim-secretar al Comitetului Județean de Partid Caraș-Severin (1983-1985) și Timiș (1985 – 22 decembrie 1989). Membru supleant (1986 – 22 noiembrie 1989) și membru (22 noiembrie – 22 decembrie 1989) al CPeX. A fost trimis în judecată pentru infracțiunea de genocid ; achitat în 1991 ; condamnat la 15 ani închisoare în 1997 și eliberat ulterior. În 2003, Consiliul Județean Timiș i-a decernat o diplomă pentru activitatea în conducerea județului, alături de alți foști lideri comuniști.
2. L.M. no. 128, August 13, 1989.

etc. Pentru îngrijirea acestor necazuri cotidiene ar trebui folosite azi instalații costisitoare și aparate care nu se fabrică la noi în țară.

Să luăm câteva exemple: la bolnavul suspect de tumoră la creier se cere un examen la scanner. Am putut afla că în Germania și în Franța fiecare spital județean este dotat azi cu asemenea aparate. La noi, există doar două exemplare, unul la Spitalul Nr. 9, în serviciul Profesorului Arsene¹, și un al doilea la Spitalul Fundeni. Amîndouă instalațiile sînt supraaglomerate, cu programări care se întind pe săptămîni. Ce va face bolnavul din Maramureș lipsit de relații la București care să-l programeze? Dar sînt exemple și mai simple. Un bolnav care a trecut printr-un infarct poate fi reintegrat în cîmpul muncii printr-o operație. Operatori buni avem, dar lipsește instrumentarul, încît doar cei cu relații pleacă în Occident, iar săracul riscă noi atacuri de infarct. Deși s-au depus și se depun eforturi pentru a construi spitale, mai ales în provincie, în capitală există un mare deficit de paturi. Dacă faimoasa bază materială mai are încă lacune, cea spirituală, a informației, a formației permanente este și mai lacunară.

Pînă la începutul anilor 80, exista în str. Polonă un centru de documentare bine organizat care împrumuta reviste străine, facilita abonamente la reviste occidentale. Centrul a fost mutat în niște încăperi lipsite de confort, numărul revistelor străine puse la dispoziția cititorilor dornici să se instruiască a scăzut, iar posibilitatea de abonament a dispărut. Valuta necesară pentru o informare corectă a medicilor lipsește, cum lipsește și pentru a permite medicilor să poată participa la congrese internaționale. Un coleg mi-a istorisit că la un congres internațional de Urologie au luat parte 30 medici din Bulgaria, 27 din Ungaria și doar 3 din România. Din venitul național, despre care partidul afirmă că crește în fiecare an la noi, țările civilizate alocă o cotă mare pentru sănătatea celor lipsiți de mijloace.

Dar mai este un aspect aproape de necrezut pe care personal nu l-am putut verifica, dar despre care am auzit de la persoane demne de încredere. Dacă chemi Salvarea, prima întrebare a dispecerului este vîrsta pacientului. Dacă el a depășit 75 de ani, răspunsul este evaziv: „Salvarea este aglomerată, să vedem”. Și dacă bietul bătrîn nu are pe cineva să intervină mai energic, riscă să fie lăsat în grija Domnului.

O asemenea practică, dacă există într-adevăr, ne-ar așeza pe aceeași treaptă cu anumite țări africane unde, spune legenda, aceste probleme se rezolvă cu ajutorul palmierilor. Bătrînii considerați inutili și o povară pentru societate sînt urcați pe un palmier. Dacă vîrsticul rezistă la o scuturătură zdravănă a palmierului fără să cadă jos, mai cîștigă un an².

În societatea socialistă omul este considerat ca cel mai prețios bun. De ce nu se cheltuiește pentru sănătatea acestui bun?

-
1. Prof. Arsene este de fapt Constantin N. Arseni (n. 3 februarie 1912, Dolhasca, județul Suceava – d. 5 iulie 1994, București), medic neurochirurg român, profesor universitar și director al Clinicii de Neurochirurgie a Facultății de Medicină din București, discipol și continuator al lui Dimitrie Bagdasar, întemeietorul neurochirurgiei românești. A fost membru titular al Academiei Române (1991).
 2. Pasajul nu a fost transmis pe post și se poate înțelege de ce.

„Un nedumerit”, [vara 1989], difuzată la 20 august 1989¹

Domnule director,

Economia centralizată de tip stalinist este acum detestată și revizuită de înșiși inițiatorii ei. Gorbaciov s-a trezit la timp din visul-utopie al fericirii comuniste și cu simțul realității a trecut la reforme. Ceaușescu se încapățânează însă să rămână la schemele anchilozante ale stalinismului. El vrea să fie „ca nimeni altul”, și aceasta pe spinarea bietului popor român. Am fost șocat când am citit recent într-un ziar de mare tiraj din Occident că un diplomat sovietic, întrebat care este atitudinea Moscovei față de nerespectarea flagrantă a drepturilor omului în România, a răspuns: „Dar românii de ce nu spun nimic?”.

Până mai ieri, când valul de nemulțumiri ale populației creștea amenințător pentru nomenclatura partidului, agenții lui Ceaușescu lansau în popor gogorița „fiți liniștiți că altfel vin peste noi rușii”, și spiritele erau oarecum potolite. Acum însă, când rușii spun „dar românii de ce tac?”, de cine se mai teme românul? Dacă rușii nu mai sînt dispuși să intervină ca în 1956 în Ungaria sau 1968 în Cehoslovacia, atunci singura piedică în calea unei schimbări a rămas cea internă. Într-adevăr, mulți conducători occidentali se întreabă, pe bună dreptate: dacă știrile care ne parvin din România sînt adevărate, și anume că întregul popor român este condamnat la muncă forțată, la foame, la frig în locuințe iarna, la teroare și mizerie generală, care este reacția românilor la toate astea?

Nu există decît două răspunsuri: ori nu este adevărat ce se spune, toate știrile despre situația din România fiind pure exagerări și speculații sau amestec străin în treburile interne, cum le place diplomaților lui Ceaușescu să spună; ori este îngrozitor de adevărat că poporul român a atins un asemenea grad de depersonalizare prin frică permanentă de Securitate încît nu mai este capabil să reacționeze. Am auzit deseori voci de genul acesta: oricît ar fi de rău, românul tot se descurcă. Este adevărat că se descurcă cine poate și cum poate, dar cu ce preț? Cu prețul corupției generale care a cuprins toată țara. Puținele valori morale care au mai rămas tind să dispară cu totul și să arunce neamul românesc în abisul neființei.

„Frontul Salvării Naționale”, [vara 1989], difuzat la 27 august 1989²

Dragi prieteni,

În oropsita și de Dumnezeu uitata Țară a românilor rînjesc semnele apocalipsului. Aici, în sufletele celor născuți sub zodia Mioriței, pasc turmele disperării, mînate înspre

1. L.M. no. 129, August 20, 1989.

2. L.M. no. 130, August 27, 1989. Apelul adresat Congresului al XIV-lea al PCR a fost semnalat în mai multe jurnale de circulație, a fost comentat pe larg într-o serie de emisiuni ale Europei Libere și reluat în emisiunea postului de radio din 1 noiembrie 1989 (D.B. no. 698). Importanța acordată acestui text este legată evident de mesajul pus sub o titlatură colectivă care a intrigat, și nu de stilul său patetic și subiectivist.

pierzanie de către păcurarii fără suflete și de către lupii procopsiți în dulăi de pază. Căci în fără de sufletele lor a încolțit și dă rod floarea de mătrăgună, bălțește otrava aducătorilor de suferință și de moarte, a profanatorilor de lumină, a uzurpatorilor de istorie.

Am devenit un popor de deținuți... fără de haine vărgate și fără de celule zăbrelete (acelea sînt „jucăriile” torturi doar pentru temerarii care îndrăznesc să spună NU mas-caradei). Închisoarea noastră se întinde de la un hotar la altul și e străjuită de mitraliere, iar în ultimul timp de garduri de sîrmă și gropi în pămînt...

Sîntem „liberi” să ne mișcăm și... să fim mișcați, sîntem „liberi” să ne adunăm și... să fim adunați, să ne spargem plămîinii de entuziasm și să ne tăbăcim palmele de aplauze în cinstea celor care ne înfometează în frig și întuneric, care ne umilesc pînă și în sfințenia iubirii... în cinstea celor care neucid monumentele istoriei și ne profanează mormintele, ne terfelesc demnitatea prezentului și ne ruinează speranțele viitorului...

Sîntem „liberi” să preamărim dictatura unui clan în blazoanele căruia paranoia și fudulia, viclenia și cruzimea, incultura și repulsia față de cultură se împletesc într-un simbolic contur de șarpe încolăcind harta nenorocitei noastre țări.

Și totuși, umbrele disperării n-au devenit atotcuprinzătoare. Speranța ne luminează încă dăruirea. Ea este ca un foc sacru pe care îl întrețin mereu cei mai buni și cei mai îndrăzneți fii ai neamului... uniți cu disperare, ca minerii de la Valea Jiului sau ca muncitorii de la Brașov, ori izolați de puterile regimului, ca Doina Cornea, Mircea Dinescu, Dan Deșliu și cei șase conducători ai partidului... pentru a-i aminti doar pe cei mai recentți din cei mai cunoscuți.

Rezistența românilor însă – popor pașnic și blind, dar teribil cînd ajunge la capătul răbdării – este astăzi asemenea unui aisberg... Nu i se vede decît partea de deasupra. Formele de rezistență sînt numeroase și diverse, dar din cauza regimului de teroare și a lipsei de mijloace ele rămîn în cea mai mare parte necunoscute și necoordonate. Ura e însă atotcuprinzătoare... Tirania îi simte efectele dar rămîne neputincioasă în fața ei... Poporul român se află într-o grevă generală sui-generis... Eșecul tuturor planurilor – mult mai profunde și mai cuprinzătoare decît apar ele în lamentațiile și amenințările dictatorului – își are originea, fără îndoială, în falimentara strategie politică și economică, dar într-o măsură importantă în reacția ostilă a întregului popor față de această politică și față de autorii ei. O ostilitate concretizată în muncă puțină și de proastă calitate, sustrageri multe și de toate felurile (pentru a se compensa astfel, fie și parțial, mizerabila salarizare), mistificări de jos și pînă sus ale realității.

În rezistența și țăriile poporului nostru ni se află speranța... Dar ea ne este întărită mereu de dvs., cei care în fiecare seară și dimineață spargeți zidul minciunii, luminîndu-ne întunericul și dăruindu-ne floarea încrederii că nu sîntem singuri.

Ea ne este întărită de nenumărate și tulburătoare semne de solidaritate, nu numai ale fraților care au luat calea exilului, dar ale atîtor conștiințe individuale și colective din întreaga Europă.

Cuvintele rămîn foarte palizi mesageri ai mulțumirii și recunoștinței noastre față de dvs., față de poporul belgian și conducătorii lui, față de Franța și Elveția, Anglia și Italia, față de SUA, față de solidaritatea poloneză și forțele democratice ale poporului maghiar care au fost și sînt alături de suferințele noastre, care și-au ridicat glasul împotriva unui regim medieval în toaletă de secol XX.

Vă mulțumim tuturor și ne exprimăm speranța că veți face tot ce este posibil și pe toate căile pentru a ne ajuta să readucem România în Europa și în pragul secolului XXI!

Este bine să se știe un adevăr fundamental: principiul neamestecului în treburile interne își pierde orice valabilitate atunci cînd el este invocat de o bandă de uzurpatori

de tip mafiot care terorizează prin puterea armelor și a tuturor pîrghiilor economice un întreg popor, lipsit în această confruntare de alte mijloace în afara libertății și a vieții fiecăruia dintre indivizii ce-l compun.

România face parte din treburile interne ale Europei și ale întregii lumi. Iar cine încalcă legile lumii civilizate și chiar legile bolnave hotărîte de el însuși, n-are dreptul să beneficieze de inviolabilitate.

Nu uitați strigătele de ajutor ale poporului maghiar din 1956 care, deși au fost auzite pretutindeni, au rămas strigăte în pustiu stinse sub șenilele tancurilor !...

Din Țara românilor, de peste 10 ani, se aude același strigăt !... Atîta doar că tancurile de atunci au devenit buldozere, iar agresorii n-au mai venit din afară, ci din lăuntru țării.

Ascultați strigătele noastre de ajutor și ajutați-ne înainte de a fi prea tîrziu !... Acestor rînduri pe care vi le adresăm dvs. și întregii lumi, am dori să le alăturăm și un mesaj către Congresul al XIV-lea al PCR, instanța care ar trebui să fie forul suprem al celor peste 3 milioane de comuniști, și nu instrumentul de manevră al clanului Ceaușescu, interesat în primul rînd să-și mențină puterea, indiferent cu ce mijloace și cu ce preț.

Vă rugăm să îl transmiteți la postul dvs. de radio periodic, pînă la începerea congresului și în timpul desfășurării lui¹.

Dacă nu ne declarăm identitatea, nici alte detalii despre noi, sîntem convinși că veți înțelege perfect rațiunea unui astfel de comportament. Sperăm să vă putem trimite și alte mesaje.

Doctor George Ștefănescu, Dej, vara 1989, difuzată la 3 septembrie 1989²

...Pînă acum am privit oarecum rece, din afară, deteriorarea continuă a vieții economice și sociale, cauzată de incompetența, mărginirea, egoismul și corupția conducătorilor comuniști de la toate nivelele. Ca unul ce luptasem pînă în ultima zi de război împotriva comunismului, eram chiar satisfăcut de efectele nefaste ale neroziei lor fără margini. Nici cel mai mare dușman al lor nu ar fi putut născoci legi mai eficiente pentru dezorganizarea învățămîntului, industriei și comerțului, agriculturii, pentru poluarea și denaturarea culturii. Pînă acum am fost de acord cu rezistența pasivă a societății românești ca fiind cea mai recomandabilă. Regimul se destramă singur, din cauza doctrinelor sale utopice. Scuzele inventate pentru a-și justifica neputința s-au epuizat și perimat, datoriile de război, chiaburii, clasele exploatoare, inundațiile, cutremurul, datoriile externe nu mai pot fi invocate. Dar oligarhia comunistă, avidă de putere, a dovedit că e în stare să sacrifice mai degrabă o întreagă generație decît să-și recunoască greșelile și să predea conducerea unor oameni capabili. În această situație tăcerea înseamnă complicitate la genocid.

[...] În timpul studiilor militare din Germania am fost impresionat de prestigiul real de care se bucura acolo poporul român. Corpul didactic și ofițerii de la liceul militar nu ne-au

1. De la „periodic”, fraza nu a mai fost continuată.

2. L.M. no. 131, September 3, 1989. Fragmente au fost reluate și pe 7 septembrie (D.B. no. 659). Reproducem o parte din scrisoare, căci în rest sînt chestiuni de ordin mai curînd personal. Autorul și-a dat numele real și adresa, după ce i s-au refuzat publicarea lucrărilor și plecarea în vizită la rudele sale din Statele Unite.

familiarizat cu o atitudine prea amicală față de vecinii noștri maghiari. Cu atât mai mare mi-a fost descumpănirea când la întoarcerea din Germania, în scurtele popasuri din localitățile ungurești am descoperit oameni, frați, un popor total diferit de versiunea oficială. Mai târziu, în urma contactului cu literatura „naturistă” germană și maghiară, am învățat singur limba maghiară. Pentru a-mi însuși limba cultă am urmat anul IV la Facultatea de Medicină din Tîrgu Mureș, cu limba de predare în limba maghiară. Seriozitatea, camaraderia, spiritul de înaltă cultură din această universitate m-au transformat într-un admirator fidel și prieten sincer al acestei culturi, care mi-a deschis noi și reale perspective. Iată câteva motive concrete pentru care mă simt obligat să protestez în termenii cei mai energici împotriva acțiunii murdare, irațională, de deznaționalizare ce se desfășoară în prezent în țara noastră. E o politică ce ne defavorizează și pe noi, românii. Prin minoritățile naționale, maghiară, germană, ca și prin cea sîrbă, ucrainiană etc., noi avem un contact nemijlocit cu culturile respective. Desființînd, asimilînd forțat aceste minorități, noi ne vedem frustrați de un avantaj real. Ce am cîștigat din plecarea în masă a evreilor și germanilor? Comerțul intern și extern au ajuns la faliment, iar tehnica și cultura au pierdut numeroși oameni de bază.

Pentru a favoriza evoluția e nevoie de amplificarea calitativă și cantitativă a condițiilor tradiționale de viață. În Europa, clasa socială care continuă să depoziteze și să perpetueze tradiția este țărănimea. Pentru noi, românii, țărănimea reprezintă tot ce a fost și este mai bun din sufletul nostru. A o desființa acum în mod brutal, sub pretextul facil al unor dogme perimate, cu scopul inabil de a crea o armată de sclavi agricoli, nu mai este o greșeală politică, ci o veritabilă crimă de genocid.

La fel poate fi caracterizată și distrugerea patrimoniului cultural al orașelor transformate în căzărmi reci și întunecoase, lipsite de gust și de personalitate, care nu pot fi înfrumusețate numai prin cultul grotesc al personalității conducătorilor.

Și tot pentru că evoluția se produce individual, ne apare aberantă insistența cu care se urmărește creșterea demografică a populației, cu disprețul total al calității și al drepturilor legitime ale ficărui om. Or, evoluția înseamnă tocmai saltul calitativ, și nu cantitativ! Examinările obligatorii, penibile, înjositoare atât pentru examinate, ca și pentru examinatori, sînt o rușine a secolului XX. De ce să înmulțim populația cînd nu avem alimente, lumină, căldură și nici măcar medicamente? Ca medic, sînt profund îngrijorat de nivelul carențial intolerabil al alimentației întregii populații a țării și mă tem în mod serios că restricțiile inumane din prezent vor avea urmări dezastruoase asupra generației tinere și foarte tinere.

Dacă mai adăugăm și poluarea intensă a mediului prin planificarea și construirea incorectă a obiectivelor industriale și absența instalațiilor necesare de neutralizare a reziduurilor din economie valutară, tabloul devine și mai sumbru.

Stimate domnule Director,

V-am expus câteva din motivele și argumentele personale și generale, privite prin prisma filozofiei naturale, care m-au determinat să mă ridic împotriva stărilor de fapt din țara noastră. Unele dintre ele au fost evocate și de alți critici, din diverse puncte de vedere. Vă rog să binevoiți a difuza acest protest al meu prin mediile de informație și instituțiile internaționale care se interesează de soarta poporului nostru. Evoluția speciei umane este o problemă care trebuie să intereseze toate statele lumi, fiecare stat avînd dreptul și datoria de a interveni în sprijinul celor amenințați de dezastru.

Reinhard Logemann, Essen, la 25 august 1989, difuzat la 8 septembrie 1989¹

Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu,

Cunosc din propria mea experiență faptul că scrisorile care vi se adresează din străinătate rămân fără răspuns, excepție făcînd doar acele scrisori ce cultivă cultul personalității în jurul persoanei dumneavoastră, care este în continuă înflorire.

M-am adresat în decembrie 1972 dumneavoastră cu o scrisoare prin care vă solicitam sprijinul în clarificarea cazului tînărului Johann Ungar, cu ultimul domiciliu avut în 3147 Dîrlos nr. 9, jud. Sibiu, pe atunci dispărut. Reacția la această scrisoare ca și la apelurile pe care vi le-am adresat ulterior și care au fost difuzate pe postul de radio Europa Liberă au fost nenumărate anchete și vizite la domiciliul „dispărutului” din partea Miliției și a Securității. Cu toate că era de datoria organelor române competente să cerceteze cazul lui Johann Ungar și să informeze familia asupra rezultatelor obținute, acestea nu au depus nici un efort. De abia după cercetări particulare familia Ungar a reușit să clarifice destinația tragică a fiului lor : el este înmormîntat în mica localitate Mała Vrbica, în Iugoslavia, nu departe de granița română la Dunăre.

După o perioadă de 6 ani și jumătate, prin intermediul Societății Internaționale pentru Drepturile Omului din Frankfurt pe Main, am aflat despre cazul altor trei cetățeni români care sînt încă dați dispăruți. Este vorba despre Dan Streza (născut la 11.10.1953) din 2009 Arad, ap. 15, str. Nicolae Grigorescu nr. 7, dispărut în vara anului 1981, Anton Altmayer (născut la 9.07.1939), dispărut fără urme de la locuința sa din 1900 Timișoara, Aleea Cutezătorilor 8, bl. D 21, sc. A, ap. 15 și Hans-Werner Schneider (născut la 27.04.1960) din comuna 2480 Marpod nr. 368, jud. Sibiu, despre a cărui situație nu se mai știe nimica de la sfîrșitul lunii august 1987.

La data de 21.08.1987, Hans-Werner a plecat de la casa părintească cu ținta de a fugi prin Iugoslavia în Germania Federală. În ziua următoare el a fost arestat de către Miliție în gara din Turnul Severin și reținut pentru cercetare. În aceeași zi – 22.08.1987 – milițianul comunei Marpod a anunțat familia lui Hans-Werner despre faptul că el s-ar afla în stare de arest la miliția orașului Turnul Severin, fără însă să le spună motivul.

Căutînd să se informeze telefonic la organul numit, familia Schneider a primit doar răspunsul vag că acolo cazul lui nu este cunoscut și să aștepte pînă vor fi informați. De atunci, familia Schneider nu mai știe nimic despre soarta fiului lor, pentru că autoritățile române refuză să o informeze despre o eventuală ținere a lui sub stare de arest.

În cazul lui Anton Altmayer din Timișoara, familia lui nu cunoaște dacă el a avut vreodată intenția să se refugieze în Germania. Despre Dan Streza însă se știe că el avea în plan să fugă în Grecia sau Turcia ca pasager clandestin pe un vapor pe Marea Neagră.

Domnule Președinte, la fel ca în cazul lui Johann Ungar se poate considera că Dan Streza, Anton Altmayer și Hans-Werner Schneider nu mai sînt demult timp în viață. Sau se află ei totuși închiși într-unul din lagărele ori închisorile pe care le-ați instalat, asemenea închisorii secrete despre care se spune că ar fi fost construită lîngă Băneasa ?

Eu și compatrioții mei am aflat cu indignare despre cei omoriți la granița română spre Iugoslavia în urma tentativelor lor de a fugi din România. S-au aflat oare cei trei dispăruți despre care este vorba astăzi și ei printre victimele grănicerilor români ? De acum, nu

1. H.R. no. 132, September 8, 1989.

mai văd nici o desosebire fundamentală între regimul dumneavoastră și fostul regim dictatorial de tortură din Argentina, la fel față de dictaturile din Nicaragua, El Salvador, Etiopia și Namibia : ați transformat România într-o țară unde oamenii dispar fără urme, mai exact, unde ei sînt omorîți într-un mod cu totul barbar.

Dumneavoastră, domnule Președinte, ridicați mereu pretenția de a fi reprezentantul unei țări civilizate. În calitatea de conducător al unui popor, chiar dacă acesta nu v-a ales pe cale democratică în funcția de președinte pe care o dețineți, aveți și obligații față de cetățenii dumneavoastră. Între acestea se încadrează și obligația de a informa familiile Streza, Altmayer și Schneider despre destinele celor dispăruți. Familiile lor au dreptul să afle ce s-a întîmplat cu ei, eventual unde au fost omorîți și unde se află mormintele lor. Au dreptul să viziteze locurile lor de odihnă veșnică și să le îngrijească, să-i acuze pe făptași de crimă. Cine sînt însă făptașii ?

În numele omeniei și dreptății, vă cer să dispuneți clarificarea cazurilor Dan Streza, Anton Altmayer și Hans-Werner Schneider și să informați familiile lor asupra rezultatelor obținute.

Doresc poporului român să aibă parte de zile mai bune decît cele ale mizeriei și lipsurilor pe care trebuie să le îndure de ani de zile sub stăpînirea dumneavoastră.

Un cetățean din Occidentul liber.

„Un refugiat român”, USA, 1 septembrie 1989, difuzată la 10 septembrie 1989¹

Domnule Nestor Ratesș, Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor de la Europa Liberă,

Sînt un refugiat român proaspăt sosit în Statele Unite. Am ajuns aici în august, din Belgrad (Iugoslavia), unde am trecut frontiera ilegal în februarie.

Am părăsit România nu din motive de aventură, ci din cauza șicanelor de la securitatea orașului Beiuș-Bihor. Într-un fel sau altul, mă hotărîsem să nu mai plec, căci o mai făcusem odată anul trecut și am fost dat înapoi de către autoritățile iugoslave, și în urma procesului de la Tribunalul Județului Timiș m-am ales cu un an și două luni închisoare. Două luni le-am executat în Penitenciarul Timișoara, iar restul de un an prin muncă corecțională la întreprinderea mecanică din orașul Dr. Petru Groza – Bihor, unde lucrasem ca muncitor din anul 1977. Cel mai mult m-a împins să fac acest pas setea de libertate, adevăr și dreptate, căci la mine în țară nu am apucat să le cunosc.

Am vrut să lupt acolo, dar nu am primit sprijinul necesar, mai mult decît atît, am fost tot timpul descurajat și insultat de către diverse persoane, fie ele particulare sau oficiale. M-am născut, am crescut și trăit la țară, într-un sat de deal care a avut șansa de a nu fi colectivizat. Cînd am aflat de Profesoara Doina Cornea din Cluj, de curajul acestei femei, m-am hotărît să-i vin în ajutor. Am propus la mai mulți prieteni, ale căror nume din motive de înțeles nu le pot da, să facem front comun în jurul Doinei Cornea. Nu numai c-am fost refuzat, dar m-au considerat drept nebun, ca atare ocolit de toți. În cele din urmă m-am hotărît ca personal să vorbesc cu Doina Cornea și pe data de 15 septembrie 1988 am avut prima convorbire telefonică cu ea, din Beiuș-Cluj. N-am putut să vorbesc

1. L.M. no. 132, September 10, 1989.

mult întrucît s-a întrerupt convorbirea, abia a 4-a oară am reușit să-mi spun numele și dorința de a semna scrisoarea-apel către Nicolae Ceaușescu.

Din acest moment a început să mă urmărească securitatea și, pe data de 1 noiembrie 1988, ora 7.30, am fost arestat de la locul de muncă de 3 securiști în civil, am fost dus la arestul Securității din Beiuș, unde am fost obligat să semnez o hîrtie cum că sînt de acord să se facă la domiciliul meu o percheziție. Locuiam în satul Saca-Bihor. Percheziția au făcut-o patru ofițeri de Securitate, maiorul Mihăieș, căpitanul Mosa. Pe ceilalți doi nu am reușit să le aflu numele. La percheziție au luat parte și doi martori, în persoana lui Vaida Ioan și a lui Vaida Teodor, vecini din sat.¹

Percheziția a durat circa patru ore. Am fost dus iarăși la arestul Securității, anchetat 11 ore de mai mulți ofițeri de Securitate, printre ei nu am cunoscut decît pe căpitanul Ardeleanu. Pe la mijlocul lunii noiembrie am fost anchetat de către comandantul Securității din Oradea, moment în care mi s-a deschis dosar în baza articolului 166 al. 2. c.p. făcîndu-mă vinovat și de ponegrire a guvernului român. Copia unei scrisori trimise lui Andrei Voiculescu² de la „Radio Europa Liberă” s-a găsit cu ocazia percheziției de la domiciliu. Aveam 29 de ani și nu mai vroiam să ajung în închisorile din România. Am fost o dată și știu ce înseamnă detenția într-o pușcărie din România. Prin urmare, mi-am luat inima-n dinți și am trecut frontiera în Iugoslavia unde, de data aceasta, am primit înțelegere și protecție din partea autorităților iugoslave și a înaltului Comisariat ONU pentru refugiați din Belgrad, care mi-au înlesnit cît mai repede posibil plecarea în USA, țară pe care mi-am ales-o singur.

Cu această ocazie mulțumesc tuturor celor care mi-au ocupat de situația mea, mulțumesc postului „Radio Europa Liberă” pentru difuzarea acestei scrisori și încă o dată lui Andrei Voiculescu care mi-a transmis muzica dorită de mine.

Doina Cornea, iulie 1989, difuzată la 14 septembrie 1989³

Scrisoare deschisă adresată unei prietene [maghiare], prin Radio Europa Liberă,
deoarece pentru mine... poșta nu funcționează

Draga mea prietenă de naționalitate maghiară,

Oricine ai fi – am mai multe prietene maghiare – îți mulțumesc pentru franchețea și noblețea gîndului exprimat, pentru încrederea pe care mi-o acorzi. În același timp, te rog să-mi ierți modul familiar pe care l-am adoptat adresîndu-mă ție. Îți găsesc cel mai potrivit deoarece, prin tine și dincolo de tine, simt că mă adresez ideii de prietenie care ar trebui, în acest moment istoric, să însuflețească gîndul tuturor celor ce fac eforturi de a apăra în ei înșiși ceea ce e mai omenesc în om: adevărul, încrederea, iubirea. În scrisoarea ta, printre altele, mi-au reținut atenția în mod deosebit vreo trei aspecte asupra

-
1. Pasajul începînd cu „Locuiam în satul...” nu a fost citit pe post.
 2. Redactor al emisiunii „Metronom”, după Cornel Chiriac și Radu Teodoru.
 3. D.B. no. 664, September 1989. Textul a fost reluat la 16 septembrie 1989 (D.B. no. 133) într-un grupaj dedicat temei româno-maghiare. Scrisoarea a fost publicată în Doina Cornea, *op. cit.*, pp. 89-95.

căroră insiști : condiția minorității maghiare din România de azi, și mă provocă oarecum să-mi definesc punctul de vedere în această privință ; apoi, ideea de vinovăție individuală care a înlesnit starea de lucruri actuală privind această minoritate ; în sfârșit, soluția pe care o propui ieșirii din această criză, prin ethos, folosind această frumoasă formulare, te citez, „ethosul este putere, chiar fără putere”¹.

Aș dori însă să mai precizez un fapt : ai ghicit motivele pentru care nu m-am pronunțat niciodată în privința relațiilor româno-maghiare și a condiției de astăzi a minorității maghiare, așa cum nu m-am pronunțat în această privință niciodată pe întreg parcursul celor patruzeci de ani de dictatură comunistă. Chiar dacă rezerva mea în această privință a fost absolută, tot mai des sînt oprită pe stradă de diverși mesageri ai Securității care, pe tonuri variate, de la politețe la cele mai triviale injurii, îmi spun cam același lucru : „Te-ai dat cu ungunii”, „Dai apă la moara lor” etc. etc. „Bine, le răspund eu, dar n-am spus nimic.” „Cum n-ai făcut nimic, cînd fiica ta a vorbit la TV maghiară împotriva României ?” Nu e cazul să comentez această „logică”, pe care am văzut-o funcționînd neîntrerupt de la procesul lui Iuliu Maniu pînă în zilele noastre.

Tocmai din acest motiv, tocmai datorită acestor calomnii puse în circulație de putere pe seama tuturor celor care își ridică vocile în numele dreptății, al adevărului și al respectării demnității umane în țara noastră, voi încerca în această scrisoare să-mi definesc poziția chiar și în problema atît de complexă, atît de delicată a relațiilor româno-maghiare.

Nu sînt istoric, nu sînt sociolog. O expunere metodică ar cere o analiză documentată, pe sute de pagini. Dar pot avea o părere ca persoană particulară, pot enunța o apreciere, subiectivă poate, pe baza celor văzute și trăite de mine, ca martoră, pe parcursul a mai multor decenii, pot să răspund unei scrisori amicale.

Ca sentiment general, aș putea spune dintru început că o istorie zbuciumată, o istorie dureroasă, o istorie mai puțin fericită ne leagă unii de alții, pe voi și pe noi. Și tocmai pentru că – de vrem, de nu vrem – ne leagă un trecut comun, sîntem obligați să ne privim mai bine, să ne cunoaștem, să ne întrebăm reciproc ce ne doare, pentru că nu trebuie să mai repetăm greșelile, să mai provocăm rănilor din trecut. Voi încerca să fiu imparțială și te rog să mă ierți dacă, uneori, punctul meu de vedere diferă de al tău, sau te nemulțumesc.

Nu cred că e cazul să detaliez aici nici suferințele românilor transilvăneni de-a lungul secolelor – faptele sînt consemnate în istoriografie, nici tratamentul căruia a fost supusă populația română în anii 1940-1944 în Ardealul de Nord și nici chiar ceea ce am trăit eu, ca fetiță, într-o școală maghiară din acei ani și, ca mine, multe alte fetițe de naționalitate română ; pentru că în acei ani era numai un singur liceu românesc, la Cluj, iar noi locuiam aiurea.

Totuși aș stăruii puțin mai mult asupra unui anumit moment istoric. Aceasta nicidecum pentru a face reproșuri, ci pentru simplul fapt că el are oarecum legătură cu devenirea noastră comună de acum. Va cădea în sarcina istoriografiei de a cumpăni dacă minoritatea maghiară – privind chiar din unghiul propriilor ei interese – nu a greșit cumva, în anii următori războiului, precum și în anii '50, alăturîndu-se împreună cu alte minorități (excepțiile au fost prea puține) celor care ne-au cotoplit țara, punîndu-se în slujba armatelor ocupante și a profitorilor, a nedrebnicilor apăruiți peste noapte în societatea românească sau chiar a visătorilor inocenți și naivi – împiedicați să vadă realitatea din cauza propriilor

1. Doina Cornea se referă, evident, la celebra formulă a lui Václav Havel, „puterea celor fără de putere”, dar citatul ca atare nu se găsește în textul invocat, ci este o interpretare.

lor vise – îngroșînd astfel rîndurile celor ce încercau să instaureze „dictatura proletariatului”. Căci, optînd pentru acest tip de dictatură, ați optat pentru două principii : cel al luptei de clasa și cel al concentrării puterii în mîna Statului (echivalent cu Partidul). Aceste principii înseamnă discriminare și ură socială, suprimarea libertăților democratice, strivirea individului. Optînd pentru „dictatura proletariatului”, ați optat împotriva partidelor cu adevărat democratice (național-țărănesc și liberal) grupate în jurul monarhiei constituționale care, în acei ani, s-a dovedit a fi fost singura instanță protectoare a libertăților civice, a instituțiilor democratice și a elementelor de elită din toate păturile sociale. Prin opțiunea voastră de atunci vedeți poate o rezolvare tactică mai eficientă a problemei voastre naționale. Vi se promitea totul. Dar a fost o iluzie, ca să nu spun o înșelătorie. Dictaturile nu pot duce casă bună cu libertățile, nici chiar cu cele pe care le acorda inițial minorităților, pentru a le cîștiga de partea lor.

Mă întreb ce ar fi fost dacă atunci, români și maghiari, ne-am fi dat mîna, făcînd zid în jurul tînarului monarh care nu voia altceva decît să ne apere libertatea și instituțiile ? Dar nu doresc să mai stărui asupra acestor fapte. E absurd a o face din mai multe motive. Ele implică generalizări, simplificări (necesare înțelegerii fenomenelor), dar pernicioase în același timp, căci pot trezi anumite susceptibilități. Găsesc apoi că e absolut imoral să tragi la răspundere generația de maghiari de astăzi fie pentru suferințele pe care le-am îndurat noi, românii, cu secole în urmă, fie pentru comportamentul și opțiunile bunicilor lor care au trăit în anii '40. Și, în sfîrșit, dacă românii își au rănile lor, cu siguranță și voi, maghiarii, vă aveți suferințele voastre.

Și le ghicesc, aceste suferințe, tocmai pentru că și eu am suferit în trecut. Sînt sigură că există și români șovini, mai ales printre roboții puterii. Îmi dau seama că vă doare suprimarea unor drepturi ce mi se par legitime pentru orice minoritate : contacte culturale cu patria-mamă, dreptul de a călători în acea țară, dreptul de a se informa prin reviste și cărți asupra culturii naționale, dreptul de a-și cultiva liber limba, tradiția națională, prin radio, televiziune, presă și alte instituții culturale ; dreptul la un învățămînt adecvat și de toate gradele în limba maternă.

Le ghicesc apoi aceste suferințe pentru că și eu sufăr, în prezent, așa cum suferă toți oamenii, în afară de nomenclatură și indiferent de naționalitate, de acest sistem de dictatură. Și cum ar putea fi altfel sub un regim care, incapabil de a oferi altceva populației decît trudă și suferință, pentru a-și păstra puterea, recurge la cele mai imorale mijloace pentru a-și înrobi propriul său popor, reducîndu-l la tăcere, nesocotindu-i drepturile cetățenești și umane ?

Și noi, românii, sîntem loviți ca și voi în instituțiile noastre de interes național, ele avînd o existență pur formală ; învățămîntul, cultura ne sînt și nouă manipulate ; istoria, falsificată ; monumentele de o mare însemnătate distruse ; limba lozincilor și a propagandei, pe care puterea cere să o vorbim nu este limba noastră, este o limbă străină : limba maternă e limba adevărului. Sîntem cu toții loviți, ca indivizi, în conștiința noastră morală. Sîntem cu toții amenințați de a pierde identitatea. Criza socialismului totalitar sfîrșește printr-o *criză a omului*. Ea se răsfrînge, ca o molimă, asupra tuturor.

Desigur, soluționarea crizei sociale, morale și naționale o văd ca și tine, printr-o restaurare a ființei umane, pe calea ethos-ului, în primul rînd. Numai omul care cultivă valorile morale (precum adevărul, dreptatea, curajul, dar și iubirea, credința, speranța) și se exersează zi de zi să le aplice, de la actele lui mărunte la relațiile sale cu puterea, cu semenii săi, și pînă la atitudinile sale spirituale majore, numai acest om nu poate fi

manevrat. Pentru că el va descoperi că dincolo de oprimare și de teroare există un spațiu al puterii spirituale – inalienabil, invulnerabil, etern. Atunci când o fragilă ființă umană se concentrează în acest spațiu, ea participă la această putere. Iată de ce „ethos-ul este *putere* și fără *putere*”, iată de ce puterea se teme de această „putere”.

Desigur, în condiții sociale atât de nefavorabile ecloziunii spiritului, este mai greu să devii omul „ethos-ului” decât „omul nou” creat de regim. Acest „om nou” e omul manevrabil, omul robot, omul obiect, omul care nu mai gîndește, care nu mai simte, care execută orice ordin, reproduce orice neadevăr ; înstrăinat de sine însuși, înstrăinat de ceilalți oameni, el este omul urii, al învrăjbirii, al luptei de clasă, al luptei șovine.

Aceste manifestări răuvoitoare există încă, din păcate, în ambele părți, deși numeric nu par a fi semnificative. Fiecare din noi trebuie să vegheze ca ele să nu devină endemice. Permite-mi o mică digresiune. Ți-am relatat, cred, două astfel de exemple negative la care am asistat personal în ultimii ani. La un examen de admitere, un profesor român – responsabilul sălii – a refuzat să transcrie subiectul în limba maghiară pentru un candidat care și-a reclamat acest drept, replicîndu-i că trăiește în România și că e obligat să cunoască limba română. Am intervenit, deși eram simplă supraveghetoare, și am trecut eu subiectul pe tablă în limba maghiară. Mă gîndesc în ce stare de spirit își începea acel candidat examenul.

Iar celălalt exemplu a avut loc la noi în casă, acum vreo opt ani, cînd Salvarea ne-a trimis un tînăr medic maghiar să-l examineze pe soțul meu, bolnav. În primul sfert de ceas, tînărul medic n-a acceptat să scoată o vorbă în românește : soțul meu nu cunoaște decât foarte puțin maghiara. Pîna la urmă, văzînd că nu poate stabili un diagnostic valabil, medicul a cedat și, spre stupoarea noastră, am constatat că vorbea româna perfect. Desigur, acestea sînt cazuri izolate, de ambele părți. Totuși, astfel de cazuri nu trebuie să se mai întîmple, ele țin de neomenie la cei care le practică.

Lanțul urii, al învrăjbirii naționale, întretinut azi de regim ca diversivne față de incapacitatea sa de a governa, trebuie rupt. Ne-o cere orice morală dacă vrem cu adevărat pacea și împăcarea. Împăcarea nu e un tratat ; e trăire ce prinde viață în indivizi. Împăcarea ține de „ethos”. Trăind în valori nu vom mai fi manevrabili, vom deveni oameni adevărați : oamenii iubirii, încrederii, ai dreptății. Guvernele se pot certa între ele, dar nicidecum noi, cetățenii Transilvaniei : avem printre noi rude, prieteni, vecini – care sînt maghiari sau care sînt români. Ne datorăm unii altora iubire, ne datorăm prietenie, ne datorăm sprijin reciproc și solidaritate în apărarea drepturilor noastre umane și cetățenești comune. Înainte de a încheia, dă-mi voie să-mi precizez poziția poate în cea mai spinoasă problemă : soarta Transilvaniei în optica mea. Am impresia că aștepți de la mine un răspuns și în această privință. Voi vorbi cu toată franchețea. În conștiința mea, și cred că sînt în asentimentul tuturor românilor transilvăneni, nici nu se poate pune în chestiune posibilitatea unei revizuirii a frontierelor sau a transformării acestei provincii în corp autonom față de restul țării (nici tu, bineînțeles, nu vorbești de așa ceva). Trăim aici cîteva milioane de români și ne simțim organic încorporați în România prin limbă, cultură, tradiție, credință. Dar în același timp, doresc ca țara mea să fie o adevărată patrie și pentru minoritatea maghiară (precum și pentru celelalte minorități). Doresc ca populația maghiară să ajungă să se bucure – împreună cu românii – de drepturile și de libertățile după care astăzi noi toți tînjim.

Tocmai de aceea e atât de important să ne dăm mîna în efortul nostru pentru cucerirea lor și pentru instaurarea unui regim cu adevărat democratic. Interesele noastre sînt

indisolubil legate și o democrație reală nu poate acorda libertăți numai pentru unii, refuzându-le celorlalți. Dacă doresc ca românii să aibă *adevărați reprezentanți* în guvern, care să le apere interesele, dacă doresc autonomia culturii, a Bisericii, a universităților noastre, libertatea presei, libera circulație a ideilor și a persoanelor, libertatea contactelor interumane etc., te rog să mă crezi că doresc în egală măsură ca și minoritatea maghiară să se bucure de aceste drepturi. Să aibă *adevărați reprezentanți* în conducerea țării (și nu oameni de paie), să aibă aceleași libertăți privind Biserica, cultura, presa, publicațiile, călătoriile, circulația ideilor etc. Doresc reînființarea unui învățământ superior în limba maghiară, totuși cu câteva rezerve și precizări în ceea ce privește facultățile ce pregătesc cadre pentru justiție, administrație și așezămintele medicale, fiind domenii cu un prea larg interes obștesc.

Această restricție e și în interesul populației maghiare; mă gândesc, de pildă, că unui avocat maghiar i-ar fi imposibil să pledeze în fața Tribunalului suprem dacă nu cunoaște limba și terminologia română. În al doilea rând, numărul locurilor să fie în așa fel statistic stabilit încât să nu se ajungă la o inflație de cadre care să depășească cerințele populației maghiare.

În încheiere, dragă prietenă, țin să te asigur nu numai de prietenia și prețuirea mea, ci și de faptul că sînt gata să sprijin oricînd – dacă umilul meu vot are vreo importanță – dezideratele pe care le-am enunțat. Doresc să vină ziua în care, după atîta zbucium, fericirea să lumineze din nou chipul oamenilor de pe aceste meleaguri.

Dacă nu am vocația „organizațiilor”, o am pe aceea a comuniunilor spirituale. Pe a noastră aș numi-o „Minima Moralia”, după titlul unei admirabile cărți. Din ea ar face parte – chiar fac parte – toți cei ce nu se mulțumesc doar să vorbească despre virtuți, ci au și curajul să trăiască în ele, să le mărturisească.

Cu o sinceră, prietenoasă îmbrățișare.

„Un român oarecare”, [vara 1989], difuzată la 1 octombrie 1989¹

Domnule director,

În primul rînd, țin să exprim mulțumirile mele postului de radio Europa Liberă pentru difuzarea unei scrisori în urmă cu mulți ani. Pe scurt, în aceea scrisoare arătam că Ceaușescu este un dictator orb și surd prin definiție, iar atitudinea față de orice dictator nu poate fi decît de a-l respinge. În finalul scrisorii, exprimam recunoștința față de nobila d-voastră misiune, de a oferi poporului român niște repere de adevăr în tragica sa derivă a istoriei.

Acum aș vrea să adaug următoarele:

1) Referirea mijloacelor mass-media la „guvernul român” mi se pare naivă și denotă o necunoaștere a situației din România de azi. Acestui organ-fantomă nu i se pot atribui prerogativele guvernelor din alte țări, știut fiind că fiecare sector este condus direct de

1. L.M. no. 135, October 1, 1989.

membri ai Biroului Politic și la orice ședință de analiză de la nivelul ministerelor, sau mai sus, miniștrii apar ca niște personaje de mîna a doua, și nu arareori, inima li se face mică, cît un purice.

2) Despre partid, România fiind țara paradoxurilor și a recordurilor absolute : nimeni nu intră în partid din motive politice, foarte puțini cunosc statutul și pe nimeni nu-l întrezărează programele și planurile elaborate la diferite niveluri. Toată așa-zisa muncă de partid nu este altceva decît un scenariu conform căruia activiștii de partid mănîncă o pîine – nu fără a suporta destule corvezi și umilințe, iar restul membrilor de partid speră să întîlnească un număr mai redus de obstacole, îndeosebi, pe plan profesional. Partidul este una, iar conducerea sa, formată din cîteva persoane, este alta. Poate că nu este greșit să se afirme că partidul comunist român nici nu există.

3) Pe măsură ce se cunoaște mai bine în lume situația actuală din România, se pune întrebarea : de ce nu se revoltă românii ? Desigur, cei care trăiesc în Occident – mă refer la oamenii de rînd, dar nu numai la ei –, interpretează fenomenele prin prisma existenței lor, lipsindu-le totodată datele istorico-politice și psihologice reale în contextul cărora s-a ajuns la situația actuală. Dacă, prin absurd, peste noapte ar apărea în Franța sau Italia, în Statele Unite sau Germania Federală un regim tiranic ce aduce cu sine toate mizeriile, este absolut sigur că mîine ar izbucni o explozie de revoltă ce ar mătura, în cîteva ore, un astfel de regim. Or, la noi, ceea ce se întîmplă acum este rezultatul unui proces ce a durat 45 de ani. Știu, un proces asemănător a avut loc în toate țările ocupate de Armata Roșie, și totuși lucrurile se petrec altfel decît în România. După părerea mea, este bine să reamintim particularitățile revoluției socialiste din țara noastră : existența unui regim extrem de represiv care a exterminat fizic pe mulți dintre opozanții reali sau potențiali. Să nu se uite că poporul român nu a acceptat niciodată acest regim, existînd nu numai opoziție politică și militară, că o serie de fosti militari au fost la timpul acela angajați în așa-zisele „bande din munți”, în cursul cărora au pierdut un număr necunoscut de oameni. Avînd exercițiul în folsirea bîtei, glonțului și intimidării, regimul s-a răfuit apoi cu preoții, cu țărani, cu intelectualii, și mulți au umplut închisorile sau au dispărut. Oare colectivizarea s-a făcut de bună voie ?

Dorind să subliniez că a existat o opoziție permanentă și de masă la acest regim, sau cel puțin față de aspectele lui mai monstruoase, pot afirma că în partidul însuși s-a manifestat opoziție, dar serii întregi de lideri de partid au fost înlăturați cu brutalitate și înlocuiți cu alții din ce în ce mai docili stalinismului-pur promovat și de Nicolae Ceaușescu.

Restul de măsuri ce s-au mai luat în România nu a mai pus practic nici un fel de probleme. A rezultat un cetățean român cu gîndirea unui om aflat în lagăr, ce-și cunoaște exact posibilitățile de manevră. Din punct de vedere psihologic, el a fost handicapat și de poziția geografică : fără un metru de frontieră cu o țară liberă, cum să ne comparăm cu Polonia, unde biserica a fost lăsată în pace, țărani la fel, iar în școli atîrnă crucifixele ? În România există o revoltă mută și este clar că poporul român nici nu-și merită soarta, și nici nu se împacă cu ea. Dar un alt tip de revoltă ar necesita organizare, întrunirea mai multor persoane, cu contacte între oameni din diferite sectoare, cu funcții înalte. Cartea lui Pacepa arată cît de departe a mers regimul cu controlul oamenilor. În fine, românii știu că timpul lucrează în favoarea lor, că istoria se mișcă înainte, aidoma unui convoi de deținuți, cel ieșit din rînduri este secerat de gloanțe, nerăbdarea generează victime inutile, cum bine o știu toți românii care au emigrat în această perioadă.

De ce nu se revoltă românii? Din ce am spus pînă acum și din ce va rezulta în urma unor analize serioase din epoca post-Ceaușescu, se va limpezi răspunsul la această întrebare.

Cu deosebită stimă.

„O ascultătoare îngrijorată”, [vara 1989], difuzată la 1 octombrie 1989¹

Domnule director,

Se constată, la noi în țară, o perpetuă înrăutățire a spitalizării în sensul că în multe cazuri bolnavii nu pot beneficia de tratamentul corespunzător din lipsa medicației necesare. În primul rînd, alocația în lei per pacient este în unele clinici sau spitale de 3-7 lei pe zi. Or, din această sumă se pot distribui cel mult aspirine, antinevralgice, antigripale, eventual un sedativ sau cîteva fiole de algocalmin. Trebuie să menționez că au fost și se mai ivesc perioade cînd lipsește vata și pentru pansamente.

Suma indicată mai sus este calculată în funcție de consumarea fondului alocat clinicii sau spitalului respectiv, care se repartizează cu totul arbitrar, neținîndu-se seama nici de necesitățile tratamentului și nici de numărul bolnavilor care se perindă într-o lună de zile (sau trimestru) în clinică sau spital.

Cum vă puteți închipui, cele mai drastice situații le întîmpină medicii chirurghi, care nu o dată au fost puși în fața faptului că le lipsea catgutul, mănușile, anestezicul, ca să nu mai vorbim de antibiotice. Spre exemplu, la o clinică ortopedică a existat o perioadă de luni întregi cînd le-a lipsit anestezicul, și operațiile pe oase (în special fracturi de urgență, perioada fiind de iarnă, cu mult alunecuș) se făcea pur și simplu pe viu, încît personalul spitalului lua calmante (procurate de ei personal) ca să poată suporta urletele pacienților operați. În cazul că pacientul are relații sau rude în străinătate (sau cunoștiințe cu rude în Occident) și-și poate procura cele necesare se internează și se operează. Ceilalți, adică majoritatea, așteaptă fie ca pe parcurs să intre în clinică cele necesare, fie că, în cazuri mai grave, bolnavii se prăpădesc.

Firește, din aceste motive speciale, internările se fac discriminatoriu, adică sau la medicii prieteni, eventual prietenii unor prieteni, sau se plătesc sume destul de mari, circa 2.000 [lei] o internare.

O problemă la fel de spinoasă este aceea a noilor născuți, care mor destul de des din pricina frigului din maternități, fie că se îmbolnăvesc de pneumonie, fie că se întrerupe curentul și mor în incubatoare, dacă s-au născut prematur. De altfel, lucrul acesta s-a aflat și în Occident.

Legată strict de sănătate este și problema aprovizionării farmaciilor cu medicamente. Din cauza exportului masiv, dar și a lipsurilor unor materii prime la fabricile de medicamente, care nu se mai importă, situația a devenit din ce în ce mai gravă. În zilele cînd apar medicamentele în farmacii se formează cozi interminabile, oamenii cumpărînd orice

1. L.M. no. 135, October 1, 1989.

se aduce, fie că au sau n-au nevoie, pentru că oricum într-o zi le vor fi necesare, sau dacă nu, le schimbă cu cei care caută ceea ce ei au, dându-le în ce le trebuie. A ajuns o problemă să cumperi pînă și niște antigripale, aspirină, puțină vată (se dau de obicei 2-3 pachete), plasture etc. Datorită acestei lipse de medicamente oamenii fac cozi la PLAFAR (o dată pe săptămîină). Cozile sînt la fel de lungi ca cele de la carne sau ouă.

„În numele unui mare grup de cetățeni români”, [toamna 1989], difuzată la 8 octombrie 1989¹

Domnule director,

Sînt un cetățean român, trăiesc în această țară minunată, frumoasă și bogată cîrmuită de un nepriceput încăpățînat, șiret, cu nu știu cîtă carte, dar înzestrat cu două licențe și, la vîrsta de 71 de ani, cu un trecut revoluționar de aproape 60 de ani (cum ni s-a spus cu ocazia zilei sale de naștere) Armele acestui conducător sînt : minciuna și buldozerul. Cu prima a reușit să compromită țara noastră în străinătate, iar cu a doua să distrugă urmele trecutului, să nenorocească, sărăcind, populația. Cartiere întinse, unde pe lîngă case erau grădini, unde se cultivau legume și zarzavaturi, iar la țară gospodării unde se creșteau păsări, vaci, porci, cai au fost demolate. Destui proprietari de locuințe au fost mutați forțat în blocuri de beton, toate construite ca niște cutii de chibrituri, primind o despăgubire care nu acoperă nici valoarea construcțiilor gospodăriilor anexe. Dintre cei evacuați forțat, unii s-au sinucis, alții au făcut comoție cerebrală, alții și-au pierdut mințile.

Pe piața mică particulară care a mai rămas abia poți cumpăra ceva, e foarte scump totul. Pensiile și salariile s-au majorat, dar prețurile de cumpărare s-au ridicat în medie cu 150%. În magazine, începînd cu toamna anului trecut, nu se mai găsesc maiouri, chiloți bărbătești, ciorapi de damă deloc. Fasole, orez, grîș, brînză, paste făinoase, cînd se dau pe cartelă, se dau numai 500 gr. Se dau cartele pentru carne și ouă, o jumătate de kilogram de carne pe lună și 7 sau rar, cîte 10 ouă, dar se dă în comerț o foarte mică cantitate și majoritatea populației rămîne fără carne și ouă. Cine a reușit să cumpere a stat la rînd toată noaptea în fața magazinului. Se întîmplă des să stăm la cozi în speranța că se va aduce marfă dar, peste 5-6 ore de așteptare, plecăm acasă cu plasa goală. Mulți oameni leșină în timp ce stau la coadă. De cîteva luni nu se mai vinde nici „nechezol” (era un amestec cu foarte puțină cafea și restul nu știu ce), mereu, mereu dispare cîte ceva. Tiranul Ceaușescu numește această stare de groază „sîntem în pragul epocii de aur”.

Noi, cei 23 de milioane, știm că el este deja în „epoca de aur”, cu CEC² nelimitat, cu fermă la dispoziție și magazinele speciale aprovizionate cu toate bunătățile și tot ce produce industria ușoară a țărilor civilizate. Dar astea sînt pentru el și ei, care ne forțează să trăim ca sclavii, noi avem dreptul numai la muncă și „ține-ți gura”. Nimeni nu știe

1. L.M. no. 136 October 8, 1989.

2. Casa de Economii și Consemnațiuni. Pentru români, unica bancă în care își puteau depozita în acea vreme economiile.

pentru ce lucrează, se rețin din salarii partea „socială” și procentul aferent pentru nerealizarea planului. Aproape tot ce se fabrică merge la export, în țară rămâne ceea ce nu corespunde. Într-adevăr, rafturile nu sînt goale. Locul cel mai mare îl ocupă cutiile importate din Coreea care conțin raci tăiați în felii. Acestea se prăjesc în ulei din care primim numai o jumătate de litru pe lună. Cartofi, 3 kg, de multe ori sînt de mărimea unei nuci mici. Pe rafturi mai sînt : gogonele și ardei în saramură, știuleți de porumb în borcane mari, compot de prune și bulion. Conservele de pește și gemurile au dispărut de anul trecut. Cîteodată se vînd pachete cu morcovi, ardei, roșii și oase goale. E o artă cum pot lua absolut toată carnea de pe oase. Cîteodată se găsește salam din soia, apă și ceva amestec de carne și măruntaie de la animale. În asemenea cazuri, e nebunie la cozi.

Într-adevăr, a introdus revoluția în agricultură. Un „tovarăș” de la Trustul Agricol mi-a explicat în ce constă aceasta : pentru un om normal, este de necrezut. „Revoluționar”, mai degrabă ar trebui spus „revoltător”, este faptul că la stabilirea unei oarecare cantități nu mai e nevoie de cîntar, ci de o mașină de calculat. Dar se poate și fără ea, prin simpla înmulțire. Să luăm ca bază grîul :

– Se numără cîte boabe într-un kilogram de grîu.

– Aceasta se înmulțește cu numărul kilogramelor cîte s-au dat pentru însămînțarea terenului destinat pentru cultura grîului din județ.

– Se alege firul cel mai încărcat cu spic, din nou se numără boabele și sînt înmulțite cu numărul firelor rezultate dintr-un spic de grîu.

– Aceasta se înmulțește cu numărul total al boabelor însămînțate. Rezultatul obținut se împarte la numărul hectarelor însămînțate în județul X. Cifra obținută este difuzată oficial la radio, televizor, ziare și în toate comunicatele oficiale. Așa se face că rezultatul se comunică chiar înainte de seceriș, în unele cazuri. Excepție nu există, așa se procedează absolut la toate culturile. Ei, nu e ceva revoluționar ? Revoluționar à la Ceaușescu !

Mai avem și o revoluție culturală denumită „Cîntarea României”, mai potrivit ar fi, și noi îi spunem, „Cîntarea lui Ceaușescu”. Să ia dictatorul la cunoștință că atunci cînd este difuzat acest program, în toată țara se închid aparatele, ne-am săturat, ne vine rău cînd îi auzim declamînd poeziile și cîntecele în care cel care distruge este aclamat. Ar trebui știut care sînt actorii care refuză să declame prostiile elogioase la adresa lui Ceaușescu și a soției lui. Nu trebuie să ne spună nimeni cine sînt ei, cum sînt, îi știm noi pe amîndoi. Nu le este jenă, dacă nu de ei înșiși, atunci de copiii lor, de servitorii lor ? Știu ei bine că sînt huiduiți de întreaga populație, cum pot să mai apară în public ? Neapărat trebuie să scăpăm țara de acești doi încă înainte de a fi consfințită propria lor alegere în postul suprem. Am vorbit cu foarte-foarte mulți oameni, toți au aceeași părere, înaintați problema forurilor internaționale în drept, să se pronunțe și să facă un embargo total față de România. Acești nedrebnici trebuie îndepărtați și încă în scurt timp. Nu este nici o schimbare fără sacrificii. Sîntem pregătiți sufletește la orice dacă ne ajutați în acest fel, nu poate dura mult. Numai relele le face singur.¹

Să-l auziți cînd citește o dare de seamă, normal formulată de alții, și să-l auziți vorbind liber : el se admiră cît de mult a vorbit, dar ce spune în două ore, cu o mică pregătire de bază, s-ar spunea în 7 minute. E rău să-l ascuți, dar să vezi cum agită mîinile. Ce nu știe cum să exprime cu gura, ne explică prin agitația mîinilor, după un scurt timp ridică brațul, atunci pornesc benzile cu aplauze, pe urmă agitatorii din sală și pe rînd toți din sală. „Omul păcii”, care cere un Balcan fără arme, face arme chimice. A plătit datoriile,

1. De la „Știu ei bine...”, pasajul nu a fost citit.

dar ce folos avem noi din asta ? Răbdăm mai departe. Cine îndrăznește să spună un cuvînt, se știe cum procedează.

Ar trebui ca atunci cînd mîncă bunătați să fie cu gîndul la cei 23 de milioane care nici fasole, nici mălai, nici mămăligă nu mai au pe masa lor. Să se gîndească la tineretul din țară, care a învățat să mintă din fragedă copilărie. De foarte multe ori nu se găsește în magazine nici o bomboană. Cînd sînt, sînt cumpărate pentru a fi folosite în loc de zahăr. La fel și rahatul. Dacă nu ai ce da la un medic, nici nu te ia în seamă. Medicamentele necesare nu le găsești ! Iarna trecută a fost o epidemie de gripă, iar în farmacii nu s-a găsit nimic. Pe sub mîină ți se oferă dacă ai să dai ceva la schimb. Cafea, benzină, articole de toaletă, carne, alimente și... bani. Unii dintre cei care lucrează în magazinele de toate felurile se servesc reciproc din ce se dă la vînzare. Pentru marele public, nu rămîne aproape nimic. În piață, se vinde telemeaua cu 60 de lei kg, și cașul, cu 80 de lei kg. Pentru caș proaspăt stai la coadă și acolo. Mierea de albine care cu cca 3 ani în urmă era 36 de lei kg, acum se vinde cu 100 de lei. Deci are dreptate Ceaușescu : „S-a ridicat nivelul de trai ! ”.

Cînd călătorești prin țară, poți vedea dezastrul. Sistemul de irigare nu funcționează. Pe întinderi cît vezi cu ochiul, paiul crescut la 60-70 cm, ars de soare, porumbul fără știuleți. Corupția este foarte dezvoltată. După ce va pleca Ceaușescu, va fi foarte-foarte greu să se revină la normal.

Sălile de spectacol sînt aproape goale, piesele prezentate nu interesează pe nimeni. Cînd este vreun cîntăreț sau dirijor renumit, merg cîțiva, care de dragul spectacolului riscă să răcească stînd ore în șir într-o sală neîncălzită. Aceasta este revoluția culturală.

Întîi a spus că nimicește satele să obțină teren agricol, cînd i-a fost dovedit că e o concepție greșită, a întors placa și a început papagalicește să vorbească de modernizarea satelor. Nicidecum, vrea să strîngă populația sătească în „cazărmi”, să mînce în bucătării comune, desființînd astfel gospodăriile particulare. Și acesta este un pas spre „epoca de aur”.

Ceaușescu pur și simplu vrea să radă trecutul de pe fața pămîntului. Din cîntecele populare a rămas numai melodia, textele sînt mult schimbate, în unele este introdus numele lui și binele ce-l face. Acest „aur” este o nenorocire pentru noi, un mare dezastru. Întotdeauna face altceva decît spune. Mînte de se rupe, ajutați-ne să scăpăm de el !¹

„Un comentator bine informat”, [octombrie] 1989, difuzată la 29 octombrie 1989²

Domnule director,

Elementul cel mai senzațional rezidă fără îndoială în sugestia³ că România ascunde secrete suficient de fascinante pentru a transforma goana după ele într-o răsturnare fără

1. Frază eliminată.

2. L.M. no. 139, October 29, 1989. Conform notației directorului Nestor Rateș, cele prezentate sînt fragmente din scrisoarea primită de la un ascultător anonim ca reacție la interviul acordat de Nicolae Ceaușescu revistei *Newsweek*.

3. Enunțată de Nicolae Ceaușescu în interviul acordat revistei *Newsweek*, comentat pentru Europa Liberă de autorul scrisorii: „Cei șase sînt agenți ai unor puteri străine – unul al Uniunii Sovietice, unul al Statelor Unite, unul al Marii Britanii și altul al Franței...”.

precedent a pozițiilor cheie pe eșichierul spionajului mondial. Din afirmațiile lui Ceaușescu, ar rezultă că dorința de a descifra aceste secrete a înlocuit rivalitatea dintre cei doi supergiganți ai spionajului mondial cu o tentativă de colaborare. Secundați de Intelligence Service și Deuxième Bureau, KGB-ul și CIA-ul s-au unit pentru prima oară într-o operațiune comună: operațiunea România.

Un alt aspect cu valoarea unei premiere absolute este faptul că pentru prima oară șeful unui stat est-european acuză în mod public Uniunea Sovietică de a efectua operațiuni de spionaj contra țării sale. Dezvăluirea acestui aspect ar trebui să creeze dubii asupra potențialului de luptă al unui pact militar ai cărui membri se pretează la acțiuni de spionaj unul contra altuia în vreme de pace. În aceeași categorie de aspecte bizare se includ și alte fapte legate de pretinsul complot. De pildă, agenți secreți ai unor țări diferite și rivale nu prea au obiceiul de a colabora la redactarea unor declarații politice sub propria semnătură contra guvernului lor. Din moment ce un asemenea document a apărut, trebuie să se presupună că reprezintă o sinteză a reproșurilor principale pe care cele patru puteri implicate le aduc României. Or, prin fiecare rînd, documentul în cauză exprimă aspirația de a revitalizeza socialismul cu partid unic. E greu de văzut de ce d-na Thatcher, ca de altfel ceilalți doi lideri occidentali ar recruta în Răsărit agenți suspuși pe care să-i folosească în scopul consolidării acestui gen de socialism.

Alte semnificații ale dezvăluirilor lui Ceaușescu în *Newsweek* apar sub un unghi istoric, cel al alianțelor din al doilea război mondial. Căci Uniunea Sovietică, Statele Unite, Marea Britanie și Franța nu sînt decît principalele puteri care au format Națiunile Unite... Dictatorul român exprimă în acest fel frustrarea pe care o resimte în față situației internaționale imposibile în care se află și a izolării ce se transformă rapid în ostilitate atît în Vest cît și în Est.

Implicațiile internaționale ale afirmațiilor lui Ceaușescu nu sînt doar inedite, ele sînt anacronice și chiar mimetice. Ca și Stalin în anii anii '30, care-și executa oponenții din partid ca spioni ai Germaniei naziste – cu care tocmai semnase faimosul pact secret – micul Stalin de la Nord de Dunăre nu permite foștilor săi tovarăși ale căror păreri se deosebesc în prezent de ale sale să se constituie într-o fracțiune în partid, ci îi acuză că au constituit un grup de agenți în serviciul unor puteri străine. E adevărat, și aceasta-i o deosebire importantă, opozanții din București nu au fost pînă acum executați. Înafara acestei distincții de proporții, problema de fond rămîne aceeași: de ce regimurile staliniste transformă inevitabil contestarea politică a conducătorului în trădare de țară? În definitiv, e vorba de personalități care au ocupat funcții dintre cele mai înalte în partid și în stat. Ce credibilitate morală și politică poate avea un partid și un regim care încredințează asemenea responsabilități unor banali agenți ai unor servicii de spionaj străine și care nu descoperă duplicitatea lor decît după manifestarea publică a dezacordului lor cu puterea lui Ceaușescu?

Cu deosebire obscure sînt referirile la aspectele juridice ale problemei. În esență, Ceaușescu sublinia în interviul acordat revistei americane că cei șase nu au fost trimiși în față tribunalului datorită regretelor lor pentru crimele comise și clemenței lui. Purtarea sa pare mai puțin sadică decît a ilustrului său model, ceea ce nu este adevărat decît pînă la un punct. Stalin lăsa în seamă lui Vișinski¹ sarcina de a formula acuzațiile și a-i trimite pe așa-ziii spioni în față plutonului de execuție. Ceaușescu nu-i execută, dar se ocupă el

1. Andrei Ianuarievici Vișinski (1883-1954), adjunct al comisarului poporului în anii '30, prim-comisar adjunct al Ministerului de Externe, desemnat de Stalin să se ocupe de România între 1944

însuși de formularea acuzațiilor. Rezultă că, fără a fi fost stabilit de vreo instanță judecătorească, delictul de spionaj a fost proclamat de șeful statului, încălcând Constituția pe temeiul căreia a depus jurământul s-o respecte. Dar un asemenea procedeu nu reprezintă doar un simplu și strident viciu juridic, el reprezintă o gravă primejdie pentru cei șase. Căci clemența sa este reversibilă, verdictul său însă nu este. În virtutea puterii sale nelimitate, el nu se mulțumește numai să-și aservească justiția, el o înlocuiește cu propria sa impresie personală. Declarația făcută de el revistei *Newsweek* pune astfel viața și libertatea celor șase calomniați la cheremul capriciului său.

Declarația dictatorului în această privință este incompletă și inexactă. Ea omite să spună că Securitatea a încercat să-l expulzeze pe Silviu Brucan la Zimnicea, dar că acesta a refuzat să se conformeze în lipsa unui ordin scris din partea unui tribunal. El a fost atunci mutat, împreună cu familia, pe strada Izbiceni no. 79, la marginea Capitalei, într-o casuță dărăpănată, fără electricitate și fără apă curentă. La cei 73 de ani ai săi, Brucan a fost operat de două ori în 1988, iar soția sa, Alexandra Sidorovici¹, membră a Partidului Comunist Român din 1933, a fost operată de cancer și suferă de o gravă deformație a coloanei vertebrale. Pe de altă parte, toți cei șase nu se găsesc la București pentru simplul motiv că doi dintre ei – Constantin Pârvulescu și Grigore Răceanu² – locuiesc de multă vreme în provincie. Fostul ministru de Externe, Corneliu Mănescu, și soția sa, au fost mutați în cartierul Dămăroaia într-un gen de șură cu pământ pe jos. În asemenea condiții, arestul la domiciliu nu mai reprezintă doar o suprimare ilegală a libertății de mișcare, el reprezintă interdicere a accesului la mijloacele de igienă cele mai elementare. Impunând acest regim de viață actualilor săi adversari politici și foști tovarăși, dictatorul urmărește un scop evident: să accelereze moartea lor „naturală”, fără a recurge la folosirea explicită a violenței. Falșilor agenți, Ceaușescu le oferă o falsă grațiere, iar adevăraților adversari politici o adevărată lichidare, nu politică, ci fizică.

și 1947. Procuror în procesele de la Nürnberg. Între 1949 și 1953 a fost ministru de Externe al Uniunii Sovietice.

1. Alexandra Sidorovici (1906-2000), comunistă ilegalistă, acuzator public la „Tribunalul poporului” (1945-1946), deputată în Marea Adunare Națională între 1946 și 1952, secretar general al Ministerului Minelor și Petrolului (1948-1958), secretar general al Uniunii Femeilor Democratice Române din 1948, apoi conferențiară la Catedra de marxism-leninism de la Institutul Politehnic din București.
2. Grigore Răceanu (1907-1996), montator și mecanic de locomotivă. Membru al PCdR din 1936. La sfârșitul anului 1942, exclus din PCdR, ca urmare a criticilor sale la adresa ocupării Basarabiei și Bucovinei de Nord de către URSS. A fost reprimat în PRM în 1948, numit director la Casa Autonomă a Monopolului Statului în anul 1953, dar exclus din nou în 1958 în urma criticilor adresate lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Reprimat în PCR în 1968 în cadrul operației inițiate de Nicolae Ceaușescu de recuperare a ilegaliștilor eliminați de precedesorul său. Ca urmare a semnării „Scrisorii celor șase”, a fost ținut sub arest la domiciliu pînă la 22 decembrie 1989.

Rosalia Wess, Nürnberg, [octombrie] 1989, difuzată la 3 noiembrie 1989¹

Mă numesc Rosalia Wess, domiciliată în RFG, orașul Nürnberg. Sînt o femeie de 87 de ani, și cu fiecare zi ce trece îmi scad șansele de a-i vedea pe fiica mea și pe ginerele meu, aici, lîngă mine. De aceea mă adresez pe această cale președintelui țării și autorităților de drept pentru a-i ajuta pe fiica și ginerele meu să primească plecarea definitivă din țară: Ana Vormittag, născută Schwarz, Francisc Vormittag, domiciliați în comuna Vladimirescu, [...] județul Arad. Cererea lor de plecare definitivă a fost înaintată cu mulți ani înainte la Serviciul de Pașapoarte Arad. După nenumărate memorii și audiențe li s-au făcut promisiuni, dar pînă în prezent, nimic concret.

La 15 ianuarie 1945, atît fiica cît și ginerele meu au fost duși forțat în vagoane de vite din Banat în URSS, la reconstrucție, pînă în 1949; fără pașaport, fără audiențe, cereri și fără să aibă rude acolo. Dar acum cînd vor să plece, să lase pensia statului, să lase casa și munca lor de o viață statului, porția de zahăr, făină și ulei, în locul unui pașaport, de ce nu li se dă drumul? Mă întreb cu ce drept sînt reținuți copiii mei în România, cînd nu au nici o rudă acolo? Eu, mama ei, copiii și frații ei sîntem cu toții aici, în Germania Federală. Oare ei de ce nu au dreptul să vină alături de toată familia lor? Dacă nu se va schimba nimic în legătură cu aprobarea pașaportului fiicei și ginerelui meu pentru a veni la mine, mama lor, vă asigur că voi face greva foamei, voi anunța ziarele și posturile de televiziune să vină în fața ambasadei române din Bonn să vadă toată lumea cum o femeie de 87 de ani stă la gardul ambasadei în greva foamei cerîndu-și fiica și ginerele pentru reîntregirea familiei și dreptul de a emigra.

„Frontul Salvării Naționale”, [toamna 1989], difuzată la 8 noiembrie 1989²

Cîteva întrebări adresate lui N. Ceaușescu și mai ales celor care-l ajută să-și păstreze puterea dictatorială

1) Cum se explică discrepanța flagrantă între „Epocalele succese” pe care le trîmbețiază pe toate căile, între statistici triumfaliste, și nivelul de viață mizer al majorității poporului?
– Cartelizarea bunurilor de primă necesitate (nici acelea asigurate);
– Neasigurarea căldurii normale în apartamente și la locurile de muncă;
– Neasigurarea medicamentelor, a asistenței medicale și a concediilor de boală;
– Dispariția de pe piață a celor mai elementare bunuri (pastă de dinți și de ras, lame, piese de schimb pentru autoturisme și alte obiecte de uz personal) și lista poate continua mult, foarte mult...

2) Care este după părerea d-voastră unitatea de măsură a bunăstării unui popor? Un mare scriitor – Albert Camus – spunea că „slujești cu adevărat viitorul numai dînd totul prezentului”.

1. H.R. no. 140, November 3, 1989.

2. D.B. no. 703, November 8, 1989.

3) Cum se potrivește democrația proclamată mereu, în gura mare și pretutindeni, cu pedepsirea necruțătoare a oricărei opinii care nu coincide cu a d-voastră sau cu a soției d-voastră, cu refuzul oricărui dialog și cu eliminarea din circuitul puterii a oricărui om cu demnitate a opiniei?

Pînă și pe cei care v-au ajutat să ajungeți la putere i-ați eliminat cînd au încercat să facă și altceva decît să vă aprobe și să vă execute ordinele fără a crîcni. Numele lui Chivu Stoica, Gh. Apostol, Virgil Trofin, Petru Enache, Cornel Burtică¹, Ion Iliescu (și numele ar putea continua) sînt reprezentative pentru democrația dumneavoastră? În cazul celor dispăruți, care este contribuția d-voastră la dispariția lor?

4) Cum concordă învățătura marxistă cu dezgustătorul cult al personalității pe care-l întrețineți în jurul persoanei d-voastră și al soției d-voastră, cu familiarismul² fără rușine și privilegiile fără limită? Răspunsul dat într-un interviu este cu totul nesatisfăcător, fals și megaloman.

5) Ați calculat vreodată pierderile economice și morale ale cultului personalității în raport cu ceilalți conducători ai țării și mai ales, în raport cu poporul?

6) Ați calculat vreodată pierderile economice și morale ale cozilor interminabile la orice?

7) Cum se potrivește pacifismul pe care-l ați afișat cu fiecare prilej cu vînzările clandestine de arme și cu declarațiile belicoase?

8) Cum explicați tragicul exod al românilor pe drumurile probegiei? Cunoscutele lozinci pe care le ați afișat de obicei sînt puerile și profund nocive fiindcă eludează adevărul.

9) Cum se potrivește elogiul și solicitările adresate învățămîntului și științei cu statutul mizer al acestora, cu izolarea lor internațională, cu disprețul real pe care-l nutriți pentru ele d-voastră, dar mai ales soția d-voastră pusă să conducă domenii pentru care nu are nici o competență?

10) Cum se explică faptul că pînă cînd ați devenit secretar general al partidului și apoi președinte al țării ați fost un anonim activist, pentru ca apoi deodată să deveniți „genial”, „erou între eroi” (ce acte de eroism ați săvîrșit?), „cel mai iubit fiu al poporului” (de fapt, cel mai urît dintre conducătorii pe care i-a avut vreodată țara asta)?

11) Cum se explică faptul că soția d-voastră pînă a nu deveni d-voastră conducătorul partidului și statului a fost o persoană cu totul cenușie, mai anonimă chiar și decît d-voastră, pentru ca acum – deși analfabetă, fără de nici o facultate³ – să devină inginer, doctor, academician, iar pe deasupra și savant de renume mondial? Ați descoperit vreo licoare care să transforme mediocritatea, incultura, invidia, răutatea în valori spirituale superioare? Comunicați rețeta întregii lumi și poate veți candida la Premiul Nobel (de cînd visați la așa ceva!).

12) De ce nu răspundeți scrisorilor deschise ce vi se trimit și de ce refuzați dialogul cu țara? ; dialogul autentic, nu monologul discursurilor în fața imenselor adunări ori congrese în care d-voastră vorbiți – mereu aceleași platitudini agramate hrănite din trupul unei idei generoase – iar ceilalți plătiți pentru aceasta, sau înspăimîntați, vă aplaudă.

1. Vezi nota biografică în vol. I, p. 119, nota 1.

2. Autorii (sau autorul?) folosesc (folosește) aici termenul *familiarism* pentru a numi nepotismul practicat cu membrii familiei.

3. Formula dintre liniuțe înlocuită la lectură cu una mai elegantă: „fără studii universitare”.

13) Ați declarat într-un interviu că minciuna are picioare scurte, ceea ce este foarte adevărat. Dar credeți că minciunile d-voastră, nenumărate și atât de gogonate, au cumva picioare mai lungi?

14) Ați vorbit la Plenara CC al PCR de pedepsirea trădătorilor poporului și ai țării. Cine sînt aceștia? Cine a trădat partidul care l-a pus în fruntea sa? Cine a trădat țara și și-a călcat jurămîntul de președinte ruinînd economia, viața socială, cultura și încălcînd fără jenă Constituția?

Priviți-vă în oglindă, dați-vă răspunsul cinstit și luați decizia cea mai înțeleaptă. Înainte de a o face alții. Așteptăm răspunsurile la aceste întrebări pe care cu un prilej viitor le vom comenta și noi – mai pe larg – poate împreună cu răspunsurile d-voastră

Gheorghe Maftei, Brașov, 10 iulie 1989, difuzată la 12 noiembrie 1989¹

Către Comitetul Central al Partidului Comunist Român,

Subsemnatul, Maftei Gheorghe, domiciliat în Brașov [...] revin la adresa mea către d-voastră din 13.02.1989 R.2567 cu rugămintea de a suplimenta din fondul centralizat al statului rația de ulei comestibil cu 250 gr.

1) Solicit aceasta, deoarece pe luna iulie s-a redus rația lunară pentru o persoană de la 3/4 l ulei la 1/2 l ulei și nu satisface astfel nevoile presante în alimentație: $500 : 30 = 16$ gr. Rația de ulei s-a redus în fiecare an astfel, în medie: în anul 1987 = 1,5 l, în 1988 de aproape 1 litru, pe primele 6 luni din 1989 a fost de 3/4 din litru, iar pe iulie abia numai 1/2 l, adică 16 miligrame zilnic.

Presupun că din gramajul privind „rația zilnică” nu rezultă 3200 de calorii, deoarece cantitățile de proteine, glucide, lipide sînt foarte mici. Citez din programul directivă al Congresului al 14-lea al PCR: „După cum este cunoscut, în ce privește „alimentația, cu nivelul atins de circa 3200 de calorii zilnice pe locuitor”.

Desigur, ceea ce am solicitat eu în adresa din 13.02.1989 a fost tocmai această „menținere și consolidare a consumului realizat”, adică să nu se mai micșoreze ca în situația de față de la 3/4 la 1/2 rația de ulei, adică asigurare unui „minim garantat” care să ne asigure într-o oarecare măsură ziua de mîine.

Sper să mă înțelegeți că 5 ouă pe lună reprezintă o cantitate foarte mică, practic anul curent nu am gustat ouă, căutînd astfel să asigur cît de cît necesarul copiilor. Dacă în alți ani, în lunile de vară, pe lîngă rație, mai apărea ici-colo cîte-o coadă lungă în care se vindeau la liber cîte 10 ouă de persoană, anul acesta nimic. Au dispărut în totalitate tacîmurile (aripioare, scurmăci și capete de pui), copitele de porc, ciolane lipsite de carne etc., produse din care puteai totuși prepara măcar o ciorbă. Ciorbă care nu are măcar un os cu măduvă este foarte slabă, nu face doi bani.

1. L.M. no. 141, November 12, 1989. Aceasta este prima dintre cele două scrisori difuzate de postul de radio Europa Liberă în aceeași emisiune – vezi și scrisoarea care urmează –, trimise de autor Comitetului Central al PCR (alături de alte cîteva) între lunile iulie și octombrie 1989. Ele au parvenit la Europa Liberă după fuga lui Maftei Gheorghe în Ungaria.

La încheierea lucrărilor Conferinței naționale din decembrie 1987, tov. Nicolae Ceaușescu spunea : „Urmează să tăiem anul viitor un milion de bovine, cu 300 sute de mii mai mult... 7,5 milioane de porcine ; să asigurăm de fiecare locuitor 15 kg carne de pasăre. Deci numai cu 7,4 milioane de porci, ar fi revenit câte un porc de familie (presupun că în țară avem mai puțin de 7,5 milioane de familii), la aceasta se mai adaugă încă circa 5 milioane de porci care se taie în gospodăriile populației (7,5 + 5=12,5 milioane de porci la 23 milioane de locuitori), la aceasta se mai adaugă un număr de circa 9 milioane de oi și numărul nelimitat de păsări care se cresc în gospodăriile populației. Mă gândesc că dumneavoastră când ați luat în calcul nivelul „atins de trai”, de 3.200 de calorii, ați prins aceste cifre, sau poate aveți în vedere propriul d-vastră sistem de aprovizionare care diferă de al nostru, adică mai consistent, mai substanțial, mai hrănitor. Desigur, și d-voastră sînteți tot om și trebuie să vă hrăniți cu alimente ca și noi. Îmi amintesc de asemenea, cu ani în urmă, cînd referindu-se la consumul de alimente cerealiere de 170 de kg pe locuitor, tov. Nicolae Ceaușescu spunea : „E timpul să transformăm aceste produse în proteine” (citat din memorie). E vizibil, din toate aceste bunătați promise de tov. Ceaușescu la Conferința națională, noi nu beneficiem decît de 1/2 kg carne de pasăre + porc + vită, adică 16,6 grame carne zilnic, ceea ce este extrem de puțin.

Doresc astfel să precizez că nu e vorba de „menținerea și consolidarea consumului realizat, creșterea lui rațională”, ci de diminuarea drastică, sistematică, an de an, față de perioada 1960-1975, așa precum v-am scris în scrisoarea precedentă. Acum se pune problema suplimentării de către d-voastră măcar cu 250 de ml de ulei lunar pentru o persoană, nicidecum asigurarea a cel puțin 15 kg carne de pasăre (1,300 kg carne lunar).

O dovadă mai concludentă, mai faptică decît această renunțare la hrană nici că se poate mai mare, și anume să ne mulțumim cu 33 gr de zahăr, 25 ml ulei, 16 gr de carne, combinată cu 1/6 ouă etc. Conform textului din pagina 1 – deci măcar acest minim să ne rămînă, să știm că vom primi în fiecare lună 3/4 litri ulei.

Vă rog să mă credeți că sînt sincer și îmi este de-a dreptul groază să mă adresez d-voastră cu citate din operele lui Marx și Engels referitoare la alimentație, însă atîta timp cît ne conducem după această învățătură nu putem neglija asemenea adevăruri :

Opere, vol. 35, pag. 161 : „Este un proces de exploatare la sînge care cere răzbunare ! Anii de foamete se succed în goană unul după altul, iar foametea atinge proporții pe care pînă acum Europa nu și le-a putut imagina”. *Opere*, vol. 29, pag. 60 : „O prostie diluată, fiecare cuvînt cîrпăceală greoaie, școlărească, o lașitate vanitoasă, o fandoseală naiv pretențioasă, o ciorbă a săracilor doar cu condimente evreiești a la GRÜN, o platitudine difuză cum n-a mai fost publicată vreodată. Pentru a se da proletariatului german un picior în fund, n-a lipsit decît această autodemascare a eroilor lui”.

Opere, vol. 20, pag. 85, Ed. 1964 : „...principiile sînt exacte numai în măsura în care concordă cu natura și istoria. Acesta este singurul mod materialist de a concepe problema”. Continuare pag. 86 : „...dar nu există oare adevăruri încît ori ce îndoială în privința lor mi se pare egală cu nebunia? De pildă, că fără hrană omul moare de foamete?”. Continuare pag. 97 : „A nu poate să aservească pe B prin violență, ci numai punîndu-l pe B într-o situație în care acesta nu se poate dispensa de A... țărani au adresat Regelui o petiție prin care rugau să fie lăsați să rămînă în stare de dependență feudală, căci cine va avea grije de ei în caz de nevoie? Continuare pag. 101 : „Dar revendicarea modernă a egalității ce constă mai curînd în a deduce din însușirea comună a tuturor oamenilor de

a fi oameni, din egalitatea oamenilor ca oameni, dreptul la o situație politică, respectiv socială [în situația noastră, măcar 250 de ml ulei] egală tuturor oamenilor sau cel puțin tuturor cetățenilor unui stat, ori tuturor membrilor unei societăți [...]”.

Gheorghe Maftai, Budapesta, [octombrie-noiembrie 1989], difuzată la 12 noiembrie 1989¹

Către Comitetul Central al PCR,

Ca urmare a scrisorilor mele adresate d-voastră din 13.02 ; 10.07 ; 13.10 ; și 20.10 1989, mă adresez d-voastră cu speranța că la Congresul al XIV-lea va fi ales un alt membru al CC (unul din cei 6²?) în funcția de Secretar general al PCR, un om care să recunoască starea jalnică de infometare din țară, motiv pentru care poporul fuge peste graniță. Sînt martor ocular al cartelizării, al „registriului de provizii limitate” cum spune Marx, și la un interval mic de timp, și martor ocular al celor ce reușesc să treacă clandestin hotarele țării. Mă întreb ce fel de suflet aveți d-voastră în calitate de conducători cînd vedeți cum sute, mii și zeci de mii de oameni își părăsesc locul unde s-au născut, casa, țara, locul unde au văzut pentru prima dată lumina zilei, acolo unde și-au pus speranța în viață. E de-a dreptul uimitor cum reușesc să fugă din țară copii, tineri, bătrîni, femei însărcinate ; fiecare cum poate, fuge de foame ca de ciumă. Uneori o mamă cu 4-5 copii, alteori un tată cu copii, soția rămîne în țară. Pur și simplu mi-au dat lacrimile cînd am văzut cum o mamă a reușit să ia legătura telefonică, să vorbească cu cei de acasă și, cînd i-a venit rîndul fetei, nu a apucat să spună decît „Ce faci, fetița mamei?” , după care s-a înecat în lacrimi. Ce face foamea din om? Ce fel oameni sînteți d-voastră?

Ba mai mult, a venit din țară un om practic fără picioare (dacă reușesc să găsesc ziarul vă trimit alăturat poza lui) ca dovadă că omul nu poate fi ținut cu forța armată ! Un om fără picioare, care refuză să cerșească, care are totuși demnitatea de om și care a fost în repetate rînduri în audiență la CC și la Consiliul de Miniștri... în zadar !

În Ungaria magazinele sînt încărcate cu alimente, cum erau la noi acum 25 de ani, fără cozi, și mîncarea este foarte bună. Carnea, crenvurștii, conservele, au și acestea gustul celor din România de acum 25 de ani.

E într-adevăr colosal, de necrezut, unde poate să ajungă mintea unui om zgîrcit, pus pe economie, pe făcut avere, așa precum spune Marx : cămătar, capitalist hapsîn – unde poate împinge un popor, să-și părăsească propria lui țară³.

În Republica Ungară mijloacele de producție sînt proprietate de stat întocmai ca în RSR. În Republica Ungară, întocmai ca în URSS, China etc., problema presantă la ordinea zilei este aprovizionarea populației cu alimente, in timp ce în RSR marele nostru conducător spune (citez din memorie) „cantitatea de carne și produsele de carne ar trebui să fie nu bună, ci foarte bună”, pentru că așa e ordinul venit de sus, în capitală (22 septembrie

1. L.M. no. 141, November 12, 1989.

2. Referire la autorii „Scrisorii celor șase”.

3. Pasajul nu a fost citit la Europa Liberă.

1989). Bucureștenii mănîncă această cantitate de alimente fictive întocmai cum mîncăm noi 1 milion de bovine, 7,5 + 5 milioane de porci, plus 15 kg. de carne de pasăre pe an care practic se reduce pe bază de cartelă la numai 6 kg de carne pe an. De fapt, toată restructurarea ar trebui să se reducă la forma de repartitie a venitului național. Revenindu-se la situația din RSR de acum 23 de ani, asemănătoare cu cea din Ungaria de astăzi, adică la o rată de acumulare de numai 7-8%, nicidecum la 33%.

E într-adevăr uimitor cum un om poate înrobi, poate prosti, un popor întreg, îl poate hrăni cu minciuni în loc de alimente; cu adevărate „Minuni” cum spune Eminescu: „Patrioții! Virtuozii!; Ctitori de așezăminte, unde spumegă desfrîul în mișcări și în cuvinte”, și încă să mai fii reales la cel de-al XIV-lea Congres! Marx, Engels, Opere vol. 4, pag. 480: „...noi vrem să desființăm numai caracterul mîrșav al acestei însușiri în care muncitorul trăiește numai pentru a spori capitalul [...], munca vie nu este decît un mijloc pentru a spori munca acumulată.”

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a însușit astfel marxismul încît a zis: „V-ați plîns de boieri și de burghezi, că luați pielea de pe voi? Să vă arăt eu acum adevărata exploatare, așa cum nu s-a văzut de cînd lumea și pămîntul. Vă voi hrăni cu fărîmituri, cu 16 gr de carne pe zi și cu 1/6 ouă, și pentru aceasta va trebui să-mi înălțați inmuri de slavă, să-mi acordați toată puterea economică și politică și militară, toate coroanele și toate titlurile pe care le-a avut vreodată un împărat pe lume. Nu cred că, există pe lume o caracterizare mai potrivită pentru „marele nostru conducător” decît cea făcută de Marx, în Opere vol. 2; 6 pag. 426: „Astfel, pe pămînt, omul nu are, în afară de diavol, un dușman mai mare decît avarul și cămătarul”: Nicolae Ceaușescu care a reușit prin „revoluție agrară” să hrănească poporul cu fărîmituri, căci el vrea să fie Dumnezeu peste toți oamenii. Turcii războinici, tătarii au fost și ei oameni răi, dar i-au lăsat totuși pe oameni să trăiască, de n-au trebuit să fugă peste graniță.

Dar „cămătarul” Ceaușescu, om hapsîn, vrea ca lumea întreagă să cadă pradă foamei, setei, mizeriei, ca numai el să aibă totul, iar ceilalți să primească totul de la el ca de la Dumnezeu și să-i fie robi pe vecii vecilor. Atunci inima lui îi saltă de bucurie, iar sîngele i se primenește. El poartă veșminte scumpe, lanțuri de aur și inele, titluri și coroane, se ghiftuiește și se făleşte că e un om cumsecade. „Comunist și om de omenie”, care este mai milostiv decît însuși Dumnezeu, mai bun decît Maica Domnului și decît toți Sfinții... Cămătarul Ceaușescu este un monstru uriaș și înfricoșător pentru că e înconjurat de slugi devotate care vor să-l realegă la Congres, un tiran care pustiește totul, satele și orașele României. El vrea să apară ca făcător de minuni și ca un parinte iubitor care îmbrățișează copiii flămînzi, pentru ca aceștia la rîndul lor, cînd vor crește mari, să se întrebe ce s-a ales din vitele lor promise pentru tăiere la Conferința națională din 1987.

În realitate, ele sînt vîndute peste graniță. Ceaușescu vinde conform deizei „totul pentru export”. Un admirabil portret al capitalistului „deghizat în comunist”, care dispune după bunul său plac de fondul centralizat de produse pe care le vinde peste graniță, în vreme ce oamenii să se hrănească cu cele 3.200 de calorii închipuite de care vorbește într-una Conducătorul! Dar poate că delegații la cel de-al XVI-lea Congres vor auzi gemetele poporului și vor pune capăt vînzării hranei poporului peste hotare, iar Ceaușescu va înceta să-și laude noua revoluție agrară, „noul mecanism economico-financiar” cu care a dus țara de rîpă.

De aceea un cămătar și un hapsîn ca „marele nostru conducător” (!) nu este om de treabă, el nici nu păcătuiește ca oamenii, el trebuie să fie un monstru, mai rău decît toți

tiranii, ucigașii și tâlharii, ba chiar poate tot atât de rău ca și diavolul însuși, iar el nu trăiește ca un dușman, ci ca un prieten și cetățean în pace.

Ceașescu însă este ocupat cu organizarea unor manifestații de popularitate și caldă primire, de lupta pentru pace, și așa mai departe. De aceea mă întreb : nu ar fi mai bine ca delegații la Congres să propună un alt candidat la funcția de „secretar general al PCR”, cum ar fi, de exemplu, Corneliu Mănescu ?

Cu încredere și speranța unei minuni la Congres.

Un inginer-economist, [octombrie 1989], difuzată la 14 noiembrie 1989¹

(I.) Orice atinge dictatura cu mâinile ei, se ofilește

Oare cum se face că orice atinge dictatura cu mâinile ei, se ofilește ? Structurile politice, valorile umane de bază, cultura și chiar economia ? Totul se sufocă sub masca lipsei de oxigen a opresiunii și arbitrariului, a deciziilor abuzive, a subiectivismului și lipsei de profesionalism. Nu a existat încă un regim dictatorial pe lumea asta, fie că este vorba de Hitler sau Stalin, de Mao sau Pol Pot, de Idi Amin sau Ceaușescu care să nu fi dus propria țară la prăbușire.

Probabil că omenirea a învățat încă prea puțin despre modul insidios și perfid în care se instrumentează o dictatură, cum funcționează și cu ce consecințe catastrofale pentru societatea prinsă în ghearele ei. Dacă ar fi învățat suficient din această fațetă tristă a istoriei civilizației umane, nu am mai asista astăzi, în pragul sfârșitului secolului XX, la o asemenea tragedie, și încă în Europa.

Vălul a căzut de pe fața conducătorului Nicolae Ceaușescu. Nu numai noi, cei de aici din țară, sufocați de „geniul conducătorului”, ci și pentru opinia publică din întreaga lume. În prezent nu se mai îndoiește nimeni că în România domnește o dictatură de cea mai pură esență polițienească. O dictatură ce controlează și oprimă totul, indivizi, conștiințe, gânduri, cultură, întreaga viață socială și politică, destinul a 23 de milioane de oameni, prizonieri în propria țară.

Un paradox ? Un accident al istoriei ? O ironie a soartei unui popor considerat independent ? Cei din țară sînt obligați să-și numească dictatorul „Marele Conducător”, „Eroul între eroi”, „Cel mai iubit fiu al poporului”, „Omul păcii”, „Geniul spațiului Carpat-Dunărean”, sau pur și simplu, „Geniul Carpaților”. Cei din afara țării îl numesc, și încă de mult timp, pur și simplu Idi Amin, Pol Pot, sau Bokasa.

Întreaga opinie publică internațională privește cu uimire și indignare cum sub bulldozerele mînate de „geniul creator” al conducătorului se prăbușesc case, biserici, mănăstiri, monumente, sate și orașe, ca și angrenajele unei economii epuizate, o întreagă societate – România a devenit un exemplu tipic pentru cît de profund pot fi afectate structurile unei societăți și ale unei economii sufocate sub autocratismul și rigiditatea unei dictaturi unipersonale de tip „vizionar”.

1. D.B. no. 707, November 14, 1989.

Ceașescu continuă să susțină cu tărie, în toate discursurile și interviurile sale, că economia românească este puternică și înfloritoare. El nu contește să se minuneze de performanțele sale. Mai mult, în ultima vreme conducătorul nu ezită să dea economia României drept exemplu de urmat și pentru celelalte țări socialiste „eretice”. Agricultură a devenit din nou exemplul preferat pentru așa-zisele succese ale căii „puritane” socialiste de urmat. Achitarea datoriilor externe în decursul unui deceniu – indiferent de imensele sacrificii ale unui întreg popor și de subminarea în profunzime a economiei – este și ea un argument propagandistic preferat al regimului pentru a susține succesele economice ale „socialismului real”.

Există o istorie oficială a „Epocii Ceașescu”, chiar și una a economiei. Dar în mod firesc, obiectiv, va trebui să existe o istorie a epocii post-Ceașescu. Or, această istorie trebuie să-și găsească izvoarele nu în „magistrala” operă și discursurile – oricât de numeroase și asemănătoare – ale Președintelui și cronicile condeierilor săi, ai acestor modești și verosi servitori de palat. Ea va trebui să-și tragă seva nu numai din ziarul *Scînteia*, *România liberă* sau *Era socialistă*.

Ea va trebui să recurgă și la mărturiile contemporanilor. Și acestea trebuie consemnate. Cred că este în primul rînd o datorie de-a noastră, a acelor care trăim „din interior” aceste realități triste și continuu mistificate. Nimeni și mai ales nici un dictator, cel puțin din Europa, nu a scăpat în cele din urmă judecății istoriei. Nici Ceașescu și nici „anii săi luminați” nu se vor putea sustrage judecății adevărului istoric. Chiar dacă adesea el vine prea tîrziu.

Adevărul trebuie scos la iveală ; trebuie consemnat. Inclusiv adevărul despre economia aflată în cea mai profundă stare de criză și care nu va putea fi reanimată prin respirație artificială și prin expediente. Structurile economice poloneze și cele maghiare nu par atît de profund afectate ca cele românești. Cel puțin în ceea ce privește unele dispoziții fundamentale, aprovizionarea cu energie și bunuri alimentare sau chiar competitivitatea produselor. Și totuși, se vede cît de îndelungat și costisitor este procesul de refacere. Dar în cazul României ? Cît va dura și cît va costa refacerea economiei sale ?

Nici un cetățean român de bună-credință care este permanent confruntat cu mizeria cotidiană nu se mai îndoiește de starea jalnică în care se află economia acestei țări. Mitul necesității impulsivității exporturilor în scopul rambursării creditelor externe, ca singura sursă a lipsurilor și suferințelor unui întreg popor, s-a spulberat. Majoritatea celor ce trăim în această societate sîntem conștienți că se consumă o dramă mult mai profundă. O economie bolnavă, un sistem social-politic ce funcționează defectuos și toate exarcebate și sufocate de o dictatură de familie. Ceea ce poate încă nu-și dau seama mulți dintre noi este cît de grav suferind este „bolnavul” și că el se află în pragul prăbușirii totale.

O radiografie obiectivă a economiei și societății românești pune în evidență tocmai o asemenea realitate tragică, catastrofală. Noi toți cei ce trăim în România trebuie să fim conștienți de starea gravă în care se află economia noastră. Asta și pentru a nu cădea mereu și mereu pradă iluziilor deșarte privind posibilitatea îmbunătățirii rapide a situației, mai ales în condițiile individualismului actual și pentru a nu ne lăsa prizonieri ai manipulării discursurilor propagandistice, promisiunilor și unor perspective fals luminoase.

Economia națională se află prinsă în ghiarele unei profunde crize și a rigidității unei politici „vizionare”, alergice la orice schimbare sau restructurării reale. Situația dramatică a aprovizionării populației, a încălzitului și iluminatului, a asistenței medicale, cu alte cuvinte a mizeriei cotidiene nu se datorește în primul rînd și numai achitării datoriei externe, așa cum ar dori să lase impresia aparatul propagandistic al partidului. Printre

multe dovezi se constituie și faptul că și celelalte țări socialiste au datorii mai mari decât România și totuși nu sînt nevoite să-și supună populația la asemenea sacrificii imense. Nivelul scăzut al consumului și deteriorarea acută și continuă a calității vieții tuturor păturilor sociale, în afara pumnului de privilegiați ai regimului, se datorește de fapt crizei în care a fost cufundată economia țării. Această realitate este pusă în evidență chiar de cifrele oficiale ale statisticilor noastre.

Nu trebuie să fii economist ca să poți citi semnificația unora din cifrele de plan sau de realizare a planului. Multe dintre ele, aș putea spune fără exagerare că majoritatea lor, „emit” semne disperate ale unei economii aflate în pragul scufundării. Structuri industriale demodate, lipsa unei industrii de vîrf de înaltă competitivitate, un aparat de producție tehnică și tehnologică depășite, mari consumatoare de energie și materii prime și o productivitate de eficiență redusă, o bază energetică și de materii prime complet dezorganizată, o agricultură aflată în pragul falimentului, un sistem de aprovizionare, transport și depozitare ce distorsionează buna funcționare a întregului mecanism economic și financiar. Disproporții grave între sectoarele și ramurile economiei naționale, lipsa de organizare, disciplină și motivație, o piață internă dezorganizată, un comerț exterior în pierdere de competitivitate și piețe de desfacere, acesta este adevăratul rezultat al unei politici economice bazate pe viziuni și dorinți pioase și prea puțin pe realități. Toate aceste aspecte enunțate vor fi analizate în cadrul acestui studiu în detaliu și cu efort de maximă obiectivitate¹.

Comitetul de redresare națională din cadrul PCR, 10 noiembrie 1989, difuzată la 22 noiembrie 1989²

În ultima perioadă, reforme importante cu caracter economic-social și chiar politic se desfășurau în Uniunea Sovietică, Ungaria, Polonia, Jugoslavia, China, RDG și alte țări, doar în România desfășurarea evenimentelor spre reforme a încremenit de parcă am fi izolați complet în univers. Ba se pare că s-a înțepit și mai mult cultul personalității acestui sărman cizmar ajuns la un grad fantastic de paranoism nemaiîntîlnit în istoria țării noastre.

1. Urmarea acestei scrisori a fost difuzată pe 12 decembrie 1989, text publicat în acest volum.
2. D.B. no. 713, November 22, 1989. Textul constituie a doua parte a ultimului dintre cele trei documente care au parvenit în luna noiembrie la postul de radio Europa Liberă semnate de un „Comitet de redresare națională din cadrul PCR” : „Apel către toate guvernele lumii !”, „Apel către toate guvernele țărilor socialiste !” și „Scrisoare deschisă adresată poporului român și puterii de stat”. Prima parte a scrisorii deschise făcea un inventar al tezelor marxist-leninist-staliniste. Faptul că documentele se prezintă ca provenind de la un „Comitet de redresare națională din cadrul PCR” reprezintă în sine un fenomen relevant. Nu posedăm nici o informație în legătură cu autorul (autorii ?) acestor texte, dar limbajul, deseori grosier („nebulul de la Scornicești”, „cizmar nebun” etc.), demonstrează o formație dogmatică, marxistă. Propunerile pentru sistemul de după căderea lui Nicolae Ceaușescu nu vizează schimbarea regimului comunist, ci reformarea lui, începînd cu eliminarea clanului Ceaușescu și a cultului personalității. Documentul reprezintă și o mostră a înapoierii gîndirii sociale, a felului în care mintea era ținută pe loc de realitățile statului ceaușist.

Manifestările grandioase de tip faraonic continuă să fie filmate și difuzate la televiziune, deși aceasta nu funcționează decât 3 ore pe zi (pînă nu de mult doar 2 ore). Presa nu contenește să publice trei pătrimi din paginația sa și numai portrete bine retușate ori mai vechi ale nebulului de la Scornicești și a familiei sale, precum și articole din cele mai elogioase, folosind toate adjectivele ce există în limba noastră. Cu tot dezastrul din sectorul economic, social și politic, în continuare ni se spune că trăim într-o epocă de aur, epoca nemaiîntîlnitelor realizări (evident ceaușestiano-scornicitorești) într-un belșug edenic, de parcă toți cei 23 de milioane de cetățeni sînt orbi ori surdo-muți.

Dar de fapt care sînt realizările acestei „epoci”, cea mai rușinoasă și mai umilitoare, ce nu poate fi comparată nici cu perioada imediată de după cucerirea romană și nici cu cea fanariotă? Din 1965, N. Ceaușescu a reușit să distrugă aproape întreaga țară și anume :

- A creat un dezechilibru între capacitatea de producție a industriei și materiile prime de care dispunem.

- A creat dezechilibru între nevoile de energie ale întreprinderilor și ale populației și producerea acesteia.

- A creat haos în aprovizionarea cu materii prime.

- A creat haos în aprovizionarea cu produse agroalimentare și industriale a populației, lipsind-o de cele mai elementare bunuri de consum.

- La absolut orice produs de care are strictă nevoie populația și întîmplător se găsește se stă la coadă între 10 minute și 3-4 zile.

- A creat un dezechilibru extraordinar între fondul de acumulare și consum în dauna ultimului. Cifrele date publicității – 30% fond de acumulare și 70% fond de consum – sînt cu totul ireale.

- A reușit să subordoneze familiei sale : partidul ; guvernul ; Marea Adunare Națională ; Armata ; UTC-ul ; sindicatul, FDUS-ul etc.

- A creat cel mai [pletoric] guvern din lume.

- A creat un aparat de coercițiune politică și economică format din activiști de partid, securiști, milițieni, judecători, procurori, armată, preoți, gărzi patriotice, cum nu există altul în lume.

- A reușit să ducă la sapă de lemn întreaga populație (în afară de nomenclatură) care astfel e nevoită pentru a supraviețui să participe liniștită, fără să se revolte, la întreaga mascaradă pe care o regizează acest cizmar nebun.

- A investit sume fabuloase în lucrări inutile și fără sens, ca Transfăgărășanul, Canalul Dunăre – Marea Neagră, întreprinderi metalurgice, întreprinderi siderurgice, întreprinderi petrochimice, lucrări de hidroameliorații, făcînd atîtea canale, că nici pe planeta Marte nu sînt mai multe, metrou (cînd țara arde, baba se piaptănă), canalul București-Dunăre, Centrul civic (o construcție ce poate fi comparată doar cu piramidele egiptene prin inutilitate), palate prezidențiale în București, la mare și la munte, terenuri de vînătoare exclusiv prezidențiale pe întreg cuprinsul țării, un aparat imens de deservire a familiei sale, începînd de la primul ministru, organizarea unor serbări-manifestări, vînători etc. cu cheltuieli imense din bugetul statului, pentru omagierea sa și a soției sale, în care este antrenată întreaga presă, radioul și televiziunea (ba chiar și Biserica) [...].

Avînd în vedere că actuala conducere a statului și partidului nu a reușit să înfăptuiască programul ce l-a propus din 1965 la toate congresele și conferințele de partid și a adus prejudicii ireparabile întregului popor,

CEREM :

1. Demisia imediată a președintelui N. Ceaușescu din toate funcțiile pe linie de partid și de stat.
2. Demisia imediată a prim-viceprim-ministrului E. Ceaușescu din toate toate funcțiile pe linie de partid și de stat.
3. Retragera lor cu domiciliul forțat în localitatea Scornicești pînă la clarificarea daunelor aduse țării.
4. Instituirea unei Comisii formate din reprezentanții tuturor păturilor sociale, membri de partid și nemembri, din rîndul populației fiecărui județ, precum și din juriști, economiști etc. care să ancheteze prejudiciile aduse țării de familia Ceaușescu, să stabilească daunele produse, iar concluziile să le prezinte Procuraturii generale în cel mult 6 luni, în vederea recuperării acestor daune și pedepsirea exemplară a vinovaților.
5. Formarea unei Comisii care să facă propuneri Marii Adunări Naționale în termen de 3 luni cu privire la modificarea Constituției.
6. Formarea unui nou guvern dintr-un număr de cel mult 20 de persoane care să reprezinte toate clasele și păturile sociale din țara noastră în mod proporțional, fie membri de partid, fie nemembri.
7. Președintele RSR va fi ales de către întregul popor, prin vot secret, universal și direct, pentru o durată de cinci ani, pe baza propunerilor făcute de o Comisie centrală de propuneri. Același președinte nu poate fi propus – sub nici un motiv – decît încă o legislatură de 5 ani, indiferent de merite ori rezultate.
8. Comisia centrală de propuneri, pe baza unei largi consultații cu reprezentanții județelor, va prezenta minimum 2 candidați, din care poporul va alege pe cel ce-l consideră mai apt pentru o asemenea funcție.
9. Se interzice cu desăvîrșire orice manifestare de cult al personalității, afișare de portrete ori organizarea de întruniri publice care să elogieze personalități ale vieții publice, indiferent de funcția ce o dețin. În timpul campaniei electorale de alegere a președintelui țării vor putea fi expuse portretele candidaților în vederea cunoașterii lor de către alegători, după care vor fi retrase și distruse.
10. Se interzice cu desăvîrșire folosirea presei, a radioului sau televiziunii în scopul proslăvirii unor persoane, indiferent de merite ori funcție în aparatul de partid și de stat.
11. Orice manifestare de cult al personalității se consideră un fapt degradant, sub demnitate și dezgustător.
12. Președintele țării, în afară de prerogativele sale, va mai prelua și atribuțiile primului ministru.
13. Nu se permite sub nici un motiv cumularea de funcții pe linie de partid și de stat.
14. Puterea de stat emană de la popor și aparține poporului.
15. Marea Adunare Națională este organul suprem al puterii de stat și unicul organ legiuitor al RSR. Nu se supune decît poporului, care a ales pe reprezentanții săi.
16. Consiliul de Miniștri, organul suprem al administrației de stat, este propus de președintele Republicii pentru o perioadă de 4 ani și aprobat de Marea Adunare Națională. În exercitarea atribuțiilor sale pe teritoriul țării se conduce după Constituție, legile aprobate de Marea Adunare Națională, precum și propriile hotărîri și decrete ratificate de Marea Adunare Națională.

17. Consiliul de Miniștri este răspunzător de activitatea sa în fața MAN și a poporului, cărora le prezintă de cel puțin două ori pe an dări de seamă. Desemnarea oricărui ministru poate fi interpelată de deputații MAN în sesiuni ori în mod public, prin presă, radio sau televiziune.

18. Organele judecătorești, Tribunalul suprem și Procuratura generală se supun numai legilor și răspund de activitatea lor în fața MAN.

19. Politica internă și externă a țării este elaborată de către Consiliul de Miniștri și aprobată de MAN.

20. Pe plan intern, Consiliul de Miniștri va elabora în termen de 6 luni un proiect de măsuri în vederea descentralizării și redresării întregii structuri economice și sociale și va avea în vedere următoarele :

21. Reorganizarea industriei pe baze științifice, care să ducă la creșterea venitului național și la lărgirea bazei tehnico-materiale.

22. Continuarea industrializării socialiste prin stabilirea unui ritm de dezvoltare proporțional cu posibilitățile venitului național și cu volumul fondului de acumulare, care să nu fie mai mare de 25% din venitul național. Rentabilizarea tuturor întreprinderilor, iar cele care nu mai pot lucra cu întreaga capacitate din cauza lipsei de materii prime, energie etc. vor fi închise parțial sau total, după caz.

23. Reorganizarea agriculturii pe baze noi, în vederea creșterii eficienței acesteia pentru a putea asigura necesitățile consumului intern și numai prisosul va fi destinat exportului.

24. Reorganizarea celorlalte sectoare economice, a învățămîntului și culturii, a sănătății publice, a finanțelor, cooperăției meșteșugărești, a sectorului particular etc.

25. Ridicarea imediată a salariilor, în mod proporțional, în așa fel încît fiecare cetățean salariat să poată duce o viață civilizată, avînd posibilitatea să-și procure strictul necesar pentru el și familia sa. În funcție de prețurile actuale la produsele cu amănuntul, nici o persoană salariată din mediul urban nu va putea avea un salariu mai mic de 3.500 de lei, iar din mediul rural de 2.500 de lei. Pensiile și ajutoarele sociale se vor mări în mod corespunzător.

26. Retribuirea țăranilor din sectorul cooperativ se poate face și prin acordarea de teren agricol, între 1-5 ha, în funcție de posibilitățile CAP și de brațele de muncă ce lucrează efectiv dintr-o familie, în folosință veșnică.

27. Se interzice cu desăvîrșire în industrie, agricultură, administrație de stat, comerț, finanțe etc. desfășurarea de activități care să depășească 8 ore de muncă. În situații deosebite și unde nu se pot organiza schimburi, depășirea celor 8 ore de muncă se poate face numai cu consimțămîntul persoanei sau cu o remunerație care să nu fie mai mică decît 50% din salariu.

28. Presa, radioul, televiziunea și celelalte mijloace de informare se ghidează în activitatea lor după legile statului, principiile etice fundamentale ale poporului și sînt răspunzătoare de activitatea lor în fața Consiliului de Miniștri. Vor avea în vedere în permanență că trebuie să slujească cu devotament interesele întregului popor, să informeze complet orice aspect al activității pe linie de partid și de stat, indiferent de poziția organismului respectiv. Presa, radioul, televiziunea și celelalte mijloace de informare sînt obligate să publice toate știrile din activitatea instituțiilor țării, fără trunchieri și denaturări. Publicarea unor știri false, eronate, indiferent din vina cui, va fi sancționată potrivit legii. Se vor restrînge la strictul necesar știrile ce au un caracter secret și a căror publicare ar dăuna intereselor statului.

29. Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor vor fi prevăzute de Constituția țării.

30. Nici un cetățean, indiferent de poziția sa socială, naționalitate, religie, rasă sau sex nu poate fi reținut, anchetat sau arestat fără să existe probe temeinice împotriva lui, că a săvârșit o faptă prevăzută și pedepsită de lege. Nimeni nu poate fi reținut de organele de cercetare fără aprobarea Procuraturii și mai mult de 8 ore. În mod obligatoriu, trebuie să se asigure un apărător și să i se aducă la cunoștință învinuirea. [...]

47. Pe plan extern, România pe baza respectării principiilor de neamestec în treburile interne, de respectare a independenței și suveranității, a avantajului reciproc, a egalității tuturor țărilor, ca membră CAER va continua să lărgască și să diversifice relațiile politice, economice și sociale cu toate țările socialiste și în primul rînd cu URSS, marea noastră prietenă și vecină. De asemenea, pe baza respectării aceluiași principii, va continua dezvoltarea și întărirea relațiilor cu statele în curs de dezvoltare și cu cele nealiniate. O atenție deosebită va acorda intensificării relațiilor cu țările dezvoltate din punct de vedere economic.

48. Ca membră a Tratatului de la Varșovia, va participa la înfăptuirea programului acestui organism, militînd în același timp pentru găsirea celor mai eficiente și rapide căi de dezarmare generală, în primul rînd prin înlăturarea completă a armamentului nuclear și chimic, iar apoi a armamentului clasic.

În numele poporului român !

„Un clinician deznădăjduit”, [toamna 1989], difuzată la 10 decembrie 1989¹

Triste experiențe în lumea medicală a României de azi

Oare pînă cînd ? Oare pînă unde ? Sînt întrebări purtate în sufletul fiecărui medic român și, deși toți se înțeleg din priviri, nici unul nu îndrăznește a rosti adevărul. Adevărul, mai mult decît îngrijorător, este faptul că în ultimul an, într-un anumit spital de copii, se intră în gardă tot mai des avînd la dispoziție numai o fiolă de soluție de hidrocortizon și se speră ca în nopțile acelea să nu sosească vreo urgență care ar putea fi rezolvată doar prin administrarea acestei substanțe. La același spital de copii, cele două infirmiere, repartizate pe cele două etaje ale clădirii, nu au posibilitatea practică de a schimba la timp atîția sugari (cîte trei într-un pat, în perioadele de vîrf ale verii), majorității mamelor nu li se permite internarea odată cu sugarul, iar cele care au mai mult noroc sau găsesc mai multă înțelegere dorm în șezut, alături de copilul bolnav, deoarece nu există saloane pentru mame.

S-a întîmplat ca în supa de morcovi sau în zeama de orez dată sugariilor cu cu sindrom diareic-cronic să crească germeni virulenți rezistenți, precum Klebsiella, Proteus etc. și se întîmplă zilnic ca pediatrul să descopere sugari de greutate corespunzătoare vârstei, dar împăstați, umflați artificial datorită mîncării cu făină amestecată cu apă și atunci, după clipa de indignare față de iresponsabilitatea părinților, gîndul zboară la afișele de

1. L.M. no. 145, December 10, 1989.

pe ușile alimentarelor, conform cărora laptele se asigură dimineața mai întâi copiilor pînă un an, pe baza unor liste întocmite după certificatele de naștere și apoi cum va da Dumnezeu. De ce ne-ar șoca prezența gândacilor cu zecile, a muștelor și țînțarilor în secția de pediatrie, dacă aceste insecte sînt tolerate în spitalul de boli infecțioase, unde reprezintă vectorii germenilor și unde raportul de gardă e urmat aproape în mod constant de ridicarea problemei inexistenței antibioticelor (în afara penicilinei), a hemisuccinatului și unde pentru depistarea antigenului hepatitei virale „B” se folosește o metodă ce nu are acuratețe, abandonată în urmă cu 10 ani.

Un trist adevăr este faptul că în spitalele de obstetrică se amîna operațiile cezariene sperîndu-se că, deși sarcina e supramaturată, medicamentele administrate vor declanșa o naștere normală și deci nu va urca numărul procentual de cezariene al clinicii deasupra limitei stabilite de lege.

Numărul născuților cu malformații, cu anomalii cromozomice este în vertiginoasă creștere pentru că mamele [întrucît] nu doresc a da viață la 5 copii și a fi puse apoi în situația de a nu le putea asigura o alimentație corespunzătoare, recurg la metode empirice de întrerupere a sarcinii, riscîndu-și propria viață. Geneticianul diagnostichează tot mai multe sindromuri genetice apelînd la colegii din Vest, pentru a-i trimite din spirit umanitar reactivul necesar cariotipării, fără de care nu se poate stabili un diagnostic cert și care lipsește de ani de zile cu desăvîrșire din România socialistă. Dacă s-a ajuns pînă acolo încît chirurgul își procură din surse personale relaxantul muscular – curara – pentru intervențiile chirurgicale, de ce ne-am mai mira că bolnavul este rugat să-și aducă singur vată, tifon, antibioticele necesare în vederea viitoarei operații?

Este o tristă realitate faptul că fabrica Azo Mureș nu mai livrează filmele necesare pentru realizarea radiografiilor și astfel, chiar cea mai renumită clinică de reumatologie din țară rezervă radiografiile doar cazurilor excepționale, alături de faptul că pentru infiltrațiile intraarticulare bolnavii sînt nevoiți a-și procura singuri, pe căi ocolite, extrem de costisitoare firole necesare.

Din lipsă de anestezice locale, endoscopiile, amigdalectomiile, epiziotomiile se practică vrînd-nevrînd mai puțin uman, apelînd la rezistența psihică a bolnavului. Reflectînd la morfopatologul care iarna, în perioada de întrerupere regulată-planificată a curentului electric citește lamele la oglinda microscopului folosind lumina naturală, asumîndu-și răspunderea de precizare indubitabilă a diagnosticului, îmi rămîne admirația față de colegii mei în lupta lor tot mai grea cu boala, în condițiile crizei de medicamente, aparate medicale și materiale sanitare necesare, condiții de netolerat în „epoca de aur”.

„Radu Băjenaru”, [noiembrie 1989], difuzată la 10 decembrie 1989¹

Cetățene Ceaușescu !

Îți scriu această scrisoare și ți-o trimit prin intermediul Europei Libere deoarece sînt convins că poșta RSR-istă nu este în stare să ți-o înmîneze.

1. L.M. no. 145, December 10, 1989.

Nu te mira că mă adresez cu cuvîntul „cetățene”, dar „tovarăș” cu mine nu poți fi, deoarece m-ai exploatat și mi-ai luat bucata ultimă de la gură, a mea și a copiilor mei și deci nu pot să-ți spun „tovarășe”. Iar domnule, nici atît, deoarece după părerea mea, pentru a fi domn trebuie să-ți însușești niște calități care trebuiesc asimilate în școală și în familie. Dar cum tu ai avut o familie doar cu numele și școală nu ai făcut, nici măcar aceea de pantofar, deoarece nu a apărut nici un pantof făcut de mîna ta, nu poți fi domn. Aceasta este dovedită și de comportamentul tău și vasta ta cultură¹.

De cînd te cunosc și ți-am auzit discursurile interminabile, folosești aceleași cuvinte. De altfel, toate indicațiile prețioase [pe] care le dai se transformă în rezultate catastrofale. Ți-ai format o armată de căței și trepăduși care te adulează. Ți-ai adus toate neamurile și rubedeniile la cîrma țării și faceți cu ea ce vă trece prin minte, după bunul vostru plac. Se zice că ai fi studiat la Academia Frunze din URSS, unde ai învățat marxism-leninism. Scrie acolo undeva că trebuie să exploatezi pînă la sînge o țară întreagă? Scrie acolo că făurirea comunismului se face luînd mîncarea, căldura și lumina de la 20 de milioane de oameni? Nu mai pun la socoteală lichelele care te „idolatrizează” (în ghilimele) și profită de situație furînd ca în codru sub protecția PCR-ului. Iau pe sub mîină, pe sub teighea, iau tot ce apucă. Corupția este pe culmile cele mai înalte. Chiar și milițianul de la paza Ambasadei germane mi-a pretins cadou, anunțîndu-mă că dacă nu-i aduc ceva de mîncare, n-am ce căuta după număr de intrare pentru viză.

Mă întreb eu, cetățene Nicolae, de ce mai stai acolo, cică în fruntea țării, cînd țara-i la pămînt. Nu vezi că toți te arată cu degetul și îți întorc spatele? Toată Europa te hulește, atît cea estică, cît și cea vestică. Nu vezi că întregul popor al României nu te vrea? Sau vrei să te asemeni cu Alexandru Lăpușeanu spunînd ca el: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau!”? Nu putem crede că ne vrei, că dacă într-adevăr ar fi așa, nu ne-ai băga în mormînt cu zile. Murim pe capete, tineri, copii, bătrîni, flămînzi și goi. Te consideri arhitectul României moderne! Așa construiești, că totul dispăre de pe fața pămîntului. Tot ce-a fost făcut de strămoșii noștri dispăre. Tot ce facem noi dispăre. Dispărem și noi. Generațiile viitorului le distrugi. Copiii sînt anormal dezvoltăți, debili, rahitici, cu malformații, subnutriție. Unde-i laptele, unde-s alimentele?!

Cînd ai dat decretul în 1987 referitor la raționalizarea gazului metan, anumiți secretari de partid au dispus încărcarea camioanelor întreprinderilor ce le conduceau cu lemne și descărcarea lor acasă. Bineînțeles, lemnele fiind în proprietatea statului. Totodată, afirmam că: „Pînă ce comuniștii lui Ceaușescu vor fi la putere, lor le este bine, *vai* va fi atunci cînd vor cădea. S-a ajuns ca secretarii de partid să-și împartă alimentele cu vînzătoarele și să facă petreceri la cabane, care duc pînă la orgii, stricînd familiile vînzătoarelor².”

Apoi, în altă ordine de idei, de fiecare dată cînd vizitezi cîte un județ ești mințit tot timpul de secretarii de județ. Ți se arată produsele, toate alese, de cea mai bună calitate și realizările cele mai înalte, dar în fond sînt existente doar cît ești prezent, ca apoi să fie mutate în alt județ, unde urmează să te duci. Spune-mi, te rog, de ce acest joc murdar și meschin? Nu ți-e jenă de batjocura oamenilor, că de frica lui Dumnezeu nu știi! Acum, cînd „cortina de fier” a căzut în toate țările Europei de Est, ai păstrat-o în jurul României. De ce?? Ce cîștigi că te pui împotriva întregii lumi? Crezi că vei rămîne în istorie?! Fii convins că nu vei avea norocul acela. Pune-ți întrebarea ce se va întîmpla cînd nu vei

1. Pasajul începînd cu „Dar cum tu ai avut...” nu a fost transmis pe post.

2. Pasajul începînd cu „S-a ajuns ca...” nu a fost citit pe post.

mai fi. Tot ce ai „făurit” va fi aruncat la gunoi, murdărind istoria, iar hoitul tău și al familiei tale va putrezi în groapa comună, avînd la cap o piatră fără nume, care bineînțeles va fi acoperită cu ziare¹.

Trezește-te, cetățene Ceaușescu, măcar acum, în al 12-lea ceas și lasă-ne în pace. Du-te! Ia-ți avionul prezidențial și du-te să stai la soare. Nu-i nevoie să trimiți avionul înapoi, nici chiar echipajul. Dacă pleci, fii convins că nu vom muri de foame fără tine. Atunci măcar vom ști de ce trăim și muncim și ce drum avem de urmat, iar copiii copiilor noștri vor ști să se bucure de viață.

În încheiere, cetățene Ceaușescu, te rugăm ca măcar acum în pragul onomasticeii tale de „Sfîntul Nicolae”, fă-ne și nouă cadou „Demisia ta”. De faci acest lucru, bucuria ne va fi mare.

Cu salutări.

Radu Băjenaru, care a plecat în bejenie și nu se mai întoarce.

Un inginer economist, [octombrie 1989], difuzată la 12 decembrie 1989²

(II.) Machiajul statistic

Deși nu sînt economist ca formație de bază, ci inginer, faptul că timp de cîteva decenii m-am ocupat cu probleme economice la diferite nivele, inclusiv în unele instituții de sinteză economică, mi-a dat cunoștințele necesare teoretice să înțeleg ce se întîmplă pe acest teren cutremurat continuu de organizările și reorganizările dictate de „geniul conducător”. Totodată, tocmai această experiență parcursă timp de mai multe decenii „din interior” mi-a creat și obligația profesională și morală de a întreprinde o amplă analiză a tuturor structurilor și produselor economiei românești. Temerara aventură a unei analize obiective, de detaliu, a devenit încă de la primele demersuri pasionantă. Aceasta pentru că cifrele vorbesc. Ele spun totul sau în orice caz, foarte mult, dacă știi să le citești și interpretezi. Chiar și „cifrele oficiale”, pentru că numai pe ele poți să bazezi o analiză căreia dorești să-i conferi o obiectivitate cît de cît, care să nu poată fi contestată de oficialitățile românești. De aici și o primă premiză a investigațiilor întreprinse de noi: ele se fundamentează în mod exclusiv pe cifrele oficiale și publicate.

Dar tocmai pentru că am recurs doar la cifrele de plan și statistici oficiale este necesar ca de la început să facem unele pregătiri de rigoare. În general, datele statistice ca și indicatorii de plan reprezintă în sine sau cel puțin ar trebui să reprezinte un „barometru” prin care să se măsoare „starea de sănătate” a unei economii. Este unul dintre motivele pentru care în studiul de față am recurs doar la cifrele oficiale cuprinse în „Legea planului”, în *Anuarul Statistic al R.S. România* și în *Proiectul-Directivă al Congresului al XIV-lea al PCR*. Este și motivul pentru care ne simțim obligați să avertizăm de la început că aceste cifre sînt cel mai adesea *insuficiente și incoerente*.

1. Pasajul care începe cu „Tot ce ai «făurit»...” a fost omis.
2. D.B. no. 727, December 12, 1989. Aceasta este partea a doua a scrisorii difuzate la 14 noiembrie 1989, sub titlul „Orice atinge dictatura cu mîinile ei se ofilește”.

Sucesivele operații de „chirurgie estetică” au făcut ca statistica românească să fie considerată nu numai de noi, cei din țară, dar și de către străini ca una dintre cele mai sărace și secreteose din lume. Numeroasele operații de „extirpare” nu au urmărit numai un proces de „înfrumusețare” a tabloului dinamicii economiei naționale. Ele au avut drept scop în același timp să împiedice pe cercetător de a putea înțelege adevăratele evoluții, procese și fenomene petrecute în perimetrul creșterii economice. În acest fel s-a ajuns că uneori pot fi găsite mai multe date statistice și mai reale ale anumitor aspecte ale creșterii economice în anuarele statistice internaționale ale CAER-ului, ONU-ului, Fondului Monetar Internațional sau Băncii Mondiale decât în cele autohtone.

Mărturisesc că, dacă nu aș fi lucrat timp îndelungat cu cifre statistice și mai ales de plan „din interior”, nu aș fi avut curajul de a efectua acest studiu. Cel ce întreprinde un asemenea demers, deloc lipsit de curaj, este confruntat cu dificultățile imense ce se ivesc în utilizarea datelor statistice și de plan. Și aceasta și din cauza *incoerenței și incompatibilității* lor. Adesea, bazele de raportare a cifrelor sînt modificate sau sînt folosite metode de calcul diferite a indicatorilor. Alteori, se recurge la recalculări de prețuri sau aceeași indicatori sînt exprimați în unități diferite sau sînt raportați la baze diferite, ceea ce face ca datele să devină necomparabile și incoerente.

Dar aceste cifre statistice nu sînt numai insuficiente și incoerente, ci de multe ori ele sînt și neconcludente. Multe dintre aceste date au suferit permanente și uneori ample operații de „machiaj” și „estetizare”, menite să creeze o imagine înfloritoare economiei „Epocii luminoasă”. Spun asta în deplină cunoștință de cauză, deoarece am participat adesea, în ipostaze diferite, la asemenea „make-up”-uri și „lifting”-uri, începînd de la nivelele inferioare și pînă la „statul major” al operațiilor – Direcția Centrală Statistică și Consiliul de Stat. Cel ce și-a cîștigat un adevărat renume de expert în acest domeniu a fost Profesorul Manea Mănescu, academician și vicepreședinte al Consiliului de Stat, însărcinat printre altele și cu această mistificare de cifre. Pe lîngă crasul său oportunism, el a fost îndrăgît și apreciat și pentru că s-a dovedit un mare exhibiționist și jongleur-șef al datelor și realităților.

Între toate handicapurile enumerate, cele mai grave rămîn însă continuele „ajustări” și adesea „fabricări” – pentru a nu se mai folosi eufemisme – ale datelor statistice. Acestea se fac nu numai în cazul raportării îndeplinirii planului. În aceste cazuri, procesul este agravat de sucesivele falsificări, pe diferite trepte de la unitatea de bază, întreprindere, centrală, minister, Direcția județeană de statistică și pînă la Direcția Centrală de Statistică.

Uneori s-a ajuns la situația ca pentru același indicator să găsim chiar în documente oficiale cifre diferite, cu baze diferite. Doar un exemplu, ceea ce bineînțeles că nu este singular, așa cum vom vedea pe parcursul studiului. Creșterea producției globale agricole – unul din caii de bătaie ai președintelui – înregistrată în comunicatul cu privire la îndeplinirea planului unic de dezvoltare economico-socială pe perioada 1981-1985 este de 110,2% față de media anilor 1976-1980. În alt document oficial, „Anuarul Statistic”, sporul înscris este aproape dublu. După cum vom vedea pe parcursul studiului, ceea ce se întîmplă în general cu raportările de plan mai ales în domeniul agriculturii și comerțului exterior întrece și cele mai bogate fantezii. Cu puțină răbdare vom ajunge și cu analiza *in vivo* și la aspectele concrete ale jocului statistic¹.

1. Aici postul de radio a întrerupt prezentarea, care, cum rezultă din text, continua.

Situația refugiaților din România, analiză difuzată la 15 decembrie 1989¹

Cum ați auzit în multe scrisori și mesaje transmise în programele noastre, nu puțini sînt cei care, forțați de situația politică, economică și culturală din țară, cît și de piedicile pe care le pun autoritățile în calea plecării lor legale, recurg la mijloace ilegale, spre a ajunge în străinătate.

Cum a transmis recent agenția de știri iugoslavă Taniug, în cursul anului 1989 (pînă la 30 noiembrie), 976 de cetățeni români s-au refugiat în Iugoslavia. Ziarul *Politika Ekspres* din Belgrad scrie că mulți înfruntă gerul și apele înghețate ale Dunării spre a înota în Iugoslavia; alții se agată de scînduri sau lăzi pentru a trece fluviul. Unii plătesc cu viața această încercare – scrie tot ziarul belgrădean, iar alții, vom adăuga noi, sînt retrimiși în țară, unde – așa cum ați auzit și la începutul programului de astăzi – sînt bătuiți și maltratați de grănicerii de pe frontieră.

Oricum, aproape o mie de cetățeni români au fost înregistrați ca refugiați în Iugoslavia în primele 11 luni ale anului în curs. În Ungaria – a anunțat zilele trecute Ministerul de Interne – s-au refugiat aproape 30.000 de cetățeni români. Peste 50% sînt cetățeni români de origine maghiară, restul români și etnici germani din România. Numai 2.709 au plecat între timp într-o terță țară, în timp ce 540 s-au reîntors în România. La 2.771, guvernul ungar le-a refuzat dreptul la ședere în Ungaria, din diverse motive.

În ce privește Austria, numărul refugiaților din România s-a triplat în ultimul timp. Pînă la sfîrșitul lunii octombrie – conform datelor publicate acum – aproape 5.000 de cetățeni români ceruseră azil politic în Austria. Pentru a primi dreptul la azil în Austria, refugiații trebuie să prezinte dovezi concrete că sînt persecutați în România.

Scrisoare citită pe postul de radio Europa Liberă la 19 decembrie 1989, ora 19:00, semnată „Solidaritatea, un grup de studenți din București”, scrisă la începutul lunii decembrie 1989²

Scrisoare deschisă către toți românii de suflet, muncitori, tehnicieni și ingineri, studenți, oameni de știință, de artă și cultură, țărani, militari și activiști, precum și securiști cu conștiință

Prieteni, în aceste zile cu adevărat istorice, în care Kadar-II, Honecker-II, Jivkov-II și Husak-II se duc unul după altul, acolo unde merită, adică la lada de gunoi a istoriei, ce facem noi, românii? Am auzit și am pus de multe ori această întrebare în aceste zile

1. H.R. no. 146, December 15, 1989. Deși textul difuzat nu reprezintă conținutul unei scrisori, ci o analiză a postului de radio Europa Liberă, publicăm acest material, considerîndu-l semnificativ pentru importanța refuzului de a mai trăi sub regimul ceaușist, pentru atmosfera ultimelor zile ale sfîrșitului de deceniu. La o săptămînă de la difuzarea materialului, Consiliul Frontului Salvării Naționale avea să anunțe dizolvarea instituțiilor de represiune ale regimului.
2. Scrisoarea difuzată la Europa Liberă a fost înregistrată de Departamentul Securității Statului, Unitatea Specială „R”, și se află în Arhiva CNSAS, D20, vol. 7, al Operațiunii „Eterul”.

fierbinți. Numărul celor ce răspund la această întrebare cu fapte, fie ele cât de mărunte, crește vizibil de la o zi la alta. Adresăm aceste rînduri mai ales celor nehotărîți, care continuă să creadă că la noi nu se poate face nimic, noi, românii, sîntem lași sau care se întreabă încă ce putem face noi. Sîntem, într-adevăr noi, românii, lași? Nu, istoria și prezentul nostru sînt pline de exemple care demonstrează cu prisosință contrariul. De unde atunci această defăimare? Această dezastruoasă defăimare și insultă la adresa popoului nostru este rezultatul unei acțiuni deliberate de intoxicare puse la cale de către partid și Securitate, un adevărat complot la adresa demnității noastre naționale. De aceea, frate, nu te lăsa folosit de regim și încetează de a perpetua această infamă calomnie. Dacă totuși ești printre aceia care preferi să stai cu mîinile încrucișate, sub pretextul că românii sînt lași, atunci înainte de a mai repeta altora această odioasă calomnie, spune-ți ție întreg adevărul adevărat: eu sînt un laș. Dacă la pronunțarea acestei fraze [*sic!*] nu te-au trecut fiori de rușine sau de furie, atunci stinge acum aparatul de radio și du-te să-ți plîngi de milă ție și copiilor tăi. Dacă totuși te-a cuprins rușinea sau furia, atunci avem cu toții dreptul să sperăm. Ceea ce este adevărat despre noi, românii, este că am pierdut în mare măsură simțul solidarității. Solidaritatea nu se suge cu laptele mamei, ci se dobîndește prin educație. Ceea ce i-a reușit acestui regim este să educe în noi individualismul, tocmai contrariul spiritului de solidaritate. A reușit să programeze în mulți dintre noi nepăsarea și indiferența. Din fericire, această stare nu este ireversibilă. Spiritul de solidaritate se poate reeduca, se poate redobîndi. Nu este niciodată prea tîrziu pentru asta. Ne-au dovedit-o din plin popoarele învecinate, deoarece și acolo pînă deunăzi, oamenii nu credeau că pot fi solidari. Și totuși, prin redobîndirea spiritului de solidaritate, aceste popoare au reușit să întoarcă roata istoriei prin adevărate revoluții pașnice, așa cum nimeni nu a putut visa ca a fi posibil în viața acestei generații.

Ceea ce mai este adevărat este că regimul de la noi este cel mai corupt, cel mai odios, cel mai lipsit de scrupule și de patriotismul cel mai elementar. La noi, mai mult decît oriunde, Securitatea a invadat trupul popoului cu o tumoare canceroasă, care ne înăbușă de moarte. De aceea regimul de la noi a rămas ultimul care va cădea, dar nimic nu va putea face ca ziua libertății să fie amînată la nesfîrșit, căci o schimbare radicală și ireversibilă s-a produs în aceste ultime săptămîni: masca comunismului a căzut pentru toată lumea. Legenda invincibilității, a ireversibilității comunismului, a epocii de aur a omenirii a dispărut pentru totdeauna. Astăzi a devenit evident și pentru fiecare membru al aparatului de represiune românesc, de la ministru pînă la ultimul informator, că el nu slujește poporul, nici vreo cauză măreață, ci doar o pereche de paranoici cramponați de putere, a căror conducere incompetentă generează tristețe, suferință și mizerie zi de zi și ceas de ceas. De aceea, dacă faptele din trecut vor putea fi iertate, deoarece nimeni nu dorește răzbunarea, orice act de represiune făptuit de acum încolo, de la denunțare pînă la actul barbar de violență, nu mai poate fi iertat. Adevărata stare de asediu, instaurată în ultima vreme, ridicolă și tragică în același timp, nu dovedește forța regimului, ci dimpotrivă, slăbiciunea lui, panica, teama că cea mai mică scînteie poate duce la o explozie imposibil de controlat care ar duce la desființarea lui inevitabilă. Dar, ca întotdeauna în istorie, panica tiranilor nu face decît să le apropie mai repede sfîrșitul. Și pentru că prin toate aceste măsuri tiranii noștri ne procură ei înșiși singura, dar puternica noastră armă: conștiința slăbiciunii lor și a puterii noastre, conștiința faptului că sîntem mulți.

Ce putem face? Frate, noi și numai noi putem face tot ce este nevoie pentru a readuce țara noastră în rîndurile țărilor libere, civilizate și prospere. Dar pentru a fi capabili de

aceasta, înainte de toate trebuie să ne dobândim fiecare demnitatea, spiritul de dreptate și spiritul de solidaritate. Fă astfel ca începînd de mîine, colegul tău, tovarășul tău de muncă, subordonații tăi să înțeleagă că pot conta pe solidaritatea ta. Încearcă, începînd din acest moment să nu fii indiferent la nedreptatea, mică sau mare, ce se face vecinului tău sau tovarășului tău de muncă. Încearcă să nu fii indiferent la protestul sau la refuzul lui de a executa un ordin absurd sau ilegal. Solidarizează-te cu el. Azi vei fi, poate, singur, mîine, cu siguranță, și se vor alătura și alții. Așa vom începe să învățăm ce forță stă în noi și vom pierde frica de a rosti ceea ce gîndim cu adevărat. Poate că gogorița că fiecare al patrulea dintre noi este un informator este totuși doar o gogoriță, una din acele multe gogorițe sfruntate inventate de regim și de slujnicii lui pentru a ne putea îngenuchea cît mai ușor. Prieteni, în numele pruncilor care mor în maternități, în numele copiilor care nu mai au copilărie și care învață minciuna ca pe un mod de viață, în numele bătrînilor care se sting cu zile din cauza frigului și a lipsei de îngrijire medicală, în numele morților noștri scoși din morminte de buldozerele regimului, în numele strămoșilor noștri a căror moștenire este terfelită și distrusă, în numele celor care s-au jertfit în Valea Jiului și Brașov, în numele scriitorilor interziși, în numele celor din închisori sau arestați la domiciliu și aceluia care fac greva foamei pentru a protesta și în numele vostru, solidarizați-vă pentru dreptate și demnitate. Și, ca un prim exercițiu la această școală a solidarității, haideți să ne arătăm cu toții solidaritatea cu Doina Cornea și cu toți acei oameni de curaj care suferă astăzi pentru că și-au ridicat glasul în numele nostru. Propunem un mod de manifestare care este practic lipsit de risc, dar care este vizibil pentru toată lumea : în ziua de 30 decembrie, între orele 20 : 00 și 20 : 05 în toate casele noastre luminile să rămînă stinse. Pentru reușita acestei manifestări comunicați acest apel tuturor prietenilor voștri și convingeți-i să-l urmeze și să-l transmită mai departe. Sus inima, prieteni ! Sîntem la o răscruce de istorie. Să fim la înălțimea momentului. Haideți să scriem istoria, nu să fim singurii ei corijenți. Să batem fierul cît e cald.

Ultima scrisoare

„Același român, optimist”, octombrie 1989, ajunsă la Europa Liberă după căderea regimului¹

Domnului Nestor Rateș, Radio Europa Liberă,

A trecut mai bine de un an de cînd îmi răspundeți în cadrul emisiunii „De vorbă cu ascultătorii” la o scrisoare iscălită cu pseudonimul „un român optimist”. Am înțeles pe deplin motivația și știu limitele în care vă puteți mișca în cadrul emisiunilor dvs. Deși sper în mai mult.

Mă bucur însă că motivele optimismului meu – deși dvs. păreați sceptic – se conturează mai evident cu zi ce trece. Indiferent că viața nu s-a îmbunătățit, că din contră, cu toate

1. Originalul acestei scrisori, transmisă de Nestor Rateș, directorul de atunci al postului de radio Europa Liberă, lui Mihnea Berindei, se află în arhiva acestuia.

strădaniile „președintelui” care a coborât în piețe printre păstîrnaci și varză, strădaniile care au dus și mai mult la „organizarea dezorganizării”, aprovizionarea cu alimente rămîne mult deficitară și haosul e total.

Optimismul meu este mai evident din mai multe motive :

- Evoluția mișcărilor de eliberare din toate țările socialiste ;
- Prelungirea în timp a degradării vieții cotidiene de la noi absolut pe toate planurile, ceea ce apropie tot mai mult cuțitul de osul răbdător al românului ;
- Deși represiunea organelor de stat, partid, securitate se menține, ele nu numai întîmidează în aceeași măsură ca în trecut masele, ba mai mult, ele reușesc pe drept cuvînt „să irite”, să înrăiască pe oameni ;
- Curajul și înmulțirea disidenților și a opozițiilor.

În anul 1977 disidența era redusă, reprezentată doar prin marele patriot, părintele Calciu Dumitreasa, Paul Goma, fără a uita greva din Valea Jiului, ca apoi să apară actele de curaj ale unui Bugan¹, Manu [și] Lițoiu², Barabás³, Florian Rusu, Puiu, Nicu Stăncescu, Dorin Tudoran sau tentativa lui Radu Filipescu de a mobiliza masele în semn de protest – manifestări populare care acum duc la prăbușirea conducerilor staliniste din țări socialiste. Mulți au plătit cu ani grei de temniță pentru curajul lor.

După 1986 crescînd numărul opozițiilor, conducerea a fost obligată să cedeze puțin cîte puțin, atît de teamă, cît și mai ales, ca urmare a protestelor internaționale, a acțiunilor ligilor pentru apărarea drepturilor omului, a demascării regimului Ceaușescu. Dacă înainte pentru unele acțiuni anti-Ceaușescu, antistaliniste, se primeau mulți ani de închisoare, de acum, acțiuni mult mai evidente, fățișe, declarații nominale, interviuri la radio, televiziune, ziare, pedepsele se „rezumau” la interogatorii, amenințări, detenții scurte, șicane, maltratări etc. Puterea a cedat, drumul a fost deschis. Luările de poziție devin mai frecvente și mai curajoase, s-au îngroșat rîndurile opoziției cu foști conducători de partid, cu scriitori, ziariști, intelectuali. Numele lor sînt cunoscute, îndrăgite și stimate : Mîrcea Dinescu, Dan Deșliu, Dan Petrescu, Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Nicu Stăncescu, Creangă, Uncu, Băcanu etc. Nu pot fi omise mișcările de la Brașov și din alte părți ale țării. Mulți au devenit recidiviști, nu s-au temut să repete diferite acțiuni și mesaje, ca Dan Petrescu, G. Andreescu, Doina Cornea, Radu Filipescu, Florian Rusu, iar unii dintre foștii deținuți de la Aiud au inițiat sindicatul „Libertatea”. Toți aceștia cunosc dinainte riscurile ce și le asumă, sînt conștienți de tot ce fac. Toate acestea nu au fost în zadar, fiecare în felul lui a demolat castelul de minciuni al lui Ceaușescu, smulgînd

1. Ion Bugan (n. 1935). Arestat în mai multe rînduri pentru proteste politice și tentativă eșuată de trecere a frontierei. Pe 10 martie 1983 și-a montat pe mașină un tablou al lui Ceaușescu pe care scria „Jos călăul !”. A plecat din Piața Unirii spre Piața Română cu acest tablou, dar a fost blocat în dreptul străzii Lipsani de echipaje de Miliție. Condamnat la zece ani de închisoare.
2. Nicolae Lițoiu și Gheorghe Manu au pus, în anul 1982, petarde la „Casa Albă” a PCR din Ploiești și au aruncat manifeste de pe terasa magazinului Omnia. Au fost condamnați la 15 și, respectiv, opt ani închisoare.
3. Barabás Francisc împreună cu prietena sa Márton Piroska și cu Barabás János au răspîndit manifeste pe care scria „Jos Ceaușescu, jos cizmarul !”, mergînd pe biciclete, în Miercurea-Ciuc. Au fost descoperiți, arestați și condamnați la șapte, cinci și, respectiv, șase ani închisoare. Ca și ceilalți menționați în notele precedente, se găseau în penitenciarul Aiud (vezi și *Raport Final*, pp. 724-725).

o cărămidă, o fereastră, o ușă, iar acum rămîne temelia, care trebuie demolată de masele populare.

Izolarea lui Ceaușescu pe plan internațional și demascarea lui în fața opiniei publice mondiale constituie pentru mine un plus de optimism.

Exodul masiv în alte țări, peste 25.000 în țările vecine, plus o mulțime în alte părți! De la Institutul Politehnic Buc. ar fi plecat 17 profesori, iar de la Medicină alți mulți în câteva luni!

Optimismul meu crește și ca urmare a panicii care răzbate din atitudinea și manifestările „geniului Carpaților”. Nu mai critică, nu mai ceartă mulțimile pentru nerealizări; vinovați sînt conducătorii mai mici, el și ea însă niciodată. Cerșește bunăvoința mulțimilor, strînge mîini cu înfrigurare, joacă farsa omului sigur de sine, viclean, însă de un „șmecherism” grotesc, alături fiind „academiciana” care-l soarbe din ochi și rîde plină de încîntare la manifestările lui de circoman, cînd se lansează printre plopi, pere și domni. Știți ce spune „dînsa” cînd vede cozile? „Uite, viermii nu se mai satură.” Este clar că sînt speriați, li se citește frica pe față și sînt sigur că și cei din jur sînt înfricați, stare ce se transmite de la unul la altul, de la un simplu milițian la cei din paza personală și pînă la cei din conducerea superioară. Sînt speriați, panicați, plini de frică și știu ei pentru ce: „Să te ferească Dzeu de mînia poporului”. Se apropie ziua cînd ei și ai lor vor da socoteală de tot și de toate.

În prezent oștile stau față în față – pe de o parte ei și clanul, de cealaltă parte poporul. Ei joacă farsa puterii, noi așteptăm momentul. Să nu-l pierdem, să nu pierdem scînteia care să declanșeze manifestările de masă. Ne lipsește însă un conducător ca Wałęsa¹. Păcat că nu-l avem acum, aici, pe părintele Calciu!

Poate această scrisoare își va fi pierdut actualitatea la difuzarea ei, căci prăbușirea poate surveni într-o oră, o zi, o lună, dar nu mai mult de un an.

1. Lech Wałęsa (1943), electrician pe șantierele navale din Gdańsk. A fost cofondatorul și liderul sindicatului Solidarność. A fost arestat de mai multe ori după ce a fost dat afară, în 1976, din serviciu. A avut un rol proeminent în negocierile ce au dus în 1980 la recunoașterea sindicatului Solidarność de către guvern, apoi la inițierea meselor rotunde care au pregătit alegerile parlamentare din 1989 și căderea regimului comunist. A primit Premiul Nobel pentru Pace în anul 1983. A fost președintele Poloniei între 1990 și 1995.

Index de nume proprii menționate în scrisori¹

A

- Achim, Victor (I) 349-350
„A.D.A.” (II) 308
„Aeparagus Mustășu” (II) 71
Agachi, Nicolae (I) **118**
Albini, Sever (II) 170
Alecsandri, Vasile (I) 132
Alessandrescu, Dan (I) 331
„Alexandru Danciu” (I) 107, 110 *vezi* Burtea, Vasile
Alexandru, Gheorghe (I) 67
Alexandrescu, Petre (II) **324**, 325
Alexandru, Ioan (I) 241
Alicoboaie, Iulian (I) 73
Almășan, Bujor (II) **263**
Altmayer, Anton (II) 401-402
Amăriuței, gardian (I) 382
Ambra, Emil (II) 99 *vezi* Ambrus-Cernat
Ambrus-Cernat, Emil (I) 294-295 ; (II) 61, 99
Amerongen, von, Otto (I) 333
Andreescu, Gabriel (II) 38, 136, 435
Andreescu, Ion (II) 170
Andreescu, Mihail (I) 142, 144
Andrișoiu, C. (II) 278
Andrișoiu, Gabriela (II) 278
Andrișoiu, Georgeta (II) 278
Andrișoiu, Mihail (II) 278
Andropov, Iuri (II) 116
Anghel, Ion (II) 106
Anghelescu, Gheorghe (I) 155
Angheluță, Florian (I) 73
Antalffy, profesor doctor (II) 174
Antonescu, Ion (I) 305 ; (II) 38, **48**, 106, 129, 169, 226
Apostol, Aurelian (II) 334
Apostol, Gheorghe (I) **117**, 151, 345 ; (II) 288, 373, 416
Apostu, George (II) 218, **292**
- Apponyi, Albert, conte (II) 110
Arachelian, Vartan (I) 169
Arafat, Yasser (II) **369**
Araiman, funcționar (II) 73
Arăpașu, Teoctist (II) 193
„Areta”, funcționar MAI (I) 112
Ardeleanu, ofițer de Securitate (II) 403
Argetoianu, Constantin (II) 229
Arghezi, Tudor (I) 240 ; (II) 228, 328, 364
Arsene, profesor (II) 94, 396 *vezi* Arseni, Constantin N.
Arseni, Constantin N. (II) 396
Aslan, Ana (I) **318**
Asztalos, István (II) **169**, 170
Avramescu, Cornel (I) 294 ; (II) 61, 99

B

- Baba, Corneliu (II) 218-219
Babeș, Emil (II) 180
Bacalu, Andrei (I) 169, 171
Badea, director (I) 391
Balaci, Alexandru (I) 171 ; (II) **189**, 190-193
Banc, Iosif (I) **207** ; (II) 140
„Banu Marin” (I) 36
Bányai, Ladislau (II) **175**
Baranga, Aurel (I) 187
Barabás, Francisc (II) **435**
Barabás, János (II) **435**
Barabás, Sandor (II) 173
Barbu, Eugen (I) **196**, 197-203, 234, 240-243, 262 ; (II) 38, 69, 92, 126, 163, 279
Barișiu, George (II) 109
Băcanu, Petre Mihai (II) **382**, 383, 435
Bălan, Ioan (II) **122**
Bălan, Ion (I) 73
Bălan, Nicolae (II) 144
Bălăcioiu, Ecaterina (I) 197
Bălcescu, Nicolae (I) 393 ; (II) 113-114, 389

1. Index de nume proprii privind documentele și notele aferente din vol. I și II. Numerele în bold indică pagina la care cititorul poate găsi date biografice în acest volum sau în volumul precedent.

- Băltățeanu, Nicolae (I) 233
 Bănuș, Max (II) **156**
 Bărbulescu, Ilie (I) *vezi* Bărbulescu, Vasile
 Bărbulescu, Vasile/Lică (I) **118**; (II) 264, 319
 Bărbuleț, Vasile (I) **93**; (II) **363**
 Bărbulete, *vezi* Bărbuleț
 Bârlădeanu, Alexandru (I) **118**, 152; (II) 287, 289, 373
 Bâzgu, Dan (I) 73
 Beatles (II) 74
 Beldeanu, Ovidiu (I) 369
 Belladonna, Giorgio (I) 230
 Bem, Józef (II) **169**
 Bergson, Henri (I) 224
 Berindei, Mihnea (I) 60, 107, 366; (II) 38, 108, 112, 133, 158, 165, 196, 234, 288, 434
 Berlinguer, Enrico (I) 97-98
 Bernard, Ioana Măgură (I) 106
 Bernard, Noël (I) 31, 40, 43, 50, 53, 66, 68-69, 72, 74, 77, 81, 92-93, 103
 Beroniade, Vincent (I) 332
 Bibaș, Remus (II) 99
 Bitman, chimistă (II) 141
 Bițu, ofițer de Miliție (I) 79
 Bîrlădeanu, Alexandru (II) 287
 Bîrlea, Sever (II) 260
 Blaga, Lucian (I) 223; (II) 226, 328, 364
 Blandiana, Ana (I) 241; (II) **178**, 364, 375
 Blăjan, Ștefan (I) 332
 Bobu, Emil (I) **186**, 207, 236, 254; (II) 48, 140, 264, 279, 369
 Bochian, Pavel (I) 34
 Bodnăraș, Emil (II) 77, **210**, 224, 263, 373
 Bodogae, Theodor (II) 62
 Bodor, Pál (II) 175
 Boeriu, doctor (I) 331
 Bogdan, Ioan Mircea (II) 360
 Bogrea, Vasile (I) 223
 Bogza, Geo (II) 363
 Boicoiu, Gheorghe (II) 122
 Bokasa, Jean-Bédel (II) 421
 Bolintineanu, Dimitrie (I) 141
 Bondrea, Aurel (I) **120**
 Bonner, Elena (I) 82
 Borilă, Dana (I) **231**, 251; (II) 320
 Botez, Mihai (I) **349**, 351; (II) 193, 212, 273, 350
 Brad, Ion (II) **370**
 Bradu, Dumitru (I) 420-421
 Brașoveanu, Gheorghe (I) **82**, 351; (II) 57
 Bratu, Lucian (II) 222
 Brădescu, Faust (I) 371
 Brătianu, Constantin I.C. (I) 305-306
 Brătianu, Gheorghe (I) 306; II (229)
 Brătianu, Ion C. (Oni) (I) 305, 309, 314; (II) 194-195
 Brătianu, familia (I) 61
 Brîncoveanu, Constantin (I) 395; (II) 167
 Brîncuși, Constantin (II) 218
 Brejnev, Leonid (I) 123, 287
 Briscan, Teodor (II) **133**, 138, 143-144, 150, 162
 Brînzaru (I) 366
 Brucan, Silviu (II) **372**, 373-374, 414
 Brutus, Marcus Junius (II) 191
 Buchner, Edmund (II) 324
 Bucurescu, Gianu (I) 350
 Budișteanu, Alexandru (I) 252
 Bugar, Ion (I) **166** (II) **435**
 Bulbuc, Dimitrie (II) 249
 Bulbuc, Gheorghe (II) 249-250
 Burcheșin, Mihai (I) 156
 Burtea, Vasile (I) **107**
 Burtică, Cornel (I) **119**, 120, 150, 238; (II) 416
 Butușină, Cristian (II) 142, 148
 Buzatu, Constantin (I) 139, 141
 Buzoianu, Cătălina (II) 105
- C
- Cacoveanu, Viorel (I) 171
 Caesar, Caius Iulius (II) 191, 247
 Calciu-Dumitreasa, Gheorghe (I) **82**, 85, 91, 229, 294-295, 351, 378, 380-381, 385; (II) 51, 56, 60-61, 72, 82-84, 99, 435-436
 Caligula, Caius Iulius (I) 256
 Calman, Theodor (I) 139
 Camus, Albert (II) 58, 415
 Cană, Ionel (I) **82**, 85, 351; (II) 57
 Cantacuzino, Constantin (I) 396
 Cantacuzino, Maria (I) 413
 Cantacuzino, Șerban (I) 259, 311, 413, 425
 Caragiale, Ion Luca (I) 237; (II) 126, 247
 Caraion, Ion (Stelian Diaconescu) (I) **197**, 275
 Caraman, Mihai (I) 370
 Caramihai, judecătoare (I) 143
 Carp, Mircea (II) **156**
 Carol I (II) 194-195
 Carol al II-lea (II) 38, 229
 Carrillo Solares, Santiago (I) 97-98
 Carter, Jimmi (II) 45
 Cassius, Gaius Longinus (II) 191
 Catargiu, Lascăr (II) 194
 Călinescu, George (II) 328, 374
 Căpitanu, director general (II) 334
 Cărtărescu, Mircea (II) 105
 Câmpeanu, Pavel (I) 79
 Ceaușescu, clanul/familia/regim (I) 112, 120, 180, 188-189, 210, 213, 229, 265, 276, 308, 310; (II) 66, 72, 80-81, 86, 90, 110, 112, 117, 125, 128-129, 132, 167, 253, 276, 286-287, 293, 295, 306, 312, 315, 321, 328, 335-336, 367, 371, 380, 382, 387, 399, 423-425, 435

- Ceașescu, Daniel (I) 231
- Ceașescu, Elena (I) 52, 104-106, 120, 151, 153, 155, 157, 168, 177, 184, 186, 207, 212, 231, 233, 235-236, 244, 255, 260, 265, 282-283, 286, 307, 309, 332 ; (II) 36, 37, 95-96, 112, 117, 125, 138-142, 152, 167, 176-177, 218, 224, 226, 228-229, 238, 253-254, 278, 280-281, 284, 289, 292, 297-298, 317, 320, 343, 367, 371, 380, 388, 411, 416, 425
- Ceașescu, Ilie (II) 111, 126, 320
- Ceașescu, Ion (I) 175
- Ceașescu, Neculai/Nicolae/Niculiță (I) 42, 48-49, 52-53, 80, 84, 86, 93-94, 97-99, 101, 103, 106, 113, 115-121, 124, 126-127, 144-146, 150-152, 155, 158-160, 166-169, 171, 173-176, 180, 184-188, 190, 204-207, 210-214, 221-222, 231, 233, 236-239, 251-257, 261-262, 264-266, 268, 271, 273, 276-279, 283, 286-291, 298, 300, 302, 304, 306-308, 317, 321-323, 336, 339-341, 343-346, 348, 351, 354-355, 361-362, 366, 371, 373, 376-377, 388, 391, 393, 396-400, 409-411 : (II) 35, 37-40, 43, 45-46, 48-49, 66-67, 69, 93, 96, 103-104, 106, 108-112, 116-117, 124-129, 133-134, 138-143, 150-153, 163, 166-167, 171-181, 184-185, 190-194, 207, 212-214, 218, 223-225, 227-236, 238, 244-255, 258-266, 270-271, 273, 276, 278-284, 286-289, 293-296, 298-299, 302, 305-306, 308, 310-311, 328, 332, 334-336, 338-340, 342-343, 346, 350, 352-353, 364-365, 367-374, 378-380, 382, 385-388, 390, 392, 397, 399, 401, 403, 407-415, 418, 420-425, 428-430, 435-436
- Ceașescu, Nicu/Nicușor (I) 151, 167, 170, 179, 233-234, 241, 244, 252, 254, 291, 346, 390 ; (II) 39, 67, 125, 139-140, 248, 269, 320, 370
- Ceașescu, Valentin (I) 230, 231, 234, 252, 320, 370
- Ceașescu, Zoia (I) 233, 252 ; (II) 370, 372
- Cebuc, Alexandru (I) 394
- Celac, Mariana (II) 350
- Cercel, Marin (II) 75-80
- Cernenko, Constantin Ustinovici (I) 287
- Cervencovici, Andrei (I) 46
- Chender, Virgil (II) 159
- Chesterfield, lord (II) 246
- Chiriac, Ionel Corneliu (II) 243-244, 403
- Chiriță, Constantin (I) 79
- Chiriță, Marin (I) 67, 79-80
- Chirovici, George Radu (I) 120
- Chișinevschi, Iosif (II) 287
- Chivoiu, Alexandru (II) 382
- Chivu, Stoica (I) 151, 345 ; (II) 225, 288, 373, 416
- Chivulescu, Gheorghe (I) 351
- Chun Doo-hwan (II) 246
- Cimpoca, Alexandru (I) 67
- Cincă, doctor (I) 332
- Cioară, Gheorghe (II) 150
- Ciobanu, Lina (I) 155, 156-157, 187
- Ciorănescu, George (II) 49
- Ciortan, State (I) 312
- Ciplea, Alexandru (I) 331
- Ciucă, Eugen (II) 218
- Ciulei, Liviu (II) 222
- Cindea, Teodor (II) 122
- Clipa, victimă a Securității (I) 90
- Clitnovici, Constantin (I) 73
- Coandă, Henri (I) 421
- Cocârlă Trandafir (I) 409 ; (II) 147
- Cocea, Dina (I) 419-421
- Cocea, Ioana (I) 419
- Cocea, N.D. (I) 419-421
- Codreanu, Ion (II) 225
- Cojan, Aurel (I) 401
- Cojan, Iolanda (I) 400
- Cojan, Maria (I) 400
- Cojan, Mihai Ion (I) 400
- Cojoc, Ștefania (II) 238
- Colan, Nicolae (II) 121
- Colas, Anne, *vezi* Planche, Anne
- Coman, Ion (I) 147
- Combes, Ariadna (II) 375
- Condruf, Dragoș (I) 142, 144
- Constantin, Ion (I) 142, 144
- Constantin, Lucian (I) 142-144, 160
- Constantinescu, Miron (I) 150
- Constantinescu, ofițer de Securitate (I) 381
- Constantinescu-Claps, Constantin (Costel) (II) 148
- Constantinescu-Iași, Petre (II) 287
- Copernic, Nicolaus (II) 170
- Coposu, Corneliu (II) 145
- Cornea, Delia Roxana (I) 197
- Cornea, Doina (I) 222, 225 ; (II) 239, 255-258, 273, 306, 350, 374-375, 377, 385, 388, 391, 398, 402-404, 434-435
- Corneanu, Nicolae (II) 121, 313-315
- Corondan, I. (I) 332
- „Cosmina Cosmin” (I) 106
- Costache, șef de secție (II) 335
- Costea, Avisalon (II) 122
- Coșbuc, George (II) 322
- Cotăiescu, doctor (I) 332
- Cotruș, Aron (II) 169
- Crainic, Nichifor (II) 169
- „Craiu Iovan” (II) 40
- Creangă, Ion (I) 132 ; (II) 317
- Creangă, Mihai (II) 382, 435
- Crețu, Eugen (II) 255
- Crețu, Monica Petru (II) 255
- Crețu, Petru (II) 264

- Cristescu, Poliana (I) 232, **233**, 234; (II) 96, 139-140
 Cristovici, Șerban (I) 387
 Croitoru, gardian MAI (II) 203
 Csendes, Zoltán (II) 178
 Csere, János Apáczai (II) **170**
 Cuciureanu, Gheorghe (I) 31-35
 Culda, Ioan, din Jatăr (II) 314-315
 Culianu, Ioan Petru (II) 273
 Cuza, Alexandru Ioan (I) 286-287; (II) 266
 Czervenkovici, *vezi* Cervencovici
- D
- Dacian, doctor (I) 332
 Dașă, preot (II) 314
 Dan, Mircea (I) 181
 Danciu, ofițer de Securitate (I) 112-113
 Daniello, Leon (I) 331
 Dascălu, Nicolae (I) 73
 Davilla (Davila), Carol (I) 395
 Dăscălescu, Constantin (I) **115**, 117, 121, 147, 186, 207, 254, 345; (II) 140, 279, 369
 Deák, Ferenc (II) 181
 Debreczi, Árpád (II) 179
 Decei, Aurel (I) **368**
 Della Torre, Adele Maria Pia (II) 49
 Demetrescu, Radu (II) **38**
 Deprez, Gérard (II) 377
 Derjinski, Felix Edmondovici (I) 352
 Desproche, Camille (II) 212 *vezi* Thedrel, Arielle
 Deșliu, Dan (II) 36, 366, **374**, 375, 398, 435
 Devesghi, Alexandru (I) 241
 Dimitriev, Laurențiu (I) 73
 Dimitriev, Radu (I) 73
 Dimitriu, Claudian (I) 140
 Dimitriu, Ștefan (I) 169
 Dincă, Ion (I) **207**, 236, 238, 244, 254, 345; (II) 48, 140, 265, 369
 Dinescu, Mircea (I) 180; (II) 36, 105, 363-**364**, 367, 374, 398, 435
 Djilas, Milovan (II) **289**, 332
 Dobre, Dumitru (I) 197
 Dobre, Florica (I) 348
 Dobre, ofițer de Securitate (I) 142
 Dobrescu, Dem I. (I) 312
 Dobrin, Tamara (II) **105**
 Dobrințu, Dorin (I) 60, 72, 366; (II) 288
 Docsănescu, Elena (II) 106
 Doicaru, Nicolae (I) **365**
 Doinaș, Ștefan Augustin (II) 178, 363
 Doja, Gheorghe (II) 176
 Dolescu, prim-secretar de partid (II) 278
 Domokos, Géza (II) **175**
 Dorobanțu, colonel de Securitate (II) 79
 Dragomir (II) 170 *vezi* Dragoș, Ioan
 Dragomirescu, Ion (I) 67
 Dragoș, Ioan (II) 170
 Drăgan, Iosif Constantin (II) **106**, 109
 Drăgan, Mircea (II) 222
 Drăgănescu, Emil (I) 120
 Drăghici, Alexandru (I) **116-117**, 152; (II) 224
 Dubié, Josy (I) 222
 Dulea, Mihai (II) **105-106**
 Dulfu, Petru (I) 394
 Dumas, Alexandre (I) 255
 Dumbravă-Carpați, Ion (II) 394
 Dumitrescu, Constantin (I) 387
 Dumitrescu, Dan (I) 230
 Dumitrescu, Sorin (II) 218
 Dumitrescu, Stelică (I) 332
 Dumitrescu, Viorel (I) 293-295, 385; (II) 61, 99
 Dumitrescu-Cunctator, Constantin R. (II) **147**
 Dumitriu, Anton (I) 228; (II) 240, 257
 Dumitru, Sergiu (II) 118
 Duvalier, François („Papa Doc”) (I) 275
- E
- Edel, Carol (II) 314
 Eliade, Mircea (I) 224, 226-227; (II) 35, 241-242, 257, 277
 Elisabeta, regină (II) 246
 Elliott, Joe (II) 380
 Eminescu, Mihai (I) 132, 240; (II) 37, 178, 228, 328, 420
 Enache, Petru (I) **119**, 238; (II) 175, 263, 416
 Enăchescu, Dan (I) 332
 Enescu, George (I) 396; (II) 218, 328
 Engels, Friedrich (II) 418, 420
- F
- Fakner, Mathias (I) 90
 Farcaș, Iuliu (II) 319
 Faulkner, William (I) 228
 Faur, doctor (I) 331
 Fazekas, Ludovic (I) **186**
 Fazekas, Ianoș/János (I) **121**; (II) 176, 224, 263
 Fătu, Mihai (II) **109**, 120-122, 126
 Feciari/Feciori, Ioan (I) 382
 Ferdinand I (II) 194
 Fielding, Henry (II) 288
 Filipescu, Radu (I) **167**, 350-351; (II) **252**, 273, 350-351, 375, 435
 Florea, Marin (I) 332
 Florescu, Eugen (I) **119**, 151, 196
 Florescu, Mihail (I) **185**
 Florescu, ofițer MAI (II) 147
 Florescu, ofițer de Securitate (I) 112-113
 Flueraru, ofițer de Securitate (I) 94

- Fodor, doctor (I) 331
 Foriș, Ștefan/Fóris, István (II) **77**
 Fota, Remus (I) 155
 Frentiu, Valeriu Traian (II) **121**, 123
 Fronea, Costică (II) 118
 Fronea, Lidia (II) 118
 Fruntelată, Nicolae Dan (II) 175, 273
 Frunză, Eugen (II) **68**
 Funderburk, David B. (I) 390
- G**
- Gabrea, Șerban (II) 218
 Gaddafi, Mu'ammad Abu Minyar al- (II) **369**
 Gafencu, Grigore (II) 226
 Gaftone, activist PCR (II) 363
 Gaga, Doru (II) 99
 Galalae, Costel (I) **138**
 Galeriu, Constantin (II) 62
 Galfani, critic literar (II) 174
 Gall, Ernest (II) 173
 Garofeanu, Ruxandra (I) 169
 Garozzo, Benito (I) 230
 Gavrilă, Giurgiu (I) 295
 Gavrilă, ofițer MAI (I) 348
 Gavrilă, Ștefan (I) 296; (II) 99
 Găinușă (I) *vezi* Găinușe
 Găinușe, Alexandrina (I) 120; (II) **95**, 204
 Găvănescu, Pantelimon (I) 234
 Genscher, Hans-Dietrich (I) 93; (II) **282**
 Georgescu, consilier MAI (I) 156
 Georgescu, Constantin (I) 55-56
 Georgescu, Emil (I) 52, 106, **369**, 371-372
 Georgescu, Felicia (I) 55
 Georgescu, Gabriela (I) 55
 Georgescu, Ioan (I) 395
 Georgescu, N. (II) 50
 Georgescu, Vlad (I) 127-130, 141, 148, 158, 171, 182, 188, 210, 274, 280, 306, 319, 348-349; (II) 44, 66, 93, 95, 108, 112, 116-117, 155-157, 166-167, 195-196, 206, 212, 233-234, 255, 257, 269-270
 Gerota, Dimitrie D., doctor (I) 332
 Ghena, Ștefan (II) 362
 Gheorghiu, Mihnea (II) **189**
 Gheorghiu, Vasilica (Lica) (II) **222**, 223-225, 292
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe (I) 60, **79**, 117, 152, 204, 206, 210-211, 257, 263, 287, 302, 365-368; (II) 77, 106, 125, 178, 190, 208, 219, 222-225, 287-289, 292, 368-369, 374, 414
 Ghica, Alexandru (I) 393, 397
 Ghica, Grigore (I) 397
 Gierek, Edward (I) **52**
 Gigea, Petre (I) **170**
 Giscard d'Estaing, Valéry (I) 98; (II) **289**, 373
 Giurescu, Constantin C. (II) **229**
 Giurescu, Dinu C. (II) 229
 Gidea, Suzana (Suzănica) (II) **326**, 367
 Goga, Octavian (I) 240; (II) 48, 109, 177
 Goia, Ioan (I) 331
 Goldiș, Vasile (II) 109, 113, 180-181
 Goma, Paul (I) 61, 72, 82, 197, 262-263, 351, 369-371, 381; (II) **39**, 45, 57, 158, 166, 234, 273, 374-375, 435
 Gomulka, Władysław (I) 52
 Gorbaciov, Mihail Sergheevici (II) **116**, 137, 212-216, 221-222, 228-229, 248, 266, 316, 332, 336, 392, 397
 Goșu, Armand (I) 60, 366; (II) 288
 Gotter, Petru (I) 70
 Götter, Terezia (I) 70
 Graham, Billy (II) **52-54**, 83
 Grădinar, Sorin (I) 53
 Greucean, Teodor (II) 360
 Grigorescu, Nicolae (II) 341
 Grigoroiu, Doru (I) 67
 Grimm (frații) (II) 172
 Gromiko, Andrei (I) **238**, 287; (II) 316
 Gross, Paul (I) 90
 Grossu, Constantin (I) 34
 Groza, Petru (II) 109, 113, 140, 179, 376
 Guliasch, Elfride (I) 69-70
 Guliasch, Eva (I) 69-70
 Guliasch, Mihai (I) 69
 Guliasch, Ștefan (I) 69-70
 Gusti, Dimitrie (I) 192
 Gyimesi, Cs. Éva (II) **306**
 Gyr, Radu (II) **38**, 169 *vezi* Demetrescu, Radu
- H**
- „Hades” (II) 291
 Haiducu, Matei Pavel (I) 371-372
 Hájek, Jiří (II) 166
 Harag, Gyorgy (II) 105
 Harriman, Averel (II) 149
 Haș, Teodor (I) **46**
 Hasdeu, Bogdan-Petriceicu (I) 395
 Hațieganu, Iuliu (I) 331
 Havel, Václav (II) 166, 404
 Hărăguș, doctor (I) 331
 Hăulică, Dan (II) 363
 Hegel, Wladimir (I) 393
 Hegheduș, Ladislau (I) 147-**148**; (II) **367**
 Helms, Jesse Alexander Jr. (II) **57**
 Herbeth, Manfred (I) 90
 Herlea, Nicolae (II) 267
 Hervay, Gizella (II) 178
 Hirohito, împărat (II) 279
 Hitler, Adolf (I) 61, 222, 236; (II) 124, 245, 371, 421

- Hociotă, D. (I) 332
 Hoffmann, Gheorghe (I) 90
 Hohenzollern, familia (I) 88
 Homoșteanu, George/Homoștean, George (I) **235**, 351 ; (II) 74, 79
 Honecker, Erich (I) **322** ; (II) 432
 Honțău, Grigore, primarul comunei Petrova 363
 Horomnea, Dragomir (II) 106
 Horthy, Miklós (II) 123, 125, 175
 Horvath, Andor (II) 173
 Hossu, Iuliu (II) **57**, 121-123
 Hruščiov, Nikita (I) 287, 368 ; (II) 213, **289**, 373
 Hurezeanu, Emil (II) 133
 Husák, Gustáv (I) **52** ; (II) 432
 Huszar, Sandor (II) 173
 Huțanu, Gheorghe (II) 136
- I
- „I.I. Ion” (II) 129
 Iacob, ofițer de Securitate (II) 118-120
 Iacobescu, Ion (I) **370**
 Ialomițeanu, Roman (I) 384
 Iancu, Avram (I) 171
 Iancu, familia (II) 283
 Iancu, Lucian (II) 283-286
 Idi Amin Dada (I) 275 ; (II) 421
 Ierunca, Virgil (I) 128, **275-276** ; (II) 195, 234
 Iftode *vezi* Iftodi
 Iftodi, Constantin (I) 174-175
 Iliescu, Ion (I) **152**, 345 ; (II) 163, **263**, 287, 292, 416
 Ioan Paul al II-lea, papă (II) 136
 „Ion Tinjescu” (II) 330
 Ionașcu, ofițer de Securitate (I) 95
 „Ionel Maistorașu” (II) 340
 Ionescu, Cristina (I) 160
 Ionescu, Dan (I) 148
 Ionescu, Emil (II) 148
 Ionescu, Eugen/Ionesco, Eugène (I) 226 ; (II) 49
 Ionescu, Gheorghe/Ionescu, Gelu (II) **39**, 325, 338
 Ionescu, Lucian (I) 292
 „Ionescu G.” (I) 245
 Ioniță, Alexandru (I) 99
 Ioniță, Aurora (I) 99
 Ioniță, Ion (I) **121**, 345
 Ioniță, director DGDAL (I) 391, 394
 Iorga, Nicolae (I) 396 ; (II) 137, 328
 Iosefini, Aurel (I) 147-148
 Iovan, Ștefan (II) 320
 Isidor, Vlad (II) 122
 Iuga, Dumitru (I) 351
 Iuga, Nora (II) 106
 „Ixulescu” (II) 270
- J
- Jackson, Henry M. (I) 189
 Jarry, Alfred (II) 244
 Jidaru, ofițer MAI (I) 54
 Jivkov, Todor (I) **206-207**, 322, 372 ; (II) 248, 320, 432
 Józsa, Béla (II) 169
 József, Attila (II) **169**, 170
 Juhas, Leontin (II) 375
 Jung, Carl (I) 224, 227
- K
- Kádár, János (I) **52** ; (II) **171-172**, 267, 432
 Kádár, pictor (II) 178
 Kantar, Nicu (I) 230
 Karpov, Anatoli (I) 170
 Kennel, Herma (I) 167 ; (II) 252
 Kim, Ir Sen (I) 265, 275, 398
 Király, Carol (II) **173-174**, 261-262, 265, 267, 287
 Kiszczak, Czelaw (II) 136
 Kloos, Michael (I) 90
 Kogălniceanu, Mihail (II) 113, 266
 Kohout, Pavel (II) 166
 Konrád, György (II) **275**, 277
 Koppandi, Alexandru (II) 179
 Kossuth, Lajos (II) 113, 169-170, 389
 Kristiansen, Kåre (II) 369
 Kun, Béla (II) 125
 Kundera, Milan (II) **59**
 „Kutuzov” (II) 243
- L
- Laignel-Levastine, Alexandra (II) 133
 Langer, Hubert (I) 328
 Lao Tse (I) 310
 Lari, Leonida (II) 392
 Lazar, Edit (II) 173
 Lăncrănjan, Ion (II) **126**, 175
 Lăpușcă, ofițer MAI (II) 259
 Lăpușneanu, Alexandru (II) 429
 Lee, Bruce (II) 197
 Lehar, Milton G. (II) 121
 Lemnete, activist (I) 331
 Lenin, Vladimir (II) 245
 Léonard, Christian (II) 377
 Leonardo da Vinci (II) 341
 Lepădatu, Gabriel (I) 142, 144
 Leu, Corneliu (II) **36**
 Lévy, Bernard-Henry (I) 197
 Lhomel, Edith (II) 108, 165
 Liiceanu, Gabriel (II) 292
 Lipatti, Valentin Ion-Dorin (II) **189**, 226
 Lițoiu, Nicolae (II) **435**
 Liuba, Liviu/Luba, Liviu (II) 314-315

- Logan, Genoveva (II) 107
 Logemann, Reinhard (II) 401
 Lorincz, Ladislau (II) 174
 Lovinescu, Monica (I) **128**, 197, 275, 370; (II) 195, 234
 Lowitz, Anton (II) 259
 Lowitz, Ștefan (II) 259
 Luca, ofițer MAI (I) 93
 Luca, Vasile (I) 60
 Lügginbühl, Maria (I) 75, 77
 Lungu, Mircea (I) 154
 Lupasco, Stéphane/Lupașcu, Ștefan (I) 224; (II) 241-242
 Lupașcu, Titus (I) 33
 Lupu, Petrache (I) 324
 Lupu, Petre (I) **155**, 345; (II) 263
- M**
- Macovescu, George (I) **133**
 Madách, Imre (II) 177
 Madgearu, Virgil (II) 149
 Maftei, Gheorghe (II) 417, 419
 Malancaș, Nicolae (II) 253
 Malaparte, Curzio (II) 190, 247
 Mandale, exilat RFG (I) 371
 Manea, Alexandru (II) 56, 72
 Manea, Norman (II) 107
 Maniu, Iuliu (I) 60-61, 306; (II) 109, 145-146, 226, 404
 Manolache, Aurel (II) 284
 Manolache, Florian (I) 142, 144
 Manolescu, Nicolae (II) 240
 Manoliu, Sergiu (I) **370**
 Manu, Gheorghe (II) **435**
 Mao Tze-Dun (II) 137, 192, 216, 421
 Marcea, Pompiliu (I) 170
 Marcel, Gabriel (II) 241-242
 Marchais, Georges (I) 97-98
 Marcu, ofițer de Securitate (I) 142
 Marghidean, activist CC (II) 263-264
 Marian, Bazil (II) 319
 Marin, Aurel (I) 142, 144
 Marina, Justinian (II) **208**, 210, 288
 Marina, ofițer de Securitate (I) 56
 Marinescu, Gabriel (Gavrilă) (II) **319**
 Márton, Arón (II) **109**
 Márton, Piroska (II) **435**
 Marx, Karl (I) 89, 129, 212; (II) 190, 196, 234, 377-378, 418-420
 Mateescu, Sandu (II) 283-286
 Matei Basarab (II) 167
 Matei, Ilie (II) **395**
 Matei, Ștefan (II) **263**
 Maurer, Ion Gheorghe (I) **117**, 152, 184, 345, 367; (II) 263, 265-266, 287-289, 373
 Mavrocordat, Nicolae (I) 392, 426
 Mazarin, Jules Raymond (I) 256
 Mazilu, Dumitru (I) **352**
 Măgură Bernard, Ioana (I) 386
 Măgureanu, Gheorghe (II) 184-185
 Mălăncioiu, Ileana (II) 105-106
 Mănescu, Adina (I) 84
 Mănescu, Corneliu (I) 98; (II) **374**, 414, 421
 Mănescu, Manea (I) **121**, 150-151, 153, 186; (II) 150-151, 163, 369, 431
 Mărăcine, Elena (II) 362
 Mărgineanu, Gabriel (I) 73
 Meissner, W. (I) 90
 Méliusz, József (II) **175**
 Michelangelo, Buonarroti (II) 341
 Michiko, principesă a Japoniei (I) 98
 Miculescu, Angelo (I) **173**-174, 176
 Miculescu, Aurel (II) 313
 Mihai I (I) 61, 305-306; (II) 48, 117
 Mihai Viteazu (I) 140, 426; (II) 167, 191, 228, 283
 Mihail, Corneliu (I) 68
 Mihail, Romelia (I) 66-69
 Mihalache, Ion (I) 60; (II) 146
 Mihalcea, ofițer de Securitate (I) 34
 Mihalcea, Ion (I) 73
 Mihăieș, ofițer de Securitate (II) 403
 Mihăileanu, Alexandru (II) **372**
 Mihoc, Gheorghe (I) **153**
 Milcu, Ștefan (I) 229
 Mircea cel Bătrîn (II) 167, 283
 Mircescu, Dumitru (II) **195**, 233
 Mircescu, Maria (II) 195
 Mirea (I) 312
 Mitea, Constantin (II) **246**-247
 Mititeanu, Alexandru (I) 96
 Mititeanu, Nicolae (I) 94
 Mitterrand, François (I) 98, 255
 Mlynář, Zdeněk (II) 166
 Mociorniță, Dumitru (II) 319
 Mociorniță, Ionel (II) **319**
 Mocsáry, Lajos (II) 109
 Moga, Aurel (I) 331
 Moga, I. (II) 361
 Mohora, ofițer MApN (I) 100
 Moise, profet (II) 192
 Moiescu, Iustin/Justin (I) 259, 294, 393; (II) **144**, 163, 208, 211
 Moisl, Constantin (I) 395
 Moldoveanu, Iosif (I) **367**
 Molnár, Miklós (II) 178
 Moraru, nomenclaturist PCR (I) 34
 Moroșan, Gabriel (I) 142, 144
 Mosa, ofițer de Securitate (II) 403

Mosor, Ion (I) 67
 Mosora, Elena (I) 398
 Moș Ion Roată (I) 286
 Munteanu, Nicodim (II) 208
 Munteanu, Nicolae/Neculai Constantin (I) 310,
 386; (II) **44-49**, 102, 131, 156, 231, 236, 248,
 291, 318-320, 346
 Mussolini, Benito (II) 245
 Mustoiu, Constantin Nicolae (I) 394
 Mușat, Mircea (II) 109

N

Nagy, Alexandru (II) 157-**158**, 160
 Nagy, Kálmán (II) 178
 Nagy, Mircea Gheorghe (II) 238
 Nagy, Peter (II) 238
 „Natanael Pescaru” (II) 61, 97, 182
 „Naufragiatul de pe Săcar” (II) 71
 Naum, Lucian (I) 142, 144
 Năstase, Doru (I) 179
 Năstăsescu, Gheorghe (I) **166**
 Neagoe-Pleșa, Elis (I) 348
 Necșoiu, Dumitru (II) 65-**68**, 69
 Neculai, Viorica (II) **306**
 Nedelcovici, Bujor (I) 228
 Negoiaș, Liviu (I) 293-295, 385
 Negreanu, Gabriela (II) 106
 Nelega, Horia (II) 75, 78-81
 Nemțeanu, Alecu (I) 267
 Nenciu, inspector (II) 208
 Nenițescu, Costin D. (II) **141**
 Nero, Lucius Domitius Claudius (II) 124
 Neuman, Francisc von, baron (II) 319
 Nicodim, Ion (II) 218-219
 Nicodim, patriarh (II) 208
 Nicolae, Mihai (I) 348
 Nicolaescu, doctor (I) 332
 Nicolau, doctor (I) 332
 Nicolescu, Dan (I) 230
 Niculescu-Buzești, Grigore (II) **226**
 Niculescu-Maier, Ștefan (II) **382**
 Niculescu Mizil, Paul (I) **187**, 345; (II) 263, 373
 Nixon, Richard (II) 145, 151
 Noica, Constantin (II) 240-241, 257, 292
 Nojinovic, Luka (II) 260-261
 Nojinovic, Maria (II) 260-261
 Novac, Baba (II) 170
 Novak, Aba (II) 170
 Nuț, ofițer MAI (I) 54
 Nuțoiu, nomenclaturist (I) 393

O

Oană, Constantin (II) 362
 Ocnașu, gardian (I) 382
 Odobescu, Alexandru (I) 393

Oltean, Amalia (II) 264
 Olteanu, Constantin (II) **279**
 Olteanu, Mircea (I) 331
 Onciu, Dumitru (I) 395
 Onofrei, Pompei (II) 123
 Oprea, Gheorghe (II) **48**, 140, 369
 Orescu, Șerban (II) **156**
 Orwell, George (I) 275; (II) 131, 215
 Ozarchevici, Apostol (I) 33
 Ozun, doctor (I) 332

P

Pacepa, Dana (I) 363, 370-371, 374
 Pacepa, Ion Mihai (I) **48-49**, 348, 363, 366-367;
 (II) 276, 286-290, 408
 Pacoste, Cornel (II) **264**
 Paleologu, Alexandru (II) 363
 Paler, Octavian (I) **180**; (II) 106, 363
 Pamfil, Radu (II) 99, 314
 Panait, Romeo (I) 142, 144, 160
 Pană, Gheorghe (I) **187**, 253-254, 345, 391; (II) 48
 Papahagi, doctor (I) 332
 Papandreu, Andreas (II) **229**
Papillon (Henri Charrière) (II) 131
 Paraschiv, Vasile/Paraschiv, Gheorghe (II) **57**
 Paraschivescu, Miron Radu (I) 237
 Pardău, Platon (II) **68**
 Pascu, Maria (II) 185
 Pascu, Valentin Marius (II) 185
 Pascu, Vasile (II) 185
 Pascu, Vasile Cristian (II) 185
 Patinileț, Vasile/Patilineț, Vasile (I) **152**; (II) 292
 Patočka, Jan (II) 166
 Pauker, Ana (I) 60, 117; (II) **225**, 287
 Paul al VI-lea, papă (II) 57
 Pazvantoglu (II) 234
 Păduraru, ofițer de Miliție (I) 142
 Pătrășcanu, Lucrețiu (I) **60**, 152, 306, 366-367;
 (II) 77, 209-210, 287, 289
 Pătruș, Picu (II) 105
 Păunescu, Adrian (I) 56, 88, 148, 151, 167-171,
 180, 239-242, 311, 324, 331, 347; (II) **35-39**,
 275, 287, 326, 329, 370, 390
 Păunescu, Viorel (I) 233
 Pârvan, Vasile (I) 223
 Pârveu, Constantin (I) 73
 Pârvulescu, Constantin (I) **52**, 104, 106; (II) 58,
 77, 372, 414
 Pencea, Gheorghe (I) 67
 Peres, Shimon (II) 369
 Petőfi, Sándor (II) **168-170**
 Petre, plutonier (I) 382
 Petrescu, Constantin Titel (I) 306
 Petrescu, Dan (II) **273**, 435
 Petrescu, Radu (II) 320

- Petrescu, Vasile (I) 31
 Petrescu, Victor (I) 143-144
 „Pinocchio” (I) 232
 Pintilie, Gheorghe (II) 77
 Planche, Anne (I) 107; (II) 158, 196
 Plăcișteanu, Gheorghe (II) 223
 Plămădeală, Antonie (II) 110
 Pleșa, Liviu (I) 348
 Pleșiță, Nicolae (I) **351**, 370
 Pleșu, Andrei (I) 229; (II) 363
 Ploscaru, Ioan (II) **314**
 Poe, Edgar Allan (II) 197
 Pol Pot (II) **193**, 421
 Pop, Alexandru (II) 60-61, 81
 Pop, Gheorghe (Ghiță) (II) **149**
 Pop, Iosif (II) 122
 Popescu, director Departamentul Cultelor (II) 53
 Popescu, Carmen (I) 73
 Popescu, Dumitru („Popescu-Dumnezeu”) (I) **119**,
 151, 185, 238, 262; (II) 276
 Popescu, Dumitru Radu (I) 168; (II) **36**, 79, 363
 Popescu, Gabriel (II) 206
 „Popescu Ion” (I) 210
 Popescu, Mihaela Virginia (II) 356
 Popescu, Marcel (II) 222
 Popescu, Nestor Corneliu (II) 356-357
 Popescu, Violeta (II) 142
 Popescu-Puțuri, Ion (II) **140**
 Popieluszko, Jerzy (II) **136**
 Popovici, Titus Viorel (II) **229**
 Pordea, Pavel (II) 122
 Postelnicu, Tudor (I) **235**, 352; (II) 320
 Poulet, Bernard (I) 107
 Prale, Ioan (I) **132**
 Precup, general MApN (I) 49
 Preda, Marin (II) 320
 Presecăreanu, Daniela (II) 131
 Presecăreanu, Ovidiu (II) 131
 Pretor, Mircea (I) 230
 Prezan, Constantin (II) 48
 Proca, Eugeniu (I) 338
 Proca, Mircea (I) 142, 144, 160
 Prunaru, ofițer de Miliție (II) 147
 Puiu, Ion (II) 142, **145**, 148, 204, 375, 435
 Puiu, Traian (I) **369**
 Pușcariu, Sextil (II) 226
 Pușcaș, Ioan (I) 331
- R
- Rabin, Ytzak (II) 369
 Racoviceanu, Vlad (I) 230
 Racz, Gyösö (II) 173
 Radu (I) 373
 Radu, colonel MAI (I) 354
 Radu, ofițer MAI (I) 348
 „Radu Băjenaru” (II) 428, 430
 Radu, Ioana (II) 219
 Radu, Mihai (I) 406-408
 Rafael, Sanzio (II) 341
 Rákosi, Mátyás (II) **125**, 166
 Ralea, Mihai (II) 226
 Rangheț, Iosif (II) 77
 Rațeș/Ratesh, Nestor (II) **155**, 375, 402, 412, 434
 Rațiu, Ion Augustin Nicolae (II) **72**, 145
 Răceanu, Grigore (II) **414**
 Rădescu, Nicolae (II) 149
 Rădoi, Gheorghe (II) 222-223
 Rădulescu, Gheorghe (Gogu) (I) **185**, 345, 281;
 (II) 281-282, 373
 Rădulescu-Pogoneanu, Victor (II) **226**
 Răuță, Constantin (I) **370**
 Răzvan, Cătălin (I) 73
 Reagan, Ronald Wilson (I) 189, 255-256, 287;
 (II) 57, 222, **282**
 Ressu, Camil (I) 233
 Richelieu, Armand-Jean du Plessis (I) 256
 Richter, Sviatoslav (II) 74
 Rimas, Nistor (I) 298
 Rițiu, Mircea (I) 409
 Roșu Ioan (I) 96
 Ruha, Ștefan (II) 267
 Russu, Alexandru (II) **121**, 123
 Rusu, Florian (II) 142, 148, 196, 435
 Rusu, Florin-Karim (I) 96-97
 Rusu, George (I) 97-98
 Rusu, Lidia-Sorina (I) 96
- S
- Sabău, gardian (I) 382
 Sabou, Cornel (I) 296-297
 Sacerdoțeanu, Aurelian (I) 395
 Sadoveanu, Mihail (II) 77-78, 178, 328
 Saharov, Andrei (I) **82**
 Saizescu, Geo (I) 187
 Salomie, Morogan (II) 105
 Sandu, Constantin (I) 283
 Sănătescu, Constantin (II) 149, 226
 Săraru, Constantin/Dinu, Grigore (II) **163**
 Sârbu, Șerban Constantin (I) 396
 Scalețchi, Eliza (II) 283
 Scalețchi, Florentin (II) 283-286, 299
 Schițelea, Spiridon (I) 67
 Schneider, Hans-Werner (II) 401-402
 Scribski, Iudita (II) 178
 Secașiu, Claudiu (II) 149
 Severin, Antonia (II) 343
 Sevcicu, Timotei/Sevici, Traian Petru (nume de
 cod „Radu Viorel”) (II) **360-361**

- Sidorovici, Alexandra (II) **414**
- Silvestri, Artur (I) 240, 262
- Sima, Alexandru (I) 67
- Sima, Horia (I) 371
- Simatoc, Nicolae (II) 319
- Siminică, Dumitru Radu (II) 74
- Simion, Eugen (II) 240
- Simionescu, Cristofor (II) 141
- Sin, Mihai (II) 107
- Sintimbreanu, Mircea (II) 106
- Sîrbu, Mihaela (II) 236-237
- Sîrbu, Panait (I) 331
- Sîrbu, Ștefan (II) 236-237
- Slavici, Ioan (II) 109, 113
- Solcan, activist PCR (I) 32
- Soljenițin, Alexandr (I) 82; (II) 192-193
- Solomon, Dumitru (II) 105
- Somoza, Anasasio Debrayle (I) **265**
- Sorescu, Constantin (I) 240-241; (II) **69**
- Speranța, Victor (II) 155
- Spîrchez, Tiberiu (I) 331
- Spornic, Atena (I) **120**
- Sprânceanu, Constantin (I) 156
- Stalin, Iosif Visarionovici (I) 53; (II) 190, 192, 245, 247, 289, 331, 369-371, 413, 421
- Stanciu, Nicolae (II) 253
- Stancu, Gheorghe (I) 67
- Stancu, Ion (I) 67
- Stark, Alexandru (I) 169, 171
- Stănescu, Nicu (II) **302**, 304, 350, 435
- Stănescu, Mihai (I) 171
- Stănescu, Nichita (I) 242; (II) 328
- Stănescu, Valentin (II) 319
- Steriadi, Jean Alexandru (I) 233
- Stoian, Ion (I) 137-138
- Stoian, Ștefan (II) 237
- Stoica, Chivu (I) 368
- Stoica, Gheorghe (I) 152
- Stoica, inginer-șef (I) 249
- Storck, Karl (I) 395
- Stösel, doctor (I) 332
- Streza, Dan (II) 401-402
- Stroescu-Stînișoară, Nicolae (I) 312
- Strugaru, agent MAI (II) 147
- Suciu, Ioan (II) 187
- Suciu, Ioan, episcop greco-catolic (II) **121**, 123
- Sütö, András (II) **174**
- Szabedi, Laszlo (II) 178
- Széchenyi, István (II) **113**
- Szelényi, Iván (II) 275
- Sziksza, profesor (II) 176, 178
- Szilagy, Dömökös (II) 178
- Szöcs, Kálmán (II) 178
- Ș
- Șaraga, Lascăr (II) **287**
- Șelaru, Anatol (II) 392
- Șerb, Ion (I) **61**
- Șora, Mihai (I) 229; (II) 363
- Ștefan I, cel Sfânt (II) 168
- Ștefan cel Mare (I) 89, 140; (II) 235
- Ștefănescu, Aurel (II) 314
- Ștefănescu, George (II) 399
- Ștefănescu, Gheorghe (I) **55**
- Ștefănescu, Marian (II) 99, 313-314
- Ștefănescu, Mircea (I) 381
- Șuter, Ioan (II) 292
- T
- Tagore, Rabindranath (I) 108
- Takács, Ludovic (II) 174
- Tănase, Ana (II) 118-120
- Tănase, Constantin (II) 103
- Tănase, director de șantier (I) 221
- Tănase, Maria (I) 140
- Tănase, Virgil (I) **371**
- Tănăsescu, doctor (I) 331
- Tătărescu, Gheorghe (II) 229
- Teilhard de Chardin, Pierre (II) 241
- Teleman, familia (II) 49, 51
- Teleman, Nicolae (II) 49
- Teleman, Silviu (II) 49-50
- Telescu, Mihai (I) **133**
- Teoctist, patriarh (II) 193
- Teodorescu, C. (II) 50
- Teodorescu, Cristian (II) 102
- Teodoroiu, familia (II) 362
- Teodoru/Theodor(u), Radu (II) 71, 243, 329-330, 403
- Teodosiu, Ioan (I) 294
- Teohari, Georgescu (I) 60
- Teoreanu, Ion (II) **387**
- Teperdel, Mihai (II) 314
- Thatcher, Margaret (I) 287; (II) 246, 413
- Thedrel, Arielle (II) 212
- Tigriș, Ioan (I) 295; (II) 313
- Tilea, Viorel Virgil (II) **226**
- Tismăneanu, Vladimir (I) 72
- Țișanu, I. (I) 369
- Tito, Josef Bros (I) 217
- Titulescu, Nicolae (I) 381; (II) 226, 373
- Titus, Michael (I) 351
- Toader, doctor (I) 332
- Tocilescu, Alexandru (II) 105
- Tofănel, Ionel/Iosif (I) 33
- Tomescu, redactor Europa Liberă (I) 52
- Topîrceanu, George (I) 233; (II) 249
- Toporan, Florin (II) 142

- Traianescu, I.D. (I) 311
 Trampau, Walter (I) 333
 Trampau, Werner (I) 321
 Trifa, Iosif (II) 43
 Trofin, Virgil (I) **152-153**, 174, 176, 345; (II) 263, 292, 416
 Troțuș, Costache (II) 319
 Trudeau, Pierre Elliott (I) **238**
 Tudor, contabil-șef (I) 145
 Tudor, Corneliu Vadim (I) 196, 239-242; (II) **69**, 106, 124, 192
 Tudoran, Dorin (I) **195**, 198, 275, 349-351; (II) 36, 39, 65-69, 73-80, 273, 350, 435
 Tupan, Marius (II) 107
 Turturică, Pavel (I) 67
 Tutui, ofițer MAI (I) 348
- T
- Țepeneag, Dumitru (I) 371
 Țiulică, plutonier MAI (II) 73-75, 79
 Țopa, Tudor (II) 107
 Țopescu, Cristian (I) 168-169, 171; (II) **36**
 Țurari, doctor (I) 332
 Țurcanu, Ion (II) 392
- U
- Uncu, Anton (II) **382**, 435
 Ungar, Johann (II) 401
 Ungheanu, Mihai (II) **69**
 Urban, Jerzy (II) 136
- V
- Vaida, Ioan (II) 403
 Vaida, Teodor (II) 403
 „Valahus Viator” (II) 165
 Vâlcu, Vasile (I) **138**
 Vancea, Petre (I) 331
 Vanik, Charles (I) 189
 Variesescu, George Mițiu (II) 366
 Vasile Lupu (II) 167
 Vasile, Cristian (I) 72
 Vasile, Gheorghe (I) 381-382
 Vasile, Gheorghe M. (I) 382
 Vasiliu, Anghel (I) 139
 Vass, Ghizela (II) **140**
- Velican, Ion (I) 131
 Verdeț, Ilie (I) **115**, 117
 Vermont, Nicolae (I) 399
 Vianu, Tudor (II) 374
 „Victor Speranța” (II) 155
 Vid, Teoader (I) 295
 Vidrașcu, Gheorghe (II) 288
 Vidrașcu, Ion/Didenko, Vania (II) **288**
 Vinchici, Elena (I) 293
 Vinchici, Florin (I) 293
 Vinchici, Ionel (I) 293-296; (II) 61
 Vinchici, Ramona (I) 293
 Viorel, fost deținut (II)
 Visarion, episcop (II) 84
 Viski, Árpád (II) 178
 Visotsky, Vladimir (II) 74
 Vișinski, Andrei Ianuareveci (II) **413**
 Vlad, Ion (I) 223-225
 Vladimirescu, Tudor (I) 105; (II) 67, 286
 Voican-Voiculescu, Gelu (I) 366
 Voicu, Ștefan (I) 185
 Voiculescu, Andrei (II) 71, 403
 Voiculescu, Marin (II) 276
 Voiculescu, Vasile (II) 106
 Voinea, Radu (II) **141**
 Voitec, Ștefan (I) **151**, 184
 Vormittag, Ana (II) 415
 Vormittag, Francisc (II) 415
 Vraca, George (I) 233
 Vrăbeț, ofițer de Securitate (I) 112
 Vulpescu, Romulus (II) 244
- W
- Wałęsa, Lech (I) 112; (II) **436**
 Weinhold, Michael (I) 92
 Wells, Herbert George (II) 259
 Wess, Rosalia (II) 415
- Z
- Zaciu, Mircea (II) 107
 Zaharia, Romulus (II) 126
 Zaharov *vezi* Saharov
 Zamfirescu, Dan (II) **69**
 Zamfirescu, Violeta (II) **245**

Colecția

document

au apărut :

- Pavel Câmpeanu – *Ceașescu, anii numărătorii inverse*
Aurora Liiceanu – *Rănilor memoriei. Nucșoara, rezistența din munți*
Cristian Vasile – *Istoria Bisericii Greco-Catolice sub regimul comunist, 1945-1989. Documente și mărturii*
Robert D. Kaplan – *Iarnă la Mediterana. Tunisia, Sicilia, Dalmația și Grecia*
Dorin Dobrințu, Constantin Iordachi (editori) – *Țărâniea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)*
Mihaela Cristea (editor) – *Reconstituiri necesare. Ședința din 27 iunie 1952 a Uniunilor de Creație din România*
Vasile Paraschiv – *Lupta mea pentru sindicate libere în România*
* * * – *Lotul Antonescu în ancheta SMERȘ, Moscova, 1944-1946. Documente din arhiva FSB*
Cristina Anisescu (editor) – *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temnițele comuniste*
Mirela Bănică – *Biserica Ortodoxă Română, stat și societate în anii '30*
Carmen Chivu, Mihai Albu – *Dosarele Securității. Studii de caz*
Bogdan Murgescu (coordonator) – *Revoluția română din decembrie 1989. Istorie și memorie*
Carmen Chivu-Duță – *Culte din România între prigonire și colaborare*
Mihai Albu – *Informatorul. Studiu asupra colaborării cu Securitatea*
Dorin Dobrințu (editor) – *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*
Marius Oprea – *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*
Gabriel Andreescu – *Reprimarea mișcării yoga în anii '80*
Mircea Stănescu – *Reeducarea în România comunistă (1945-1952). Volumul I: Aiud, Suceava, Pitești, Brașov*
Gabriel Andreescu, Mihnea Berindei (editori) – *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către Radio Europa Liberă. Volumul I: 1979-1985*
Dorin Tudoran – *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*
Mircea Stănescu – *Reeducarea în România comunistă (1948-1955). Volumul II: Tîrgșor, Gherla*
Mircea Stănescu – *Reeducarea în România comunistă (1949-1955). Volumul III: Tîrgu-Ocna, Ocnele Mari, Canalul Dunăre-Marea Neagră*
Gabriel Andreescu – *MISA. Radiografia unei represiuni*
Viorel Achim (editor) – *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante. Documente*
Ana Bărbulescu (editor), Alexandru Florian (editor), Alexandru Climescu, Laura Degeratu – *Munca obligatorie a evreilor din România (1940-1944). Documente*
Mihnea Berindei, Gabriel Andreescu (editori) – *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către Radio Europa Liberă. Volumul II: 1986-1989*

www.polirom.ro

Redactor : Ioana Aneci
Coperta : Laurențiu Midvichi
Tehnoredactor : Radu Căpraru

Bun de tipar : decembrie 2014. Apărut : 2014
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax : (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53
Tel. : (021) 313.89.78 ; E-mail : office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
Tel./Fax : 211.32.60, 212.29.27, E-mail : office@luminatipo.com
